

ΔΙΗΓΗΣΙΣ
ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ
ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΥΛΗΣ

ἀπὸ τὰ 1770 ἕως τὰ 1836.

Ἑπαγόρευσε

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ.

Τύποις Χ. Νικολεῶν Φιλαδέλφειας.

(Παρά τῆ ἀύλῃ τῆς Ἀγορᾶς).

1846.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚῆ
ΔΕΛΤΑΟΥ Ν. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

123034

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ (1).

Ἄν δυνηθῶ νὰ ἀπεράσω εἰς τὴν ψυχὴν σας, Κύριοι ἀκροαταί, τὴν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς μου, γράφοντας τὰ προλεγόμενά μου εἰς τὸ βιβλίον τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη, ἐλπίζω νὰ γλυκοπεράσετε τὴν ὥραν σας, καὶ νὰ μὴν μετανοήσετε τιμῶντας με σήμερον μὲ τὴν ἀκρόασίν σας. — Πηγὴ ἀγαλλιᾶσεως εἶναι ποῖος ὁ συνθέτης τοῦ βιβλίου, καὶ εἰς ποίους στοχασμοὺς δίνει ἀφορμὴν τὸ περιεχόμενό του; Ἄφοῦ ἐνόησα τὸν κόσμον, σεβαστοὶ ἀκροαταί, δύο πρόσωπα ἀνδρῶν ἔμειναν διὰ παντὸς εἰκονευσμένα εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου, ὁ στρατηγὸς Γζούρτζ καὶ ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, δοξασμένοι ἀπὸ τὴν τότε γνώμην τῶν ἀνθρώπων, ὁ ἓνας διὰ τὸν φιλελληνισμόν του, ὁ ἄλλος διὰ τὸν ἑλληνισμόν του, αὐξάνε χάριν εἰς τὸν ἓνα ἡ εὐμορφὴ φυσιογνωμία, ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἐνδύματος, — σὲ ἄρπαζε ἡ ἀγριάδα τοῦ ἄλλου καὶ τὸ μίλημα, ἡ κεφαλὴ καὶ τῶν δύο, τὰ ξανθὰ μαλλιά τοῦ ἑνὸς, τὰ μαῦρα τοῦ ἄλλου ἐστολίζοντο ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν περικεφαλαίαν τῶν ἀρχαίων ἦτον καὶ εἰ δύο πάλιν εἰς τὴν ἀνδρικήν τους ἡλι-

---

(α) Τὴν 25 Μαρτίου ἀεγνώσθησαν εἰς τὸ ἀναγνωστήριον τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς. Τυπόνονται δὲ μὲ ὀλίγας προσθαφαιρέσεις. Οἱ δύο πρόεδροι Γερουσίας καὶ Βουλῆς ἐτίμησαν τὴν ἀνάγνωσιν μὲ τὴν παρουσίαν τους.

κίαν, νεώτερος ὁ Τζούρτζ, ἀγαπημένοι, πιστοί, ἀγαποῦσε ὁ Κολοκοτρώνης τὴν φιλογένειαν καὶ τὴν προκοπὴν τοῦ Τζούρτζ, καὶ ὁ Τζούρτζ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦς, καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς καρδίας εἰς ἄνδρα λογγίσιον. — Ῥιμμένοι καὶ εἰ δύο, ὡς φαίνεται, εἰς ἓνα Νησιὶ Ἑλληνικῷ, εἰς τὴν χαραυγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου, ὡς προοιμάδια τῆς μετέπειτα ἀγάπης τῶν Ἑλλήνων καὶ Εὐρωπαίων χάριν τοῦ ἐπαινεμένου ἀγῶνος. Ὁ Τζούρτζ, καὶ ὁ Γουίλφορντ, ἄλλος ἐπίσημος τότε φιλέλληνας, ὁμοιάζαν ἐπίτροποι, ποῦ εἶχαν διαμοιρασθῆ τὴν ἐπιστάσιαν τῆς περιουσίας τῶν ὀρφανῶν, ὁ Τζούρτζ ἐπιμελιοῦνταν τὰ ἄρματα τὰ Ἑλληνικά, ὁ Γουίλφορντ τὰ βιβλία τὰ Ἑλληνικά, νὰ ἀνθίσουν, νὰ δώσουν καρπὸν.

Χρόνοι σαράντα σχεδὸν ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἀπέρασαν, καὶ τριάντα ἀπὸ τὰ πρῶτα κινήματα τοῦ ἐθνικοῦ πολέμου ἕως σήμερον ποῦ δημοσιεύεται τὸ βιβλίον τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Ἀρχίζει ἡ διήγησις του ἀπὸ τὰ 1776, παύει εἰς τὰ 1836, ἕξ ἔτη ἔπειτα τὸ χῶμα τῆς γῆς ἐσκέπαζε τὸν Ἕλληνα πολεμιστὴν εἰς τὸ κοιμητήριον τῶν Ἀθηνῶν. Καλὴ ἡ μοῖρα τοῦ τάφου του!

Ποῖα νὰ προταραδιάσωμε χαρμόσυνα αἷτια ὅσα τὸ νέο βιβλίον περιέχει!

— Ἐμπρώτοις εἶναι βιβλίον συνθεμένον ἀπὸ Ἑλληνα, τὸ κείμενό του ἔργον Ἑλλήνων, καὶ ἡ φωνὴ του, φωνὴ γνήσια γνήσια, καθαρὴ τῆς ἡμέρας μας, ὅθεν ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ θὰ χαρῆ, θαρρῶ, εἰς τὴν ἐμφάνισίν του, ὡς χαίρεται νεόπανδρο ἀνδρόγυνο ἂν τοὺς ἐγεννήθη πρωτότοκον θρέφος ἀγῶρι, ὁμοιάζει κατ' ἐντέλειαν τῶν γονέων, γελᾷ τὸ ἀχείλι του ὡς τῆς μητρὸς του, καὶ ὅλη του ἡ φυσιογνωμία εἰκονίζει τὸν πατέρα, εἶναι αἷμα ἀπὸ τὰ φυλ-

λοκάρδιά τους, ὁμοίως καὶ τὸ νέον βιβλίον εἶναι γνησιότατον τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἔχει ἀμφίβολα γεννητάτα, καὶ ὡς γέννησις ἀνθρώπου δὲν μοιάζει γραμμένο μὲ μελάνι, ἀλλὰ μὲ αἷμα, ὅσο ἐχύθη παλικαρίσια διὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς φυλῆς. — Ἄν τι εὐφραίνει περισσότερο τὴν ψυχὴν, εἶναι τὸ θέαμα τῆς ἀνδρίας εἰς ὑπηρεσίαν τιμίου καὶ ἐσίου σκοποῦ, καὶ ἂν ἔπειτα ἀπὸ κινδύνους πολλούς, ἀπὸ θανάτους ἀνδρῶν, ἀπὸ ναυμαχίας, τὸ ποθούμενο λάμψη μὲ τὰ στέφανα τῆς νίκης, τότε δὲν ἔχει ἄκρην θαυμασμὸς καὶ χαρὰ, ὁ νοῦς μας σμίγει μὲ τὸν ἔπαινον τοῦ ἀνθρώπου τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, διατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πιστὸς σύμμαχος τῶν ἐναρέτων πράξεων.

Τέτοια εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ τὸ θέμα τοῦ νέου βιβλίου. Βέβαια δὲν ἦτον ἀνάγκη νὰ φανῆ τὸ βιβλίον τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη διὰ νὰ ἐνθυμηθοῦμε ταῖς δόξαις τοῦ ἀγῶνος, ὡς ὁ μακαρίτης μὲ τὸ βιβλίον του νὰ μᾶς ἤρχετο μηνυτὴς ἀγνώπτων πραγμάτων, ἀλλὰ τὸ νέον βιβλίον δίδει ἀφορμὴν νὰ ζωντανεύσωμε εἰς τὸ μνημονικὸ μας πολλὰ εὐχάριστα τοῦ περασμένου καιροῦ· λησμονιὰ συχνὰ μαραίνει τὰ ἐνδοξέστερα ἔργα, πότιζε τὴν γάστρα νὰ κοκκινίσῃ τὸ φύλλον τῆς τριανταφυλλιᾶς. — Καὶ ἀπὸ τὰ εὐχάριστα τοῦ περασμένου καιροῦ εἶναι ἡ κίνησις φωτισμένων ἐθνῶν καὶ Βασιλέων πρὸς χάριν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειτα ἀπὸ κυματισμοῦς διαφόρους, ἄνεμος ἀγάπης τέλος ἐρύσησε βίαιος, βοηθητικὸς τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας.

Εἰς τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν κινδύνων ὁ Πατριάρχης τῆς Ἐκκλησίας θανατωμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν, λιθοβολισμένος εἰς τοὺς δρόμους, θαλασσοπεταμένος ἐντα-

φιάζεται εἰς Ὁδηρόν ἀπὸ τὸν θεοσεβῆ Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας μὲ τιμαῖς Ἡγεμόνος, καὶ ἀγίου. Ἀπὸ 32 ἔθνη ἤλθαν νέοι φιλοπόλεμοι εἰς τὰ χώματα Ῥούμελης καὶ Μωρέως, ἄλλοι ἔπεσαν σφάγια τῆς μάχης, ἄλλους ἔφαγε κακοπάθεια καὶ λοιμικὴ, ἄλλοι ζοῦν δακτυλοδεικτούμενοι μὲ σέβας ἀπὸ τοὺς εὐεργετημένους (1). Ὅπου ἦτον ναοὶ σοφίας, πανεπιστήμια καὶ ἐκκλησίαις Χριστιανῶν εἰς Εὐρώπην, καὶ Ἀμερικὴν, ἠχολόγησαν οἱ ἄμβωνες ἀπὸ εὐχαῖς καὶ ἐγκώμια τῶν νέων Ἑλλήνων· παρθενικὰ κοράσια τῆς Γαλλίας ἐκέντησαν μὲ τὰ εὐμορφα χέρια τοὺς ταῖς σημαῖαις τῶν φιλελλήνων πολεμιστῶν (2)· πλούσιοι, πιωχοὶ καὶ ἀλλόθρησκοι ἐπρόσφεραν εἰς ταῖς φιλελληνικαῖς ἐταιρίαις φόρον βιηθείας κατὰ δύναμιν εἰς σωτηρίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Τέλος, τὰ βασιλεύματα τοῦ ἡλίου ταῖς 8 Ὀκτωβρίου ἶδαν τὸ ἀνδραγάθημα τῶν τριῶν ναυάρχων ὅταν ἐβυθίσαν εἰς τὰ πελάγη τὸ ἀκαταμάχητον πλεῖο ἀπὸ Ἑλληνικὴν δύναμιν χιλιάρμενο τοῦ ἐχθροῦ, ποῦ ἐπρομήνυε μέγαν κίνδυνον εἰς τὸ προπύργιον τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἡρωϊκὴν Ὑδραν. Ἀραξε εἰς τὸ Πεταλίδι, καὶ ὁ Γαλλικὸς στόλος μὲ τὸ στράτευμα τοῦ εὐλογημένου Καρόλου δεκάτου, τὸ ὁποῖον ἐκαθάρισε τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τὸν Ἀραβικὸν τέλος τοῦ τέλους, εἰς Ἀνδριανούπολιν ὁ νικηφόρος Νικόλαος τῆς Ῥουσίας ἔγραφε μὲ τὴν λόγχην του τὸ ἄρθρον, ὅτι νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ

---

(1) Ἴδε μνημεῖον τῶν φιλελλήνων εἰς Νεὺπλιον ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου συνταγματάρχου Γουρέτ.

(2) Ἡ κόρη τῆς Δούκισσας τῆς Πλακεντίας, ἐχάρισε καὶ 300,000 φρ. ἀπὸ τὴν προῖκά της ὡς ἔχω ἐξ ἀκοῆς.

ἐλευθερία τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, καὶ νὰ παύσῃ ἡ κακὴ θέλησις τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἡ ἀναβολαῖς τῆς Διπλωματίας.

Χαροποιῶν αὐτὰ τὰ ἐνθυμήματα τοῦ τότε καιροῦ, ἐπειδὴ ἐκείνη ἡ εὐεργεσία δὲν ἔχει τίποτε λυπηρὸν, ὅταν τιμᾷται ἴσια εὐεργέτην καὶ εὐεργετούμενον, καὶ τοῦτο συμβαίνει ὅταν ὁ εὐεργετούμενος ἀξίζει τὴν γενναιότητα τοῦ εὐεργέτου.

Ἡ ἀξία καὶ ἡ χάρις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος εἶναι ἡ δικαιοσύνη του. Διὰ ποίαν αἰτίαν μυριοεπαινοῦνται ἡ Θερμοπούλαις, καὶ ὁ Σπαρτιάτης Βασιλέας, καὶ οἱ σύντροφοί του, εἰμὴ ὅτι εἰς τὸ στένωμα ἐκεῖνο ἐπολεμοῦσαν διὰ τοὺς τάφους τῶν γονέων τους, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, καὶ τὴν δόξαν τῆς φυλῆς; — Πολεμοῦν πολεμοῦν καὶ δὲν νικοῦνται ποτέ, καὶ ἡ φωνὴ τῶν αἰώνων τοὺς ἐμψυχώνει εἰς τὸ κονταροκτύπημα. — Ὁ Θεὸς ἐπάτησε, πατεῖ ὡς σφραγίδα του τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν αἰωνιότητα εἰς τὰ δίκαια καὶ γενναῖα ἔργα τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὰ 1821 θάλασσα καὶ στεριά Ἑλληνικὴ ἔγειναν Θερμοπούλαις, ὅθεν ἐξηγεῖται, πῶς λαοί, καὶ οἱ πλέον εὐαίσθητοι ἄνδρες τοῦ αἰῶνος ἐδειξαν τόσῃν συμπάθειαν διὰ τὸν ἀγῶνα. Μὰ τὴν ἀλήθειαν ἢ στεγνὴ καρδία, καὶ τὸ ρηχὸ πνεῦμα τοῦ Καστελρί, καὶ τοῦ Μετερνίχ δὲν εἶχαν πέρασιν εἰς ἐκείνην τὴν τρικυμίαν τῆς ἀγάπης, ὅταν ἓνας Σατοβριάν ἔλεγε ὅτι ἐπιθυμοῦσε μὲ τὸ αἷμα του νὰ γραφθῇ ἡ συνθήκη τῶν Ἡγεμόνων διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρῶτος ἀπὸ τοὺς πρῶτους φίλους τοῦ ἀγῶνος ἦτον ὁ κληρονόμος τοῦ Θρόνου, ἔπειτα καὶ Βασιλέας τῆς Μπαβαρίας· ὅχι ὅτι ὁ Καστελρί καὶ ὁ ἄλλος δὲν ὤκνευσαν τὸ καλὸν, τὸ ὤκνευσαν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐματαίωσαν,

ἀρχὴ καλοῦ μεγάλη ἔγεινε, σώζεται εἰς τὸν κόσμον Βασίλειον Ἑλληνικόν.

Ἡ συνείδησις τῶν πολλῶν ξανοίγει προσιμότερα τὴν ἀξίαν καὶ τὸ κάλλος τῶν συμβάντων, πρὶν ποῦ ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας φέρει τὸν ὄψιμον καρπὸν τῆς κρίσεώς της. — Ἡ Ἑλλὰς βαρβαρωμένη παντάπασι ἀνέδωσε ὅλα τὰ εὐγενῆ τῆς ἀρχαίας της ἀνδρικῆς ἡλικίας, καὶ νεότητός της αἰσθήματα.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐρωτώμενος ποῖο τραγοῦδι τοῦ ἀρέσει καλῆτερα, ἐκεῖνο ἀπεκρίθη ποῦ ἐγκωμιάζει τὴν ἀρετὴν του· καὶ ἡ νέα Ἑλλὰς ὠρέχθη νὰ ἀκούσῃ τὸ τραγοῦδι της, καὶ δὲν ἤυρε θέμα ἀρμυδιώτερο ψαλμοῦ εἰμὴ νὰ ξεχμαλωτίσῃ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοὺς ναοὺς τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, καὶ νὰ θεμελιώσῃ δεδοξασμένην ἐλευθερίαν. Ἄκρος της ἔπαινος εἶναι ὅτι δὲν ἔσυρε τὸ σπαθὶ ἀπὸ τὸ θηκάρι μόνον ὡς Ἑλλὰς, ἀλλὰ καὶ ὡς Εὐρώπη, ἐπειδὴ ὅλα τὰ κεφάλαια δοκιμασμένης ἀρετῆς τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν κατοίκων της πρωτεύει εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου, εἶχαν κάμει ἀρχὴν νὰ ζωογονοῦν καὶ τὰ στήθη τῶν νέων Ἑλλήνων, πόθος ἐπιστήμης, ἰσονομία, ἀπέχθεια δεισιδαιμονίας καὶ τὸ φιλοπόλεμο καὶ σέβας πρὸς τὴν σοφὴν ἀρχαιότητα Ἑλλήνων, καὶ Ρωμαίων. Νίκη Ἑλλήνων, νίκη Εὐρώπης ἢ πολιτισμοῦ. — Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις κρατιέται ἀπὸ μίαν ἄλυσσον ἱστορικὴν πολλὰ μεγάλην, καὶ συγγενεῦει μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Εὐρώπης περισσότερο παρ' ὅτι φαίνεται. Δὲν εἶναι πρὸ αἰώνων ὁ πόλεμος τῆς Εὐρώπης ἐναντίον Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς; Δὲν βλέπομεν τὴν ἀνθρωπότητα διαμοιρασμένην εἰς δύο ἀκοίμητα στρατεύματα, εἰς τὸ ἓνα στρατόπεδο Ἑλληνες Ἑρμαῖοι, Γάλλοι, Γερμανοὶ, Ἀγγλοὶ, Ἰσπανοὶ,

Ῥῶσσοι, εἰς τὸ ἄλλο Πέρσαι, Αἰγύπτιοι, Φοίνικες, Καρχηδόνιοι, Ἄραβες, Ὀθωμανοί;

Ὁ Εὐρυβιάδης, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Μακεδονίας, οἱ Σκιπίωνες τῆς Ῥώμης, ὁ Γοδοφρέδος ἐλευθερωτὴς τῶν Ἱεροσολύμων, ὁ Κάρολος Μαρτέλος, ποῦ ἐνίκησε μελίσσι Ἀράβων εἰς ταῖς πεδιάδαις τῆς Γαλλίας, ὁ Πέτρος τῆς Ῥουσίας μέγας μεταξὺ τῶν θνητῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν σκηπτρούχων ἡγεμόνων, ὁ Ἰωάννης τῆς Ἀουστρίας ἀρχιναύαρχος εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ κόρφου, ὁ νησιώτης Μιαούλης, ὁ Ῥομελιώτης Μπότζαρης, ὁ Πελοποννήσιος Κολοκοτρώνης, ὁ στρατάρχης φονευμένος εἰς τὸν Πειραιᾶ, εἶναι Ναύαρχοι καὶ στρατηγοὶ μιᾶς πατρίδος, μιᾶς σημαίας, καὶ μιᾶς πίστεως ἀκόμη, ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς εὐλογοῦνται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, καὶ ὡς στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ.

Ἐχω ἀκούσει ἀπὸ τοὺς γέροντας, ποῖος, καὶ πόσος ὁ σεισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος εἰς Αἴγυπτον. Τότε ἓνας Διάκος Ζακύνθιος ὁ Μαρτελάος ἐστιχούργησε τὸν εὐμορφὸ Παιᾶνα.

Ὅθεν εἶσθε τῶν Ἑλλήνων
Κόκκαλα ἐσκορπισμένα
Στὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγός μου
Τώρα λάβετε πνοήν.

Διατί νὰ ἀναστηθοῦν ἡ ψυχαῖς τῶν ἀποθαμένων Ἑλλήνων; διατί νὰ τρέξουν τόσοι Ἕλληνες, ὡς εἶναι γνωστόν, καὶ νὰ γραφθοῦν εἰς ταῖς σημαίας τοῦ Ναπολέοντος συστρατιῶται του; Διατί; Ἐπειδὴ ἦτον πόλεμος συγγενικός. Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ἐννόησε διὰ πολλοὺς λόγους

η'

τὸν ἑαυτὸν τῆς νὰ λαχταρίζῃ μέσα εἰς ἐκείνην τὴν ἐκστρατείαν· ὁ Ἀγησίλαος δὲν ἐκστράτευσε μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Σπάρτης εἰς τὴν Αἴγυπτον; Ἡ Ἀλεξάνδρεια δὲν ἐθεμελιώθη ἀπὸ τὸν ἀθάνατον ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐφύλαξε πίστιν εἰς τὸ ὄνομά του; Ἐπνεε ἐλληνισμὸν τὸ κίνημα τοῦ Γάλλου στρατάρχου εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ θὰ εὐχαριστηθῆτε ἂν σᾶς ἐνθυμίσω τὴν φήμην ποῦ σώζεται εἰς τὸ Νησί τῆς Κόρσικας, ὅτι οἱ Καλημέριδες κρατιοῦνται ἀπὸ γένος Ἑλληνικὸ, ἀπὸ τὰ Βάτικα τῆς Μάνης.

Ἐτυχα εἰς Παρισίους τὴν ἡμέρα τοῦ ἔτους ὅταν ὡς εἰς πανήγυριν ἐπιστήμης σμίγουν μαζῇ ἡ Ἀκαδημία τῆς Γαλλίας (τὸ institut de France), καὶ διαβάζουν λόγους οἱ πεπαιδευμένοι, ἠκούσθη φωνὴ ὅτι ὁ Jouffrois ἐπίσημο μέλος τῶν ἀκαδημιῶν μέλλει νὰ ἱστορίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, - συρροὴ κόσμου πολλή. Ὅταν ὁ σοφὸς διδάσκαλος διηγούμενος, ἀνέφερε τὴν συνδρομὴν τῶν ἑπτανησίων εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπαινῶντας αἰτιολογοῦσε, ὅτι οἱ ἑπτανήσιοι εἶναι Ἕλληνες, τὰ μέλη ἐβοηθοῦσαν τὸ ὄλο, ὅτι ἐνοοῦσαν καὶ ἐτιμοῦσαν τὴν συγγένειάν τους μὲ τὴν Ἑλλάδα, τάχα Κύριοι ἀκροχταί, τὸ ἴδιο νόημα ἢ ἐπιχείρημα δὲν ξαπλώνει τὴν ἀλήθειάν του καὶ εἰς ἄλλους λαοὺς; Στενὴ συγγένεια αἵματος, ἢ πνεύματος, δὲν δένει τοὺς νέους Ἕλληνας μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης; Δὲν εἶναι ἡ Εὐρώπη μεστὴ ἀπὸ Ἑλληνικὴν σοφίαν; Ὁ χριστιανισμὸς φωτίζει τὰ ἔθνη τῆς, ἀλλ' ἢ φιλοσοφία τῶν προγόνων προετοίμασε τὸ πνεῦμά τους νὰ τὴν δεχθοῦν. Ἅγιοι πατέρες, τέκνα Ἑλλάδος ἐμαρτύρησαν τὴν πίστιν εἰς τὰ χῶματά τῆς συρόμενοι εἰς ταῖς φυλακαῖς, εἰς τὰ δόντια τῶν θηρίων, ἀποκεφαλιζόμενοι ἀπὸ τὸν δῆμιον. Τὰ παραθαλάσ-

σια τοῦ μεσογείου δὲν κατοικήθησαν παλαιότερον ἀπὸ ἀποικίαις Ἑλλήνων; Πνεῦμα ἀχαριστίας, ἄρνητις αἷματος ἦτον τὸ πνεῦμα τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, τὸ ὁποῖον ἐπολέμησε καὶ ἔβλαψε τὸν ἀγῶνά μας εἰς τὰ προοίμια του, καὶ ἐπρομελετοῦσε τὴν καταστροφὴν μας, καὶ ἔβαλε ἔπειτα φραγμοὺς εἰς πλατύτερα σύνορα κράτους Ἑλληνικοῦ. Μὴ γένοιτο, κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ἦναι γνώμης ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ἔγραψε τὴν Ἰλιάδα, ἐσόλισε μὲ πολῦτιμαὶς ζωγραφιαῖς τὴν ποικίλη σοφία τῶν Ἀθηνῶν, ἀρίστευσε εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ ἔχυσε φῶς πολιτισμοῦ εἰς τὰ ἐσπέρια ἔθνη, πρέπει σήμερον, οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης νὰ μᾶς κυτᾶζουσι εἰς τὰ μάτια, τί θέλομεν. — Ἡ λάμψις τῶν προγόνων θεατρίζει τὴν ἀτχημιὰ τῶν τέκνων, ἂν οἱ μεταγενέστεροι εἶναι ἀνόμιοι τῶν ἐπαινεμένων ἀρχαίων, ἢ κοιμώμενοι εἰς ταῖς προπατορικαῖς δάφναις ταῖς ἄφησαν νὰ μακραθοῦν καὶ νὰ τριφθοῦν, ἂν μῖσος, φθόνος, δεισιδαιμονία, ἀνανδρία, ἐμρῦλοι πόλεμοι ἐξώρισαν ἐλευθερίαν, καὶ ἀρετήν· μὴ γένοιτο νὰ τιμοῦνται ὅσοι ἀτιμοῦν τοὺς γεννήτορας. Ἄλλ' εἰς τὰ 1821, σὰν σήμερα τὴν ἐσρτήν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Ἑλληνικὴ γενεὰ ἐτόλμησε κίνημα δίκαιο, ἱερὸν, πυκνὸν κινδύνων, ἔθνη μεγαλόφυγο, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ δόξα θὰ σώζεται ἕως τὴν συντέλειαν τῶν αἰώνων.

Ποῖος, Κύριοι, ἦτον ἀκροατὴς τῆς ἱστορικῆς διηγήσεως τοῦ Ζουφροά Jouffroi; ἓνας τὸν ὁποῖον ἐπαινοῦν ὄχι ἐγὼ ἀλλὰ τὰ ἔργα του, πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ἀξιούμνητος, ὅταν ἡ προσπάθειά του ἀποβλέπει εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς φυλῆς του. Ὁ μέγας Βεζύρης Ρεσιδ-πασᾶς, τότε πρέσβυς εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Γαλλίας ἦτον ὁ ἀκροατὴς μὲ ἀτάραχτην ἔψιν, τοῦ ἱστορικοῦ Ζουφροά! Πῶς τὸν ἐνοοῦσες προσεκτικὸν εἰς τὰ τραγικὰ συμβάντα τῆς πρώτης χρονιάς,

ι,

καὶ ὅταν ὁ ἱστοριογράφος ἐλεεινολογώντας ἐδικαιολογοῦσε τὴν σφαγὴν τῆς Τριπολιτζᾶς μετὰ ταῖς παλαιαῖς καὶ νέαις ἀδικίαις τῶν κρατούντων, πόση σοφία πολιτικὴ ἐθησαύριζε ὁ ἐπίσημος ἄνδρας! Ὁ καιρὸς θὰ δείξῃ πόσον ἐττάθη εὐεργετικὴ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν φυλὴν, θὰ ἔλθῃ ὥρα καὶ ἡμέρα, ποῦ τὰ ἐγκόνια τοῦ Τοπαλ πασᾶ, καὶ τοῦ Κιουτάγια θὰ ἔρχονται ὡς εἰς προσκυνητᾶρι εἰς τοὺς τάφους τοῦ Διάκου, τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ Νικηταρᾶ, τοῦ Λυκούργου Λογοθέτου, τοῦ Τσαμαδοῦ, τοῦ Βρεσθένης, τοῦ Γερμανοῦ, ὅχι δὲν εἶναι πλέον τὰ ἅγια λείψανα μόνον εἰς τὸ Ἅγιος, εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς τὴν Ῥώμην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ εἶναι καὶ εἰς τὰ κοιμητήρια τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὰ περίγυρα τοῦ Μεσολογγίου, τὰ ἀπαντοῦμε εἰς τοὺς δρόμους, μᾶς ὀμιλοῦν, καὶ τοὺς ὀμιλοῦμεν.

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης ὡς ἱστορικὸς καταγράφεται μετὰ τοὺς πολλοὺς ὅσοι ἱστῶσαν πολέμους Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ἀλλ' ὡς Ἕλληνας ἔρχεται μοῦ φαίνεται τρίτος Ὀμήρου καὶ Ἡροδότου, ὁμοιάζουν οἱ τρεῖς, ὡς τρεῖς ἀκτῖνες ἐνὸς κέντρου φωτεινοῦ, ἔχουν οἱ τρεῖς πατρίδα τὴν Ἑλλάδα, θέμα, πόλεμον Εὐρώπης ἐναντίον Ἀσίας, ὀμιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν, καθένας τὴν φωνὴν τοῦ αἰῶνός του, καίονται ἀπὸ τὸ πνεῦμά του, ἡ φωνὴ τους εἶναι ψωμομένη ὡς νὰ ἐλέγαμε ἀπὸ τὴν φωνὴν προγενεστεροῦ καιροῦ, ὅχι εἰδῶλον τῆς φαντασίας τους, ὁμοιάζει ἓνας τοῦ ἄλλου καὶ εἰς τὴν πλοκὴν καὶ εἰς τὴν ἄλυσον τῆς ἰδέας καὶ τὴν παράστασιν τῶν ἱστορημένων πραγμάτων. Εἰς τὸν πεζὸν λόγον τοῦ Ἡροδότου σημαίνει ἡ λύρα τοῦ Ὀμήρου, ἀκοῦς τὸ Μῆνιν ἄειδε Θεᾶ, ὡς εἰς τὴν διήγησιν τοῦ Κολοκοτρῶνη ὅταν ἐπέτυχεν γνήσια

γνήσια νὰ τὴν ἀρπάξω ἀπὸ τὰ χεῖλη του, ἀκοῦς τὸ τρία πουλάκια κάθονται, κατώτερος ὁ Κολοκοτρώνης ἀπὸ τοὺς δύο προγενεστέρους του εἰς τὴν τέχνην, ὅσον τὸ τρία πουλάκια κατώτερο ἀπὸ τὸ Μῆνιν ᾄειδε Θεά, ἀλλ' ἀνώτερος πάλι, ἐπειδὴ ὅσα ἔπραξε αὐτὸς καὶ οἱ συνόμοιοί του διηγεῖται, — πρὶν τὰ γράψῃ μὲ τὸ κοντιῆλι τὰ ἐχάραξε μὲ τὸ σπαθί του καύχημα ποῦ δὲν ἔχουν οἱ ἄλλοι δύο. — Ὁμοιάζει τῷ ὄντι ὡς ὁ Ἀγαμέμνωνας, ὁ Ὀδυσέας, ἢ ὁ Διομήδης νὰ ἤθελε γράψουν τὸ στρατιωτικὸν τοὺς ἡμερολόγιον, καὶ νὰ ἐσώζετο, ἂν κατὰ τύχην δὲν σώζεται καὶ αὐτὸ εἰς τὸ πολῦτιμον χαρτοφυλάκιον τοῦ Σιμωνίδου.

Εἶχα προσιμιάσει, Κύριοι, προλέγοντάς σας ὅτι τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ στρατηγοῦ Κολοκοτρώνη δίδουν ἀπορρομήν ἠδονῆς καὶ δὲν ψεύδομαι πιστεύω, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ὠφέλειαν δίδουν καὶ ὠφέλειαν τῆς ὥρας, καὶ ἂν δὲν σᾶς κακοευχαρίστησα ἕως τῶρα παρακαλῶ, κρατεῖτε ἀκόμη διὰ ὀλίγον τὴν κλωστήν τῆς ὀμιλίας νὰ ἰδοῦμεν ἂν καὶ εἰς τοῦτο ἀληθεύσω.

Τὸ παράπονο εἶναι εἰς τὰ χεῖλη μας, ὅτι δὲν πᾶμε καλά, ὅτι εἴμεθα δυστυχεῖς, ὅχι τάχα δυστυχῆς πᾶς ἓνας, ἐπειδὴ πρόσωπα, πολῖτες ὀλίγοι ἴσως εἶναι, ἢμπορεῖ νὰ ἦναι εὐτυχισμένοι εἰς ἓνα τόπον, καὶ ἡ γῆ τῆς πατρίδος νὰ βραδιάζεται εἰς τὸ σκοτάδι τῆς ἀσημασίας ἢ τοῦ ἀπολυτισμοῦ, τὸ παράπονό μας ἐλεινολογεῖ τὴν κατάστασιν τῆς νέας μας κοινωνίας. Ὁ ναύτης τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ ἔμπορος βλέπουν μὲ σταυρωμένα χέρια ἀλλοεθνή πλοῖα νὰ ναυλόνωνται, νὰ ταξειδεύουν, καὶ τὰ δικά μας δεμένα εἰς τὸ παλαμάρι τους εἰς Κωνσταντινούπολιν, Ἰδραν, Σπέτζικς, Τριέστι, Ὀδησσὸν καὶ Γαλάτζι. Ὁ ὀδοιπόρος

τῆς ἐλευθερωμένης Ἑλλάδος κινδυνεύει ἐπιστρέφοντας εἰς τὰ σπήτια του νὰ μὴν ἔχη χεῖρι νὰ χαυδέυτῃ τὰ τέκνα του, τὴν ποθητὴν του συμβίαν, τοῦ τὸ πῆραν οἱ ληστὰι εἰς τὸν δρόμον, ἡ ληστειὰ φωλεύει εἰς τὰ ἐντόσθια τῆς γῆς μας, ἂν σᾶς λέγω ψεύματα ἐρωτήσατε δύο φιλαλήθεις ἄνδρας, τὸν Κύριον Σπανιολάκη καὶ Κύριον Θεοχάρη, ποῦ ἴδαν μύταις καὶ αὐτιά κομμένα, καὶ ὡς ἐκ θαύματος ἐγλύτωσαν τὰ ἐδικά τους ἀπὸ τὰ χεῖρια τοῦ Καβουρίνου, ὅταν ἐπῆγαν οἱ δύο νὰ ξεθάψουν τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἀράπισας. — Παραπονεῖται ὁ νομικὸς ὅτι δὲν νομοθετοῦνται νόμοι καλοὶ, ἢ ὅτι οἱ καλοὶ δὲν ἐκτελοῦνται, παραπονεῖται ὁ κτηματίας, ὅτι τὰ κτήματά του δὲν ἔχουν ἀξίαν, τὰ κτήματα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἡλιοστάλακτο τοῦτο κλίμα, γέλειο γλυκὺ τῆς φύσεως, κλαίει οἱ γονεῖς ὅτι τὰ τέκνα τους δὲν κρατοῦν συρμὴν σταθερὰν τιμῆς, καὶ κοντολογῆς ἐδύνομουν νὰ ἀραδιάσω ὅλαις ταῖς τάξαις τῶν Ἑλλήνων καὶ πᾶσαν ἡλικίαν, καθεμίᾳ νὰ μαρτυρήσῃ τοὺς πόνους τῆς. Στεκόμεθα μὲ μάτια κλαῖμένα, θεαταὶ περίλυποι τῆς ἐσωτερικῆς ἀδυναμίας μας, καὶ ἐξωτερικῆς ἀνυποληψίας, καὶ ἡ χαρὰ δὲν ζωογονεῖ πλέον τὰ στήθη μας. — Πολλῶν ἔπηξε τὸ αἷμα εἰς τὴν καρδίαν ὡς εἰς αἰφνῆδιον τρόμον, πέρυσι λέγω, ὅταν Ναύαρχος φιλικῆς δυνάμεως ἐβγαίνοντας τὸ ἑσπέρας ἀπὸ τὸ βασιλικὸ συμπόσιον, τὸ πρῶτ' ἀναφτε ταῖς μίκαις εἰς τὰ κανόνια του. Εἰς κανένα τῶν Ἑλλήνων ἄς μὴν ἦναι σκοτεινὸ ὅτι ἂν δυσαρεστήσωμε ποτὲ μὲ τὸ ἀδικό μας κράτος ἀπὸ τὰ μεγάλα, χανόμεθα ἂν θέλῃ νὰ μᾶς πολεμήσῃ, καὶ ἂν πάλαι τὸ δίκαιον ἔχωμεν ἡμεῖς (πλὴν ἀσυνόδευτοι, ἔρημοι ἀπὸ σύνεσιν πολιτικῆν), καὶ ἡ μεγάλη δύναμις θελήσῃ νὰ μεταχειρισθῇ βίαν, νὰ

καταπατήσῃ τοὺς ὁμολογουμένους νόμους τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ δικαιοσύνη θὰ φωνάξῃ, θὰ θρηνήσῃ εἰς τὰ δεινά μας, ἀλλὰ θὰ μᾶς φέρει τότεν βοήθειαν, ὅσῃν φέρει μᾶνα χελιδονῶν ὅταν συντρίβει τὴν φωλεάν της ἄσπλαγχο χέρι ἀναισθήτων παιδιῶν, θρηνολογεῖ, πονεῖ, ὀργίζεται, ἀλλὰ δὲν σώζει τὰ τέκνα της.

Ἐμπειροὶ ἀπὸ τὰ παθήματά μας γνωρίζομεν καὶ τὰ αἷτια τῶν κακῶν, ἡ λύπη διδάτκαλος, ἀδυνατίσει φόβος Θεοῦ, ἔλειψε ἔρωσ πατρίδος, μὲ τὴν φυγὴν τῶν δύο στοιχείων λείπει καὶ ἡ συνοδία τους, ἡ καλὴ ὁμόνοια, τὸ φιλότιμο, ἀλήθεια καὶ μεγαλεῖο.

Ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, ὅταν ὁ ἴσκιος τῆς σελήνης αὐγὴ ἢ μεσημέρι, πλάκονει, τὸν Ἥλιον πέφτουν πυκναῖς σταλαγματιαῖς ὀροσιᾶς, νυχτόνει ὁμοίως, εἰς κοινωνίαν ἀμυρτωλῆν, ὁμοιάζει ὅτι ὁ ζωοδότης τοῦ πνεύματος κατεβάζει σκεπὴν εἰς τὸ πρόσωπόν του, χάνομεν τὴν εἰσῆσιν δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς, μελανιάζει ὁ κόσμος τῶν ψυχῶν.

Ἄν τὰ παράπονά μας ἔχουν ἀλήθειαν, θεραπείαν θὰ εὐροῦμεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ γέρου στρατηγοῦ, ἐπειδὴ οἱ γέροντες θὰ ἐνθυμηθοῦν, καὶ ἡ νέα γενεὰ θὰ ἰδεῖ ὡς εἰς καθρέφτην τὰ ἱερά ἔργα τοῦ ἀγῶνος, καὶ ἀγκαλὰ δὲν λείπουν καὶ μαυράδια ἀπὸ τὸν καθρέφτην, πλησίον ὅμως εἰς τοὺς μαύρους ἴσκιους φεγγοβολεῖ καὶ κάλλος ἀδιήγητο θεοσεβείας καὶ πατριωτισμοῦ, καὶ ποῖος δύναται νὰ ἀρνηθῇ νὰ μὴν σιέρξῃ τὴν δύναμιν τῶν ἱστορημένων πραγμάτων εἰς τὰς φρένας καὶ εἰς τὴν καρδίαν νοήμονος ἀναγνώστου; Δὲν γράφει ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, ὅτι ἀροῦ εἰ νέοι τῆς Ἑλλάδος ἀρχισαν νὰ διαβάζουσαν τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, ἐμεγαλύνετο τὸ φρόνημά τους, τὸ ὕψος τοῦ φρονή-

ματος μετέδωσαν εἰς τὰ ἔργα, καὶ μετ' ὀλίγον οἱ νέοι ἐκεῖνοι ἐδοξάζοντο ὡς πρῶτοι ἀστέρες τῆς φυλῆς; Καὶ ὁ Σαλλούστιος, ἐπαινεμένος ἱστορικός Ῥωμαῖος, σημειώνει, ὅτι ἤκουσε ἀπὸ τῶν περιφημοτέρων συμπατριώτας του νὰ λέγουν ὅτι εἰς τὴν νεότητά τους θαυμάζοντας τὰ πρόσωπα τῶν προγόνων εἰς ζωγραφιαῖς ἢ ἀγάλματα, ἐκαίοντο ἀπὸ ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς ὁμοιάσουν εἰς τὰ ἔργα, ὅχι λέγει ὁ ἱστορικός, ὅτι τὰ χρώματα ἢ τὸ μάρμαρο νὰ ἐχάριζαν τόσῃν μεγαλοψυχίαν, ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις τῶν κατορθωμάτων, καὶ δὲν καταλάγιαζε ἡ φλόγα τους, ἀν δὲν ἰσοδυναμοῦσαν μὲ ἀνδραγαθήματα τὸν ἠρωϊσμόν τῶν προγόνων. — Ἄν τόσο καίει τὸ μάρμαρο, τί θὰ κάμει ὁ λόγος; — Καὶ ἡ νέαις τῆς Σπάρτης ὅταν ἔμελλον νὰ γεννήσουν ὑποχρεώνοντο νὰ βλέπουν συχνὰ εἰς τοὺς ναοὺς, ἢ εἰς ταῖς πλατεῖαις τῆς πόλεως ἀγάλματα Θεοῦ, ἢ Θεᾶς, ὥστε νὰ μεταδώσουν εἰς ταῖς νέαις ψυχαῖς θεῖον κάλλος σώματος καὶ ἀρετῆς, καὶ ἡ πρόνοια τοῦ νόμου δὲν ἐλαθεύθη. — Ἐγὼ λέγει ὁ Ξενοφῶν ἀφοῦ κατενόησα τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν Σπαρτιατῶν οὐκ ἔτι ἐθαύμαζον, δὲν δυσκολεύομαι δηλαδὴ πλέον νὰ ἐννοήσω, πῶς μικρὰ πόλις ἢ Σπάρτη ἐφάνη δυνατωτάτη καὶ ὀνομαστοτάτη εἰς τὴν Ἑλλάδα — « Λυκοῦργον τὸν θέντα αὐτοῖς τοὺς νόμους, οἷς πειθόμενοι ἠὺδαιμόνησαν, τοῦτον καὶ θαυμάζω, καὶ εἰς τὰ ἔσχατα μάλα σοφὸν ἡγοῦμαι ».

Δὲν εἶναι δίκαιον Κύριοι ἀκροαταί, δὲν τὸ θέλω, νὰ πεισθῆτε μόνον εἰς τὰ λόγια μου, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου τοῦ ἱστοριογράφου στρατηγοῦ, ὅθεν θὰ ἀνθολογήσω ὀλίγα τινα ἀπὸ τὸ διήγημά του, καὶ ἀν βεβαιωθῆτε ὅτι πνέουν ἀπὸ ἔνθεον ἔρωτα πίστεως, καὶ πατρίδος καὶ κερδήσω τὴν ψῆφόν σας, θὰ φανῆ πλεῖα φῶς

φανερὰ ὅτι τὸ νέον βιβλίον, εἶναι βιβλίον ἐθνικὸν πολύτιμον, θησαυρὸς ἄτρυγος, — διατι ὁμογενεῖς ἀχροαταὶ εἰς τὰ 1821 ἐθεμελιώθη διὰ παντὸς τὸ δίκαιον τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς πατρίδος, — ὡς εἰς συνέλευσιν πανελλήνιον ἔσμιξαν ὄλαις ἢ γνώμας τῆς φυλῆς, καὶ εἶπαν, ὅτι εὐτυχία εἶναι ἡ ἐλευθερία, καὶ ἐλευθερία ἡ μεγαλοψυχία, καὶ οἱ πλεόν φιλοκίνδουνοι τῶν Ἑλλήνων ἐχύθησαν εἰς τοὺς πολέμους, δὲν ἐφάνη ἀντιπολίτευσις, δὲν ἐλάλησε μειοψηφία, μία διαφωνία ἦτον, καὶ ἐδιαφωνοῦσαν ἐπίσημοι ἄνδρες τοῦ γένους ὡς πρὸς τὸ ἀρμόδιον, ἢ τὸ μὴ ἀρμόδιον τῆς ὤρας τοῦ στρατιωτικοῦ κινήματος, πολλοὶ καὶ ἐφρονοῦσαν ὅτι τὸ ἔθνος θὰ ἀποκτοῦσε τὴν ἐλευθερίαν του βραδύτερα, πλὴν ἀσφαλέστερα μὲ τὰ γράμματα, καὶ μὲ τὴν ἐπιστήμην· ἀλλὰ μὲ μίᾳς ἄστραψε τὸ τουφέκι, ἐβρόντησε τὸ μολύβι, συγχωνεύθησαν ἡ γνώμας, ἐσβυσε ἡ διαφωνία, καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι ποῦ ἐπροτιμοῦσαν τὸ ἀσφαλὲς βραδύτερο, δὲν ἐδειλίασαν εἰς τοὺς κινδύνους καὶ ὑπέφεραν μὲ τὸ κορμί, καὶ μὲ τὴν στέρησιν τῶν ἀγαθῶν τὰ γνωστὰ δεινὰ τῶν συμβάντων (1).

Ἐκ τὸ ἀνθολόγι μου, μὴν παρξενευθῆ κανέννας τῶν ἀχροατιῶν μου, ἀν ἀκούσῃ, ἢ φανῆ ὅτι ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ ὡς ἐκεῖνος μόνος του εἰς τὸ πρόσωπό του, εἰς το ὄνομά του, πάρειτε τὸ πνεῦμα τῆς ἡμέρας, οἱ καιροὶ τὸ εἶχαν φέρει, ποῦ ὁ ἕνας ἐσυλλογίζετο ὡς οἱ πολλοί, ἡ ἱστορία τοῦ ἑνὸς ἦτον ἱστορία τοῦ ἔθνους, καὶ τοῦ ἔθνους ἡ ἱστορία βιογραφία τοῦ καθενός. Ἄρμονία στοχασμοῦ, πόθου, ἐλπίδων ἐκυβέρναε τὴν Ἑλλάδα, ὡς ῥῥίδι καταμέστω εἰς τὸ κλαδί του εἶχε ἀνοίξει τότε ἡ Ἑλληνικὴ καρδιά.

---

(1) Ὁ Κυβερνήτης, καὶ ὁ Πατριάρχης.

Εἰς τὴν σελίδα 15 τοῦ βιβλίου θὰ διαβάσετε τὰ μετὰ ἀπὸ χάριν πίστεως καὶ πατρίδος ἀνδρὸς Ἑλληνοῦ λόγια (1).

Ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθον εἰς τὰ 1805 τὸν Αὐγούστο, ὁμιλῶ μὲ τὸν Ἀρχηγὸν τῶν Ῥωσσικῶν στρατευμάτων, καὶ μὲ λέγει ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν διέταξε νὰ παραδεχθῆ εἰς τὴν δούλευσιν ὅσους θέλουν νὰ ἔμβουν καὶ νὰ ὑπάγουν νὰ κτυπήσουν τὸν Ναπολέοντα. Τοῦ ἀποκρίνομαι, ὅσον διὰ τὸ μέρος μου δὲν ἐμβαίνω εἰς τὴν δούλευσιν. Τί ἔχω νὰ κάμω μὲ τὸν Ναπολέοντα; Ἄν θέλετε ὅμως στρατιώτας διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα μας σὲ ὑπόσχομαι καὶ 5 καὶ 10 χιλιάδας στρατιώτας· μία φορὰ ἐβαπτίσθημεν μὲ τὸ λάδι, βαπτιζόμεθα καὶ μίαν μὲ τὸ αἷμα διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μας.

Καὶ ὅταν τὴν 1 Ἀπριλίου τοῦ 1821 ἐτζακίσθη τὸ στρατεύμα τὸ Ἑλληνικὸ ἀπὸ τοῦς Τούρκους ἀνέγνωσε τὸ θεοσεβὲς ἀνδρὸς χριστιανοῦ.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, Μπεϊζαντές, Μποῦρρας πᾶνε εἰς τὸ Λεοντᾶρι· ἔμεινα μόνος μου μὲ τὸ ἄλογό μου εἰς τὸ Χρυσοβίτζι· γυρίζει ὁ Φλέσσος καὶ λέγει ἐνὸς παιδιοῦ: μείνε μαζύ του, μὴν τὸν φᾶνε τίποτες λύκοι. Ἐκατίζα ἕως ποῦ ἐσκαπέτησαν μὲ τὰ μπαϊράκια τους, ἀπὲ ἐκατέβηκα κάτου· ἦιον μία ἐκκλησιὰ εἰς τὸν δρόμον, (ἡ Παναγιὰ εἰς τὸ Χρυσοβίτζι), καὶ τὸ καθησιό μου ἦτον ὁποῦ ἔκλεγα τὴν Ἑλλάδα: Παναγιὰ μου βρήθησε καὶ τούτην τὴν φορὰ τοῦς Ἑλληνας διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν! καὶ ἐπῆρα ἕναν δρόμο κατὰ τὴν Πιάνα.

---

(1) Εἰς τὰ ἀκόλουθα τεμάχια παρήλλαξα φράσεις τινὰς χάριν τῶν ἀκρατῶν μὴ συνειθισμένων εἰσέτι εἰς τὸ ὕφος τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ἀκούσετε τώρα πῶς τελειώνει ἡ διήγησις του τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Βαλιτέτζι, ὅπου ἐπολέμησαν τόσο ἀνδριωμένα οἱ Καπιτανέοι τοῦ Μορέως, καὶ τῆς Μάνης· σελ. 70.

23 ὥραις ἐβάσταξε ὁ πόλεμος.

Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἦτον Παρασκευὴ καὶ ἔβαλα λόγον, ὅτι πρέπει νὰ νηστεύσωμεν ὅλοι διὰ δοξολογίαν ἐκείνης τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ δοξάζεται αἰῶνας αἰῶνων ἕως οὔ στέκει τὸ ἔθνος, διατι ἦτον ἡ ἐλευθερία τῆς Πατρίδος.

Μάθετε τα εἰσόδιά του εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. σελ. 82, 83.

Τὸ ἄλογό μου ἀπὸ τὰ τείχη ἕως τὰ σαράγια δὲν ἐπάτησε γῆ.... Τὸ ἀσκέρι ὁποῦ ἦτον μέσα τὸ Ἑλληνικὸ ἔκοβε καὶ ἐσκότωνε ἀπὸ Παρασκευῆ ἕως Κυριακῆ, γυναῖκες, παιδιά καὶ ἄνδρες 32,000, μία ὥρα δλόγυρα τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἐνας Ὑδραῖος ἔσφαξε 90. Ἕλληνες ἐσκοτώθησαν 100. Ἐτὶ ἐπῆρε τέλος. Τελάλη νὰ παύσῃ ὁ σφαγμός.

Ὅταν ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ἔδειξαν εἰς τὸ παζάρι τὸν Πλάτανο ὅπου ἐκρέμαγαν τοὺς Ἕλληνας, ἀνεστέναξα καὶ εἶπα: αἴτε, πόσοι ἀπὸ τὸ σόγι μου καὶ ἀπὸ τὸ ἔθνος μου ἐκρεμάσθησαν ἐκεῖ, καὶ διέταξεν καὶ τὸν ἔκοψαν· ἐπαρηγορήθηκα καὶ διὰ τὸν σκοτομόν τῶν Τουρκῶν. Ὡς ἄνθρωπος ἐλεεινολογοῦσα τὴν σφαγὴν.

Εἰς τὸ φύλλον τοῦ βιβλίου 170—171 θὰ διαβάσετε πῶς διηγείται ὁ φιλόπατρις ἱστορικὸς τὴν εἰδήσιν τοῦ Μεσολογγίου.

Τὴν ἡμέραν τῶν Βαίων ἔκαμαν γιουρούσι σιτὸ Μισολόγγι εἰ ἦρωες τοῦ Μισολογγίου, σὲ τόσαις χιλιάδαις ἀσκέρι, σὲ τόσα κανόνια, χαντάκια, καβαλαριά· ἐγλύτωσαν 2000, καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγεινε θῦμα· μᾶς ἦλθε εἰδήσις, μεγάλη Τετράδη, εἰς τὸ λειδινὸ, ποῦ εἶχε παύσει ἡ συνέλευσις, καὶ εἴμεθα εἰς κάτι ἴσκιους, μᾶς ἦλθε

εἶδῃσις ὅτι τὸ Μετολόγγι ἐχάθη· εἶτι ἐβάλαμεν τὰ μαῦρα ὄλοι, μισθὴ ὥρα ἐστάθη σιωπὴ ποῦ δὲν ἔκρινε κανένας, ἀλλ' ἐμέτραε καθένας μὲ τὸν νοῦν του τὸν ἀφανισμόν μας· βλέποντας ἐγὼ τὴν σιωπὴν ἐσηκώθηκα εἰς τὸ πόδι, καὶ τοὺς ὠμίλητα λόγια διὰ νὰ ἐμψυχωθῶν· τοὺς εἶπα ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη ἐνδόξως, καὶ θὰ μείνη αἰῶνας αἰώνων ἢ ἀνδρία· ἐὰν βάλωμεν τὰ μαῦρα καὶ ὀκνεύσωμεν, θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα καὶ θὰ πάρωμεν τὸ ἀμάρτημα τῶν ἀδυνάτων ὄλων. Μὲ ἀπεκρίθησαν· τί νὰ κάμωμεν τώρα, Κολοκοτρώνη; Τί νὰ κάμωμεν τοὺς λέγω; Τὴν αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσι, νὰ ἀποφασίσωμεν Κυβέρνησιν πέντε, ἕξ, ὀκτὼ ἄτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ ἄτομα νὰ ἀποφασίσουν νὰ ἀνταποκρίνωνται μὲ τὰ ἐξωτερικὰ, ποῦ τότε ἦτο περασμένος καὶ ὁ μινίστρος Κάνιγγ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἡ ἐπιτροπὴ τῆς συνελεύσεως διὰ τὰ ἐξωτερικὰ νὰ δίδῃ λόγον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ εἰς τὸν λαόν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι, νὰ σκορπίσωμεν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ νὰ πιάσωμεν γενικῶς τὰ ἄρματα, ὡς τὰ πρωτοπιάσαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Καὶ εἶτι τὴν αὐγὴν τὴν μεγάλην πέμπτην ἐσυνεδριάσαμεν καὶ ἀποφασίσουμεν ἕνδεκα μέλη, Ἐπιτροπὴν Κυβερνήσεως, καὶ πρόεδρον τὸν Ζαΐμην, Π. Μαυρομιχάλην, Ἀναγνώστην Δελιγιάνην, Γεώργιον Σισίνην, Ἀν. Χ. Ἀναργύρου, Δ. Τσαμαδόν, Σ. Τρικούπην, Α. Μοναρχίδην, καὶ Π. Δημητρακόπουλον, Ἀνδρέαν Ἴσκον καὶ Ἰωάννην Βλάχον· ἡ διάρκεια τῆς Ἐπιτροπῆς, ἕως εἰς τὴν 17βρίου 1826, καὶ τότε, ἀνγλυτώσωμεν συναζόμεθα καὶ τελειώσωμεν τὴν συνέλευσιν.

Ἄξιον μνημείου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοῦ ἀγῶνος εἶναι καὶ εἰς τὸ φύλλο 207 ἡ ἀπάντησις τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας εἰς τὸν Ἰμπραΐμη, ὃ ὁποῖος ἐστεῖλε στρατεύ-

μα νὰ βάλλουν φωτιά καὶ τζεκοῦρι εἰς τὰ δένδρα ἂν ὁ λαὸς δὲν προσκυνήσῃ. Ἡ ζωὴ σου ἔλεγε εἰς τὸν Κεχαγιαῖά του θὰ μοῦ πληρώσει τὴν ζωὴν ὅποιουδήποτε στρατιώτου μου φονευθῆ, διότι δὲν σὲ στέλνω νὰ πολεμήσῃς, ἀλλὰ νὰ καύσῃς. Ἴδου ἡ ἀπάντησις τῶν Μεσσηνίων εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Ἰμπραίμη νὰ προσκυνήσουν.

Ὅτι αὐτὸ ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατι τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιόνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι ὅπου ἐναντιόνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβόνεις· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα, ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπήτια ἵππου μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἀπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴν μείνῃ, ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμε· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσῃς, καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆς ποῦ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια γῆς μένει δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ πάντα θὰ πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου· βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου. Λαβαίνοντας τὴν ἀπόφασιν ὁ Κεχαγιαῖς τῆς εὐθὺς ἔβαλε τὸ ἔργον του, φωτιά καὶ τσεκούρι. Καὶ ἡμεῖς τὸ κεντήσαμε τὸ στρατεύμα του εἰς πόλεμον, καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκινιόνταν εἰς πόλεμον, μόνε τὸ ἔργον τους.

Ἀξιοσημείωτη εἶναι εἰς τὸ φύλλον 190 ἡ ἀπάντησις τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν ἀντιναύαρχον Ἄγγλον Ἀμιλτον, ἄνδρα φιλέλληνα.

Μιὰν φορὰν ὅταν ἐπήραμεν τὸ Ναύπλιον ἦλθεν ὁ Ἀμιλτον νὰ μὲ ἰδῆ· μοῦ εἶπε ὅτι πρέπει οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσουν συμβιβασμὸν, καὶ ἡ Ἀγγλία νὰ μεσιτεύσῃ· ἐγὼ

τοῦ ἀποκρίθηκα, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται ποτέ, ἐλευθερία ἢ θάνατος· ἐμεῖς Καπετὰν Ἀμιλτον ποτέ συμβιβασμὸν δὲν ἐκάμαμεν μὲ τοὺς Τούρκους· ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσκλάβωσε μὲ τὸ σπαθί, καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἐζούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπὸ γενεᾶ εἰς γενεά· ὁ βασιλέας μας ἐσκοτώθη, καμμία συνθήκη δὲν ἔκαμε· ἡ φρουρά του εἶχε παντοτεινὸν πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ δύο φρούρια ἦτον πάντοτε ἀνυπότακτα· — μὲ εἶπε, ποῖα εἶναι ἡ βασιλικὴ φρουρά του, ποῖα εἶναι τὰ φρούρια; — ἡ φρουρά τοῦ Βασιλέως μας εἶναι οἱ λεγόμενοι Κλέφται, τὰ φρούρια, ἡ Μάνη καὶ τὸ Σοῦλι καὶ τὰ βουνά· ἐτὶ δὲν μὲ ὠμίλησε πλέον.

Ἄς ταιριάσωμεν τέλος εἰς τὸ ἀνθολόγι μας φύλλον 188, καὶ 189 τὸ διηγηματικὸν τῆς ἐκλογῆς τοῦ μακαρίτου Νικολάου Ρενιέρη ὡς προέδρου τοῦ Βουλευτικοῦ, ὅταν ἔμελλε νὰ διαλυθῇ ἡ συνέλευσις τῆς Τροιζῆνος.

Ἐσυνάχθημεν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καποδίστρια ν' ἀποφασίσωμεν πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, νὰ ψηφηρορηθοῦν τὰ ἄτομα διὰ τὴν προεδρίαν. Ἐπειάοντιαν στὴν Συνέλευσιν τὸ ὄνομα τοῦ Ζαίμη, τὴν ἄλλην ἡμέρα τὸ ὄνομα τοῦ Μπαρλᾶ, ἄλλος τὸν Κουντουριώτη, ἄλλος τὸν Πρασᾶ ἀπὸ τὴν Ἀνδρούτα, καὶ ἔγεινε χασμωδία. Τὴν ἄλλην ἡμέρα πάλιν τὸ ἴδιο, εἴκοσι νὰ ψηφηρορήσουν, τὴν ἄλλην 16. Εἶδα τὴν χασμωδίαν καὶ τὸ παράξενον τοῦ κόσμου. Ἐσηκώθηκα ὀλόρθος: Σεβαστὴ Συνέλευσις, ἡμεῖς καθήμεσθε καὶ φιλονεικοῦμεν διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ ἡ πατρίς μας κινδυνεύει νὰ χαθῇ, καὶ ἔχομεν συνέλευσιν ἑπτὰ μῆνες, καὶ πρόεδρος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Κιουταχῆς, καὶ Πρόεδρος τῆς Πελοποννήτου ὁ Ἰμπραϊμης, καὶ ἡμεῖς καθήμεθα

καὶ φιλονεικοῦμεν, καὶ τώρα ἦλθεν ὁ Μάϊς, καὶ ἡ Ἀθήνα κινδυνεύει, καὶ ἡ Πελοπόννησος κινδυνεύει· ἐχάθηκέν ἓνας ἀπὸ τόσους Ἕλληνας πληρεξουσίου νὰ κάμωμεν Πρόεδρον, ὅμως καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν! Ἐκύτταξα τριγύρω μου, καὶ εἶδα ἓνα γεροντάκι, καὶ ἐκάθετο μὲ τοὺς Κρητικούς, ἀλλ' οὔτε τὸ ὄνομά του ἐγνώριζα οὔτε τὸν εἶδα, καὶ πηδάω μέσα ἀπὸ τὴν συνέλευσι, καὶ τὸν ἀρπάχνω, καὶ τὸν πηγαίνω εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Προέδρου Σισίνη, καὶ τὸν κάθισα στὸ σκαμνί. Εἶπα, τοῦτος δὲν εἶναι ἄξιος; καὶ ὅλη ἡ Συνέλευσις ἔβαλε τὴν φωνήν, Ἄξιος, ἄξιος, καὶ ἐχειροκρότησε, καὶ ἐτελείωσε. Τὸν πατέρα μου συγχωροῦσαν. Ὁ Ῥενιέρης σὰν νὰ ἐφοβήθηκε. Ἐτιζι διελύθηκε ἡ συνέλευσις.

Ἀκροασθῆτε Κύριοι ἀκροαταί, καὶ σωτήριο παράδειγμα ὁμοιοίας πάνου εἰς τὴν ἀψύτητα τῆς διχονοίας φύλλο 121 καὶ 122.

Τὸν ἴδιον καιρὸν οἱ μεινάμενοι Τούρκοι ἕως 3,000 εἰς τὴν Κόρινθον ἔμαθαν τὴν πτώσιν τοῦ Ἀναπλιοῦ καὶ ἐκίνησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Πάτρα καὶ ἀφηκαν εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κορίνθου 400. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἐτρώγοντο μεταξύ των: Ὁ Ζαίμης, Σωτὴρ Χαραλάμπης καὶ Πετιμεζαῖοι, αὐτοὶ ἐτοιμάζοντο νὰ κτυπηθοῦν, ἔμαθαν τοὺς Τούρκους, ἀφίνουν ταῖς διχονοιαῖς των καὶ κτυποῦν τοὺς Τούρκους, τοὺς χαλοῦν, καὶ τοὺς ἐπολιόρκησαν εἰς τὴν Ἀκράτα.

Δὲν δύναμαι τέλος νὰ μὴ προσθέσω καὶ τὰ ἀκόλουθα τοῦ φύλλου 222 καὶ 223.

Μία ἡμέρα ἐπῆγα ἐγὼ καὶ ὁ Ῥίζος . . . εἰς τὸν Ῥιμποπιέρην· ἐκεῖ ἦλθε ἡ ὁμιλία καὶ ὁ πρέσβυς μᾶς λέει ὅτι τοῦ Σουλτάνου πόσον θὰ τοῦ παραξενοφαίνεται νὰ βλέπη τὴν σημαίαν τὴν Ἑλληνικὴν νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια του, καὶ ἀπὸ τέτοια ἄρχητε καὶ ὁ Ῥίζος νὰ

κβ'

τοῦ λέγει, πλὴν φοβισμένα ἄλλα πολίτα, ἐγὼ τοῦ λέγω: Κύρ Ρίζο ἄφησέ με νὰ εἰπῶ καὶ ἐγὼ ἐξοχώτατε, λέγετε πῶς θὰ ὑποφέρῃ ὁ Σουλτάνος νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν μας νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπροσθὰ του, καὶ ὅτι τοῦ κακοφαίνεται — καὶ δὲν μᾶς κακοφαίνεται καὶ ἐμᾶς ὅπου τοὺς ὑποφέραμεν τόσον καιρὸν εἰς τὴν γῆν τῶν προγόνων μας, καὶ κάθε-ται ἀκόμη εἰς τὰ πατρικά μας σπήτια καὶ τοὺς ὑποφέ-ρομεν ἀκόμη, καὶ ἐκεινοῦ θὰ τοῦ κακοφανῇ διατι θὰ περ-νάῃ ἡ σημαία μας; αὐτὰ ὅλα νὰ τὰ εἶπῃς τοῦ αὐτοκρά-τορος Νικαλάου, σὲ ὀρκίζω εἰς τὴν τιμὴν σου νὰ τοῦ τὰ εἶπῃς.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ κυβερνήτης μοῦ λέει, Θεοδωράκη τί εἶναι αὐτὰ ποῦ εἶπες; — ἂν δὲν ᾔναι καλὰ, νὰ μὲ συμ-παθῆσετε, τέτοιας λογῆς εἶμαι μαθημένος. — ὄχι, καλὰ ἀποκρίθηκες.

Ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τῆς ὁμονοίας ἐλπίζω ὅτι ἡ ση-μερινὴ ἡμέρα θὰ σᾶς εἶναι καλοθύμητη ἂν εὐχαριστήσθε νὰ ἱστορήσω τὴν συμβολικὴν χέρα τοῦ γέρου Κολοκοτρώνη, ὡς τὴν ἤκουσα ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ θὰ ἀγαπήσωμεν τὸν ἄνδρα, ποῦ ξένος γραμματῶν καὶ μελέτης ἱστορίας ἐδυνήθη μὲ τὴν χάριν τοῦ ἔρωτος τῆς πατρίδος νὰ γράψῃ εἰς τοὺς δύο βραχίονας τοῦ σώματος καὶ εἰς τὰ πέντε δάκτυλα τῆς χειρὸς τὰ αἷτια ποῦ ἐδόξασαν νικητὴν τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ῥωμαίων τὸν Μωάμεθ Β' καὶ τοὺς προ-γόνους του, καὶ πάλαι, πῶς ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς δουλείας ὑψώθη φοβερὸ καὶ φιλελεύθερο τὸ πνεῦμα τῶν νέων Ἑλ-λήνων.

Εἶχα ἀκούσει τινὰ ἀσύγκλωστα διὰ τὴν χέρα ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ μακαρίτου, ὅθεν μίαν αὐγὴν, ὅταν ἐγρά-φαιμεν τὰ ἀπομνημονεύματα, τὸν ἐρώτησα καὶ τὸν παρε-

κάλεσα νὰ μοῦ εἶπῃ νὰ καταλάβω τὸ μυστήριον τῆς μηχανῆς του. Μοῦ ἀπεκρίθη χαμογελῶντας, αὐτὰ τὰ ἔλεγα πάνου εἰς τὸ κίνημα τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἂν τὸ ἐπιθυμῆς, καὶ ὅ,τι ἐνθυμοῦμαι σοῦ λέγω· καὶ ἀνοίγοντας τὰ δύο του μπράτσα ἄρχισε·

Ὁ Σουλτάνος ἦλθε εἰς τὸ ζερβὶ χέρι, καὶ ἔκαμε ζάπι τὴν ἀνατολὴν ὄλην, ἐκήρυξε τὴν ἀπώλειαν τῆς ὑπανδριᾶς, φαγητοῦ, ἀρπαγῆς, φόνου, ὅποιος σκοτωθῆ, 'πεθάνει Μουσουλμάνος, σώζεται, ὅσα κάμει, ὅ,τι κάμει καλὰ γεναμένα, εὐλογημένα, πάει εἰς τὴν Παράδεισον, πιστεύει τὸν Προφήτην. Τὸ χοντρὸ δάκτυλο τῆς ἄλλης χειρὸς, ὁ βασιλέας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν Ῥωμαίων, ἐρωτοῦσε τὰ δύο δάκτυλα πλησίον του, τὸν κλῆρον, καὶ τοὺς πολιτικεὺς, τί εἶναι τοῦτο; — ὁ λαὸς ἦτον τότε τὸ λιανὸ δάκτυλο, καὶ τὸ ψηλότερο τὸ γειτονικὸ του οἱ ἔμποροι καὶ οἱ σπουδασμένοι. Τὸ χοντρὸ δάκτυλο λοιπὸν ἐρωτοῦσε τὸν κλῆρο καὶ τοὺς Μινίστρος, τί εἶναι τοῦτο; ἀποκρίνοντο, ὁ Θεὸς θὰ τὸν χάσῃ, ἅς ψάλλωμε τὸ « νίκας κατὰ βαρβάρων δωρούμενος » καὶ ἄκοπη νύχτα καὶ ἡμέρα ἢ φαλμωδία τους. Τὰ τροπάρια ὅμως μὴ συντροφευμένα ἀπὸ πέτρας καὶ λιθάρια (1), ἀπὸ ἄρματα δὲν ἐμπόδισαν τὸν Σουλτάνον νὰ πηδήσῃ εἰς τὴν ἄλλην γραμμὴν

---

(1) Φαίνεται μὲ αὐτὴν τὴν φράσιν ὅτι ὁ Γ. Κ. εἶχε κατὰ νοῦν τὸ ἀνέκδοτον — λησταὶ ἐπῆγαν νὰ ληστεύσουν μοναστήρι, ὁ ἡγούμενος εἶπε εἰς τοὺς καλογήρους, τὸν σταυρὸν σας κάνουντε· ἀλλ' ἡ θύραις ἤρχισαν νὰ κρεμιζονται ἀπὸ τοὺς ληστὰς, τὰ κεραμίδια νὰ πετοῦν εἰς τὸν ἀέρα, τότε ὁ ἡγούμενος εἶπε εἰς τοὺς καλογήρους, σταυροὺς καὶ λιθάρια, λιθάρια καὶ σταυροὺς.

τῆς χειρὸς, καὶ νὰ πάρῃ τὴν Ἀνδριανούπολιν. Ὁ ἄοκνος Μωάμεθ Β΄. ἔστητε ἔπειτα καὶ κάστρο μὲς τὸ βλέφαρο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸ στενὸ τοῦ Βροσπόρου, πέντε μίλια ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ ἐχαράτζονε τὰ καράβια ποῦ ἀρμένιζαν ἀπὸ τὴν μαύρη θάλασσα εἰς τὴν ἄσπρη, καὶ ἀπὸ τὴν ἄσπρη εἰς τὴν μαύρη. Δὲν ἔπιασαν τὰ ἄρματα νὰ κινηθοῦν πανστρατιᾷ οἱ Χριστιανοὶ ὅταν ἐκτίζετο τὸ κάστρο, ὁ Βασιλέας λέγουν ὅτι ἤθελε πόλεμον, νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν πολιτείαν ὡς ἀνδρεῖος ποῦ ἦτον νὰ πολεμήσῃ, οἱ Μινίστροι καὶ ὁ κληρὸς τὸν ἀντέκοψαν, θαρσυμένοι οἱ πρῶτοι εἰς τὴν ψευδοπολιτικὴν τους, οἱ ἄλλοι εἰς ταῖς ψαλμωδίαις τους. Ἐπειτα ἀπὸ ἓνα χρόνον ὁ Σουλτάνος ἔριχνε τὸ χοντρὸ δάκτυλο, καὶ ἐκάθιζε ἐκεῖνος εἰς τὸν τόπον του. Τὰ τέσσαρα πνίγουν τὸ ἓνα (1), καὶ ἂς ἦναι ὅσο θέλει ἀνδρειωμένο, δὲν ἐσυγγνώμισαν κληρὸς, μινίστροι, ἐμπορικὸ, καὶ λαὸς νὰ καταβάλλουν τὸν Σουλτάνο· οἱ μινίστροι καὶ ὁ κληρὸς ἐμπῆκαν εἰς τὸ πηλάφι μαζῇ του καὶ ἔτρωγαν· ὁ λαὸς λιανὸς, ἀκέφαλος, οἱ ἔμποροι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἔφυγαν, πέφτοντας ἢ Κωνσταντινούπολις καὶ ἐπῆγαν εἰς τὰ βασίλεια τῆς Δύσης.

Τὴν αὐρινὴ ποῦ ἔπεσε ἡ Κωνσταντινούπολις παρουσιάσθηκε εἰς τὸν Σουλτάνον αἰχμάλωτος μὲ τοὺς θησαυροὺς του, βιὸς πολὺ, ὁ μεγαλύτερος τοῦ παλατιοῦ, ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ τότε καιροῦ, ἀρχιναύαρχος, ναύαρχος εἰς κάτι μπεϊγιατέδαις δαμασκοενδυμένους τῆς αὐλῆς, ὁ Κύρ Λουκάς Νοταρᾶς, ὡς τὸν εἶδε τοῦ εἶπε ὁ Σουλτάνος, διατὶ δὲν εἶδες αὐτοὺς τοὺς θησαυροὺς εἰς τὰ πα-

---

(1) Μοῦ ἔκαμε τὸ σχῆμα πῶς.

ρακάλια τοῦ Βασιλέως σου, εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος σου; — Ἦτον δικά σου ἀφέντη μου, καὶ σοῦ τὰ ἐφύλαττα. — Ἄν ἦτον ἐδικά μου, ἄργητες νὰ μοῦ τὰ ἐπιστρέψης, καὶ μὲ ἐβασανίσαιτε μὲ μάταιον πόλεμον, καὶ θρηνῶ θανατωμένους τοὺς ἀνδρειοτέρους στρατιώτας μου. — Τὸ πείσμα τῶν ξένων καὶ θάρρος ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐδικούς σου, ἔλεγε ὁ Νοταρᾶς, — Ἐνοῦσε τοὺς Γενοβέζους, καὶ τὸν Χαλιλμπέϊ βεζύρη. — Ἀντίκρυσσε τώρα, ἀντίκρυσσε, μοῦ λέγει ὁ Κολοκοτρώνης ἄγρια, τὸν πρωθυπουργὸν Νοταρᾶ μὲ τὸν Διάκο τὸν κλέφτη εἰς τὰ 1821. Τὸν Διάκο τὸν ἐπήρανε καὶ σιὸ σουβλί τὸν βάλαν, — ὀλόρθον τὸν ἐστήσανε καὶ αὐτὸς χαμογελοῦσε — τὴν πίστιν τοὺς τοὺς ἔβριζε καὶ τὰ λοιπά. Ποῖοι ἐμεῖς, ποῖοι ἐκεῖνοι! σπαθὶ καὶ καιρὸς μᾶς ἔβαλε τιμὴ καὶ γνῶσι, ὅμως καὶ ὁ Νοταρᾶς ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγαις ἡμέραις ἀπέθνησκε μάρτυρας, ἀποκεφαλίζετο αὐτὸς καὶ τὰ παιδιὰ του εἰς ἓνα αἷμα. Εἰρήνη εἰς τὰ κόκκαλά τους!

Ἄφοῦ χαλιόντας ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπυκνώθη ὀλοῦθε τὸ σκοτάδι τῆς δουλείας, συνέβη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, ὅ,τι συμβαίνει τὴν νύχτα εἰς τὸν κόσμον, ποῦ ἡ ὥρα ἡ πλέον σκοτεινὴ, ἡ πλέον θαμπὴ τῆς νυχτὸς εἶναι ἡ ὥρα ποῦ σημόνει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἄρχισαν τότε ἀπὸ ἀνάγκης τὰ τέσσαρα νὰ συγγνωμίζουν, νὰ κατηφορίζουν εἰς τὴν ὁμόνοιαν, νὰ ξανοίγουν ἓνα σημάδι μὲ τζακίσματα ἀλήθεια ἐπῆραν τὸν δρόμον τους, ὀμπρὸς ὀπίσω, δὲν πήγαιναν σὰν τὸ καθάριο ἄτι εἰς τὴν πηλάλα του, ἀλλὰ σὰν βόϊδι, ποῦ βυθισμένο εἰς τὸ παχνί του ξετυλίεται κοιμητημένο ταῖς ἀύγαις μουγκρίζοντας, καὶ ἀργοπατάει εἰς ταῖς βοσκαῖς. Ἡ ἄλυσσος ἔσφιξε παρὰ φύσιν εἰς τὸν λαιμόν μας, καὶ ἔμελλε νὰ κοπῆ. Σοῦ εἶπα πῶς τὸ

λιανὸ δάκτυλο ἦτον ὁ λαὸς, ἔμεινε εἰς τὴν τυραννίαν τῶν τριωνῶν, Σουλτάνου, ἀρχόντων, καὶ κλήρου, οἱ σπουδασμένοι, καὶ μέρος ἐμπόρων ἐσκόρπισαν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ οἱ διαβασμένοι μετὰ τὴν σοφίαν τῶν προγόνων ἐφώτισαν τοὺς ἀλλοεθνεῖς· ἂν ἀπὸ τὸν λαὸν ἐβγαίνε κανένας προκομμένος, ἔξυπνος, τὸν ἔπερνε τὸ πετραχῆλι, ἢ ὁ προεστός διὰ γραμματικόν του, ἢ τὸν προσκαλοῦσε εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ θεῖός του, ὁ ἀδελφός του ὁ ἔμπορος, καὶ πάντα ὁ λαὸς ἐλιάνευε, διάφοροι καὶ ἀπὸ διάφοραις τάξαις εἴτε ἀπὸ στενοχώρια ἢ δοξομανίαν ἐτούρκευαν, καὶ τὸ γένος ἐφύραινε. Τὰ ἀγκάθια ἐκυμάτισαν εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων μας, ἢ ξακουσταῖς πολιτεῖαις ἐχορτάρισαν, ἢ ταπεινὴ φλογέρα τοῦ βοσκοῦ μετὰ τὰ ὀλίγα του γίδια ἐλάλειε εἰς τὰ περίφημα μνημεῖα τῶν Ἑλλήνων, ἢ πίστις ὅμως δὲν ἐχάθη, ἐσώζετο, καὶ ἔρημο ἔξωκλῆσι ἦτον εἰς τὸν λαὸν παρηγοργιὰ τῶν πόνων. Οἱ κλέπτες ἡμαστέ ἐλεύθεροι, ἀλλὰ τί ζωὴ, τί ἄνθρωποι! Βρασνισμένοι, αἰτίκιωτοι, ἄγριοι εἰς ταῖς σπηληαῖς, εἰς τὰ βουνά, εἰς τὰ χιόνια σὰν τὰ θηρία, μετὰ τὰ ὅποια συζούσαμε. Οἱ ἔμποροι εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ὅσοι νέοι ἐσπούδαζαν εἰς τὰ πανεπιστήμια, καὶ ὅσοι ἄλλοι ξενιτευόμεθα καὶ μᾶς ἔφευγε ἢ ἀποκαρομάρα καὶ τὸ χασμοριτὸ τῆς δουλείας καὶ ὁ φόβος τῆς τυραννίας, καὶ ἐβλέπαμε τὰ ἀγαθὰ, τὰ μεγαλεῖα τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ταῖς τιμαῖς, ποῦ ἐχαίρετο ἢ πίστις τῶν χριστιανῶν, ἐμαθαίναμε καὶ ποίους εἶχαμε προγόνους φοβερούς, ὠρεγόμεθα καὶ ἡμεῖς τὴν ἀναγέννησίν μας, καὶ ταῖς παλαιῖναῖς δόξαις τῆς Ἑλλάδος. Ἄρχισαν σχολεῖα εἰς τὸ Ἀἶβαλί, Σμύρνη, Δημητζίνα, Γιάννινα, Ἀθήνας, καὶ ἐβγαίναν παπάδαις προκομμένοι, καὶ λαϊκοὶ καλοὶ, καὶ ἐφωτίζετο ὁ λαός. — ‘Ο

Ῥήγας Φεβραῖος ἐστάθη ὁ μέγας εὐεργέτης τῆς φυλῆς μας, τὸ μελάνι του θὰ ἦναι πολύτιμο ἐνώπιον Θεοῦ, ὅσο τὸ αἷμά του ἅγιο, ἔγραψε τροπάρια ἄλλο σοῖ, ποῦ ἐβίαζαν τὰ 4 νὰ συγγνωμίσουν, ἐδημοσίευσε καὶ γεωγραφία τοῦ τόπου μας, καὶ ἐβλέπαμε τὰ Ὀλύμπια, ἄλλα παιγνίδια Ἑλληνικὰ πολεμικὰ εἰς τὸ ξαμίλι, εἶχε ἡ Γεωγραφία του ζωγραφισμένα καὶ τὰ πρόσωπα τῶν παλαιῶν σοφῶν καὶ ἡρώων — Ὡς πότε Παληκάρια νὰ ζοῦμε εἰς τὰ στενά, ἀπὸ τὰ πολεμικὰ του τραγούδια, τὸ τελειότερο, περιέχει μίαν ἐπιθεώρησιν τῶν δυνάμεων τῆς πατρίδος, ὅλοι εἶναι παρόντες εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν, κανένας ἀπῶν, τὰ ξεφτέρια τῶν Ἀγράφων, οἱ σταυραετοὶ τοῦ Ὀλύμπου, τὰ καπλάνια τοῦ Μαυροβουνιοῦ, τὰ λεοντάρια Σουλιῦ, Μάνης, καὶ Μακεδονίας, καὶ τὰ δελφίνια τῆς θαλάσσης εἰς Νησιώτες, καὶ οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Δουνάβεως καὶ Σάβα ποταμοῦ.

Κάλλια γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῆ,

Ἡ νὰ κρεμάση φούντα γιὰ ξένρον στὸ σπαθί.

Ἐφύλαξκ πίστιν εἰς τὴν παραγγελίαν του, καὶ ὁ Θεὸς μὲ ἀξίωσε, καὶ ἐκρέμασα φούντα εἰς τὸ γένος μου, ὡς στρατιώτης του· χρυσῆ φούντα δὲν ἐστόλισε ποτὲ τὸ σπαθί μου ὅταν ἔπερνα δούλευσιν εἰς ξένα κράτη.

Ἐφάνη καὶ ὁ Κοραῆς ἔπειτα ἀπὸ τὸν Ῥήγα, ἄνθρωπος μὲ νοῦ, διατὶ ἐπαρακίναε τοὺς σοφοὺς σὰν αὐτὸν νὰ γράφουν ἀπλᾶ νὰ ἀκούη ὁ κόσμος, καὶ νὰ μὴν ἦναι ἡ σοφία τους ἥλιος βασιλευμένος. Ὁ Μαρτελάος, (1) ἄττραφτε καὶ ἐβρόντα εἰς τὴν ἀνάληψιν ἀπὸ τὸν ἄμβωνα

---

(1) Σοφὸς Ἑλληνιστῆς Ζακύνθιος.

κη'

τῆς ἐκκλησίας, πῶς ὁ Κοραῆς τοῦ χαλάει τὴν γλῶσσα. Δάσκαλε τοῦ εἶπα μία φορὰ, (ἤμαστε πολλὰ φίλοι), μὴν πικραίνεις τὸ αἷμά σου, οὔτε τὴν χαλάει, οὔτε τὴν φτιάνει, βάρει μὲ τὴν καλὴν βαφὴν τοῦ καιροῦ του, ποῦ ἔχει πέρασιν, ζωὴν, χλωρασιὰ εἰς τὴν ἡμέρα του. Ταῖς προ-άλλαις ποῦ μοῦ ἐξήγαες τὴν ὀμιλίαν τοῦ Βασιλέως ἐκεῖνου, εἰς τὸν πόλεμον τῆς Τρωάδος, ποῦ λέγει εἰς τὸν πιστεμένον του φίλον· Διατὶ μᾶς τιμοῦν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἔχομε τὴν πρωτοκαθεδρίαν, καὶ τρῶμε ἀπὸ τὸ καλῖτερο φαγί, καὶ μᾶς χάρισαν οἱ λαοὶ κήπους, καὶ ἀμπέλια παραποταμήσια; Διὰ τὰ χυνώμεθα πρῶτοι εἰς τοὺς κινδύνους. Μὴν εἶποῦν οἱ ὑπήκοοι ὅτι ὀρίζονται ἀπὸ ἀναξίους, ὅς πολεμήσωμεν, θὰ δοξάσωμεν τοὺς ἐχθροὺς μας μὲ τὸν θάνατόν μας, ἢ ἐκεῖνοι θὰ μᾶς δοξάσουν θανατωμένοι ἀπὸ τὴν λόγχην μας. Βάρει καλὰ, πολέμα εὐμορφα.

Δὲν ἤξεύρω ἂν τὰ θυμοῦμαι ὅπως μοῦ τὰ 'πες, ἀλλὰ θὰ καταλάβαινα τίποτες ἂν μοῦ τὰ λεγες μὲ τὴν γλῶσσαν τῶν παμπάλαιων ἀνθρώπων; Θὰ στέκομουν σὰν θυμάρη τοῦ βουνοῦ νὰ σὲ ἀκούω. Ὅταν μοῦ τὰ ἔλεγες, ἔλεγε ἡ ψυχὴ μου, νὰ ἤμουν ἐγὼ σύντροφός του, μὲ τέτοιον Βασιλιά, (εἰς τὰ 1812, ἢ 13 ἦτον ἡ ὀμιλία του μὲ τὸν διδάσκαλον Μαρτελάο) μὲ τέτοιον Βασιλιά θὰ πήγαινα νὰ μπήξω τὸ μπαῖράκι μου εἰς τὸ παλάτι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, μὲ ἔκαψες ὡς μοῦ τὰ ἐξεμυστηρεύθης ἀπλᾶ. Καλῆτερό σου, ἴσως θὰ μοῦ 'πῆς, νὰ τὰ ἐκἀταλάβαινες καὶ νὰ τὰ ἄκουες μιξοβάρβαρα, διωρθωμένα. Δὲν ἔχουν χάζι, εἶναι ἄψυχα. Δάσκαλέ μου, ὅσα παλαιὰ, ἦτον νέα μία φορὰ, καὶ ὅσα εἶναι νέα, θὰ γηράσουν, ἄφισε νὰ χαροῦν τὰ νειάτα τους, νὰ ζήσῃ ἢ ζωὴ τους, διατὶ ἀπὸ νηότη καὶ ζωὴ δὲν εἶναι εὐμορφότερο πράγμα

εἰς τὸν κόσμον. Ἄς ἐλθῶμεν εἰς τὸ προκείμενον, ὁ Ρήγας καὶ ὁ Κοραῆς ἦτον ἔμποροι, καὶ οἱ Ζωσιμάδαις, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλείου, καὶ ἄλλοι βοηθοὶ τοῦ γένους. Ἐμποροὶ ἦτον, καὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ οἱ καπιταναῖοι τῆς Ἰδρας, Σπειζῶν καὶ Ψαρῶν, καὶ οἱ νικοκυραῖοι — νέα μεγάλη δύναμις τῆς Ἑλλάδος τὰ καράβια. Ἀπὸ τὸ πάρσιμο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως ταῖς ἡμέραις μας πολλαῖς φοραῖς μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἐπροσπάθησαν τὰ τέσσαρα νὰ πολεμήσουν τὸ ἓνα δάκτυλο τὸ ἀνδρειωμένο, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον, δὲν εἶχαν τὴν θάλασσαν, διὰτὶ ἀπὸ τὰ δύο στοιχεῖα, γῆ καὶ πέλαγος, τὸ δεύτερον εἶναι τὸ πολιτιμότερον διὰ ἡμᾶς, φεύγουν ἢ στεριαῖς, ἀπὸ παντοῦ ἀγναντεύομε θάλασσαν, καὶ εἰς ταῖς ἡμέραις μας, ποῦ ἔντεσε νὰ ἔχωμεν δύναμιν θαλασσινὴν, μὲ σιτῆροκάραβια ἐπολεμήσαμε βατέλα, ὁ ἄξιος γεμιτζῆς πέρνει τὰ σοβράνα καὶ μάχεται μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀνέμων, καὶ ἄς ἦναι μικρὸ τὸ καυκί του, αὐτὴν τὴν τέχνην ἤξευρε ὁ περίφημος Μιαούλης εἰς ταῖς ναυμαχίαις του μὲ τὸν ἔχθρον, μιὰ φορὰ μόνον ἔπεσε πολὺ σοτοβέντο ὁ μακαρίτης διὰ δυστυχίαν μας καὶ δυστυχίαν του, ἀλλ' ἄς μὴν ξιοῦμε ταῖς πληγαῖς μας. — Τὸ εἶπε καὶ ὁ Θεὸς τῶν Ἑλλήνων πῶς ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ θάλασσα, μὲ τὸν χρησμόν του νὰ σωθοῦν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ ξυλόκαστρα· δὲν ἐννοοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸ μαντεῖον, ὁ Θεμιστοκλῆς τὸ ἐξήγησε, ἀν τάχα ὁ ἴδιος δὲν ἐχάϋδευσε τὸν Θεὸν νὰ τὸ ξερωπήσῃ, διὰτὶ ἦτον πολιτικός βαθὺς καὶ πατριώτης. — Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ Βοναπάρτης ἔκαμαν καὶ ἀνοιξαν τὰ μάτια τους οἱ ἄνθρωποι καλῆτερα, οἱ πόλεμοι μὲ τὰ βήσανά τους, καὶ μὲ τὰ δάκρυά τους ἐρρίζωσαν τὸ δίκαιον εἰς τὸν κόσμον, ἐγνωρίσθησαν τὰ ἔθρια τῆς ἐξουσίας καὶ

τῆς ὑποταγῆς, οἱ βασιλεῖς δὲν εἶναι πλέον Θεοὶ τῆς γῆς, σὰν πρῶτα, ἔπεσε ἡ μπαρπούτα, τὸ 'κόνισμα ἔκαμε κατάχρησι τῆς χάρης του, ἡ δικαιοσύνη εἶναι βασίλισσα καὶ θαυματουργὴ εἰκόνα τῶν ἀνθρώπων, ζῶα λογικά, — ἀλλ' ὅταν εἶδα διὰ εἰς τὰ συμβούλια τῆς Βιένας δὲν ἔγεινε κανένα καλὸ διὰ ἡμᾶς, ἀπελπίσθηκα ἀπὸ τοὺς ξένους, καὶ εἶπα νὰ μὴν ἔχωμεν ἐλπίδα λυτρώσεως ἄλλην παρὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ ἀπὸ τὸν Ἰψιστον, — ὡς ἓνα φῶς μοῦ ἦλθε εἰς τὰ μάτια καὶ ἐχάρηκα, ὅταν μία ἡμέρα ἐσυλλογίσθηκα ὅτι εἰς τοὺς πολέμους τῆς Εὐρώπης, εἰς τὰ διάφορα στρατεύματα Ἀγγλίας, Ῥωσσίας, Γαλλίας, Ἀουστρίας θὰ ἦτον βέβαια σκόρπιοι, μισθωτοὶ 20000 Ἑλληνας πολεμικοί. — Ἐμέστωσε καὶ ἡ ἑταιρία, ἡ φιλικὴ ἑταιρία ἡ ὁποία ἐχρησίμευσε ὡς μία σύνοδος οἰκουμενικὴ τῆς Ἑλλάδος, πλησίον εἰς τὸν ἱερέα ἦτον ὁ λαϊκὸς, καθήμενοι εἰς ἓνα σκαμνὶ πατριάρχης καὶ τζοπάνης, ναύτης καὶ γραμματισμένος, ἰατροὶ καὶ ἄρρωστοὶ, κλεφτοκαπητανεοὶ προεστοὶ καὶ ἔμποροι, ἡ σύνοδος ἐργάζετο ἄκοπα· ἄγιο τὸ χῶμα ἐκείνων ποῦ τὴν ἐφεύρηκαν! ἔπεσε εἰς τὰ 4 δάκτυλα ὡς μία βροχὴ, καταπαντισμὸς, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας. Ἐγὼ ὅταν μοῦ ἦλθε ἡ προκύρηξις τοῦ Ἰψηλάντη, ἡ σάλπιγξ τῆς πατρίδος σὰς κράζει, μοῦ φάνη καὶ ἀντιλάλησε γῆ καὶ οὐρανός, καὶ ἔβαλα στραβὰ τὸ φέσι μου, καὶ ἔχωσα τὴν χούφτα μου εἰς τὴν χούφτα τοῦ σπαθιοῦ μου, καὶ ἔγραψα μὲ γράμματα πύρινα εἰς τὴν καρδιά μου τὸ ἀθάνατο, τὸ εὐλογημένο ὄνομα, Ἀλέξανδρος Ἰψηλάντης. Τὰ ἄλλα τὰ ξέρεις.

Μὲ τὴν ὁμιλίαν μου τόσο τιμωμένην ἀπὸ τὸ φιλήκοον τῆς ἀκροάσεώς σας δὲν σαλπίζω σάλπισμα πολεμιστήριον, ἀλλὰ σαλπίζω καὶ κηρύττω, ὅσον ἡ δύναμίς μου τὸ κα-

λει, ταῖς ἀρεταῖς τοῦ καὶ εἰς πόλεμον καὶ εἰς εἰρήνην
 στερεόνουν καὶ δοξάζουν λαοὺς καὶ βασιλεία. Εἰς ὧραν
 πολέμου ὄργανον τῆς δικαιοσύνης, τῆς μεγαλοψυχίας τοῦ
 πολίτου εἶναι τὸ σπαθί εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης· εἰς και-
 ρὸν εἰρήνης ὄπλον τοῦ πολίτου, ἐρμηνεία τῆς δικαιοσύνης
 του, τοῦ θάρρους του, τοῦ χριστιανισμοῦ του εἶναι ὁ λόγος,
 ἡ σοφία τοῦ λόγου εἰς τὰ συμβούλια τοῦ βασιλέως του,
 εἰς τὸ βῆμα τῶν βουλῶν, εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Θεμίδος.
 Καλὴν εἰρήνην, φιλίαν μὲ ὅλα τὰ κράτη τῆς γῆς χαίρε-
 ται τώρα τὸ νέον Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἰς πό-
 λεμον καὶ εἰς εἰρήνην ἓνα εἶναι τὸ μονοπάτι τῆς τιμῆς,
 μία ἡ δύναμις τῆς πατρίδος, ἡ ἀρεταῖς ὅσαις ἐπανηγυ-
 ρίσασμεν. Ἡ φώτισις τῶν ἀρετῶν ὑψώνει τὸν ἄνθρωπον
 εἰς τὴν συγχωινωσίαν τοῦ ὑψίστου, καὶ ἡ μεγαλοδυνα-
 μία του μᾶς φιλοδωρεῖ τὸ πνεῦμά του καὶ ταῖς εὐλο-
 γίαις του. Ἡ μὴν ἀγαπᾶτε τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος,
 (καὶ ποιὸς τῶν Ἑλλήνων δὲν τὸ ποθεῖ;), ἢ νὰ μὴν φεύγωμεν
 τὸν ἰδρωτὰ καὶ τὴν καλλιέργειαν δικαιοσύνης, λατρείας
 πίστεως καὶ μεγαλοψυχίας. Πέρα, μακρὰ πᾶσα ἀπελπι-
 σία ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας, ἡ μητέρα δύναται νὰ ἀλητμο-
 νήσῃ νὰ θυζᾶσθαι τὸ νεογέννητο βρέφος της, ὁ Θεὸς δὲν μᾶς
 ἀλητμονᾶ, δὲν μᾶς ἀποστρέφεται, ἂν ἐνθυμηθῶμε μὲ πόσα
 ἀγαθὰ μὲ ποίαν θείαν ἐμπνευσιν εὐεργέτησε τοὺς προ-
 πάτοράς μας καὶ ἐμᾶς. Μὴν ἀμφιβάλετε, ὁ Κύριος τῆς
 ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ἔχει γραμμένη εἰς τὴν παλάμην
 του τὴν ἡμέραν τῆς εἰκοσιπέντε Μαρτίου ἔτους 1821. —
 Ἄς στρέφωμεν συχνὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτὴν τὴν
 θαυμαστὴν ἡμέραν, καὶ ἄς ᾔνοι τόσα ἔτη ὁ ἥλιός της βα-
 σιλευμένος, ἡμέραν ποῦ ἔδωσε, ἐπειδὴ ἀγναντεύοντάς την
 θὰ μᾶς συμβῇ ὅ,τι συνέβη εἰς ἀρχαίαν τινὰ φυλὴν τῆς

Ἀσίας, ἡ ὁποία ἐκήρυξε ὅτι ὁποῖος πρωτοειδεῖ τὸν ἥλιον θὰ λάβῃ τὸ σκῆπτρον τοῦ τόπου. Συνάχθησαν πρωῖνοί, ἐρασταὶ πολλοὶ τῆς βασιλείας, καὶ ὅλοι ἐκύταζαν πρὸς τὴν Ἀνατολήν· ἓνας, ὁ πλέον ξυπνητὸς, φαίνεται, ἔβλεπε πρὸς τὴν Δύσιν, καὶ ἶδε ταῖς πρώταις ἀκτίναῖς τοῦ φωτός νὰ χρυστόνουν τὴν κορυφὴν ἑνὸς Πύργου, ἐφώναξε, καὶ ἔλαβε διάδημα καὶ θρόνον. — Κανέννας ἀπὸ μᾶς δὲν θὰ γίνῃ Βασιλιάς διὰ τὸν ἔχομεν, ἀλλὰ θὰ ἀποχτήσωμεν εἰς τὴν πατρίδα μας τὴν Βασιλείαν τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν Βασιλείαν δὲν εἶναι ἄλλη μεγαλήτερη εἰς τὸν κόσμον.

Ἐδὼ τελειώνει τὸ πρῶτον μέρος τῶν προλεγομένων μου, εἶχα κατὰ νοῦν σήμερον ὅλα μου τὰ προλεγόμενα νὰ σᾶς διαβάσω, καὶ τὴν ἱστορίαν, τὸ κείμενον τοῦ στρατηγοῦ Κολοκοτρώνη νὰ δημοσιεύσω, δείχνοντάς σας τὰ ἄνθη στολισμῶν τοῦ δένδρου τους, ἐπειδὴ τὰ φημισμένα ἔργα εἰς τὸ βιβλίον εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ἡμέρας 25 Μαρτίου, τῆς ὁποίας ἐορτάζομεν φέτος τὴν τριακοστὴν πανήγυριν. Δὲν εὐτύχησα εἰς τὸν πόθον μου, ὠκνευσαν τὸ ἔργον μου περιστατικὰ, ἐπιφυλάττομαι ὅμως νὰ τελέσω τὸ ποθούμενον τὴν 29 Μαΐου, ἡμέρα πένθιμος διὰ τὴν χριστιανοσύνην, ὡς μία ἀποζημιώσις τὰ ἀναπερόμενα εἰς τὸ βιβλίον ἀνδραγαθήματα, ὡς ἀρχὴ ἀποζημιώσεως λέγω τοῦ θρήνου τῆς 29 Μαΐου τοῦ ἔτους 1453.

Δὲν ἔχω καρδίαν νὰ χωρήσω ἀπὸ τόσον σεβαστὴν ὁμήγυριν, ἂν δὲν σᾶς δώσω, μάλιστα εἰς τοὺς νέους, ἓναν τύπον τοῦ χαρακτήρος, τῆς ἠθικῆς φυσιογνωμίας τοῦ γέρου στρατηγοῦ, ζωγραφίζοντάς σας μὲ δύο τοῦ ἀνέκδοτα,

πόσον ὁ μακαρίτης λές καὶ ἔσερνε μὲ μίαν ἄλυσον μαζῆ
του τὸ σοβαρὸ καὶ τὸ φιλόγελο, καὶ τοῦτο θέλω νὰ τὸ
κάμω διὰ νὰ προετοιμάσω ἀπὸ τώρα τοὺς ἀναγνώστας
του εἰς τὴν σωστὴν κρίσιν τοῦ βιβλίου του γνωρίζοντας
τὸν ἄνδρα. — Ἀκούσετε τὰ δύο ἀνέκδοτα, καὶ τελειώ-
νομεν.

Νέος πολὺ, καὶ σπουδαστὴς τῆς μαθηματικῆς ὁ Κύριος
Σ. Π. (συσχολίτης τοῦ ἦτον, καὶ ὁ μακαρίτης Πᾶνος Κο-
λοκοτρώνης), ἐνθυμεῖται ὅτι ἐπῆγε, ὁ τότε Μαγιόρος Κο-
λοκοτρώνης πρὸς χαιρετισμὸν τοῦ ἀξιοτίμου διδασκάλου
Νικολάου Καλύβα, ἐκάθισε καὶ ἀκροάζετο τὴν παράδο-
σιν. Ἐπί τῆς ἐκείνου λέγει μὲ μιᾶς, παῦ διδάσκεις τὰ παι-
διὰ τώρα, — τοῦτο νὰ τὰ φωτίσης, — καὶ ἐχύθη μὲ
γελούμενο πρόσωπο νὰ σχίσῃ ἓνα Βόλφιον ἰν φόλιο, με-
γάλο βιβλίον, νὰ δείξῃ πῶς φυάνουν τὰ φυσέκια. Ὁ δι-
δάσκαλος διὰ νὰ σώσῃ τὸν Γερμανὸν φιλόσοφον ἔπεσε
μὲ τὰ στήθη του εἰς τὸ in folio — Τὰ παιδιὰ ἐγελοῦ-
σαν καὶ ἐκεῖνα, ὡς εἶδαν πιασμένους καθηγητὴν καὶ γέρο
Κολοκοτρώνην — ὁ ἓνας νὰ φυλάξῃ τὸ βιβλίον του ὁ ἄλ-
λος νὰ τὸ κάμη φυσέκια.

Ὁ ἰατρὸς Καλύβας ἦτον θερμὸς ἐταιριστὴς καὶ οἱ κίν-
δυναι τοῦ in folio τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1820.

Τὸ ἄλλο ἀνέκδοτο.

Τὴν ἀρχιχρονιά τοῦ ἔτους 1843, ἔτους τοῦ θανάτου
του, ὁ γέρο Κολοκοτρώνης ἀνέβηκε εἰς τὸ κορφινότερο μέ-
ρος τῆς νεοκτισμένης κατοικίας του, νὰ ἀποφύγῃ τοὺς πολ-
λοὺς χαιρετισμοὺς τῆς ἡμέρας — ἀπὸ τὰ γερατεῖα, καὶ
τὰς ἀσθενείας ἐπεθύμει ἀνάπαυσιν ἀγνάντευε ἀπὸ τὰ πα-

ράθυρα, καὶ τὴν πρασινάδα τῶν ἑλλῶν, καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ στενοὶ τοῦ γνῶριμοι ὁμῶς ἀνέβαιναν καὶ ἐκεῖ νὰ τοῦ εὐχθηθοῦν τὴν καλὴν χρονιά. Ὁ Κύριος Σ. Π. θεατῆς ἄλλοτε εἰς τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν τῶν κινδύνων τοῦ Βολφίου ἐπῆγε πρὸς χαιρετισμόν· εἶχε μαζὴ του καὶ νέον νεοφερμένον ἀπὸ ταῖς ἀκαδημαίαις τῆς Γερμανίας. Κατὰ πῶς ἄρχισεν ὁ φίλος τὴν εὐχὴν τοῦ ἔτους, καὶ ὁμιλίαν διὰ τὸν σπουδασμένον νέον, κατὰ τύχην ἐπερνοῦσαν λείψανον νεκροῦ ἀπὸ τὸν δρόμον. Ἡ ψαλμωδία τοὺς ἔσυρε εἰς τὰ παράθυρα. Εἶπε τότε ὁ γέρος, Ἄν εἶχαμεν ἐδῶ τὸν Περσιάνον φιλόσοφον, θὰ μᾶς ἔλεγε ἂν πάγη εἰς τὴν κόλασιν, ἢ εἰς τὴν Παράδεισον. Εἶναι καμμία ἱστορία; εἶπεν ὁ φίλος. — Εἶναι, ἀπεκρίθη ὁ γέρος. — Θὰ μᾶς τὴν εἰπείς; — Μετὰ χαρᾶς. — Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἦλθεν ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἓνας περιηγητῆς φιλόσοφος τῆς Περσίας, τὸν συναναστρέφοντο οἱ ἐκλεκτοὶ Ἀθηναῖοι, ἀγαποῦσε τὴν συντροφίαν τους, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐδικὴν του. Μία φορὰ καθήμενοι εἰς τὰ μεντέρια τους, ἐπέρασε λείψανον, καθὼς τώρα — μακρὰ ἀπὸ σαῶς ποῦ εἴσθε νέοι, καὶ ἐγὼ ἔφαγα τὸ ψωμί μου — καὶ ὡς ἐδιάβαινε ἀκόμη ὁ νεκρὸς, κτυπάει ταῖς παλάμαις του ὁ περιηγητῆς φιλόσοφος, ἔρχεται ὁ γραμματικὸς του· πήγαινε τοῦ εἶπε, νὰ ἰδῆς, ἂν ὁ ἀποθαμμένος πηγαίνει εἰς τὴν κόλασιν, ἢ εἰς τὴν παράδεισον· ἐπῆγε ὁ γραμματικὸς, ἐπέστρεψε. — Πάει Κύριέ μου, εἶπε, εἰς τὴν κόλασιν. — Ἐπῆγες ἕως εἰς τὸ κοιμητήριον: — Ἐπῆγα. — Οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ φύσει περιεργοὶ πολὺ, πλὴν διὰ νὰ μὴν προδώσουν ἀμάθειαν εἰς ἓνα βάρβαρον, ὡς φιλότιμοι ἐφύλαξαν σιωπὴν, καὶ δὲν ἐρώτηταν τὸν φιλόσοφον, πῶς πηλὸς τῆς γῆς ἀκόμη, καὶ ξένος τῶν Ἀθηναίων μαντεύει τὰ κρύφια, καὶ ἄδηλα·

ὡς φρόνιμοι ἀπέδιδαν εἰς τὴν σοφίαν του, ὄχι τοῦ ψυχο-
 γυιοῦ του τὴν δύναμιν τῆς προγνώσεως. Ἐπειτα ἀπὸ και-
 ρὸν τυχαίνοντας πάλι μαζῇ οἱ ἴδιοι φίλοι, καὶ περνῶντας
 λείψανο, ὁ Περσιάνος μὲ τὰ παλαμάκια ἐφώναξε τὸν γραμ-
 ματικὸν, τὸν ἔστειλε νὰ μάθῃ τὴν πορείαν τοῦ νεκροῦ.
 Ἐπῆγε, ἐπιστρέφει, τοῦ λέγει, Παγαίνει εἰς τὴν παρά-
 δεισον. — Καλὸ φθάσιμο, εἶπε, μὲ πρόσωπο χαρούμενο
 καὶ σοβαρὸ ὁ φιλόσοφος. — Οἱ Ἀθηναῖοι ἐστενοχωρήθησαν
 τότε ἀπὸ τὴν περιέργειαν, καὶ τὸν εἶπαν, Δὲν σ' ἐρωτή-
 σαμεν τὴν πρώτην φοράν, σ' ἐρωτοῦμεν τώρα, πῶς ἐσὺ
 μαντεύεις τὴν τύχην, διαβάζεις τὸ γραφτὸ τῆς ἀθανα-
 σίας τοῦ καθενός; ποῖον μυστικὸν γνώρισμα, ποῖον τη-
 λεσκόπιον χαρίζεις εἰς τὸν ὑποτακτικόν σου; — Τὸ πρᾶγ-
 μα εἶναι ἀπλὸ, ἀπεκρίθη· ἡ ὀργὴ τοῦ κόσμου, ἡ κατάρρα τῶν
 συμπολιτῶν συνοδεύει εἰς τὴν θανάην τους τοὺς κακοὺς ἀν-
 θρώπους, πρόδρομος τὰ ἀναθέματα τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ.
 Ἄλλ' ἡ εὐλογίαις τῶν ἀνθρώπων συνοδεύουν τοὺς ἀγα-
 θοὺς ἀνδρας, καθένας διηγεῖται μὲ δάκρυα τὰ ἀγαθοερ-
 γήματά τους, καὶ ρίχνει μὲ τρέμουσαν παλάμην χῶμα
 εἰς τὸν τάφον τους.

Τελιόνοντας ἡ ἱστορία τοῦ Περσιάνου, ὁ Γεροκολοκο-
 τρώνης εἶπεν εἰς τὸν φίλον, ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν πρώτην
 μας ὀμιλίαν, ἐπειδὴ ὁ ἀποθαμμένος μᾶς εἶχε πάρει τὸν
 λόγον. Μοῦ ἔλεγες ὅτι ἡ εὐγενεία του ἔρχεται ἀπὸ ταῖς Ἀ-
 καδημίαις τῆς Εὐρώπης, τί ἐσπούδαξε; ἐσπούδαξε, ἀπάντησε
 ὁ φίλος, ποῖα μονοπάτια πᾶνε ἀπὸ τὸν κόσμον εἰς τὴν κό-
 λασιν, ἢ εἰς τὴν παράδεισον. Εὐγέ του, εἶπε ὁ γέρος,
 ἀλλὰ φυσικὰ δὲν θὰ στένει τὸ τζατήρι του εἰς τὸν ἕναν
 δρόμον ἢ τὸν ἄλλον ἀδιάφορα, ἀλλὰ θὰ ἀηδιάζει τὸν πρῶ-
 τον καὶ θὰ ὀρέγεται τὸν δεύτερον. — Βέβαια, εἶπεν ὁ

φίλος. — Ἄν ἦναι ἔτι, ὡς ἀκούση καὶ ἐμὲ τὴν γνώ-
μην, ποιὸ εἶναι τὸ καλὸ μονοπάτι, καὶ ὡς μὴν ἦμαι φι-
λόσοφος· ἀφοῦ ἦλθε πρωτοχρονιάτικα νὰ μὲ εὔρη, νὰ
τοῦ δώσω Ἀἰθιοπιάτικα. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἐμάζωνε Ἀἰ-
θιοπιάτικα ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς του, χρυσάφι καθαρὸ, τὸ
δικό μου εἶναι σμιγμένο μὲ χῶμα πολὺ, ἂν τοῦ φανῆ
πῶς ἀξίζει, ὡς τὸ παστρέψη, ὡς τὸ καθάρισον νὰ δείξῃ
τὴν λαμπηράδα του. Βλέπετε τοῦτον τὸν ὄντα, εἶναι ἀ-
στόλιστος, καθίσματα δὲν ἔχει, οἱ τοῖχοι ξεροί, — τού-
τη εἶναι ἡ Ἑλλάδα καθὼς ἐμεῖς σᾶς τὴν παραδόσαμεν,
ἐμεῖς οἱ γέροι εἰς τοὺς νέους. Ἐμεῖς εἰς τὰ 1821 ἐκα-
θαρίσαμεν τὸν τόπον, ἐκουβαλίσαμεν τὰ λιθάρια, ἐκτί-
σαμεν τὴν οἰκοδομήν, ἐσεῖς θὰ ἐντύσετε τὰ γυμνά τεῖχη,
θὰ φέρετε ταῖς πολύτιμας ζωγραφιαῖς, θὰ στήσετε τὰ
εὐμορφα τραπέζια καὶ τοὺς καθρέφταις, τοῦτο θὰ κάμῃ
ἡ προκοπή σας καὶ τὰ γράμματα, — καὶ ἡ εὐχαῖς τῶν
συμπολιτῶν σας, καὶ τὰ ἔργα σας θὰ σᾶς ἀνεβάσουν εἰς
τὰ λιμέρια ἀθάνατα τῶν δικαίων. Κύριε Μ., ὡς μοῦ
λέγει ὁ φίλος, εἶται ἀπὸ νησι γνωστόν μου διὰ τὴν φι-
λογένειάν του (1) φέρε εἰς τὸ ἔθνος σου τὴν μάθησιν τῶν
Εὐρωπαϊκῶν, ἡ ἴδουσα, ὡς ἄκουσα ἀπὸ τοὺς καλητέρους
μου, εἶναι καὶ ἐπιστήμη Ἑλληνική. — Ἀπὸ ταῖς στεριαῖς
τῆς γεννήσεώς μας ἐφύσησε ἐκεῖ ἀέρι εὐτυχισμένο σοφίας,
φέρε εἰς τὰ ἐπιστρόφια τὴν νόμφη. Ἔτσι ἔκαμε ὁ σοφὸς
ὁ Ῥῆγας, ἔτσι ὁ Κυβερνήτης, διὰτὶ ἀγαποῦσαν τὸ γένος
τους, καὶ εἰς κολυμβήθρα αἵματος ἐβαπτίσθησαν τέκνα
πιστὰ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἄνθρωποι τοὺς βράβευσαν βρα-
βεῖον θανάτου, ἀλλὰ τὸ τελεσχόπιον τοῦ φιλοσόφου τῆς

---

(1) Κεφαλληνίαν.

Περσίας δὲν ἀγναντεύει εἰς τὰ ἴδια καθίσματα φονεῖς καὶ ἀθώους. Ἡ φιλοσοφία εἶναι φῶς τῆς ψυχῆς, ἔρχεται εὐθὺς ἔπειτα ἀπὸ τὴν θρησκείαν φῶς φοτεινότερο. Τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν σταυρό! καὶ δόξα αἰῶνας αἰώνων εἰς τοὺς σταυρωμένους διὰ τὴν πίστιν καὶ διὰ τὸ γένος! Σᾶς μοίρασα τὰ στρενιάτικα, δὲν ἔχω ἄλλα, τὰ ἔσωσα. Καλή μας χρονιά, μὲ ὑγείαν.

Ἀποχαιρετήθηκαν οἱ δύο φίλοι ἀπὸ τὸν Κολοκοιτῶν με θαυμασμὸν ἀγάπης διὰ ταῖς ὀρμήναις του, ἢ τὸ Ἀϊβασιλιάτικο φίλευμα.

Δύο μῆνες ἔπειτα, οὔτε, ὁ Κύριος Σ. Π. ταῖς 4 Φεβρουαρίου εἶδε μὲ τὰ φυσικώτερα χρώματα ἱστορημένην τὴν σοφίαν τῶν λόγων τοῦ ξένου φιλοσόφου, καὶ τοῦ διερμηνέως του στρατηγοῦ, ὅταν τὸ πένθος ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ἢ εὐχαῖς, τὰ ἀπαρηγόρητα κλάϊματα ἐπρόσφεραν εἰς τὸν οὐράνιον δικαστὴν τὰ πιστότερα πιστοποιητικὰ τῶν καλῶν ἔργων καὶ τῶν ἰδρώτων τοῦ καλοῦ. Ἕλληνας διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του.

Ἄν τὰ προλεγόμενά μου, σεβαστοὶ ἀκροαταὶ, δὲν σᾶς φαίνονται ἐπιζήμια εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, καλαῖς ἀντάμωσες πάλαι, ἂν θέλῃ ὁ Θεὸς, ταῖς 29 Μαΐου.

Ένας ἀπὸ τὸ Ῥουκάκι, πλησίον τοῦ χωρίου Τουρκο-
λέκα, ἀφοῦ ἐχάλασε τὸ χωριὸν του, ἀνεχώρησε καὶ ἦλθε
εἰς τὸ Λιμποῖσι εἰς τὸν πρῶτον τοῦ χωρίου, ἐδῶ κ' 300
χρόνους· αὐτὸς ἐφάνη ἔξυπνος καὶ ὁ Δημογέροντας τὸν ἔ-
καμε γαμβρὸν καὶ κληρονόμον τῆς κατάστασεώς του ὅλης,
ἐλέγετο Τζεργίνης. — με αὐτὸ τὸ ὄνομα εὐρίσκονται μία
ἐξηνταριά οἰκογένειαι εἰς τὴν Μεσσηνίαν. — Αὐτὸς εἶχε
κάμει ἓνα ὠραιότατο παιδί καὶ τὸ εἶχε πιάσει ἓνας Μπου-
λούμπασης Ἀρβανίτης καὶ τὸ ἀλυσόδεσε, ἐλέγετο Δημητρά-
κης. Οἱ Ἀρβαῖται ὁκοῦ τὸν φύλαγαν ἐπηδοῦσαν εἰς τὰς
τρεις καὶ ὁ Μπουλούμπασης τοῦ εἶπε, ἂν πηδᾷ νὰ τοῦ
βγάλη τὰς ἀλύσους· ὁ Δημητράκης ἀπεκρίθηκε, ὅτι πηδᾷ
καὶ με τὰς ἀλύσους, καὶ ἂν τοὺς περάσῃ νὰ τὸν ἀφίνη ἐλεύ-
θερον· ὁ Ἀρβανίτης τὸν ὑποσχέθη νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ἂν
προσπεράσῃ τοὺς ἄλλους πηδῶντας, ἀλλ' αὐτὸς τὸ ὑπεσ-
χέθη ὡς ἀνέλπιστον. — Ἐπήδησε, τοὺς ἐπέρασε καὶ τὸν
ἄφηκαν ἐλεύθερον. Αὐτὸς ἐπανδρεύθηκε. ἔκαμε τρία παιδιὰ,
ὀνομαζόμενα Χρόνης, Λάμπρος καὶ Δῆμος· αὐτοὶ ἦσαν
νοικοκυραῖοι με τὰ χωράφια τους με 500 πρόβατα καὶ
60 ἀλογογέλαδα· ἐπιάσθησαν με τοὺς ἀντιζήλους των καὶ
ἐσκοτώθησαν. Ἐπέρασαν εἰς τὴν Ῥούμελην 12 χρό-
νους ἔκαμαν με τοὺς κλέφτας, ἐπιστρέφουν εἰς τὴν Πε-
λοπόννησον με 15 Ῥουμελιώτας· οἱ Τοῦρκοι τὸ μανθά-
νουν, τοὺς πολιορκοῦν, σκοτόνουν ἓνα, καὶ οἱ ἄλλοι ἐγ-
λύτωσαν· ὁ Δῆμος ἐπῆρε διὰ γυναῖκά του τὴν θυγατέρα τοῦ
Καπετᾶν Χρόνη ἀπὸ Χρυσοβίτσι, μεγάλο σπῆτι. Τότε

ἦταν, ὅταν ὁ Μοροζίνης ἐκυρίευσε τὸν Μωρέα. Καὶ ἐπὶ Βενετζάνων δὲν ἦτο παρὰ Καπεταναῖοι· τὸ παιδί αὐτοῦ τοῦ Δήμου ὠνομάσθη Μπότσικας καὶ ἄφησε τ' ὄνομα τῆς φαμήλιας του, ὅπου εἶχαν, τζεργίναῖοι· ὠνομάσθη τοιοῦτος, διότι ἦτο μικρὸς καὶ μαυρουδερός. Ἐἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μπότσικα ἐμβῆκαν οἱ Τοῦρκοι εἰς Μωργιά· οἱ Χρυσοβιτσιῶται, Λιμποβισιῶται, καὶ οἱ Ἀρκουροδεματίται ἐπῆγαν καὶ ἐπολέμησαν εἰς τοῦ Ντάρρα τὸν Πύργον 6000 Τούρκους· αὐτοὶ ἐχαλάσθησαν καὶ ἐγλύτωσε ὁ Μπότσικας· αὐτὸς εἶχε ἓνα παιδί Γιάννη, καὶ ἓνας Ἀρβανίτης εἶπε βρέ τί Μπιθεκούρας εἶναι αὐτός· Δηλαδή πόσον ὁ κῶλός του εἶναι σὰν κοτρόνι, καὶ ἔτσι τοῦ ἔμεινε τὸ ὄνομα Κολοκοτρώνης. Ὁ Μπότσικας ἐσκοτώθη, ὁ Γιάννης ἐκρεμάσθη εἰς τὴν Ἀνδροῦσαν· ὥστε ἀπὸ τὰ 1553 ὅπου ἐφάνηκαν εἰς τὰ μέρη μας Τοῦρκοι, ποτὲ δὲ τοὺς ἀνεγνώρισαν, ἀλλ' ἦσαν εἰς αἰῶνιον πόλεμον.

Ἐγεννήθηκα εἰς τὰ 1770 Ἀπριλίου 3 τὴν δευτέραν τῆς
Λαμπρῆς. Ἡ ἀποστασία τῆς Πελοποννήσου ἔγινε εἰς τὰ
1769. Ἐγεννήθηκα εἰς ἓνα βουνὸ εἰς ἓνα δένδρον ἀποκά-
τω, εἰς τὴν παλαιὰν Μεσσηνίαν, ὀνομαζόμενον Ῥαμαβοῦνι.
ὁ πατέρας μου ἦτον ἀρχηγὸς τῶν ἀρματωλῶν εἰς τὴν Κόριν-
θον· Κάθεται ἐκεῖ 4 χρόνους· ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν Κόρινθον διὰ
τὴν Μάνην· ἐβγαίνειν ἀπὸ τὴν Μάνην καὶ ἐκυνηγοῦσε τοὺς
Τούρκους· Εἰς τοὺς 79 ἦλθεν ὁ Καπετάμπεης μετὸν Μαυρο-
γέννην, καὶ ἐρχόμενος ἐρρίξεν εἰς τοὺς Μύλους καὶ Ἀνάπλι·
Ἔστειλεν εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον μπουγιουρτί, (προ-
σκυνοχάρτι) καὶ ἐπῆγαν καὶ ἐπροσκύνησαν τὸν Καπετά-
μπεη εἰς τοὺς Μύλους. Εἰς τὸν πατέρα μου ἔστειλε χω-
ριστὸ μπουγιουρτί, νὰ ἐλθῆτε νὰ βγάλουμε τοὺς Ἀρβα-
νίταις καὶ νὰ εὐρῆ ὁ ῥαγιᾶς τὸ δίκιο του. Ὁ πατέρας μου
ἐκίνητε μετὸ χίλιους στρατιώτας, καὶ ἔπιασε τὰ Τρίκορφα,
εἰς τὴν Τριπολιτσάν· δὲν ἐπῆγεν εἰς τὸν Καπετάμπεη
διότι ἐφοβεῖτο. Ὁ Καπετάμπεης ἐσηκώθηκεν ἀπὸ τοὺς Μύ-
λους, ἐπῆρεν 6,000 ταγκκλάκια, καὶ τοὺς κλέφταις 3,000
καὶ ἐπῆγεν εἰς τὰ Δολιανὰ, Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐρρίξεν τὸ
ὄρδι. Ὁ πατέρας μου σὰν ἦτον εἰς τὰ Τρίκορφα, τοῦ ἔ-
στειλεν ὁ Καπετάμπεης νὰ πάγη σὲ δαύτονε διὰ νὰ τὸν
προσκυνήσῃ. Ὁ πατέρας μου ἀποκρίθηκε δὲν εἶναι και-
ρὸς νὰ ἐλθῶ νὰ προσκυνήσω· οἱ Ἀρβανῖτες εἶναι εἰς τὴν
Τριπολιτσᾶ, ἡμποροῦν νὰ πιάσουν τὸν ἄγριον τόπον, καὶ
νὰ σκορπίσουν τότε μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον, νὰ
χοῦν τὸν τόπον. Τότε τοῦ ἔστειλεν 20 μπιινί-

σια γιὰ τοὺς Καπεταναίους κι' ἓνα καπότο δια
 τὸν ἑαυτὸν του. Τὸν καιρὸν 'ποῦ ἐζύγωσε τὸ στράτευμα τὸ
 Τούρκικο εἰς τὴν Τριπολιτσάν κι' ἐπολιορκούσε τοὺς Ἀρ-
 βανίταις, ἐχώρισαν 4,000 Τούρκοι ἄρβανῖτες νὰ τὸν
 ἐβγάλουν ἀπὸ τὰ ταμπύρια, καὶ αὐτὸς ἀντεστάθηκε καὶ
 τοὺς ἐκυνηγοῦσε, καὶ ἐμβῆκαν πίσω. Ἦλθαν τὰ στρατεύματα
 τὰ Τούρκικα τοῦ Καπετάμπεη ἕως τὸν ἅγιον Σώτην· πάλι
 'βγαίνουν 6,000 διὰ νὰ πᾶνε εἰς τὸν πατέρα μου, καὶ αὐτὸς
 πάλι τοὺς ἀντέκρουσε. Εἶδανε ὅτι δὲν ἤμποροῦν νὰ βαστάξουν
 οἱ ἄρβανῖτες μέσα εἰς Τριπολιτσά, διατι δὲν ἦτον τότε
 τειχογυρισμένη· ἐσυνάχθησαν ὅλοι καὶ πᾶνε εἰς τὸν πατέ-
 ρα μου, καὶ αὐτὸς τοὺς ἐστάθηκε μὲ ὄρμην, καὶ τοὺς ἐ-
 γύρισε κατὰ τὸν κάμπον· ἐνώθησαν καὶ ἄλλοι καπεταναῖοι·
 ἐμβῆκαν εἰς τὰ χωράφια, εἰς τὸν κάμπον τοὺς ἐσκότωσεν
 ἢ καβάλα ὡς οἱ θεριστάδες· ἔπεσεν ἢ καβαλαριά μέσα
 καὶ τοὺς ἐθήρισαν· ἀπὸ τὴν μιὰν μεριᾶν, ἢ καβαλαριά,
 ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ πατέρας μου. Ἀπὸ 12,000, ἑπτακό-
 σιοι ἀπέρασαν εἰς τὸ Δαδί. Ὄταν τοὺς ἐπολέμητε ὁ πατέρας
 μου τοῦ ἔλεγαν. Κολοκοτρώνη δὲν κάμεις ἰσάφι — τί νισάφι
 νὰ σᾶς κάμω ὅπου ἤλθετε κι' ἐγαλάσατε τὴν πατρίδα μου,
 μᾶς 'πήρατε σκλάβους καὶ μᾶς ἐκάματε τόσα κακά· τοῦ
 ἀπεκρίθησαν — ἐφέτω 'δικό μας, τοῦ χρόνου 'δικό σου. Τὰ
 κεφάλια τῶν Ἀλβανῶν ἔφτιασαν πύργον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ.

Ἠσύχασεν ἡ Πελοπόννησος. Τοὺς 80 ἑκατέβη ὁ ἴδιος
 ὁ Καπετάμπεης καὶ 'χάλασε τὸν πατέρα μου καὶ τὸν Πα-
 ναγιώταρον Βενετζιανάκη. Ἦλθεν ἡ ἀρμάδα εἰς τὸ Μα-
 ραθωνῆσι· τὰ στρατεύματα στεριᾶς καὶ θαλάσσης. Ἡ κα-
 στανίτζα ἀποικία, ὅπου ἦτον ὁ Κολοκοτρώνης κι' ὁ Παναγιώ-
 ταρος, ἔζη ὥρας μακρὰν ἀπὸ τὸ Μαραθωνῆσι. Ἐρχοντας
 ἡ ἀρμάδα, ὁ Παναγιώταρος, ὡς Μανιάτης, ἐπροσκάλεσε βοή-

θεια από τούς Μανιάταις, καί οἱ Μανιάτες ὑποσχέθηκαν ἑπι-
 πάνε βοήθεια· καί ὁ δραγουμάνος ὁ Μαυρογένης ὡς Ἕλληνα
 καί τεχνίτην ἔκαμε τὸν Μιχάλη - Τροπάκη Μπέη καί διὰ τὴν
 τὸν κάμη Μπέη ἀλικώτισε τὴν βοήθειαν καὶ ἐπῆρε τὸ Κάστρο.
 Ἐπῆγε τὸ ἀσκαῖρον 14,000, καί τοὺς ἐπολιόρησε, μίαν
 ὥραν στρατὰ ἀλάργα ἔστησε τὸ ὄρδι. Ἐστειλεν ὁ Σερασκέρης
 Ἄ λ ῆ μ π ε η ς ἕνα γράμμα διὰ τὴν προσκυνήτουν καὶ τὴν
 τοῦ δώσουν ἐνέχειρα ἕνα παιδί ὁ ἕνας καὶ ἕνα ὁ ἄλλος, καί
 τὴν τραβίξῃ χερί ἀπὸ δαύτους· αὐτοὶ ἀπεκρίθηκάν· δὲν προ-
 σκυνοῦμεν, θέλομε πόλεμον καί ὁποῖος μείνει νικημένος ἄς
 προσκυνῆσῃ. Αὐτὸς ἤλπιζε ἀπὸ τὴν Μάνην βοήθειαν. Τοὺς
 ἐπολιόρησαν τὰ Τούρκικα στρατεύματα, ἔβγαλαν κανόνια
 καὶ βόμβαις, τοὺς πολεμοῦσαν ἡμέραν καὶ νύκταν· οὔτε ἡ
 βόμβες τοὺς ἔκαναν φόβον οὔτε τὰ κανόνια, ὅμως ἐπολέμησαν
 12 ἡμέραις καὶ 12 νύκταις μὲ ἀνδρεία καὶ γενναϊότητα. Ὄ-
 ταν εἶδαν ὅτι βοήθειαν δὲν ἔρχεται, ἀποφάσισαν τὴν φύγουν
 ἀπὸ τῶν πύργων· οἱ πύργοι ἦτον δύο, καὶ ὁ ἕνας ἦτον τοῦ
 πατέρα τοῦ Παναγιώταρου, καὶ ὁ ἄλλος ἦτον τοῦ Πατέρα
 μου καὶ τοῦ Παναγιώταρου· ὁ Πατέρας τοῦ Παναγιώταρου
 ἦτον 80 ἐτῶν ὡς καὶ ἡ μητέρα του, καὶ μὴν ἠμπορῶντας τὴν
 φύγουν εἰς τὸ γιουρούσι μὲ τὰ ἄλλα γυναικόπαιδα, εἶπε
 τοῦ Παναγιώταρου καὶ τοῦ πατέρα μου, βάλτε φωτιὰ
 εἰς τοὺς ἄλλους πύργους, ἐγὼ μένω ἐδῶ· ἔμεινε μὲ ἕνα δοῦλο
 καὶ μὲ τὴν γυναῖκα του καὶ δοῦλα μὲ σκοπὸν τὴν πολεμήσῃ
 ἐλπίζοντας τὴν ἔλθῃ βοήθειαν ἀπὸ τὰ παιδιά του ἔπειτα. Ὁ
 πόλεμός του ἦτον μὲ τὸν δοῦλον, ἡ τέχνη του μεγάλη· εἶχε
 φυτίλι τὴν γυρίσῃ μαζί μὲ τοὺς Τούρκους. Αὐτοὶ ποῦ ἐπολε-
 μοῦσαν μέσα ἔπεσαν εἰς τὸ ὄρδι τοῦ Σερασκέρη, μὲ τὰ
 σπαθία εἰς τὸ χερί, μόνον τρεῖς ἔσκοτώθηκαν ἄνδρες, καὶ
 μέρος γυναῖκες, καὶ ἔμειναν πολλὰ παιδιά σκλάβοι· καὶ

ἔτσι ἔμειναν δύο ἀδελφιά μου σκλάβοι, τὸ ἓνα τριῶν χρόνων, καὶ τὸ ἄλλο ἑνός· ἄλλα δύο ἐσκλαβώθηκαν, καὶ ἔπειτα ἐλευθερώθηκαν. Ὄταν ἔκαμαν τὸ γιουροῦσι ἐπιάσαν τὰ βουνὰ οἱ Τοῦρκοι διὰ νυκτός· ἐβασίλευσε τὸ φεγγάρι εἰς τὴν μέσην νύκτα, καὶ βασιλεύοντας τὸ φεγγάρι ἐβγήκαν νύκτα μικρὴ καὶ δὲν ἔλαβαν καιρὸν νὰ φύγουν κατὰ τὴν Μάνη ἐπῆγαν σ' τοὺς λόγκους κ' ἐπῆρε ἡμέρα. Τὸν Παναγιώταρον ζωντανὸν τὸν ἐπιάσαν κ' ἔπειτα τὸν ἐσκότωσαν οἱ Μπαρδουνιώτες. Ὁ πατέρας μου ἐσκοτώθηκε μὲ δύο τοῦ ἀδελφία, Ἀποστόλη καὶ Γεώργη, ὁ ἓνας εἰς τὸν λόγκον, ὁ ἄλλος μοναχός του διατὶ ἐλαβώθηκε· ἐγλύτωσεν ἓνας μπάρμπας μου Ἀναγνώστης ἀπὸ τοὺς κλεισμένους τέσσαρους ἀδελφούς Κολοκοτρώνη. Ἐγὼ, ἡ μάνα μου, ἡ ἀδελφή μου ἐγλύτωσαν μὲ τὰ παληκάρια τοῦ πατέρα μου. Εἰς τὸ γιουροῦσι ἐλαβώθηκε μὲ σπαθὶ ὁ Κωνσταντῆς Κολοκοτρώνης, καὶ μὲ προδοσίᾳ ἑνὸς Τοῦρκου φίλου ἐσκοτώθηκε, δὲν ἐφάνη τὸ κεφάλι του· οἱ φονεῖς του τὸν ἐσκότωσαν καὶ τὸν ἔκρυψαν διὰ τὸ βιό του, ὅσα εἶχεν ἀπάνω του· σὲ τρία χρόνια τὸν ξέθαψαν τὸν Κολοκοτρώνη Κωνσταντῆ· ἀπὸ τὸ μικρὸ δάκτυλον τὸν γινώρισαν ὅπου εἶχε γυρισμένο ἀπὸ μία σπαθιά τουρκικὴ· τὸν εἶχαν κρύψει εἰς μίαν τροῦπα τῆς Ἀρνης καὶ Κοτζατίνας, τὸν ἔθαψαν ἔπειτα εἰς τὴν Μηλιὰ· ἦτον μελαψότερος, μονοκόκκαλος, δυνατός, ὀγλήγωρος, μὲ ἓνα καθάριο ἄτι δὲν τὸν ἐπιανες· 33 χρόνων, μέτριος, μαυρομμάτης, λιγνός· οἱ Ἀρβανῖται τὸν εἶχαν τόσο τρομάξῃ ποῦ ἔκαμαν ὄρκον· νὰ μὴ γλυτώσω ἀπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη τὸ σπαθί· 700 μπουλουκτζίδαὶς ἐσκότωσε πρὶν.

Ὁ Παναγιώταρος ἦτον Γίγαντας, νέος, μαῦρα μαλλιά, σοὶ ἄνθρωπος ἄτπρος, 37,38 χρόνων. Εἰς τὴν Ἀνδροῦσαν ἐσκοτώθη ὁ γέρο Γιάννης Κολοκοτρώνης, ἔπειτα τὸν ἐκδίκησε

ὁ υἱός του. Ὁ γέρο Γιάννης Κολοκοτρώνης, τοῦ ἔκοψαν χέρι καὶ πόδια καὶ τὸν ἐχρέμασαν. Ὁ γέρον Πατέρας τοῦ Παναγιώταρου ἐπολέμαε ἀπὸ τὸν πύργον καὶ ἐμαρτύρησε τὸ φυτίλι ὁ δοῦλος τοῦ ἐπροσκύνησε, καὶ τὸν γέροντα τὸν ἐπιασαν ζωντανόν. Ὁ Καπετάμπεης ἐρώταε: διατί δὲν προσκυνάει; — τῶρα προσκυνῶ, προσκυνημένο κεφάλι δὲν κόβεται — τοῦ ἔκοψαν χέρι καὶ πόδια, τὸν κατράμισαν.

Ἐμείναμεν εἰς τὴν Μάνην ἡμεῖς εἰς τὴν Μηλιᾶ, μετὸν θεῖόν μου τὸν Ἀναγνώστη ἐξαγόρασα τὰ σκλαβομένα παιδιᾶ, τὸ ἓνα ἀπὸ τὴν Ὑδραν, τὸν Γιάνη καὶ τὸν Χρήστο, καὶ ἐκάτζαμεν 3 χρόνια εἰς τὴν Μάνη. Εἶχαμεν ἐλλείψεις, ἤλθαν οἱ ἄλλοι οἱ μπαρμπάδες μας ἀπὸ τὴν Μάνη μου λεγόμενοι Κοτζακαῖοι καὶ μᾶς ἐπῆραν εἰς τὴν Ἀλωνίσταιναν. Ἐπήγαμεν ἀγνώριστοι, μᾶς ἔμαθον ἔπειτα καὶ ἐφοβούμεθα τοὺς Τούρκους. Ὁ Μπάρμπασμου ὁ Ἀναγνώστης ἤλθε, ἔπειτα εἰς τοῦ Λεονταριῦ τὴν ἐπαρχίαν, εἰς τὴν ἄκραν τῆς Μάνης, Σαμπάζικα. Ἐκαμε συμπεθεριὸ μετὸν ἓναν ἄνθρωπον προέστὸν, τοῦ τουφεκιοῦ ἄνδρα, τὸν ἔλεγον Γεωργάκη Μεταξᾶν. Ἐδωκε τὴν θυγατέρα του, ἔφτιασε σπήτι. Μανθάνοντας ὅτι ὁ θεῖός μου ἔκαμεν ἀποικίαν εἰς τὸ Ἀκοβον, ἐφύγαμε καὶ ἐπήγαμε ἐκεῖ. Σὰν ἐκαθόμεστε ἐκεῖ, ἄλλα μπουλούκια κλέφταις μ' ἔβηλαν ἀρματωλὸν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Λεονταριῦ κατὰ τῶν κλεφτῶν, καὶ ἐμπόδιζα τὸ Βιλαέτη μετὰ γατῆρι. — 15 χρονῶν ἤμουν τότε — Ἐγείνα 20 χρονῶν, ὑπανδρεύθηκα καὶ ἐπῆρα ἑνὸς πρώτου προεστοῦ τοῦ Λεονταριῦ, τὸν ὁποῖον τὸν ἔχασε ἓνας Πατᾶς εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἐκτισα σπήτια, ἐπῆρα προικιὸ ἐλαιῖς, ἀμπέλι, ἔγείνα νοικοκύρης, ἐφύλαγα καὶ τὸ Βιλαέτη· ἐστεκόμαστε πάντοτε μετὰ τοῦ τουφεκιοῦ μᾶς ἐρθόνησαν οἱ Τούρκοι καὶ ἤθελαν νὰ μᾶς

σκοτώσουν, δὲν ἤμποροῦσαν ὁμῶς, διότι ὁ τόπος ἦτον σὲ ἄκρη· καὶ ἐπολεμοῦσαν (νὰ μᾶς χαλάσουν) μὲ κάθε τέχνη· ἔστελναν μία καὶ δύο φοραῖς ἑκατὸν καὶ διακόσιους στρατιώτας διὰ νὰ μᾶς κτυπήσουν· δὲν μᾶς εἶχαν εἰς τὸ χέρι καὶ δὲν μᾶς ἔπειραζαν. Εἶδαν ὅτι δὲν εἶχαν διαφορὰ μὲ τὴν τέχνη· ἐβγήκαν φανερά· ἐπήραμε χαμπέρι, ἐφύγαμε. Οἱ Τοῦρκοι ἀφάνισαν ὅλα τὰ ἀγαθὰ μας, καὶ ἔδωσαν διαταγὴν : ὅπου ἀκουσθοῦμε νὰ μᾶς χαλάσουν. Ἐμείνα μὲ δώδεκα Κολοκοτροναίους μικρώτεροι εἰς τὴν ηλικίαν ἐπήγαμεν εἰς τὴν Μάνην, ἀφήκαμεν ταῖς φασίλιας μας καὶ ἔπειτα ἐγυρήσαμε, ἐσηκωθήκαμε φανερά, ἐσυνάξαμε στρατιώτας πότε 60 πότε ὀλιγωτέρους. Ἐμείναμε 2 χρόνους κλέφταις· ἔπειτα ἶδαν πῶς δὲν ἔμποροῦν νὰ μᾶς κάμουν τίποτε καὶ μᾶς ἔβλασαν πάλαι ἀρματωλοὺς. εἶχα τὸ Λεοντάρη καὶ τὴν Καρύταινα, ἕκαμα, 4, 5 χρόνους ἀρματωλός. Ὁ Ἀναγνώστης Κολοκοτρώνης δίδεται εἰς τὴν μέθην διὰ νὰ ἀλητμονήσῃ τὰ συμβάντα. Τὸν μεγαλύτερον τοῦ πατρός μου ἀδελφὸν τὸν ἐσκότωσαν εἰς τὸ Λεοντάρη ἔπειτα, καὶ τοῦ ἐπῆραν τὸ κεφάλι (χέρι κομμένο εἰς τὴν νεότητά του). Ἀπὸ 40 χρόνων ἀρχήνισε, καὶ ἀπόθανε εἰς τὰ 52. ἄφησε παιδιὰ 3 ἀρσενικά, Γιαννάκη, Δημητράκη, Γεωργάκη· ἄφησε καὶ ἑπτὰ θηγατέρας. Ἐνας ἀπόθανε ἀπὸ τὸν θάνατόν του ἀπὸ ἕξι ἀδέλφια τοῦ Πατρός μου.

Ὅτανε ἴμεθα ἀρματωλοί, τὰ παιδιὰ μας ἦταν εἰς τὴν Μάνην, εἰς τὴν Καστανιά τὴν μεγάλην· εἰς τὴν Μάνην ἐπηγαίναμε εἰς ταῖς σημαντικαῖς ἡμέραις ὅταν εἴμεθα ἀρματωλοί. Εἰς τὴν Μάνην πάντοτε ἐπηγαίναμεν βοήθεια εἰς τὸν Μπέη Κουμουντουράκη, εἰς ταῖς χρεῖαις τους καὶ ἐβοηθούσαμε τὸ μέρος τους. Ὁ Καπετάνιος Κωνσταν-

τῆς Δουράκης, φίλος τοῦ Πατρός μου καὶ οἱ Κυτρινιάρηδες ἀνοίγουν πολέμους. Ἡμεῖς μεντάτι. Εἶχαμεν κλεισμένον μίαν φορὰν τὸν Νικόλαον Κυτρινιάρη, τὸν πολιορκήσαμεν, καὶ σὰν ἐτρώγονταν ἀδελφὸς ἀδελφῶν ἐβρίχναν τουφέκια εἰς τὸν ἀέρα. Οἱ Μανιάτες τὸν ἵστενοχώρησαν καὶ ὠμίλησε νὰ παραδοθῆ, καὶ ἐζήτησε ἐμέ. Δὲν ἦτον νὰ παραδοθῆ, ἀλλὰ νὰ με σκοτώσῃ με ἀπιστιὰ· ἐβγήκε ἔξω εἰς τοῦ Πύργου τὴν πόρτα, καὶ εἶχε βάλλει τοὺς ἀνθρώπους μέσα, νὰ παραδοθῆ. Οἱ ἀνθρώποι του με ἄδειασαν ἔξῃ τουφέκια· ἐγὼ ἤμουν κοφτὰ καὶ δὲν μ' ἐπῆραν, ἔπεσα ἀποκάτω ἀπὸ τὸν θόλον τῆς πόρτας τοῦ πύργου, οἱ δικαί μου ἐνόμισαν ὅτι με σκότωσαν καὶ ἤθελαν νὰ σκοτώσουν τοὺς συγγενεῖς τοῦ Κυτρινιάρη . . . . ἄλλοι λέγουν, ὅχι, νὰ πάρωμε τὸν Θεόδωρον. Ἦλθεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυτρινιάρη, καὶ τὸν ἔπῃρα εἰς τὸν ὦμον, καὶ ἐπροφυλάχθηκα, καὶ τὴν νύκτα ἔβαλα φωτιὰ εἰς τὸν πύργον καὶ ἐπαραδόθησαν· ὁ ἀδελφός του ἦτον με ἡμᾶς. Τότε τὰ ἀδελφιά τους με εἶπαν : νὰ κάμω ὅ,τι θέλω εἰς ἐκείνους διὰ τὴν ἀπιστιὰ. Ἐγὼ εἶπα, ὅτι ἐὰν ὁ Θεὸς μ' ἐφύλαξε, τοὺς χαρίζω τὴν ζωὴν. Ὁ Ζαχαριᾶς ἐβοηθοῦσε τοὺς ἄλλους· ἐπολεμούσαμε καὶ ἔπειτα ἐσμίγαμεν ἔξω· Ἐγὼ ὑπεστήριζον τὸν Μπέιν. Ὁ Μούρτζινος ἀντιφέρεται με τὸν Μπέιν καὶ με τὸν Καπετάνιο τὸν φίλον μου. Ἐνα ἢ δύο μῆνες τὸ καλοκαῖρι ἔπρεπε νὰ βρηθῆσω τοὺς δικούς μου.

Εἰς τοὺς ἔξῃ χρόνους ἐπάνου, ἔβγαλα τὰ παιδιὰ μου εἰς ἓνα χωρὶὸ Γιάνιτσα πλησίον τῆς Καλαμάτας, διατί μοῦ ἤρχετο καλῆτερα διὰ τὴν ζωοτροφίαν. Ἡ Μάνη ἐρθόνησε τὸν Μπέι· ἦλθε καὶ ὁ Σερεμέτ—μπεῖς, διὰ νὰ βάλλουν τὸν Ἀντωνόμπεϊ Γληγοράκη. Ἦλθε ὁ Μπέις ὁ Κουμουντουράκης εἰς τὴν Καλαμάτα με 60 ἀνθρώπους, ἐγὼ

εἶχα 18. Μὲ ἐμπόδιζαν νὰ βοηθήσω τὸν Κουμουντουράκη, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ τὸν βοηθήσω ἐξ αἰτίας τῆς φιλίας· 3,000 Τούρκοι καὶ Μανιάται πηγαίνουν κατὰ τοῦ Κουμουντουράκη. Βλέπω μακρὰν μπαϊράκια εἰς ταῖς Καπετανίαις (ψυχικό): συμβούλευσα νὰ μὴν πᾶμε μέσα εἰς τὴν Μάνη, ἠθέλαμε νὰ πιάσωμε τὸ Κάστρο τοῦ Κουμουντουράκη 4 ὥραις μακριὰ ἀπ' τὴν Καλαμάτα. Οἱ Καπετανάκιδες καὶ ἄλλοι Μανιάτες μᾶς πολέμησαν, ἐλαβώθηκα . . . . τὸ ἄλογον . . . . λάφυρα . . . . . πιάνωμεν ἓνα πύργον . . . . . ὁ Κουμουντουράκης. Ἐπιάσαμε τὸν πύργον, ἔπειτα διὰ νυκτὸς ἀνέβημεν εἰς τὸ Κάστρο. Ἡ πατζαούρες (τῆς λαβωματιᾶς) ἦτον μέσα. Ὁ Παναγιώτης Μούρτζινος καὶ ὁ Χριστέας φίλοι πατρικοί, τοὺς γράφω ἓνα γράμμα: μὲ κάθε συμβιβασμὸ νὰ ἔβγω, νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Μάνην νὰ γιαιτρευθῶ. Οἱ Μούρτζινοι λέγουν εἰς τὸν Σερεμέτ—μπεῖ, νὰ ἐξγάλλουν τοὺς κλέφταις διὰ νὰ ἀδυνατίσῃ ὁ Κουμουντουράκης, καὶ ἔτσι ἐγέλασαν τὸν Σερεμέτ—μπεῖ νὰ ἔβγω ἐγὼ ἀπὸ μέσα, καὶ μοῦ εἶπαν νὰ ἔβγω μὲ ὄλους μου τοὺς ἀνθρώπους· ἀνέβαλα διὰ νὰ ἔβγουν καὶ οἱ ἀνθρώποι μου. Οἱ ἀνθρώποι μου μένοντες ὀπίσω, ὁ Πετρούνης ἐγείνει μεσίτης νὰ προσκυνήσῃ ὁ Κουμουντουράκης καὶ δὲν παθαίνει τίποτε, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα: ὅταν ἔλθῃ ὁ Πετρούνης νὰ μὴ τὸν ἀκούσετε, ἀλλέως θὰ σᾶς φάγῃ μὲ ἀπιστιᾶ. Ὁ Κουμουντουράκης δὲν ἠθέλησε. Ἐκαμε τραττάτο, ἐβγῆκαν οἱ δικοίμας. Ὁ Κουμουντουράκης ἐπαραδόθηκε καὶ τὸν ἔπῃρε ἡ ἀρμάδα σκλάβων· ἐγιαιτρεύθηκα, ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ ἀρματωλίκι μου. Μοῦ ἔπεσαν οἱ προεστοὶ καὶ ὁ Κύρ Γιάνης (Δεληγιάννης), καὶ μοῦ λέγουν: δὲν εἶναι καλὸν νὰ κινδυνεύῃς εἰς τὴν Μάνην, καὶ νὰ φέρῃς τὴν φασίλιαν σου εἰς τὴν Καρύταινα. Τὰ ἔβγαλα τὰ παιδιὰ μου

εἰς τὴν Καρύταινα, καὶ ἑκατοίκησα εἰς ἓνα χωριὸν Στεμνίτζα.
 — Ἐβγήκε φερμάνι νὰ μᾶς σκοτώσουν καὶ τοὺς δυο Πετι-
 μεζᾶ κι' ἐμέ, 1802. — ἓνας βεΐβοδας τῆς Πάτρας ἐνήρ-
 γησε αὐτὸ — τὸ φερμάνη ἔλεγε: Ἡ τοὺς δύο ἡμᾶς ἢ τὰ κε-
 φάλια τῶν Κοτζαπασίδων. Ὁ βεζύρης τῆς Τριπο-
 λιτζᾶς κράζει τὸν Πατέρα τοῦ Ζαίμη καὶ τὸν Κύρ
 Γιάνη. Ὁ Ζαίμη ἐπῆγε, ὁ Κύρ Γιάνης ἐφοβεῖτο· ὁ Πα-
 σιᾶς τοὺς ἔκαμεν ὄρκον ὅτι δὲν εἶναι τίποτες διὰ αὐτούς·
 ἐγὼ ἐσυντρόφευσα τὸν Δελιγιάνην ἕως εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ,
 καὶ ὅταν ἀναχώρησε μὲ εἶπε ὁ Δελιγιάνης . . . . ., τοῦ εἶπα:
 δὲν τὸ πιστεύω, διὰ ἡμᾶς εἶναι τὸ φερμάνι· μοῦ ἀποκρίθηκε:
 μὴν φοβεῖσθε. Ἐκραξε μόνον τοὺς δύο ὁ Πασιᾶς, τοὺς ἰδέ-
 θασε τὸ φερμάνι. Νὰ μᾶς δώσης μουχλέτι (διορία) γιὰτι
 τοῦτοι εἶναι ἄγριοι ἄνθρωποι. Ὁ Γ. Ζαίμη, Ἀσημάκης,
 τὸν εἶχε τὸν Πετιμεζᾶ εἰς τὰ χέρια του, διατὶ ἐπήγαινε, καθη-
 μερινῶς εἰς τὰ Καλάβρυτα· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐπήγαινα εἰς τὴν
 Καρύταινα, εἰς τὸ Χασαμπᾶ. Εἶπαν οἱ δύο οἱ προεστοί, νὰ
 βάλλουν τὸν ἄγριον εἰς τὸ χέρι, καὶ ἔπειτα τὸν ἡμερον εὐ-
 κολα. Ὁ Δελιγιάνης ὀρκώνει δύο προεστοὺς νὰ μὲ σκο-
 τώσουν· ἦτον δύσκολο, διότι ἡμουν πολλὰ προφυλαχτικός·
 ἐσυνακούσθησαν μὲ τὸν Βελεμβίτζα, τὸν ὀρκωσαν πρῶ-
 τα· αὐτὸς ἀπεκρίθηκε: δὲν τὸν βλέπω τὸν σκοτομόν τους,
 να χαλάσωμε τὸ Βιλαέτι, αὐτοὶ δὲν ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν
 γνώμην τους. — εἶχαν φέρει ἓναν Μπουλούμπαση μὲ
 Ἄρβανῖταις εἰς τὴν Καρύταιναν· ὑποπτεύθηκα· ἐπῆγα νὰ
 χαιρετήσω ἓναν προεστὸν εἰς τὴν Στεμνίτζα, τοῦ λέγω:
 τί τὸν θέλετε τὸν Ἄρβανίτη Ππουλούμπαση, δὲν θέλει γένει
 ἡ γνώμη σας. Εἰς τὴν Στεμνίτζαν πᾶνε Ἄλβανοί . . . . .
 Ὑπάγω καὶ ἐγὼ μὲ 50. Ἀνταμώθηκα μὲ τὸν Μπουλούμ-
 παση, τοῦ εἶπα: θὰ μᾶς βάλλουν νὰ τῆγκίσουμε τὰ στουρ-

νάρια, τὰ ἡμερα δὲν θὰ διώξουν τὰ ἄγρια· ὅλα φεύγουν ὁ σπουργίτης πάντοτε μένει.

Τῆς τύχης ἡ περίστασις ἐκείνη ἔφερε· ὁ γέρο Κόλιας νάρχεται μὲ τὸν υἱὸν του (τὸν Κολιόπουλον) = ἤρχετο εἰς τὰ πιστρόφια ἢ νύμφη του. ἔγειναμε διακόσιοι· εἰς τὰ μαγούλια ἀνταμώνονται οἱ ἄνθρωποι μας. Ὁ προεστὸς Ἀναγνώστης Μπακάλης ἀπὸ τὸ Γ α ρ ζ ε ν ί κ ο, ἐγέλασε τὸν Τοῦρκο, . . . καὶ μὲ ἔδωσεν εἴδησιν· γράφω εἰς τοὺς προεστοὺς νὰ μὲ στείλουν εἴδησιν ἂν μὲ ἐπιβουλεύονται· πέρνω ἀπὸ τὸν Δ η μ ἦ τ ρ η φυσέκια, στουρνάρια = μὲ γράφουν ψεύματα. Μὲ τὰ σπερώματα, μὲ 200 νομάτους ὁ Μπουλούμπασης μᾶς ἔπλάκωσε εἰς τὴν Κερπενή· μόνον 40 εἴμεθα, ἐτραβίχθηκα ἀπὸ τὸ χωριὸ ἔξω· κλείομαι εἰς ἓνα μοναστήρι εἰς τὴν Κ ε ρ ν ί τ ζ α (ἀναλήφθηκα, μ' ἔχασαν)· ἐπίασα τὸν ἄγριον τόπον· ἐσκοτώσαν τότε τὸν Πετιμεζᾶ εἰς τὰ Καλάβρυτα, καὶ ἔστειλαν τὸ κεφάλι του εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Εἰς τὰ Μαγούλιανα ἐσκοτώσαμεν τοὺς Τούρκους (ἔκαια τὰ χωριά). Οἱ προεστοὶ βάζουν τὸν Κ ό λ ι α, διὰ νὰ προσπέση νὰ συμβιβασθοῦμε, νὰ ἡσυχάσουμε. Μᾶς ἔδωσαν τὸ ἄρματωλίκι. Περάτοντας τρεῖς, τέσσαρους μῆνες ὁ Δελιγιάννης ἤθελε νὰ μᾶς χαλάση, πλὴν δὲν ἤμπόρουνε.

Τὸν Σεπτέμβριον μῆνα ἐπῆρα τὸ ἄρματωλίκι. Ὁ Δελιγιάννης ἤυρε τρόπον. — Εἶχε φίλον εἰς τοῦ Λάλα τὸν Χασάναγα Φιδᾶ, καὶ τὸν ἔβαλλε νὰ μᾶς σκοτώση (μὲ τὴν ἀπιστίαν ὅτι εἴμεθα ἄρματωλοι). Ταῖς φαμελγαῖς μας ταῖς εἶχαμε εἰς τοῦ Παλοῦμπα, καὶ ὁ Γεροκόλιας ἐξάνοιξε τὴν προδοσίαν ὅτι ἤρχοντο οἱ Λαλαῖοι· ἔστειλε μᾶς εἶπε ὅτι θὰ ἔλθουν οἱ λαλαῖοι λαμβάνωντας καὶ τὴν εἴδησιν, ἡμουν εἰς ἓνα χωριὸ, λεγόμενον Τουρκοκερπενή· ἐσυλλογούμενη

τι τρόπο νὰ φανερωθῆ τούτη ἡ μυστικὴ κίνησις διὰ νὰ μᾶς βαρέσουν· ἔμεινα ὅλην τὴν νύκτα συλλογισμένος. Οἱ Τούρκοι ἦλθαν κι' ἐπιάσαν δύο δρόμους, 200, καὶ 200, νὰ βαρέσουν μὲ χωσιὰ, εἶχον κι' ἓνα Ἕλληνα προδότην, καὶ ἤρχετο καὶ μᾶς εὔρισκε, ἀν κινᾶμε ἢ ἀν κ ο ι μ ὶ μ α σ θ ε· τὸ πρῶτ' ἤθελα νὰ στείλω κατακατητάδες. Τὸ πρῶτ' μᾶς ἐκλείσαν εἰς τὸ χωριό. Ἐγὼ εἶχα δώσει τὰ σκουτιὰ μου εἰς ἓνα ψυχογιόν. Χαράζοντας τὴν αὐγὴν, βλέπω τοὺς τούρκους — ἐπιάσαμε τὸ τουφέκι — κινῶντας νὰ πιάσω τὴν βράχην κέρνου τὸν ψυχογιόν μου 8 βόλια· ὁ ἀδελφός μου ὁ Γζάννης λαβόνεται· κλειόμεθα σὲ τρία σπήτια· εἴμεθα 38. — Ἐκλείσθηκα εἰς χαμῶγεο. — ἔρχονται Οἱ ἄλλοι 200, μᾶς ἀπέκλεισαν· πολεμοῦμε ὅλην τὴν ἡμέραν — Ἐσκοτώσαμεν καὶ ἡμεῖς· τὸ βράδυ κάνομε γιουρούσι καὶ ἐφύγαμε. — Τὸν Μάρτην 7 μᾶς ἔάρεσαν ε' τὰ 1804.

Εἰς τὰ 1805 πηγαίνω εἰς τὴν Ζάκυνθον· ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος κάμνει πρόσκλησιν διὰ νὰ γραφθοῦν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ στρατεύματα.

Κάμνομεν ὅλοι μία ἀναφορὰ, Σουλιῶται, Ρουμελιῶται καὶ Πελοποννήσιοι εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τοῦ ζητοῦμεν βοήθειαν διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὸν τόπον μας· ὁ Ἀναγνωστᾶς ἐνήργησε νὰ γίνῃ ἡ ἀναφορὰ οἱ Σουλιῶται, Ῥουμελιῶτες ἦταν στὴν Πάργαν. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἦλθεν εἰς . . . . καὶ ἐγράφθησαν 5000 στρατιῶται Πελοποννήσιοι εἰς τὰ ἄρματα· ἦλθε ἡ ἀπάντησις, τότε ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθον εἰς τὰ 1805 τὸν Αὐγούστο ὀμιλῶ μὲ τὸν Ἀρχηγὸν τῶν Ῥωσικῶν στρατευμάτων καὶ μὲ λέγει, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν διέταξε νὰ παραδεχθῆ εἰς τὴν δούλευσιν ὅσους θέλουν νὰ ἔμθουν καὶ νὰ ὑπάγουν νὰ κτυπήσουν τὸν Ναπολέοντα. Τοῦ ἀποκρίνομαι ὅσον διὰ τὸ μέρος μου δέν

ἐμβαίνω εἰς τὴν δούλευσιν. Τί ἔχω νὰ κάμω μὲ τὸν Ναπολέοντα; Ἄν θέλετε ὁ μὼς στρατιώτας διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα μας σὲ ὑπόσχομαι καὶ 5 καὶ 10 χιλιάδας στρατιώτας· μία φορὰ ἐβαπτισθήκαμεν μὲ τὸ λάδι, βαπτίζόμεθα καὶ μίαν μὲ τὸ αἷμα καὶ ἄλλη μίαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μας. μένω 15 ἡμέρας εἰς τὴν Ζάκυνθον, δὲν συμφωνῶ, ἀφίνω 28 ἀπὸ τοὺς συντρόφους μου καὶ τὸν Νικήτα ἀνεψιό μου καὶ τοῦ Γιάννη Κολοκοτρώνη αὐτοῦ. Τὰ ἄλλα Ἑλληνικὰ στρατεύματα γράφονται καὶ πηγαίνουν εἰς τὴν Νεάπολι. Οἱ Τοῦρκοι βλέπουν αὐτὰ τὰ κινήματα καὶ γράφουν ἀναφορὰς εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ τοῦ ἐξηγοῦν τὰς ὑποψίας των. Ὁ Σουλτάνος λαμβάνει τὴν ἰδέαν νὰ κόψη τὸν λαόν. Ὁ Πατριάρχης κάμνει παρατηρήσεις καὶ λέγει τί πταίει ὁ λαὸς; νὰ σκοτώσωμεν τοὺς πρωταιτίους, τοὺς κακοὺς, καὶ τὸν ἀντισκόβη. Ἡ ἀναφορὰ τῶν Τούρκων συμφωνεῖ μὲ τὰς πληροφορίες τοῦ Καμπινέτου τῆς Γαλλίας, ὅτι νὰ χαλάσουν τοὺς Καπεταναίους τοὺς λεγομένους κλέφτας καὶ τοὺς Καπεταναίους τῶν караβιῶν, διὰ τί μία ἡμέρα εἴμποροῦν νὰ κάμουν ἐπανάστασιν. Τότε κάμνει ἓνα φερμάνι ὁ Σουλτάνος νὰ σκοτώσουν τοὺς κλέφτας. Ἄφοριστικὸ ἔρχεται τοῦ Πατριάρχου διὰ νὰ σηκωθῇ ὅλος ὁ λαὸς, καὶ ἔτσι ἐκινήθηκεν ὅλη ἡ Πελοπόννησος Τοῦρκοι, καὶ Ῥωμαῖοι κατὰ τῶν Κολοκοτρωναίων. Τὸν Αὐγούστον ὑπῆγα εἰς Ζάκυνθον· τὸν Σεπτέμβρι ἐβγῆκα ἔξω, καὶ Ἰαννουάριον 1806 ἦλθε τὸ διάταγμα καὶ μᾶς ἐκυνήγησαν. ὁ Πετιμεζᾶς, ὁ Γιαννιᾶς καὶ ὁ Ζαχαριάς ἦτον χαϊμένοι προτῆτερα, καὶ εὑρέθηκα μὲ μόνον 150.

Ἐπήγαμεν εἰς τὸ Μοναστήρι, Βελανιδιὰ, πλησίον τῆς Καλαμάτας, καὶ ἀπεκεῖ ἔστειλα ἓνα γράμμα τοῦ Ἡγού-

μενου διὰ νὰ μοῦ στείλουν ζωοτροφίας· τὸ γράμμα τὸ ἔπιασαν οἱ Τοῦρκοι· καὶ ὁ Δελιαχμέτης ἦλθε καὶ μᾶς ἐπολιόρκησε μὲ 1000, ἐτραβίξαμεν τὰ σπαθιά καὶ τοὺς ἐχαλάσαμεν· τοὺς ἐπήραμε κυνηγῶντας ἕως εἰς τὴν Καλαμάτα, ἐπήραμε τὰς σημαίας τους καὶ ἐσκοτώσαμεν πολλούς.

Αὐτὸς ὁ Δελιαχμέτης ἦτον περίφημος εἰς τὴν 'Ρούμελη, ἐκατατρέχθη ἀπὸ τὸν 'Αλῆ-Πασᾶ κ' ἐκατέφυγε εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Πασᾶς τοῦ τόπου τὸν ἔδωκε 500 χάρτζια (μισθοὺς) διὰ νὰ κυνηγᾷ τοὺς κλέφτας· ἐγὼ σὰν τὸ ἔμαθα εἶχα 80, καὶ ἐπῆγα ἐπίτηδες διὰ νὰ δοκιμάσω τὴν δυνάμιν του εἰς τὸν 'Ακοβο (Σαμπάζικα), καὶ ἐφοβήθηκε νὰ πολεμήσῃ μὲ ἡμᾶς. Ἐπῆγαμὲ εἰς τὴν Βλαχοκερασιά καὶ τὴν ἐχαλάσαμε ὡς ἰδιοκτησία τοῦ Χασεκῆ, ὅπου ἔκαψε τὰ σπήτιά μας. Ἄλλη μία φορὰ ἐπῆγαμεν εἰς τοῦ Τζεφερεμίνη καὶ μᾶς ἔμαθαν οἱ Τοῦρκοι τῆς 'Ανδρούσας καὶ ἐκίνησαν μία ἑκατοστὴ διὰ νὰ μᾶς κτυπήσουν, καὶ ἐβγήκαμεν, τοὺς ἐκυνηγήσαμεν καὶ ἐτρόμαξαν νὰ γλυτώσουν· τὸ ἴδιον ἐτάθη καὶ εἰς τοῦ Μήλια, τὸ παλιό-καστρο, ἀνάμεσα Μήλια καὶ Μπουτζα (τῆς Μεσσηνίας). Ὅλ' ἡμέρα ἐπολεμήσαμεν καὶ τὸ βράδυ τοὺς ἐφύγαμε. Ἄλλη μία φορὰ ἐράνηκαν εἰς τοῦ Μαρμαριᾶ (Βρουστοχωριά). Ἦλθαν μᾶς· πλάκωσαν ἀπὸ ὄλαις ταῖς κοντιναῖς ἐπαρχίαις ὅλοι οἱ Τοῦρκοι, μᾶς ἔκλεισαν εἰς ἓνα βουνὸ, ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὸ βράδυ τοὺς ἐφύγαμεν. Εἰς τὸν 'Ακοβο, ὅπου δὲν ἠθέλησαν νὰ πολεμήσουν, ἦτον ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ντελι-'Αχμέτη, καὶ ἀφοῦ ἐγύρισεν εἰς τὸν μπάρμπα του τὸν ἔστρεψε γιὰτὶ δὲν ἐπολέμησε, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη: νὰ σὲ κάμῃ ὁ Θεὸς χιαμέτι νὰ πολεμήσετε μὲ αὐτοὺς καὶ τότε βλέπεις. Ἀφοῦ τὸν

ἐχαλάσαμεν ἐπῆγεν ὁ Ντελι-Ἀχμέτης εἰς τὴν Καλαμάταν καὶ ἐκάθησε τρεῖς μῆνας. Ἐκεῖ φοβούμενος μήπως πάγωμε καὶ τοὺς χαλάσωμε, ἐγραφοφορισθήκαμεν μετ' αὐτὸν, καὶ ἔπειτα ἐπῆγεν ὁ Ντελι-αχμέτης εἰς τὸν Πασᾶ καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι δὲν εἰμποροῦμεν νὰ τοὺς κάμωμε τίποτες, ἀλλὰ νὰ τοὺς δώσετε τὸ ἄρματωλίκι διὰ νὰ ἤσυχάσῃ ὁ κόσμος, καὶ ἔτιζι ἀπέρασε ἐκεῖνος ὁ χρόνος.

Ἐμάθαμεν ὅτι ἦλθε τὸ Συνοδικὸ καὶ τὸ Φερμάνι· ἐμάζωξα ὅλους ἕως 150 καὶ τοὺς εἶπα, νὰ ἀναχωρήσωμεν νὰ πᾶμε εἰς τὴν Ζάκυνθον· αὐτοὶ ἀφοῦ ἤκουσαν ὅτι οἱ Ροῦσσοι εἶχαν πάρει ὅλους τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Νεάπολι, μὲ ἀπεκρίθησαν ὅλοι μὲ ἓνα στόμα: ὅτι ἡμεῖς δὲν πηγαίνομεν εἰς τὴν Φραγκιᾶ καὶ θέλομε ν' ἀποθάνωμεν ἐπάνω εἰς τὴν πατρίδα μας. Ὁ ἀδελφός μου ὁ Γιάννης μὲ εἶπε ὅτι θέλω νὰ μὲ φάγουν τὰ ὄρνεα τοῦ τόπου μας. Τοὺς ἔδωκα ἄλλη μία γνώμη, νὰ χωρισθοῦμε εἰς μπουλούκια ἀπὸ 5, ἀπὸ 6, νὰ κρυφθοῦμεν καὶ ἔτιζι ν' ἀπεράσῃ ὁ Γεννάρης, ὁ Φλεβάρης καὶ ὁ Μάρτης ὅσον νὰ λυώσουν τὰ χιόνια, καὶ τότε συναζόμεθα καὶ περπατοῦμε καθὼς καὶ προτήτερα· καὶ αὐτὸ τὸ πρόβαλα, διότι εἰς τρεῖς μῆνες ἤθελον σκορπισθοῦν τὰ ὄρνια καὶ ἐγλυτώναμεν ἀπ' ἐκεῖνον τὸν κίνδυνον· αὐτοὶ μ' ἀπεκρίθησαν: ὅτι δὲν πᾶμε νὰ ἐξοδεύσωμε τὰ λίγα γρόσια ὅπου ἔχομε, διατί οἱ καπεταναῖοι ἐσεῖς πέρνετε ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας· καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα, ὅτι: κάμετε τοῦτο καὶ ὅταν τὸν Μάρτη σμίξωμεν τοὺς ἀποζημιώνω εἰς ὅσα ἐξόδευσαν. Αὐτοὶ δὲν ἄκουσαν καὶ ἔτιζι ἐκηρυχθήκαμεν μὲ τὴν σημαίαν ἀνοικτὴν εἰς ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ Μωρέως. — Ἡ σημαία εἶχε ἓνα Χ, εἶχε καὶ ἄστρο καὶ φεγγάρι — Τοὺς Κοντσαμπασίδες τοῦ Μω-

ρέως τούς εἶχαν ἐνέχειρον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· τούς φίλους μας ὁποῦ εἶχαμεν εἰς τὴν Μάνη καθὼς Κουμουντουράκιδες, Μούρτζινους καὶ λοιπούς, τούς εἶχεν ὁ Ἀντωνόμπεης ἐξορίσει εἰς τὴν Ζάκυνθον, καὶ δὲν εἶχαμε πλέον καταφύγιον εἰς τὴν Μάνη. Καὶ τὰ βουνὰ ἦταν γεμάτα χιόνια καὶ δὲν εἰμπορούσαμε νὰ πᾶμε, ἀμὴ 30 ἐχωρίσθησαν κατὰ τὰ Πηγᾶδια καὶ οἱ ἄλλοι ἀνοίξαμεν μπαϊράκι καὶ ἐτραβήξαμεν κατὰ τὸν Ἅγιον Πέτρο· ἐστείλαμεν εἰς τὰ Βέρβενα νὰ μᾶς στείλῃ ψωμί καὶ ζωοτροφίας, καὶ αὐτοὶ μᾶς ἀποκρίθησαν: ἔχομε βόλια καὶ μπαροῦτι, καὶ ἐπήγαμε καὶ τούς ᾗχαλάσαμε. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀπεράσαμεν πίσω εἰς τὰ Σαμπάτζικα· τότε ἐπρόσταξε ὁ Πασσᾶς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις διὰ νὰ ἐβγουν Τούρκοι καὶ Ῥωμαῖοι νὰ μᾶς βαρέσουν.

Ἀπὸ Σαμπάτζικα ἐκατεβήκαμεν εἰς τὸ Μοναστήρι τῆς Βελανιδιᾶς, καὶ ἐστείλαμεν εἰς τὴν Καλαμάτα νὰ μᾶς στείλῃ ψωμί καὶ φουσέκια, καὶ οἱ Καλαματιανοὶ ἐφοβοῦντο νὰ μᾶς στείλουν· ἡμεῖς ἐκινήσαμεν τότε νὰ πάγωμεν μέσα εἰς τὴν Καλαμάτα διὰ νὰ κτυπήσωμεν τούς Τούρκους· τότε οἱ προεστοὶ μᾶς ἔφερον οἱ ἴδιοι ζαερέ καὶ μπαρουτόβολο καὶ στουρνάρια εἰς τὸν Ἅγιον Ἡλία πλησίον τῆς Βελανιδιᾶς· ἀπὸ ἐκεῖ ἐτραβίξαμε τὴν ἡμέραν καὶ ἐπήγαμεν εἰς τὸ Πήδημα, σύνορο Καλαμάτας, καὶ τὸ βράδυ ἐπήγαμεν εἰς τὸ Τζεφερεμίνι· Μία ὥρα μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ εἴμαστε ἡμεῖς, εἰς τὴν σκάλα ἦλθε ὁ Κεχατᾶ—μπεης μὲ 2000 Τούρκους, μὲ τὰ παλούκια. Τὸ βράδυ ἐπήγαμεν εἰς τὸ Ἄλιτουρι, καὶ ἐκεῖ μᾶς ἐπλάκωσαν Ἀνδρουσανοὶ, Λεονταρίτες καὶ λοιποὶ ἕως 700· ἦλθαν τὴν αὐγὴν, ἀρχίσαμε τὸν πόλεμο, ἡμεῖς ἐβγήκαμε ἀπὸ τὸ χωριὸ, τούς ᾗπήραμε κυνηγῶντας ἕως μίαν ὥραν μακρὰ, τούς ἐπήραμε

4 ἄτια, πολλοὶ ἐπνίγηκαν εἰς τὸ ποτάμι, καὶ ἄλλους ἐσκοτώσαμε, καὶ ἐπήραμεν πολλὰς ζωοτροφίας καὶ πολεμοφόδια.

Ἦκουσαν τὸν πόλεμον τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἦταν εἰς τὴν Σκάλα καὶ ἦλθαν εἰς βοήθειαν τῶν ἐδικῶν των. Ἡμεῖς ὀπισωγυρίσαμεν καὶ ἐκλεισθήκαμεν εἰς τὸ χωριὸν Ἄλιτοῦρι, καὶ ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ τὸ βράδυ ἐτραβήξαμε τὰ σπαθιά καὶ ἐπήγαμε κατὰ τῆς Ἀρκαδιᾶς τὰ χωριά· ἐπήγαμεν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ χωριά, καὶ εὗρήκαμε 300 Τούρκους μέσα καὶ δὲν εἰμπορέσαμε νὰ πάρωμε ψωμί. Οἱ Τούρκοι ἀφοῦ ἐπήγαν εἰς τὸ Ἄλιτοῦρι βλέποντες τὸν τορὸν μας ἐγύρισαν καὶ ἦλθαν ἀπὸ κοντὰ γυρεύωντάς μας. Ὁ Κεχαγιᾶς ἄρχησε νὰ παλουκῶνη τοὺς Χριστιανούς (γιατάκηδες), διὰ νὰ δώσῃ φόβον εἰς τὸν Κόσμον. Ἦλθαν οἱ Τούρκοι ἐπάνω μας, ἡμεῖς ἐφκιάσαμεν ταμπούρια γιὰ νὰ τοὺς πολεμήσωμε. Οἱ Τούρκοι ἦταν ἐντόπιοι καὶ μᾶς ἐστειλαν νὰ φύγωμε, διότι μᾶς ἐφοβοῦντο ἀκόμη. Ἐφύγαμεν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐπήγαμεν εἰς τὰ Κοντοβούνια διὰ ψωμί καὶ ἔπειτα ἐπήγαμεν εἰς ἓνα βουνὸ νὰ λημεριάσωμεν· ἐστείλαμεν εἰς τοὺς φίλους μας διὰ νὰ εὔρουν καίκια νὰ ἔμβουμε νὰ φύγωμε, καὶ μᾶς ἀπεκρίθησαν ὅτι τὰ καίκια ἀπὸ τὸν Πύργον ἕως τὸ Νεόκαστρον τὰ ἔχουν ἐμποδισμένα ὅλα διὰ νὰ μὴν περάσωμεν εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἐγυρίσαμε τότε εἰς τὰ Μεσόγεια τῆς Πελοποννήσου· μᾶς ἐπήραν ἀπὸ κοντὰ οἱ Τούρκοι, ἐπέρναμε ψωμί ἀρπακτά. Εἰς τοῦ Ψάρι μᾶς ἔφθασαν οἱ Τούρκοι καὶ ἐπολεμήσαμεν ὅλην τὴν ἡμέραν. Οἱ συντρόφοι μου ἄρχισαν νὰ φεύγουν· ἀποστᾶνε, ἐπειδὴ καὶ ὄλαις ταῖς ἡμέραις ἐπολεμούσανε καὶ τὴν γύρτα ἐπεριπατούσανε· καὶ μᾶς ἔφυγαν ἕως 40, καὶ ἀπὸ 100 ἐμείναμε 60. Τῆς ἄλλης ἡμέρας ἐπήγαμεν εἰς τὸ

Λεοντάρι ἀποπάνου, καὶ μᾶς εὗρηκαν ἄλλιν ἀπὸ ἐκεῖ.
Ἐφύγαμεν διὰ τὰ Σαμπόζικα, εὗρήκαμεν ἐκεῖ μία τε-
τρακοσαριὰ τούρκους, ἐνῶ ἐνομίζαμε ὅτι δὲν θὰ εὗρωμε.

Ἐπολεμήσαμε καὶ ἐκεῖ μὲ τοὺς Τούρκους. Ἐσώ-
σαμε τὰ φουσέκια, τὸ ψωμί ὀλίγο. Τὸ βράδυ τοὺς εἶπα:
ὅτι δὲν εἴμπορούσαμε νὰ ζοῦμε ὅλοι μαζί, ἀλλὰ νὰ δια-
μοιρασθοῦμε· καὶ ἔτσι ἐχωρισθήκαμε λέγοντες ὁ ἓνας τὸν
ἄλλον: καλὴ ἀντάμωσι εἰς τὸν Κόσμον τὸν ἄλλον· ἐκρά-
τησα μόνον 19 συγγενεῖς μου καὶ ἓνα Καπετὰν Γιώρ-
γο ὁποῦ δὲν εἶχε ποῦ νὰ ὑπάγη. Εἰς 15 ἡμέραις δὲν
ἔμεινε κανένας ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ ἐχώρισαν ἀπὸ ἐμένα·
ἀπὸ τοὺς 19 διό μου πρῶτα ἑξαδέλφια μὴν ἠμπορῶντας
πλέον νὰ βραστάξουν τὴν πείναν καὶ τοὺς κόπους (ἀπο-
στασίλα) ἐκρύφθησαν, καὶ εἰς ὀλίγας ἡμέρας τοὺς εὗρη-
κανε καὶ τοὺς ἐσχότωσαν καὶ ἐμείναμε 17. Μὴν ἤξεύ-
ροντας, ἐπήγαμεν κ' ἐλημεριάσαμεν ἀνάμεσα εἰς τρεῖς
παγανιαῖς. Ἡ τύχη μᾶς ἔκαμε καὶ δὲν μᾶς εἶδαν παρὰ
τὸ βράδυ καὶ ἐξανασάναμεν ὀλίγο. Μᾶς εὗρηκαν, ἐστα-
θήκαμεν ὑποχρεωμένοι νὰ περάσωμε ἀνάμεσόν των πολε-
μῶντας καὶ νὰ γλυτώσωμε κί' ἀπ' αὐτὸν τὸν κίνδυνον.
Τὴν νύκτα ἐτραβήξαμε κατὰ τὸν κάμπον τοῦ Λεονταριῶ,
ἀκούσαμε πολλαῖς μπαταριαῖς καὶ ἔπεφταν ἀπὸ ὅλα τὰ
μέρη καὶ δὲν ἤξεύραμε τί ἦτον. Ἡ μπαταριὰ ἦτον σημεῖον
ὅτι ἐδῶθεν ὑπάγουν οἱ κλέφται. Τὴν νύκτα ἐπήγαμεν εἰς
τὸ Ἀνεμοδοῦρι διὰ ψωμί, εὗρήκαμε μόνον ταῖς γυναίκαῖς
καὶ οἱ ἄνδρες ἦτανε εἰς τὰ Διάσυλα, καὶ ἐφύλαγαν μὲ
τοὺς Τούρκους. Τὰ σκυλιὰ ὁποῦ ἀλίχτααν ἔδωσαν ὑποψί-
αν, ἦλθαν οἱ Τοῦρκοι καὶ μᾶς ἠπολιόρησαν. Ὅταν ἐζύγω-
σαν οἱ Τοῦρκοι, ἄρχησαν τὰ σκυλιὰ νὰ γαυγίζουν, ἐκατά-
λαβα καὶ ἐγὼ ὅτι ἦλθαν Τοῦρκοι, τότε ἐπῆρα ταῖς φαμή-

λαις μαζί ἕως ὅτου ὁποῦ ἤρα ἀνοιχτὸν τὸν δρόμον, ταῖς ἀφήκαμε καὶ ἐπήραμε τὴν Δημοσιὰ τῆς Τριπολιτζᾶς καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸ Βαλτέτζι ἀποπάνω νὰ λημεριάσωμε. Ἡ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ μᾶς ἐγνώρισαν καὶ εὐθὺς ἔδωκαν παντοῦ τὴν εἶδησιν ὅτι: ἔδωθε πάγει ὁ Κολοκοτρώνης, καὶ μᾶς ἐπήραν κυνηγῶντας. Τὸ δειλινὸ ἐφύγαμε καὶ ἔστρεψα κατὰ τὴν Καρύταινα, καὶ, διὰ νὰ μὴν γνωρίσουν τὸν τορδ, ἀπὸ πέτρα εἰς πέτρα ἐπήγαμεν εἰς μίαν στάνη, καὶ μᾶς εἶπαν πῶς ἦτον γεμάτη Τούρκοι. Τότε ἀπεφάσισα νὰ γίνωμε εἰς 4 μπουλούκια καὶ νὰ ὑπάγωμεν εἰς φίλους νὰ κρυφθοῦμε. Ὁ Ἀντώνιος ὁ Κολοκοτρώνης μὲ ἄλλον ἕναν ἐκρύφθηκε εἰς τοὺς συγγενεῖς μας, τὸν Δημητράκη Κολοκοτρώνη μὲ ἄλλους 3 νὰ πᾶνε νὰ κρυφθοῦν εἰς τὴν Βυτίνα, ὅπου εἶχαμε συγγενεῖς, καὶ τὸν ἀδελφόν μου Γιάννη μὲ ἄλλους 4, νὰ ὑπάγη ἀποκάτω εἰς τὴν Δημητζάνα ὅπου εἶν' ἕνα χωριὸν διὰ νὰ τοὺς κρύψη ἕνας πιστὸς φίλος ὅπου εἶχαμε. Ὁ Ἀντώνης ἐγλύτωσε καὶ σώζεται ἕως τὴν σήμερον. Ὁ Δημητράκης ἐκάθησε δύο ἡμέραις εἰς τὴν Βυτίνα, ἔφυγε ἀπὸ ἐκεῖ. Τοῦ Δημητράκη τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι καὶ τὸ χέρι, τὸ παρῆρσάσαν ὡς ἴδιό μου, ἐπειδὴ εἶχε γράμματα. Ὁ Γιάννης δὲν εὔρε τὸν φίλον του, ἐπῆγε εἰς τοὺς Αἰμουαλοῦς, μοναστήρι, τοῦ ἔδωκε ἕνα καλόγερος φαγὶ καὶ ἔπειτα ἐπῆγε, ἔδωσε εἶδησιν εἰς τοὺς Τούρκους, ἐπῆγαν, τὸν ἠολιόρκησαν εἰς τὸν ληνὸν καὶ τὸν ἐσχότωσαν. Ἐγὼ ἔμεινα μὲ ἄλλου τέσσαρους, ἐπῆγα εἰς ἑνὸς φίλου μου προεστοῦ εἰς τὸ Πυργάκι, ὀνομαζόμενον Κύρ Παρασκευᾶ, εὔρηκα τὸ παιδί του, ἐπειδὴ αὐτὸν τὸν εἶχαν εἰς τὴν Καρύταιναν, διὰ νὰ κρυφθῶ. Ἐγὼ σᾶς ἐφύλαγα τόσον καιρὸν, τώρα πρέπει νὰ μὲ φυλάξετε καὶ ἑεῖς. Μὲ ἐπῆγε εἰς μία τρύπα καὶ τὸν ἔστει-

λα ἕως τὴν Βυτίνα διὰ νὰ μάθῃ τί γίνεται. Ὁ μῆνας ἦτον Γενάρης. Εἴκοσι ἡμέραις ἐμείναμε ζωντανοὶ ἀφ' ἑαυτῶν μᾶς κατέτρεξαν. Αὐτὸ τὸ παιδί ἔδωσε εἶδησι τοῦ Πατρὸς του. Καὶ αὐτὸς ἐπῆγε εἰς τὴν Βυτίνα καὶ ἐπῆρε τοὺς Τούρκους διὰ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὴν τρύπα, νὰ μᾶς πιάσουν, ἀλλὰ ἤλθε ἐμπροστίαν διὰ νὰ εἰδῇ ἂν εἴμεθα ἐκεῖ ἀκόμη· ἦτον ἀρματωμένος, τὸν ἐρώτησα: κάτι ἀρματωμένος Ζαχαριά; τοῦ εἶπα, καὶ ἔβαλα εὐθὺς ὑποψία· τοῦ εἶπα: βρὲ νὰ μὴ μᾶς ἐπρόδωσες; αὐτὸς μοῦ ἀπεκρίθη, δὲν γίνεται αὐτό. Ἐνῶ ἐπήγαινε αὐτὸς νὰ τοὺς ἰμιλήσῃ ἐγὼ μὲ τοὺς ἄλλους 4, ἐπῆρα τὸ βουνό, καὶ μᾶς ἐκυνήγησαν ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἡ τύχη μας ἔκαμε καὶ δὲν ἦτον πολὺ χιόνι εἰς τὸ βουνό, καὶ ἐμπορούσαμε νὰ περπατοῦμε· μᾶς ἐκυνηγοῦσαν ὅλην τὴν ἡμέραν ἕως τὸ Ζυγοβίστι. Ἐκείνην τὴν ἡμέρα ἐσκότωσαν τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἔκαμαν χαραῖς οἱ Τούρκοι· εὐθὺς ἐκατάλαβα, ὅτι τοὺς ἐσκότωσαν, ἀφοῦ ἤκουσα ταῖς μπαταριαῖς, τὸ σημεῖον τῆς χαρᾶς των. Ἐτράβιξα λοιπὸν διὰ τὴν Λειοδώρα εἰς τὸν γερο-Κόλια καὶ Δημήτρην γαμβρόν μου, τοὺς εἶχαν ἐνέχειρον εἰς τὴν Καρύταινα καὶ δὲν εὔρηκα παρὰ μόνον τὸν ἀδελφόν του τὸν Γεωργάκη εἰς τὴν Στάνη ὠμίλησα τοῦ Γεωργάκη, μᾶς ἔφερε ψωμί, καὶ τὸν εἶπα: νὰ ὑπάγῃ ἕως εἰς τὴν Ζάττουνα· ἔμαθε, ὅτι ἐσκότωσαν ὅλους τοὺς ἐδικούς μας. Οἱ Τούρκοι τοῦ ἔδωκαν μίαν διαταγὴν εἰς τοὺς Ψαράιους, Παλουμπαίους καὶ λοιπὰ χωριά, ὅτι ἂν σκοτώσετε τὸν Κολοκοτρώνη, νὰ ἦναι τὰ χωριά σας τόσους χρόνους ἀσίδοτα, καὶ ἂν δὲ τοὺς σκοτώσετε, ἀπὸ 7 χρόνους καὶ ἀπάνου θέλει τοὺς περάσωμεν ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθί. Οἱ Τούρκοι ἀφοῦ μ' ἐκυνηγοῦσαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, ἐστοχάσθησαν ὅτι ἄλλοῦ βέβαια δὲν εἴμπορεῖ νὰ καταφύγῃ, εἴμῃ εἰς τοὺς Κολιαίους,

καὶ διὰ τοῦτο ἔκαμαν αὐτὴν τὴν διαταγὴν. Ὁ Γεωργάκης μὲ ἔσμιξε καὶ μ' ἐδιηγήθηκε τὰ πάντα καὶ ἔτσι ἔφυγα, καὶ ἀκούσθηκα εἰς τὴν Λαγκάδα. Ἐπήγαμεν εἰς τοῦ Χρυσοβίτζι, Καλύβια, ἐσφάξαμε ἓνα ἄρνι, ἐκεῖ μᾶς ἐπρόδωσαν· ἐπήγαμεν ἔπειτα εἰς τοὺς Ἀραχαμίτες, εὔρηκαμε τοὺς Τούρκους, ἐφύγαμε, ἐπήγαμε εἰς τὸ Μοναστήρι τῆς Καλτεζιάς, βροντοῦμε τὴν πόρταν καὶ μέσα ἦταν 200 Τούρκοι. Μᾶς ἐκατάλαβαν, μᾶς ἐπῆραν κυνηγῶντας, καὶ ἐφθάσαμεν κατὰ τὴν Καλαμάτα, τὰ Γιάννιτζα, ὅπου ἓνας σύντροφός μου ὀνομαζόμενος Μακρυγιάννης ἀπὸ τὴν πείναν τῶν τεσσάρων ἡμερῶν, ἀπόστασε καὶ δὲν εἴμποροῦσε πλέον νὰ περπατήσῃ· εὔρηκαμεν παντοῦ Τούρκους καὶ δὲν εἶχαμε ποῦ νὰ σταθοῦμε, νὰ πάρωμε καὶ τροφήμα. Εἰς τὴν Γιάνιτζα ἦτον ὁ Ῥουμπῆς μὲ μιὰ τετρακοσαριὰ Μπαρδουνιώτας· ἐμβῆκα μέσα εἰς ἓνα σπήτι, καὶ εὔρισκω Τούρκους· ἀγάλια ἀγάλια σηκωμένο τὸ τουφέκι ἐγύρισα ὀπίσω χωρὶς νὰ μ' ἐννοήσουν, διότι ἐκοιμοῦνταν, ἐπῆγα εἰς ἄλλα σπήτια, πλὴν εὔρηκα Τούρκους παντοῦ· εἰς τὴν ἄκραν τοῦ χωριοῦ, ἐπῆγα εἰς μιᾶς Κουμπάρης μου σπήτι καὶ μᾶς ἔδωσε τρεῖς ὀκάδες ψωμί, καὶ τῆς ἔδωκα ἓνα φλωρί βενέτικο. Ἐτραβήξαμε τότε εἰς τὴν Σέλιτζα. Τὸ ψωμί μᾶς ἔπιασε εἰς τὴν καρδιά, καὶ δὲν ἠμποροῦσαμε νὰ περπατήσωμε. Ἀπὸ τὴν Σέλιτζα ἐπήγαμε εἰς τὴν μεγάλην Καστανίτζαν, στοῦ Καπετὰν Κωνσταντῆ Δουράκη ὅποῦ ἦτον ἐμπιστευμένος μου, ἐπειδὴ ἐκεῖ προτιήτερα εἶχα τὴν φαμίλιάν μου, καὶ τὸν εἶχα συμπέθερο. Εἶχα ἀρράβωνιάσει μία θυγατέρα μου μὲ ἓνα παιδί τοῦ Δουράκη. Ὁ Ἄντωνόμπεης τῆς Μάνης μᾶς ἐκυνηγοῦσε καὶ ἐκεῖνος. Ἀπὸ τοὺς 5 ὅποῦ εἴμεθα, ἦταν οἱ δύο Μανιάτες, καὶ ἔφυγαν εἰς τὰ σπήτια τους, καὶ ἔμεινα ἐγὼ καὶ ἄλλοι δύο Ῥου-

μελιῶται. Ἐκάθησα κρυμμένος ἕνα μῆνα εἰς τὸ σπητι τοῦ Δουράκη. Ἦλθε ἕνας Νικήτας ἀπὸ τοῦ Τουρκολέκα καὶ μὲ ἤρε μὲ μία εἰκοσιπενταριά, καὶ τοῦ εἶπα: νὰ εὔροῦμε καίκι καὶ ν' ἀπεράσωμε εἰς τὴν Ζάκυνθο. Αὐτὸς ἐνόμιζε ὅτι δὲν εἶναι πλέον φόβος διὰ νὰ ὑπάγη εἰς τὸ Μεσόγειον τοῦ Μωρέως, καὶ ἐγύρισε ὀπίσω. Οἱ Τούρκοι τοὺς ἐσκότωσαν ὅλους, μόνον ἕνας ἐπιάτθη ζωντανός, ὁ ὁποῖος ἐπῆγεν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν τὸν ἐζήτησε ἐκεῖ ὁ Πασᾶς: ἀνέσκοτώθησαν ὅλοι, καὶ αὐτὸς τοῦ ἀπεκρίθη ὅτι ὅλοι ἐχάθησαν ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεοδωράκη τὸν Κολοκοτρώνη. Τότε ὁ Πασᾶς ἐθύμωσε καὶ ἔκοψε καμπόσους Τούρκους καὶ Ῥωμαίους ὁποῦ ἐβεβαίωναν ὅτι ὁ Θεοδωράκης ἦτον χαμῆνος. Αὐτὴ ἡ φήμη τοῦ χαμοῦ μου ἔκαμε νὰ ἡσυχάσουν τοὺς Τούρκους. Ἄφου τὸ ἔμαθεν ὁ Πασᾶς, ὅτι ἐγὼ ζῶ ἀκόμη καὶ εἶμαι εἰς τὴν Μάνη, ἔστειλε τὸν Παπά—ζογλου ἀπὸ τὸν Ἅγιον Πέτρο μὲ 50,000 γρόσια εἰς τὸν Μπέη τῆς Μάνης. Ἄφου ἦλθε ὁ Παπά—ζογλους εἰς τὴν Μάνη, ἔκραξε τὸν Καπετὰν Κωνσταντῆ Δουράκη εἰς ταῖς Κυτριάς· ἐκεῖ τοῦ εἶπε ὁ Μπέης, σοῦ δίδω τόσαις χιλιάδες διὰ νὰ δώσης τὸν Κολοκοτρώνη: Ἐλαβα μία σφικτὴ διαταγὴ καὶ μοῦ λέγει, ὅτι ἀν δὲν πιάσω τὸν Κολοκοτρώνη θέλει γράψω εἰς τὸν Καπετὰν—Πασα νὰ σ' ἐβγάλη ἀπὸ τὸ Μπεϊλίκι. Ὁ Δουράκης σὰν εἶδε τὰ γρόσια ἔστρεξε νὰ μὲ παραδώτῃ. Οἱ Μανιάται λησμονοῦν ὅλα διὰ τὰ γρόσια· προτιότερα ὁ Δουράκης εἶχε τὴν εἰδήσι τοῦ Μπέη, ὅτι ἐγὼ εὔρισκόμενον εἰς τὸ σπητι τοῦ κρυμμένος, καὶ τοῦ εἶχε εἶπει ὅτι κρύψετον, διὰτὶ δὲν συμφέρει νὰ μὴ γλυτώσῃ κανένας ἀπὸ αὐτὴν τὴν φημίλια, ἀλλ' ἄφου εἶδαν τὰ γρόσια τ' ἀλησμόνησαν· κανένας δὲν μὲ ἤξευρε, παρὰ ὁ Ἡγούμενος τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ ὁ Δουράκης, καὶ ἐκαθό-

μου εἰς τὸν Πύργον ἀπάνου. Ἐστειλε καὶ ἐπῆρε ὁ Δουράκης τὸ παιδί του τὸ μεγάλο καὶ τὸν Ἠγούμενον καὶ τοὺς ἐπῆρε εἰς ταῖς Κυτριάς. Μάρτης ἦτον τότε. Τὸν Φεβρουάριον εἶχα πάγει ἐκεῖ. Τοῦ Ἠγούμενου τοῦ ὑποσχέθησαν νὰ τὸν κάμουν Δεσπότη καὶ ἄλλα ταξίματα διὰ νὰ μὲ παραδώσῃ ζωντανόν. Ὁ Μπέης μὲ ἔγραψε ἓνα γράμμα καὶ μοῦ ἔλεγε, ὅτι νὰ ἔλθῃς νὰ μιλήσωμεν καὶ ἐγὼ θέλει γράψω εἰς τὸν Καπετάν-πασα διὰ νὰ λάβῃς τὸ προσκυνοχάρτι καὶ νὰ ἔλθῃς μὲ τὸν Συμπέθερόν σου τὸν Δουράκη, καὶ ὁ σκοπός του ἦτον νὰ μὲ πιάσῃ ζωντανόν. Ὅταν ἐπροσκάλεσαν τὸν Ἠγούμενον καὶ τὸ παιδί τοῦ Δουράκη ὑπωπτεύθηκα ὅτι κάτι τεχνεύονται διὰ ἐμένα, καὶ δὲν ἤξευρα τί ἔτρεχε· ἔστειλα λοιπὸν ἓνα παιδί εἰς τὴν μικρὴ Καστάνιτζα, ἔξω ὧραις μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ ἤμουν, (ἐκεῖ ἦτον κλεισμένος ὁ πατέρας μου). Ἐστειλα εἰς τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Παναγιώταρου, Βασίλη Βενετζανάκου, καὶ ἦλθε διὰ νυκτὸς μὲ ἄλλους τρεῖς εἰς τὸ Μοναστήρι ὅπου εὕρισκόμουν, τοῦ εἶπα τὰ διατρέγοντα καὶ ὅλας μου τὰς ὑποψίας, τοῦ ἐπρόβαλα νὰ ἀναχωρήσωμεν, μοῦ εἶπε, ὅτι: νὰ ὑπάγω ὀπίσω νὰ πωλήσω κάτι λάδι καὶ τὸ βράδυ ἔρχομαι· τὸ βράδυ δὲν ἦλθε· τὸ πρωὶ ἦλθε ὁ συμπέθερός μου μὲ τὸν Ἠγούμενον, ἐπῆγα νὰ τὸν χαιρετήσω τὸν Ἠγούμενον, τὸν εἶπα: καλῶς ὤρισε, καὶ ἐκεῖνος μοῦ εἶπε, νὰ μὴ μὲ εἶχε εὔρει· τὸν ἐρώτησα νὰ μοῦ εἰπῇ τίποτε ἄλλο, καὶ δὲν ἠθέλησε. Τὸ βράδυ ἦλθε ὁ συμπέθερός μου μὲ τὸν ἀδελφόν του, δύο συγγενεῖς του, καὶ μοῦ ἔδωκε καὶ τὸ γράμμα τοῦ Μπέη. Ὁ ἀδελφός του ὑπωπτεύθηκε, καὶ δὲν ἦτον μὲ τὴν γνώμην του. Ἐλαβα τὸ γράμμα τὸ ἐδιάβατα καὶ ἐκατάλαβα,

ὅτι θέλουν νὰ μὲ πάρουν ζωντανόν· τοὺς εἶπα· πῶς θὰ ὑπάγωμεν τὴν ἡμέραν, ὅπου θὰ μᾶς ἰδοῦν ὅλος ὁ Κόσμος; αὐτὸς μοῦ εἶπε, ὅτι ἐνδύνεσαι Μανιάντικα καὶ δὲν σὲ γνωρίζουν· ὁ ἀδελφός του μοῦ ἔκαμε νόημα νὰ ἦμαι προσεκτικός· τοὺς ἀπεκρίθηκα ὅτι νὰ συλλογισθῶ ἕως τὸ βράδυ· ἔκαμα τὸ μεσημέρι τὴν ἀπόκρισιν, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐδικός σας καὶ ἄλλη φορὰ θέλει ἔλθω νὰ σᾶς προσκυνήσω, καὶ ἐγὼ εἶμαι ἐδικός σου καὶ νὰ μὲ ἔχῃς τὴν ἐγνοιάν μου. Τὸ γράμμα τὸ ἔδωκα εἰς τὸν Δουράκη· αὐτὸς τὸ ἐπῆρε τὸ γράμμα, τὸ ἀνοιξε, καὶ εἶδε ὅτι δὲν ἤθελα νὰ ὑπάγω, καὶ τότε ἀποφάσισε νὰ βάλῃ εἰς τὸ κρασί ἀφρόνι. Ἡ γυναῖκά του καὶ ἡ ἀδελφή του τὸ εἶδαν, καὶ τὸν ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ ἕως τὸν Πόργον· ἕνας ἄνθρωπός μου ἤκουσε τὴν γυναῖκα τοῦ Δουράκη νὰ τοῦ λέγῃ τοῦ ἀνδρός της· τί εἶναι αὐτὸ ὅπου θὰ κάμῃς, δὲν ἐνθυμᾶσαι τὰ καλὰ τοῦ Θεοδοωράκη; καὶ αὐτὸς τὴν ἔβριζε. Ἐπῆγε μέσα, μὲ ἐπρόσφερε τὸ κρασί, ἐγὼ, μὲ ἔδωσεν εἰδήσιν ὁ ἄνθρωπός μου, καὶ, ὅταν μοῦ ἔφερε τὸ κρασί, ἐγὼ ἐκλότιζισα τὸ κανάτι ὅπου εἶχε τὸ κρασί, καὶ τὸ ἔχυσα, καὶ τοῦ εἶπα, τί θέλω ἐγὼ τώρα κρασί, καὶ τοῦ εἶπα καὶ ὅτι θὰ φύγω. Μὲ ἐπαρακίνησε νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸ σπήτι του νὰ πιοῦμε πρῶτα κρασί καὶ ἔπειτα νὰ φύγω, αὐτὸς ἐπῆγε ὀμπρός, εἰδοποίησε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἦναι ἕτοιμοι νὰ τραβίξουν ἀπάνω μας ἐνῶ ἐμεῖς ἐπίναμεν τὸ κρασί. Ὁ ἀδελφός του δὲν μᾶς ἄφηκε νὰ πᾶμε, ἐμπόδισε τὰ σκυλιὰ νὰ φωνάξουν, καὶ ἐφύγαμε. Ἄφου τὸ ἔμαθε ὁ Δουράκης αὐτὸ, ἔκραξε τοὺς χωριανούς, καὶ τοὺς ἐπρόσταξε νὰ ἐβγοῦν μιὰ ἐκατοστὴ νὰ πιάσουν τοὺς δρόμους. Ἐγὼ ἤξευρα τὸν τόπον καὶ ἔφυγα ἀπὸ ἄλλο μέρος, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν μικρὰν Καστάνιτσα διὰ νὰ εὔρω τὸν Βα-

σίλη, μέ τόν ὁποῖον εἶχα συμφωνήσει νά φύγουμε· ἀπό ἐκεῖ ἐτραβίξαμεν εἰς τὰ χωριά τοῦ Παταβᾶ, εἰς ἑνός ἀδελφοπητοῦ μου τὸ σπῆτι· ἐκεῖ μᾶς ἐβάσταξε 2 ἡμέρας· τόν ἐστείλαμε καί ἐπῆγε νά εὔρη τοῦ Τζιανετάκη τήν μάνα, ἣ ὁποία ἦτον θυγατέρα τοῦ Παναγιώταρου. Τῆς εἶπαμεν, νά ὑπάγη ἢ ἴδια νά εὔρη καίχιχ εἰς τὸ Μαραθωνῆσι διὰ νά βαρκαρισθοῦμε διὰ τὸ Τζηρίγο. Εἰς 3 ἡμέρας ἐπήγαμεν μαζὺ μέ τήν Μαρία, Μάνα τοῦ Τζανετάκη, καί ἐβαρκαρισθήκαμε, ἀνάμεσα Μαυροβοῦνι καί Μαραθωνῆσι· μόλις ἐκάμαμε πανιά, καί ἐρύσηξε ἕνας βοριᾶς, ὁποῦ δέν μᾶς ἄφησε νά προχωρήσωμε· ἦτον ξημερόνωντας τῶν Βαίων. Ἐπιάσαμε εἰς τήν Ξυλὴν, ἐκάμαμε πάλι πανιά, καί μᾶς ἐμπόδισε ὁ ἐνάντιος ἄνεμος, καί ἀράξαμεν εἰς τὸ Ἐλαφονῆσι. Ἐπήγαμε τέλος πάντων εἰς τὸ Τζηρίγο μέ μιὰ μεγάλη φουρταῦνα καί ἀράξαμε εἰς ἕνα χωριό, Ποταμό λεγόμενον, ἐκεῖ εὔρηκαμεν ἕναν ἀπό τοὺς Γ ι α τ ρ α κ α ί ο υ ς καί μᾶς εἶπε, ὅτι δέν κάμνει νά φανερωθῆτε μέσα εἰς τήν χώραν ὡς Κολοκοτρώνης· ἐπήγαμεν εἰς τόν διοικητὴν τοῦ Τζηρίγου Ἀρβανητάκην λεγόμενον· ἕνα παιδί μᾶς ἐγνώρισε ἀπὸ τὸν Πύργο· καί ἐκαθήσαμε ἐκεῖ· τήν μεγάλην πέμπτην ἐφθάσαμεν. Ὁ Πρύτανις μᾶς ἐμάλωσε, διατί εἴμεθα ἀρματωμένοι. Ἐπῆγα εἰς τὸν κομαντάντε τὸν Ῥώσσο, τοῦ ἐδιηγήθηκα μέ τήν ἀλήθεια ποῖοι εἴμεθα, πῶς ἐκαταντήσαμεν, καί ἐτζι διέταξε νά μᾶς περιποιηθοῦν καί νά μᾶς δώσουν ἀπ' ὅλα.

Μιὰ φορά ἐπῆγα εἰς τὸ πνηγύρι τῆς Ἀγίας Μονῆς, αὐτὸ τὸ Μοναστήρι· ἦτον μεγάλο καί ἐχαλάσθη εἰς τήν πρώτην Τουρκιᾶ· ὅταν ἐπέρασα, ἦτον μία μάνδρα χαλασμένη καί σκεπασμένη ἐκκλησιᾶ μέ κλάδους δένδρων· τότε ἔταξα, ὅτι: Παναγία μου βοήθησέ μας νά ἐλευθερώ-

σωμεν τὴν Πατρίδα μας ἀπὸ τὸν Τύραννο, καὶ νὰ σὲ φηιάσω καθὼς καὶ ἤσουν πρῶτα (1803). Μὲ ἐβοήθησε, καὶ εἰς τὸν δεύτερον χρόνον τῆς ἐπαναστάσεώς μας ἐπλήρωσα τὸ τάμα μου καὶ τὴν ἐφκίασα. Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς ὁποῦ ἐκάμαμε μᾶς ἔβοήθησε πολὺ εἰς τὴν ἐπανάστασι, διότι ἤξεύραμεν τὰ κατατόπια, τοὺς δρόμους, τὰς θέσεις, τοὺς ἀνθρώπους· ἐσυνηθίσαμεν νὰ καταφρονοῦμεν τοὺς Τούρκους, νὰ ὑποφέρωμεν τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν, τὴν κακοπάθειαν, τὴν λέρα, καὶ καθεξῆς.

Ζάκυνθος 1806. Ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸν Μάϊ. Μετὰ ἓνα μῆνα διατριβῆς ἔμαθα ὅτι ἦρθε εἰς τὸ νησί ὁ Στρατηγὸς τῶν Ῥώσσω Παπαδόπουλος, καὶ μὲ ἔκραξε εἰς τοὺς Κορρούς γιὰ νὰ μοῦ προβάλλῃ νὰ ἔμβω εἰς τὴν δούλευσιν, καὶ τοῦ εἶπα, ὅτι: δὲν ἐμβαίνω εἰς τὴν δούλευσιν, διότι ἔχω σκοπὸν νὰ ὑπάγω πάλιν εἰς τὸν Μωρέα, γιὰ νὰ ἐκδικηθῶ διὰ τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν μου καὶ διὰ τὰς ζημίας ὁποῦ ἔλαβα, καὶ δὲν εἴμπορῶ νὰ κάμω ὄρκον καὶ ἔπειτα νὰ γίνω ἐπίορκος μὲ τὸ νὰ φύγω κρυφίως· καὶ ἔτσι ἐπέστρεψα εἰς τὸ Κάστρο, καὶ ἐκάθησα 10 μῆνας χωρὶς δούλευσι· εἶχα δώσῃ γράμμα εἰς τὴν φαμηλιὰ μου μὲ ἓνα Μαγουλιανίτη Ῥόντικα, γιὰ νὰ μοῦ φέρῃ ὅσο βιβλὸν εἶχα εἰς διαφόρους ἀνθρώπους, καὶ ἐκεῖνος ἐπῆγε, τὸ ἐμαρτύρησε τοῦ Ντελι-γιάνη· ὁ Ντελι-γιάνης τοῦ Βόιβοντα, καὶ ἔτσι ἐχάθησαν ὅλα μου τὰ πράγματα, 1807. Ὅλα τὰ στρατεύματα, τὰ Καπετανάτα, τὰ κλέφτικα τῆς Ῥούμελης εἶχαν καταφύγει εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἀπὸ τὸν ἴδιον κατατρεγμὸν τὸν ἐδικόν μου. Ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τῆς Τουρκιᾶς, καὶ διετάχθησαν ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ ἐβγοῦν εἰς τὴν Ῥούμελην διὰ νὰ κτεπήσουν τοὺς Τούρκους. Ἐδοκίμασα

καὶ ἐγὼ νὰ ὑπαγῶ εἰς τὴν Ἀγία Μαῦρα ὅπου εὐρίσκοντο ὄλοι αὐτοί, νὰ πάρω μερικὸς καὶ νὰ ἔβγω εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Ῥωσσίας ἦσαν δύο τάγματα, ἓνα μανιάτικο ἐπὶ κεφαλῆς Πιεράκης Ζανέτμπέης, ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἄλλο Πελοποννησιακὸ, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Ἀναγνωσταρᾶς. Αὐτοὶ ἦσαν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Παπαδόπουλος τοὺς ἐπρόσταξε νὰ φτιάσουν ἓνα πλοῖο πολεμικόν. Ὅταν ἐτοιμαζόμενον διὰ νὰ ὑπάγῳ εἰς τὴν Ἀγία-Μαῦρα μὲ ἔπεσαν ἐπάνω ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, οἱ Πετιμεζαῖοι, ὁ Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, ὁ Μέλιος, καὶ λοιποὶ ὀφφικιαλέοι καὶ μὲ εἶπαν ὅτι: μὴν πηγαίνης καὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὴν ἄδειαν νὰ ἔχωμε ἓνα πλοῖο καὶ ἂν θέλῃς ἐμβαίνεις εἰς αὐτὸ· καὶ ἔτσι εὗρηκαν ἓνα Σαμπέκο Τούρκικο μὲ 10 κανόνια, τὸ ἀγοράσαμεν, καὶ ἐμβῆκα Καπετάνιος εἰς αὐτό. Ἐπῆρα διαβατήριον, ἐπῆγα εἰς τὴν Καθέδρα τῆς Ῥεπούμπλικας εἰς τοὺς Κορφοὺς, ἐκεῖ μὲ ἔδωσαν τὴν ἄδειαν διὰ νὰ κτυπῶ στεριᾶς καὶ θαλάσσης τοὺς Τούρκους, ὅθεν μὲ ἐβόλιε. Ἐπῆρα καὶ μιὰ ὀγδοηνταριὰ στρατιώταις τῆς ξηρᾶς καὶ ἐπῆγα πλησίον τῆς Πάτρας, Ἀχαϊαῖς λεγόμενον καὶ ἕκαψα τὰ σπήτια, ταῖς ἰδιοκτησίαις, τὰ μαγαζιά τοῦ Σαίταγα, καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψα εἰς τὴν Ζάκυνθον. Οἱ Ζακύνθιοι ἐπειδὴ καὶ εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ τροφᾶς φερμένας ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ἔκαμαν μίαν ἀναφόρᾴν εἰς τὴν Διοίκησιν, καὶ ἔλεγαν ὅτι νὰ μὴ κτυπήσουν πλέον τὸν Μωριά, διότι οἱ Τούρκοι δὲν ἐδέχοντο τοὺς πηγαίνοντας ἐκεῖ διὰ ἐμπόριον· ἔτσι ἡ Κυβέρνησις μ' ἐμπόδισε νὰ κτυπήσω τὴν ξηρὰ καὶ διετάχθηκα μόνον νὰ περιορισθῶ εἰς τὸν πόλεμον τῆς Ἀγίας Μαύρας. Εἰς τοὺς Κορφοὺς εὗρηκα τὸν Παπαδόπουλον καὶ τὸν Συνέβη, ὅστις ἐτοιμάζετο μαζὺ μὲ

τὰ Ἀγγλικά νὰ κτυπήσουν τὴν Κωνσταντινούπολι, τοῦ ἔδωκα μίαν γνώμην· ὅτι εἰς τὴν ἐπτάννησον εὐρίσκονται 1,200 Ῥοῦσσοι καὶ 5,000 Ἕλληνες εἰς τὴν δούλευσιν τῆς ἐπταννήσου, καὶ εἶχαν καὶ 12 κομμάτια Ντελίγια τῆς Βαλτικῆς καὶ τῆς μαύρης θαλάσσης· ἦσαν 40 Ντελίγια φρεγάδες καὶ μπρίκια, τὰ ὅποια εἶχε βγάλει διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Βονοπάρτη· καὶ μὲ ἄλλους 10,000 νησιώτας, νὰ γίνωμε χιλιάδες 25, καὶ ἕξη καράβια, διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, καὶ τὰ ἄλλα διὰ τῆς Αἰγίνης, νὰ ἀποβιθασθῶμεν ἔξω, καὶ τοὺς ὑποσχόμεν εἰς 2 μῆνας νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πελοπόννησον. Ὁ στρατηγὸς Παπαδόπουλος ἐδέχθηκε τὴν πρότασίν μου, ἔγεινε συμβούλιον ἀπὸ τὸν Συνέβη Μοτζενίγο (γενικὸς διοικητῆς), Μπενάκη, καὶ ἀντιναύαρχον Λέλη, καὶ στρατηγὸν Ἀτρέμ. Ὁ Παπαδόπουλος τὸ ἀνάφερε εἰς τὸ συμβούλιο, καὶ ὁ Μπενάκης ἐναντιώθη, λέγων, ὅτι: τὴν Πατρίδα μου ἐγὼ δὲν τὴν χαλάω ἄλλη μία φορὰ σὰν τὸν Πατέρα μου· ὁ Μοτζενίγος εἶπε ὅτι: πρέπει νὰ ὑπάγουν νὰ κτυπήσουν μὲ τὰ Ἀγγλικά τὸ κεφάλι ὁποῦ εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολις, καὶ ἔπειτα, ὅταν κτυπήσωμεν τὸ κεφάλι, τὸ ἐπίλοιπον εἶναι ἐδικόν μας. Ἐτιζὶ ἐδέχθησαν τὴν γνώμην του καὶ ἀπέρριψαν τὴν ἐδικὴν μου. Ὁ Συνέβης ἐπῆγε εἰς τὴν Τένεδο· τὰ Ἀγγλικά ἐμβῆκαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι διὰ βίζιτα περισσότερο παρὰ διὰ πόλεμο, καὶ ἔπειτα ἐβγῆκαν τὰ Τούρκικα, ἀπαντήθησαν μὲ τὰ Ῥωσικα εἰς τὴν Τένεδο, καὶ μετὰ ἓνα πόλεμο ἐγαλάσθη ὁ στόλος ὁ Τούρκικος. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Ὁστερλίτζι, ἡ Ῥωσσία παρέδωσε τὰ νησιὰ τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἔτιζι διατάχθη ὁ μὲν Συνέβης, νὰ ὑπάγῃ διὰ θαλάσσης, καὶ τὰ Ῥωσικὰ στρατεύματα νὰ ὑπάγουν διὰ ξηρᾶς.

Τότε ἔπαυσε ὁ πόλεμος καὶ ὅσα καράβια πολεμικὰ ἦσαν εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Ῥεπούμπλικας τότε ἐσήκωσαν τὰ χαρτιὰ καὶ ἔτζι ἐπῆγα τὸν Αὐγούστο εἰς τὴν Ζάκυνθο. 27 Ἰουλίου 1807 ἦλθε ἡ διαταγὴ νὰ παραδώσουν τὰ φρούρια οἱ Ῥῶσσοι εἰς τοὺς Φραντζέζους.

Ἐπῆγα μὲ τὸν Καπετὰν Ἀλεξανδρῆ εἰς τὸν Λεβάντε 10 μῆνας ἐναντίον τῶν Τουρκῶν· ἐκεῖ ἐπῆγα εἰς τὸ ἄγιον ὄρος· μᾶς ἐπολιόρχησαν 3 καράβια Τούρκικα πολεμικὰ, 2 κορβέτα καὶ μία φεργάδα εἰς τὴν Σκιάθο· ἐδώκαμεν εἰδησι μιᾶς φεργάδας Ἀγγλικῆς, καὶ ἦλθε εἰς βοήθειάν μας. Τὰ 2 κορβέτα τὰ ἐβούλιαξε καὶ τὴν φεργάδα τὴν ἐπῆρε ζωντανὴν· εἴμεθα ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες 1,400, ὅλοι οἱ Καπετανεοὶ τοῦ Ὀλύμπου, καθὼς Παπαμπλαχάβας, Λιόλιος, Λαζόπουλα, τοῦ Τζάρα οἱ Καπετανεοὶ. Αὐτοὶ εὐρέθησαν εἰς τὴν Σκιάθο κατατρεγμένοι ἀπὸ τὸν Μουχτάρπασα καὶ λοιποὺς Τούρκους τῆς ξηρᾶς. Μᾶς ἐπῆρε ὁ χειμῶνας, ἐπῆγαμεν εἰς τὴν Μάνη, ἀπὸ κεῖ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο.

Εἰς τὰ 1808 τὴν ἀνοιξί οὗ Βεληπασας ἐφοβέριζε τὸν Ἀλιφαρμάκη, ἡ τὸν πύργον νὰ τοῦ δώσῃ, ἡ ὁ ἴδιος νὰ ὑπάγῃ, ἡ τὸ παιδί του ἐνέχυρον νὰ δώσῃ. Ἐρεθίζετο ὁ Βελη-πασᾶς ἀπὸ τὸν Δελι-γιάννη· ὁ Δελι-γιάννης μὴ θέλων νὰ ὑπάρχῃ ὁ Ἀλη-φαρμάκης ἔλεγε εἰς τὸν Βελη-πασᾶ, ὅτι πρέπει νὰ κρεμισθῇ ὁ πύργος διὰ νὰ τοῦ κρεμίσῃ τὴν δύναμιν· καὶ τοῦ Ἀλη-φαρμάκη: μὴν πηγαίνεις, διότι ὁ Βελη-πασᾶς ἔχει σκοπὸν νὰ σέ σκοτώσῃ. Ὁ Ἀλη-φαρμάκης λοιπὸν ἐτοιμάζετο νὰ ἀντιπαραταχθῇ εἰς τὸν Βελη-πασᾶ. Ὁ Πάππος τοῦ Ἀλη-φαρμάκη, καὶ ὁ Πάππος ὁ ἐδικός μου Γιάννης Κολοκοτρῶνης ἦταν φίλοι καὶ ἀδελφοπητοί. Ἐσκοτώθη ὁ Παπού-

λης μου, ἐπέθανε καὶ ὁ Παππούλης τοῦ Ἄλη-Φαρμάκη καὶ ἔμεινε ἡ φιλία ἡ ἴδια εἰς τὸν Πατέρα μου καὶ εἰς τὸν Πατέρα τοῦ Ἄλη-Φαρμάκη· ὡς φίλοι πατρικοὶ ἐλάβαμεν καὶ ἡμεῖς ἀνταπόκρισι, δὲν τὸν εἶχα ἰδεῖ προσωπικῶς· ἐπιστηριζόμενος λοιπὸν εἰς τὴν φιλίαν μὲ ἐγραψε ἕνα γράμμα, μοῦ ἔλεγε, φίλε πατρικέ, ὁ Βελη-Πασᾶς ἐτοιμάζεται νὰ μὲ βαρέσῃ, καὶ ἂν ᾔσαι φίλος νὰ ἔλθῃς νὰ μὲ βοηθήσῃς, καὶ ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι: δὲν ἔρχομαι τώρα, διότι θὰ σὲ βλάψω, καὶ ἂν δὲν ἔχη σκοπὸ νὰ ἔλθῃ ὁ Βελη-Πασᾶς, τόμου μάθει ὅτι ᾔλθα ἐγὼ, θὰ ἔλθει τότε, ἀλλὰ νὰ κυττάξῃς μὲ κανένα μέσον νὰ μὴν κηρύξῃς τὸν πόλεμο, ἂν ὅμως καὶ κινήσῃ τὸ στρατεύμα ἐναντίον σου, τότε ἔρχομαι. Ὁ Βελη-Πασᾶς ἰσχυρογνώμων ἐκίνησε μὲ τὸ στρατεύμα. Τότε μὲ ἐγραψε, ὅτι τὰ στρατεύματα ἐκίνησαν, καὶ ἂν ᾔσαι φίλος, τώρα φαίνεσαι. Λαμβάνοντας τὸ δεύτερό του γράμμα, ἐτοιμάσθηκα μὲ 100· οἱ ἀξιωματικοὶ μὲ ἐμπόδισαν, ἐγὼ ὅμως τοὺς εἶπα ὅτι δὲν εἴμφορῶ νὰ κάμω ἀλλέως, διότι ἔδωσα τὸν λόγον μου, καὶ ἐτι: μοῦ ἐμπόδισαν οἱ Φραντζέζοι τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐπῆρα μόνον 16 καὶ ἐγὼ 17, ἐβγῆκα κοντὰ εἰς τὴν Γλαρέντζα εἰς τὸ Κοτίχι, καὶ διευθύνθηκα διὰ τὸ Μοναστηράκι. Τὴν ἴδια ἡμέρα ὁποῦ ἐφθασα ἐγὼ εἰς τὸ Μοναστηράκι, ἐφθασαν καὶ 8000 τούρκικα ἐναντίον, καὶ ἐστάθηκα ὑποχρεωμένος νὰ περάσω ἀπὸ τὴν μέσην τὴν νύκτα. Ὁ Ἄλη-Φαρμάκης εἶχε 400 καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τοὺς ἐφυγαν, καὶ ἔμειναν 90. Τὴν αὐγὴν ἀνοίχθη ὁ πόλεμος, ἄρχησαν νὰ κάμουν λαγοῦμι, καὶ εἰς 30 ἡμέρας ἐγίνετο νύκτα ἡμέρα πόλεμος, εἶχαν καὶ 4 κανόνια. εἰς τὰς 30 ἡμέρας ἐπρότεινε συμβιβασμὸ καὶ ἐπρόβαλε εἰς τὸν Ἄλη-Φαρμάκη νὰ

παραδῶση τὸν Κολοκοτρῶνη καὶ νὰ τοῦ χ α ρ ί σ η τὰ πταισίματά του, τὸν πύργον του, ὅλα· τοῦ ἀπεκρίθηκε ὅτι: ἂν ᾔηται τῆς τιμῆς καὶ τῆς παληκαριᾶς νὰ δώσω ἓνα φίλο μου ὁποῦ ἤλθε νὰ μὲ βοηθήσῃ ἀπὸ τὰ νησιὰ, καὶ ἐγὼ ἤμπορῶ νὰ τὸ κάμω. Ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἀληθινὰ εἶναι αὐτὸ, πλὴν Νεντελι, μέγα πρᾶγμα μὲ ἓνα ῥωμαῖο, νὰ χαθῆ τόσῃ Γουρκιὰ διὰ ἓναν ἄνθρωπο. Ὁ Ἄλη-Φαρμάκης ἀπεκρίθη, ὅτι ἂν ἤμουν Πασᾶς ἐγινόμεν καὶ ἐγὼ ἄπιστος, πλὴν δὲν τὸ κάμνω, κάμετε λαγοῦμι, καὶ ἂν ἤμπορέσετε ἀναποδογυρίστε μας, καὶ ὁ Θεὸς ἔχει, καὶ πάλιν ἐπιάσθη ὁ πόλεμος. Τὸ βράδυ ἔκαμε συμβούλιο, συνθεμένο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀγάδες, Μπουλουμπασίδες, καὶ τοὺς εἶπε, τί τοῦ προβάλλουν οἱ Τοῦρκοι, νὰ παραδῶση τὸν Κολοκοτρῶνη· ὅλοι ἀπεκρίθησαν μ' ἓνα στόμα: χάσις, ὅλοι νὰ χαθοῦμε, μὰ αὐτὸ δὲν εἴμποροῦμε νὰ τὸ κάμωμε· ἐγὼ τοὺς εἶπα, ὅτι ἔρχεσθε νὰ μὲ δώσετε νὰ ξεμπερδεύσουμε; ἐγὼ τὸ ψωμί μου τὸ ἔφαγα. Ὁ Ἄλη-Φαρμάκης μοῦ εἶπε! δὲν εἶναι ἐδικήτου δουλιὰ, εἶναι ἐδική μας· ἀπεφάσισαν ὅλοι λοιπὸν νὰ ἀποθάνουν· εἰς 64 ἡμέραις ἔβαλαν φωτιὰ εἰς τὸ λαγοῦμι, καὶ τὸ λαγοῦμι εἶχε 1,000 ὀκάδες μπαρούτη μέσα· ἐμεῖς ἐσκάφταμε 12 βήματα ἐκτὸς τοῦ (πύργου καὶ 3 1/2 πῆχες τοῦ βάθους καὶ ἐσκάφταμε μὲ σκοπὸ νὰ πιάσωμε τοὺς λαγουμιτζίδες· τὸ λαγοῦμι εὐρέθηκε ξεθυμασμένο ἀπὸ τὸ κόψημο τῆς γῆς ὁποῦ εἶχαμε κάμει, καὶ ἐτζί ἀφοῦ ἔτρεμε ἡ γῆ ἓνα τέταρτο, ἔπεσε τὸ χῶμα ἐπάνου του, καὶ ὁ πύργος δὲν ἔπαθε τίποτε. Οἱ Τοῦρκοι ἐλπίζοντες ὅτι θέλει ἀπογυρισθῆ ὁ πύργος καὶ διὰ νὰ μὴν τοὺς πλακώσουν ἢ πέτραις, ἀλλάργεψαν· ἡμεῖς ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ λαγοῦμι, ἐρρίξαμε

μία μπαταριά εις είδος χαρᾶς, ὅτι δὲν μᾶς ἔκαμαν τίποτε. Τότε ἔπεσαν εἰς συμβιβασμό· 3734 κανονιαῖς μᾶς ἔρριξαν εἰς τὸ διάστημα 65 ἡμερῶν· ἀφοῦ εἶδαν ὅτι οὔτε τὰ κανόνιά τους δὲν μᾶς ἔκαμναν τίποτε, οὔτε τὸ λαγοῦμι, μᾶς ἐζήτησαν συμβιβασμὸν, τοῦ ἐπρόβαλαν· τί ζητεῖ διὰ νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος; καὶ αὐτὸς τοὺς ἐζήτησε νὰ μὴ χαλάσουν τὸν πύργον, ὁ Κολοκοτρώνης νὰ ὑπάγῃ ἀπείραγος μὲ ἐνέχυρα, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὁ Ἄλη-Φαρμάκης νὰ μείνῃ εἰς τὸν πύργον, ἕως ὅτου νὰ λάβῃ γράμμα ἀπὸ τὸν Κολοκοτρώνη, ὅτι ἐμπαρκαρίσθῃ, καὶ τότε ἐβγαίνω ἀπὸ τὸν πύργον, καὶ πηγαίνω εἰς τὸν Βελῆ-Πασᾶ διὰ νὰ τὸν προσκυνήσω. Αὐτὸς ὁ συμβιβασμὸς ἐγένετο μὲ τοὺς ἀρχηγούς καὶ μὲ τὸ στράτευμα, καὶ ὄχι μὲ τὴν γνώμην τοῦ Βελῆ-Πασᾶ καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ ἔστρεξαν· ἔκαμαν ἔγγραφον καὶ ὑπογράφησαν ὁ Πασόμπεης, Ἀγάδες, Μμουλουμπασίδες καὶ ἔκαμαν καὶ ὄρκον· τὴν αὔριον ἀνεχώρησα μὲ ὄλους τοὺς ἐδικούς μου μὲ τοὺς Λαλέους, καὶ ἐπήραμε ἐνέχυρο τρεῖς ἀπὸ τοὺς καλλήτερος, μὲ συμφωνίαν ὅτι ἂν μᾶς κτυπήσουν νὰ τοὺς σκοτώνωμεν ἡμεῖς αὐτούς· ἔτσι εὐγήκαμε, ἐπήγαμε εἰς τοῦ Λάλα, ἄφησα τὸ παιδί τοῦ Ἄληφαρμάκη εἰς τὰ σπήτια καὶ ἐπῆγα ἐγὼ εἰς τὸν Πύργον τῆς Γαστούνης· ἡ συνθήκη ἐπῆγε εἰς τὸν Βελῆ πασᾶ, αὐτὸς ἐθύμωσε καὶ ἔδωσε διαταγὴ νὰ πιάσουν ὄλαις ταῖς σκάλαις καὶ νὰ μὲ πιάσουν· τὸ μπουγιουρτί ἦλθεν εἰς τὸν Ἰβραῖμ-αγα τὸν ἐξάδελφον τοῦ Ἄλη-φαρμάκη, ὁ ὁποῖος ἦτον Βοίβοδας· διαβάζωντας τὸ μπουγιουρτί ὁποῦ ἔλεγε, ὅτι νὰ πιάσουν τὸν Κολοκοτρώνη, τὸν ἐγέλασε τὸν Τάταρη, καὶ τοῦ εἶπε, ὅτι· ἡμεῖς δὲν γνωρίζομε Τούρκικα, παρὰ νὰ πᾶς εἰς τὴν Γαστούνη, ὅπου εἶναι Κατῆς καὶ

Βοίβοδας νὰ τὸ διαθάσουν, καὶ ὅ,τι προστάζει μὲ τὸ Μπου-
γιουρτί του ὁ Βεζύρης εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ τὸ κάμωμε· ἔτσι
τὸν ἐγέλασε τὸν Ἰάταρη, καὶ εὐθύς ἐσηκώθηκα μαζὺ μὲ
τὰ ἐνέχυρα καὶ συντροφευμένος ἀπὸ τὸν Ἰβραίμαγα ἐπῆ-
γα εἰς τὸ Πυργί καὶ ἐμβαρκαρισθήκαμε, καὶ ἀπόλυσα τὰ
ἐνέχυρα, καὶ ἔστειλα γράμμα τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη, ὅτι
ἐμβαρκαρίσθηκα ὑγιῆς. Τὸ Πυργί ἀπὸ τὸν Πύργο εἶναι
2 ὥρας καὶ ἕως τὴν Γαστούνη ἔζη, μόλις εἶχαμεν μα-
κρυνθῆ 2 μίλια, καὶ τὰ Τούρκικα στρατεύματα ἀπὸ τὴν
Γαστούνη εἶχαν ἔλθει νὰ πιάτουν τὸ Πυργί, ἀλλ' εἴμεθα
μακρυσμένοι· ἀφοῦ ἐπῆγε εἰδησις τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη
ὅτι ἐμβαρκαρίσθηκα, ἐβγήκε καὶ αὐτὸς καὶ ἐπῆγε εἰς
τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπροσκύνησε τὸν Βελη Πασᾶ. Ἐγὼ
ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο, ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης εὔρηκε τρόπον
καὶ ἔφυγε καὶ ἦλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Βελη-
Πασᾶς μοῦ ἔγραψε νὰ ὑπάγω ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα. Ὁ Βε-
λη-Πασᾶς δὲν ἐσκότωσε τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη, διότι ἐπρο-
σπαθοῦτε νὰ μὲ γελάτη καὶ ἐμὲ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Τρι-
πολιτζᾶ καὶ ἔτσι δὲν τὸν ἐπέιραξε. Ἐκαμε τὸν συμβιβα-
σμὸ ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης, βιασμένος ἀπὸ τοὺς ἰδίους Τούρκους
τοὺς ἐδικούς του, φοβούμενοι τὴν ζωὴν καὶ τὸ βίβ τους·
μόλις ἐβγήκε ἀπὸ τὸν πύργο, καὶ ἔβαλαν καὶ τὸν ἐχάλα-
σαν. Ὅλοι οἱ Ἀγάδες, ὁ Πασόμπεης, ὁ Βελη-Πασᾶς μὲ
ἔγραψαν διὰ νὰ ἔβγω εἰς τὸν Μωρέα, μὲ ἔγραψε καὶ ἐ-
κεῖνος, πλὴν μὲ ἔβαλε τὴν βουλα ἀποπάνω ἀπὸ τὴν ὑπο-
γραφή του, σημεῖον νὰ μὴν ἔλθω. Ἦλθαν λοιπὸν εἰς τὴν
Ζάκυνθο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη μὲ τοὺς ἀνθρώ-
πους τοῦ Βελη-Πασᾶ, ὁ ὁποῖος μὲ ἐδάγκωσε εἰς τὸ
ἄρτι, καὶ ἐκατάλαβα· τοὺς εἶπα: πηγαίνετε κι' ἔρχομαι.
Ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης ἦρθε εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Ἀλῆ-Φαρ-

μάχης ἐπῆρε τὴν ἄδεια νὰ ἰδῆ τὰ χωριά του, ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Κολοκοτρώνης, καθὼς ἔλεγε, καὶ ἔτσι ἐπῆρε μιὰ πενηνταριά χιλιάδες γρόσια καὶ ἐστείλαμε καίχι καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθο. Ἐρχόμενος εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἀπεφασίσαμεν νὰ ὑπάγωμε εἰς τὸ Παρίσι διὰ νὰ εὐρωμε τὸν Βοναπάρτε, καὶ ἐπήγαμε εἰς τοὺς Κορρούς, καὶ ὁ τότε γενικὸς Διοικητὴς Δονζελότ μᾶς ἐμπόδισε λέγωντάς μᾶς· ὅτι μείνετε ἐδῶ καὶ ἐγὼ γράφω καὶ θέλετε ἔχει ἀπόκρισιν, μόνον ἡμεῖς νὰ κάμωμε τὸ σχέδιον ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ἡ ἀπόκρισις τοῦ Αὐτοκράτορος. Τὸ σχέδιον ποῦ ἐκάμαμε μὲ τὸν Δονζελότ, ἦτον τὸ ἀκόλουθον· νὰ μᾶς δώσῃ 500 κανονιέρους μὲ φουστανέλαις ἐνδυμένους, 5,000 Ἕλληνας ὁποῦ εὐρίσκοντο εἰς τὴν Γαλλικὴν δούλευσι· καὶ μᾶς ἔδωσε γρόσια διὰ νὰ στρατολογήσωμε εἰς τὴν Τζαμουριά ὁποῦ ἦταν ἐχθροὶ τοῦ Ἄλη-Πασᾶ· ἐπεράσαμεν εἰς τὴν Τζαμουριά, καὶ ἐκάμαμε 3,000 μισθωτοὺς Τζάμιδες, καὶ ἦλθαμε εἰς τὴν Πάργα, καὶ τοὺς ἐμβαρχάραμε διὰ τὴν Ἁγία μαῦρα. Ἡ Σύναξις ἔμελλε νὰ γίνῃ εἰς τὴν Ἁγία μαῦρα καὶ Ζάκυνθον· ἐπέρασα μὲ 600 εἰς τὴν Ἁγία μαῦρα· τὸν αὐτὸν καιρὸν, εἰς τὰ 9, ἦλθανε οἱ Ἄγγλοι εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἔκαμαν τεσβάρκο καὶ ἐπερίλαβαν τὴν Ζάκυνθο, τοὺς δὲ Φραντζέζους τοὺς ἔστειλαν εἰς τοὺς Κορρούς, τοὺς δὲ Ἕλληνας ἕως 400 τοὺς ἔβαλαν εἰς τὰ καράβια ὡς πριζονιέριδες (αἰχμαλώτους)· ἐπῆραν καὶ τὴν Κεραλονιά, Θιάκι, καὶ Τζιρίγο, καὶ ἔκαμαν τὸ ἴδιον. Ἐλαβε ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον τῶν Ἁγγλων, ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ Παλέρμο, ὁ Γκενεράλ Ὁσβάλ διαταγὴ νὰ λάβῃ εἰς δούλευσιν ὅλους τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Τζούρτζ, ὅστις ἦτον τότε Ταγματάρχης· ἡμεῖς ἀφοῦ εἶδαμεν ὅτι ἦλθαν Ἄγγλοι εἰς τὰ νησιά, ἐγράψαμεν εἰς τὴν Πάργα νὰ

μήν ἔλθουν πλέον στρατεύματα διατί τὸ σχέδιο ἐγάλασε μέ τὴν παρρησίαν τῶν Ἀγγλων. Τὸ σχέδιον ἦτον ὅτι ὅλα τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας, τῆς Πάτρας, τῆς Μονεμβασίας, ἅμα ἐβγοῦμε νὰ κηρυχθοῦν ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ ἦλθαν ὅλοι οἱ Τούρκοι καὶ Ῥωμαῖοι οἱ σημαντικοὶ καὶ ὠμίλησαν εἰς τὴν Ζάκυνθο, νὰ κάμωμε μιὰ Κυβέρνησι, συνθεμένη ἀπὸ 12 Τούρκους καὶ 12 Ἑλληνας νὰ κυβερνοῦν τὸν Λαόν. Οἱ Τούρκοι ἐπίσης νὰ καταδικάζωνται καθὼς οἱ Ἑλληνες· τοὺς νόμους τοὺς εἶχαμε ἐγγράφους εἰς τοὺς Κορφοὺς ἀπὸ τὸν Δονζελότ. Ἡ σημαία μας ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, τὸ φεγγάρι καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ Σταυρὸ, καὶ τὸ σχέδιό μας ἦτον, ἅμα ἐπατούσαμε τὸν Μωρέα νὰ κάμωμε ἀναφοραῖς εἰς τὸν Σουλτάνο καὶ νὰ τοῦ λέγωμεν, ὅτι: ἡμεῖς δὲν ἀποστατήσαμεν ἐναντίον σου, πλὴν ἐναντίον τοῦ Τυράννου τοῦ Βελη-Πασᾶ, καὶ ὁ Δονζελότ ἤκούετο μέ τὸν Σεμπασιάνη πρέσβυν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὥστε νὰ ἐμποδίσουν τὸν Σουλτάνο διὰ κάθε κίνημα. Ὁ μυστικός μου σκοπός, ἀφοῦ ἐμβρίναμε καὶ ἐπρίναμε ὅλα τὰ φρούρια, τότε τὸ ἐκάμναμε ἐθνικότερο καὶ ἐγαλοῦσαμε τοὺς τούρκους, αἱ περιστάσεις ἤθελαν μέ ὀδηγήσει τί ἔμελλα νὰ κάμω. Εἰς τὸ σχέδιόν μας ἦτον ὅτι ἂν μᾶς κάμη χρεῖα νὰ ἐβγάνωμε ἕως 15,000 ἐπτανησίους. Διὰ τρεῖς ἡμέραις καὶ νύκταις ἐγὼ, ὁ Ἀλῆ-φαρμάκης καὶ ὁ Δονζελότ μέ ἕνα γραμματικὸ ἐκάμαμε τὸ σχέδιο αὐτὸ, καὶ προετοιμάσαμεν ὅσα ἔμελλαν νὰ γείνουν.

Εἰς τὸν πύργον εἶχα τὸν Νικήτα, τὸν Νικολάκη Πετιμεζᾶ καὶ ἀδελφὸν τοῦ Μέλίου. 7 ὀργυιαῖς εἶχαν σκάψει τὸ λαγοῦμι βαθιά.

Ὁ Ἀλῆ-φαρμάκης εἶχε 40 χρόνους, μαυρουδερός καὶ κίτρινος καὶ διὰ αὐτὸ τὸν ἔλεγον φαρμάκη, κοντότερός μου,

λιανός, πολλά φρόνιμος, πιστός, σιωπηλός, θυμώδης· ἀπέθανε εἰς τοῦ Λάλα, ἀρρώστησε εἰς τὴν Ζάκυνθο ἀπὸ λυσεντερία· οἱ συγγενεῖς του ἔκαμαν νὰ τοῦ δοθῇ ἡ ἄδεια τοῦ Ἄλῃ-φαρμάκη διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τοῦ Λάλα. Οἱ Ἄγγλοι ἔστειλαν ἓνα ἰατρὸν, καὶ ἀφοῦ εἶδαν ὅτι ἀποθνήσκει τότε τοῦ ἔδωσαν τὴν ἄδεια νὰ ἐβγῇ ἔξω εἰς τὸ Μωρέα, διότι οἱ Ἄγγλοι ὄντες φίλοι μὲ τὸν Ἄλῃ-Πασᾶ δὲν ἤθελαν νὰ δώσουν τὴν ἄδεια νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Μωρέα, διὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσουν τὸν Ἄλῃ-Πασᾶ. Ἀφοῦ ἔμαθα ὅτι ἀπέθανε, ἐβγήκα εἰς τὸ Μωρέα καὶ ἐπῆγα εἰς τοῦ Λάλα διὰ νὰ παρηγορήσω τὴν Φαμηλιάν του.—

Ἐκαθήσαμε εἰς τὸ Τζιρίγο ἕως τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ· ἐπέρασε ἓνα καράβι Κεφαλονήτικο τοῦ Καπετάν— Ἀλεξανδρῆ Ραυτόπουλου· Ἐμβήκαμε μέσα καὶ ἐκινήσαμε διὰ τὴν Ζάκυνθο. Ὁ Καπετάνιος ἔμαθε ποιὸς εἶμαι καὶ μᾶς περιποιήθη πολὺ. Εἰς τὴν Ζάκυνθο μὲ εἶχαν διὰ χαυμένον, ἐκεῖ μὲ ἐδέχθησαν ὅλοι οἱ ἐδικοί μας, ὅπου ἦσαν ἐκεῖ, Πετιμεζαῖοι, Ἀναγνωσταρᾶς, Μέλιος, Γιάννης Κολοκοτρώνης, Νικήτας, καὶ λοιποὶ· ἦτον 1806. Διὰ νὰ γλυτώσω ἄλλαξα φορέματα καὶ δὲν εἶχα παρὰ δυστυχισμένα ἄρματα, ὥστε νὰ μὴ παρακινηθῶν ἀπὸ τὴν αἰσχροκέρδεια καὶ μὲ σκοτώσουν.

Ἐγεννήθηκα ἴστα . . . . . 1770.

Ὅταν ἐγλύτωσα ἀπὸ τὴν Καστάνιτσα εἶμουν χρόνων 10.

Διαμονὴ Μάνης χρόνια . . . . . 2.

Εἰς τὴν Ἀλωνίσθενα χρόνια . . . . . 3.

Εἰς τὰ Σαμπάτικα χρόνια . . . . . 12.

Ἐποχὴ τῆς Νεότητος, 5 χρόνια ἀνύπανδρος καὶ ἄλλους 7 χρόνους ὑπανδρευμένος· 27 χρόνους εἶχα ὅταν μὲ ἐπρωτοκυνήγησαν.

Ἄρματωλός καὶ κλέφτης ἀλληλοδιαδόχως χρόνια 5.
Φερμάνι Βασιλικὸ διὰ ἐμένα καὶ τὸν Πετιμεζᾶ.
Ὅτι 1802 . . . . . 1.

Τὸ δεύτερο φερμάνι τὸν Ἰαννουάριον 1806, καὶ τὸ
Πατριαρχικὸ Συνοδικό . . . . . 3.

36 χρόνων ἤμουν ὅταν ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο,
50 χρόνους εἶχα ὅταν ἐβγῆκα εἰς τὴν ἐπανάστασι.

Οἱ κλέφταις καὶ ἄρματωλοὶ εἶχαν Α' Τάξιν. Ἡ ἀξιότης του
Β'. Τάξιν.
Γ' Τάξιν.
Δ'. οἱ ψυχογυοί.

Οἱ πρῶτοι ἀξιωματικοὶ ἐγίνοντο διὰ τὴν ἀνδρίαν
των ἢ διὰ τὴν φρόνησίν των· ὁ μισθός των ὅταν ἦσαν
ἄρματωλοὶ, τὸ μοίρασμα τῶν λαφύρων ὅταν ἦσαν κλέ-
πται· ἐδίδοντο καὶ βραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστεύοντας. Ὅταν
ἐσφαλλον ἦτον τὸ κέψιμον τῶν μαλιῶν, τὸ ξαρμάτωμα·
Σέβας πρὸς τὰς γυναῖκας· ἐδίωχναν ὅποιος ἤθελε βιάσει
καμμία γυναῖκα· παιγνίδια, ταμπουράδες, πηδήματα, χο-
ροὺς, τραγούδια ἠρωϊκὰ, ταῖς ἀμάδαις· τὰ τραγούδια τὰ
ἐκαμναν οἱ χωριῆτες, οἱ στραβοὶ μὲ ταῖς λύραις· τὰ τρα-
γούδια ἦσαν ὕμνοι, ἐφημερίδες στρατιωτικαῖς.

Τ' ἄρματά τους ἦσαν πιστόλαις, χαρπί, (μελουδάρι),
σπαθιά ζωστὰ, ζάβες ε' τὰ ποδάρια, τὸν χειμῶνα ἐβαζαν
θώρακας (τζακράσια), κουμπιά μεγάλα εἰς τὰ γελέκια.

Τὰ Καπετανάτα διεδίδονταν εἰς τοὺς υἱοὺς, εἰς τὸν
ἀξιώτερον καὶ ὄχι εἰς τὸν πρωτότοκον.

Ἡ Σημαῖα μου ἦτον ἓνα Χ καθὼς ἡ Ῥωσικὴ σημαῖα.

Τὰ Μοναστήρια τοὺς ἐβοηθοῦσαν· οἱ Γεωργοὶ καὶ οἱ
ποιμένες ἐδίδαν εἶδησι εἰς τοὺς κλέπτας, ζωτροφίας καὶ
πολεμοφόδια. Ὅταν εἰς τὸν πόλεμον ἐλαβῶνετο κανένας

βαρέως] καὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὸν πάρουν τὸν ἐφιλοῦσαν καὶ ἔπειτα τοῦ ἔκοφταν τὸ κεφάλι, τὸ εἶχαν εἰς ἀτιμίαν ὅπου οἱ τοῦρκοι νὰ πάρουν τὸ κεφάλι του. Ἄπὸ 36 πρωτοξαδέλφια, μόνον 8 ἐγλύτωσαν, οἱ ἄλλοι ἐχάθησαν ὅλοι· δὲν εἶναι διάσυλο, ὅπου δὲν εἶναι θαμμένος Κολοκοτρώνης, χωριστὰ τὰ δευτεροξαδέρφια, θεῖοι καὶ λοιποὶ φίλοι χαυμένοι. Τὸ, κλέφτης, ἦτον καύχημα· ἔλεγε: εἶμαι κλέφτης, καὶ ἡ εὐχὴ τῶν πατέρων ἑνὸς παιδιοῦ ἦτον νὰ γίνῃ κλέφτης· — Τὸ κλέφτης ἐβγῆκε ἀπὸ τὴν ἐξουσία.— Εἰς τοῦ Πατρὸς μου τὸν καιρὸ, ἦτον ἱερὸ πρᾶγμα νὰ πειράξουν Ἕλληνα. Καὶ ὅταν οἱ κλέπται ἤρχοντο εἰς συμπλοκὴ μὲ τοὺς Τούρκους ὅλοι οἱ γεωργοὶ ἄφιναν τὸ ζευγάρι, καὶ ἐπάγαιναν νὰ βοηθήσουν τοὺς κλέπτας· εἰς τὰς ἡμέρας ἐπειράζοντο καὶ Ἕλληνες ὁμοφρονοῦντες μὲ τοὺς Τούρκους· ὅταν ἦλθε δ' Ἀνδροῦτζος πατέρας τοῦ Ὀδυσσέως, ἐγνωρίσθηκα εἰς τὴν Μάνη, καὶ τὸν ἐσυντρόφευσα ἕως εἰς τὴν Κόρινθο. Εἰς τὸν κατατρεγμὸ μας, διὰ 15 ἡμέραις οὔτε ἐκοιμόμεθα οὔτε ἐτρώγαμε· ἐσώσαμε τὰ φουτέκια, καθημέρα πόλεμο.

Ἄπὸ τὸν Σεπτέμβριον ἕως τὸν Ἰαννουάριον ἔμεινα εἰς τὴν Ἀγία-Μαῦρα (1809). Οἱ Ἄγγλοι ἔβαλαν εἰς φύλαξιν τὸν Γιακούπαγα, τὸ παιδί τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη καὶ ἄλλους. Μανθάνοντας ἡμεῖς αὐτὰ, ἐσκορπίσαμεν τὸ στράτευμα καὶ ἐκρατήσαμεν μόνον 20. Ὁ Μινίστρος δ' Ἐφορέστης καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἄγγλων Ὁσβάλ, ἐπροσκάλεσαν ὅλους τοὺς Καπετανέους διὰ νὰ τοὺς ἐρωτήσουν ἂν ἠμποροῦν νὰ φέρουν τὸν Κολοκοτρώνη εἰς τὴν Ζάκυνθο. Οἱ Ἄγγλοι, ἐπειδὴ ἦσαν πολλοὶ μαζευμένοι εἰς Ἀγία-Μαῦρα, ἐφοβοῦντο, καὶ αὐτοὶ τοὺς ἀπεκρίθησαν, ὅτι; ὅταν θέλετε, ἠμπορεῖτε νὰ τοῦ κάμετε ἕνα γράμμα καὶ τὸ στέλνομε μὲ ἕνα ἐπίτηδες καὶ μυστικὸν ἄνθρωπον καὶ ἐλπίζομε νὰ

ἀκολουθήσῃ· ἔτσι μὲ ἔκαμε ἓνα γράμμα ὁ Ὄσβάλ καὶ ὁ Φορέστης καὶ τὸ ἔστειλαν μὲ ἓνα κουμπάρον μου Ζακυνθινὸν, λεγόμενον, Πομόνη· ἐπέρασε τὴν Γλαρέντζα, ἐμβήκε εἰς Τουρκικὴ σημαία, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἁγία-Μαῦρα μυστικῶς· τὸ γράμμα μὲ ἐπροσκαλοῦσε, καὶ ἐνταυτῷ ἦτον μία ἐγκύκλιος εἰς ὅλας τὰς ἀρχὰς τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὅ,τι ζητήσωμεν νὰ μᾶς δώσουν, ὅπου καὶ ἂν μᾶς ἀπαντήσουν καράβια, νὰ μᾶς ἀφήσουν διὰ ν' ἀπεράσωμεν εἰς τὴν Ζάκυνθο.³ Ἦτον δύσκολο τότε νὰ ταξιδεύη κανεὶς, διατὶ εἰς τὰ μισὰ νησιά ἦτον Γάλλοι καὶ εἰς τὰ ἄλλα Ἁγγλοὶ· ἐπήγαμε λοιπὸν εἰς τὸν Γκενεράλ Καμοῦς Γάλλον, καὶ ἐπήραμε τὴν ἄδεια διὰ τὰ Μοθωκόρωνα, ἐναυλώσαμε μία βάρκα μὲ σημαία Γαλλικὴ· μόλις εὐγήκαμε εἰς τὴν θάλασσα, μᾶς ἐμπόδισε ἐνάντιος ἄνεμος, καὶ ἀράξαμε εἰς τὸ Θιάκι· ἐκεῖ ἐφύλαγαν βάρδαις Ἁγγλικαῖς, μᾶς ἐρώτησαν τί ἄνθρωποι εἴμεθα; καὶ τοὺς ἀπεκρίθημεν, ὁ Κολοκοτρώνης· τότε ἄρχισαν νὰ ρίπτουν ἀπάνω μας· ἐγὼ ὠμίλησα ὅτι ἂν ἔχουν κανέναν Ἀρχηγόν τους, νὰ ἔλθῃ νὰ τοῦ ὀμιλήσω· ἔτσι ὠμίλησαν ἐνὸς Ἀξιωματικοῦ Ἁγγλοῦ ὁποῦ ἐδιοικοῦσε ἐκεῖ· ἦλθε εἰς τὸ παραθαλάσσιον (1810), καὶ ἐβγήκα καὶ ἐγὼ μὲ τὴν βάρκα, τοῦ ἐπαρρήσιασα τὸ γράμμα τοῦ Στρατηγοῦ Ὄσβάλ, ἀφοῦ τὸ εἶδε μὲ ἐφίλησε, μᾶς ἐπεριποιήθη, μᾶς ἔδωσε κονάκια καὶ ἐμείναμε εἰς τὸ Θιάκι· ὁ Διοικητὴς τοῦ Θιακιοῦ μᾶς ἐπροσκάλεσε ἐκεῖ καὶ ἐμείναμε 4 ἡμέρας· Ἐγὼ καὶ ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης ἐβάλαμεν ὑποψίαν διὰ τοὺς Ἁγγλους, ὡς φίλους τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ ἔτσι ἐσυμφωνήσαμε νὰ μὴν πάγωμε καὶ οἱ δύο εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἀλλὰ νὰ μείνῃ ὁ ἓνας μας εἰς ἓνα καράβι εἰς ταῖς Σκρόφαις, καὶ νὰ ὑπάγω ἐγὼ εἰς τὴν Ζάκυνθο, καὶ ἂν ἰδῶ τὰ πράγματα στερεὰ τότε τοῦ γράφω κ' ἔρχεται· ἔτσι

λοιπὸν ἀκολούθητε· ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἄφησα εἰς τὸ καράβι τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη μαζὺ μὲ τὸν ἀνεψιὸν μου Νικήτα· ἀφοῦ ἐφθασα εἰς τὴν Ζάκυνθο, ἐπῆγα εἰς τὸν Στρατηγὸν Ὀσβάλ, εἰς τὸν Φορέστη καὶ εἰς τὸν Τζούρτζ, καὶ μὲ ἐζήτησαν διὰ τὰ πράγματα τῆς Ἀγίας-Μαύρας, ἐπειδὴ εἶχα μείνει 5 μῆνες· ἔλαβα τὴν ἄδεια καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Κάστρο καὶ ἔβγαλα ὅλους τοὺς εἰς φύλαξιν εὐρισκομένους Τούρκους ἐδικοὺς τοῦ Ἀλῆ-Φαρμάκη· εἶδα τὰ πράγματα ὅτι ἐπήγαιναν καλὰ καὶ ἔστειλα ἐπίτηδες καίχι εἰς ταῖς Σκρόφαις διὰ νὰ εὔρη τὸν Ἀλῆ-Φαρμάκη, καὶ ἔτσι ἦλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ζάκυνθο· ἐμβῆκα εἰς τὴν δούλευσιν μὲ βαθμὸν Καπετάνιου· περάσωντας δύο, τρεῖς ἡμέραις ὁ Γκενεράλης μὲ ἔκραξε καὶ μὲ ἐρώτησε, μὲ τί τρόπο νὰ κάμωμε, νὰ τραβίξωμε ὅλους τοὺς Ἕλληνας ὁποῦ εὐρίσκοντο εἰς τὴν Ἀγία-Μαύρα εἰς τὴν Γαλλικὴν δούλευσι, καὶ ἔτσι νὰ πολεμήσωμε μὲ μόνους τοὺς Γάλλους· τότε ἦλθε καὶ ὁ Λεπενιώτης ἀδελφὸς τοῦ Κατζαντώνη μὲ 200 εἰς τὸν Κάλαμο καὶ Μεγανῆσι κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ.—Τὸ Μέγα-νῆσι ἦτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Γάλλων καὶ οἱ Γάλλοι ἔστειλαν στρατεύματα καὶ τὸν ἔδιωξαν εἰς τὸν Κάλαμο.—ὁ Λεπενιώτης εἶπε· ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ δουλεύσω τοὺς Ἀγγλους, ἀλλὰ δὲν δίδω εἰς ἄλλον πίστιν παρὰ εἰς τὸν Κολοκοτρώνη· τότε ὁ Γκενεράλης μ' ἐδειξε τὸ γράμμα καὶ μὲ ἔστειλε εἰς τὸν Κάλαμο καὶ μὲ ἔδωκε ἓνα μπρίκι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, ἐγὼ τοῦ εἶπα, ὅτι εἰς ἓνα μπρίκι φαίνεται, ἀλλὰ θέλω μία βάρκα κανονιέρα, διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸν Κάλαμο, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ εἶπα νὰ μὲ στείλῃ καὶ ἓνα πλοῖο πολεμικὸ διὰ κάθε ἐνδεχόμενον, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέραις μετὰ τὸ ἱμπρίκι νὰ κινήσῃ ὁ στόλος

με τὰ στρατεύματα· τοῦτο ἦτον τὸ σχέδιόν μας· ἐπῆγα εἰς τὸν Κάλαμο, ἀντάμωστα τὸν Λεπενιώτη· με ὄλους τοὺς 200 τοῦ Λεπενιώτη ἐπῆρα τὰ καίκια καὶ ἐκάμαμε τεσθάρκο εἰς τὸ μέγα-νῆσι, καὶ ἐδιώξαμε τοὺς Φραντζέζους, καὶ ἐκάμαμεν στάσιν ἐκεῖ· εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐξημέρωσε τὸ ἱμπρίκι, (Μάρτιον), ἐκάμα λοιπὸν σινιάλο διὰ νὰ ἔλθῃ τὸ ἱμπρίκι· μέσα εἰς τὸ ἱμπρίκι ἦτον ὁ Μοῦρ, ὁ Λώβ (Διοικητὴς τῆς Ἀγίας Ἑλένης,) μοῦ ἔκαμε σινιάλο νὰ ὑπάγω ἐγὼ, καὶ ἔτζι ἐπῆγα με 4 μόνον, καὶ οἱ ἄλλοι ἔμειναν εἰς τὸ μέγα-νῆσι· — ὅταν ἤμουν εἰς τὸ μέγα-νῆσι ἔστειλα καὶ ἤλθαν μερικοὶ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Ἀγία-Μαύρα, καὶ τοὺς ὠδήγησα τί πρέπει νὰ κάμουν·—ἐπήγαμε νὰ ἰδοῦμε, ποῦ θὰ σταθῇ ὁ στόλος· ἐφθάσαμε εἰς τοῦ Βαγινᾶ τὰ μαγαζιά, καὶ ἐβγῆκα ἐγὼ, ὁ Λώβις καὶ ὁ Κωνσταντῆς Πετμεζᾶς. Οἱ Γάλλοι ἀφοῦ μᾶς εἶδαν ἔστειλαν ἓνα τάγμα με 4 κνόνια, καὶ μᾶς ἐκανονοβόλισαν, καὶ ἀντάμωστα εἰς ἓνα μέρος τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν Γαλλικὴν δούλευσι καὶ τοὺς εἶπα, τί κάμνετε; ἰδοῦ ὁ στόλος ὁ Ἀγγλικὸς ἔρχεται· αὐτοὶ με ἀπεκρίθησαν, ὅτι, εἴμεθα ὠρνωμένοι καὶ θὰ πολεμήσωμεν· αἱ! τοὺς εἶπα, πολλὰ καλὰ σὰν εἶναι ἔτζι, τραβιχθῆτε εἰς τὰς θέσεις σας καὶ ἡμεῖς θὰ πολεμήσωμεν. Ὁ στόλος ἐφθασε καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸ Ντελίσι, διὰ νὰ εὔρωμε τὸν Στρατηγόν· ἐνῶ τοὺς ἀνέφερα ὅλα τὰ πρακτικά μου, ἔκαμαν σινιάλο νὰ κάμουν τεσθάρκο, δύο ὥραις πρὶν νὰ βραδιάσῃ· ἐγὼ σὰν τὸ ἐννοίωσα, εἶπα τοῦ Στρατηγοῦ: Στρατηγέ, δὲν πρέπει νὰ κάμωμε τεσθάρκο, διότι εἴμεθα μαζευμένοι ἀπὸ διάφορα μέρη, καὶ τὰ στρατεύματά μας δὲν γνωρίζονται καὶ ἡμποροῦμε νὰ σκωτοθοῦμε ἀναμεταξύ μας, ἀλλὰ νὰ ἐβγοῦμε με τὰ χαράματα καὶ ἐγὼ σὰς ὑπόσχομαι ἕως τὸ μεσημέρι νὰ

πάρωμε τὴν χώρα· καὶ τότε ὁ Στρατηγὸς ἐδέχθη τὴν γνώμην μου καὶ διέταξε τὰ στρατεύματα νὰ ἔμβουν εἰς τὰ πλοῖα· τὰ στρατεύματα ἐσυνίστοντο ἀπὸ 4,000, Ἕλληνοι, Κόρσοι, Σικελιανοὶ καὶ Ἕλληνες. Οἱ Γάλλοι ἐτοιμάσθησαν εἰς τὸν πόλεμον· ἄρχισαν νὰ ἐβγαίνουν τὰ στρατεύματα, ἐβγήκα καὶ ἐγὼ καὶ οἱ Κόρσοι μ' ἐπίασαν καὶ με ὠδήγησαν εἰς τὸν Τζούρτζ ὡς αἰχμάλωτον τοῦ πολέμου· — ἔτσι τραβήξαμεν ἔμπρὸς, ἐπήραμε τὴν χώρα· τοὺς πρόβαλα πάλιν τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν ἐδέχθησαν· ἐπήραμε τὴν πρώτην μπαταρία μὲ 9 κανόνια· ὅλα αὐτὰ τὰ ἐκάμαμεν οἱ 500 Ἕλληνες ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Τζούρτζ. Ἦλθε καὶ ὁ στρατηγὸς μὲ τὰ Ἀγγλικὰ στρατεύματα καὶ ὁ Λῶβ μὲ τοὺς Κόρσους, ἐπῆγαν εἰς τὴν χώραν, ὁ στρατηγὸς ἐπρόσταξε τὸν Τζούρτζ νὰ πάγωμε νὰ πάρωμεν καὶ μίαν ἄλλην μπαταρία πολλὰ δυνατὴ, διότι εἶχε 12 κανόνια, καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος βάλτον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ῥηχὰ, καὶ πέλαγος, καὶ ἔτσι δὲν ἦτον παρὰ μόνον ἓνα μέρος ὁποῦ εἰμπορούσαμεν νὰ προχωρήσωμεν· — Ἐστείλαμεν πεζοδρόμον, οἱ ἄρβανίτες τὸν ἔδειραν — ἐβγήκα μὲ 10 ἀνθρώπους εἰς μίαν ῥάχην· μοῦ ῥίχνουν· τί κτυπᾶτε; ἐγὼ εἶμαι. Ἦλθαν δύο Καπεταναῖοι Τζίζης, Χορμόβας· τοὺς εἶπα καὶ ἐτραβίχθησαν καὶ δὲν ἐβάρεταν· μοῦ εἶπαν· θὰ πολεμήσωμεν· ἐπιάσθη ὁ πόλεμος καὶ τοὺς διώξαμε. Εἰς τοὺς ἀνεμομύλους ἐκαβαλλίκαμε τὰ κανόνια. — Οἱ Φραντζέζοι πᾶνε εἰς τὴν Γύρα, ἔχουν τὴν μπαταρία τὴν δυνατὴ φιασμένη· — ἔτσι ἐπροοδεύσαμεν οἱ Ἕλληνες ἔμπρὸς, οἱ Σικελιανοὶ οἱ δεῦτεροι καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ὑστερινοὶ πλησιάζοντες εἰς τὴν Μπαταρία μᾶς ἄρχησαν μὲ τὰ μπαταμίστραλια καὶ μὲ τὸ τουφέκι· τότε ὁ Τζούρτζ ἐλαβώθη, ὁ ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ, καὶ ἓνας καπετάνιος τοῦ Δελι-

νιού, και 35 Έλληνες λαβωμένοι και σκοτωμένοι· επήραμε με ρισάλτο την μπαταρία· εις αυτην την περιστασιν οι Κορσοι εσύμβαλαν πολυ· επολιορχήσαμεν το κάστρο, όπου ησαν τραβιγμένοι οι Φραντζέζοι· Από υποψία αυτοι, δεν θέλουν τους Έλληνας εις το κάστρο, και εκεινοι ερχονται και προσκυουν εις ημας — 30 ημέραις δεν τους εκτυπήσαμεν, εως ουτου εβάλαμε 10 κανόνια και 10 βόμβαις, και εις 8 ημέραις δεν εβάσταξε· 400 βόμβαις επεφταν το ημερόνυκτο. Ο Μαζορ Κλαρκ απέθανε· οι Φραντζέζοι επροσκύνησαν· τους μεν στρατιώτας τους εστειλαν αιχμαλώτους εις την Μάλτα, τους δε οφικιαλέους εις την Νεάπολι· τιαυτη ητον η συνθήκη· επιστρέψαμεν επειτα εις την Ζάκυνθο και εκει επροβιβάσθηκα Μαγιόρος (Ταγματάρχης) 1810 Μαΐου, ηλθαμεν εις την Ζάκυνθο· εναν χρόνον εκαθήσαμεν εις την Ζάκυνθο· — εμβήκαμεν εις μίαν φρεγάδα, με 50 Έλληνας και με 50 Άγγλους, επι κεφαλής ο Τζούρτζ, και επήγαμε εις τους Παξους, εκάμαμε τεσβάρκο, εβγήκαμε 2 κομπανίαις Έλληνες και επήγαν εις την χώρα βοθημένοι από 2 φρεγάδες και επροσκύνησαν Έλληνες και Γάλλοι· Τους Γάλλους, τους εκάμαμε ποιζονιέριδες, και τους Έλληνας, τους εβάλαμεν εις δουλευσιν· ο Άλη-Πασα εστειλε κ' επολιορχησε τους Φραντζέζους εις την Πάργα, οι Παργιανοι μας επροσκάλεσαν και επήγαμεν εκει, ο λαός επιασε τους Φραντζέζους, εβαλε σημαϊα Άγγλική· επήραμε την Πάργα· επειτα από αυτο εγυρίσαμε εις την Ζάκυνθο· πηγαινάμενοι εις την Ζάκυνθο, ο Γκενεράλης εφθόνητε τον Τζούρτζ, και τον εβγαλε από το Έλληνικό τάγμα, και εβαλε τον αδελφόν του· τότε ο Τζούρτζ εκίνησε να υπάγη εις την Λόνδρα, και επαοησιάσθη με Έλληνικα ενδυμένος. Τότε

ἐκάμαμε ὅσοι καπετανεοὶ Ἕλληνες εὐρέθημεν εἰς Ζάκυνθον μίαν ἀναφορὰν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐζητούσαμεν βοήθεια ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν κυβέρνησι διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν Πατρίδα· αὐτὴ ἡ ἀναφορὰ εὐρέθηκε εἰς τὰ ἄργεῖα, ὅταν ἐγράψαμεν εἰς τὰ 1825 μίαν ἄλλην εἰς τὴν Ἀγγλίαν ζητοῦντες βοήθεια, καὶ δυνάμει αὐτῆς τῆς δευτέρας ἀναφορᾶς ὁ Βελικτῶν ἐπῆγε εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἄρχισαν αἱ δυνάμεις νὰ ἀνακατεύωνται εἰς τὰ πράγματά μας· Ὁ Τζούρτζ, ἀφοῦ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐπαρρησίασε τὴν ἀναφορὰν καὶ ἔλαβε τὴν ἄδεια νὰ σχηματίσῃ ἓνα ρεγιμέντο ἀπὸ Ἑλλήνων ἀπὸ 1,500 καὶ εἰς τὸ διάστημα 5, 6 μηνῶν ὠργάνισε 600 Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀφοῦ ἔπεσε ὁ Ναπολέων, ἦλθε ἡ διαταγὴ καὶ διέλυσαν τὰ ξένα στρατεύματα καὶ τῶν Ἑλλήνων· τοὺς ἔδωκαν ἀπὸ 800 τάλληρα τοῦ κάθε ἀξιωματικοῦ, καὶ τοῦ καπετάνιου 1,200, καὶ ἔτσι τοὺς διέλυσαν, καὶ ἐγὼ ἔμεινα ἀκόμῃ δύο χρόνους εἰς τὸ Στάτο-Μαγιόρο, καὶ ἔπειτα μὲ ἔβγαλαν καὶ ἐμένα.

Εἶδα τότε ὅτι, ὅ,τι κάμωμε, θὰ τὸ κάμωμε μονάχοι καὶ δὲν ἔχωμε ἐλπίδα καμμία ἀπὸ τοὺς ξένους· ὁ Τζούρτζ ἐπῆγε εἰς τὴν Νεάπολιν, ἔγεινε ἐκεῖ στρατηγός, μὲ ἐπροσκάλεσε μὲ 2 γράμματά του καὶ ἐπειδὴ ἤξευρα τὴν ἑταιρίαν, δὲν ἐδέχθηκα ἀλλὰ ἐκύταζα πότε νὰ βγοῦμε διὰ τὴν Πατρίδα μας.

Τὴν ἑταιρίαν μὲ τὴν εἶπε ὁ Πάγκαλος· ἔπειτα ἐπέρασε ὁ Ἀριστείδης, καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς μὲ ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὴν ἑταιρίαν, καὶ τότε ἄρχισα νὰ κατηγῶ καὶ ἐγὼ διαφόρους εἰς τὴν Ζάκυνθο, Κεφαλονιά, καὶ διαφόρους Καπετανεοὺς Σπετζιώτικων καραβιῶν καὶ Ὑδραϊκῶν καὶ εἰς τὰ 20 μὲ ἦλθαν γράμματα ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντη διὰ νὰ

ἤμαι ἔτοιμος, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ ἐδικοί μας· 25 Μαρτίου ἦτον ἡ ἡμέρα τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ Ἄγγλοι ἔμαθαν ὅτι ἔλαβα κάτι γράμματα, καὶ ἦλθε ἡ Ἀστυνομία διὰ νὰ μὲ ἐξετάσῃ τὴν νύκτα, ἀλλ' ἐγὼ τὰ γράμματα τὰ εἶχα φυλάξει.

Εἰς τὰς 3 Ἰαννουαρίου . . . . καὶ εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἐβγῆκα εἰς τὴν Μάνη εἰς τοῦ καπετὰν Παναγιώτη τοῦ Μούρντζινου τὸ σπῆτι· — Εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα, πρὶν νὰ ἐβγῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπῆγα εἰς τοὺς Κορροῦς μὲ τὴν πρόφασιν νὰ ζητήσω 4,000 τάλληρα ἀπὸ μισθούς μου τοῦ Μέτλαντ, καὶ διὰ νὰ ἀνταμῶσω τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια· τὸν ἀντάμωσα· ἐκάθησα 30 ἡμέρας καὶ ἐπέστρεψα ὀπίσω εἰς τὴν Ζάκυνθο· — ἐκεῖ ὠμιλήσαμε πολλὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ ζωὴ μου ἡ περασμένη, καὶ ἀρχινᾷ τῆς ἐπαναστάσεως· ὁσάκις ἔμβαινα εἰς δούλευσιν ἔμβαινα πάντοτε μὲ τὴν συμφωνία, ὅτι ἀπὸ τὴν Ἑπτάνησον νὰ μὴν ἀπομακρύνωμαι, καὶ νὰ μὴν πολεμῶ παρὰ εἰς Τούρκικο τόπο, καὶ τὸ φόρεμα νὰ μὴν ἐβγάλω· εἰς τὰ νησιά ἐγνωρίσθηκα μὲ τοὺς Βοτζαραίους, καὶ ἔκαμα τὸν Μάρκο Βότζαρη ἀδελφοπητό.

Εἰς τὸν καιρὸ τῆς νεότητος ὅπου ἤμποροῦσα νὰ μάθω κάτι τι, σχολεῖα, ἀκαδημίαι δὲν ὑπῆρχαν· μόλις ἦσαν μερικά σχολεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἐμάθαιναν νὰ γράφουν καὶ νὰ διαβάζουν. Οἱ παλαιοὶ Κοντζαπασῆδες ὅπου ἦσαν οἱ πρῶτιστοι τοῦ τόπου, μόλις ἤξευραν νὰ γράφουν τὸ ὄνομά τους· τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν Ἀρχιερέων δὲν ἤξευρε παρὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ πράξιν, κανένας ὅμως δὲν εἶχε μάθησι· τὸ ψαλτῆρι, τὸ κτωῆχι, ὁ μηναιὸς, ἀλλαι προφητεῖαι, ἦσαν τὰ βιβλία ὅπου ἀνέγνωσα· δὲν εἶναι παρὰ ἀφοῦ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο ὅπου εὔρηκα τὴν

Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἀπλο-ἑλληνικὴν τὰ βιβλία ὅπου ἐδιάβαζα συχνὰ ἦτον ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἱστορία τοῦ Ἀριστομένη καὶ Γοργῶ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Σκεντέρμπεη. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ Ναπολέον ἔκαμε, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ ἀνοίξῃ τὰ μάτια τοῦ Κόσμου. Προτῆτερα τὰ ἔθνη δὲν ἐγνωρίζοντο, τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐνόμιζαν ὡς θεοὺς τῆς γῆς, καὶ ὅτι καὶ ἂν ἔκαμναν, τὸ ἔλεγαν: καλὰ καμωμένο. Διὰ αὐτὸ καὶ εἶναι δυσκολώτερο νὰ διοικήσῃς τώρα λαόν. Εἰς τὸν καιρὸ μου, τὸ ἐμπόριο ἦτον πολλὰ μικρὸ, τὰ χρήματα ἦσαν σπάνια, τὸ τάλληρο τὸ ἐπρόφθασα 3 γρόσια, καὶ ὅποιος εἶχε 1,000 γρόσια ἦτον πρᾶγμα μεγάλο, καὶ ἔκαμνε κανεὶς δουλειαῖς, ὅσαις τώρα δὲν ἔκαμνε μὲ χίλια βενέτικα. Ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ἦτον μικρὴ, δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐπανάστασις μας ὅπου ἐσχέτισε ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Εὐρίσκοντο ἄνθρωποι ὅπου δὲν ἐγνώριζαν ἄλλο χωρὶς μακρὰ μίαν ὥρα ἀπὸ τὸ ἐδικὸ τους. Τὴν Ζάκυνθο τὴν ἐνόμιζαν ὡς νομίζομεν τώρα τὸ μακρύτερο μέρος τοῦ Κόσμου. Ἡ Ἀμερικὴ μᾶς φαίνεται ὡς πῶς τοὺς ἐφαίνετο αὐτῶν ἡ Ζάκυνθος ἔλεγαν εἰς τὴν Φραγκιᾶ.

Τέλος πάντων τὸ μυστήριον τῆς ἐταιρίας ἄρχισε νὰ διαδίδεται εἰς κάθε λογῆς ἀνθρώπους καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς, καὶ ἐβιασθήκαμε νὰ κινήσωμε μίαν ὥραν ἀρχήτερα τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ Ντιόγος τὸ ἐμαρτύρησε εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ. Ἐτῆς λοιπὸν εἰς τὰς 3 Ἰαννουαρίου ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, καὶ εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἐφθάσα εἰς τὴν Σκαρδαμοῦλα εἰς τοῦ πατρικοῦ μου φίλου Καπετὰν Παναγιώτη Μούρτζινου. Τὸ κίνημά μας ἔγεινε εἰς τὰς 22 Μαρτίου εἰς τὴν Καλαμάταν. Ἀπὸ τὰς 6 τοῦ Ἰαννουαρίου ἕως εἰς τὰς 22 Μαρτίου, ἐπροσπάθησα, ἐνέργησα εἰς τὴν Μάνην νὰ ἐνώσωμεν διάφορα σπήτια Μανιάτικα κατὰ τὴν συνήθειάν τους, καὶ τοὺς ἐνώσαμεν, τοὺς ἀδελφώσαμεν· ἔστειλα καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Μεσσηνίας, Μιστρὸς, Καρύταινας, Φαναριοῦ, Λεονταριοῦ, Ἀρκαδίας, τῆς Τριπολιτζᾶς, καὶ ἦλθαν ἐκεῖ ὁποῦ εὐρισκόμενον, καὶ τοὺς ἔλεγα, ὅτι: τὴν ἡμέρα τοῦ εὐαγγελισμοῦ νὰ ἦναι ἔτοιμοι, καὶ κάθε Ἐπαρχία νὰ κινήθῃ ἐναντίον τῶν Τούρκων τῶν τοπικῶν, καὶ νὰ τοὺς πολιορκήσουν εἰς τὰ διάφορα φρούρια, καθὼς οἱ Ἀρκαδιανοὶ νὰ πολιορκήσουν τὸ Νεόκαστρο, οἱ Μοθωνεῖοι τὴν Μοθώνη, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἀφοῦ ἐπρόετοιμάσαμεν καὶ συναγροικήθημεν, ὁ Ζαῖμης μὲ τοὺς ἄλλους, ἀναγκασμένοι νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἢ νὰ μείνουν ἔτι, ἐκτύπησαν τὸν Βόϊβοδα τῶν Καλαβρύτων. Οἱ Τούρκοι μὲ ἔμαθαν ὅτι ἦλθα καὶ μὲ ἐνόμιζαν ὅτι ἦλθα μὲ 5 μὲ 6,000· ἐγὼ

ἤμουν με τέσσαριους. Ἦλθαν Ἀρκαδινοὶ καὶ Μιστριῶται Τούρκοι με βραγύτικα σκουτιὰ ἐνδυμένοι, καὶ ἦλθαν νὰ ἰδοῦν με πόσους ἤμουν, καὶ ἐγὼ ἔπαιζα ταῖς ἀμάδαις καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω καὶ ἔλεγον, ὅτι: εὐρήκαμε ἓνα γέρο καὶ ἔπαιζε ταῖς ἀμάδαις. — Ἐπῆγα εἰς τὸν Μούρτζινο ὡς φίλο μου πατρικόν. Ὁ Μαυρομιχάλης εἶχε τὸ ὄνομα Μπέης, ἀλλ' ὁ Μούρτζινοσ εἶχε τὴν δύναμιν εἰς τὴν Μάνην. Ἐρωτήθη τότε ὁ Μαυρομιχάλης διὰ τὸν ἐρχομόν μου, καὶ αὐτὸς ἀπεκρίθη, ὅτι ἐδυστύχησε εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἦλθε εἰς τὴν Μάνη διὰ νὰ τὸν βοηθήσουν οἱ φίλοι του καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ ὀπίσω· καὶ εἰς αὐτὸ ἐφέρθηκε πολλὰ κλά, ἀλλὰ δὲν ἦναι ἀληθινὸ ὅτι δὲν με ἐπρόδωτε εἰς τοὺς Τούρκους· δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τὸ κάμῃ καὶ ἂν ἤθελε, καὶ, ἐκτὸς τῆς φιλίας ὅπου εἶχαμεν με τὸν Μούρτζινο, εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Μάνη νὰ ὑπερασπίζωνται ὅσους καταφεύγουν εἰς τὴν οἰκίαν των.

Εἰς τὰς 23 Μαρτίου ἐπιτάσαμε τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Καλαμάτα, τὸν Ἀρναούτογλην σημαντικόν Τούρκον τῆς Τριπολιτζᾶς. Εἶμεθα, 2,000 Μανιάτες, ὁ Πετρόμπης, ὁ Μούρτζινοσ, Κυβέλοσ· Δυτικὴ Σπάρτη.—100 ἦτον οἱ Τούρκοι μεινεμένοι, ὡς 10,000 ἡ φήμητους μεγάλη.—Ἡ Ἀνατολικὴ Σπάρτη ἐκινήθη τὴν ἴδιαν ὥρα. Ὁ Τζανετάκης με τὴν Κακαβουλιά ἐκινήθη διὰ τὸν Μιστρά. Οἱ Τούρκοι τῆς Μπαρδούνιας καὶ Μιστρά ὑπάγουν, τραβοῦνται εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Οἱ Τούρκοι εἶχαν βάλει ὑποψία, ἐπροσκάλεσαν τοὺς Προεστοὺς καὶ Δεσποτάδες, καὶ αὐτοὶ ἐπῆγαν — ἦτον ἔμβα τοῦ Μαρτίου — Δὲν τοὺς ἐσκότωσαν. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀφοῦ ἐπῆραν λάφυρα, προχωροῦν καὶ πολιορκοῦν τὴν Μονοβασιά. — Εἰς τὴν Κα-

λαμάτα ἐκάμαμε Συνέλευσι, πόθεν νὰ πρωτοκινήσωμε τὰ στρατεύματα. Οἱ Καλαματιανοὶ ἐκατάφεραν τὸν Μπέη νὰ πᾶμε εἰς τὴν Κορώνη διὰ νὰ μὴν βάλουν σπαθὶ οἱ Τοῦρκοι εἰς τοὺς Χριστιανοὺς· ἐγὼ δὲν ἐστρέφθηκα, εἶπα νὰ πᾶμε εἰς τὴν παλαιὰν Ἀρκαδίαν, εἰς τὸ κέντρο διὰ νὰ βοηθοῦμε τοὺς ἄλλους· τότε-νες τοὺς εἶπα: ἐὰν μοῦ δώσετε βοήθεια ἀπὸ τοῦτο τὸ στράτευμα, καλῶς, εἰμὴ ἀναχωρῶ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Κέντρο. Εἶχα λάβει γράμμα ἀπὸ τὸν Κανέλο, μ' ἐπροσκαλοῦσε, ὅτι εἶχε 10,000 ἄρματα, καὶ νὰ ἔμβω ἐπὶ κεφαλῆς. Τοῦ Μούρτζινου ἀβρώστησε τὸ παιδί του ὁ Διονύσιος, καὶ ἔτι δὲν ἐκίνησαν ὅλοι οἱ Μανιάται· ἔλαβα 200 ἀπὸ αὐτὸν καὶ 70 ἀπὸ τὸν Μπέη μὲ τὸν Καπετὰν Βοϊδῆ καὶ μὲ 30 ἐδικούς μου ἐγενήκαμε 300, καὶ ἔκοψα εὐθύς 2 σημαίεις μὲ Σταυρὸ καὶ ἐκίνησα. Οἱ Ἀνδρουσιανοὶ Τοῦρκοι, 360 ἄνδρες, μανθάνοντας ὅτι εἴμεθα ἀσκέρι φεύγουν, πᾶνε 5' τὰ Κάστρα τῆς Μεσσηνίας. Κινῶντας ἐγὼ, εἶχαν μίαν προθυμίαν οἱ Ἕλλη-νες ὑποῦ ὅλοι μὲ τὰς εἰκόνας ἔκαναν δέησι καὶ εὐχαριστήσεις· — Μοῦ ἤρχετο πότε νὰ κλαύσω . . . . ἀπὸ τὴν ἰπροθυμίαν ἰποῦ ἔβλεπα. — Ἰερεῖς ἔκαναν δέησι. Εἰς τὸν ποταμὸν τῆς Καλαμάτας ἀνασπασθήκαμε καὶ ἐκινήσαμε.

Τὰς 24 τὸν Μάρτι 1821, ἐφθάσαμε εἰς ἓνα χωριὸν τῆς Μεσσηνίας, Σκάλα λεγόμενον, ἰποῦ εἶναι καμμιὰ πενηνταριὰ οἰκογένειαις. Ὅσοι ἄνδρες ἦτον, τοὺς ἔστειλα πεζοδρόμους, καὶ τοὺς ἔλεγα: σύρτε 5' τὰ Κάστρα, πολιορκήσετε, καὶ σᾶς προφθάνω μὲ 3,000.—στρατήγημα. — Τὴν αὐγὴν ἐξήμερωσε εἰς ταῖς 25 τοῦ Εὐαγγελισμοῦ· ἔμαθην εἰς τὸ Λεοντάρι ὅτι ἐβγήκα μὲ

τόσαις χιλιάδες Μανιάταις, πέρνουν τὰ ζῶα τῶν ῥα-
 γιάδων καὶ ἀναχώρησαν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ. Κινῶντας
 ἀπὸ τὴν Σκάλα, ἔρριξα καμμιά χιλιάδα τουφέκια, 3
 μπαταριαῖς διὰ νὰ τ' ἀκούσῃ ὁ κόσμος νὰ σηκωθῇ
 κατὰ τὴν παραγγελίαν. Ἀκούοντες οἱ Γαρχντζαῖοι τὰ
 τουφέκια, ἐσκότωσαν τοὺς Κεχαϊάδες — αὐτοὶ ἤθελαν νὰ
 φύγουν — καὶ ἔγεινε ἀρχὴ τοῦ σκοτομοῦ. Ἐκίνητα νὰ ἔβ-
 γω εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριῦ διὰ τὴν παλαιὰ
 Ἀρκαδίαν· ἀπαντάω ἓνα μεζίδι ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ
 μοῦ λέγει, ὅτι οἱ Λεονταριῖτες ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν ἴσια
 τὸ Φραγκόβρυσο καὶ ἔπειτα ἐγύρισαν ἴσως, καὶ ἔκο-
 ψαν 2, 3, Ἑλληνας. 70 Καβαλαραῖοι ἦτον· εἶπα: τρέ-
 ξετε νὰ τοὺς κλείσετε, καὶ ἔφθασα ὀπίσω εἰς τὸ Λε-
 οντάρι. Τὴν ἴδιαν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ συνάζονται
 οἱ Φαναριῖτες, λέγουν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ τραβιχθοῦν
 εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰτὶ δὲν ἤξεύρουν τί εἶναι· μα-
 ζόνονται Φαναριῖτες καὶ Μουντριζάνοι καὶ ἄλλα μурτα-
 τοχώρια, (1) ἀριθμὸς τῶν 1,700 τουφέκια. Ἐσυνάχθησαν
 ἀπέξω ἀπὸ τὴν Ἀνδρίτζενα 2 ὥρας σὲ μία βρύσι Σουλ-
 τῖνα λεγόμενῃ, εἶχαν 3,000 ζῶα τῶν ῥαγιάδων μαζύ
 τοὺς. Τὴν ἴδιαν ἡμέραν οἱ Ἀρκαδιανοὶ (τῆς θαλ.) συνά-
 ζονται ὀλίγοι, — καὶ ὁ Πρωτοσύγκελος καὶ ἄλλοι, παρακινοῦν
 τοὺς Τούρκους νὰ τραβιχθοῦν εἰς τὰ Κάστρα, καὶ τοὺς
 ἔδωσαν ζῶα, τοὺς ἔζύγαλαν ἴσα μὲ τὸ Νιόκαστρο καὶ
 ἐκεῖ τοὺς πολιορκήσαν ἀφ' οὗ ἐσυνάχθησαν καὶ ἀπὸ ἄλ-
 λαις ἐπαρχίαις· ἐπολιόρκησαν Ναβαρίνο, Μοθώνη καὶ
 Κορώνη. Ἐπῆγαν καὶ Μανιάτες· Οἱ Ἀνατολικοὶ εἰς τὴν
 Μονοβασιά. Οἱ Καλαβρυτινοὶ καὶ οἱ Πατραῖοι καὶ οἱ Βο-

(1) Ὅπου οἱ τούρκοι πανδρεύονται μὲ χριστιαναῖς

στειζάνοι πολιορκοῦν τὴν Πάτρα καὶ Καστέλι. Ἦτον ἀρχηγοὶ Ζαΐμης, Σωτήρης Χαραλάμπης, Ἀνδρέας Δόντος καὶ λοιποὶ. Ὁ Σισίνης μὲ τοὺς Γαστουναίους καὶ οἱ Πυργιωῆτες μὲ τὸν Βιλαέτη ἐβάρεσαν τοὺς Γαστουναίους Τούρκους, καὶ αὐτοὶ κλείονται εἰς τὸ Χλουμουτζι (Καστέλ-Τορνέζε). μανθάνοντας τοῦτο οἱ Λαλαῖοι, ὑπάγουν, τοὺς πέρνουν ἀπὸ τὸ Χλουμουτζι μὲ ταῖς φαιλιαῖς τους, καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τοῦ Λάλλα. Τότε τὰ νησιὰ ἔκαμαν προκλαματζιόνας, νὰ μὴν ἔβγη κανεὶς ἀπὸ τὰ νησιὰ εἰς βοήθεια τῶν Ἑλλήνων. Ζακύνθιοι κρυφίως ἔφρευγαν χωριάτες καὶ χωραίτες, καὶ ἔγινα νὰ ν συμβοηθοὶ τῶν κινδύνων, καὶ τὸ πρᾶγμα τους τὸ ἐδήμευσαν· τόσο καὶ οἱ Μεταξάδες μὲ ἄλλους πολλοὺς Κεφαλονήτας κρυφίως ἐβγῆκαν εἰς τὴν Γαστὸννη καὶ τοὺς ὀδήμευσαν τὸ πρᾶγμά τους. Ἡ Δυτικὴ Ῥούμελη, (1) τότε εἶχε τὴν σκοτοῦρα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, διατὶ οἱ Σουλιῶτες ἔπιασαν τὸ Σοῦλι. — Ἡ καταδρομὴ κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ μᾶς βόηθησε πολὺ. ἔπρεπε πρῶτα νὰ πάγη αὐτὸς· ἦτον μεγάλο θηρίο. — Ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς, ὁ Ὀδυσσεύς, Γούρας, Διάκος, καὶ Πανουριᾶς ἐκίνησαν ἐνταυτῶ τὸ τουφέκι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάς (Ἀπρίλιος).

Ἡ Σπέτζε ἐπρωτοσηκώθηκε, ἔστειλαν εἰς τὴν Ὑδραν, καὶ οἱ Ὑδραῖοι δὲν ἦτον ἀκόμη σηκωμένοι· οἱ Νοικοκυραῖοι δὲν ἤθελαν νὰ σηκωθοῦν, ὁ Κουλοδήμας, Καπετὰν Ἀντώνης καὶ ὁ Γκίκας τοῦ Θ. γαμβρὸς τοῦ Μιαούλη καὶ ὁ Πέτρος Μαρκέζης, ἐσυνώμοσαν μὲ τὸν λαὸν καὶ εἶπαν τῶν Ἀρχόντων: ἢ σηκώνεσθε καὶ ἐσεῖς, ἢ θὰ βάλλωμε φωτιὰ νὰ σᾶς κάψωμε, μόνον ὀρ-

---

(1) ἡ Τούρκικη.

δινιᾶσθε τὰ καράβιά σας. Τοὺς ὑποχρέωσαν, ἔδωσαν γρόσια, καὶ ἐδογῆκαν.

Τὰ Ψαρᾶ ἐκίνησαν αὐτοβελήτως καὶ ἡ Σάμος.

Ἐγὼ εἰς τὰς 25 ὁποῦ ἐκίνησα ἀπὸ τὴν Σκάλα, ὄγαίνωντας εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, ἀπάντησα ἓνα πεζοδρόμο σταλμένον ἀπὸ τὸν Βασίλη Μπούτου-να Καριώτη, καὶ μοῦ ἔγραφε, ὅτι: οἱ Τοῦρκοι τῆς Καρυταίνης καὶ ὁ Βοϊόδοξος τοῦ Ἡμελακίου Μουσταφᾶς Ῥιζιώτης ἐκλείσθησαν εἰς τὸ παλιόκαστρο τῆς Καρύταινας· καὶ 2 προεστοὶ τῆς Καρύταινας ὁ Σπήλιος Κουλάς καὶ ὁ Μιχαλῆς δὲν ἦτον εἰς τὴν ἑταιρίαν ἔμβασμένοι καὶ δὲν ἤξευραν τί ἐγίνετο, καὶ ἐπαρακίνησαν τοὺς Τούρκους νὰ μὴ φύγουν, ἀλλὰ νὰ μείνουν εἰς τὸ Κάστρο· ὁ Κάμπος τῆς Καρύταινας δὲν ἠθέλησε νὰ πιάσῃ τὰ ἄρματα· ἔτσι μ' ἔγραφε αὐτός.

Ἐγὼ δὲν ἔλλειψα νὰ κάμω μίαν προσταγὴν, καὶ ἐπάτησα τὴν βούλα μου· ὁποῖο χωριὸν δὲν ἤθελε νὰ ἀκουλουθήσῃ τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος τζεκοῦρι καὶ φωτιά. Μηνθάνωντας ὅτι ἐβγῆκα εἰς τὸ Δερβένι, οἱ 70 κβαλαραῖοι εὐθὺς ἀναχώρησαν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ· ἐγὼ ἐπῆγα εἰς ἓνα χωριὸν τετέμπεη ἀνάμεσα Λεοντᾶρι καὶ Καρύταινα. Οἱ Μανιάτες μοῦ εἶπαν: νὰ πᾶμε εἰς τὸ Λεοντᾶρι· τοὺς εἶπα, νὰ πάρωμε χαλκώματα; — Τὴν αὐγὴν ἐξημέρωσε, σ' ταῖς 26, ἔβριξα 1,000 τουφέκια· ἕκαμα νὰ πάγω εἰς τὴν Καρύταινα νὰ ἀκαρτερέσω τοὺς Φαναρίτας καὶ τοὺς Καρυτινοὺς, καὶ ἀκούοντες ταῖς μπατερῖαις ὁ Κόσμος ἐκινήθησαν ὅλοι. Εἰς τὸν δρόμον ἀπάντησα ἓνα γράμμα τοῦ Βασίλη Μπούτου, καὶ μοῦ ἔλεγε: ἰδὲς τὸ γράμμα τῶν Φαναριτῶν ποῦ κάθονται εἰς τὴν Σουλτῖνα· τὸ ἔγραφαν εἰς τοὺς Καρυτινοὺς

Τούρκους καὶ ἔγραφε τὸ γράμμα, ὅτι· αὐριο περνᾶμε διὰ Τριπολιτζᾶ· εἴμεθα τόσοι· ἐτοιμασθεῖτε νὰ ἐνωθοῦμε· εὐγῆκε ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τόσαις χιλιάδες Μανιάτες.— Ὁ Βασίλης εἶχε σκοτώσει τὸν Τοῦρκον εἰς τὸ γεφύρι τῆς Καρύταινας ποῦ εἶχε τὸ γράμμα. Βλέπωντας τὸ γράμμα ἐκίνησα νὰ πιάσω τὸν τόπο ποῦ ἤθελαν νὰ ἀπεράσουν οἱ Φαναρίτες. Βγαίνοντας ἀγνάντια εἰς τὴν Καρύταινα οἱ Τοῦρκοι καὶ βλέποντας τὰ μπαϊράκια, καὶ μὴν ξεχωρίζοντας τὸν Σταυρὸ, ἔλεγον ὅτι εἶναι Τοῦρκοι, καὶ πᾶμε μεντάτι. Ἐγὼ ἐτράβηξα ἓναν τόπον στενὸν· ἔλεγα, ὅτι θ' ἀπεράσουν τὴν ἴδια ἡμέρα διὰ νὰ τοὺς κτυπήσω. Ἐμήνυσα χωριάτων ποῦ ἦτον εἰς τὸ στενὸ ἐκεῖνο, νὰ μοῦ εἰποῦν διὰ τοὺς Τούρκους τοὺς Φαναρίτας, καὶ μοῦ εἶπαν· δὲν ἔχουν εἶδῃσιν· εἰς τὴν βρύσι κοιμοῦνται ἀπόψε καὶ ταχὺ θ' ἀπεράσουν. Κι' ἔγραψα ἓναν τεσκερὲ ἑνὸς Ἀνδριτζάνου Παναγιώτη Γιατρόπουλου νὰ κινήσῃ τὰ ἄρματα, νὰ τοὺς φέρῃ ἀποπίσω καὶ ἐγὼ τοὺς καρτερῶ ἀπεμπροστά Σὰν εἶδα, ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν ἦτον τὴν ἡμέραν ἐκείνη διὰ κίνημα, ἐπῆρα τὴν χώρα τῆς Καρυταίνης, καὶ ἔκλεισα τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Κάστρο (ἡμέρα 26). Ἐν ταῖς 27 ἐσηκώθηκα χαραυγῆ, μὲ τὰ χαράματα καὶ ἄφηκα τοὺς Καρυτινοὺς καμμὶὰ δεκαπενταριά νομάτους, κι' ἐγὼ ἔπιασα τὸ στενὸ· τὴν ἴδια νύκτα ποῦ εἴμουν εἰς τὴν Καρύταινα μοῦ ἦλθε εἶδῃσις ἀπὸ τὸν Παναγιώτη Γιατρόπουλο, ὅτι στείλε μας στρατευμα, διατὶ ἡμεῖς δὲν ἐσυναχθῆκαμε ἀκόμα· —παλιανθρωπιᾶ.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ποῦ ἐκίνησα, ἦγουν 27, μὲ ἔφθασε ἓνας ντεσκερὲς τοῦ μακαρίτου τοῦ Μπεϊζαντέ Ἡλία, ὅτι ἔφθασε μὲ 200 Σπαρτιάτας εἰς τὸ Λεον-

τάρι, και τοῦ ἔγραψα, ὅτι νὰ φθάσῃ ἰγλήγορα, γιατί σήμερα ἔχομε τουφέκι. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ τοῦ ἔγραφα ἕως εἰς τὸ Λεοντάρι εἶναι 4 ὥραις τραβικταῖς, και κατὰ τύχη ἔντεσε παλιάνθρωπος ὁ πεζὸς και δὲν ἐπῆγε, ποῦ νὰ φθάσουν εἰς τὸν πόλεμον· και ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ στενὸ, εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον. Τὴν αὐγὴν ἐξαγνάντησε τὸ στράτευμα τὸ Φαναρίτικο (οἱ Τοῦρκοι) μίαν ὥραν ἀλάργα, και ὁ τόπος στενὸς, και φορτώματα, και ἐκρατοῦσε 2 ὥραις ὁ μάκρος τους, ἡ σειρά τους· και βλέποντάς μας εὐθὺς ἐμβῆκαν τὸ τουφέκι ὀμπροστά διὰ νὰ πολεμίσουν, και ἡμεῖς εἶχαμε ταμπούρια και ἐπολεμήσαμε 6 ὥραις. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔκαμαν τότε ἕναν πόλεμον, ποῦ ἐμιμήθησαν τὸν Λεωνίδα· 300 ἦτον οἱ πρῶτοι, 1,700 οἱ Τοῦρκοι. Ἀπὸ ταῖς 6 ὥραις ἔσωσαν τὰ φουσέκιά τους, ἐλαβώθηκε ὁ Βοϊδῆς, ὁ Δουράκης, ἐσκοτώθησαν πέντε, ἕξ. Εἰς τὸ μεσημέρι ἔσωσαν τὰ φουσέκια· μοῦ λένε τὸ στράτευμα, νὰ τοὺς ἀνοίξωμεν· — ὁμῶς τὰ Κολιόπουλα ἦτον 6 ὥραις μακρὰ εἰς τὸ ποτάμι τοῦ Ῥουφιᾶ, εἰς χωρὶν Τζοῦκα· ἐφύλαγαν διὰ τοὺς Λαλαίους· ἀκούοντα, τὸ τουφέκι ἐκίνησαν πλὴν δὲν ἔφθασαν (εἶχαν τετρακόσιους) εἰς τὴν ὥραν ἀλλ' ἔπειτα ἀπὸ ἡμισὴ ὥραν. Οἱ Τοῦρκοι ἐσκοτώθησαν 15, ἐπολεμοῦσαν μὲ καρδιά, διότι εἶχαν τὸ βιότου και ταῖς γυναῖκας τους. Ἄν ἔφθαναν τὰ Κολιόπουλα, ὁ Γιωργάκης και ὁ Δημήτρης ἤθελε χαλασθοῦν οἱ Τοῦρκοι. Ἐπῆραν οἱ Τοῦρκοι τὴν θέσιν μας· ἀκούοντα τὴν μπατερία τῶν Κολιαίων ἐβῆκαν ἀγνάντια νὰ ἰδοῦν. Βλέποντα ὅτι μᾶς ἔρχεται μεντάτι τότενες οἱ Σπαρτιᾶτες ἐπῆραν τοὺς λαδωμένους και ἔμεινα μὲ πολλὰ ὀλίγους. Ἀκούοντα τὴν μπατερία, ἐφράξαμεν τὸν τόπον, νὰ μὴν περάσουν οἱ

Τούρκοι ἀπὸ τὸ γεφύρι, μὲ 20 ἀνθρώπους. Ἐκούναγα τὸ μπαϊράκι διὰ νὰ μὲ γνωρίσουν τὰ Κολιόπουλα· εἶχε πιασθεῖ ὁ λαιμὸς μου ἀπὸ ταῖς φωναῖς τῆς ἡμέρας. — Οἱ Τούρκοι ἔβγαίνουν εἰς βοήθεια ἀπὸ τὸ Κάστρο, διώχνουν ἐκεῖνους ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν χώρα. — Κυνηγοῦμε τοὺς Τούρκους μὲ τὰ γυναικόπαιδα, 500 ψυχαῖς ἐγάθησαν εἰς τὸ ποτάμι τῆς Καρύταινας, μὴν εἰμπορῶντας ν' ἀπεράσουν ἀπὸ τὸ γεφύρι, τὸ ὁποῖον τὸ εἶχαμε πιασμένο. Οἱ Ἕλληνες ἔπερναν τὰ ζῶα, τὰ ἄτια ὅλα λαβωμένα. Δὲν τοὺς ἐχώραε τὸ Καστράκη, καὶ ἦτον ἀπέξω σὰν τὸ μελίτσι (ἡ πρώτη νίκη κατὰ Τουρκῶν — τῶν Καλιερύτων πρῶτα).

Ἡμεῖς τοὺς πολιορκήσαμεν. Μετὰ τὸ ἑσπέρας ἔφθασε καὶ ὁ Ἡλίας Μπεϊζαντὲς ἀπὸ τὸ Λεοντάρι, εἰς ταῖς 28 ἦλθε καὶ ὁ Κανέλος μὲ 200 Καρυτινοὺς. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Παπκφλέσσας ἐκίνησαν διὰ τὴν Ἀρκαδία μὲ 500 ἀνθρώπους. Σὰν οἱ Ἀρκαδιανοὶ ἦτον φευγάτοι, ἐγύρισαν καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Καρύταινα μὲ 1,000. Σὲ 2 ἡμέραις ἐγινήκαμε 6,000. Οἱ Τούρκοι ὁποῦ ἦτον κλεισμένοι, ἄφησαν τὰ ζῶα τοὺς ἔξω, τὰ ἔπῃραν οἱ Ἕλληνες. Δὲν εἶχαν νερὸ, τροφάς. Τὸν Νικηταρᾶ, τὸν εἶχα σταλμένο μὲ 100 νωμάτους εἰς τὸ Φραγκόβρυσσο, εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ 2 ὥραις ἀπέξω. Ἐκεῖναις ταῖς 2 ἡμέραις ὁποῦ ἐσυνάχθημεν, ὁ Μουσταφᾶγας ἐνδύνει 2 Τούρκους ῥαγιάτικα, τοὺς δίδει 500 γρόσια, ἐπῆγαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ ἔλθῃ μεντάτι καὶ νὰ τοὺς πληρώσῃ ὄλους, ὅσοι ἔλθουν εἰς βοήθειάν τοὺς. Ἐξω ἔβγαίνοντας οἱ πεζοδρόμοι 2 ὥραις, τοὺς ἐκατάλαβαν ἄνθρωποι, πλὴν δὲν τοὺς ἐπίασαν. Δίδοντας τὸ γράμμα ὀρδινιάσθησαν 2,000, καὶ ἦλθαν βοήθειαν τῶν

Καρυτινῶν καὶ Φαναρίτων. Ἐγὼ σὰν ἔμαθα τοὺς πεζοδρόμους, ὑποπτεύθηκα ὅτι θὰ ἐρθεῖ μεντάτι ἕκαμα εὐθὺς Συνέλευσιν εἰς τὸ στράτευμα, ἔδωκα γνώμη νὰ πάη ὁ Ἀναγνωσταρᾶς με 2,000 εἰς τοῦ Σάλεση, μακρὰ ἀπ' τὴν Τριπολιτζᾶ 4 ὥραις καὶ 4 ἀπὸ τὴν Καρύταινα, νὰ ἐμποδίσῃ τὸ μεντάτι ἂν κινήσῃ ἀπὸ Τριπολιτζᾶ, ἂν δὲν εἰμπορέσῃ νὰ τοὺς βαστάξῃ νὰ ἔλθῃ ὀπίσω, — νὰ πάρουν φόβον οἱ Τούρκοι, ὅπου νὰ μὴν προσπεράσουν κατὰ τὴν Καρύταινα· αὐτὸς μοῦ ἀποκρίθηκε, δὲν κάνει νὰ χαλάσωμε τὸ ὄρδι ὅπου εἴμεθα συναγμένοι· τοὺς εἶπα ἄλλῃ μία γνώμη: νὰ πάρω ἐγὼ 500 . . . με ἀντέσκοψεν, εἶζι ἔμεινεν τὸ πιάνο ἐκεῖνο. Τοὺς Τούρκους τόσο τοὺς ἐστενοχωρήσαμεν ὅπου δὲν εἰμποροῦσαν νὰ ἔβγουν ἓνα ἀχνάρι. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ξημερώνοντας, Ἀπριλίου 17, ἐβγῆκε τὸ μεντάτι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἐβγαίνουν ἐκεῖ ὅπου ἔλεγα νὰ πάγῃ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, καὶ βάνουν φωτιὰ ἀγνάντια. Βλέποντας ταῖς φωτιαῖς λέγομεν, τὸ μεντάτι εἶναι. Ἔστειλαν διὰ νὰ ἔβγουν καταπατητάδες, αὐτοὶ ἐπήγαν καὶ ἀπόκρισι δὲν μᾶς ἤφερναν· ἐπέισμωσα καὶ τοὺς εἶπα: νὰ πιάσουν τρία καταράχια διὰ νὰ καρτερέσωμε τοὺς Τούρκους, νὰ πολεμήσωμε· καὶ ἐγὼ ἐπῆρα ἓνα ἄλγγο καὶ ἓνα μπαϊράκι εἰς τὸ χέρι, καὶ τὸ κιάλη, καὶ ἂν ᾖναι Τούρκοι, νὰ κλείσω τὸ μπαϊράκι, ἂν δὲν ᾖναι, νὰ τὸ ἀνοίξω. Με ἀκολούθησαν καὶ δύο με τὰ πόδια. Ὅσο νὰ ἔβγω εἰς τὴν ράχη ἀπόστασε τὸ ἄλογο, τὸ ἔδεσα εἰς ἓνα κλαδί καὶ ἐγὼ ἐβγῆκα εἰς τὴν ράχη· ἔβαλα τὸ κιάλη, εἶδα τοὺς Τούρκους ὅπου ἤρχοντο καὶ ἐκλείσα τὸ μπαϊράκι. Οἱ Ἕλληνες ἀρχίζουν νὰ φεύγουν ἀφοῦ ἕκαμα τὸ σημεῖον· ἐγὼ, ἔ-

κανε κρύο, αέρας, επέρασα, από ένα τζοπανάλι, μία καποτίτζα άσπρη—ήμουν ύδρωμένος—κ' έγύρισα πίσω να 'πάγω εις τὸ στράτευμα· οἱ ἀνθρώποι μου ἔφευγαν· ὁ Καβαδίας μου ἐπῆρε τὸ ἀλογο· έγύρισα 'πίσω εις τὸ ὄρδι ἀποσταμένος, εὗρισκω τὸν μικαρίτην τὸν Ἡλίχ' ποῦ ἐπολέμασε, τὸ ἄλλο ὄρδι ἐπῆρε τὰ βουνά. Τὰ Κολιόπουλα ἐπολεμοῦσαν τὸ ἀποκείθε μέρος τοῦ Καστροῦ· ἐβγήκα καὶ τὸν ἐσήκωσα τὸν Μπεϊζαντέ ἀπὸ ἐκεῖ, διατὶ ἔμενε μοναχός του, καὶ ἐβγήκαμε ὅλοι σὲ μία ράχη, καὶ τοὺς λέγω: νὰ κρατήσωμε τούτη τὴν ράχη, διατὶ ἂν τοὺς ἔβγάλουν καὶ τουτουνοὺς, νὰ τοὺς πέσωμε ἀπὸ κοντὰ ἴσα μὲ τὴν Τριπολιτζᾶ. ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἔπιασε τὸ γεφύρι μὲ 1,000, ὁ Παπᾶ Φλέσσας, ὁ Κανέλος ἐπῆραν τὴν ἀπάνου στράτα· ἐγὼ ἔμεινα μοναχός μου, οἱ Ἕλληναις ἐτζάκισαν, ἐκρύφθηκα εἰς κάτι κλαριά, ταῖς δύο πισόλαις μου ἀσηκωμέναις· 12 Τοῦρκοι ἐκυνηγοῦσαν τὸ ἕνα μέρος τῶν Ἑλλήνων, 10 τοὺς ἄλλους, κατὰ τὸ γεφύρι τὸν Ἀναγνωσταρᾶ, καὶ ἄλλοι τὸν Παπᾶ Φλέσσα καὶ Κανέλο. Ἐνόμιζαν οἱ Ἕλληνες ὅτι τοὺς ἀκολουθοῦν οἱ ἄλλοι.—Ἐπροσπέρασαν οἱ Τοῦρκοι, τοὺς εἶδα ἔπειτα κ' έγύρισαν ἀπὸ σηρά μου· ἡ καποτίτζα μ' ἐγλύτωσε, γιατί ἐφροῦσα κόκκινο μεϊτάνι καὶ ἡ καποτίτζα τὸ σκέπαζε.

Εἰς τὰ βασιλεύματα τοῦ ἡλίου ἐβγήκα ἀγνάντλια εἰς τοὺς ἐθικούς μας εἰς τὸ γεφύρι. Καθὼς μὲ ἶδαν . . . ποῦ ἦσουν; — ἐκεῖ ποῦ μ' ἀφήκατε, κρυμμένος— Προβάλλω νὰ τοὺς πάρουν καταπόδι ἔως εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· οἱ Ἕλληνες δὲν θέλουν. Τὰ Κολιόπουλα ἐτράβηξαν εἰς τὴν Ἡλιοδῶρα, ὁ Παπᾶ-φλέσσας καὶ Μπεϊζανδῆ, πάγει εἰς τὴν Δημιτζάνα· ὁ Κανέλος

εἰς τὰ Λαγκάδια, πάγει ταῖς φαμηλιαῖς εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον.

Τὴν ὁμιλίαν ὅπου εἶπα μὲ ἄκουσαν ἐκεῖνοι ὅπου ἦτον εἰς τὸ γεφύρι· ἦτον μιὰ ὥρα νύκτα ἄπερασμένη καὶ σκοτάδι, καὶ τοὺς λέγω: — ἔκκαμα τὸ Σταυρόμου — Ὅσοι ἀγαπᾶτε τὴν Πατρίδα ἐλάτε κοντάμου. Ἐκίνησα, μὲ ἀκολουθοῦν 200, καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Μπουρὰς ἀπὸ τοὺς Κωνσταντίνους, καὶ εἶχα νὰ ἄπεράσω εἰς ἓνα μονοπάτι 20 χρόνους· ἴσα εἰς τὸ Μοναστήρι εἰς τὸν Ἅγιο Γιάννη ἀπάντησα τοὺς Στεμνιτζιώτας καὶ ἤφερναν ταῖς φαμηλιαῖς τοὺς νὰ κλεισθοῦν εἰς τὸ Μοναστήρι Ἀγιάννη, τοὺς λέγω: ποῦ πᾶτε Στεμνιτζιώτες; — βιαζόμεθα. . . . ἐλάτε κοντά, ἐγὼ εἶμαι καλὸς νὰ ἀπαντήσω τοὺς Τούρκους. Ἀνέβηκα εἰς τὴν Στεμνίτζα, μακρὰ ἀπὸ τὸ Μοναστήρι μιὰ ὥρα. Ἐβαλα ντελάλι, ὅτι νὰ μὴν σεισθῆ ἀπὸ μέσα κανένας. Μὲ ἔμαθαν ὅτι ἤμουν εἰς τὴν Στεμνίτζα ὁ Φλέσσας καὶ ὁ Μπειζαντὲς καὶ ἦλθαν καὶ μὲ κῦραν. Τὴν αὐγὴν ὅπου ἐξημέρωσε τοὺς εἶπα, ὅτι: νὰ πᾶμε νὰ πιάσωμε τὴν Λαγκάδα, οἱ Τούρκοι θ' ἀπεράσουν ἀπὸ ἐμεῖ, νὰ τοὺς βιρῶσωμεν καὶ κοντά εἰς τὴν Λαγκάδα εἶναι ἓνα χωριὸ Χρυσοβίτζι, καὶ ἐτράβηξα μὲ τοὺς 300. Σ' τὸν δρόμον ἐκρύφθησαν οἱ Ἕλληνες, 100 τοὺς ἔφαγε τὸ φεγγάρι ὥστε νὰ πᾶμε ε' τὸ Χρυσοβίτζι. Τότενες τὰ χωριά, τὰ Βλαχοχώρια ἔλειπαν ε' τὰ χειμαδιά καὶ δὲν ἦτον ἄνθρωποι· κῦραμε ἓναν ἄνθρωπον, τὸν ἐρωτήσαμεν, ἂν οἱ Τούρκοι ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν Λαγκάδα, καὶ μᾶς εἶπε, ὅτι χθὲς ἐπέρασαν 17 νωμάτοι, καὶ ἐπήγαῖναν 5, 6,000 πρόβατα καὶ δὲν εὗρέθηκε ἄνθρωπος νὰ τοὺς τουφεκίσῃ. Ὁ Νικηταρᾶς ποῦ ἦταν

εις τὸ Φραγκόβρυσσο ἐκτύπησε τοὺς πολλοὺς, ἐπῆρε ζωντανά, ἐσκότωσε πέντ' ἕξη ἀνθρώπους, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐτραβίχθησαν ὅλοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. — Τὴν αὐγὴν μὲ τὰ ξημερώματα μοῦ λέγουν: τί νὰ κάμουμε ἐδῶ; νὰ ἀναχωρήσωμε, νὰ πᾶμε εἰς τὸ Λεοντάρι, νὰ συνάξωμε στρατεύματα, νὰ ἰδοῦμε τί ἀπογίνετε ἐκείνος ὁ Κόσμος, καὶ χίλιαις ἀφορμαῖς· ἐγὼ τοὺς εἶπα: δὲν ἔρχομαι, κάθομαι εἰς τοῦτα τὰ βουνὰ ποῦ μὲ γνωρίζουν τὰ πουλιὰ καὶ μέ τρῶν καλλήτερα, γειτονικά· δὲν εἶχα ἀνθρωπο ἐδικόν μου, ἐπαρχιώτημου· ἓνα ἄλογο εἶχα.

Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, Μπεῖζαντὲς, Μπουῦρας Πᾶνε εἰς τὸ Λεοντάρι· ἔμεινα μόνος μου μὲ τὸ ἄλογο μου εἰς τὸ Χρυσοβίτζι· γυρίζει ὁ Φλέσσας καὶ λέγει ἐνὸς παιδιοῦ: μείνε μαζύτου μὴν τὸν φᾶνε τίποτες λύκοι· Ἐκατῆζα ἔως ποῦ ἐσκαπέτισαν μὲ τὰ μπαϊράκιά τους, ἀπὲ ἐκατέβηκα κάτω· ἦτον μία Ἐκκλησιᾶ εἰς τὸν δρόμον, (ἡ Παναγία εἰς τὸ Χρυσοβίτζι), καὶ τὸ καθησιό μου ἦτον ὅπου ἔκλεγα τὴν Ἑλλάς: Παναγία μου βόηθησε καὶ τούτην τὴν φορὰ τοὺς Ἕλληνας διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν! καὶ ἐπῆρα ἓναν δρόμο κατὰ τὴν Πιάννα. Εἰς τὸν δρόμον ἀπάντησα τὸν ἑζάδελφόν μου Ἀντώνιον τοῦ Ἀναστάση Κολοκοτρώνη μὲ 7 ἀνηψιδιά μου, ἐγινήκαμε 9, καὶ τὸ ἄλογο μου 10· ἐγὼ εἶμουν καὶ χωρὶς τουφέκι. Εἰς τὴν Πιάννα δὲν ἦτον κανεὶς, μὲ λέγει ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης, οὔτε εἰς τὴν Ἀλωνίστενα, — φευγάτοι· ἔρριξα εἰς τὴν Ἀλωνίστενα, μὲ ἐγνώρισαν, ἐκατέβηκαν καμμιὰ εἰκοσαριὰ, τοὺς ἔκαμα ὅλους πεζοδρόμους· ἔστειλα εἰς ὅλα τὰ χωριά νὰ κάμω ὄρδι. Σὲ τρεῖς ἡμέραις ἔμασα 300 καὶ ἔρριξα τὸ ὄρδι μου εἰς τὴν Πιάννα ἀγνάντια ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ 3 ὥραις· τότενες τὰ χα-

ρατζοχάρτια ἔμβαιναν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ εἶπαν: ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι μὲ 300 εἰς τὴν Πιάνα. Βγαίνουνε 4,000 Τούρκοι καὶ μᾶς ἐξημέρωσαν κεῖ. Βλέπωντας, ἔλεγα, ὅτι οἱ Τούρκοι εἶναι ὀλίγοι· τοὺς ἔβλεπα μὲ τὸ κιάλι, τὸ κιάλι δὲν τὸ ἔδίδα εἰς κανέναν· τοὺς παρηγοροῦσα. Ἔδωσαν μία φωτιά, ἐτζακίσανε οἱ ἴδιοί μας· ἔμεινα μόνος μου μὲ τὸ ἄλογό μου ὀπίσω· ἐπῆρα τὸν δρόμο τῆς Ἀλωνίστενας· εἰς τὸν δρόμον ἤυρα τὸν Νικολὸ τὸν Μπούκουρα ἀποσταμένον, καὶ τὸν ἔβαλα ἴπισοκάπουλα. Ἡμεῖς τὴν μιὰ μεριά, οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐπηγαίναμε εἰς τὴν Ἀλωνίσθυνα. Οἱ Ἀλωνισθιώτες ἐτουφέκαγαν ἀπὸ τὸ ψήλωμα νὰ μὴν ἴμβουῦν οἱ Τούρκοι μέσα καὶ ἐχασομέραγαν. Ὄντας ἐπήγενα μὲ τὸν Μπούκουρα ἔλεγα· ἐλάτε σκυλομουρτάτες! — ὁ Μπούκουρας ἔλεγε· μὴν τοὺς πεισμώνεις. Ὁ Κανέλος Δελιγιάνης ἤρχετο μὲ 100 νωμάτους, μὲ φορτώματα· ἐμβῆκαν οἱ Τούρκοι τοῦ ἐπῆραν τὰ φορτώματα.

Ἀπαντήθηκα μὲ τὸν Κανέλο· ὅσους εἶχε ὁ Κανέλος κοντά του ἐφοβήθησαν, ἐπῆγαν εἰς τὰ χωριάτους. Ἐμειναν μὲ τὸν Κανέλο 11 νωμάτοι. Οἱ Τούρκοι ἔκαψαν τὸ χωριὸ καὶ ἐγύρισαν ἴπισω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. — Πέρνω τὸν Κανέλο, διὰ νυκτὸς, τόπον σὲ τόπον καὶ ἐξημερώσαμεν εἰς ἓνα χωριὸ τοῦ Κάμπου, εἰς τὴν ἄκρα τοῦ Κάμπου τῆς Καρύταινας. Οἱ Καμπῖτες καὶ οἱ Βουνίσιοι ἐπέρχσαν τὸ ἄλλο μέρος κατὰ τὸ Φανάρι εἰς ἓνα βουνὸ Δραγουμάνο καὶ ἦτον τὴν μεγάλην Τετράδη. Ἀπὸ τὴν πείνα μας ἐψήσαμε ἓνα ἀρνὶ καὶ ἐράγαμε. Ἀπόλυκα πεζοδρόμους εἰς τὸ Λεοντάρι ποῦ ἦτον συναγμένοι Καπετανεοὶ, τοὺς εἶπα· νὰ ζυγώσουν κοντὰ εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, εἰς τὴν Μαρμαριά Παπαῦ-Φλέσσας,

Μούρτζινοί, Ἀναγνωσταράς. Ἐτζι ἦλθανε εἰς τὴν Μαρμαριά τὸ μὲν Μιστριότικο στράτευμα καὶ ὁ Κυριακούλης καὶ ὁ Βρυσθένης καὶ τ' Ἀγιοπετρίτικα στρατεύματα ἦτον καὶ 2000 εἰς τὰ Βέρβενα, καὶ πέρνει καμμιά· χιλιάδα ἀνθρώπους ὁ Κυριακούλης καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Βλαχοκερσιὰ ἔμπροστὰ ἀπὸ ἡμᾶς· τοῦ ἐγράψαμε νὰ ἔλθῃ νὰ κάμουμε ἓνα σῶμα, δὲν ἠθέλησε· εἶπε: καλὸ πόστο κρατῶ, κι' ἂν ἔλθουν οἱ Τούρκοι ἀπάνω μας, νὰ μᾶς ἐλθῆτε μεντάτι. Ἀνήμερα τὴν λαμπρὴ εἶχανε βάρδια, ὁ Κυριακούλης, τοπικούς καὶ τοὺς ἐπρόδωσαν, καὶ ἐβγήκαν 2000 Τούρκοι μὲ τὰ χαράματα τῆς Αὐγῆς, καὶ τοὺς ἐπλάκωσαν καὶ ἐπολέμισαν ὀλίγην ὥραν καὶ ἐσκότωσαν καμμιά δεκαπενταριά ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, ἐσκότωσαν τὸν περίφημον Ἀντώνιον Νικολόπουλο, τὸν Παναγῆ Βενετζιάνον, καὶ ὁ Κυριακούλης ἀναχώρησε μὲ τὸ λοιπὸ στράτευμα, καὶ πάγει εἰς τὸ Μιστρά· ἀκούοντας ἡμεῖς τὸν πόλεμον, ἐκινήσαμεν εἰς μεντάτι, ἦτον 2 ὥραις μακρὰ, καὶ, ὅσο νὰ πᾶμε ἡμεῖς, δὲν εὐρήκαμε οὔτε Ἑλληνας, οὔτε Τούρκους· τὰ σπήτια καυμένα, τοὺς 15 κοφοκέφαλους· ἐγυρίσαμε ὀπίσω εἰς τὴν Μαρμαριά. Ταῖς ἰδίας ἡμέραις ἦλθε τὸ παιδί μου, ὁ μακαρίτης ὁ Πᾶνος μὲ τὸν Γενναῖο, μὲ 30 νωμάτους καὶ μ' ἐγύρευαν. Τὸ ὄρδι τὸ ἄλλο ἦτον εἰς τὰ Βέρβενα μὲ τὸν Βρυσθένη, Π. Γιατράκο, Ζαφειρόπουλο· ἐρχόμενος ὁ Πᾶνος καὶ ὁ Κανέλος Δελιγιάννης, τὸν ἔστειλα νὰ πάγῃ εἰς τὴν Καρύταινα· ὅποιος δὲν ἔβγαίνει νὰ καίῃ τὸ σπήτι· νὰ κάμουν ὄρδι εἰς τὴν Ἀλονίσθενα καὶ εἰς τὸ Χρυσοβίτζι. Δὲν ἔλειψαν νὰ συνάζουν ἀπὸ τὰ χωριὰ ὡς 600, καὶ ὄλο ἐστέλνανε νὰ δυναμώνουν τὸν τόπο. — Τὰ Κολιόπουλα μὲ τοὺς Καλαβρυτινοὺς, ἦσαν καὶ οἱ Μεταξά-

δαις με κανόνια καὶ ἐπολιορκοῦσαν τοῦ Λάλα· ἐστείλαμεν διαταγαῖς εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ Μιστρά, καὶ ἐσυνάχθημεν εἰς τοῦ Μαρμαρᾶ ἕως 1,200, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ πιάσουμε τὸ Βαλτέτζι ὅποῦ ἦτον ἀγνάντια ἀπὸ τὰ Βέρβενα, ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι καὶ Ἀλονίσθενα (Καρυτηνὰ ὄρδιά). Σ' τὸ Βαλτέτζι εὐρίσκοντο ὁ Μούρτζινος, Γιατράκος, Κυριακούλης, Ἡλίας Μπεϊζαντῆς, Νικηταρᾶς, Ἀναγνωσταρᾶς· ἐγὼ ἤμουν ἐπὶ κεφαλῆς. Σὰν ἐμαζώχθημεν, ἐγὼ ἐστέκομουν με 200, 300 εἰς τὸ χωριὸ νὰ τοὺς δίδω βοήθειαν. Τὰ ταμπούρια ἦτον πλησίον διὰ νὰ δίδῃ τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου βοήθεια· ἦτον ἀρχαῖς καὶ δὲν ἤξευραν νὰ πολεμήσουν. Οἱ Τοῦρκοι μίᾳ τῶν ἡμερῶν (ἔβγα Ἀπριλίου), ἐβγαίνουν εἰς τοῦ Ἀναπλιοῦ τὴν Πόρταν 10,000. Ἐσοχάσθημεν ὅτι θὰ πᾶνε εἰς τὰ Βέρβενα· ἀντίκρυζε ἡ Πόρτα τοῦ Ἀναπλιοῦ· ἐπῆγα εἰς τὸ Καλογεροβοῦνι διὰ νὰ δώσω σημεῖο ποῦ νὰ τρέξωμε μεντάτι, ἂν πηγαίνουν κατὰ τὰ Βέρβενα νὰ πάγω μεντάτι, καὶ ὅσοι ἦτον εἰς τὰ ὄρδιὰ, εἰς τὸ Χρυσοβίτζι καὶ Πιάνα νὰ πιάσουν τὴν θέσι τοῦ Βαλτετζιοῦ· καὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπῆγαν ἀπὸ τὰ Βέρβενα, ἀλλ' ἤλθαν εἰς τὸ Βαλτέτζι· ὅσο ποῦ νὰ γυρίσω ἐπιάσθηκε ὁ πόλεμος εἰς τὸ Βαλτέτζι. Τὸ τούρκικο μέρος ἐκτυπήθη με τὸν Γιατράκο, Κυριακούλη, Νικηταρᾶ· αὐτοὶ ὑποχώρησαν, ἐτραβιοῦνταν, ἐφυγαν· ἐγὼ ἤλθα ἀπὸ πίσω, — ἐπῆγα καὶ ἐγὼ τὸν τορὸν ἐκεῖνων. Φθάνωντας μερικοὶ τοῦ Πέτροβα καὶ Σώρι — οἱ Τοῦρκοι ἄρχιζαν καὶ ἔκαιγαν τὸ Χωριὸ — τοὺς φώναξα: σταθῆτε γεροί, γιατί θὰ μᾶς πνίξουν· ἐστάθημεν 30, λαβώνομεν ἓνα μπιζραχτάρι· ἐτζάκισαν οἱ Τοῦρκοι· ἐφθασεν ἀπὸ τὰ Βέρβενα, Πιάνα καὶ Χρυσοβίτζι μεντάτι, τοὺς γυρίσαμεν, τοὺς κυνηγῆσαμεν εἰς τὸν Κάμπον, κάτω ἀ-

πὸ τὴν Βολέτταν μισὴ ὥρα μακρὰ ἀπὸ τὴν Τριπολι-
 τζᾶ. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἕως δύο χιλιάδες εἰς τὸ
 Λεβίδι, δὲν ἐπῆραν εἰδῆσι. Ἄν ἤθελε ἔλθουν εἰς βο-
 ῆθειαν, ἤθελε πᾶμε μαζὺ μὲ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν
 Τριπολιτζᾶ· ἐγυρίσαμε ὀπίσω, πᾶσα ἕνας εἰς τὸ ὄρδι
 του. Τὴν ἄλλην ἡμέραν εὐρήκαν ἀφορμὴ ὅπως θὰ πᾶ-
 με νὰ εὐρώμε στρατιώταις· φεύγει καὶ ὁ Μούρτζινος,
 μένω μὲ 20 ἀνθρώπους ἐδικούς μου. Ὅλοι ἐτράβιξαν
 εἰς τὸ Λεοντάρι, ἐγὼ μὲ τοὺς 20 ἐκείνους ἐπῆγα καὶ
 ἔμασα τοὺς Καρυτινοὺς εἰς δύο, καὶ ἦτον ὅλοι 1,200·
 εἰς τὸ ἕνα Ἄρχηγὸς ὁ Κολοιόπουλος, εἰς τὸ ἄλλο ὁ
 Ἄνδρέας Παπα-Διαμαντόπουλος. Σὲ 10 ἡμέραις περά-
 σωντας, τοὺς ἔγραψα εἰς τὸ Λεοντάρι, ὅτι νὰ ἐλθῆτε
 νὰ πιάσουμε τὸ Βαλτέτζι, καὶ τότε ἐκίνησε ὁ Μπεϊ-
 ζαντές, οἱ Πετροβέοι καὶ Μεσσήνιοι 1,200, Παπατζώνης·
 ἐπῆγα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Βαλτέτζι, τοὺς λέγω: νὰ φτιά-
 σετε τὰ ταμπούρια κλειστὰ· εἰς τὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ
 ἦτον μία ἐκκλησιὰ, νὰ γένη ταμπούρι, καθὼς καὶ δύο
 καταράχια, ποῦ ἐδιαφέντευαν τὸ χωριό, ὅπου ἂν ἔλθουν
 Τούρκοι, νὰ κλεισθῆτε μέσα· μοῦ ἀπεκρίθησαν ἐκεῖνοι: χανό-
 μεθα — ἐσεῖς κλεισθῆτε καὶ ἐγὼ σᾶς ἔρχομαι μεντάτι,
 σᾶς πέρνω εἰς τὸν λαιμόμου· ἐκείνη τὴν ἴδια ὥρα, ὅπου
 ἡμεῖς ἐφτιάναμε αὐτὸ, ἦλθεν ὁ Κεχαϊᾶς μὲ 4,000 εἰς
 τὴν Βοστίτζα ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ἔκαψε τὴν Βοστίτζα,
 ἐπέρασε εἰς τὰ μαῦρα λιθάρια ἀτουφέκιστος, ἔκαψε τὴν
 Κόρινθο. Ὁ Φλέσας ἔκαψε τὰ σπήτια τοῦ Κιαμίλ-μπεῆ·
 ἔκαψε τὸ Ἄργος ὁ Κεχαϊᾶς, ἐπέρασε ἀπὸ τὸ Τουρνίκι, ἐμ-
 βῆκε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· ἔμβαίνοντας εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ,
 τοῦ ἐστόρισαν τὸν πόλεμο τὸν πρῶτον τοῦ Βαλτετζιοῦ—
 ποῦ ἐκυνηγήσαμεν τοὺς Ῥωμαιοὺς καὶ ἐπαινέματα Τούρκικα·

τοῦ εἶπαν οἱ παλαιὸι Τοῦρκοι· ἦτον Ροῦσσοι, τοὺς κυνηγήσαμεν εἰς τὸν Κάμπο τοῦ Σινάνου, ἐπροσκίνησαν— τὸ αὐτὸ σχέδιον ἤθελαν νὰ κάμουν. Ὁ Κεχαϊᾶς, καλὰ τερτιπλῆς καὶ πολεμικὸς, κάνει ἓνα σχέδιον καὶ στέλνει τὸν Ῥουμπῆ ἀπὸ τὰ Μπαρδούνια ἐπὶ κεφαλῆς μὲ 5,000 νὰ πάγη στὸ Βαλτέτζι νὰ κυνηγήσῃ τοὺς Ἑλληνας, καὶ στέλνει καὶ 1,500 χωριστὰ διὰ νυκτὸς γιὰ νὰ πιάσουν τὰ ὄπισθεν τοῦ Βαλτετζιοῦ, ποῦ ἂν τζακισθοῦν οἱ Ἕλληνες, καθὼς καὶ τὴν πρώτην φορὰν, νὰ τοὺς κτυπήσουν, καὶ ἀτός του πέρνει 2,000 κάββαλαραίους εἰς τὰ ὄπισθεν τοῦ Βαλτετζιοῦ· τὸ ὁμοίως νὰ ἀκολουθήσῃ ὅταν τζακίσουνε οἱ Ἕλληνες, καὶ 1,000 βάνει εἰς τὸ Καλογεροβοῦνι διὰ νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὸ στράτευμα τῶν Βερβενιωῶν, ἂν κινήσῃ μεντάτι. Τὸ ἓνα στράτευμα, ὅπου ἤμουν, εἰς τὸ Χρυσοβίτζι εἶχε 800, καὶ τὸ μὲν στράτευμα τῆς Πιάνας μὲ τὸν Δ. Κολοιόπουλο μὲ 700· τὸν Κανέλο Δελιγιάννη τὸν εἶχαμεν ἔφορον μὲ ἄλλους 4, γιατί ἔβαλα ἔφορια νὰ οἰκονομοῦν τὰ στρατεύματα. Τὴν αὐγὴν ὅπου ἐκίνησαν οἱ Τοῦρκοι διὰ τὸ Βαλτέτζι ἢ Βάρδιας ἦτον διὰ νυκτὸς ἀπερασμέναις εἰς ταῖς τοποθεσίαις. Ἐγὼ ἐκοιμούμουν εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐγυμμάτιζα εἰς τὴν Πιάνα καὶ ἐδείπνυχα εἰς τὸ Χρυσοβίτζι καὶ ἐπεριφερόμουν ὅτὰ τρία ὄρδια καὶ ἔντεσα ἐκείνη τὴν ἡμέρα νὰ ἦμαι εἰς τὸ Χρυσοβίτζι. Εἰς τὴν ἄνω-Χρέπα, ἀπάνω ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, εἶχαμε βάρδιας καὶ ἔδιδαν εἶδησι, πόθεν πᾶνε οἱ Τοῦρκοι. Ἐκείνην τὴν ἡμέρα μᾶς ἔκαμαν σινιάλο, ὅτι οἱ Τοῦρκοι πᾶνε εἰς τὸ Βαλτέτζι— μᾶς ἔκαμαν φωτιαῖς ὅτι οἱ Τοῦρκοι πᾶνε εἰς τὸ Βαλτέτζι· Ἐξθὺς ἐκίνησα μὲ τοὺς 800 καὶ ἔκαμα διαταγὴν ν' ἀ-

κολουθήσουν κι' οί ἄλλοι ὅσο νὰ ἔλθουν οί Τοῦρκοι εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐφθάσαμεν καὶ ἡμεῖς. Ἄνοιξε ὁ πόλεμος τοῦ Βαλτετζιοῦ· τοὺς ἴδικούς μας τοὺς πολιορκήσαν οἱ 5,000· ἀνοίγοντας τὸ τουφέκι ἐφθάσαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ταῖς πλάταις τῶν Τουρκῶν, ῥίξαμε μία παταριά νὰ ἐμψυχωθοῦν οἱ μέσα, καὶ οἱ μέσα ἐχάρηκαν καὶ ἐρρίξαν κ' ἐκεῖνοι, ἐρρίξαν καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἔγεινε κρότος μεγάλος. Οἱ Τοῦρκοι, ἢ ἐμπροστιναῖς φύλαξες ἔπεριμεναν νὰ φύγουν οἱ Ἕλληνες, καρτερῶντας 2 ὥραις καὶ ἀκούοντας φρικτὸν πόλεμον ὀπίσω, ἐπέεϊκασαν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐκλείσθησαν καὶ πολεμᾶν ἤρθαν κι' ἐκεῖνοι, εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἑλλήνων, ἔπιασαν ἓνα καταράχι δέκα μπαϊράκια καὶ ἐμπόδιζαν τὴν κοινωνίαν μας μὲ τοὺς μέσα. Ἡμεῖς οἱ 800 ἐδυναμώσαμεν τὸν τόπον γιὰ νὰ μὴ μᾶς πάρουν τὰ ὀπίσθια οἱ Τοῦρκοι. Ὁ Κεχαϊᾶς ἐκαρτέρεσε καὶ αὐτὸς, δὲν εἶδε τίποτε, ἦλθε εἰς τὸ Βαλτέτζι μὲ 2 κανόνια· πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες οἱ κλεισμένοι· ἔφθασε καὶ ὁ Κολοιόπουλος, ἐκλείσει τὸν Ῥουμπῆ μὲ τοὺς 5,000 καὶ δὲν εἶχε ἀνταπόκρισι μὲ τοὺς ἄλλους Τοῦρκους· τοὺς ἔβαλε (ὁ Ῥουμπῆς) τὸ κανόνι, πλὴν δὲν τοὺς ἔκανε ζημίαν· ὁ πόλεμος ἐστάθη σφοδρὸς ὅλην τὴν ἡμέραν. Οἱ Τοῦρκοι ἐπρόσμεναν μὲ τὰ ψυφώματα νὰ ἀδειάσουν τὸ Βαλτέτζι οἱ κλεισμένοι, καὶ ἡμεῖς ἀκαρτερούσαμεν νὰ φύγουν οἱ Τοῦρκοι. Τὸ βράδυ πέρνω μερικὸς καὶ πάγω εἰς τὸ Καταράχι ὅπου ἦτον ἡ Σημαίαις τῶν Τουρκῶν· ἐπῆγα κοντὰ, τοὺς τουφέκια, μὲ δίδουν 4 τουφέκια· —οἱ Ἕλληνες ὀπίσω δὲν ἐκατάλαβαν—: ζωντανούς θὰ σᾶς πιάσω, ἐγὼ εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης! —τί εἶσαι σὺ; — ὁ Κολοκοτρώνης· ἀδειασαν τὸν τόπον· τότε ἐμβήκαμεν εἰς τὸ Βαλτέτζι, ἐδώσαμε φουσέκια, ψωμί, ὅτι ἀναγκαῖα

ἦτον εἰς ἐκείνους. Εἰς ταῖς 2 ὥραις τῆς νυκτὸς ἦλθαν 200 ἔδικοί μας καὶ ἔρριξαν μία μπαταρία, ἐνομιζαμε ὅτι εἶναι Τούρκοι καὶ ἦτον Ἕλληνες. Ἐξενυκτίσαμε καὶ τὰ δύο μέρη, ὁ ἓνας πῶς θὰ φύγη ὁ ἄλλος. Ἐξημερώσαμεν εἰς τὸν πόλεμο· βάνω τὸ κιάλι καὶ τηράω, βλέπω τοὺς Τούρκους εἰς ἓνα μέρος, ὁ Ῥουμπῆς ἦτον ἀποκλεισμένος. Τὴν αὐγὴ ὁ Κεχαϊᾶς ἔβαλε τὸ κανόνι εἰς τὸ ταμποῦρι τοῦ Μπεϊζαντέ τοῦ Ἡλία· τὸ κανόνι προσπέρναε τὸ ταμποῦρι τοῦ Ἡλία καὶ ἔπερνε τὸ ταμποῦρι τοῦ Ῥουμπῆ. Ἄν τὸ χαμήλωνε θὰ τὸν ἔπερνε.

Ὁ Ῥουμπῆς ἐστενοχωρήθη νὰ γυρίσῃ μὲ γιουρούσι, ἀνάμεσα τῶν δύο ταμπουριῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπέικασα ὅτι θέλει νὰ φύγῃ· τὸν ἐζυγώσαμεν κοντά· κάνει γιουρούσι ὁ Ῥουμπῆς — ἀπὸ τὴν τρομάρα τους ἀφίνουν τουφέκια· πέφτουν ἀνάμεσα τῶν δύο, τοῦ σκοτώνουν ὡς 300, ἡμεῖς ἀπὸ πίσω. Ἐπέσαμε ἀπὸ κοντά, ἐπετάχτηκαν καὶ οἱ κλεισμένοι Ἕλληνες, τοὺς μάσαμεν μπλαστοί, τοὺς ἠμονομεριάσαμεν, τοὺς ἀκολουθοῦσαμεν· οἱ Ἕλληνες ἔπασαν εἰς τὰ λάφυρα καὶ εἰς τοὺς σκοτωμένους καὶ δὲν ἀκολουθοῦσαν μὲ προθυμία. Ὁ Νικηταρᾶς ἔντεσε νὰ ἦναι εἰς τὰ Βέρβονα, μὲ 800 ἔρχεται, δὲν ἔφθασε εἰς ὥρα, τοὺς ἐκυνηγήσαμεν ἕως ποῦ τοὺς ἐβγάλαμε εἰς τὸν Κάμπον. Ἐκεῖνος ὁ πόλεμος ἐστάθη ἡ εὐτυχία τῆς Πατρίδος, ἂν ἐχαλιώμεθα ἐκινδυνεύαμε νὰ κάμωμε ὀρδὶ πλέον.

Ὁ Μπεϊζαντέ εἰς τὸ καταράχι, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιὰ ἀνθρώποι τοῦ Μπεϊζαντέ — ὁ Μητροπέτρουβας εἰς τὸ ἄλλο καταράχι, ἄλλο ταμποῦρι εἶχαν οἱ Λεονταρίτες. Ὁ Κολιόπουλος εἶχεν ἀποκλεισμένον τὸν Ῥουμπῆ. — Ὅλοι ὁμοῦ ἐκυνηγήσαμεν τὸν ἐχθρόν.

Δώδεκα δεκατρεῖς Μαΐου ἦτον.

23 ὧραις ἐβάσταξε ὁ πόλεμος.

Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἦτον Παρασκευῆ καὶ ἔβαλα λόγον, ὅτι: πρέπει νὰ νηστεύσωμεν ὅλοι διὰ δοξολογίαν ἐκείνης τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ δοξάζεται αἰῶνας αἰώνων ἕως οὗ στέκει τὸ ἔθνος, διατι ἦτον ἡ ἐλευθερία τῆς Πατρίδος.

Ὁ Κεφάλας καὶ ὁ Παπατζόνης ἦσαν εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαλτετζιοῦ· μετὰ τὴν νίκην τοῦ Βχλτετζιοῦ οἱ Καρυτινοὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰς θέσεις των Χρυσοβιτζι καὶ Πιάνα, καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἐστάθηκαν εἰς τὸ Βαλτέτζι. Πέρασοντας 10 ἡμέραις ἡ Μπουμπολίνα, ὁ Ἰζόκρης καὶ ὁ Στάϊκος μ' ἐγραψαν νὰ τοὺς στείλω βοήθεια καὶ ἔνκν Ἀρχηγό, καὶ τοὺς ἔστειλα τὸν Νικήτα μὲ 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τοῦ Χρυσοβιτζιοῦ, 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τοῦ Βολτετζιοῦ καὶ 50 ἀπὸ τὸ ὄρδι τῶν Βερβένων, καὶ ἔτζι ἐπῆγε εἰς τὰ Δολιανὰ, διὰ νὰ πάρῃ καὶ τοὺς 50 ἀπὸ τὰ Βέρβενα· ἐκοιμήθηκε τὸ βράδυ ἐκεῖ (Κωνσταντῆς Ἀλεξανδρόπουλος ἦτον Ἀρχηγὸς τῶν 50 Στεμνιτζιώτης). Οἱ Τοῦρκοι ἔκαμαν συνέλευσι εἰς τὴν Τριπολιτζά. Οἱ Μιστριῶτες καὶ Μπαρδουნიῶτες ἐπρόβαλαν: ὡσάν δὲν ἔκαμαν τίποτε εἰς τὸ Βαλτέτζι νὰ πᾶνε νὰ χαλάσουν τὸ ὄρδι ὁποῦ εἶναι εἰς τὰ Βέρβενα, καὶ ἀπεκεῖ νὰ τραβίξουν διὰ τὸν Μιστρά· ἔτζι ἐδέχθηκαν οἱ Τοῦρκοι τὴν γνώμην αὐτὴν, καὶ ἐκίνησαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὰ Δολιανὰ, διὰ νὰ περῶσουν νὰ βαρῶσουν τὸ ὄρδι τὸ ἐδικόν μας εἰς τὰ Βέρβενα. Ὁ Νικήτας μόλις εἶχε εὔγει ἓνα κάρτο μακρυὰ ἀπὸ τὰ Δολιανὰ, καὶ τοῦ εἶπαν: Τοῦρκοι ἔρχονται· καὶ αὐτὸς γυρίζει ὀπίσω καὶ πιάνει τὸ χωριό, καὶ τὸν ἔκλεισαν μέσα οἱ Τοῦρκοι· ἄλλοι ἐκλείσαν τὸν Νικήτα καὶ ἄλλοι ἐστράτευσαν διὰ τὰ Βέρβενα· τῶν Βερβένων

τὸ ὄρδι τοὺς ἐκαρτέρεψε, καὶ μὲ πρώτη φωτιά ἐσκότωσαν ἓνα μπαϊραχτάρη, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐφοβήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· τὸ ὄρδι τῶν Βερβένων τοὺς ἐπῆρε ἀπὸ κοντά· ἀφοῦ ἐζύγωσαν κοντά εἰς τὰ Δολιανὰ ἐτζάκισαν καὶ οἱ Τοῦρκοι ὅπου ἔπολιορκούσαν τὸν Νικήτα, καὶ ἐτζι ἐβγῆκε κ' ὁ Νικήτας μὲ τοὺς ἀνθρώπους του, καὶ τοὺς ἐκατέβασαν ἕως εἰς τὸν Κάμπον κυνηγώντας· ἐπῆραν 2 κανόνια, 70 σκοτωμένοι, καὶ ἐτζι ἐμούδιασαν οἱ Τοῦρκοι καὶ δὲν ἐβγῆκαν ἄλλη φορὰ διὰ ἐκστρατείαν (Μάϊος). Ὁ Νικήτας ἐτράβιζε εἰς τὸ Ἄργος, ἐχάλασε τὰ Τζαμιὰ, τοὺς Μιναρέδες, καὶ μᾶς ἔστειλε μολύβι γιατί εἶχαμεν ἔλλειψι ἀπὸ μολύβι καὶ χαρτί, καὶ ἐπήραμε τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Δημιτζάνας καὶ ἄλλων Μοναστηρίων καὶ ἐδέναμε φουσέκια· μπαροῦτι εἶχαμε, ἔκαμνε ἡ Δημιτζάνα. Τοῦ μπαροῦτιοῦ τὴν ὑπόθεσι τὴν εἶχαν πάρει ἀπάνου τους τὰ ἀδέλφια Σπηλιοτόπουλοι, καὶ διὰ νὰ δουλεύσουν τὴν μπαροῦτι δὲν ἐπέρναμε πολλοὺς Δημιτζανίτες εἰς τὸ στρατόπεδο, τοὺς ἀφήναμε διὰ αὐτὴν τὴν δούλευσιν. Σὰν ἄκουσαν ὅπου ἐκάμναμε προόδους οἱ Σπετζιώτες καὶ οἱ Ὑδραῖοι μᾶς ἔστειλαν καὶ πολεμοφόδια καὶ πετζιά· γιὰ τζαρούχια· μοῦ τὰ ἔστειλαν ἐμένα καὶ ἐγὼ ἔδιδα ὅπου ἦτον ἀνάγκη. Ἐγὼ ἐστικώθηκα μίχ νύκτα μὲ τοὺς Καρυτινοὺς, μετὰ τὸν πόλεμον τῶν Δολιανῶν, καὶ ἔπιασα τὰ Τρίκορφα ἕψηλά, καὶ τοὺς Τζεπχανέδες τοὺς εἶχαμεν εἰς τὴν Ζαράχοβα ὅπου ἦτον ἓνας δυνατὸς Πύργος, καὶ ταῖς ζωτροφίαις καὶ λοιπά. Εἰς τὴν κορυφὴν τῶν Τρικόρφων ἔφκιασα ταμπούρια, καὶ ἦτον ἡ πρώτη φορὰ ὅπου ἐζυγώσαμε τόσο κοντά εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, μισὴ ὥρα ἦτον μακριά· τοὺς ἔφιλοτιμοῦσα νὰ κατέβουν ὀμπρός, καὶ τοὺς ἀνάφερα τὸ πα-

ράδιγμα τοῦ Φιδιοῦ. Βλέποντας οἱ Τούρκοι τὴν αὐγὴν ὅτι ἐλάμαμε ταμπούρια κοντὰ τους, ἀγνάντια εἰς τὴν Τριπολιτῆαν, ἐβγήκαν καὶ ἡμεῖς πολεμήσαμεν ἕως 2,000, καὶ ἡμεῖς τοὺς ἀντικρούσαμεν καὶ τοὺς ἐκυνηγήσαμεν, καὶ ἔτσι ἀκολούθησε ἑπέντε, ἕξ ἡμέρας νὰ ἔχωμε πόλεμον κάθε ἡμέρα. Ἡμεῖς 1800 εἴμεθα. ὁ τόπος μᾶς ἔβοηθούσε πολὺ, καὶ οἱ Ἕλληνες ἄρχισαν νὰ πέρνουν θάρρος, γιὰτὶ ἐκυνηγήσαμεν τοὺς Τούρκους καὶ εἰς τὸ Βαλτέτσι, καὶ εἰς τὰ Δόλιανὰ, καὶ εἰς διαφόρους ἀκροβολισμούς. Ὅταν ὁ πόλεμος ἐβάσταε πολὺ μᾶς ἤρχετο μεντάτι ἀπὸ τὸ Βαλτέτσι. Εἶχα ἐκτελεστικὴ δύναμι εἰς τὴν ἐπαρχίαν, καὶ ὅποιος ἔφευγε ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τὸν ἐπιανᾶν, τὸν ἔδεναν καὶ τὸν ἔστελναν ὑπίσω, τοῦ ἔκαιγαν τὸ σπῆτι. Ὁ Κανέλος Δελιγιάνης ἐφρόντιζε διὰ ταῖς ζωοτροφίας καὶ ἐγὼ διὰ τὸν πόλεμον. Τόσον ἐνθουσιασμὸν ἄρχισαν νὰ ἔχουν οἱ Ἕλληνες ὁποῦ μόνον τῶν ἄλλων, ἐζύμωναν ἔψαιναν τὸ ψωμί, καὶ τὰ ἔφερναν μὲ τὰ ζῶα τῶν εἰς τὸ στρατόπεδον. Εἶχαμε φούρνον ἐθνικὸν εἰς τὴν Πιάνα Αλονίσθην, Βτίνα, Μαγούλιαν, Δημιτζάνα, Στεμνίτζα. Πρόβατα μᾶς ἔφερναν, πότε ἀπὸ τὰ 20, πότε ἀπὸ τὰ 30, ἀπὸ τὰ 40 ἀπὸ τὰ 50 τὸ ἕνα, καὶ τὰ ἔδιδαν μὲ εὐχαριστίαις. Ὁ Κυριάκος Τζώλης ἐχάρισεν 120 τραγιά εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπὸ τὴν Ζαράχωβα. Εἶχαμε κόλια στελμένα καὶ τὰ ἐμάζωναν. Ἀπὸ ἡμᾶς ἐπῆραν παράδειγμα καὶ τὰ ἄλλα στρατόπεδα καὶ ἔκαμναν τὸ ἴδιον. Μετὰ 10 ἡμέραις ἔκαμα μία διαταγὴ καὶ ἐπαρακινούσα τοῦ Βαλτετζίου τὰ στρατεύματα νὰ ἔλθουν εἰς τὰ Τρίκορφα, καθὼς καὶ τὸ ἔκαμαν. Ἦλθαν καὶ ἔφκιασαν ταμπούρια ἀποπάνω ἀπὸ τὸν ἀπάνου μῦλον τῆς Τριπολιτῆας. Ὁ Ἄ-

ναγνωσταρᾶς, ὁ Ἡλίας, οἱ Μεσσήνιοι ὄλοι, οἱ Λεοντα-
ρίταις, οἱ Σαμπαζιώταις ἕως 1,500· τότε ἐπαρακινήσαμε
τοὺς Γζάκονας καὶ Ἀγιοπετρίταις ὅπου ἦταν εἰς τὰ Βέρβε-
να καὶ ἔπιασαν τὴν θέσιν τὸ στενὸν, ἐκεῖ ἔφκιασαν γράνες
καὶ ταμπούρια, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Ζαφυρόπουλος. Ἔβγαιναν οἱ
Τουῦρκοι καὶ ἐκάμναν ἀκροβολισμούς· ὁ Γιατράκος ἦλθε μὲ
τοὺς Μισθριώτας. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἕως 1,200 εἰς τὸ
Λεδίδι, καὶ τοὺς ἔγραψα καὶ ἦλθαν εἰς τὴν Πάνω-Χρέπα,
ἦτον ἐκεῖ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης, Ἀνδρέας Ζαίμης, Πετιμε-
ζαῖοι, Σολιώτης, Λεχουρίτης καὶ λοιποὶ Καπεταναῖοι
τῶν Καλαβρυτινῶν. Εἰς τὴν Πάτραν διέλυσαν τὴν
πολιορκίαν διατί τοὺς ἐχάλασαν ἕνα δὺς φοραῖς οἱ
Τουῦρκοι. Εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἐκάμναμεν ἡμεῖς αὐτὰ,
ἔγραψαν οἱ Λαλαῖοι τοῦ Γουσοῦχπασια διὰ νὰ τοὺς
ὑπάγη μεντάτι· ἐπῆγε λοιπὸν ἐκεῖ· ἐπολέμησαν πολλοὶ
εἰς τοῦ Λάλα, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς πολέμους ἐχάθη
ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κολοιόπουλου, ἐλαβώθη ὁ Μεταξᾶς ὁ
Ἀνδρέας. Οἱ Λαλαῖοι ἐσῆκώθησαν μὲ ταῖς φαμελιαῖς
των καὶ ἐπῆγαν ἀνέγγιαγοι εἰς τὴν Πάτρα. Ἄδειασε
τὸ Μεσόγειο τῆς Πελοποννήσου· τότε ἡ Πάτρα ἐδυνα-
μωσε, καὶ τὰ Καλαβρυτινὰ στρατεύματα ἔφυγαν ἀπὸ
ἐκεῖ, καὶ ἦλθαν εἰς βοήθειάν μας εἰς τὴν Πάνω-Χρέπα·
ἐπῆγα εἰς αὐτοὺς, τοὺς ἔπαρακίνησα νὰ φκιάσουν ταμ-
πούρια εἰς τὸ Περθῶρι, διὰ νὰ σφίξωμεν στενὰ τὴν
Τριπολιτζᾶ. Αὐτοὶ μοῦ ἔβγαλαν ἕνα ψεύτικο γράμμα,
ὅτι τάχα ἦλθαν πολλοὶ Τουῦρκοι εἰς τὰ μαῦρα λιθάρια,
καὶ ἔτζι ἀνεχώρησαν, καὶ ἐπῆγαν ἔζη ὥραις μακρὰ
ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τοῦ
Γκόζη, καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαίμης εἰς τὸ Μπακράτι. Οἱ
Τουῦρκοι εἶχαν στενοχωρηθῆ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

Εἰς ταῖς Καλτεζιαῖς, Ἐπαρχία Μιστροῦ, ἔγεινε Συνέλευσις ἀπὸ μέρος προὔχόντων τῆς Πελοποννήσου καὶ τὸ εὖρηκαν εὖλογον νὰ φέρωμεν τὸν Μαυρομιχάλην, ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν Καλαμάταν. Ἐπῆγε ὁ Κανέλος ὁ Δελιγιάννης καὶ ὁ Πονηρός, τὸν ἐπῆραν ἀπὸ τὴν Καλαμάταν, τὸν ἐπῆγαν εἰς τὴν Στεμνίτζα καὶ τὸν ἔκαμαν Πρόεδρον τῆς Γερουσίας, καὶ ἔγραψαν εἰς τὴν Ὑδραν, εἰς ταῖς Σπέτζαις, εἰς τὴν Ἐπτάνησον. Εἰς τὴν Ῥούμελη ἢ Δυτικὴ Ἑλλάς εἶχε ἀποστατήσει τὸν Μάϊο, καὶ ἡμεῖς ἐκυττάζαμεν τὴν δουλειά μας, κάθε ἡμέρα εἶχαμε ἀκροβολισμούς. Μέσα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἦσαν 14,000 ἄρματα καὶ 8,000 Καββαλαρέοι. Τὸν Ἰούνιο Μῆνα ἦλθε ὁ Ὑψηλάντης εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἐσυνάχθησαν ὅλοι οἱ Ἄρχοντες τῆς Πελοποννήσου, Ἀνδρέας Ζαίμης, Σωτῆρ Χαραλάμπης, Πετρόμπεης, Ἀναγνώστης Δελιγιαννέοι καὶ λοιποὶ, καὶ ἐγὼ, καὶ ἐπήγαμεν νὰ προὔπαντήσωμεν τὸν Ὑψηλάντη. Εἰς τὸ ὄρδι ἄφησα τὸν Πᾶνο υἱόν μου, Γιαννάκη Κολοκοτρώνη, Ἀναγνωσταρᾶ, Γιατράκο, Μητροπέτροβα καὶ λοιπούς· τὸν ἐκαρτερέσαμεν μὲ παράταξι, καὶ ἔτυχαν καὶ οἱ Σπετζιωῖτες προὔχοντες ἐκεῖ καὶ ἐπήγαμεν ὅλοι, καὶ τὸν ἐπήγαμεν εἰς τὰ Βέρβενα· ἐκεῖ ὁ Ὑψηλάντης ἐγύρευε νὰ κάμῃ πράγματα ὁποῦ δὲν ἄρεζαν τῶν ἀρχόντων καὶ ἔτσι ἐφιλονεικῆσαν. Ὁ Ὑψηλάντης εἶχε μαζύ του τὸν Βάμβα, Ἀναγνωστόπουλο, Ἀντωνόπουλο, καὶ μιὰ πενηνταριά μαθητὰς τῆς Εὐρώπης Ἕλληνας. Ἐκεῖ ἤθελε νὰ κάμῃ ὡς Ἐπίτροπος τοῦ γενικοῦ Ἐπιτρόπου, οἱ Ἄρχοντες δὲν ἠθέλησαν καὶ ἔτσι ἐδυσχεραστήθη ὁ Ὑψηλάντης καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Καλαμάτα. Ὁ Ἀλέξανδρος Κατακουζηνός εἶχε σταλθῆ εἰς τὴν πολιορ-

κίαν τῆς Μονοβασίας. Εἰς τὰ Βέρβενα ἦσαν συναγμένοι ἕως 5,000 στρατιῶτες, αὐτοὶ ἐπῆραν ὅλοι τὰ ἄρματα διὰ νὰ σκοτώσουν ὅλους τοὺς ἄρχοντας· ἦλθαν καὶ μᾶς ἠπολιόρκισαν εἰς τὸ Κονάκι τοῦ Πιτρούμπεη, ὅπου εἴμεθα ὅλοι συναγμένοι· ἤκουσα τὸν θύρικο καὶ ἠθέλησα νὰ ἔβγω ἔξω, ὁ Κανέλος Δελιγιάννης μ' ἐμπόδιζε, τοὺς εἶπα: ἀφήσετε νὰ ἔβγω μήπως γένη ἀρχὴ καὶ πέσει κανένα τουφέκι καὶ τότε μᾶς σκοτώσουν ὅλους· ἐγὼ στρατιώτης δὲν εἶχα τότες, ἐβγήκα ἔξω καὶ ὠμίλησα: Ὁ Ἕλληνας, τί θέλετε; ἐλάτε ἐδῶ· καὶ εὐθὺς ἔτρεξαν καὶ μὲ ἴσκησαν εἰς τὸν αἴρα, Μοῦ λέγουν: ὅτι θέλομε νὰ σκοτώσωμε τοὺς ἄρχοντας, διότι μᾶς ἐδίωξαν τὸν Ὑψηλάντη· ἐγὼ τοὺς εἶπα: ἐλάτε νὰ σᾶς εἰπῶ πρῶτον καὶ ἐγὼ, ἔπειτα εἶμαι συμβοηθὸς σας νὰ τοὺς σκοτώσετε· τοὺς ἐτράβιξα τὴν τουφέκι, εἰς μία θρύσι ὅλους, καὶ ἀνέβηκα ἐπάνω εἰς μία πέτρα γιὰ νὰ ἀκοῦν ὅλοι, καὶ τοὺς εἶπα: διατί θέλομε τὸν χαῦμό μας μονάχοιμας; ἡμεῖς ἐσηκώσαμε τὰ ἄρματα διὰ τοὺς Τούρκους καὶ ἔτσι ἀκουσθήκαμεν εἰς τὴν Ἑυρώπη, ὅτι ἴσηκωθήκαμεν εἰς Ἕλληνας διὰ τοὺς Τυράντους, καὶ στέκεται ὅλη ἡ Ἑυρώπη νὰ ἰδῆ τί πράγμα εἶναι τοῦτο. Οἱ Τούρκοι ὅλοι εἶναι ἀκόμη ἀπειράγοι εἰς τὰ Κάστρα καὶ εἰς ταῖς χώραις, καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ βουνά, καὶ ἂν σκοτώσωμεν τοὺς προεστοὺς θὰ εἰποῦν οἱ Βασιλεῖς, ὅτι τοῦτοι δὲν ἐσηκώθησαν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ σκοτωθοῦν συνατοίτους, καὶ εἶναι κακοὶ ἀνθρώποι, Καρδενάροι, καὶ τότε εἰμποροῦν οἱ Βασιλεῖς νὰ βοηθήσουν τὸν Τούρκο καὶ νὰ λάβωμε ζυγὸν βαρύτερον ἀπὸ ἐκεῖνον ὅπου εἶχαμε· γράφομε καὶ ἔρχεται ὀπίσω ὁ Ὑψηλάντης καὶ μὴν ἐπῆρε ὁ νοῦς σας αἴρα. Τότε

τοὺς ἡσύχασα. Οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ Μαυρομιχάλης ἔστειλαν τὸν Ἄναγνωσταρᾶ καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω τὸν Ὑψηλάντη, καὶ ἐπῆγε πᾶσα ἕνας εἰς τὴν θέσι του. Τότε ἐπροσκύνησε ἡ Μονοβασιά εἰς τὸν Κατακουζινό· ἐπολιορκοῦσαν ἐκεῖ οἱ Μανιάται καὶ οἱ Τζάκονοι διὰ ξηρᾶς, καὶ διὰ θαλάσσης Σπετζιώτικα Καράβια. Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπαρὰδόθη καὶ τὸ Νιόκαστρο, ἐπολιορκοῦσαν Μανιάτες, Ἀρκαδινοὶ καὶ Μεσσήνιοι διὰ ξηρᾶς, καὶ διὰ θαλάσσης Σπετζιώτικα Καράβια. Σὰν ἐπήγαμε εἰς τὰ Τρίκορφα, εἶπαμε τοῦ Πετρόμπεη, νὰ στείλῃ εἰς τὴν Μάνη νὰ φέρῃ βοήθεια, καὶ μᾶς ἀπεκρίθηκε: ὅτι οἱ Μανιάτες δὲν ἐβγαίνουν ἂν δὲν πληρωθοῦν· τότε ἦλθαν 500 Μανιάτες καὶ τοὺς ἐπλήρωναν ὅλαι αἱ Ἐπαρχίαι ὅπου ἐπολιορκοῦσαν τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἡ Καρύταινα ξεχωριστὰ ἐπλήρωνε 300 Μανιάτες τοῦ Μούρτζινου. Ἐφέραμεν ἕνα κανόνι ἀπὸ τὸν Μιστρᾶ καὶ ἐκανονιτζάραμε τὴν Τριπολιτζᾶ ἀπὸ μακρυά. Ἐκείναις ταῖς ὥραις ἐκάθοντο οἱ Ἄρχοντές μας εἰς τὴν Ζαράκωδα, δὲν ἐνθυμοῦμαι τῶρα: τί τοὺς ἐζήτησε ὁ Ὑψηλάντης καὶ οἱ Ἄρχοντες δὲν τὸν ἐδέχθησαν· τὸ στρατεύμα σὰν τὸ ἤκουσε αὐτὸ, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ζαράκωδα νὰ τοὺς σκοτώσῃ· μοῦ ἔκαμε μία ἀναφορὰ καὶ μοῦ ἔλεγε, ὅτι: οἱ Ἄρχοντες δὲν θέλουν νὰ ὑπογράψουν ἐκεῖνο ὅπου ζητῆ ὁ Ὑψηλάντης, καὶ μοῦ ζητοῦσαν τὴν γνώμη μου διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν· καὶ ἐγὼ τοὺς ἀπεκρίθηκα: μείνετε ἥσυχοι καὶ ἐγὼ τελειώνω καὶ τούτην τὴν δουλειά· ἐσηκώθηκα λοιπὸν τὸ μεσημέρι καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζαράκωδα, ἤρρηκα τοὺς Ἄρχοντας, τοὺς εἶπα: τί κάνετε; κάμετε ὅ,τι κάμετε, ὑπογράψατε ὅ,τι σᾶς ζητεῖ ὁ Ὑψηλάντης διὰ νὰ τε-

λειώση και αὐτός ὁ βρασμός· και ἔτσι ἐτελείωσε και αὐτό. Τὴν ἡμέρα τοῦ Ἀγίου Ἡλίου, ταῖς 20 Ἰουλίου οἱ Τοῦρκοι ἤλθαν εἰς ἡμᾶς και ἐπῆγαν εἰς τοὺς Ἀγιοπετρίτας και Τζακῶνους· ἐκεῖνη ἡ ἡμέρα ἦτον δυσυχισμένη διὰ ἡμᾶς, ἐσκοτώθηκαν 15 Ἀγιοπετρίτες και 10 Μισοριώτες· καθημερινῶς εἶχαμε πόλεμο ἀπὸ τὸ μεσημέρι ἕως εἰς τὸ βράδυ, και τὸ βράδυ τοὺς ἐμβάζαμεν μέσα· ἐσιμόσαμεν τόσο κοντὰ, ὅπου ἐφέραμεν κοσμῆτες διὰ νὰ φτιάσουν λαγοῦμι εἰς τὴν μεγάλη τάπια τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἄρχισαν ἡ ζωοτροφίαις νὰ ὀλιγοστεύουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, και ἐδιωχναν ταῖς Ἑλληνικαῖς φαμηλιαῖς ἀπὸ μέσα διὰ νὰ μὴν τρώγουν τὸν ζαερέ, και ἔτσι εἶχαμεν κάθε ἡμέραν εἰδήσιον, τί ἔκαμναν και δὲν ἔκαμναν μέσα οἱ Τοῦρκοι· τοὺς ἔφερναν εἰς τὸ ὄρδι μου και τοὺς ἐξέταζα. Νερὸ τοὺς ἔλειψε, ἐρρίψαμε φλόμο εἰς τὰ τριγυρινὰ νερά· οἱ Ἕλληνες ἐπήγαιναν ἕως εἰς τὰ τεῖχη τῆς Τριπολιτζᾶς. Μία ἡμέρα ἔμαθα ἀπὸ ἕναν Ἕλληνα, ὅτι ὁ Κιαμίλμπεης ἐτοιμάζεται μὲ μιὰ τριακοσαριὰ ἢ πεντακοσαριὰ διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Κόρινθο και ἔμελλε νὰ ἀπεράσῃ ἀπὸ τὸ Μήτικα. Ἐγὼ σὰν τὸ ἄκουσα αὐτὸ (μόλον ὅτι ἦτον ψεῦμα), ἐγνοιάσθηκα και ἐπῆρα 10 Καβαλαραίους και ἐπῆγα εἰς τὸ Μήτικα διὰ νὰ ἰδῶ τὸ στράτευμα, και ἀντὶ 200 Τριπολιτζόταις ὅπου εἶχα διατάξει νὰ μένουν ἐκεῖ δὲν εὔρηκα παρὰ 30· τοὺς ὠμίλησα μὲ τὰ χαράματα και ἤλθαν· τοὺς ἐμάλωσα διὰτὶ ἦτον τόσο ὀλίγοι, και αὐτοὶ μοῦ εἶπαν, ὅτι δὲν ἦτον ἄλλοι φερμένοι και ἦτον 20 ἡμέραις ὅπου ἐφύλαγαν ἐκεῖ. Ὁ Νταγρές μὲ 200 ἀνθρώπους ἦτον εἰς τὰ Τζιπιανὰ και εἰς ταῖς ῥάχαις· τότε τοὺς ἐρρίξαν μερικά τουφέκια· ἐκατέβηκαν και αὐτοί,

καὶ τοὺς ἐπῆρα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Χωρίον Λουκᾶ· ἔπειτα ἐπῆρα τοὺς 200 τοῦ Νταγρέ καὶ τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ Μήτικα ἀντίκρου εἰς τὴν Καπνίστρα καὶ ἔφκιασαν ταμπούρια· κυττάζω τὴν γῆν, καὶ ἦτον εὐκολο νὰ σκαφθῆ ἀπὸ τοῦ Μήτικα ἕως εἰς τὴν πέρα μεριά τῆς Καπνίστρας, ὅπου ἄφηκα τοὺς στρατιώτας τοῦ Νταγρέ· ἦτον μακριὰ ἓνα μίλι, καὶ τὸ μισὸ ἦτον γράνες ἀμπελιῶν· τοὺς λέγω: νὰ φτιάσωμε μία γράνα ἐδῶ· τότε ἔγραψα μία διαταγὴ εἰς τὰ Τριπολιτζότικα χωριά: νὰ μαζωχθοῦν 70 ὡς 200 καὶ νὰ σκάψουν μία γράνα (χαντάκι), καὶ νὰ ρίχνουν τὸ χῶμα κατὰ τὴν Τριπολιτζά, ἐπειδὴ δὲν ἤλπιζα ὅτι θὰ περάσουν τὴν ἄλλη μεριά τῆς γράνας· καὶ εἰς 3 ἡμέρας τὴν ἔφτιασαν, τὴν ἐπῆγα ἕως τὰ ταμπούρια καὶ τὴν ἄφησαν 700 βήματα ἕως τὴν ρίζα τοῦ βουνοῦ, ὅπου εἶχαν τὰ ταμπούρια· τὸ ἄφημα αὐτὸ ἔγεινε πρὸς ὄφελος τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κεχαϊᾶς εἰς τρεῖς τέσσαρες ἡμέρας μὲ 6,000 στρατεύμα ἐβγῆκε καὶ ἐπῆγε κατὰ τὰ Δολιανὰ καὶ γυρίζει ἔπειτα καὶ πλακώνει τὸν Νταγρέ, καὶ τὸ χαλᾶν αὐτὸ τὸ ὄρδι· τοῦ ἐσκότωσαν 27 καὶ 20 λαβωμένους. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶδαν τὴν γράνα, διατὶ ἦτον νύκτα, μόνον εἶδαν τὴν ἄκρην καὶ εἶπαν: οἱ Γκιαούριδες σύνορα κάμνουν, μαιράζουν τὴν γῆν. Ὁ Νταγρὸς ἐκλείσθη εἰς μία Σπηλιὰ μὲ 4. Ἐυθὺς σὰν ἤκουσα τὰ τουφέκια, ἐκατάλαβα ὅτι ἐκτύπησαν τὸν Νταγρέ καὶ ἐκίνησα· εἰδοποίησα ὅλα τὰ ὄρδιὰ τὰ Καρυτινὰ νὰ τραβοῦν κοντά μου, καὶ ἐγὼ ἐβγῆκα μὲ τὸν Αἰουτάντε μου Φωτάκο, εἰς τὸ Χωματοβουῖνι, καρσι (ἀντίκρου) εἰς τὸ Μήτικα, καὶ μιὰ τρακοσαριά, οἱ ὀγλιγορώτεροι, τοὺς ἔστειλα νὰ πιᾶσουν τὴν γράνα καὶ νὰ πᾶνε εἰς βοήθεια τοῦ Νταγρέ·

ἐπέρασαν αὐτοὶ ἀπὸ κοντᾶ, ἦλθον ἄλλοι 200. τοὺς ἔστει-
 λα καὶ αὐτοὺς, καὶ ἦλθον Καρυτινοὶ 1,000. Οἱ Τούρ-
 κοι ὅπου εἶχαν μείνει εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐβγῆκον καὶ
 ἐπολεμοῦσαν διὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Ἑλληνας νὰ ἐλ-
 θουν εἰς βοήθειαν. Οἱ στρατιῶτες ὅπου εἶχα στείλει
 ἐκτύπησαν τοὺς Τούρκους ἀποπάνω, καὶ τοὺς ἐτζάκισαν,
 καὶ ἐγλύτωσαν τὸν Νταγρέ· τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ
 Τουρκικοῦ στρατεύματος, εὐρίσκετο εἰς τοῦ Λουκᾶ τὸ
 χωριὸν, καὶ ἐφόρτωναν 600 φορτώματα ζωοτροφίας. Ὁ
 Κεχαϊῆς ἔστειλε 300 καθαλαραίους διὰ νὰ περάσουν τὴν
 γράνα· τοὺς ἐβάρεσαν οἱ ἐδικοίμας, καὶ ἔπειτα τοὺς ἄ-
 νοιξαν οἱ ἐδικοίμας καὶ ἐπέρασαν οἱ 300 Τούρκοι, ἐ-
 σκότωσαν 5, λαβωμένοι 10, 15 ἄλογα. Ἐγὼ ἐδυνάμωσα
 τοὺς Ἑλληνας. Τότε ξεκινᾷ ὁ Κεχαϊῆς 1,000. Οἱ Ἑλ-
 ληνες ἐδιχομοιράσθησαν πλάτη με πλάτη, καὶ ἡμεῖς
 ἐκτυπούσαμε τοὺς Τούρκους ὅπου ἦτον ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος
 καὶ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος· τοὺς ἐκτύπησαν
 τοὺς 1,000· ἐσκότωσαν μιὰ πενηνταριά ἀπ' αὐτοὺς,
 καὶ πολλοὶ λαβωμένοι, καὶ πολλὰ ἄλογα· ἔπειτα ἦλθε
 καὶ τὸ μεγάλο σῶμα τῶν Τουρκῶν με τὰ φορτώματα
 ἕως 600 μουλάρια καὶ ἄλογα με τοὺς πεζοὺς καὶ καθα-
 λαραίους· τὰ φορτώματα τὰ εἶχαν εἰς τὴν ἄκρη. Οἱ
 Ἑλληνες ὅπου εἶχα στείλει εἰς βοήθειαν τοῦ Νταγρέ,
 τοὺς ἔφεραν πολεμῶντας ἀποπίσω κατάκαμπα. Κάμνει
 γιουρούσι καὶ ἡ περασμένη καθαλαριά καὶ ἡ ἀπεράστη·
 σκοτώνουν 80 καθαλαραίους, καὶ ὅλα τὰ φορτώματα
 μένουσιν εἰς τὴν ἐξουσία τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἑλληνες
 ἐδόθησαν εἰς τὰ λάφυρα, καὶ ἐγλύτωσαν οἱ Τούρκοι,
 διότι δὲν τοὺς ἐπῆραν κυνηγῶντας. Ἐπάσχισα με τὸ
 σπαθί, με ταῖς κολακείαις διὰ νὰ τοὺς κινήσω, πλὴν

δὲν ἄκουαν, καὶ εἶζι ἐγλύτωσαν οἱ Τοῦρκοι. Εἷς αὐτὸν τὸν πόλεμον Τοῦρκοι ἦσαν 6,000, οἱ περισσότεροι καβαλαραῖοι, Ἕλληνες ἦσαν 1,000 ὅλοι Καρυτινοί· ἐλαβώθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κεχαϊάμπη, Ἕλληνες 2 μόνον ἐσκοτώθησαν καὶ 2, 3 λαβωμένοι· οἱ Τοῦρκοι 120 σκοτωμένοι καὶ χωριστὰ οἱ λαβωμένοι. Οἱ Τοῦρκοι πλέον δὲν ἐβγῆκαν ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Τριπολιτζᾶς, ἦτον ἡ ὕστερή τους φορά· ἐπολεμοῦσαν ἀπὸ τὰ τεῖχη, ἀπελπίσθησαν διὰ νὰ εὔρουν πλέον ζωοτροφίας· εἰς τὰς 10, 15 Αὐγούστου ἔγεινε αὐτὸς ὁ πόλεμος, ἕνας μῆνας, πρὶν νὰ παρθῇ ἡ Τριπολιτζᾶ.

Ἐπῆγα μία νυκτιὰ καὶ ἔπιασα τοῦ Μαντζαγρᾶ· Ἐκάμαμε χαντάκια καὶ ἔκαμα καὶ ἦλθε ὁ Δημητράκης Δελιγιάννης μὲ τὸ σῶμά του καὶ ἔπιασε αὐτὸ τὸ χωριὸ 10 λεπτὰ μακρῶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. Τὰ τούρκικα ἄλογα ἄρχιζαν νὰ ἀποσταίνουν, διότι δὲν εἶχον πλέον νὰ φάγουν· ἔστειλα τὸν Γενναῖον καὶ ἐμάζωξε Τζακωνίτες καὶ Ἀγιοπετρίτες καὶ τοὺς ἔσμιξε μὲ τὸν Παναγιώτη Ζαφυρόπουλο καὶ Γεωργάκη Ἰζάκονα κ' ἔπιασαν τὴν Βουλιμὴν, δὲν φθάνει τὸ κανόνι ἐκεῖ, παρομοίως ἔστειλα τὸν Κεφαλᾶ μὲ Μεσσαηνίους κατὰ τὸν Ἅγιον Σώστη καὶ ἐταμπουρώθη, καὶ ἔτζι δὲν τοὺς ἀφίναμε μὲ τελειότητα νὰ σπαραξοῦν πλέον. Οἱ Ἀρβανῖτες ἄρχισαν νὰ ἔχουν ὀμιλίαις μὲ ἡμᾶς· αὐτοὶ ἦτον 3,000 καὶ ἐκείνη ἦτον ἡ δύναμις τῆς Τούρκικης φρουρᾶς, μὲ ἐπρόβαλαν νὰ τοὺς ἀφήσω ν' ἀπεράσουν καὶ τοὺς ὑπεσχέθηκα, τοὺς μὲν Τούρκους ἐντοπίους νὰ τοὺς ἀφήσω με χωρὶς τὰ ἄρματά τους καὶ τοὺς Ἀρβανίτας μὲ τὰ ἄρματά τους. Ὀμίλησα μὲ τοὺς Ἀρχοντας, μὲ τὸν Μαυ-

ρομιχάλη πρώτα και ἔπειτα ἔδωσα λόγον τιμῆς εἰς τοὺς Ἀρβανίταις διὰ νὰ ἀναχωρήσουν.

Κατὰ τὸν Ἰούνιον Μῆνα ὅταν πολιορκούσαμεν τὴν Τριπολιτζᾶ ἐσήκωσα ἀπὸ τὰ Ντερβένια τὸν Μακχαρίτην Πᾶν. Ὁ Πᾶνος, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Γενναῖος, ὁ Ἀποστόλης ἦτον εἰς τὰ Βασιλικά, Ἐπαρχία τῆς Κορίνθου, διότι τοὺς εἶπαν ὅτι ἦλθαν Τοῦρκοι.

Τὸ στράτευμα, 700, μὲ τὸν Ὑψηλάντην ἀπὸ τὴν Ἀγία Εἰρήνη ἀγνάντευαν τὸν στόλο ποῦ καίγει τὸ Γαλαξίδι. Ὅταν πολιορκούσαμε στενά τὴν Τριπολιτζᾶ, ἔβγαιναν ἔξω οἱ πολιορκημένοι, ἔς τὸν πόλεμον τοὺς ἔπιάνουμε, μεταξὺ αὐτῶν ἐπιάσθη ὁ Χαντζῆ Χρῆστος, ὁ Κότζος· οἱ Βούλγαροι ἦτον σείζιδες· ὡς 200 ἐπιάσαμεν, ἦτον χριστιανί.

Ἐν ταυτῷ ἄρχισαν οἱ Ἀρβανίταις νὰ πραγματεύωνται— ἦτον ἓνας γραμματικὸς μὲ τοὺς Ἀρβανίταις, γραμματικὸς τοῦ Βελήμπεν και Ἀλμάσμπεν· Αὐτὸς ἔκαμνε τὸν μεσίτη μὲ τοὺς Ἀρβανίταις νὰ τοὺς ἔβγάλωμεν· οἱ ἐπίλοιποι Τοῦρκοι μανθάνοντας τὸ τραττάτο, ἠθέλησαν νὰ πάρουν μέρος και αὐτοὶ· ἐβγαίνανε εἰς ἓνα μέρος, ἐπήγαινε δὲ Πετρόμπενης, ὁ Ἀναγνώστης Ντελιγιάννης, Κρεβατᾶς και ἄλλοι, και τοὺς ἐλέγαμε, νὰ ἀφήσουν τ' ἄρματα, και νὰ τοὺς ἔμβαρκάρωμε ὅπου θέλουν· ἐκεῖνοι ἔλεγαν ὅχι, μὲ τ' ἄρματά μας στέλνουμε, ἔς τοὺς Ἀρβανίταις, διὰ νὰ ἐμπιστευθοῦν νὰ ἐβγοῦν, τὸν Κολιόπουλο ὡς ἐνέχυρον. Βλέποντες οἱ Ἕλληνες ὅτι θὰ πέσει ἡ Τριπολιτζᾶ, ἐμαζώχθησαν 20,000 (22 Σεπτεμβρίου)· καθὼς ἐδοκίμασαν οἱ Ἀρβανίταις νὰ φύγουν, ἐπήδησαν οἱ Ἕλληνες μέσα ἀπὸ τὴν τάπια τοῦ Σαραγιοῦ. Οἱ Ἀρβανίταις ἐβγήκαν ἔξω, ἐπῆραν τὸν Κολιόπουλο, ἐτράθηξαν κατὰ τὸν Μήτικα ἕως 2,500. Μπαίνοντας τ' ἀσκέρι, ἔβαλα τελάλι νὰ μὴ σκοτώ-

σουμε τούς Ἀρβανίταις· ἐβγῆκαν ὡς 2,000, καὶ μέσα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἔκοβαν.

Τὸ ἄλογό μου ἀπὸ τὰ τεῖχη ἕως τὰ σαράγια δὲν ἐπάτησε γῆ. Ἀρβανίταις κλεισμένοι εἰς τὸν Πύργο, δὲν πείθονται εἰς τὴν φωνή μου.

Ἐκεῖ ποῦ ἐβγῆκα μὲ τούς Ἕλληνας, τὸ πρᾶγμα τους οἱ Ἀρβανίταις τὸ εἶχαν στελμένο εἰς τὸ τζατῆρί μου ἀπὸ ἡμέρας ἔμπροστὰ τρεῖς. Πηγαίνάμενος ἐκεῖ, δοκίμασαν οἱ Ἕλληνες νὰ κτυπήσουν τοὺς Ἀρβανίταις, ἐγὼ τοὺς εἶπα: ἂν θέλετε νὰ βαρέσετε τοὺς Ἀρβανίταις σκοτώσετε ἐμένα πρῶτα, εἰ μὴ καὶ εἶμαι ζωντανὸς ὅποιος πρωτορίζει ἐκείνονε πρωτοσκοτόνω πρῶτα· κ' ἐμβῆκα ἔμπροστὰ μὲ τοὺς σωματοφύλακάς μου, καὶ ἐμίλησα τῶν Ἀρβανίτων καὶ ἦρθαν ὁ Λιμάμπης καὶ ὁ Βελήμπης οἱ δύο Ἀρχηγοὶ τῶν Ἀρβανίτων καὶ τοὺς ἐζήτησα 2 ἐνέχυρα, καὶ τοὺς ἔδωσα τὸ πρᾶγμα τους, 13 φορτώματα.

Εἰς τὸ τραττάτο ἦτον οἱ πρώτιστοι τῶν Ἑλλήνων· ἐγὼ ἔμεινα πιστὸς εἰς τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου.

Ἐπῆρα τὸν Κολιόπουλο ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίταις καὶ τοὺς ἔδωσα τὸν Γιαννάκη Κολοκοτρώνη, Χρηστάκη καὶ Βασίλη Ἀλωνισθιώτη.

Τὸν Κολιόπουλο τὸν ὠρδίνιασα μὲ 300 ἀνθρώπους νὰ τοὺς ξεβγάλη· ἔτζι τοὺς ἐπῆρε εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ εἰς τὴν Βοστίτζα, καὶ ὁ Κολιόπουλος ἐγύρισε ὀπίσω. Τὸ ἀσκέρι ὁποῦ ἦτον μέσα τὸ Ἑλληνικὸ ἔκοβε καὶ ἐσκοτώνε ἀπὸ Παρασκευῆ ἕως Κυριακῆ, γυναῖκαις, παιδιὰ καὶ ἄνδρας 32,000· μίαν ὥραν ὀλόγυρα τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἕνας Ἰδραῖος ἔσφαξε 90. Ἕλληνες ἐσκοτώθηκαν 100· ἔτζι ἐπῆρε τέλος. Τελάλη, νὰ παύσῃ ὁ σφαγμὸς.

Τοῦ Σεχνετζίμπη η φραηλιά ἔμεινε μ' ἐμέ, 24 ἄνθρωποι τὸν Κιαμίλπη τὸν πῆρε ὁ Γιατράκος — ὁ Κεχαϊᾶς ἔμεινε αἰχμάλωτος μὲ τὰ χαρέμια καὶ τὰ περιλαβε ὁ Πετρόμπης.

Μετὰ τὴν νίκη τοῦ Βαλτετζιοῦ τοῦ εἶχα γράψει ἓνα γράμμα καὶ τοῦ Ἐλεγα, ὅτι : σ' ἐνόμισα τακτικὸν καὶ ἤλθες κλέφτικα νὰ πολεμήσης, μανθάνω ὅτι κάνεις προσκυνοχάρτια εἰς τοὺς Ῥωμαίους, δὲν εἶναι τώρα καιρὸς διὰ τοὺς Τούρκους νὰ δίνης προσκυνοχάρτια, ἀλλὰ εἶναι τῶν Ἑλλήνων καιρὸς νὰ δίνουν εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ ἐλπίζω νὰ σοῦ δώσω ῥάγι, ἂν γλυτώσης, νὰ πᾶς εἰς τὸν τόπον σου, βάστα ὅσο ἔμπορέσεις καὶ καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸ Σαράγι σου. Καὶ ὁ Θεὸς τὸ ἤφερε καὶ ἐσμίξαμε εἰς τὸ Σαράγι — ἤμουν σκλάβος εἰς τοὺς Ῥούσσους ἔλεγε ὁ Κεχαϊᾶς, καλῆτερα νὰ χαθῶ εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀλλοῦ θὰ μὲ στείλῃ ὁ Σουλτάνος νὰ χαθῶ — μὴν φοβᾶσαι, δὲν φονεύομε ὅσους ἐπροσκύνησαν. Τοὺς ἐπαραδώκαμεν εἰς τὴν φύλαξιν τῶν Μαυρομιχαλέων.

Ὅταν ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ἔδειξαν εἰς τὸ παζάρι τὸν Πλάτανο ὁποῦ ἐκρέμαγαν τοὺς Ἑλληνας, ἀναστέναξα καὶ εἶπα : αἴτε, πύσοι ἀπὸ τὸ σόγι μου καὶ ἀπὸ τὸ ἔθνος μου ἐκρεμάσθησαν ἐκεῖ, καὶ ἐδιέταξα καὶ τὸν ἔκοψαν ἐπαρηγορήθηκα καὶ διὰ τὴν σκοτομὸν τῶν Τουρκῶν.

Ὅταν ἐκίνησα διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Βαλτέτζι, εἰς τὸν δρόμον ἐβγῆκαν τρεῖς λαγοὶ καὶ τοὺς ἐπιασαν ζωντανούς ἰὶ Ἑλληνας, τότε τοὺς εἶπα, ὅτι ἡ νίκη παιδιὰ εἶναι ἐδική μας. Εἶχαν πρόληψι οἱ Ἑλληνας ὅταν ἔβλεπαν λαγούς καὶ ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὸ στρατόπεδο καὶ δὲν τοὺς ἐσκότωνιν ἢ δὲν τοὺς ἐπιασαν ἢ καρδιὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκρύωνε, ὅτι θὰ χάσουν τὸν πόλεμο.

Ἄπὸ βουνὸ εἰς βουνὸ εἶχα τουφέκια μὲ φωτιαῖς καὶ

εις ὀλίγαις σιγμαῖς εἶδα εἶδῃσιν εἰς τὰ μακρυνὰ στρατεύματα.

Μία φορά εἰς τὰ τρίκορφα ὁ Ἀναγνώστης Ζαφυρόπουλος ἀπὸ τὸ Ζυγοβίσι, τὸν ὁποῖον εἶχα γραμματικὸν τότε, μὲ ἤβλεπε ὁποῦ ἀγωνιζόμενα εἰς τὰς 24 ὥρας. Εἰς τὰς 20 ἐπήγαινα εἰς τὴν τέντα μου καὶ ἔτρωγα ὀλίγο ψωμί· μοῦ εἶπε; αἶτε Κολοκοτρῶνη παιδεύσου, παιδεύσου, καὶ ἡ πατρὶς σου θέλει σὲ ἀνταμείψει· ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα ὅτι, ἐμένα ἡ πατρὶς θὰ πρωτοεξορίσει, καὶ ἡ τύχη τὸ ἤφερε καὶ ἀλήθευσα.

Εἶχαμε σχέδιο νὰ προβάλωμεν εἰς τοὺς Τούρκους τῆς Τριπολιτζᾶς νὰ παραδοθοῦν, καὶ ἔτζι νὰ στείλωμεν ἀνθρώπους μέσα νὰ μαζευθοῦν ὅλα τὰ λάφυρα, καὶ ἔπειτα νὰ τὰ διαμοιράσουν κατ' ἀναλογίαν εἰς διαφόρους Ἐπαρχίας καὶ νὰ βγάλουν διὰ τὸ ἔθνος· ἀλλὰ ποιὸς ἤκουσε. Ἡ Καρύταινα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πολιορκίας τῆς Τριπολιτζᾶς ἕως τὴν πτώσιν της ἔδωσε 48,000 σφαχτὰ καὶ ἐρήνους ἀπὸ τοὺς εὐκαταστάτους.

Ἐπειτα ἀπὸ 10 ἡμέρας ἐβγῆκαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ λάφυρα καὶ ἐπῆγαν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις τους σκλάβους, σκλάβαις. Σὲ 10 ἡμέραις ὁποῦ ἐπέλασα ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐσιγουρεύθησαν τὰ λάφυρά τους, ἐκάμαμε συνέλευσι, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Πετρόμπεης καὶ ἄλλοι, ὁποῦ εἶχαμεν ἀρχὴν· τοὺς εἶπα, ὅτι, εἶναι καιρὸς νὰ ἐκστρατεύσωμε τώρα καὶ νὰ κινήσω διὰ τὴν Πάτρα, καὶ τὸ ἔκριναν εὐλογον· τότε ἐκίνησα μόνον μὲ 40 σώματοφύλακας γιὰ τὴν Πάτρα· ἔστειλα προσταγὴ εἰς τὴν ἐπαρχία τῆς Καρύταινας, νὰ μαζωχθοῦν τὰ στρατεύματα διὰ τὴν Πάτρα· καὶ ὅταν ἐφθασα στὰ Μαγούλιανα ἔξῃ ὥραις ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐσυνάχθησαν 1700 στρατιῶται, καὶ ἕως νὰ κατεβῶ εἰς τὴν

Γαστούνη ἐμάζωνα 10,000. Ἀκούοντας ὅτι ἐκστράτευα διὰ τὴν Πάτρα οἱ Ἄρχοντες, ὁ Ἄ. Ζαΐμης, Σωτὴρ Χαλάμπης, Π. Πατρῶν, ποῦ πολιόρκιζαν τὴν Πάτρα, γράφουν ἓνα γράμμα τοῦ Ἰψηλάντη καὶ Πετρόμπεη καὶ ὅλης τῆς τότε Κυβερνήσεως (Γερουσίας)· ἐμάθαμε ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἔρχεται εἰς τὴν Πάτρα, ὁ Κολοκοτρώνης νὰ μείνη καὶ νὰ ἔλθῃ βοήθεια μιὰ τριακοσαργιὰ νωμάτοι ἢ μὲ τὸν Δελιγιάννη ἢ μὲ ἓνα Μαυρομιχάλη, διατί σὲ ἕξ ἡμέραις πέρνομε τὴν Πάτρα, — διατί ἔλεγαν τῶν μικρῶν: δὲν συμφέρει, ὅτι ἂν ἔλθῃ ὁ Κολοκοτρώνης θὲ νὰ πάρῃ καὶ τῆς Πάτρας τὰ λάφυρα καθὼς καὶ τῆς Τριπολιτζᾶς· σκοπὸς τους ἦτον νὰ μὴ πάρω τὴν Πάτρα καὶ δυναμωθῶ· ἂν μὲ ἄφιναν νὰ πάγω ἀμέσως, θὰ μοῦ ἔδιδαν ἀμέσως τὰ κλειδιά οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸν φόβον τους. (Ἀνάθεμα νὰ ἔχουν). Οἱ Ἀλαῖοι ἦτον μέσα — πρώην σχετικοὶ τοῦ Κολοκοτρώνη· εἶχον ταῖς φαμηλιαῖς των εἰς τὸν Ἑπακτο. — Μοῦ γράφουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, νὰ γυρίσω ὀπίσω, διότι ἡ Πάτρα τελειώνει· νὰ γυρίσης ὀπίσω νὰ πᾶμε εἰς τὸ Ναύπλιο. Ἐγύρισα μὲ τὰ στρατεύματα ποῦ εἶχα συνάξει· πηγαίνω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐστείλαμε ἓνα γράμμα νὰ ἰδοῦμε τί κάνουν εἰς τὸ Ἀνάπλι; μᾶς ἀποκρίνονται, ὅτι εἴμεθα ἄξιοι νὰ πάρωμε τὸ Ἀνάπλι, διότι ἔχει πείνα· ἀρχηγοὶ εἰς τὴν πολιορκίαν, Τζόκρης, Στάϊκος, Σταματελόπουλος, Παππᾶ Ἀρσένης. Τὴν ἴδιαν ὥραν ὅπου ἔκαναν τὸ γράμμα ἔφθασε ἓνα καράβι εἰς τὸ Ἀνάπλι Ἀουστριακὸ φορτωμένο σιτᾶρι ἕως 10,000 κοιλὰ. Τὴν ἴδιαν ὥραν μᾶς στέλνανε ἓνα γράμμα· φθάσατε, ὅτι ἦρθε ἓνα καράβι μὲ προεπιζιόνας, καὶ δὲν εἴμποροῦμε μόνοι μας· ἀμέσως ἐκινήθημεν διὰ τὸ Ἄργος, ὁ Ἰψηλάντης, ὁ Πετρόμπεης, ἡ τότε Γερουσία. Κάνουν μίαν ἀναφορὰ οἱ Τριπολιτζιωταῖς

μου γυρεύουν τὸν Πᾶνο νὰ μείνη φρουρὰ διὰ τὴν εὐταξίαν τῆς πόλεως. Τοὺς ἀπεφάσισα, καὶ τὸν ἄφηκα. Ἐκστρατεύσαμε καὶ ἐκατεβήκαμε εἰς τὸ Ἄργος, ἐπήραμε καὶ τὸν Κιζμίλμπεη καὶ ἓνα παιδί τοῦ Κιζμίλμπεη. Σὰν ἐκατεβήκαμε στὸ Ἄργος εὐρήκαμε τὴν πολιορκία πολὺ καλά.

Ἡ Μποβολίνα μὲ τὸν ἀδελφόντης ἐφύλαγε τὸ μπλόκο. Ἐκεῖ ποῦ ἐσυνάχθημεν ἤλθαν ἀπὸ Ὑδρα, Σπέτζαις, Πελοπόννησο, νὰ κάμωμε Κυβέρνησι. Τῆς ἰδίας ὥραις ἀπεφασίσαμε νὰ κάμωμε ρεσάλτο εἰς τ' Ἀνάπλι· ἐκείναις ταῖς ὥραις ἐκαθάλικα νὰ πάγω ε' τοὺς μύλους, νὰ ἰδῶ τὰ καράβια, εἰς τὸν δρόμο μ' ἐρρίζε τ' ἄλογο καὶ ἤμουν ἄρρωστος. Ἐκαναν τὸ συμβούλιο νὰ γενῆ τὸ ρεσάλτο. Τὸ στεριανὸ στράτευμα νὰ κτυπήσῃ τὸ Παλαμίδι καὶ τῆς Στεριᾶς τὴν πόρτα, καὶ τὰ καράβια νὰ κανονιζάρουν τὸ Καστέλι καὶ τὰ 5 ἀδέλφια, καὶ 500 μικρὰ Κρανιδιώτικα νὰ κτυπήσουν μέσα ἀπὸ τὸ γιало. Ἡ γνώμη μου δὲν ἦτον. Μοῦ εἶπαν σὰν ἦσαι ἀνείμπορος κάτζε· οἱ ἀδελφοί μου πᾶνε νὰ σκοτωθοῦν καὶ ἐγὼ νὰ κάτζω; Ἐμαζώχθησαν τ' ἀσκέρια ε' τὴν Ἄρια. Ὁ Ἰωσαφὰτ ἔβαλε λόγο εἰς τ' ἀσκέρια: ὅποιος σκοτωθῆ, λαβωθῆ, ἢ Πατρίς θέλει τοὺς βραβεύσει.

Εἶμασθε ὡς 4,000· χωρίζουν, ε' τὸ Παλαμίδι μὲ 1,000 νὰ πάγω ἐγὼ, καὶ ὁ Νικήτας, καὶ Γιατράκος καὶ ἄλλοι, νὰ κτυπήσουν τοῦ γιαλοῦ τὴν πόρτα. Ὁ Ταρέλας φιλέλλην εἶχεν ἕως 100.

Τοὺς εἶπα, νὰ κτυπήσουν τὰ κηράβια πρῶτα ἕως ἔχουν καιρὸν, καὶ ἂν δὲν ἔχουν καιρὸ νὰ μὴ δοκιμάσωμεν. αὐτοὶ ἀποκρίθησαν: τὰ καράβια εἶναι ποῦ εἶναι, νὰ τοὺς κτυπήσωμεν πρῶτα ἡμεῖς· νὰ κτυπήτῃ νύκτα τὴν αὐγὴ εἰς τὸ Παλαμίδι, διὰ νὰ τραβίξουν ἀπὸ τὴν χώρα δύ-

ναμιν εἰς τὸ Παλαμίδι, καὶ τότε νὰ κτυπήσουν τῆς Στε-
ριᾶς τὴν πόρτα. Ἐμένα μὲ ἀποφάσισαν μὲ 1,000· 400
μὲ ἀκολούθησαν, οἱ ἄλλοι νομίζοντες νὰ ἐμβῶν εἰς τὴν χώ-
ρα. Μ' ἐκείνους ποῦ ἐπῆγα ἐγὼ τὴν αὐγὴ, ἀνοιξα τουφέκι
καὶ εὐγάλαμε ταῖς σκάλαις ἀπὸ τὴν Πρόνοια, ἐκτύπησαν
καὶ ἐπῆγαν ἴσια μὲ τὸ Λεῦκο. Τὰ καράβια ἀπὸ τὸν για-
λὸ δὲν τοὺς ἔκανε ἀέρας, ἐφυσούσε ἀπὸ τὴν στεργιά,
εἶχαν κατάμπροστα τὸν ἀέρα, δὲν μπουκάριζαν. Οἱ Τοῦρκοι
ἐδυνάμωσαν στὰ μπετένια, οἱ Ἕλληνες ἐχώθησαν στὰ
Τουρκηνημάτα· 2 ὥραις ἐβάσταξε ὁ πόλεμος. Βλέπωντας
ἐγὼ ὅτι τὰ καράβια δὲν ἔκαναν δουλεῖχ, ἔστειλα τὸν Φω-
τάκο νὰ εἰπῆ νὰ ριτιράρουν μὲ μιᾶς· καὶ ἔτζε ριτιρά-
ρησαν ὅλοι μιὰ κοπανιὰ, καὶ ἐσκοτώθησαν ὀλίγοι, —καὶ ἐ-
παληκαρεύσαμε τοὺς Τούρκους.— Ἐγυρίσαμε ἴσως εἰς τὸ
Ἄργος ἄπρακτοι. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦτον καλοὶ τέ-
τοια Κάστρα νὰ πέρνουν μὲ ρεσάλτο, ἦτον μία τρέλα. Ἐ-
στείλαμε εἰς ταῖς Ἐπαρχίαις νὰ κάμωμε Συνέλευσι· ἦλθε
ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Ζαῖμης διὰ νὰ κάμουν Συνέλευσι, νὰ
κάμωμε Κυβέρνησι.

Ὁ Μαυροκορδάτος μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Καρατζᾶ ἦλθον εἰς
τὴν Πάτρα, ἐστάθησαν ἐκεῖ μερικὸν καιρὸ, ἔπειτα ὁ Μαυ-
ροκορδάτος ἦλθε, καὶ πρωτανταμώσαμεν εἰς τὸ Ἄργος.
Ἀφοῦ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ Ἄργος, ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ
Ἄρχοντες καὶ ἀπὸ διαφόρους ἐπαρχίαις καὶ νησιᾶ τῆς
Ἑλλάδος.

Υψηλάντης — ἦτον ἓνας ἄνθρωπος σταθερὸς, τίμιος,
ἀνδρείος, μικρόνους, κοῦφος, εὐκολοαπάτητος, μικρὸς εἰς τὸ
ἀνάστημα, λιγνός, τὸ ὄνομά του ἐχρησίμευσε πολὺ εἰς
τὴν ἀρχὴν, εἶχε τὴν φαντασία νὰ ἦναι ἀρχηγός (κεφαλή),
πλὴν τὸ μυαλότου δὲν τοῦ ἔσωνε ἀναλόγως μὲ τὰς πε-

ριστάτεις ὅπου εὐρέθηκε. ἂν ἤθελε ἔλθει ὁ Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφός του ἠθέλαμεν κάμει δουλιὰ, διατὶ ἤθελα τὸν ὑποστηρίξει· ἐγὼ δὲν ἐγύρευα παρὰ ἓναν ν' ἀκουμβήσω ταῖς πλάταις μου, ἐγὼ δὲν ἔκαμνα καποῦλι τοὺς Ἄρχοντας, ἐκεῖνοι ἐμένα, καὶ ἔτζι κανέναν τρίτος· — δὲν ἐγένοντο διχόνοιαις. Ἄναγνωσταρᾶς ἦτον μὲ πολὺ νοῦ ἄνθρωπος, ἀλλὰ φθονερός, βαρυκίνητος, παχύς. Ὁ Κρεβατᾶς ἦτον ἄνθρωπος μὲ νοῦ καὶ πολλὰ ὠφέλιμος γιὰ τὴν Πατρίδα.

Ἐτυμβουλευθήκαμε νὰ κάμωμε Κυβέρνησι· ἐφιλονεικήσαμε κάμποσο, ποῦ νὰ γένη ἡ Συνέλευσις. Τότε ἔκαμαν τὰ στρατεύματα ὅπου ἦταν ἐκεῖ μιὰ ἀναφορά, καὶ μοῦ ἐζήτησαν νὰ τοὺς δώσω τὴν ἄδεια νὰ σκοτώσουν τοὺς προύχοντας· κάποιος τοὺς εἶχε ἐρεθίσει λέγωντάς τους, ὅτι δὲν θέλουν νὰ κάμουν Συνέλευσι, καὶ ἔτζι γελοῦν τὸν Κόσμο· ἐσηκώθηκα τὸ μεσημέρι καὶ ἐπῆγα καὶ τοὺς εἶπα· τί κάμνετε αὐτοῦ; κάμετε τὸν ὄρκο, διότι τοῦτο ἔχουν νὰ σᾶς κάμουν, καὶ ἔπειτα πηγαίνετε εἰς ἓνα μέρος διὰ νὰ ἀρχίσετε τὴν Συνέλευσι· τοὺς ἐπῆρα εἰς τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη, ἔκαμαν τὸν ὄρκον, καὶ ἔτζι ἔπαυσε αὐτὸς ὁ χόχλος τοῦ λαοῦ.— Ὁ Λαὸς εἶχε πάντοτε σκοπὸ νὰ σκοτώσῃ τοὺς Ἄρχοντας καὶ κάθε παραμικρὰ αἰτία ἐρεθίζοντο.— Ἐτζι οἱ πολιτικοὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Πιάδα (Ἐπίδαυρον), καὶ ἀρχίνησαν νὰ κάμουν τοὺς Νόμους, καὶ οἱ Στρατιωτικοὶ ἐπῆγαμεν εἰς τὴν Κόρινθον. Ὁ Π. Γιατράκος ἐπῆρε τὸν Κιαμίλπεη καὶ 20 ζορμπάδαις Λεονταρίταις καὶ Τριπολιτζώταις. Ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Ἄναγνωσταρᾶς, ἦτον ὅλοι ἐκεῖ, καὶ ὁ Γιατράκος μὲ τοὺς Τούρκους ἐπῆγε εἰς τὰ Ἐξχιμίλια, καὶ τ' ἄλλα στρατεύματα ἐπῆγαν μέσα εἰς τὴν χώρα στὴν Κόρινθο, καὶ ἐπολιορκοῦσαν τὸ Κάστρο. Μιὰ ἡμέρα

σηκώθηκα και ἐπῆγα εἰς τὰ Ἑξαμίλια και ἠῦρηκα τὸν Κιαμίλπεη, διὰ νὰ γράψῃ ἓνα γράμμα εἰς τὸν Ἐπίτροπόν του και εἰς τὴν γυναῖκά του νὰ παραδώσῃ τὸ Κάστρο· ἢ ἐκεῖνος δὲν ἔγραφε καθὼς ἔπρεπε, ἢ ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἤκουσαν, δὲν ἐπαρίδωσαν τὸ Κάστρο· ἐγὼ τοῦ ἔκαμα χιλίους φόβους, πλὴν ἐστάθη ἀδύνατο. Στὴν Κόρινθο ἐσκότωσε τὸ στράτευμα 20 Τούρκους. Ἦτον μερικοὶ Λαλαῖοι μέσα και Ἀρβανίταις, και ἔβαλα τὸν Καραχάλιο και τοὺς ὠμίλησε μιὰ και δυὸ διὰ νὰ παραδοθοῦν, και ἐκεῖνοι τοῦ ἔλεγαν, σήμερον και αὔριο, και ἐπέρασαν 20 ἡμέραις, διατὶ ἐκαρτέρευσαν μεντάτι ἀπὸ τὸν Ὀμὲρ-Βριόνι, ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· ἐπήγαιναν ἀπὸ τοὺς Κορινθινοὺς και τοὺς ἔλεγαν, μὴν παραδίδεσθε εἰς τὸν Κολοκοτρώνη διατὶ σὰς ἔρχεται μεντάτι, και ὁ σκοπὸς τους ἦτον νὰ φύγωμεν ἡμεῖς, και τότε νὰ μείνουν μονάχοι, νὰ πάρουν τὰ λάφυρα, και ὁ φθόνος ἦτον ἀκόμη. Μετὰ 20 ἡμέρας ἔστειλα τὸν Καραχάλιο και ἐμίλησε τῶν Λαλαίων και ἦλθαν 2 εἰς τὸ κονάκιμου, και τοὺς ὠμίλησα νὰ ἐβγοῦν ἐκεῖνοι, και ἄς μείνουν οἱ ἄλλοι Τούρκοι· και αὐτὸ ἦτον διὰ νὰ κάμω ἀρχὴν, και ἔτσι ἐπῆραν τὰ ἄρματα τους 16, και ἦλθαν εἰς τὸ σπῆτι, και τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ ὄρδί μου. Ἐτραττάραμε και ἔστειλαν, περάσοντας 5, 6 ἡμέραις ἓνα Λαλαῖο, και ἔκραξαν τὸν Κεχαϊᾶ τοῦ Κιαμίλπεη και τὸν Κατῆ και ἄλλους δύο ἀξιωματικούς Τούρκους, δὲν ἐνθυμοῦμαι τὰ ὀνόματά τους· ἐβγῆκαν και ὠμιλήσαμεν, τοὺς εἶπα νὰ παραδώσουν τὸ Κάστρο και τὰ ἄρματα τους, και νὰ πάρουν 2 φορεσιαῖς (σκουτιᾶ), και νὰ τοὺς βαρκάρουμε, νὰ τοὺς περάσωμε εἰς τὴν Ρούμελη, ἄλλοι εἰς τὸ Γαλαξίδι και ἄλλοι κατὰ τὸν Σάλωνα· και μ' ἀποκρίθησαν, ὅτι νὰ πάμε ἀπάνω νὰ εἰποῦμε και τῶν

ἄλλων καὶ σᾶς στέλνουμε ἀπόκρισι—τὴν ἄλλην ἡμέραν
 μᾶς ὠμίλησαν πάλι, νὰ κουβεντιάσωμε μὲ αὐτούς· ἐκι-
 νήσαμε νὰ πᾶμε, καὶ τὸ στράτευμα ἀπὸ τὴν ἀταξίαν του
 ἐκίνησε ὅλο σιμᾶ· βλέπωντας τὴν ἀταξίαν αὐτὴ ἐπέσιμωσα
 καὶ δὲν ἤθελησα κανένα κοντάμου· ἐκαβάλικα καὶ ἐ-
 πῆρα τὸν Καπετὰν Ἀναγνώστη Πετιμεζᾶ μονάχον, καὶ
 ἐκίνησα καὶ ἐπῆγα κοντὰ εἰς τὸ Κάστρο εἰς κάτι Τουρ-
 κομνήματα, καὶ εἶπα οἱ ἀρχηγοὶ νὰ γίνουν 30 νο-
 μάτοι, νὰ ἔλθουν κοντὰ μου, καὶ ἔτζι τοὺς ἔστειλα. Πη-
 γαινάμενος ἐκεῖ, ὅπου εἴμεθα οἱ δύο, ὠμίλησα διὰ νὰ
 καταιδούην ἀπὸ τὸ Κάστρο νὰ τοὺς εἰπῶ, διατὶ οἱ Τοῦρκοι ἔ-
 στρεξαν καὶ τὴν συνθήκη ὅπου τοὺς εἶχα κάμει ταῖς περα-
 σμέναις ἡμέραις· ἐκατέβηκαν οἱ 4 καὶ ἐκάτζαμεν ἀντάμα,
 τότε ἔστειλα εἰς τὸν Κατῆ (σὰν τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ χέρι
 τούτους) μὲ τοὺς 30 ἀνθρώπους μέσx εἰς τὸ Κάστρο διὰ νὰ
 παραδώσουν τὰ ἄρματά τους ὅλοι οἱ Τοῦρκοι καὶ νὰ τὰ βᾶ-
 λουν εἰς ἓνα σπῆτι. Ὁ Κατῆς ἔκαμε λόγον καὶ τοὺς ὠρκω-
 σε εἰς τὴν πίστιν τους νὰ μὴν κρύψουν κανένα ἄρμα, ἀλ-
 λά νὰ τὰ δώσουν ὅλα, καὶ ἔτζι ἐξκοματώθηκαν ὅλοι καὶ
 τὰ ἔβαλαν εἰς ἓνα σπῆτι. Στὴν Συνέλευσιν, ἀφοῦ ἤκουσαν
 ὅτι ζητοῦν νὰ παραδοθοῦν οἱ Τοῦρκοι, ἐστείλαμε νὰ ἐλ-
 οῦν καὶ 5, 6 πολιτικοὶ, νὰ ἔλθουν νὰ παρασταθοῦν εἰς τὰ
 λάφυρα, καὶ νὰ βγάλουμε καὶ τοῦ ἔθνους. Αὐτοὶ ἦσαν ὁ
 Σωτῆρ Νοταρᾶς, ὁ Κορίνθου καὶ ἄλλοι· ἦτον καὶ ὁ Πρω-
 τοσύγκελλοσ τῆς Ἀρκαδίας ἐκεῖ, ὅπου εἶχε ἔλθει ἐκεῖ ἀπε-
 σταλμένος ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν διὰ νὰ ὑπογράψουμε τοὺς
 Νόμους, καὶ ἐγὼ δὲν ἤθελα, ἐξ αἰτίας ὅπου ἦτον ἓνα Κε-
 φάλαιο ὅπου ἔλεγε, ὅτι: τὸ ἐκτελεστικὸ νὰ τελειώ νη μία
 ὑπόθεσι, καὶ ἔπειτα ἀπὸ 6 ἡμέραις νὰ δίδουν τὴν εἶδησι
 εἰς τὸ Βουλευτικὸ ὅλοι τὸ ὑπέγραψιν ἔξω ἀπὸ ἐγὼ, τότε

ἐπῆγαν ἴπισω, ἔκαμαν ἐξαίρεσι (παράρτημα) ἀπὸ τοῦτο τὸ Κεφάλαιο καὶ ἔτζι ὑπόγραφα· σὰν ἔβαλα τοὺς 30 ἀνθρώπους μέσα καὶ ἐξαρμάτωσαν τοὺς Τούρκους, μου ὠμίλησαν, ὅτι, τὰ ἔκαμαν ὄλα· τότε ἔδωκα εἰδήσιν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Συνελεύσεως, καὶ ἐπῆρα 300 ἀπὸ τὰ διάφορα σώματα, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν πόρτα, καὶ ἐσταύρωσα μὲ μία σημαία Ἑλληνικὴ τὴν πόρτα καὶ ἔπειτα τοὺς ἔμβασα μέσα καὶ ἔβαλα αὐτὴν τὴν σημαία ἀπάνου εἰς τὸ Κάστρο. Τὰ στρατεύματα καὶ ἐγὼ ἐκατεβήκαμε εἰς τὴν χώρα, εἴμεθα 6,000· οἱ Τούρκοι ἦσαν 300· εἰς τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου.

Εἰς τὴν πτώσιν τῆς Κορίνθου ἦσαν, Ὑψηλάντης, Μαυρομιχάλιδες, Πετμεζαῖοι, Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, Ἀποστόλης Κολοκοτρώνης, υἱὸς μου ὁ Γενναῖος, Ἀντώνης Κολοτρώνης, Αναγνωσταρᾶς, Γιατράκος, Κεφάλας, Κολιόπουλος.

Τότε ἦλθε εἰδήσις ὅτι ἡ ἀρμάδα τοῦ Καπετὰν Πασᾶ μὲ 9,000, ἐτράβασε διὰ τὴν Πάτρα· ἀκούοντας αὐτὸ ἔλαβα διαταγὴ καὶ ἐκίνησα εὐθύς διὰ τὴν Πάτρα, ἐπέρασα ἀπὸ τὸ Ἄργος, τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διέταξα ταῖς ἐπαρχίαις Τριπολιτζᾶς, Καρύταινας, Φαναριῶ, Ἀρκαδιᾶς, νὰ τραβίξουν διὰ ταῖς Πάτραις.

Εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ὅπου ἔφθασα, ἐμάθαμε ὅτι ὁ Ἄλῃ Πασᾶς ἐχάθη, καὶ ἔλεγαν μερικοὶ Γερουσιασταὶ, ὅτι, τώρα ὅπου ἐχάθη ὁ Ἄλῃ Πασᾶς οἱ 80,000 ὅπου τὸν ἐπολιορκοῦσαν θὰ πέσουν εἰς ἡμᾶς· ἐγὼ εἶπα: ἔχει ὁ Θεός. Ἐνας Νικολὸς Τζανέτος ἀπὸ τὸ Φανάρι εἶπε: ἀξιωθήκαμεν καὶ ἐκάμαμε Γερουσία καὶ Βουλὴ, καθὼς λέγουν τὰ παλιὰ χαρτιά, ἃς χαθοῦμεν τώρα: — Εὐγε σου Κύριε. Διέταξα τὸν Γενναῖο νὰ πάρῃ τοὺς μισοὺς Τριπολιτζότας, Φαναριώτας καὶ ἄλλους καὶ νὰ τραβίξῃ κοντά. Εἰς

τὴν Βυτίνα, ἔλαβα τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως ὁποῦ ἐπρωτοσυστήθηκε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔλαβα τὸ δίπλωμα τοῦ Στρατηγοῦ. Εἰς τὴν 1 Μαρτίου ἐφθάσα εἰς τὴν Πάτρα, ἐπέρασα ἀπὸ Καρύταινα, Πύργο, Γαστούνη καὶ Πάτρα· ἐσύναξα 6,000. Ἄρχηγοὶ Ἄ. Ζαΐμης, Κανέλλος Δελιγιάννης, Πετιμεζαῖοι, Σέκερης Τριπολιτζώτης, Λόντος μὲ τοὺς Βοστιτζάνους.

2 Μαρτίου διηγήθηκα ὡς τὰ τώρα 1822.

Ἐναντίον τοῦ Ὀμέρ Βριόνη ἐπῆγε ὁ Νικηταρᾶς, καὶ ὁ Ἄγολος.

Ὁ Χάντζος καὶ ὁ Ἰβραήμης Λαλαῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι ὁποῦ ἐδόξαζαν τοὺς Λαλαῖους.

Φθάνοντας εἰς τὴν Πάτραν ἐπήγαμε μὲ Καρυτινοὺς καὶ Πυργιώταις ἕως 4,000 καὶ Καλαβρυτινοὺς, ὁ Ζαΐμης, ὁ Δεχουρίτης ἕως 1,000, καὶ ἀπὸ τὴν Πάτραν οἱ ντοπικοὶ ὄς 500, καὶ ἦτον οἱ Κουμανιωταῖοι ἐπὶ κεφαλῆς, ἦτον καὶ μὲ 300 Βοστιτζάνους ὁ Στρατηγὸς Λόντος εἰς τὰ Σελά κατὰ τὸ Καστέλι τῆς Πάτρας. Ἐγὼ πηγαινάμενος δὲν ἤξευρα τὸν τόπον τῆς Πάτρας, 28 Φεβρουαρίου, καὶ ἐρχόμενοι ἡμεῖς ἐβγήκαν οἱ Τοῦρκοι ἕως 5,000, ἐβγήκαν νὰ λαφυραγωγῆσουν εἰς τὴν Ἀχαΐαν καὶ ἔντεσε ἡ ἐμπραστινέλα τοῦ Γενναίου, ἐφθασε καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ τοὺς ἐκυνήγησαν ἕως ἔξω τῆς Πάτρας, καὶ ἀπὸ πίσω ἤρχόμενον ἐγὼ καὶ ἐμαζωχθήκαμε ὅλοι εἰς τὸ Σχραδάλι, καὶ εὐθὺς ἔστειλα 100 νομάτους καὶ ἐπικσαν τὸ μοναστήρι τοῦ Γεροκομιοῦ, τίρο κανονιοῦ ἀπὸ τὴν Πάτραν καὶ βλέποντας οἱ Τοῦρκοι ὅτι ἐπιάσθηκε τὸ μοναστήρι ἐβγήκαν εἰς πόλεμον, νομίζοντες ὅτι εἶναι καθὼς πρῶτα· καὶ τὰ στρατεύματα κινήθηκαν τὰ ἐδικάμας καὶ ἔγεινε ὁ πόλεμος σφοδρὸς

καὶ ἐπῆραμε κεφάλια καμιά ὑγδονταριά· ἐμβῆκαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν μισὴ χώρα (1 Μαρτίου 1822)· μοῦ ἐπαράγγειλαν νὰ μείνουν εἰς τὴν χώρα, τοὺς εἶπα νὰ τραβιχθοῦν εἰς τὰ πόστα τους· τὸ μὲν Καλαβρυτινὸ στρατεύμα οἱ 100 ἔμειναν εἰς τὸ Γεροκομιὸ στοῦ Σαῖταγα τὸν λινὸ, οἱ Τροπολιτσιῶταις 400, Ὁ Κανέλος Δελιγιάνης μὲ 600 ἔπιασε τὸ Πουρναρόκαστρο ἀποκάτω. Τὸν Γενναῖον μὲ τοὺς Φαναρίτας 300 εἰς τὸ Παλιόपुरγο, τοὺς Γαστουναίους τοὺς εἶχα στὴν Ὀβριά· τὸ μὲν δυνατώτερο λοιπὸ στρατεύμα τὸ εἶχα εἰς τὸ Σαραβάλι νὰ δίδῃ μεντάτι. Τὸ Σαραβάλι μακρὰν ἀπὸ τὰ ταμπούρια μισὴ ὥρα, ἀπὸ τὴν Πάτρα τρία κάρτα. Εἶδαν οἱ Τούρκοι τὰ ὄρδια, καὶ ἀκούοντας ὅτι ἦλθε καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, ἔστειλαν τοῦ Γιουσούφ Πασᾶ, ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ Καστέλι, ὅτι ἦλθαν πολλὰ στρατεύματα καὶ ὁ Κολοκοτρώνης. Πρὶν κάμωμεν τὸν πόλεμον εἶχε ἔλθῃ ὁ Μιαούλης καὶ ἔκαμε μεγάλη χαλάστρα εἰς τὰ καράβια, καὶ ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν κατὰ τὴν Κωσαντινούπουλι, καὶ τὰ ἐδικάμας ἔμειναν ἐκεῖ ἕως ὅπου ἐπήγαμεν καὶ ἡμεῖς κ' ἐκάμαμε τὸν πόλεμον. Ἀναχώρησαν τὰ καράβια, ὁ Γιουσούφ Πασᾶς ἔστειλε εἰς τὸν Ἐπακτο καὶ εἰς τὸ Καστέλι τῆς Πάτρας καὶ τοὺς ἐσῆκωσε ὅλους τοὺς Τούρκους καὶ ἐκίνησε καὶ ἦλθε εἰς τὴν Πάτρα. Οἱ Τούρκοι ἐσυνάχθησαν ἕως 12,000, 9,000 Ἀνατολίταις καὶ 3,000, καὶ εἰς τὰς 9 Μαρτίου ὅλοι ἐκινήθησαν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ἐγὼ βλέπωντας ἀπὸ τὸ Σαραβαλι ὅτι ἐκινήθηκε ἀσκέρι πολὺ, ἐτεμπίχιασα ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ κινηθοῦν· οἱ Καλαβρυτινοὶ ὁποῦ ἦταν εἰς τὸ Γεροκομιὸ, καὶ οἱ Τροπολιτσιῶταις εἰς τὸ Σαῖταγα.

Ἐκινήθησαν νὰ πιάσουν τὸν πόλεμον ἔξω ταῖς ῥάχαις, καὶ ἀνοίγωντας τὸν πόλεμον ἔστειλα τὸν Γενναῖο μὲ τοὺς

Φαναριώτας, καὶ οἱ Γαστουναῖοι ἔστειλαν, καὶ ἀπὸ τὸ ὄρδι τὸ δικόμου. Ὅσο νὰ πάγη τὸ μεντάτι νὰ τοὺς κάμη βοήθεια ἔτσακίσθησαν ἐκεῖνοι καὶ ὁ Γενναῖος μὲ 600 ἐκλείσθη εἰς τοῦ Σαίταγα τὸ λινὸ, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἦτον πολλοὶ καὶ τοὺς ἐκλείσαν καὶ ἐπροσπέρασαν οἱ Τοῦρκοι κυνηγῶντας. ὁ μὲν Κολιόπουλος μὲ τὸ λοιπὸν στρατεύμα ἔπεσε κατὰ τὴν σταφίδα ποῦ ἦτον λινοί, καὶ ἔπιασαν μὲ τοὺς Γαστουναῖους, τοῦ Κανέλου τὸ στρατεύμα καὶ τῶν Πατραίων ἐκόλλησαν εἰς τὸ Πουρναρόκασρο, ὁ δὲ Ζαΐμης ἔντεσε ἐκεῖ μὲ τὰ στρατεύματα, καὶ τὸν ἐκυνήγησαν ἕως μισῆ ὥρα, καὶ ἐτράβιξε μὲ ὀλίγους κατὰ τὴν ποταμιά κατὰ τοὺς μύλους, καὶ ἐγὼ ἤμουν μοναχός μου, διὰ τὸ στρατεύμα τὸ ἔστειλα ὅλο, καὶ ἔντεσε νὰ ἦναι καὶ ὁ Δεσπότης Ἄρτης ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Καλαμογδάρτης ὁ Ἄνδρέας καὶ ὁ Γραμματικὸς ὁ Μιχαλάκης. Βλέπωντας ὅτι τὰ στρατεύματα τὰ Τούρκικα ἐκινήθησαν καὶ ἔπιασαν τὸ Λινὸ καὶ τὸ Μοναστηρί λέγω, ἀφίνω τὰ μουλάρια μὲ τὸν Τσεπχανὲ ἐδῶ, ἂν τσακίσωμε τοὺς Τούρκους ἐλάτε, ἂν μᾶς τσακίσουν, φύγετε μὲ τὰ μουλάρια, καὶ ἐγὼ μὲ τοῦ θεοῦ τὴν βοήθεια καὶ τὴν ἐδική σας πηγαίνω· καὶ ἐπῆγα μόνος μου χωρὶς νὰ ἔχω οὔτε ψυχογιὸν κοντά μου, καὶ ἐκίνησα εἰς ἓνα κάρτο ἀπῆντησα τὸν γέρο Ἀναγνώστη Δεχορίτην, τὸν ἔστειλε ὁ Ζαΐμης « τρέξε ἀδελφέ διατὶ τὴν ἐχάσαμε τὴν μπατάλια » καὶ ἔκαμα σύντροφον τὸν γέρο ἀναγνώστην εἰς τὸν δρόμο ποῦ ἐπήγαινα εἰς τὸν Παλιόπυργον. Ἀπάνω ἀπὸ τὸν Παλιόπυργο βλέπω ἓνα Μπαϊράκη μικρὸ, ἦτον ὁ Εὐαγγέλης ὁ Κουμανιώτης μὲ 15, καὶ ἐκάθοντο καὶ ἔκανε σείρι· τοὺς ὠμίλησα καὶ τοὺς εἶπα, τί ἄνθρωποι εἷσασθε ἐσεῖς; καὶ μοῦ ἀποκρίθησαν—Ἕλληνες· ἐγὼ τοὺς εἶπα

—μὲ γνωρίζετε; εἶμαι ὁ Κολοκοτρώνης, ἐλάτε ἐδῶ·
καὶ τότενες ἐφοροῦσα φορέματα κόκκινα καὶ φουστανέλα
κόκκινη, καὶ ἐκατέβηκαν καὶ τοὺς ἔβαλα ὀμπροστά, καὶ
ἐπήγαινα ἴσια εἰς τὸ κέντρο τῶν Τουρκῶν, καὶ ζετρο-
πόνοντας Ἕλληνας, ποῦ μὲ ἀκουαν ποῦ ἐπήγαινα, καὶ
τοὺς ἔκαμα κάμια πενηνταριά, καὶ τοὺς ἔβαλα εἰς ἓνα
π ὅ σ τ ο εἰς τὸ κέντρο τῶν Τουρκῶν ἐμπρός· τοὺς
εἶπα· μπῆχτε τὸ μπαϊράκι ἐδῶ—χανόμεθα—σᾶς σέλ-
νω μεντάτι ἐγὼ, καὶ ἐγὼ ἐγύρισα καθαλάρης κατὰ τὴν
σταφίδα τοῦ Κόλ. καὶ τοὺς εἶπα νὰ πάρουν τὸ μπαϊ-
ράκι τους καὶ νὰ πᾶνε εἰς τὸ ἄλλο τὸ μπαϊράκι. Ὁ
Γενναῖος καὶ οἱ Καλαβρυτινοὶ ἦτον ἀποκλεισμένοι. Τηρᾶω
ὀμπρός ἀπὸ τὰ μπαϊράκια καὶ ἦτον ἓνα χοριγοκάμινο,
καὶ στέλνω τὸν Παρασκευᾶ, τοῦ Κολιόπουλου τὸν ἀδελφὸ, μὲ
20 νομάτους νὰ τὸ πιάσουν ποῦ ἦταν κάμια ἐξηνταριά κα-
βαλαρέοι Τοῦρκοι νὰ τοὺς ἐμποδίσουν· μοῦ λέγουν χα-
νόμεθα—σύρτε καὶ ἐγὼ ἔχω τὴν ἐγνοιᾶ σας· ὅσο ποῦ
δυναμῶσαν τὸ κέντρον καλὰ ἔντεσε ἐκεῖ καὶ ὁ Καρα-
χάλιος καὶ ὁ Ἀγιουτάντες μου Φωτάκος, διατὶ ἐπαρατή-
νησα τὸν πόλεμο καὶ ἀπὸ τὸ κέντρο δὲν ἤμπορούσαμε
ρὰ τοὺς τσακίσουμε τοὺς Τούρκους, ὅμως ἂν τοὺς χα-
λάσωμε θὰ τοὺς χαλάσωμε ἀπὸ τὰς πτέρυγας· Τότε
ἐπῆρα τὸν Καραχάλιο καὶ τὸν Φωτάκο, καὶ ἐπῆγα ἀπὸ
τὸ ἄλλο μέρος ὅπου οἱ Τοῦρκοι ἐκρατοῦσαν ἕως εἰς τὴν
μᾶνα τοῦ νεροῦ (τοὺς δύο μόνον). Ἐμπηξα τὴν φωνὴν,
ποῦ εἶστε μωρὲ Ἕλληνες; κάτω, κάτω· ἀκούοντας τὴν
φωνὴν μου οἱ φευγάτοι κατέβαιναν, ἀφοῦ ἐκατέβηκαν κάτω·
βάνω τὸ κιάλι, δὲν εἶδα, καὶ ἐφώναξα (γρατήγημα) ἐτσακίσαν
οἱ Τοῦρκοι· χουμοῦν οἱ Ἕλληνες, ἐτσακίσε τὸ πρῶτο τζογ-

κάρι, όπου ἦτον οἱ Τοῦρκοι ποῦ εἶχαν ἀποκλεισμένον τὸν Γενναῖον εἰς τοὺς λινοὺς.

Καβαλάρης ἦμουν, ἡ τύχη ἦτον καλὴ, ὄχι τὸ ἄλογο, ζωντανούς νὰ τοὺς πιάσωμε. Ἐτσάκισε ἡ πτέρυγα τῶν Τουρκῶν ποῦ ἦτον εἰς τὴν μάνα τοῦ νεροῦ, τοὺς πήραμε μπλαστούς. Εἰς τοὺς Τριπολιτσώταις ὁ Σέκερης ἦτον κουμάντο. Τὸ κέντρο τὸ δικόμου ἐκτύπησε τὸ κέντρον τῶν Τουρκῶν, ἐσκότωσε ἕνα πύμπασι· οἱ Κουμανιώταις τοὺς κτυποῦν, ἐπήραμε κεφάλια 250, τί ἐγείναν οἱ λαβωμένοι δὲν ἤξεύρω· καὶ ἐγυρήσαμε ὀπίσω εἰς τὸ καρτέρι τους. Ἀπὸ τότε δὲν ἐξεμάκρυναν πίσω νὰ πολεμήσουν, ἔλεγαν ὅτι ἡ φ ε υ γ ο ὑ λ α μ α ς ἦτον στρατήγημα.

Τοὺς πήραμε ἀπὸ κοντὴ· ὅλημέρα ἐγίνοντο ἀκροβολισμοὶ μεζημιά τῶν Τουρκῶν. Ὁ Καραχάλιος ἐλαβώθη εἰς τὴν κεφαλὴν, ἔδωσε τὸ μπαϊράκι : πηγαίνετε ὀμπρὸς, μοῦ ἤλθε σκοτοῦρα.

Ἡ τροφὴ ὅλου τοῦ στρατεύματος ἤρχετο ἀπὸ Γαστούνη· τὸσον τακτικὴ ἦτον ἡ ζωοτροφία, 4,000 σφαχτὰ, 80 κεφάλια γελᾶδια, ψωμί ἀπὸ τὴν Γαστούνη. Ἡ Γαστούνη ἦτον μελίτσι ἄτρυγο, καὶ μᾶς τὰ ἔστελνε ὅλα ὁ Σισίνης. Ὅσα ἐτρώγαμε τὴν ἐβδομάδα, μᾶς τὰ ἔμβαζαν ὀπίσω καὶ ἦτον πάντοτε οἱ 4,000. Τότε εἶχα γραμμένο εἰς τὴν Ἀρκαδίαν νὰ ἔλθουν. Οἱ Ἀρκαδιανοὶ βάνουν Ἀρχηγὸ τὸν Μῆτρο Ἀναστασόπουλο, ἐκίνησαν 1,200. Ἐκίνησε καὶ ὁ Πονηρὸς, καὶ ἤθελε νὰ πάρῃ τὰ ἄρματα τῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἤθελε νὰ τὰ πάρῃ ἐκεῖνος, καὶ ἀνακάτωνα τὸ στρατό· ἐν πρώτοις ἐρχάμενοι οἱ Ἀρκαδιανοὶ εἰς τὸ Σαραβάλι ποῦ εἶχα τὸ ὄρδι ἐγώ· με εἶπε ὁ Πονηρὸς νὰ τὸν κάμω ἐπικεφαλῆς· δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάμω, νὰ ἐρωτήσω· ἐρώτησα καὶ δὲν τὸν ἐδέχθησαν — τί νὰ σοῦ

κάμω; ἐπῆγαν οἱ Ἀρχαδιανοὶ μόνοι τους καὶ ἔκαμαν ἓνα πόλεμον καλόν, καὶ ἐπολέμησαν ἀνδρειωμένα, καὶ ἐσχότῳσαν κχιμιά δεκαριά Τούρκους. 1,200 ἦτον Ἀρχαδιανοί. Ἦτον Παπχτζοραῖοι, Γρίτζαλης, καὶ ἄλλοι. Εἰς 15 ἡμέρας ἔφυγαν ὅλοι κρυφίως μπουλούκια μπουλούκια· ἔμειναν οἱ Καπεταναῖοι—ἔπιασα μερικοὺς, τοὺς ἐν-τρόπιασα

Οἱ Ἀρχαδιανοὶ ἀνεχώρησαν, ἔμειναν μόνον οἱ Καπεταναεῖοι, καὶ τοὺς ἔδιωξα καὶ αὐτούς· ἔλαβα μίαν διαταγὴν ἀπὸ τὸν Μινίστρο τοῦ πολέμου διὰ νὰ περάσω εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα μὲ τὰ στρατεύματα, καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα, ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀφήσω 12,000 Τούρκους εἰς τὴν Πάτρα, καὶ νὰ ὑπάγω ἐμπροστὰ· πρέπει πρῶτον νὰ σβύσουμε τὴν φωτιὰ ποῦ εἶναι μέσα, καὶ ἔπειτα νὰ ὑπάγῃς καὶ εἰς βοήθειαν τοῦ γειτόνου σου· καὶ αὐτὸς μοῦ δευτεροαποκρίθηκε ὅτι, τὸ γράμμα ὅπου μοῦ ἔστειλες δὲν τὸ ἔδειξα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διότι ἤθελες χακοπέσει, ὅμως τώρα ἄμα λάβῃς τὴν παροῦσα διαταγὴν νὰ ἐκστρατεύσῃς· καὶ ἐγὼ ἄφηκα τὸν Καλιόπουλο εἰς τὰ στρατεύματα ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Κόρινθον διὰ τρεῖς ἡμέρας· πηγαίναντες, 5 ὥρας μακρὰ, ἔστειλα εἰδῆσαις τῆς Κυβερνήσεως ὅτι πηγαίνω, καὶ ἀπόκρισι δὲν ἔλαβα· ἐγὼ ἐκίνησα· ἓνα τέταρτο μακρὰν ἔλαβα μία διαταγὴ καὶ μοῦ ἔλεγε ὅτι νὰ ἀφήσω τοὺς 80 ἀνθρώπους ὅπου εἶχα μαζὺ καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὴν Κόρινθο μὲ 5 ἀνθρώπους· ἐγὼ ἐμῆκα μέσῃ, μοῦ ἔδωκαν ἓνα κονάκι χωρὶς πάτωμα· τὸ βράδυ μᾶς ἄφηκαν ἀπεριποίητους, καὶ ἔτσι ἀνεχώρησα, καὶ ἐπῆγα εἰς ἓνα χωριὸν τὴν νύκτα· σὰν μὲ ἄκουσαν ὅπου ἀνεχώρησα, τὸ Βουλευτικὸν μὲ τὸ Ἐκτελεστικὸν ἄρχησαν νὰ τρώγονται καὶ νὰ λένε ὅτι : ὄχι σεῖς φταῖτε, ὄχι σεῖς,

καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ φερθοῦμε ἔτσι· ἔστειλαν μίαν Ἐπιτροπὴν ἀπὸ τὸν Κωλέττην, ἀπὸ τὸν Κορίνθου, τὸν Σωτῆρ Νοταρᾶ καὶ μέρος Ἰδραίων· ἐρχάμενοι ἐκεῖ τοὺς ἀπεκρίθηκα ὅτι: σὰν δὲν δέχεσθε ἕναν Στρατηγὸν ὁποῦ ἔρχεται νὰ σᾶς ὀμιλήσῃ, ἐγὼ ἀναχωρῶ καὶ πηγαίνω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, εἰς τὴν Γερουσίαν, καὶ ὅ,τι ἔχω νὰ εἰπῶ, θέλει τὸ εἰπῶ εἰς αὐτήν· ὄχι, μὲ λέγουν, νὰ γυρίσῃς ὀπίσω, νὰ προβάλλῃς ὅ,τι θέλεις διατι ἐστάθη ἕνα λάθος καὶ ἦτον ἔλλειψις κονακιῶν· ἐγὼ ἀποκρίθηκα τοῦ Κωλέττη ὁποῦ μοῦ ὀμιλοῦσε ὅτι: νὰ πᾶς νὰ γίνῃς Μινίστρος στὰ Γιάννινα καὶ ὄχι ἐδῶ· μοῦ ἔπεσε ὁ Δεσπότης ὁ Κορίνθου καὶ οἱ λοιποὶ καὶ ἐπῆγα μέσα, ἕκαμα τὰς προτάσεις μου καὶ τὰς ἐδέχθηκε ἡ Κυβέρνησις. Τοὺς ἐπαράστησα ὅτι ἂν περάσω εἰς τὴν Ῥούμελη, οἱ Τοῦρκοι τῆς Πάτρας ὁποῦ ἦτον 12,000 θέλει σκορπισθοῦν εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ θὰ τὴν χαλάσου· ἔτσι ἡ Κυβέρνησις αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκην καὶ μὲ ἔδωσε νέαν διαταγὴν διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὰς Πάτρας. Ἐπέρασα ἀπὸ τὸ Ἄργος, Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Πάτρα ἀρχὰς Μαΐου. Εἰς τὴν Κόρινθο ἀντάμωσα τὸν Μάρκο Μπότσαρη, ὁ ὁποῖος ἐπρόσμενε ἐκεῖ διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς φημηλιάς του· αὐτὸς μοῦ εἶπε νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ μὲ κάμουν ἀρχηγὸν ὅλων τῶν στρατευμάτων, ἐγὼ τοῦ ἕκαμα ταῖς ἴδιαις παρατηρήσεις, ἐπρόβαλα εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ὑπάγῃ ὁ Μαυροκορδάτος ὁποῦ ἦτον τότε πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ, νὰ πάσῃ 1,000 τακτικοὺς Φιλέλληνας καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα· ἔτσι ὁ Μαυροκορδάτος ἐπῆρε τοὺς τακτικοὺς καὶ Μάρκο Μπότσαρη καὶ ἀπέρασε ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῆς Πάτρας ὁποῦ εὐρισκόμουν ἐκεῖ· ἀφοῦ ἀπέρασαν

εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, μὲ ἔγραψαν ἀπὸ ἐκεῖ, ὅτι ἔχουν ἀνάγκη καὶ νὰ τοὺς στείλω βοήθεια, καὶ ἀπεφάσισα καὶ ἔστειλα τὸν υἱόν μου Γενναῖον μὲ 200 στρατιώτας διαλεκτοὺς· τότε ὁ Γιατράκος εἶχε ἔλθει ἐκεῖ καὶ τὸν ἔστειλα καὶ ἐκείνον μὲ μιᾶ 40, τοῦ εἶχαν φύγει οἱ ἄλλοι, καὶ τὸν Κανέλο Δελιγιάννη μὲ 200· ἐγὼ ἔμεινα ὀπίσω καὶ ἔφερα στρατιώτας διὰ νὰ ἀναπληρώσουν ὅσους εἶχα στείλει εἰς τὴν Ῥούμελην 6,000 εἶχα· ἔδωκα ἀλώνια διὰ ταῖς σταφίδαις, καὶ εἶπα τῶν Ἑλλήνων νὰ τρυγοῦν τὴν σταφίδα, νὰ πάρουν τοὺς κόπους τους, καὶ νὰ ἐβγάλωμε καὶ τὸ ἐθνικὸν δικαίωμα· καὶ ἤρχησαν οἱ Ἕλληνες νὰ τὴν βάλλουν εἰς πρᾶξιν. Οἱ Τούρκοι ἐστενοχωρήθησαν πολὺ εἰς τὸ Κάστρο καὶ ἀπὸ νερὸ, καὶ κατὰ τὸν τρόπο ὁποῦ τοὺς ἐστενοχώρησα εἰς ἓνα μῆνα ἤθελε παραδωθοῦν.

Σκοτωμένοι Τούρκοι εἰς τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ πολέμους ἦτον 1,000, καὶ ἄλλοι τόσοι λαβωμένοι καὶ ἄρρωστοι (τὸν Κανέλο τὸν εἶχαν κρυφίως ἀφήσει στρατηγὸν τὸ ἐκτελεστικὸν. — 7 ἢ 8 Μαρτίου ἦτον ὁ πόλεμος ὁ μέγας τοῦ Σαραβαλιοῦ)· ἔστειλα τὸν Κολιόπουλο εἰς τὴν Καρύταινα διὰ νὰ κάμῃ νέα στρατολογία. Τότε τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸν, ἀφοῦ ἀκούσθη ὁ Δράμαλις εἰς τὰ Τρίκαλα τῆς Ῥούμελης, ἐσυνάχθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ πάγῃ ὁ Κρεδατᾶς εἰς τὸ Μιστρᾶ νὰ πάρῃ 1,000 στρατιώτας καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· Ὁ Σωτὴρ Νοταρᾶς νὰ πάρῃ τοὺς Κορινθίους καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ ἐκεῖνος διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· ὁ Ζαΐμης, ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης μὲ τοὺς Καλαβρυτινοὺς νὰ ὑπάγουν καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸν Ἀναγνώστην Δελιγιάννη μὲ

200 Καρυτινούς· ἡ διαταγή λέγει ὅτι : ὀπισθοστροφὴ καὶ δὲν κινήσῃ μὲ τοὺς Ἄρχοντας νὰ ᾖ τὸ ἕνα τρίτο τῆς περιουσίας τοῦ ἐθνικοῦ· ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἀρκαδίας μὲ 1,000 Ἀρκαδιανούς καὶ Φαναρίτας νὰ περάσῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ὁ Σισσίνης μὲ ἄλλους 1,000 Γαστουινοὺς καὶ Πυργιώτας. ἄφοῦ ἔλαβαν τὴν διαταγὴν οἱ Ἀρχοντες, ἔστειλαν εἰς διαφόρους Καπετανέους ποῦ εὐρίσκοντο μὲ ἐμὲ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Πάτρας νὰ ἀναχωρήσουν καὶ νὰ ὑπάγουν μὲ αὐτούς· οἱ Καπετανεοὶ μὲ ἔδειξαν ταῖς διαταγαῖς τους, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα ὅτι, δὲν συμφέρει νὰ διαλύσωμε τὴν πολιορκίαν, διότι οἱ Τούρκοι θὰ ἐβγουν καὶ θα χαλάσουν ταῖς Ἐπαρχίαις, νὰ ποῦ κοντεύει νὰ πέσῃ ἡ Πάτρα· αὐτοὶ μὲ ἀποκρίθησαν ὅτι : δὲν ἠμποροῦμε νὰ μείνωμε, διατι ἡ διαταγὴ λέγει ὅτι, ἂν δὲν πᾶμε, θὰ μᾶς κυριεύσουν τὸ ἕνα τρίτο τῆς ιδιοκτησίας μας· τότε ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα, 'σάν εἶναι ἔτσι, δόσετέμουτο διαγράφως, ὅτι ἐγὼ δὲν σᾶς διαλύω, παρὰ φεύγετε σεις, καὶ πηγαίνετε στὸ κάλλο. Καὶ ἔτσι μὲ τὸ ἕκαμαν διαγράφως. Αὐτὸ ἦτον εἰς τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου· τὰ στρατεύματα ἀνεχώρησαν καὶ ἔμειναν μὲ μόνον 600· οἱ Τούρκοι ἐβγήκαν καὶ ἔκαψαν τὰ καρτεριά μας· ἐγὼ τοὺς ἐκτύπησα ὀλίγο· ἔπειτα τὸ μεσημέρι ἐκίνησα διὰ τὸ Γαστούνη· ὁ σκοπὸς τους ἦτον νὰ μὴ πάρω τὴν Πάτρα καὶ νὰ μοῦ σγκώσουν τὴν δύναμι τὴν Στρατιωτικὴν. Εἰς τὴν Γαστούνη, ὅπου ἐπῆγα, ἐφοβήθηκε ὁ Σισσίνης καὶ ἐκλείσθηκε εἰς τὰ σπίτια του μὲ 300· τοῦ ἔστειλα ἕναν ἄνθρωπον καὶ ἦλθε· τοῦ εἶπα· Σισσίνη τοῦτος εἶναι ὁ σκοπός μου, νὰ μαζευθοῦμε ὅλο τὸ Στρατιωτικὸ εἰς τὴν Κόρινθο, ἂν ᾖ ἀλήθεια πῶς ἔρχεται ὁ Δράμαλης, νὰ τὴν καρτερέσωμε

εἰς τὰ Δερβένια καὶ νὰ κυττάζωμε καὶ τὰ πράγματα τοῦ Ἐθνους. Ὁ Σισσίνης ἐσυμφώνησε μαζί καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι εἶμαι ἔτοιμος, καὶ μὲ δευτέραν σου διαταγὴν ξεκινᾶω. Ἐστειλα ἐγκύκλιον διαταγὴν εἰς ὅλας ταῖς Ἐπαρχίας Ἀρκαδίας, Φινάρι, Λεοντάρη, Μεσσηνία, νὰ συνάξουν τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἐκίνησα διὰ τὴν Καρύταινα· ἡμέρα καὶ νύκτα ἐπεριπάτησα καὶ ἔφθασα εἰς τὴν Δημιτζάνη μαζώνοντας στρατιώτας· φθάνοντας εἰς τὴν Δημιτζάνα ἔρχεται ἓνας ταχυδρόμος μὲ μία διαταγὴ τοῦ Μινίστρον τοῦ πολέμου καὶ μοῦ ἔγραφε· Γενναϊότατε Στρατηγὲ Θ. Κολοκοτρώνη. λαμβάνοντας τὴν διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως νὰ κτυπήσῃς τὴν σιδηροῦν ῥάβδον τὴν συνθισμένην, νὰ συνάξῃς τοὺς στρατιώτας καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν Πάτρα. Ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐκακοφάνη πολὺ διατὶ διέλυσεν τὴν πολιορκίαν τῆς Πάτρας, καὶ ὅσο διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν Δερβενίων ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα.

Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, ὁ ἴδιος Ταχυδρόμος ἔφερεν ἓνα γράμμα τοῦ Κυρ Ἀναγνώστη καὶ τοῦ ἔλεγε· φιλογενέστατε Κυρ Ἀναγνώστη νὰ πάρῃς τὰ στρατεύματά σου καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὰ μεγάλα Δερβένια, διατὶ ὁ Δράμαλης ἔφθασε εἰς τὰς Θήβας· καὶ ὁ Κυρ Ἀναγνώστης ἦτον εἰς τὰ Λαγκαδία μὲ τὸν δούλο του. Ἡ Κυβέρνησις ἔστειλε τὸν Ῥήγα Παλαμήδη εἰς τὰ μεγάλα Δερβένια μὲ 1800 Κορινθίους καὶ Τριπολιτζότας, (καὶ εἰς τὸ Ἄργος ἐμοίραζαν 8,000 ταῦνια) καὶ 1000 Μανιάταις νεοφερμένοι. Ὁ Λουκόπουλος ἔδωσε 1000 μαχμουντιέδες καὶ τοὺς ἔδωσαν εἰς τοὺς Μανιάταις ὁποῦ δὲν ἐξεκινούσαν χωρὶς χρήματα. Μὲ 2,000 ἔφθασα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· ἡ Γερουσία εὗρισκετο ἐκεῖ· μέρος ἀπὸ τοὺς Γερουσιαστὰς φο-

δούμενοι τὸν ἐρχομὸν μου ἔφυγαν· ἀφοῦ ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἔβαλα ἄλλους ἀπὸ ταῖς ἰδίαις ἐπαρχίαις καὶ ἐδυνάμωσα τὴν Γερουσίαν· ἡ Γερουσία δὲν ἤξευρε παρά ἐκ φήμης τὸν ἐρχομὸν τοῦ Δράμαλης· ἔβγαλα πεζοὺς εἰς ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις νὰ ἐτοιμασθοῦν· ἔμεινα 4 ἡμέρας εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν· ἤρχοντο ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ μᾶς ἔλεγαν, ὅτι ὁ Δράμαλης ἔρχεται, καὶ εἰς ἐμένα ὁποῦ μὲ ἄκουαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν μοῦ ἔγραφεν τίποτε ἢ Κυβέρνησις, οὔτε ἔστειλε ταῖς 6,000 στὰ Δερβένια· ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχα εἶδησιν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, δὲν ἔστειλναν καὶ τὰ στρατεύματα, ἐνόμιζα ὅτι ἦτον ψεύματα ὄλα· ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν μου στέλνω δύο καθαλαρέους νὰ πᾶν εἰς τὸν Ἀγιογιώργη καὶ τὸ ὅ,τι μάθουν νὰ μοῦ στείλουν· νὰ πᾶνε εἰς τὴν Κόρινθον, στὰ Δερβένια ἕως εἰς τὰς Θήβας νὰ εὔρουν τὸν Ὑψηλάντη καὶ Νικήτα, καὶ νὰ μοῦ στείλουν καθαρὰ εἶδησι τί τρέχει. (Εἰς τὸν μῆνα Ἰαννουάριον 1822 ἐβγῆκε ὁ Νικήτας καὶ Π. Ζαφειρόπουλος.) Ὅσο νὰ πᾶν εἰς τὴν Κόρινθον, ἀπάντησαν τοὺς Τούρκους καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς πιάσουν ζωντανούς, καὶ ἐγύρισαν ἴπισω. Ὁ Ῥήγας ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ Δερβένι, κινῶντας οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὰ Μέγαρχ, ἄφηκαν δύο τρεῖς σημαίας καὶ ἔφυγαν χωρὶς νὰ ρίξουν τουφέκι. Οἱ Τούρκοι ἐνόμιζαν, ἀφοῦ εἶδον τὰς σημαίας ἀνοικτάς, ὅτι ἦτον στράτευμα καὶ ἄρχισαν νὰ προχωρήσουν εἰς τὸν Ἄερα· ἀφοῦ εἶδαν ὅτι δὲν ἦτον στράτευμα, οἱ Καθαλαραῖοι Τούρκοι ἐπῆραν ἀπὸ κοντὰ τοὺς Ἕλληνας. ἄλλοι ἔφυγαν κατὰ τὴν Αἴγινα καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ Σοφικό. οἱ Τούρκοι ἐσκότωσαν Ἕλληνας. . . Ὁ Ῥήγας ἐπῆρε τὸ φύσημα εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἔδωσε τὴν εἶδησι ὅτι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκε εἰς τὸ Δερβένι μὲ 60,000 ὡσὰν νὰ τοὺς εἶχε μετρήσει· τὸν ἐρώτησαν τί ἔγεινε τὸ στρα-

τευμα ; και τούς ἀποκρίθηκε, ὅτι ὅλοι ἐχάθησαν, μόνον ἐγὼ ἐγλύτωσα. Ἡ Κυβέρνησις εἶχε Φρούραρχον εἰς τὴν Κόρινθον ἕνα Καλόγηρον λεγόμενον Ἀχιλλέα, διδάσκαλος τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς, καὶ βλέποντας τοὺς Τούρκους ἐφυγε μὲ τοὺς στρατιώτας, ἀφοῦ ἐσκότωσε τὸν Κιαμίλμπεϊ. Ὁ Δράμαλης ἔστειλε καὶ ἐπίασε τὸ Κάστρο· τότε ἔστειλε 49 Καβαλαρέους νὰ φέρουν τὰ συγχαρίκια εἰς τὸ Ἀνάπλι· τὸ Ἀνάπλι, πρὶν ἕνα μῆνα, εἶχε κάμει συνθήκη μὲ τὴν Κυβέρνησι νὰ δώσουν οἱ Τούρκοι τὸ Καστέλι καὶ δέκα Τούρκους ἀξιωματικούς ἐνέχυρον καὶ ἐδικούς μας 30, καὶ νὰ τοὺς στέλνουν ζωοτροφίας ἕως ὅτου νὰ ἔλθουν τὰ Ἑλληνικὰ καράβια νὰ τοὺς πάρουν καὶ νὰ βάλουν εἰς τάξιν τὰ λάφυρα. Ἡ Κυβέρνησις βλέποντας τοὺς Τούρκους ὅπου ἔφεραν τὰ συγχαρίκια ἐφυγαν καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὰ καράβια (τὸ Βουλευτικὸ), καὶ τὸ στράτευμα ὅπου ἦτον ἐκεῖ συναγμένον διελύθηκε. Οἱ δύο καβαλαραῖοι μὲ ἔδωσαν εἰδήσιν ὅτι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἦλθε εἰς τὴν Κόρινθον· δὲν ἤξευραν ἀκόμη ὅτι τὸ Κάστρο ἦτον εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ ἐλπίζαμε νὰ τοῦ πᾶμε βοήθεια. Ὁ πεζὸς ἦλθε 1 ὥρα πρὶν νὰ βασιλεύσῃ ὁ ἥλιος. λαμβάνωντας τὸ γράμμα ἐπῆγα εἰς τὴν Γερουσίαν καὶ τοὺς εἶπα ὅτι, νὰ ἔλθουν ὅσοι ἠξεύρουν γράμματα, καὶ ἐτῆζι ἐγράψαμε ὅλη τὴν νύκτα καὶ ἐστείλαμεν εἰς ὅλας τὰς Ἐπαρχίας διὰ νὰ προφθάσουν μίαν ὥραν ἀρχήτερα, διότι ὁ Δράμαλης ἐμβῆκε εἰς τὴν Πελοποννησον. Εἶπα τῆς Γερουσίας, νὰ σταθῆς ἐδῶ καὶ νὰ μᾶς βοηθᾷς ἀπὸ τροφᾶς καὶ πολεμοφόδια, καὶ ἐγὼ πέρνω τὰ στρατεύματα καὶ πηγαίνω ἐμπρὸς, καὶ ἂν ἰδῶ ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ βασιλεύω, τότε σᾶς στέλνω εἰδήσι καὶ ἀναχωρεῖτε· καὶ ἐτῆζι ἐβάσταξαν τὴν θέσι. Τὴν αὐγὴν ἔβαλα λόγο εἰς τοὺς στρα-

τιώτας καὶ τοὺς εἶπα· "Ἕλληνες μὴ φοβεῖσθε! ἔμεῖς ἐσκοτώσαμε τόσους Τούρκους ἐντέπιους, καὶ τούτους ἔτσι θὰ τοὺς κάμωμε· δὲν εἶναι πολλοὶ οἱ Τοῦρκοι ὅσους τοὺς λέγουν· νὰ ὑπάγωμε νὰ σκοτωθοῦμε μακρὰν ἀπὸ τὰ παιδιάμας καὶ ταῖς φαμελζαῖς μας· μὴν πέρνετε μαζί σας οὔτε μουλάρια, καπόταις, ὅλα μᾶς τὰ φέρνουν ἐκεῖνοι. Ἐδιώρισα τὸν Κολοιόπουλο καὶ Ἀντώνη Κολοκοτρώνη μὲ 1700 νὰ τραβήξουν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ νὰ ὑπάγουν ἀντίκρυ νὰ ρίξουν δύο τρεῖς μπαταριαῖς, νὰ ἀκούσουν οἱ Ἕλληνες ὅπου ἦτον εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κορίνθου καὶ νὰ ἐνθαρρυνθοῦν· ἔλπιζα ὅτι τὸ Κάστρο ἐβάσταγε ἀκόμη ἐβάσταξα μόνον 300 καὶ ἐκίνησα διὰ τὸ Ἄργος ὅπου ἤξευρα ὅτι ἦτον ἐκεῖ 5, 6 χιλιάδες στρατιῶτες καὶ νὰ τοὺς πάρω καὶ νὰ ὑπάγω ἐμπρὸς εἰς τοὺς Τούρκους εἰς τὰ Δερβένια. Ἐρχοντας εἰς τὸ Παρθέني ἀπάντησα τὸν Ρίγα μὲ τὸν Κολιὸ τὸν Δαρειώτην· τοὺς ἐρώτησα τί ἤξεύρουν καὶ αὐτοὶ μοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἐμβῆκαν 60,000 Τοῦρκοι μέσα, ὅτι μόνον αὐτὸς ἐγλύτωσε· τὸν ἐμάλωσα, καὶ τοῦ εἶπα· νὰ μὴ ματαειπῆς τέτοια λόγια εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· αὐτὸς μόλις ἐπῆγε στὴν Τριπολιτζᾶ ἔδωσε τὴν εἰδοσίαν καὶ ἔφυγε ὅλος ὁ Κόσμος ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, μόνον ἡ Γερουσία ἔμεινε. Οἱ στρατιῶταις ὅπου εἶχα μαζί, ὡσὰν ἤκουσαν αὐτὰς τὰς εἰδήσεις, ἐδείλιασαν, καὶ διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω ἄρχισα καὶ ἐτραγοῦδαγα· παρακάτω ἀπάντησα τὸν Λυκοῦργον Κρεστενίτη μὲ 15 καὶ τοὺς εἶπα· ποῦ πηγαίνουν, καὶ αὐτοὶ· πηγαίνουν εἰς τὸ Πύργον καὶ πάλιν ἔρχονται· Οἱ Μανιάταις ἐγδυσαν τὸ Ἄργος καὶ ἔφυγαν· τοὺς ἀπαντάω εἰς τὸν δρόμον· τοὺς ἐρωτάω ποῦ πηγαίνουν, καὶ αὐτοὶ μοῦ ἔλεγον· ὅτι ἔχομεν ἄρρωστο, καὶ πᾶμε καὶ γυρίζομε· τοὺς ἔλεγα· τὸν ἄρρωστο τὸν πάει ἕνας δύο·

ὄχι τόσοι εἰς τὸ Ταβοῦλι ἀπάντησα τὸν Ὑψηλάντη, τὸν Κρεβατᾶ, τὸν υἱὸν μου Πᾶνο ὁποῦ ἦτον μετὰ τὴν Γερουσία, τὸν Μαυρομιχάλη· τοὺς ἐρωτῶ ποῦ πᾶτε; τοὺς εἶδατε μετὰ τὰ μάτια σας τοὺς Τούρκους; ὄχι· μᾶς εἶπαν πῶς ἐμβῆκαν 50 Καβαλαραῖοι εἰς τὸ Ναύπλιον· ἐσεῖς ποῦ πᾶτε; ἔχομε κανένα Κάστρο νὰ ἐμβοῦμε; ἔχομε καμμίαν δύναμιν νὰ τραβιχθοῦμε καὶ ἡμεῖς, καὶ οἱ Τούρκοι νὰ σκλαβώσουν τὸν Κόσμον; καὶ ἔτσι τοὺς ἐκράτησα.

Ἐκράξα τότε τὸν Πέτρο Μπαρμπιτζιότη καὶ τὸν Θεόδωρῆ Ζαχαρόπουλο καὶ τὸν Ἀντώνη Κουμουστιώτη, καὶ τοὺς λέγω: νὰ πᾶτε νὰ μοῦ πιάσετε τὸ Κάστρο τοῦ Ἄργους μετὰ 100 ἀνθρώπους διαλεκτοῦς, καὶ πιάνοντας τὸ Κάστρο, νὰ κάμετε φανό, ὅτι ἐπιάσαν τὸ Κάστρο· μετὰ ἀπεκρίθησαν ὅτι πᾶμε, μὰ χανόμεθα· τοὺς εἶπα: πηγαίνετε καὶ ἐγὼ σᾶς πέρνω εἰς τὸν λαιμόμου, καὶ ἔτσι ἐπῆγαν καὶ ἔκαμαν τὸν φανό. Εὐθύς στέλνω τὸν Πᾶνο μετὰ 150 στρατιώτας νὰ ὑπάγῃ νὰ πιάσῃ τοὺς Μύλους καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ τὰ καράβια τῆς πεθερᾶς του νὰ πλησιάσουν κοντὰ, καὶ ἂν τὸν εὕρῃ πόλεμος νὰ τὸν βοηθήσουν μετὰ τὰ Κανόνια· Τρεῖς ἡμέραις ἐκαθίσταμεν εἰς τὸν Ἀγλαδόκαμπον, καὶ ἐγράψαμεν νὰ ἔλθουν στρατεύματα· ἦλθαν οἱ Ἀγιοπετρίται μετὰ τὸν Ζαφειρόπουλον καὶ Μιστριώταις καὶ ἐγινήκαμε ὡς 1, 000. τότε εἶπα τοῦ Πετρόμπεη καὶ τοῦ Ὑψηλάντη νὰ πᾶν νὰ πιάσουν τοὺς Μύλους καὶ νὰ στείλουν βοήθεια εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐγὼ νὰ τραβίξω κατὰ τὴν Κόρινθο, νὰ ἰδῶ πόθεν πηγαίνουν οἱ Τούρκοι, καὶ ἔγειναν 2 κολόναις, ἡ μία νὰ ὑπάγῃ κατὰ τὰ Βασιλικά καὶ ἡ ἄλλη κατὰ τὸ Ἄργος. Ἐπῆγαν εἰς τοὺς Μύλους ὁ Πᾶνος, ὁ Μπεϊζαντὲ Γεωργάκης, ἐπῆγαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Ἄργος· ἐγὼ ἐτραβίξα διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Κόρινθο· ἤρρηκα τὸν

Κολιόπουλο εἰς τὸ Σκηνοχώρι· ὁ Ἀντώνης ἦτον εἰς τὸν Ἅγιο-Γεώργη· οἱ Τούρκοι ἄρχησαν νὰ καταιθαίνουιν εἰς τὸ Ἄργος. Οἱ Τούρκοι μὴν εὐρίσκοντας ἐναντιότητα ἐξαπλώνονται. Ὁ Κολιόπουλος ἀπαντᾶται εἰς τὸ Χαρβάτι με τοὺς Τούρκους, ἐσκότωσαν 20, Ὁ Κολιόπουλος μονομαχεῖ μ' ἕναν καβαλάρη καὶ τὸν φονεύει· τότε ἐγύρισε εἰς τὸ Σκηνοχώρι, ἐκατέβηκαν καὶ ἀπὸ τὸ Κᾶστρο τοῦ Ἄργους μερικοὶ, καὶ ἐπολέμησαν με τοὺς Τούρκους ποῦ ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Κόρινθο καὶ ἐσκοτώθησαν καμιά δεκαριά, Μανιάταις καὶ Πελοποννήσιοι. — Οἱ Κουμουντουρέοι, ὁ Σισίννης, ἔμειναν ὅσοι ἦτον με τὸν Μπέη. ὁ Ἀντώνης ἐκαρτέρεψε εἰς τὸν Ἅγιο Γεώργιο τοὺς Ἰούρκους στὴν Κόρινθο καὶ ἐσκότωσε 17. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγαν 2,000 καὶ τὸν ἐπολέμησαν καὶ τὸν ἐδιώξαν καὶ ἐκάψαν σπήτια.

Ἐγὼ, σὰν ἔστειλα τοὺς ἄλλους νὰ πᾶνε ε' τοὺς Μύλους, ἐγὼ ἐτράβηξα κατὰ τὴν Κόρινθο καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Σκηνοχώρι, καὶ ἐπῆγα καὶ κῆρα τὸν Κολιόπουλο, καὶ μοῦ εἶπε τὸν ἀναχωρισμὸν τοῦ Ἀντώνη ἀπὸ τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ ἐκίνησα νὰ πάγω στὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ πηγαινάμαινος εἰς τὸ Μαλανδρίνο, κῆρα δέκα Καβαλαραίους Τούρκους, καὶ βλέποντάς μας ἐκλείσθησαν εἰς ἕνα σπήτι· δὲν ἠθέλησαν νὰ παραδοθοῦν, τοὺς ἐκάψαμεν. Ἐνας στρατιώτης ἔπιασε τὸ τουφέκι ἐνὸς Τούρκου ἀπὸ τὴν θύραν, τοῦ τὸ πῆρε. Τραβάω καὶ πάγω εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸ χωριὸν ἦτον γεμάτο ἀπὸ λάδι κτλ. Τὸ ἐπιασα, ἀγνάντευσα καὶ εἶδα, ὅτι ἀπὸ τὴν Κόρινθο ἐκίνησαν τὰ Τούρκικα στρατεύματα διὰ τὸ Ἄργος καὶ Ἀνάπλι· ὅταν ἐκατέβηκαν οἱ Τούρκοι, ἐπῆγαν καὶ ἐπολιορκῆσαν τὸ παλιόκαστρο τοῦ Ἄργους, καὶ οἱ Τούρκοι ἦτον δύο Πασάδες.

Οἱ Πασάδες ἔλεγαν τῶν στρατιωτῶν, ὅτι ἐδῶ εἶναι τὸ βίος τοῦ Κόσμου, τὸ Ἀνάπλι τὸ ἔχομε, τᾶλλα τὰ πέρνομε ὄλα· τὸ ᾠολιόρησαν. Ἦτον συναγμένα στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους ἕως 5,000. Ὁ Κολιόπουλος ἦτον κλειστός εἰς τὸ παλιόκαστρο μὲ Φαναρίτας καὶ Καρυτινοὺς, μὲ τὸν Δημητράκη τὸν Δελιγιάννη. Μοῦ γράφουν ἕνα γράμμα· ὅτι νὰ φθάσω, διατὶ ἐκλείσαν τὸ κάστρο καὶ δὲν ἔχουν προβεζιό· τὴν ἄλλην ἡμέρα ἔκαμαν ἀρχηγὸ τοῦ στρατεύματος τὸν Ἀντωνάκη Μαυρομιχάλη, τοῦ στρατεύματος ποῦ εἶναι εἰς τοὺς Μύλους· Σὰν τὸν ἔκαμαν Ἀρχηγόν, ἠθέλησαν νὰ κάμουν ἕνα πόλεμο μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ τὸν Κολιόπουλον δὲν τὸν ἐτεμπίχτισαν ποῦ ἦτον εἰς τὸ πλευρό τους, καὶ ὁ πόλεμος ἐπιάσθη εἰς τὴν ἀκρὴν τὰ ἀμπέλια, καὶ ἐβγήκαν Τούρκοι 10,000 Καβαλαραῖοι καὶ ἐτζάκισαν τοὺς Ἑλληνας, καὶ ἐχάθησαν 150 Ἑλληνες. Σὰν ἔχασαν τὴν μπατάλια, μοῦ στέλνουν ἕνα γράμμα καὶ μοῦ λένε· ἂν τρώγω ψωμί νὰ τὸ ἀφήσω, νὰ τοὺς βοηθήσω — Ἦμουν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον—διατὶ ἡ πατρὶς ἐχάθη. Δὲν ἔλειψα εὐθύς νὰ κινήσω μὲ 100 στρατιώτας καὶ τὸν Ἀντώνη Κολοκοτρώνη τὸν ἀφήνω εἰς τὰ Δερβενάκια μὲ καμιὰ χιλιάδα. Πηγαίνόμενος εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους γύρα ὄλους τοὺς στρατιώτας λυπημένους ἀπὸ τὸν πόλεμον τῆς ἄλλης ἡμέρας ποῦ ἐχάθησαν στρατιώταις· δὲν ἔλειψα νὰ τοὺς ὀμιλήσω καὶ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω, ὅτι ἂν οἱ Τούρκοι ἐσκότωσαν 150, ἡμεῖς χιλιάδες, καὶ νὰ ἐκδικηθοῦμε, καὶ ἄλλα πολλὰ τοὺς εἶπα καὶ ἐμψυχώθησαν· τοὺς ἐμάλωσα πολὺ μὲ τὴν ἀταξία τοῦ πολέμου ὅτι δὲν ὀμίλησαν καὶ τοῦ Κολιόπουλου. Ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ Κρεβατᾶς ἦτον εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικοὺς (Μύλοι Ἀργίτικοι, μύλοι Ἀφεντικοὶ διαφορῆ). Τὴν

ἄλλην ἡμέρα ἐπλάκωσαν 1200 Ἀρκαδιανοί. Οἱ Τούρκοι ἐβρίχναν βόμβαις ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ ἔβαναν 2 κανόνια ἀπὸ μία ῥάχη καὶ ἐπολιορκοῦσαν τὸ παλιόκαστρο. Οἱ κλεισμένοι δὲν εἶχαν τίποτε μέσα καὶ ἦτον στενοχωρημένοι. Σ τ α ῖ ς 20 τοῦ Ἰουλίου στὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Ἡλίου, ἔκ ρ α ξ α τὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους τοὺς Ἀργίτικους καὶ τοὺς ὠμίλησα 2 ὥραις: νὰ πολεμήσωμε, νὰ βγάλωμε τοὺς κλεισμένους, οἱ Τούρκοι εἶναι ὄλοι σαβοῦρα.

Ἀπεφάσισα νὰ κτυπήσωμε τὸ βράδυ ἀπὸ ὄλαις ταῖς μεριαῖς τοὺς Τούρκους, διατι δὲν ἤμποροῦσε νὰ πάγη ἄνθρωπος νὰ τοὺς ἰδῇ ἀλλ' ὅ,τι ἔκαναν τὰ σινιάλα. Τότενες διατάττωταῖς ἐπαρχίαις νὰ κτυπήσουν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν θέσι καθεμιᾶ τοῦ εἶχε. Τόσο καὶ τὸν Κολοιόπουλο καὶ τοὺς Ἀρκαδιανούς τοὺς ἔβαλα εἰς τὸ κέντρον νὰ κτυπήσουν τοὺς Τούρκους ὅπου εἶχαν τὰ κανόνια, καὶ οἱ Ἀρκαδιανοί, καθὼς ἐπῆγα τὸ βράδυ καὶ ἐκτύπητα ἀπὸ ὄλαις ταῖς μεριαῖς, ἐ π ἦ γ α ν καὶ ἐ χ ἄ λ α σ α ν μὲ τὰ πόδια τὰ ταμπούρια. Ἀναχωροῦν πάλιν διὰ νυκτός, διότι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν ἐκινήθησαν. Ἐκεῖνοι ἔμειναν ἀκόμη κλεισμένοι εἰς τὸ παλιόκαστρο. Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἐστενοχωρήθηκα διὰ τοὺς μέσα, νὰ μὴ βλαφθοῦν ἕκαμα ἓνα στρατήγημα· νὰ πᾶμε ὄλοι ὀλοτρόγυρα ν' ἀδιάσωμε ἀπὸ δύο τουφέκια, νὰ κάμωμε φανὸ καὶ ἐκεῖνοι νὰ κάμουν τρόπον νὰ ἐβγουν ἀπὸ τὸ παλιόκαστρο. Ἐτῆς ἐξυγώσαμεν κοντὰ, ἐκεῖνοι ἐβγήκαν τότε ἀβλαβεῖς ἀπὸ τὸ παλιόκαστρο καὶ ἄρθηκαν μέσα ἓνα ἄσκι τυρὶ, καὶ ἐβγήκαν ὄλοι εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἄργους ὑγιεῖς. Τὴν αὐγὴν μβαίνουν οἱ Τούρκοι στὸ Κάστρο καὶ δὲν εὐρισκαν οὐδέν. Αὐτοὶ (οἱ δικοί μας) εἶπαν ὅτι ἀναχω-

ρήσαμεν τὰ στρατεύματα τὴν αὐγὴν Ἑγαίνου καμιὰ δεκαριὰ χιλιάδες καβαλαραῖοι καὶ Ἑγαίνου εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἀργίτικου νὰ ἰδοῦν. Βλέπωντας ἡμεῖς τὴν Καβαλαρία, ἐγὼ ἔκαμα τοὺς ἴδικούς μου κολόνα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Λόφου καὶ κατέβηκαν καμιὰ 20 Καβαλαραῖοι καὶ ἔκαμαν ἀκροβολισμοὺς εἰς τοὺς κάμπους, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν νὰ ἰδοῦν, ὅχι νὰ κάμουν πόλεμο. Ἐγύρισαν εἰς τὰ ἀμπέλια, ὅτι ἦτον προβαλμένα τὰ σταφύλια καὶ ἐπῆραν. Δίδαξα τὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἀφεντικου νὰ πιάσουν ἐκεῖ καὶ νὰ ἀνάψῃ ἀπὸ καθένας 20 φωτιαῖς, καὶ τὸ τριπολιτζότικο τὸ ἔβαλα ἀντίκρυ εἰς ταῖς ῥάχαις νὰ κάμουν καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιο. Ο Κολιόπουλος μὲ τὸ στρατεύμα του νὰ πιάσῃ τὸ Σκηνοχωρὶ ἀνάμεσα εἰς ταῖς δύο Δημοσιαῖς ποῦ πᾶνε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Βλέπωντας οἱ Τοῦρκοι ὅτι τύσαις φωτιαῖς ὄλο-τρόγυρα, ἀπεφάσισαν ὅτι δὲν ἤμποροῦν νὰ περάσουν διὰ Τριπολιτζᾶ· εἶχαν ἔλλειψι ἀπὸ τροφᾶς, διότι ὁ Τζόκρης εἶχε κάψει ἔμπροσθήτερα τὸν κάμπον τῆς Τριπολιτζᾶς. Ἐκαμαν συμβούλιον νὰ γυρίσουν πῖσω στὴν Κόρθο, νὰ ἀπεράσουν στὴν Βοστίτζα, νὰ πᾶνε στὴν Γαστούνη διὰ τροφᾶς, διότι δὲν εἶχαν. Ἐγὼ ἔκμα Συνέλευσι μὲ ὄλους τοὺς ὀπλαρχηγούς εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἀργίτικου, τοὺς εἶπα· οἱ Τοῦρκοι θὰ νὰ γυρίσουν ὀπίσω κατὰ τὴν Κόρθο· τὸ βλέπουν, ὅτι ἀπὸ ἐδῶ δὲν ἤμποροῦν νὰ περάσουν, μόνον σταθῆτε ἐδῶ νὰ πάγω νὰ πιάσω τὸ Δερβενάκι, διὰ τὴν οἱ Τοῦρκοι θὰ ἀπεράτουν. Ἀρίνω τὸν Γιατράκο τὸν Π. εἰς τὰ σώματα ὅπου ἦτον εἰς τοὺς Μύλους, καὶ αὐτοὶ δὲν ἤθελαν, ἔλεγον νὰ κάτζω ἐγὼ, τοὺς ἔλεγα νὰ πάγουν αὐτοὶ. Ἀναχώρησα ἔπερ βίας νὰ πιάσω τὸ Δερβενάκι, ἀπὸ ἐκεῖθε ἤμουν βέβαιος ὅτι θὰ

περάσουν και ὄχι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ Κολοκοτρώνης, ἔλεγε ὁ Πετρόμπεης, πάγει κλέφτης εἰς τὰ βουνὰ· καὶ ἀνεχώρησα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Ἅγιο Γεώργιο· σταῖς 26 τοῦ Ἰουλίου, ἡμέραν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εἶχε τὴν αὐγὴν ὁμιλήσει ἡ βάρδια τοῦ Ἄντωνη μὲ 300 νομάτους· οἱ Τοῦρκοι ἐβγῆκαν καὶ ἔρχονται εἰς δύο κολόνες. Τῆς εὐθὺς ὀρδινάρησα ἐγὼ εἰς τὸν ἅγιο Γεώργιο νὰ μαζώξουν ὄλαις ταῖς ζωτροφίαις εἰς 4 σπήτια οἱ Τζαουσάδες, ὅπου ἐὰν ἰδοῦν καὶ ἔρχονται εἰς δύο κολόνες, νὰ σᾶς κάμω σεινάλι νὰ κάψετε ταῖς τροφαῖς καὶ νὰ μὴν τὰ λάβουν οἱ Τοῦρκοι· ἐγὼ ἐπῆρα τὸ λοιπὸ στράτευμα καὶ ἔπιασα τὸ Δερβενάκι. Ὁ Νικήτας καὶ ὁ Παπαῖ-Φλέσσας καὶ ὁ Ἰψηλάντης μὲ 500 στρατιώτας τοὺς εἶχα βάλει καὶ εἶχαν πιάσει τὸ Κινάρι, χωρὶς δυνατὸ εἰς τὸν δρόμον τῶν Κορινθίων. Οἱ Τοῦρκοι, ἡ ἔμπροστέλα ἔφθασε εἰς τὸν Ἄντωνη καὶ καθὼς εἶδε τοὺς Ἕλληνας ἔμπροσ, ὠμίλησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ τοὺς ἀφήσουν τὸν δρόμο, διατὶ θὰ ἀπεράσουν ὀπίσω εἰς τὴν Ῥοίμελη στὴν Πατρίδα μας· ἐγὼ ἔστειλα πεζὸ νὰ πάγη εἰς τὸ Σκηνοχωρὶ· ποῦ ἦταν ὁ Κολοιοῦπουλος, νὰ ἔλθῃ νὰ μᾶς δώσῃ βοήθεια· ἀπὸ ἐκεῖ ἦτον ὥραις 6, ἀπὸ τὸ Δερβενάκι ἕως τὸ Κινάρι ὥραις 2, ὅπου ἦτον ὁ Νικηταρᾶς, ἦταν καὶ ἀπὸ τὸν ἅγ. Γεώργη, ὁ Παπαῖ-Νίκας ἀπὸ τὴν Κόρινθο μὲ τὰ Κορινθιακὰ στρατεύματα εἰς ἓνα χωριὸ στὴ Μάγκα. Ἐστειλα καὶ εἰς ἐκείνους νὰ ἔλθουν μεντάτι. Ἐγὼ πηγαινάμενος εἰς τὸ Δερβενάκι ἐκλεξα 800 στρατιώτας εἰς τὸ Γελέκι, καὶ τοὺς ἔκαμα 4 κολόναις, καὶ τοὺς ἐκατέβασα κάτω ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πόστο ὅπου ἐκρατοῦσα εἰς τὴν Ῥάχη, καὶ ὁ Ἄντωνης ἐκρατοῦσε τὸ κεφάλι, ἦτον ὀμπροστὰ· καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐβγαίνανε ἀπὸ

τὸ Κάστρο καὶ οἱ ἔμπροστινοὶ ἐκαρτεροῦσαν νὰ συναχθοῦν ὅλοι. Ὅσο νὰ συναχθοῦν οἱ Τοῦρκοι, ἔβαλα ταῖς σημαίαις καὶ τὰ ζῶα καὶ καπόταις, τὰ ἔβαλα ὅλα εἰς μίαν ῥάχην, διὰ νὰ νομίσουν, ὅτι ἐκεῖ εἶναι οἱ πολλοὶ στρατιώταις καὶ νὰ κάμουν κάτω, νὰ μὴν ἔλθουν ἐπάνω μας καὶ μᾶς χαλάσουν. Ἐγὼ ἰσπεκόμενον μὲ 10 ἀνθρώπους στὴν κορφή· οἱ ψυχογοὶ μὲ τὰ μουλάρια ἀράδα. Τοῦ δὲ Νικήτα ὁ πεζὸς τοῦ εἶπε, ὅτι ἐβγήκαν οἱ Τοῦρκοι, καὶ ὄχι ὅτι ἔρχονται ν' ἀπεράσουν εἰς τὸ Δερβενάκι. Οἱ Κορίνθιοι ἐσκόρπισαν. Ὁ Κολ. β ὥραιοι ἀλάργα· ἐνύκτωσε ἕως νὰ πάγη ἐκεῖ ὁ πεζός. Σταῖς 3 ἡ ὥρα συνάχθησαν ὅλοι οἱ Τοῦρκοι, καὶ οἱ Πασάδες ἦτον στὴν ἴσῳ μεριά. Οἱ δὲ 6 χιλιάδες, ποῦ ἦταν εἰς τοὺς Μύλους, δὲν εἶχαν βάρδια διὰ νὰ ἰδοῦν ὅτι ἄδειασε τὸ Ἄργος νὰ ἔλθουν ἀπὸ κοντά. Οἱ 4 κολόνες τοὺς εἶχα τεμπίχι νὰ μὴ κάμουν ἀρχὴ τοῦ πολέμου, παρὰ ἀφοῦ ἀκούσουν τὰ 10 τουφέκια, καὶ ἔτζι ἐστέκονταν. Οἱ Τοῦρκοι σὰν ἐσυνάχθησαν ὅλοι, διέταξε ὁ Πασᾶς νὰ κινήσῃ ἡ ἔμπροστέλα, καὶ ἔτζι οἱ Τοῦρκοι ἐξεκαθάλικαν διὰ τὸν τόπο, καὶ ἐκίνησαν μὲ τὰ πόδια· καὶ ὁ Ἀντώνης ἦτον ταμπουρωμένος. Ὁ Ἀντώνης ἐκτύπησε ἀφοῦ ἔφθασαν 100 βήματα οἱ Τοῦρκοι, καὶ ἐκράτησαν καμιὰ δεκαριὰ Τούρκους· ἐκεῖνοι ἔδωσαν ταῖς πλάταις καὶ ἔκαμαν κατὰ τὸν ἅγιον Σώστη, καὶ ἐκεῖ εἶναι ῥεύματα, καὶ ἐπῆρε τὸ ἀσκέρι τὸ Τούρκικο ταῖς ῥάχαις. Ὁ Ἀντωνάκος δὲν ἔπεσε κοντὰ εἰς ἐδαύτους, πέρνει ἓνα μπαϊράκι μὲ 30 νομάτους καὶ πέφτει εἰς τὸν ἅγιον Σώστη ἐμπρὸς, οἱ Τοῦρκοι ἐγένικαν τρεῖς κολόνες, μία ὀπίσω, οἱ Πασάδες, μία στὴν μέση, ἡ ἄλλη κατὰ τὸν Ἀντωνάκος, ἕως 10,000 ἐκί-

νησαν κατά τὸν Ἀντωνάκη, οἱ 30 ἐσκότωσαν πολλοὺς, δύο μόνον ἐσκοτώθηκαν, ἀνέψια μου.

Οἱ Τοῦρκοι ὅσοι ἔμειναν ἐπέρχσαν κατά τὴν Κορτέσσα καὶ ἐκεῖ ἔκαμαν στάσι. Ἀκούοντας ὁ Νικήτας, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Φλέσσας ἔφθασαν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη καὶ ἔπιασαν τὸν δυνατώτερον τόπον εἰς τὸν Ἅγιον-Σώστην. Τὸ μείζον ἑστράτευμα ὅπου ἐσκότωναν οἱ Ἕλληνες ἔδωκε νὰ περάσῃ καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἔπεσεν εἰς τὸν Νικήτα, ἐκεῖ ἐσκότωσαν ἕως 1,000· ἐπέρασε καὶ αὐτήνῃ ἡ κολόνα κατὰ τὴν Κουρτέσσα καὶ ἔσμιξε μὲ τοὺς ἀλλουνοὺς· οἱ δὲ Πασσάδες ποῦ ἔμειναν ὀπίσω, ἐνύκτωσε καὶ δὲν ἠμπόραγαν νὰ ἀπεράσουν. Ὁμίλησαν τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς εἶπαν : ποιὸς Καπετάνιος ὀμπροστά ; ἀποκρίθηκε ἓνας παπᾶς ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι· ὁ Κολοκοτρώνης εἶπεν· ἀποκρίθησαν οἱ Πασσάδες : νὰ κάμωμε μπέσα νὰ ἀπεράσωμε καὶ τοῦ δίνομε ὅ,τι ζητήσῃ· καὶ τότενες ἔστειλε ὁ Παπαῖ-Δημήτρης ἓναν ἄνθρωπον νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ· λαμβάνοντας τὴν εἶδησι, καὶ ἐκίνησα νὰ ὑπάγω· εἶχα γὼννοῦν μου νὰ τοὺς χασομερήσω ὥστε νὰ ἔλθῃ τὸ πρῶτ, νὰ τοὺς χάσωμε μέσα εἰς τὸ ἑστράτευμα εἶχαμε καὶ μερικοὺς καβαλαρέους, ὁ Φωτάκος καὶ ὁ Σπηλιοτόπουλος καὶ ὁ Βούλγαρης ὁ Κότζος, καὶ ὁ Κωστ. Ἀναστασόπουλος, καὶ ἄλλο ἓνα ἀνιψίδιμου· Ἐκεῖνοι ἐκίνησαν· οἱ Πασσάδες βλέπωντας καβαλαρέους ἰδικούς μας, ἐνόμισαν ὅτι ἔχομεν καβαλαρία πολλή· γυρίζουν πᾶνε τὴν Τύρινθον, ἀφίνου ὅ,τι εἶχαν, ἐνύκτωσε, τὸ μπουχό τους ἐβλέπαμε. Ἐξημέρωσε καὶ ὁ Κολοιοπούλος μὲ 2,000 μὲ τὸν Δημ. Δελιγιάννη καὶ μὲ τοὺς Φαναρίταις.—Οἱ ἐδικοίμας ἔπεσαν στὰ λάφυρα καὶ εἰς τοὺς λόγους. Οἱ Τοῦρκοι ὅπου ἦτον εἰς τὴν Κουρτέσσα ἐξοκίμασαν νὰ μάθουν τί ἔγειναν οἱ Πασσάδες; καὶ ἐκί-

νησαν 1,000 νὰ ἔλθουν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη· τοὺς ἐκαρτέρεσαν οἱ ἴδιοί μας, τοὺς ἔρριξαν μίᾳ μπαταρία τουφέκια, τοὺς ἔπισοδρόμησαν. Οἱ Πασάδες ἐπῆγαν, ἐστάθησαν εἰς τὴν Τύρινθο, εἰς τὴν Γλυκιά, καὶ ὁ Νικήτας ἐτραβίχθηκε μὲ τὸν Παππᾶ Φλέσσα στὸ Ἅγιονόρι, πρῶτα ἦταν εἰς τὸν ἅγιον Σώστη.—Τὸ Δερβενάκι εἶναι πλευρᾶ ἀπὸ τοῦ Ἁγαμέμνονος τὸ μνημα.—ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἐξημέρωσε καὶ ὁ Κολοιόπουλος καὶ ἐγενήκαμε ἡμεῖς 4,000 εἰς τὸ Δερβενάκι. Ὁ Γιατράκος μὲ τὸν Τζώκη ἦλθαν εἰς τὸ Δερβενάκι, τοὺς λέγω· ποῦ εἶναι τὰ ἄλλα στρατεύματα; — εἶναι εἰς τὸ Κουτζοπόδι καὶ ἕως εἰς τοῦ Χαρβάτη· τοὺς εἶπα· οἱ Πασάδες ὅπου εἶναι εἰς τὴν Τύρινθο ταχυὰ θὰ ἐκστρατεύσουν διὰ τὴν Κόρινθο, μόνον ἐσεῖς νὰ πάρετε τὰ στρατεύματά σας καὶ νὰ πάτε εἰς ἓνα χωριὸ εἰς τὸν δρόμον ποῦ πηγαίνει ἀπὸ τὸ Ἅγιονόρι εἰς τὴν Κόρινθο, καὶ νὰ σταθῆτε ἐκεῖ νὰ βάλετε Καραούλι νὰ μὴν περάσουν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ Ἅγιονόρι· ἂν ἔλθουν κατ' ἐμᾶς, νὰ ἐλθῆτε ἀπὸ πίσω, καὶ ἡμεῖς τοὺς κερτεροῦμεν ἐμπρός· — ἐσεῖς ἔρχεσθε ἀπὸ πίσω, σὰν προσπεράσουνε κατὰ ἡμᾶς — διὰ νὰ πιάσωμε τοὺς Πασάδες ζωντανούς· ἂν κάμουν κατὰ ἡμᾶς, νὰ ἡμᾶς κάμετε σενιῶλο νὰ ἔλθωμε κατὰ ἡμᾶς βοήθειά σας. Αὐτοὶ ἐκίνησαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ στρατεύμα, καὶ τὸ στρατεύμα ἔφυγε καὶ ἐπῆγε εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικούς (ὁ Γιατράκος ὡς φαίνεται τοὺς παρεκίνησε νὰ φύγουνε). Ὁ Γιατράκος, σὰν ἀνεχώρησε τὸ στρατεύμα, δὲν μοῦ τὸ ἐμήνυσε, ὅμως ἐγὼ ἤλπιζα ὅπως θὰ πάγη ἐκεῖ ὑποῦ τὸν διώριζα καὶ ἔμεινα ἀναπαυμένος, καὶ εἶχα βάρδιας νὰ ἰδῶ τὸ Σε-

νιάλο 'ποῦ θὰ μῶ κάμουν. Οἱ Τοῦρκοι ἐκίνησαν καὶ ἐτράβιζαν ἴσια τοῦ Ἀγιονοριοῦ τὴν στρατά οἱ Πασάδες. Ἐπῆγαν ἐπάνω στὴν 'προστοφυλακὴν τοῦ Νικήτα· ἀρχινόντας ἢ 'μπροστοφυλακὴ τὸν πόλεμο, ἔβγαινε ὁ Νικήτας νὰ τοὺς 'πάγη μεντάτη, καὶ δὲν ἤμπόρεσαν νὰ βραστάξουν, ἀλλὰ ἐγύρισε ὅλο τὸ στράτευμα καὶ ἔπιασε τὸ χωριό. Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν στὴν ἄκρη στὸ χωριὸ πολεμῶντας τους. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχαν σκοπὸν νὰ πολεμήσουν τὸν Νικήτα, ἀλλὰ εἶχαν σκοπὸ κατὰ τὴν Κλένια νὰ ἀπεράσουν, καὶ καθὼς ἐκίνησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ πᾶνε κάτω, ἐκίνησε ὁ Νικήτας καὶ οἱ ντοπικοὶ καὶ αἱ γυναῖκες ἀκόρια· τότε μᾶς ἔδωσαν εἶδησι εἰς τὰ Δερβενάκια (2 ὥραις μακρὰν ἀπὸ τὸ Ἀγιονόρι τὰ Δερβενάκια)· Ἔστειλα τὸν Δημήτρη Κολοιόπουλον νὰ πιάσῃ τὴν Κλένια, ὅταν ἄκουσα τὸν πόλεμο, μὲ 2,000. Ὁ Νικήτας τοὺς ἔπεσε ἀπὸ κοντὰ καὶ, ὡς τὴν Κλένια 'ποῦ τοὺς ἐπῆγε, 500 ἐσκότωσε καὶ ἓνα Πασᾶ. Ἀπαράτησαν τὰ καμηλιὰ τους, τὰ φορτιώματά τους. Ὁ Κολοιόπουλος δὲν ἔφθασε νὰ πιάσῃ τὴν Κλένια. Τὸ ἀσκέρι 'ποῦ ἦταν στοὺς Μύλους βλέπωντας τοὺς Τούρκους 'ποῦ ἔφυγαν, ἐκίνησαν ἀπὸ κοντὰ, πλὴν δὲν ἔκαμαν πόλεμο — Γιατράκος. Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθο ὅσοι ἔμειναν· μανθάνωντας ἐγὼ ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἀπέρασαν, καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθο καὶ οἱ Πασάδες, ἐπέικασα ὅτι θ' ἀπεράσουν ἀπὸ τὰ μαῦρα λιθάρια διὰ Βοστίτζα καὶ Πάτρα δια Ζαερέδες· εὐθύς διέταξα ὅλα τὰ στρατεύματα νὰ μὲ ἀκολουθήσουν καὶ ἔπιασα τὰ Βασιλικά· τὸ στράτευμά μας ἔως 7,000.

Τὸ βράδυ ὁποῦ ἐνύκτωσε ἐτεμπίχικα τοὺς στρατιώτας νὰ κάμουν ἀπὸ 10 ἢ 15 φωτιαῖς, ποῦ εἴμεθα ἀντίκρυ

τῆς Κορίνθου, καὶ ἐφωτολόγησαν τὰ βουνά, καὶ οἱ Τοῦρκοὶ ἐνόμισαν ὅτι εἴμεθα τόσαις χιλιάδες στρατεύματα. Τὴν αὐγὴν οἱ Τοῦρκοὶ κινᾶν 15,000 νὰ δοκιμάσουν τὸ πέρασμά τους· ἐπολεμήσαμεν, καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ περάσουν, ἐσκοτώθηκαν ὀλίγοι, τὸ βράδυ ἐγύρισαν ἴσως εἰς τὴν Κόρινθο· ὁπότεν ἐβγαίνουν ἐκεῖ, τοὺς ἤκαρτεροῦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς ἐπολεμοῦσαν μὲ ἀκροβολισμούς. Μία ἡμέρα κινᾶν 2,000 ὄλοι διὰ ν' ἀπεράσουν μὲ πόλεμον καὶ τοὺς ἀντιστάθηκαν οἱ Ἕλληνες πεισματῶδες καὶ ἡ Καβαλαρία κάνει γιουρούσι κ' ἐτζάκισεν ἕνα ταμποῦρι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, τοὺς πλάκωσε κάτω σαῖς ῥίζαις, ἐσκοτώθηκαν 30, μεταξὺ αὐτῶν ὁ Ἀναγνώστης, Πετιμεζᾶς καὶ τὸ παιδί του ποῦ ἦτον κουμάντο, καὶ ἕνας Παπαῶς σημαντικὸς ἀπὸ τὸ Μιστρά. Ἐκατέβηκαν τ' ἄλλα ταμπούρια κ' ἐβοήθησαν τοὺς φευγάτους. Οἱ Τοῦρκοὶ ἐγύρισαν ἀπρακτοὶ κ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ Δράμαλης ἐδιάλεξε 400 Τοῦρκους, καὶ τοὺς ἄφησεν μὲ τὸ ζαερέ τους 6 μῆνες μ' ἕνα κουμάντο εἰς τὸ Παλαμῆδι, καὶ οὔτε ἔμβαινε οὔτε ἐβγαίνει κανένας ἀπὸ τοὺς ἄλλους Τοῦρκους· ἐπῆραν τὴν ἀπόφασιν ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ τοὺς ἔλθῃ μεντάτι, — ἐπρόσμεναν τὴν ἀρμάδα — ἐβγαίνουν μόνον κ' ἔκαναν ἀκροβολισμούς. — Μπροστήτερα οἱ Κορίνθιοι μὲ εἶχαν εἰπεῖ νὰ τοὺς στείλω ἕνα κουμάντο, καὶ στρατολόγησε τοὺς Κορινθίους καὶ ἐβασάνιζε τοὺς Τοῦρκους. Μοῦ ἦλθε μία διαταγὴ ἀπὸ τὴν Γερουσίαν νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ εἰς τὸ μέρος τὸ Βασιλικὸν ἄφησα τὸν Γενναῖο καὶ Ἀπ. Κολοκοτρώνη (εἶχα καὶ ὀρδὶ στὴν Κλένια . . . . .

Ἀπὸ τὴν Κόρινθο ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ

ὑποστηρίζω τὴν Γερουσία. Οἱ Ἄρχοντες ἐφθόνησαν διὰ τὰ κατερθώματα ὅπου ἔκαμα εἰς τὸν Δράμαλη, ἐφθόνησαν καὶ τὴν Γερουσία ὅπου μὲ ὑποστήρηξε. Ὅταν ἐτζάκισα τὸν Δράμαλη εἰς τὰ Δερβενάκια, τὸ στράτευμα μὲ ὑπόγραψε Ἄρχιστράτηγο καὶ ἔλαβα καὶ τὸ Δίπλωμα ἀπὸ τὴν Γερουσία. Τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ δὲν εἶχε καμμίαν δύναμιν, οὔτε ἐνέργησε τίποτε εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν· (ὁ Κανακάρης ἔλεγε· τὰ ἀρχεῖα ἄς γλυτώσωμε καὶ τὸ ἔθνος ἄς πάγη — παραξενία!).

Οἱ Ἄρχοντες ἐνέργησαν διὰ νὰ γίνῃ Συνέλευσις μὲ σκοπὸν νὰ γκρεμίσουν τὴν Γερουσία, (ἢ ὅποια εἶχε κάμει τὰς μεγαλητέρας ἐκδουλεύσεις) καὶ τὴν ἐδικὴν μου Ἄρχιστράτηγιαν, καὶ ἔτσι ἐκήρυξαν τὴν Συνέλευσιν. Ἐγὼ εὐρισκόμενος εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἔμαθα, ὅτι ἐπέρασαν 200 φορτώματα ἀπὸ τὰ Δερβενάκια καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ναύπλιον· ἤμουν ἄρρωστος καὶ ἐστενοχωρούμουν· ἔπειτα ἀπὸ 5, 6 ἡμέρας ἐκίνησαν μιὰ δεκαριὰ χιλιάδες μὲ 400 φορτώματα καὶ ἔπιασαν τὴν θέσιν τοῦ ἀγίου Σώστη, καὶ τὰ ἔστειλαν εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἐπρόσμεναν νὰ ἐπιστρέψουν ὀπίσω. Εἰς τὰ Δερβενάκια εἶχα ἀφημένον τὸν Νικήτα, Πᾶνο, τὸν Κεφάλα, τὸν Γενναῖον, τὸν Μῆτρον Ἀναστασόπουλον, τοῦ Φαναρίτας. Τότε σὰν ἤκουσα 2 φοραῖς νὰ βάζουν ζωοτροφίας, ἐκίνησα καὶ ἐπῆγα εἰς τοὺς Μύλους τοῦ Ἀφεντικοῦ, καὶ ἔγραψα ἓνα γράμμα τῶν Πασάδων καὶ τῶν Μπέιδων εἰς τὸ Ἀνάπλι, ὅτι, ἂν θελήσουν ν' ἀδειάσουν τ' Ἀνάπλι, καὶ τοὺς βαρκάρω, νὰ πάγουν ἔπου θέλουν τὴν ὥρην ὅπου ἔχουν ζαερὲ, εἴτε μὴ καὶ σταθοῦν εἰς τὸ πείσμα ἀκόμη, θέλει πάρουν τὰ παιδιᾶτους καὶ ταῖς

φαμηλιαῖς τους εἰς τὸν λαιμόν τους, διατὶ πλέον ἐγὼ τραττάτα δὲν κάμνω, καὶ μὴν καρτερεῖτε πλέον ζαερέδες ἀπὸ τὴν Κόρινθον, διατὶ πηγαίνω ἀτὸς μου εἰς τὰ Δερβενάκια καὶ δὲν θὰ ἀφήσω νὰ σᾶς περάσουν ζωοτροφίας, καὶ ἂν δὲν ἀκούσετε, ἄς ἔχετε τὸ κρίμα εἰς τὸν λαιμόν σας. Ἀπὸ τοὺς Μύλους ἐπῆγα εἰς τὰ Δερβενάκια, εἶχα ὄρδι καὶ εἰς τὴν Κλένια καὶ ὄρδι εἶχα εἰς τὸ Στεράνι μία ὥρα ἀλάργα ἀπὸ τὸν Ἅγιον Σώστη· εἰς τὸ Στεράνι, ἦτον ὁ Χατζῆ Χρῆστος καὶ εἰς τὴν Κλένια ὁ Ζαφυρόπουλος, καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γιατράκου μὲ 300 Μιστριώταις καὶ ὁ Νικήτας μὲ τοὺς Κρανιδιώτας εἰς τὸν Ἅγιον Σώστη, — εἰς τοὺς Τριπολιτζώταις Ἀλέξης Κολιῆς Ἀρχηγός. Εἰς τὸν ἅγιον Σώστη εἶχα φέρει μαστόρους καὶ ἔφτιανα ἕναν πύργον καὶ ταμπούρια διὰ νὰ μὴ ματαπεράσουν ζαερέ. Ὁ Γενναῖος, ὁ Πᾶνος μὲ τὰ Καρυτινὰ στρατεύματα ἀποπάνω ἀπὸ τὸ Δερβενάκι, καὶ ἐγὼ ἤμουνα εἰς ταῖς πλάταις των. Ὅταν ἐμβῆκαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ Ἀνάπλι καὶ τοὺς ἔφεραν ζαερέ καὶ ἐπέστρεψαν, ἐπῆραν μαζὺ τους καὶ Ἀναπλιώτας καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθον μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς στείλουν ἴπισω μὲ ζαερέδες. Οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι ἤξευραν τὸν τόπον, καὶ ἐκίνησαν 10,000 διὰ νὰ περάσουν ἀπὸ τὸν ἅγιον Σώστη, καὶ στέλνουν 500 διὰ νὰ πᾶνε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸν Νικήτα καὶ τὰ φορτώματα ἤρχοντο ἀπάνω εἰς τὸν ἅγιον Σώστη καὶ ἄρχισε ὁ πόλεμος, καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ ἦτον ἀπὸ ταῖς πλάταις τοὺς ἔπεσαν ἀπὸ ἴπισω, καὶ ἐτῆζι τὰ στρατεύματα ἐτζάκισαν τὰ ἐδικάμας καὶ ἐσκοτώθη ὁ Παπᾶ Ἀρσένιος. Ὁ Νικήτας ἐκλείσθη μέσα εἰς τὸν Πύργον. Ὁ Χατζῆ Χρῆστος προφθάνει βοή-

θεια και τούς βαρεῖ ἀπὸ ταῖς πλάταις, τότε ἐτζά-
κισαν οἱ Τοῦρκοι, ὁ Νικήτας βγαίνει ἀπὸ τὸν Πύργο,
(ὁ Πύργος τοὺς ἐγλύτωσε) ἐπλάκωσαν και τὰ ἐδικάμας
στρατεύματα, και ἔτζι τοὺς ἐπῆγαν κυνηγῶντας ἕως
δύο ὥρας ἐσκοτώθηκαν μιὰ σαρανταριά και ἐμποδίσθηκαν
νὰ πάγουν ζωοτροφίας, και ἀπὸ τότε δὲν ἐμπόρεσαν
πλέον νὰ ὑπάγουν οἱ Τοῦρκοι βοήθεια εἰς τὸ Ναύπλιον,
διότι εἶχαμε ὄλα τὰ πόστα πιασμένα, και ὁ Γιαννάκης
και Ἀποστόλης Κολοκοτρώνης ὁποῦ ἦσαν εἰς τὰ Βα-
σιλικὰ ἐπῆγαιναν και τοὺς ἔπερναν εἰς ἕνα μῆνα διά-
στημα περισσότερο ἀπὸ 3,000 ἄλογα. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ
Ναυπλίου ἐστενοχωρήθηκαν ἤλθεν ὁ Φθινόπωρος· εἰς τὰς 26
Νοεμβρίου ἐπέθανε ὁ Δράμαλης· ἔμειναν οἱ ἄλλοι Πασά-
δες και ὄλο ἀδυνατίζαν. Ὁ θάνατος και ὁ σκοτομὸς
τοὺς ἐπερικύκλωσε, και ἔμειναν πολλὰ ὀλίγοι Τοῦρκοι.
Απέθαναν ἀπὸ τὴν πείνα ὄλον τὸν Δεκέμβριον ἕως
τὰς 27.

Εἰς τὸ Ναύπλιον εἶχα ἀφήκει τὸν Νικόλα, ἀνεψιὸν
μου ἀρχηγὸν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ κάστρου· μιὰ ἡμέρα εὐ-
γῆκαν οἱ Τοῦρκοι, ἐπολέμησαν και ἐσκοτώθη ὁ Νικόλας και
ἔμεινε ὁ Σταῖκος ἀρηγός· π ρ ἰ ν μερικὸν καιρὸ, ἤλθε και ἡ
ἀρμάδα ἡΤούρκικη, ἤλθε ἕως τὸ Ἄστρο· τὰ ἐδικάμας τὴν ἐ-
φοβέρισαν μὲ τὰ μπουρλότα και τὴν ἔβγαλαν ἔξω ἀπὸ ταῖς
Σπέτζαις κυνηγῶντας. Εἰς τὰς 27 τοῦ Δεκεμβρίου ἐβγῆκαν
οἱ Τοῦρκοι και ἐμίλησαν τοῦ Σταῖκου, νὰ στείλῃ στὸν Κολο-
κοτρώνη νὰ κάμουν τραττάτα, και ὁ Σταῖκος μού ἔστειλε αὐ-
τὴν τὴν εἶδησιν μὲ τὸν ἀδελφὸν του. Τοὺς ἔγραψα ἐγὼ ἕνα
γράμμα, ὅτι: σεῖς ζητεῖτε τραττάτο, και ἡ θέλησίς μου εἶναι·
νὰ παραδώσετε ὄλα τὰ Φρούρια και νὰ ἀφήσετε και τὸ
βίος σας και νὰ σᾶς μπαρκάρω εἰς τὰ Ἑλληνικὰ κα-

ράβια καὶ νὰ σᾶς στείλω ὅπου θέλετε, ἀφοῦ μᾶς δώ-
 κετε τὰ ἐνέχυρα· ὅταν σᾶς ἔγραφα ἀπὸ τοὺς Μύλους,
 σᾶς ἔλεγα, ὅτι νὰ φύγετε καὶ νὰ πάρετε καὶ τὸ πρᾶγ-
 μάσα, τῶρα ὅμως ὅπου ἐπεινάσατε καὶ ἐστενοχωρη-
 θήκατε, νὰ φύγετε ἔτσι· τέτλια εἶναι ἡ θέλησίς μου, καὶ
 ἂν δὲν ἀκούσετε καὶ τῶρα, οἱ Τούρκοι τῆς Κορίνθου
 ἔλυωσαν ὅλοι, καὶ εἰς 10 ἡμέραις τὰ στρατεύματα θὰ
 γυρίσουν καὶ θὰ ἔλθουν νὰ σᾶς πάρουν μὲ βεσάλτο καὶ
 θὰ σᾶς περάσουν ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθί· ἐπειδὴ καὶ εἶχαν
 ἀδυνατήσει οἱ Τοῦρκοι εἰς τ' Ἀνάπλι, εἶχα ἀφήκει πολλὰ
 ὀλίγους ἐκεῖ μὲ τὸν Σταΐκο, καὶ ἐβᾶσταγα τὰ Δερβε-
 νάκια διὰ νὰ μὴν ἔρθουν βοήθεια ἀπὸ τὴν Κορίνθου· τὸ
 γράμμα τὸ ἐπῆγαν τοῦ Σταΐκου, ὁ Σταΐκος ἔκραξε τοὺς
 Τούρκους καὶ τοὺς ἔδωσε τὸ γράμμα εἰς τὰς 29 τὸ
 ἑσπέρας· τὸ γράμμα ἀφοῦ τὸ ἔλαβαν, ἔκαμαν συνέλευσιν
 εἰς τὴν χώραν καὶ ἔκραζαν τὸν Τεζτάραγα καὶ ἄλλους
 σημαντικούς νὰ καταιβοῦν ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι διὰ νὰ δώ-
 σουν τὴν ἀπόκρισιν καὶ ἄφηκαν 9 ἀνθρώπους εἰς Μπι-
 ζεῖραν τέτλια καὶ καμιὰ δεκαριὰ τζεταρτάσια. 10 . . .
 καὶ 2, 3 Ἀρβανίταις εἰς τὴν Γιουρτάπια· ἄφηκαν τόσους
 ὀλίγους εἰς τὸ Παλαμῆδι, διατί δὲν εἶχαν φόβον ἀπὸ
 τοὺς Ἕλληνας ὅπου ἦτον ἀπέξω διατί ἦτον ὀλίγοι· δύο
 Ἀρβανίταις κρεμοῦνται ἀπὸ τὴν Τάπια καὶ πάνε εἰς
 τὸ Σταΐκο καὶ τοῦ λένε, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐκατέβηκαν εἰς
 τὴν χώρα καὶ πᾶμε νὰ πάρωμε τὸ Κάστρο καὶ ἂν δὲν σᾶς
 λέμε ἀλήθεια βαστάτε τὸν ἕνα ἐδῶ καὶ σκοτώστε μας
 ἔπειτα, ἂν εὐγῆ ψεῦμα. Ὁ Σταΐκος ἐπῆρε τοὺς Στρατιώτας
 καὶ ἐπήδησε μέσα. Οἱ Τοῦρκοι ὅπου ἦσαν εἰς ταῖς ἄλλαις
 τάπιας, ἐκατέβηκαν εἰς τὴν χώραν, καὶ μερικοὶ ὅπου ἦσαν
 εἰς τὴν Τζοτάρ . . . ἐμβῆκαν τὰ μεσάνυχτα ξημερώνοντας

τοῦ ἁγίου Ἄνδρέος. Ἐρρίξε κανόνια καὶ ἐκατάλαβα ὅτι ἐπῆραν τὸ Παλαμῆδι· ἐκαβάλλικα εὐθύς, ἐπήγαινα στὸν δρόμο, ἀπάντησα τὸν πεζοδρόμο ὁποῦ ἔστειλε ὁ Σταΐκος διὰ νὰ μὲ δώσῃ τὴν εἶδησι. Εἰς τὸ ἔρδι εἶχα ἀφήκει τὸν Πᾶνο, τὸν Γεναῖο κ τ λ. Τὸν πεζοδρόμο τὸν ἔστειλα εἰς τὸ στράτευμα διὰ νὰ δώσῃ τὴν εἶδησιν καὶ τῶν ἄλλων· ὅσο νὰ πάγω εἰς τὸ Παλαμῆδι, ὁ Σταΐκος εἶχε τὸ παστρέψει ἀπὸ τοὺς Τούρκους· ἀνέβηκα εἰς τὸ Παλαμῆδι ρίχνωντας οἱ ἐδικοί μας 50 κανόνια· ἅμα ἐπῆρα, ἐπρίσταξα καὶ ἐγύρισαν τὰ κανόνια κατὰ τὴν χώρα καὶ τὸν Ἴτ'—Καλε· ἔστειλα εἰς τὴν χώραν καὶ εἶπαν τῶν Τουρκῶν Ἀρχηγῶν νὰ ἔλθουν νὰ ὁμιλήσωμε· ἤλθαν εἰς τὸ Παλαμῆδι οἱ Μπεῖδες καὶ ἓνας Ἀρβανίτης Ἀρχηγὸς τῶν Ἀρβανιτῶν, τοὺς εἶπα τί κάμνετε τώρα; νὰ μοῦ παρδώσετε ὅλα τὰ κάστρα καὶ τὰ ἄρματα σας, καὶ νὰ σᾶς γλυτώσω τὴν ζωὴν καὶ τὰ παιδιὰ σας, νὰ πάρετε 2 μόνον ἀλιαξαῖς καὶ νὰ σᾶς βαρκάρω εἰς καράβια Ἑλληνικά, καὶ νὰ πᾶτε ὅπου θέλετε· ὅταν μοῦ δώσετε τὰ κλειδιὰ ὅλων τῶν Κάστρων καὶ βάλω ἀνθρώπους μου, τότε σᾶς δίδω στρατιώτας καὶ σᾶς συντροφεύουν καὶ σᾶς βαρκάρουν ἀπὸ τὰ πέντε Ἀδέλφια.

Ὁ Ἀρβανίτης λέγει: τὰ ἄρματά μας δὲν τὰ δίδομε καὶ θὰ πολεμήσωμε, θὰ κάψωμε τὴν χώρα, καὶ νὰ μὴν ἀφήσωμε πέτρα εἰς τὴν ἄλλην πέτρα. Τοῦ ἀπεκρίθηκα· Βρὲ Ἀρβανίτη τίνας τὰ λὲς αὐτά; ἄς πολεμήσωμε καὶ μιὰ φορὰ Καβάλα καὶ τότε βλέπετε! τὴν χώρα ἂν τὴν κάψετε, οἱ προγόνοι μας τὴν ἔφκιασαν, καὶ πάλι τὴν φκιάνομε, ἐτεῖς ὅμως θὰ σᾶς περάσωμε ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθί· οἱ Μπεῖδες μὲ εἶπαν· μὴν τὸν ἀκοῦς αὐτὸν, διότι εἶναι ἐργένης, ἄς ἐρωτήσῃ καὶ ἡμᾶς ὁποῦ εἴμεθα φαμε-

λίταις· ἐμεῖς πάμε κάτω, κάμνομε τὸ τραττάτο, τὸ ὑπογράφομε καὶ σᾶς τὸ στέλνομε μὲ τὰ κλειδιά, καὶ νὰ μᾶς δώκης τὸ ἴδιο ἀπὸ τὸ μέρος σας καὶ τὸν ὄρκον σου· ἔτζι ἐκατέδηκαν κάτω, ἔκαμαν Συνέλευσι, ὑπόγραψαν τὴν Συνθήκη, καὶ τὴν ἔστειλαν μὲ τὰ κλειδιά. Ὁ Ἀλλῆ—Πασᾶς καὶ ἄλλος ἓνας Πασᾶς δὲν ὑπόγραψαν διατι ἐροβοῦντο ἀπὸ τὸν Σουλτάνο, καὶ ἐκαίνοὺς μὲ 45 ψυχὰς τοὺς ἐβάσταξα αἰχμαλώτους τοῦ πολέμου. Μετὰ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέος 3, 4, ἡμέραις ἔστειλα στρατεύματα, ἔπιασα τὸν Ἰτζ—καλὲ, τὰ πέντε Ἀδέλφια, τοῦ γιγαλοῦ τῆς ξηρᾶς, τὴν τάπια, καὶ ἔστειλα ἀνθρώπους κ' ἐμάζωναν τὰ πράγματα τὰ Τούρκικα εἰς τὰ τζαμιά· ἔγραψα νὰ ἔρθουν ἀπὸ τὴν Ἰδρα καὶ Σπέτζαις καὶ ἔστειλαν καράβια. Τὸ Κάστρο τὸ εἶχαν κλεισμένο διὰ νὰ μὴ γενοῦν καταχρήσεις. Εἰς τὰ φρούρια ἔστειλα ἀπὸ ὅλα τὰ σώματα· τοὺς ἐμβαρκάρισα τοὺς Τούρκους διὰ τὴν Σμύρνην καὶ ἔστειλε καὶ ἡ Γερουσία διὰ νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὴν πτώσιν καὶ εἰς τὰ λάφυρα. Τὰ Καράβια τὰ ἔκαμα παζάρι 110,000 γρόσια· ὅσο πρᾶγμα ἔμεινε τὸ ἔβαλαν εἰς τὰ τζαμιά, τὸ λοιπὸν τὸ ἄρπαξαν οἱ Ἕλληνες· χρήματα μετρητὰ δὲν εὐρέθησαν, διότι τὰ εἶχαν ἐξοδεμένα διὰ ζωτροφίας εἰς τὴν πολιορκίαν· ἀσημικὰ καὶ σκουτικὰ ἦσαν πολλὰ· τοὺς ἔδοσα ἀσημικὰ καὶ σκουτικὰ διὰ τὸν ναῦλον τους τῶν καραβιῶν· εἰς τρεῖς ἡμέραις ἐκατέδηκα ἀπὸ τὸ Παλαμῆδι εἰς τοῦ Ἀγᾶ—Πασᾶ τὰ σπήτια· τὰ λάφυρα τὰ ἔβαλαν εἰς δημοπρασίαν, καὶ κάθε ἐπαρχία καὶ τὰ νησιὰ ἐπῆραν τὸ ἀνάλογόν τους. Ἐτζι ἐγλύτωσα καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἔγνοιαν τοῦ Ἀναπλινοῦ.

Τὸν ἴδιον καιρὸ οἱ μεινεμένοι Τούρκοι ἔω; 3,000

εἰς τὴν Κόρινθον ἔμαθον τὴν πτώσιν τοῦ Ἀναπλιῶ καὶ ἐκίνησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Πάτρα καὶ ἄρῃσαν εἰς τὸ Κάστρο τῆς Κορίνθου 400. Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἐτρώγοντο μεταξύ των. Ὁ Ζαΐμης, Σωτὴρ Χαραλάμπης καὶ Πετιμεζαῖοι, αὐτοὶ ἐτοιμάζοντο νὰ κτυπηθοῦν, ἔμαθον τοὺς Τούρκους, ἀφίνουν ταῖς διχόνοιαις των καὶ κτυποῦν τοὺς Τούρκους, τοὺς χαλοῦν καὶ τοὺς ἐπολιόρκισαν εἰς τὴν Ἀκράτα. Τὸ Στράτευμα ὁποῦ εἶχα ἀφῆσαι εἰς τὸ Δερβενάκι τὸν Πᾶνο, Γενναῖο, ἔμαθον ὅτι ἔφυγαν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν Κόρινθον, καὶ ἦλθαν καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὸ Ἀνάπλι. Μανθάνοντες ἡμεῖς, ὅτι τοὺς Τούρκους τοὺς ἐπολιόρκησαν εἰς τὴν Ἀκράτα, ἐτοίμασα τὸν Νικήτα, τὸν Γενναῖο, τὸν Πᾶνο, διὰ νὰ τοὺς στείλω εἰς βοήθειαν. Ἐκεῖνοι (οἱ Ἄρχοντες) μᾶς γράφουν νὰ τοὺς στείλωμεν πολεμοφόδια, καὶ νὰ μὴ στείλω στρατευμα, — καὶ ἡ ὑπόθεσις των ἦτον διὰ τὰ λάφυρα. Εἰς τὴν Ἀκράτα τοὺς ἐπολιόρκησαν 2 μῆνας. Οἱ Τούρκοι στενοχωρημένοι ἔκαμνον συμφωνίας χωρὶς νὰ ταῖς ἐκτελοῦν. Τὰ Καράβια τὰ Τούρκικα ἔφθασαν μὲ μεντάτι, τοὺς ἐπῆραν καὶ τοὺς ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτραν, ὥστε ἀπὸ 32,000 τοῦ Δράμαλη μὲ 7 Πασάδες ἐγλύτωσαν 4,000 ὁποῦ ἔμειναν εἰς τὴν Ἀθήνα καὶ Εὐβοία καὶ 2.000 ὁποῦ ἐγλύτωσαν εἰς τὴν Ἀκράτα. Ἐρωτοῦσα τὸν Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ἄλλους σημερινοὺς Τούρκους, καὶ μοῦ εἶπαν 28,000 ἰμβῆκαν εἰς τὴν Πελοπόννησον 20,000 ἄλογα τῆς Σέλας καὶ 30,000 ἄλογο — μουλάρια φορτηγὰ καὶ 500 Καμήλια. Ὅλα αὐτὰ ἔμειναν εἰς τὴν Πελοπόννησον, θησαυροὺς καὶ ἄρματα ὠραῖα τὰ ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες. Αὐτὸ τὸ Στράτευμα ἦτον ὅλο πλούσιο, διότι τὰ εἶχαν πάρει ἀπὸ τὸν θησαυρὸ τοῦ Ἀλλῆ—Πασᾶ ὁποῦτὸν ἐπολιορκοῦσε.

Ἄ ν ά π λ ι. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ Ἄργους ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Ἀνάπλι. Οἱ Ἀργεῖτες μαζὺ μὲ τὸν Τζώκρη, καὶ ὁ Κακάννης, ὁ Νέζος, ὁ Στάϊκος καὶ οἱ Κρασιδιώταις ἐπὶ κεφαλῆς Ἀρσένης, Ἀναγ. Λέκας καὶ λοιποὶ, καὶ ἀπὸ τὸ Καστρί ὁ Γιάννη Μίτζος καὶ ὁ Σταμάτης ἐπολιόρκησαν τ' Ἀνάπλι· ἐπολιορκεῖτο ἀκόμη ἕως ὅπου ἔπεσεν ἡ Τριπολιτζᾶ. Μᾶς ὠφέλησε τὸ Ἄργος πολὺ ἀπὸ τὸ μολύβι, ἀπὸ τὰ τζαμιά. — Ἡ Κόρινθος ἐπολιορκεῖτο ἀπὸ τοὺς Καλαβρυτινοὺς Ἀναγ. Πετιμεζᾶς, Γ. Χελιώτης καὶ Νικολάκης Σολιώτης. Τὰ 1822 εἰς τὸν Ἰαννουάριον μῆνα ἐπῆγε ὁ Ἀναγνωστιαρᾶς καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Μεθώνη τὴν Κορώνη μὲ Λιονταρίταις, μὲ Σπαρτιάταις, μὲ Ἀνδρυσάνοους, μὲ Καρυτινοὺς· οἱ Καρυτινοὶ πάντοτε ἔξεγείμαζαν ἐκεῖ καὶ ἦτον καμμιὰ διακοσριά. Ἦτον λαδιὰ. Τὸν ἴδιον καιρὸν ἐπρόσταξε ἡ Κυβέρνησις τὸν Νικηταρᾶ καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάς καὶ εἰς τὸν Ὀδυσσεά καὶ μὲ τὸν Π. Ζαφυρόπουλον μὲ τοὺς Ἀγιοπετρίταις — πόλεμος τοῦ Νικηταρᾶ μὲ τὸν Ζαφυρόπουλο.

Πάντοτε ἐπροσπαθοῦσα καὶ ἐπὶ Ῥώσσω καὶ ἐπὶ Γάλλων (καθὼς καὶ ἐπὶ Ἀγγλῶν) διὰ νὰ ἀποστατήσω τὸν Μωρέα, ὄχι διότι περιωριζόμην μόνον εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ἀλλὰ τότε ὁ Κόσμος δὲν εἶχεν εἶδῃσιν· τὸ πρᾶγμα δὲν ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ γενικόν, διότι δὲν ἦτον προετοιμασμένον· τὰ μέσα τὰ ἔβλεπα ὀλίγα, ἀλλ' ὁ σκοπός μου ἦτον, μίαν φορὰν νὰ ἐλευθερώναμεν τὴν Πελοπόννησον ἐκάμναμεν μίαν βᾶσιν, ἓνα quartier, καὶ ἔπειτα προωδεύαμεν καὶ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου. Ἐπειτα ἡ Πελοπόννησος ἦτον ὡς νησί καὶ ἦτον εὐκόλον νὰ ὑπερασπισθῇ αὐτὸ τὸ μέρος. Ἡ ἐποχὴ τοῦ 1821 μὲ τὴν ἐποχὴν τῶν 1805, 1806 καὶ

1807 ἦτον πολλὰ μεγάλη ἡ διαφορά. Ὅταν ἐκατέφευγα τὴν πρώτην φοράν εἰς τὴν Ζάκυνθον, 1806, ἦλθε ἓνας ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν νὰ μὲ ζητήσῃ ἀπὸ τοῦς Ῥώσσοις καὶ ἔδιδαν 50,000 γρόσια. Ὁ Ῥώσσοις Διοικητὴς μὲ εἶπε νὰ κρυφθῶ καὶ ἕκαμα κρυμμένος ἓνα μῆνα· τοῦ Τούρκου τοῦ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἔφυγε ὁ Κολοκοτρώνης καὶ δὲν εὐρισκόμην εἰς τὴν Ζάκυνθον, καὶ ἔτσι ἀνεχώρησεν. Μίαν φοράν μὲ ἐζήτησε ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς διὰ τοῦ Μάνθου καὶ μὲ εἶαμε μυρίας καὶ μεγάλας ὑποσχέσεις διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὸ ἐδέχθηκα.—

Αἱ ἐπαρχίαις ἐτοίμαζον τοὺς Πληρεξουσίους διὰ τὴν Β' Συνέλευσιν· τοὺς ἔγραφα νὰ ἔλθουν νὰ γίνῃ ἡ Συνέλευσις εἰς τὸ Ναύπλιον· τὸ κόμμα τῶν Ἀρχόντων δὲν ἤθελε νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ, πρῶτο, διότι ἦτον Φρούριο, καὶ δεύτερο, διότι τὸ εἶχα ἐγὼ. Ἄφησα τὸν Κολοιόπουλο Φρούραρχο καὶ ἐπέρασα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἀντάμωσα τὴν Γερουσίαν καὶ τὸν Μαυρομιχάλη, ἐκάμαμε συμφωνίαν διὰ νὰ βραστάξωμε εἰς τὴν Συνέλευσιν τὴν Γερουσίαν καὶ νὰ μείνῃ ἡ Ἀρχιστρατηγία· ὠρκωθήκαμε διὰ νὰ βραστάξωμεν τὴν σειράν. Τέλος πάντων ἀποφασίσθη εἰς τὸ Ἄστρος νὰ γίνῃ ἡ Συνέλευσις. Ἐτυνάχθησαν μέρος, Ἐκεῖ ἔγραψαν εἰς τὸν Μαυρομιχάλη τάζοντές του νὰ τὸν κάμουν πρόεδρον φθάνει νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ· Ὁ Μαυρομιχάλης ἀλησμόνησε τοὺς ὄρκους μας καὶ ἐπῆγε, τόσον καὶ ὁ Παπαῖ Φλέσας καὶ λοιποὶ· ἐσηκώθηκα καὶ ἐγὼ καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄστρος, ἐκεῖ εἴμεθα χωρισμένοι φανερά δύο κόμματα, τὸ ἓνα ἐλέγχετο τῶν Προεστῶν καὶ τὸ ἄλλο τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἐτῶν προεστῶν ἦτον οἱ περισσότεροι, ἦτον 150 Πληρεξούσιοι καὶ 6,000 στρατιῶτες (Ἀπρίλ. 1823). Ἐγὼ εἶχα τὸν

Ὀδυσσεΐα, τὸν Μούρτζινο καὶ ἄλλους 40 Πληρεξουσίους με 800· αὐτοὶ ἔφεραν στρατιώτας γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν γνώμην τους με τὴν δύναμιν καὶ ἐγὼ με τὴν δύναμιν ἐγύρευα νὰ τοὺς ἀνατρέψω τὴν γνώμην. Ἐμεῖς ἐκαθήμεθα εἰς τὰ Μελεγίτικα κονάκι καὶ ἐκεῖνοι εἰς τὰ Ἄγια-νήτικα, μίξ τουφεκιὰ μακρὰ. Ἐκεῖνοι ἔκαμαν συνεδρίασιν καὶ ἡμεῖς δὲν ἐπηγαίναμε· αὐτοὶ ἤθελαν καὶ ἐψήφισαν νὰ γίνουν 50 Στρατηγοὶ καὶ 150 Βουλευταί· αὕτῃ ἡ πολυαρχία δὲν με ἄρξε ἐμένα διατὶ ὁ πολὺς ἀριθμὸς ἤθελε μᾶς χάσει καθὼς καὶ μᾶς ἔχασε· ἐψήφισαν τόσους Στρατηγοὺς διατὶ ἐνόμισαν νὰ γκρεμίσουν με τοῦτο τὴν ἐπιβροχὴν τὴν ἐδικήν μου· ἐψήφισαν νὰ ἐκποιήσουν τὴν γῆν, με σκοπὸν νὰ βγάλουν ὅ,τι εἶχαν ἐξοδεύσει ὅσα ἤθελαν, καὶ νὰ ἀποζημιωθῶν εἰς γῆν καὶ νὰ ἀφήσουν τὸν λαὸν γυμνὸν καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐλπίδα τῆς γῆς. Τότε ὁ λαὸς ἐγύρισε με τὴν γνώμην τὴν ἐδικήν μου· αὐτοὶ σὰν εἶδαν τὴν κακὴν ἐντύπωσιν ὁποῦ ἔκαμεν ἡ ἐκποίησις, ἐδιάσθησαν νὰ τὸ σβύσουν αὐτὸ τὸ ἄρθρον· αὐτοὶ ἄρχισαν νὰ κολακεύουν τοὺς φίλους μου καὶ τοὺς ἔπερναν ἕναν ἕναν με τὸ μέρος των· με ἐπροσχάλεσαν νὰ ὑπάγω· ἐπῆγα εἰς εἷα περιβόλι ὁποῦ ἔκαμαν τὴν Συνέλευσιν καὶ ἄρχισα νὰ τοὺς εἰπῶ : Σεβαστὴ Συνέλευσις δὲν εἶναι καλὰ αὐτὰ τὰ ψηφίσματα ὁποῦ ἐκάματε, νὰ ἦναι τόσο πολλοὶ Βουλευταὶ καὶ τόσο πολλοὶ στρατηγοὶ, διατὶ θὰ μᾶς φέρουν τόσα ἐξοδα καὶ τόσαις ζημίαις, διότι τὸ ἔθνος μας εἶναι πτωχὸ καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ πληρώσῃ τόσους πολιτικοὺς καὶ πολεμικοὺς ἀνωφελεῖς· ὁ Ζαΐμης ἐσηκώθηκε τότε καὶ λέγει : Κολοκοτρώνη! Κολοκοτρώνη! εἰς τὸ χέρι σοι στέκεται νὰ χαθῆ ἡ Ἑλλάς, ἢ νὰ ἐλευθερωθῆ

ἂν ἐνωθῆς μαζί μας· τὸν ἐρώτησα τρεῖς φοραῖς « ἐγὼ Κύρ Ἀνδρέα ; » μὲ ἀπεκοίθηκε, ἐσύ ! ἔτσι ἐπῆγα καὶ ἐγὼ καὶ ὑπόγραψα, λέγωντας : ἂς ἔψεσθε διὰ ἐκεῖνα ὅπου θὰ ἀκολουθήσουν κακὰ εἰς τὴν Πατρίδα μας διὰ τὴν πολυαρχία. — Εἶχαν ψηφίσει πρόεδρον τοῦ ἐκτελεστικοῦ τὸν Μαυρομιχάλη, μέλη, τὸν Ἀνδρέα Ζαΐμη, Σωτήρη Χαραλάμπη, Ἀνδρέα Μεταξᾶ, καὶ Ἀρχιγραμματεῖα τὸν Μαυροκορδάτο· εἶχαν ψήφισμα νὰ μὴ βάλλουν ἄλλον εἰς τὴν δούλευσιν κανέναν ἀπὸ τοὺς νεοφερμένους ἀπὸ τὴν Εὐρώπη παρὰ μόνον τοὺς αὐτόχθονας. Ὁ Παπᾶ φλέσας, Μινίστρος τῶν Ἐσωτερικῶν, Βάρβογλης Μινίστρος τοῦ Δικαίου, Πεῖραιβός, Ἀναγνωσταρᾶς Μινίστροι τοῦ Πολέμου, τὸν Αἰνιᾶν Μινίστρο τῆς Ἀστυνομίας, Περούκα Μινίστρο τῆς Οἰκονομίας. Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τοῦ ἐκτελεστικοῦ εἶχε καὶ τὰ χρέη τοῦ ἐξωτερικοῦ· τότε ἐπροβάλαμε τὸν Γ. Κουτουριώτη Πρόεδρον καὶ τὸ ἐδέχθη, Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ τὸν Ὀρλάνδο, ἀντιπρόεδρο τὸν Βρυσθένης καὶ ἐτελείωσε ἡ Συνέλευσις, ἀφοῦ ὑπόγραψα ἐγὼ καὶ οἱ ἐδικοί μου. Ἐπῆγαμε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐκεῖ ἔκαμην διαταγὴ Βουλευτικὸ καὶ Ἐκτελεστικὸ καὶ ἐδιώρισαν τὸν Πάνο Φρούραρχον τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐβγήκε ὁ Κολοιόπουλος· εἰς τρεῖς ἡμέρας ἔβαζον ὅλους ἐδικούς τους καὶ ἐκατάτρεχαν τοὺς ἴδικούς μας. Ἐπῆρα τὸν Νέγρι· ἐβγαίνομε εἰς τὴν Σιλήμνα καὶ κάνομε νόμους· αὐτοὶ ἔμειναν μονάχοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ σκοπὸς μας ἦτον, νὰ στείλωμεν ἀνθρώπους εἰς τὰς ἐπαρχίας νὰ οἰκονομοῦν τοὺς στρατιώτας καὶ ἐμεῖς νὰ κινήσωμεν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ νὰ μὴ γνωρίζωμε τὴν Κυβέρνησι· αὐτοὶ εἶδον τὴν ἀδυναμίαν τους, ἔκαμην Συμβούλιον, ἔκραξαν τὸν Κύρ Ἀναγνωστῆ Δελιγιάννη ὡς Μεσίτη, διὰ νὰ

δεχθῶ τὰς προτάσεις των· ὁ Ὑψηλάντης ἦτον μὲ ἡμᾶς· ἡ γνώμη τους ἦτον νὰ μὲ βάλουν Ἀντιπρόεδρο τοῦ ἐκτελεστικοῦ διὰ νὰ ἔβγω ἀπὸ τὰ ἄρματα, νὰ μὲ ἀδυνατίσουν· ἔστειλαν πρέσβεις, μὲ εὑρῆκαν εἰς τὴν Πιάννα· ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς δυσκολίας ἔρχονται, ἐπέστρεψα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ.—

1823. Ἀπρίλιος, στοχάζομαι, Ἄστρος.

Εἰς τὴν Συνέλευσιν ἔγεινεν Πρόεδρος ὁ Μαυρομιχάλης τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ὁ Ζαΐμης στὸ ἐκτελεστικὸ, ὁ Σωτῆρ Χαραλάμπης ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς· Ἀρχιγραμματεὺς καὶ Ἐξωτερικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν ὁ Μαυροκορδάτος· Εἰς τὸ Βουλευτικὸν Ὁρλάνδος καὶ Ἀντιπρόεδρος ὁ Βρυσηνῆς καὶ 70 Βουλευτικῶν. Ἐκάμαμεν τὸν Ὄρκον εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἐκινήσαμεν διὰ τὴν Τριπολιτζᾶν. Μινίστρος τῆς Δικαιοσύνης ὁ Μπάρμπογλους· Μινίστρος Ἐσωτερικῶν ὁ Παπᾶ Φλέσας· τῆς Ἀστυνομίας ὁ Γ. Αἰνιᾶν· Μινίστρος τοῦ Πολέμου ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ Περραιβός, ὁ ἓνας διὰ τὴν Ρούμελην καὶ ὁ ἄλλος διὰ τὴν Πελοπόννησον. Πηγαινάμενοι εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν ἀρχήνησαν τῆς ραδιοιουργίας, ὅτι ἤθελαν νὰ βάλουν ἀπὸ τὸ μέρος τους εἰς ὅλα τὰ ὑπουργήματα, πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ, ἀπὸ τούς συγγενεῖς τους. Ἐκάμαμεν τὴν Συνέλευσιν διὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκείνοι τὸ καταμέρισαν εἰς τὴν συγγένειαν καὶ εἰς τὰ κόμματα. Ἐπῆγα ὁ ἴδιος μίᾳ βολᾷ καὶ τοὺς εἶπα τί εἶναι αὐτὸ ποῦ κάνουνε οἱ Μινίστροι, ὅ,τι σᾶς προβάλλουν κάνουνε. Ἡ Συνέλευσις σᾶς ὥρκωσε νὰ τηρᾶτε τοῦ ἔθνους τὴν ὑπόθεσι καὶ νὰ βίλλετε εἰς τὰ ὑπουργήματα ἀπὸ ὅλους νὰ δουλεύουν τὴν Πατρίδα καὶ νὰ πορεύωνται καὶ ἐκεῖ-

νοι εἰς τὴν δυστυχίαν, καὶ ἐγὼ βλέπω τοὺς Ὑπουργοὺς νὰ κάνουνε κατὰ μέρος, καὶ ἔτσι διαιροῦνται καὶ οἱ πολιτικοὶ, διαιροῦνται καὶ τὰ ἄρματα.

Μοῦ ἀπεκρίθησαν « καὶ ἀφτοῦνο τὸ διορθόνομε » μὲ λόγῳ, καὶ μὲ ἔργον ἦτον ἡ γνώμη των νὰ βάλουν ἀπὸ τοὺς ἐδικούς των, καὶ ἐγὼ νὰ ἀδυνατήσω· βλέποντας ἐγὼ τὸ πρᾶγμα ὅσον ἐπῆγαινε τόσο χειρότερα, ὠμίλησα καὶ κάμαμε Συνέλευσι.

Στὴν Συνέλευσιν ἔγεινε ψήφισμα ὅτι νὰ μὴ βάλουν ἄλλους ξένους, εἰμὴ τὸν Μαυροκορδάτον διὰ τὰ Ἐξωτερικά. Ἀρχήνησαν καὶ ἔβαλλαν φιλικῶς, καὶ ἐκεῖνα ποῦ ὑπογράψαμεν τὰ ἀλησμόνησαν. Τότενες σὰν ἕκαμα Συνέλευσι, εἶπαμε, τί εἶναι τοῦτο ποῦ γίνεται, πατριῶτες: Ἄλλα ὑπογράψαμε καὶ ἄλλα βλέπομεν νὰ κάνουν. Ἡμεῖς εἶπαμεν ὅτι πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἀξιούς, καὶ ἐκεῖνοι νὰ ὁμιλοῦν ὅλοι συμφώνως, καὶ ἔτσι νὰ τοὺς διορίζουν, καὶ αὐτοὶ τὸ ἐναντίον· τότε ἐκίνητα τὸ μεσημέρι καὶ ἐπῆγα εἰς ἓνα χωριὸ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ μίᾳ ὥρᾳ, καὶ εἶχαμε καὶ τὸν Νέγγη (τὸ χωριὸ Σιλλίμνα), ὁ Ὑψηλάντης ἦτον. Οἱ Βουλευταὶ πλειότεροι ἦλθαν. Ἀποφασίσσαμεν καὶ ἐκάμαμε ἓνα νόμο νὰ μὴν ἀκούωμεν τὰς διαταγὰς καὶ ὅσοι εἴμεθ' στρατιωτικοὶ νὰ πᾶμε κατὰ τοὺς Τούρκους· ὅσοι πολιτικοὶ νὰ μᾶς προβλέπουν ἀπὸ τροφὰς νὰ γλυτώσωμεν τὴν πατρίδα μας, καὶ ἐκεῖνοι ἄς κάθωνται. Βλέποντας τὴν πανουργίαν ὅποῦ εἶχαν διὰ νὰ μὲ ἐξοντώσουν, ἐκεῖνοι μὲ ἐδυναμώσαν — Τότε ἄρχησαν καινούριον σχέδιον, καὶ θάνουν μετίτης, καὶ τὸν Ἀναγνώστη τὸν Δελγιάννη, ποῦ ἐκράταε τὸν μέσον ὄρο, νὰ ἰδῆ ποῖος στέλνει τὸν διδάσκαλον τὸν Θεόδωρον καὶ

τὸν Γιάννην Ῥάγκον νὰ ἔλθουν νὰ μοῦ εἰποῦν νὰ γυρίσω ὀπίσω, νὰ μὴ χαλάσῃ ἡ Κυβέρνησις, καὶ ἔμβα καὶ σὺ Ἄτιπρόεδρος. Περικεύοντας ὁ Ἄναγνώστης ὁ Δελιγιάννης, καὶ διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἐμφύλιος πόλεμος ἐγύρισσα νὰ ἰδῶ τί θὰ γίνῃ καὶ ἀπὸ τούτην τὴν Κυβέρνησι-
 εἶτι ἐπῆγα εἰς τὸ Βικτελεστικό. Τὴν πρώτην ἡμέρα ποῦ ἐπῆγα ἐχαιρέτησα τὸν Μαυρομιχάλη καὶ λοιποὺς, καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Πετρόμπεης ὅτι, ὡς πότε θὰ χορεύῃς, Κολοκοτρώνη; καὶ τοῦ εἶπα, ὅσο τραγουδᾶτε σεῖς χορεύω ἐγὼ· παῦτε τὰ τραγούδια καὶ παύω τὸν χορόν.

Ἀκολουθούσαμεν τὸ ἔργον τῆς Κυβερνήσεως. ὁ Ἀρχιγραμματέας μας βάνει τὸν Περβραϊδὸν καὶ τὸν Λιγιάν νὰ κάμουν μίαν ἐταιρίαν διὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ Εὐβοϊαν, ὅτι νὰ ἔλθουν ἐδῶ νὰ κάμουν ἄλλο Γκυβέρνο. Κάνουν ἐνν μῆνα Συνέλευσιν μυστικῶς· κάνουν δεκατέσσερα κεφάλαια, τὰ ὅποια δὲν τὰ ἐνθυμοῦμαι, καὶ ὑπογραφήκανε πολλοί, καὶ οἱ δύο Μινίστροι, ὁ ἓνας τῆς Ἀστυνομίας, καὶ ὁ Περβραϊδός, καὶ ἄλλοι ὅπου ἔκαναν τὸ μιστικοσυμβούλιον· νὰ τὸ ὑπογράψωμεν καὶ ἡμεῖς. Τότες τὸ ἐπῆρε ὁ Μαυροκορδάτος νὰ τὸ διαβάσῃ, ὡς Ἀρχιγραμματέας. Ἀρχήνησε καὶ ἐδιάβασε τὸ πρῶτον κεφάλαιον, ἀργά· τὸ δεύτερον κεφάλαιον, ποῦ εἶχε τὴν δύναμι, τὸ ἐδιάβασε ὀλίγορα, διὰ νὰ μὴ καταλάβωμε τίποτε· τοῦ λέγω ἐγὼ· γὰρ διάβασε αὐτὸ τὸ κεφάλαιον νὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσῃς καλὰ, νὰ ἰδοῦμε τί εἶναι. Τὸ ἑκατάλαβα ὅτι ἐμούδιασε— τὸ ἐδιάβασε τζάτρα-πάτρα—, διάβασε καὶ τὸ τρίτον κεφάλαιον— τὸ ἐδιάβασε, τὸ ἐτελείωσε. Τελειόνοντας τὰ κεφάλαια, ἔγραφαν ὅτι ὅλα τὰ κεφάλαια νὰ ἀλλάξουν, ἂν ἀνάγκη, ὅχι ποτὲ τὸ δεύτερον, νὰ μὴ ἐγγιχθῇ (εἶχαν καὶ τσεχοῦρι μέσα)· ἐγὼ ἐμ-

ἔβηκα σὲ ὑποψία· ἀκαρτερώ νὰ ὀμιλήσουν ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ συντρόφοι μου· δὲν ὠμίλησε κανεὶς. Τότε ἐπετάχθηκα ἐγὼ καὶ λέγω· Κύριε Αἰνιάν, σὺ εἶσαι Μινίστρος, αὐτὰ τὰ γράμματα—ξεύρω ποῦ μαζώνεστε τριάντα ἡμέραις . . . διατὶ δὲν εἰδοποιούσατε τὴν Κυβέρνησι; καὶ τὰ φέρετε τώρα νὰ ὑπογραφοῦμε· δὲν εἶσαι ἄξιος τῆς Ἀστυνομίας· κόπιασε στὸ καλό·—καὶ τὰ γράμματα ἐκεῖνα τὰ ἐκρατήσαμε — Τὸ ἴδιο ἔκαμα καὶ τοῦ Πιερραίου. Δὲν ἐπέρασε καὶ ἐκεῖ ἡ ραδιουργία τους. Μετὰ ἡμέραις κά- νουνε ἄλλο σχέδιο, ὅτι ἦτανε γέννημα τοῦ Μαυροκορ- δάτου καὶ Ζαΐμη: τὸ Ἐκτελεστικὸ εἶναι εὐλογο νὰ [βγῆ εἰς τὰ Δερβένια, νὰ βρῆ στρατεύματα καὶ νὰ τὰ βαστά- ζη·—τὸ ἔφτιασαν μόνοι τους· πρῶτα τὸ ἐστόλιζαν καὶ ὕ- στερα τὸ ἔβγαναν ἔξω ἕνα ἕνα πρόβλημα.—παράστησαν τὴν ἀνάγκη τοῦ νὰ ὑπάγῃ τὸ Ἐκτελεστικὸ στὰ Δερβένια, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα, νὰ στοχαστῶ· ἄς μείνῃ διὰ αὔ- ριον αὐτῆ ἡ σκέψις· Ἐρώτησα καὶ τὸν Ἀναγνώστη τὸν Δεληγιάννη, καὶ τὸν Παπᾶ Φλέσσα, καὶ ἄλλους τοῦ κόμ- ματός μου, καὶ πρῶτα δὲν τὸ εὔρηκαν εὐλογο· γυρίζω ἐγὼ καὶ τοὺς λέγω· δὲν ἐβγῆκα μὲ τὰ ἄρματα εἰς τὴν Ῥούμελην, δὲν ἐβγῆκα οὔτε πολιτικός· μόλον τοῦτο ἄς πᾶμε. Ἔτσι ἀποφασίσαμε τὴν δεύτην ἡμέρα διὰ τὸν πηγαιμόν μας. Ὅσο ποῦ ἔστερξα τὸν πηγαιμόν μου, ἄρ- χησαν ἄλλο σχέδιο, ὅτι νὰ πάγῃ ὁ Ἀνδρέας ὁ Ζαΐμης διενθυνητῆς εἰς Βοστίτσα καὶ Καλαύριτα καὶ Πάτρα, διὰ νὰ πολιορκήσῃ τοὺς Τούρκους μὲ ἄρματα, καὶ νὰ πάρῃ καὶ τὸν Ἀνδρέα Μεταξᾶ· ὁ Σωτῆρ Χαραλάμ- πης φοβούμενος μὴ πάγῃ εἰς τὴν ἐπαρχία του, εἶπε «νὰ ὑπάγω καὶ ἐγὼ», καὶ ἐμείναμε οἱ τρεῖς, καὶ ἦτο πλη- ρες τὸ Ἐκτελεστικόν· Ἀποφάσισε νὰ ὑπάγῃ καὶ ὁ Χαρ-

λάμπης, καὶ ἔπειτα νὰ γυρίσῃ ὅπου εἴμεθα ἡμεῖς. — Λογαριάζαμε νὰ πᾶμε εἰς Δερβένια, ἔτσι ἀνεχώρησαν διὰ τὰ Καλάβρυτα. Ἐκείναις ταῖς ὥραις τοῦ ὀρδινιαζόμεθα ἡμεῖς νὰ πᾶμε εἰς Δερβένια μετὰ τὸν Ἀρχιγραμματέα, τῆς Ἐπαρχίας Κορίνθου ἦτον ἀγοραστής ἓνας Κορινθῖνός καλόγηρος μετὰ ἄλλους συντρόφους, καὶ οἱ Νοταράδες τοὺς κακοφάνηκε ὅτι ἔβαλε περισσότερο καὶ τὴν πῆρε· καὶ πληγαίνόμενος εἰς τὴν Κόρινθο νὰ συνάξῃ τοὺς προσόδους τὸν ἐσκότωσαν καὶ ἐδίωξαν καὶ τοὺς συντρόφους του· ἦλθε εἰς τὴν Κυβέρνησι. Μοῦ εἶπε ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ ἄλλοι οἱ συντρόφοι μου διὰ νὰ πάγω μετὰ δύναμι διὰ νὰ παιδεύσω τοὺς φονεῖς καὶ νὰ συστήσω τοὺς ἀγοραστὰς· καὶ εἶχαν καὶ ἑπτὰ χιλιάδας γρόσια ἔρανον εἰς τὴν Ἐπαρχίαν, καὶ νὰ τὰ συνάξω καὶ αὐτὰ· καὶ ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα « δὲν πάγω μοναχός μου, διατί, ἂν καλὸ κάμω, κακὸ θὰ εἰποῦνε· δόμουτε καὶ τὸν Μεταξᾶ, ποῦ εἶναι μέλος τῆς Κυβερνήσεως, νὰ ἦναι αὐτόπτης καὶ εἰς τὸ καλὸ καὶ εἰς τὸ κακὸ, νὰ δώσῃ τῆς Κυβερνήσεως λόγον τῶν πράξεών μου. » — Φεύγοντας ἐγὼ δὲν ἔμεινε πλήρης ἡ Κυβέρνησις, ὅμως πᾶμε οἱ δύο· καὶ ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς συνάξουν τὰ πρακτικὰ καὶ τὰ ἀρχεῖα καὶ ἔρχονται εἰς τὴν Κόρινθο καὶ τραβᾶμε διὰ τὰ Δερβένια· ἔτσι ἀποφάσισα νὰ κινήσω μετὰ τὸν Μεταξᾶ, καὶ ἐκίνησα μετὰ 400 στρατιώτας. Ἀναχωρῶντας ἐγὼ μετὰ τὸν Μεταξᾶ διὰ τὴν Κόρινθο, ἐγύρισε καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. — Ἐκείναις ταῖς ἡμέραις τὸ Βουλευτικὸν καὶ τὰ δύο ἄτομα, ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Σωτὴρ Χαραλάμπης, καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς, ποῦ ἔμεινεν ἐκεῖ μετὰ τὸ Βουλευτικὸν (τὸν Πρόεδρον ποῦ εἶχε τὸ Βουλευτικόν, ὁ Ὀρλάνδος, ἀνεχώρησε· ἔ-
y*

μεινε ὁ Βρυσηθῆνης Ἀντιπρόεδρος) ἔκαμαν συνέλευσι καὶ ἀποφάσισαν νὰ στείλουν πρέσβυν τὸν Δελιγιάννην καὶ ἄλλους, νὰ στείλουν εἰς τὴν Πορτογαλίαν νὰ ζητήσουν Βασιλέα· ὁ Δελιγιάννης τοὺς ἀπεκρίθηκεν ὅτι, ἂν δὲν ῥωτήσω τὸν ἀδελφόν μου τὸν Κανέλλο καὶ τὸν Κολοκοτρώνη, δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς δώσω λόγον, διατὶ εἶμαι φαμελίτης,

Ὁρδινιάστηκε τὸ Ἐκτελεστικὸ νὰ ἔλθῃ στὴν Κόρινθο, νὰ πᾶμε στὰ Δερβένια καὶ ἐσυντροφεύθηκε ὁ Κύρ Ἀναγνώστης Δελιγιάννης νὰ ἐλθῇ διὰ ἡμᾶς, διὰ τὴν ὀμιλίαν ποῦ τοῦ ἐκάμαμεν· καὶ ὁ Μαυροκορδάτος τοὺς εἶπεν ὅτι «δὲν εἶμαι ἔτοιμος... ἔρχομαι καὶ ἐγὼ» ὁ σκοπὸς τοῦ ἦτον νὰ μᾶς συνευγάλη. Ἐκίνησαν καὶ ἦλθαν καὶ μετ' ἡμᾶς στὸ Κλιμεντοκαϊσαρί μετ' τὸν Μεταξᾶ, καὶ εἶχα καὶ τοὺς ἀγοραστὰς βαλμένους εἰς τάξιν, καὶ τὸν ἔρανον μαζωμένον. Ἐξετάζοντας ποῖος ἐσκότωσε τὸν καλόγερον ὑπογράφτηκαν ὅλοι ἡμεῖς καὶ ὁ Σωτῆρ Νοταρᾶς· ἐκράτησε τὸ γράμμα ἢ Κυβέρνησις νὰ θεωρήσῃ τοῦτο τὸ φονικόν· οἱ ἐνοικιασταὶ ἐκουβάλαγαν τροφὰς διὰ τὰ Δερβένια, ἔφθασε καὶ ὁ Πετρόμπεης, καὶ ὁ Σωτῆρ Χαραλάμπης, καὶ Δελιγιάννης· ἔφθασαν τὴν Παρασκευὴν· τοὺς ἐρωτήσαμεν ποῦ εἶναι ὁ Ἀρχιγραμματεὺς—«Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς δὲν εἶχε φορτηγόν, καὶ ἔμεινε νὰ ἐλθῇ, τὴν δευτέρα μουτουλάκ εἶναι ἐδῶ»— μετ' αὐτὸν τὸν λόγον ἐμείναμε ἡσυχοί. Ἐρχάμενη δευτέρα τὸ βράδυ καὶ δὲν ἦλθε, ἐγὼ ἔλαβα ὑπόψιν· τὴν Τρίτην ἕως τὸ γεῦμα δὲν ἦλθε καὶ τότες ἔβαλα ἕνα ξύλο καὶ ἐτήραγα κατὰ τὴν Τριπολιτζᾶ—ποῦ ἢ Κόρινθος, ποῦ ἢ Τριπολιτζᾶ—μετ' ἐρώταγαν «τί τηρᾶς;» τηρᾶω στὴν Τριπολιτζᾶ «ἀμ τί βλέπεις;» βλέπω τὸν Μαυροκορδάτο, τὸν Δεσπότη Ἀρτης καὶ

Σπειζώταις καὶ Ὑδραίοις καὶ πλέκουν ἓνα γαιτάνι τοῦ Ἀναπλιοῦ τὴν πόρτα, μὰ τὸ τί γαιτάνι εἶναι δὲν τὸ ἡξεύρω. Αὐτοῖνοι ἐγελάγανε· τρεῖς ἡμέραις κοντὰ κοντὰ ἔκανα τούτῃ τὴν τέχνη· ὁ Μαυροκορδάτος ἔμεινε γιὰ νὰ γείνη Πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ καὶ ὄχι νὰ ἐλθῇ εἰς τὸ χρέος του.— Ὄντας ἡμεθεὶς εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἀποφασίσαμε τὸν Παν. Γιατράκο νὰ πολιορκήσῃ τὴν Πάτρα μὲ Μιστριώταις, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις ταῖς εἶχαμε νὰ ἐλθοῦν εἰς τὸ Δερβένι, καὶ ἔφθασε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ἀλαΐ Πασαλίτικο, μὲ δέκα ζυγίαις ταβούλια καὶ μὲ ἄλλα μασκαράλικια τοῦ Γιατράκου — Τὴν ἴδια ὥραν ἦλθαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ τετρακόσιοι Ἀρκαδινοὶ μὲ τὸν Γρίτζαλη, Μῆτρο Ἀνστασόπουλο, Παπατζόρη, νὰ ἐλθοῦν εἰς τὰ Δερβένια· εἰς τὸ παζάρι ἐπιάσθησαν οἱ Ἀρκαδιοὶ καὶ οἱ Μιστριώταις, ἐπάνω εἰς τὸ κρασί, καὶ σκοτόνονται δεκαπέντε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἄλλο· τῆς εὐθύς τὸ Βουλευτικὸν ἔστειλε ταχυδρόμο καβαλάρη καὶ μᾶς τὸ εἶπαν· ἐκράταγαν τὴν μιστὴν χώραν οἱ Ἀρκαδιοὶ, τὴν ἄλλην Μιστριώταις, καὶ τὸ τουφέκι ἐδούλευε. Ἀκούοντας ἡμεῖς αὐτὸ, μὲ ἀποφασίζουσι νὰ πάγω στὴν Τριπολιτζᾶ τὸ γλιγορώτερον γὰ παύσω τὴν φωτιάν· τοὺς εἶπα « δὲν πάγω » — μὲ φορτώθηκαν διὰ νὰ πάγω· ἀπεφάσισα. Τοὺς ἄφησα μὴ ἐντελεῖς. Ἐκίνησα μὲ τὰ ἡλιοβασιλεύματα, ὀλονυκτίς καὶ μὲ θίαν ἔφθασα εἰς ἓνα χωριὸν, τρεῖς ὥρας μακρὰ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἔστειλα ἓνα γράμμα αὐτῷ Σακίμ, ὅποιος ρίξῃ τουφέκι εἶναι ἐχθρὸς μου, καὶ ἄς μὲ καρτερῇ » Πηγαίνοντας ἡ διαταγὴ μου ἐσκόλασε τὸ τουφέκι· μετὰ δύο ἡμέραις ἐπῆγα καὶ ἐγώ, Πηγαινάμενος ἐκεῖ ἐκραῖα τοὺς Ἀρκαδίουσι τὴν ἄλλην ἡμέραν τοὺς ἔστειλα, πᾶνε σὸ Δερβένι. Τὴν ἄλλην

ἡμέραν πάγει καὶ ὁ Γιατράκος στήν Πάτρα. Ἐμείνα ἐγὼ ἐκεῖ καὶ ἔστειλα ταχυδρόμο καὶ ἔδωσα εἶδησιν τῆς Κυβερνήσεως τὰ ὄσα ἔκαμα. Μία ἡμέρα βλέπω καὶ ἔρχεται ὁ Μαυροκορδάτος νὰ μὲ χαιρετήσῃ, ὅταν ἔπαυσαν τὰ δεινὰ τῆς Πύλεως. Τοῦ εἶπα, γιατί, κύρ Ἀρχιγραμματέα, δὲν ἦλθες κοντὰ εἰς τὴν Κυβέρνησι; μοῦ ἀποκρίθηκε προφάσεις ποῦ δὲν εἶχαν τὸν τόπον τους, καὶ μοῦ θγάνει ἓνα γράμμα προσκλητικὸν, ποῦ τὸν προσκάλει διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ· μοῦ ἔβγαλε καὶ μία κόπια τῆς ἀπαντήσεώς του ποῦ δὲν ἤθελε γιατί εἶναι Ἀρχιγραμματέας τοῦ ἐκτελεστικοῦ· ἐγὼ τοῦ εἶπα, ἔκαμες ὡς πατριώτης, καὶ στέκεσαι καὶ εἰς τὸν λόγον σου, γιατί ἂν ἔμβαινες εἰς τὸ Βουλευτικὸν, τὸ ἐκτελεστικὸν ἐχάλαγε, γιατί ἡ ψυχὴ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ εἶσαι ἡ εὐγενία σου, καὶ ἀποκρίθηκες πολὺ καλά. Ἐγὼ ἐξέγνοιασα καὶ ἡ δουλιὰ ἐδούλευε εἰς τὸ Βουλευτικόν. Μία τῶν ἡμερῶν τὸ Βουλευτικὸν ἐκλεξε τὸν Ἄρτης καὶ ἄλλους νὰ μοῦ ὁμιλήσουν διὰ νὰ δώκω γράμμα νὰ τοὺς δεχθῆ ὁ μακαρίτης ὁ Πᾶνος, ποῦ ἦτον εἰς τὸ Ναύπλιον Φρούραρχος, διὰ νὰ κάτση τὸ Βουλευτικὸν εἰς τ' Ἀνάπλι· ἐγὼ ἐπῆρα τὸν Ἀναγνώστη Δεληγιάννη καὶ τὸν Παπαφλέσσα διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν χωριστὰ εἰς μίαν κάμαραν τοῦ Βουλευτικοῦ· σὰν ἐπήγαμε, ἄρχισε ὁ Ἄρτης τὴν ὁμιλίαν νὰ τοὺς δώσω τὸ γράμμα. «Τὰ ἀσκήρια τουφεκίζονται κτλ.» ἀποκρίθηκα: δὲν εἶναι καιρὸς νὰ πᾶτε στ' Ἀνάπλι· τὸ Ἐκτελεστικὸν πάει στὰ Ντερβένια, καὶ νὰ πᾶ ἡ Βουλευτικὴ στὸ Νάπλι δὲν φθάνει νὰ παρακινή ταῖς ἐπαρχίας. Ὅταν γυρίσῃ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸν, συναζόμεθα καὶ πᾶμε στ' Ἀνάπλι». Ὁ Ἄρτης ὠμίλησε μὲ θυμὸν καὶ ἐβάρυνε τὸ χέρι του εἰς τὸ μηρί του· λέγει: ἔτσι τὸ θέλει τὸ ἔθνος, μὲ πεισμητῶδη ὁμιλία· καὶ ἐγὼ ἐσηκώθηκα διὰ νὰ τοῦ ἀπο:

πριθῶ καθῶς ἔπρεπε, ὅμως μὲ ἐμπόδισεν ὁ Δεληγιάννης καὶ ὁ Παπαφλέσας, καὶ ἔτσι ἀνεχώρησε καὶ ἔπαυσε αὐτοῦνο τὸ ζήτημα· σὲ δύο ἡμέραις ἀκοῦμε ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος κάθεται ἐπὶ θρόνου Πρόεδρος· ἀκούοντας ἡμεῖς ὅτι ἔκατσε Πρόεδρος, μᾶς ἐφάνη παράξενο, γιατί οὔτε τὰ Ἄρχεῖα ἔδωσε, καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ θὰ ἐχάλαγε· λέγει ὁ Δεληγιάννης: ἄσε νὰ τὸν ρίξωμε πολιτικῶς· τοῦ εἶπα καλά . . . πολιτικῶς δὲν ρίχνεται, μόνε ἐγώ, ἐγὼ ἔχω τὸν τρόπον, θέλει βία τὸ ρίξιμό του· κάθεται τρεῖς ἡμέραις κοντὰ κοντὰ Πρόεδρος· ἐπάνω σὲ τούταις ταῖς τρεῖς ἡμέραις ἡ γνώμη τοῦ Βουλευτικοῦ ἦτον νὰ τὸν κάμουν Πρόεδρον καὶ νὰ τὸν στείλουν μὲ τὸν Α. Δεληγιάννην εἰς τὴν Πορτογαλίαν διὰ βσιλέα καὶ μᾶς προσκάλεσαν νὰ κάμωμε συνέλεψιν εἰς τοῦ Πανούτσου Νοταρᾶ τὸ σπῆτι. Ἐκάλεσαν καὶ μένα· μέρος βουλευτικοῦ συνάχθη, ὁ Δεσπόστης Ἄρτης, ὁ Παπαφλέσας, Δεληγιάννης, ἐμαζώχθηκαν ἕως τριάντα ὅλοι· ἐγὼ κάτι ἐχασομέρησα καὶ ἐπῆγα ὅλο στερνᾶ· ἰωμιλοῦσαν μέσῃ· ἐπῆγα καὶ ἐγὼ σὰν μὲ προσκάλεσαν· μπαίνοντας μέσα ἐπροσηκώθηκαν καὶ μοῦ εἶπαν νὰ κάτσω στὴν ἀπάνω μεριὰν ὡς Ἀντιπρόεδρος, τοὺς εἶπα: κάθομαι ἐδῶ, καὶ ἔκατσα στὴν πόρτα· παύουν τὴν ὀμιλίαν καὶ κάμνουν σιωπὴν ἕως δέκα λεπτά· τοὺς εἶπα: ἂν ἔχετε καμμία μυστικὴ δουλιὰ καὶ σᾶς ἀντίσκοψα, νὰ πάγω νὰ σεργιανήσω ἐγὼ· μοῦ ἀπεκρίθησαν ὄχι, ἔχομεν ὀμιλίαν νὰ εἰποῦμεν, καὶ σὰν ἔντεσες ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ Ἀντιπρόεδρος, νὰ εἰπῆς τὴν γνώμην σου. Ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα, τί ἀνάγκη ἡ γνώμη μου νὰ τὴν δώσω; εἰς μερικὰ ἐρωτᾶτε τὸ Ἐκτελεστικὸ, εἰς ἄλλα ὄχι τί πάει νὰ εἰπῆ αὐτό; Ἐπετάχθηκα ὁ Ἄρτης, σὲ ποῖδ δὲν σ' ἐρωτήσαμε; —δὲν μ' ἐρωτήσατε

ἔταν ἐβάλετε καὶ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικῷ.—ἓνα μῆνα προτῆτερα ὁ Ἄρτης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἦτον εἰς τὰ μαχαίρια.—Τὸ Βουλευτικὸν, λέγει ὁ Ἄρτης, ἦτο χηρευάμενο, ἐγὼ εἶπα, ἐχάθησαν τόσοι πατριῶται νὰ βάλετε, μόνε νὰ βάλετε τὸν Ἀρχιγραμματέα; με ἀπεκρίθηκε, δὲν εἶναι κανένας προκομμένος σὰν τὸν Μαυροκορδάτον· καὶ ἐγὼ τοῦ εἶπα: μοῦ φαίνεται καὶ κουβεντιάσαμε. . . καὶ μοῦ λεγες τόσα γιὰ τὸν Μαυροκορδάτο. . . πῶς εἰς ἓνα μῆνα ἔγενε καλός; ἀπεκρίθηκε: ὁ καλὸς εἶναι καὶ κακός.—σὰν τὸν ἐκλεξες γιὰ καλὸν, πάρτον εἰς τὴν Ἄρταν, ὄχι ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. . . καὶ μὴ μοῦ βροντᾶς τὸ πόδι, γιὰτι βροντᾶ τὸ σπαθὶ καὶ σοῦ κόβω τὰ κεφάλι.—εἰς τὸν θυμὸν μου λέγω τέτοια.—ἀκούοντας ὁ Δεσπότης σηκώνεται νὰ φύγη: σὰν δὲν μᾶς θέλετε τοὺς ξένους. . . καὶ φόρεσε τὰ πασουμάκια του.—προφάσεις εἶναι αὐταῖς διὰ τοὺς ξένους, αὐτὰ εἶναι τῆς φαντασίας σου λόγια. καὶ ἔτσι ἐδιαλύθηκε ἡ ὁμιλία. Τὴν ἰδιαν ὄρην ἐπῆγα εἰς τὸ σπῆτί μου, καὶ ἐβγῆκε καὶ ὁ Δελιγιάννης, καὶ ὁ Δελιγιάννης ἔβαλε Ἀστυνομία στὸ σπῆτί μου νὰ μὴ κρᾶξω τὸν Μαυροκορδάτο· ἔστειλα νὰ ἐλθῆ ὁ Μαυροκορδάτος εἰς τὸ κανάκι μου, ἦτον τὸ βράδι βράδι· μπαίνοντας ὁ Μαυροκορδάτος, ἦλθε καὶ ὁ Ἀναγνώστης· ἐκάτσαμε οἱ τρεῖς, καὶ ἐκλείσαμε τὴν πόρταν, καὶ ἀρχήνησα νὰ εἰπῶ τοῦ Μαυροκορδάτου: διατὶ νὰ κάμῃς αὐτό; αὐτὸς ἀρχήνησε νὰ μοῦ ἀπολογηθῆ με τὰ γέλια τὰ συνειθισμένα, καὶ μοῦ λέγει: ὅτι εἶναι συμφερώτερον διὰ τὸ ἔθνος τὸ Βουλευτικὸν παρὰ τὸ Ἐκτελεστικόν. Σοῦ λέγω τοῦτο, κύριε Μαυροκορδάτε, ὅτι ἐσυναναστράφημεν σαράντα ἡμέρας εἰς τὸ Ἐκτελεστικόν, καὶ δὲν ἠμπορῶ. . . . σοῦ λέγω, μὴ καθίσης Πρόεδρος, διότι ἐρχομαι καὶ σὲ διώχνω με τὰ λεμόνια, με τὴν βελάδα ποῦ ἦλθες.—καὶ ἐβγῆκα εἰς σου-

λάτσο· ὁ Κύρ Ἀναγνώστης, ποῦ ἔμεινε ὀπίσω, τοῦ εἶπει ἔντεσά ἐγὼ καὶ ἐγλύτωσις, εἰμῆ, θὰ σέ ἐσκότονε·—καὶ ἔρριξε τὸ φαρμάκι του καὶ αὐτός. Τὴν ἴδια νύκτα ἐπῆρε τὰ πλυμένα του ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ἐπέρασε στὸ Κρανίδι καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ἰθάραν.

Ὅταν ἦτον εἰς τὰξιν τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, ἐδόθη ἡ ἄδεια νὰ πραγματοποιθῇ τὸ δάνειον. Ἐκάμαμεν τὴν πρᾶξιν διὰ τὸ δάνειον πρὶν νὰ διαιρεθοῦμεν τὸ Βουλευτικὸ μὲ τὸ Ἐκτελεστικὸ· ἔμεινα μερικαῖς ἡμέραις εἰς τὴν Τροπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Μεσσηνίαν, διὰ νὰ συνάξω τὸν ἔρανον ὁποῦ εἶχαμεν βίξει διὰ νὰ βαστάξωμεν τὰ στρατεύματα εἰς τὰ Δερβένια. Εἰς τὴν Δημητζάναν ἦτον συναγμένοι διὰ τοὺς προσόδους, καὶ ἐκεῖ ἐπιάσθηκα τοῦ Κολιόπουλου οἱ ἄνθρωποι μὲ ἀνθρώπους τῶν Δελιγιανναίων· ἐκεῖ ἔρριξεν ἓνας στρατιώτης τοῦ Κολιόπουλου καὶ ἐλάβωσε τὸν Ἀνάστο Δελιγιάννη· ὁ Κανέλος, ὁποῦ ἦτον διωρισμένος διὰ τὰ Δερβένια, ἐγύρισεν ὀπίσω εἰς τὴν Καρύταιναν. Εἰς τὴν Καλαμάταν ἀρρώστησα ἐγὼ, ἀρρώστησε καὶ ὁ Κανέλος, καὶ ἐγύρισα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· ἀπὸ τότε ἀρχισαν ἀναφανδὸν νὰ ἐχθρεύονται οἱ Δελιγιανναῖοι μὲ τὸν Κολιόπουλον· ἐγὼ δὲν ἤθελα τὸ κακὸ οὔτε τοῦ ἑνός, οὔτε τοῦ ἄλλου· ὁ ἓνας ἦτο συγγενὴς μου, καὶ ὁ ἄλλος συμπέθερός μου. Τὸ Ἐκτελεστικὸ, συνθεμένον ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην, Σωτῆρ Χαραλάμπην καὶ Μεταξᾶν ἔμεινε τρεῖς μῆνας εἰς τὴν Σαλαμίνα, καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν. Ἐκεῖ ἐσμίξαμεν ἡμῶν ἀκόμη ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ· ἓνα μέρος τοῦ Βουλευτικοῦ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Ἄργος· ὁ Πᾶνος ἔλαβε διαταγὴν ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸν νὰ πάρῃ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Βουλευτικοῦ· ὁ Θεόδωρος Ζαχαρόπουλος,

ὁ δὲ ποῖος ἦτον φρούραρχος τοῦ Βουλευτικοῦ, τοῦ κόμμα-
 τὸς των, ὑπερασπίσθη καὶ δὲν τὰ ἔδωκε τὰ Ἀρχεῖα ἀπ’
 ἐκεῖ τὸ Βουλευτικὸ ἀνεχώρησε διὰ τὸ Κρανίδι· ἐκεῖ ἔρ-
 ρίζαν τὸ Ἐκτελεστικὸ, ὅπου ἦτον ἐκλεγμένον ἀπὸ τὴν
 Συνέλευσιν τοῦ Ἄστρους, καὶ ἐδιώρισαν τὸν Κουντουριώτην,
 Πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ; Ἰωάννην Κωλέττην, Π. Μπό-
 τασιν καὶ Α. Σπηλιωτάκη· ἔπειτα ἐμβῆκαν εἰς τὰ κη-
 ράβια· καὶ ἔστειλαν εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ παραδώσῃ ὁ
 Πᾶνος τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου· αὐτὸς ἀπεκρίθηκεν· ὅτι
 ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἔθνους τοῦ ἐμπιστεύθηκε καὶ εἰς τὸ Ἔ-
 θνος μόνον χρεωστεῖ νὰ τὸ δώσῃ· καὶ ἔτσι ἄρχισεν ὁ ἐμ-
 φύλιος πόλεμος· αὐτοὶ ἦταν ἓνα μέρος τοῦ Βουλευτικοῦ
 καὶ ἐνόμιζαν ὅτι εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ κρημνίσουν τὸ Ἐ-
 κτελεστικόν· τὸ Ἐκτελεστικὸν ἔλεγεν, ὅτι αὐτοὶ παρέλαβαν
 τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸ Ἔθνος, καὶ δὲν ἔχει δικαίωμα ἓνα μέ-
 ρος βουλευτῶν νὰ κάμῃ ἄλλην Κυβέρνησιν.—τὸ ἄλλο μέρος
 τῶν βουλευτῶν ἦτον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· τὸ Ἐκτελεστι-
 κὸν ἦτον τότε ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην, Πρόεδρον, τὸν
 Σωτῆρ Χαραλάμπην, Ἀνδρέαν Ζαήμην καὶ Ἀνδρέαν Με-
 ταξᾶν. Ἐγὼ, ὅταν ἦμουν εἰς τὸ Ναύπλιον, πρὶν νὰ ἀρχίσῃ
 ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶχα δώσει τὴν παραίτησίν μου ὡς
 Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, διότι ἐπρόβλεπα αὐτὰ τὰ
 πράγματα· ἡ παραίτησίς μου ἔλεγεν ὅτι, εἰς τὴν θέσιν τοῦ
 Ἀντιπροέδρου ἂς βάλουν ἄλλους πατριώτας, μόνον τὸν Κο-
 λοκοτρώνην δὲν ἤμποροῦν νὰ μὴ βγάλουν. Ἀπ’ ἐκεῖ ἐπῆγα
 εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ἐπολιορκεῖτο καὶ δευτέραν φορὰν
 ἀπὸ τοὺς Κορινθίους καὶ Στάϊκον· οἱ Τούρκοι τῆς Κορίν-
 θου ἐζητοῦσαν νὰ ἐλθῇ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ παραδοθῶν· ἐτί-
 ἐπῆγα καὶ ἔκαμα συνθήκην, ν’ ἀφήσουν ὅλα τοὺς τὰ πράγ-
 ματα καὶ νὰ πάρουν τὰ ἄρματα τοὺς καὶ νὰ τοὺς μπαρκάρω

νά τοὺς στελεῶ εἰς τὴν Σαλονίκην· ἔτσι ἐδέχθησαν τοὺς ἐμπαρκάρησα εἰς τὸ Καλαμάκι εἰς δύο Σκλαβούνικα καὶ ἓνα Κεφαλονήτικο· οἱ Κορίνθιοι μὲ ἐζήτησαν νὰ βάλουν φρούραρχον τὸν Χελιώτην· τὸν ἔβαλαν προσωρινῶς, ἕως ὅτου νὰ διατάξῃ ἡ Κυβέρνησις. Τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα εὐρήκαμεν εἰς τὴν Κόρινθον τὰ διεμοίρασα εἰς ὅλους τοὺς Κορινθίους· 1823, μῆνα Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον.— Ἀπὸ τὴν Κόρινθον ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα νὰ συμβιβάσω τὸν Κολιόπουλον μὲ τοὺς Δελιγιναίους ὅπου ἦτον εἰς πόλεμον· ὁ Δημητράκης Δελιγιάννης ἐμάζωξε στρατιώτας καὶ ἐπῆγε νὰ χαλάσῃ τὸ χωριὸ τοῦ Παλούμπα, ὅπου εὐρίσκονται τὰ σπήτια τοῦ Κολιόπουλου· ἐσκοτώθη καὶ ἓνας γαμβρὸς τοῦ Κολιόπουλου. Ὄταν ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταιναν ἔγραψα νὰ ἔλθῃ ὁ Μεταξᾶς διὰ νὰ εἰρηνεύσουν ὅπου ἐτρώγοντο. ἦλθεν· ἔτσι εὐρηκεν ἀφορμὴν τὸ Βουλευτικὸ ὅτι ἐπῆγεν ὁ Μεταξᾶς εἰς τὴν Καρύταιναν χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ Βουλευτικοῦ, τὸν ἔκαμαν ἐκπτωτον, καὶ ἔτζι τὸ Ἐκτελεστικὸ δὲν ἦτον πλήρες, καὶ ἔκαμαν τὸ ἄλλο Ἐκτελεστικὸ. Πρὶν νὰ γείνη αὐτὸ, εἰς τὴν Καρύταινα ὁ Ζαήμες, λόντος καὶ ἄλλοι ἔκαμαν μίαν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν· ὁ Σισίνης δὲν ἦτον μὲ τὴν γνώμην τους καὶ ἦτον ἐναντίος· αὐτοὶ ἐμάζευσαν στρατιώτας καὶ ἐπῆγαν ἐναντίον τοῦ Σισίνη διὰ νὰ τὸν χαλάσουν καὶ νὰ ἐνώσουν τὴν Γαστούνην μὲ τὴν Ἀχαϊκὴν τους συμμαχίαν· ἔτζι ἄρχισε ὁ πόλεμος· μαθαίνοντας ἐγὼ αὐτὸ, ἐπῆγα εἰς βοήθειαν τοῦ Σισίνη. Οἱ Ἀνδρείδες ἅμα μὲ ἤκουσαν ὅτι πηγαίνω ἐναντίον τους, ἀνεχώρησαν καὶ ἄφησαν τὴν Γαστούνην ἐλεύθερη. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα εἰς τὴν Ἀρκαδίαν· εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἔλαβα γράμματα ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ καὶ μὲ ἔλεγε νὰ προφθάσω, καὶ ἔτσι ἐπῆγα εἰς τὴν Τροπολιτζᾶ. Ἐγὼ ὑπεστήριξα τὸ Ἐκτελεστικὸ αὐτὸ ὡς τὸ μόνον νόμιμον, ἔτσι

τὸ ἐνόμιζα. Ἄρχισε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος· πολιορκοῦν τὸ Ναύπλιον διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, στέλνουν καὶ στρατεύματα εἰς τὴν Τροπολιτζᾶ, μᾶς πολιορκοῦν· κάμνωμεν ἓνα μῆνα πολιορκημένοι· ὁ Λόντος, Νοταρᾶς, Ζαφουρόπουλος, Μπάρμπογλης, Γιατράκος, ἔκαμναν τὴν πολιορκίαν. Ὅταν μᾶς ἐπολιόρκησαν, μᾶς ἐπρόβχλαν νὰ τοὺς δώσωμεν τὸ Ἐκτελεστικὸν, — Πειρόμππη, Σωτῆρ Χαραλάμπη καὶ Μεταξῆ — γὰρ τοὺς πᾶνε κάτω· ἡμεῖς τοῦ ἀπεκριθῆκαμεν, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται, πλὴν, ἂν θέλετε, νὰ πάρωμεν καὶ τὸ ἓνα Ἐκτελεστικὸν καὶ τὸ ἄλλο, καὶ τοὺς κρίνωμεν, καὶ ὁποῖος ἔχει ἄδικον ἐκεῖνος νὰ παιδευθῆ· δὲν ἤκουσαν· ἀκολούθησαν διάφοροι ἀκροβολισμοί· ὁ Κολιόπουλος ἦλθεν ὡς μεσίτης, καὶ ἐσυμφωνήσαμεν ὁ Πετρόμππης νὰ μείνῃ ἀπεύραγος καὶ νὰ πάῃ εἰς τὴν Μάννη, καὶ τὴν Τριπολιτζᾶν νὰ τὴν ἀφήσωμεν εὐκαιρῇ, καὶ νὰ μὴν ἔμβουν μέσα οὔτε τοῦ ἐνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου μέρους στρατιῶται· ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα, ὁ Σωτῆρ Χαραλάμπης εἰς τὰ Καλάβρυτα· τὸ Ναύπλιον ἐπολιορκεῖτο ἀκόμη· ὁ Νικήτας ἦτον εἰς τοῦ Μπουγιᾶτι· ἀκούσθηκε μὲ τὸν Κουντουριώτη, ὁ Κουντουριώτης τοῦ ἐπρόβαλε νὰ γυρίσῃ μὲ τὸ μέρος του, αὐτὸς ἀποκρίθηκε· Εἰσακουσθῆτε μὲ τὸν Μπάρμπα μου, καὶ ἂν ἐνωθῆ, ἐγώνομαι καὶ ἐγώ. Τοῦ ἔγραψα νὰ ὑπάγω νὰ ὀμιλήσωμεν· μὲ ἔγραψε νὰ ὑπάγω στὸ Τσιβέρι μὲ μόνον 50 ἀνθρώπους καὶ νὰ περάσω ἀπὸ ἐδικούς του ἀνθρώπους· ἐγὼ ὑπωπτεύθηκα καὶ δὲν ἐπῆγα. Εἰς τὴν Καρύταινα ἐσύναξα στρατιώτας καὶ τοὺς ἐκτύπησα εἰς διάφορα μέρη, ἔπιασα 300 ζωντανούς, χωρὶς νὰ χυθῆ αἷμα· ἐμβῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ τοὺς ἐπολιόρκησα. ὁ Γενναῖος, ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Νικήτας ἐπῆγα εἰς βοήθειαν τοῦ Πάνου εἰς τὸ Ναύπλιον

καὶ ἐπέστρεψαν ὀπίσω. Τότε ἦλθε ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης καὶ ἐσμίξαμεν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Τροπόλιτσᾶ· με εἶπε νὰ γράψω τοῦ Πάνου νὰ παραδώσῃ τὸ κάστρο· ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα, ὅτι δὲν ἔμπορῶ νὰ τὸ παραδώσω εἰς τοὺς τυχοδιώκτας, εἰς ἐσᾶς, ἀν' ἦσθε ἱκανοὶ νὰ τὸ βαστάξετε, σᾶς τὸ παραδίδω, καὶ ἔχω καὶ 300,000 γρόσια ἔξοδα, εἰς μισθούς· αὐτὸς μ' ἀπεκρίθηκεν ὅτι εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ τὸ βαστάξωμεν καὶ ἀποκρινόμεθα ὅλα τὰ ἔξοδα ὅπου ἔχετε καμωμένα, καὶ ἔτσι ἔγραψα τοῦ Πάνου καὶ τὸ παράδωσε τὸ φρούριον εἰς τοὺς Ἀνδρείδες, ὅχι εἰς τὴν Κυβέρνησιν· τοὺς προεῖπα νὰ βάλλουν φρουρὰν εἰς τὸ Παλαμῆδι ἐδικούς τους καὶ ὅχι χαϊμένους· καὶ ἐκεῖ ἔβαλαν τὸν Φωτομάρα καὶ ἔπειτα ὁ Γρίβας καὶ ἔγειναν ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὅπου ἔγειναν. Ὁ Πᾶνος ἦλθεν εἰς τὴν Καρύταιναν, ἔγεινεν ἀμνηστία διὰ τὸν Πᾶνο καὶ ἔτσι ἔλαβε διαταγὴν διὰ τὴν Πάτρα νὰ τὴν πολιορκήσῃ. Ἐκεῖ ἐσμίξεν ὁ Πᾶνος με τὸν Ζαήμην καὶ Λόντον· αὐτοὶ ἦσαν δυσαρροστημένοι ἀπὸ τὸν Κουντουριώτην· ἐνώθησαν με ἡμᾶς· ὁ Παπαφλέσας ἐβγήκε διὰ νὰ καθυποτάξῃ τὰς ἐπαρχίας Ἀρκαδίας, Φυνάρι καὶ λοιπὰς. Τὰ δάνεια ἐδυνάμωσαν τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Κουντουριώτη, καὶ ἡ δύναμις τὴν ἔκαμε νόμιμη· ἔγραψα νὰ ἔλθῃ ὁ Πᾶνος καὶ ὁ Γενναῖος εἰς τὴν Καρύταιναν διὰ νὰ ἀντισταθοῦν, τὸν Παπαφλέσα τὸν ἐκυνήγησαν (ἐπολέμησαν εἰς τοὺς Κωνσταντίνους) αἱ ἐπαρχίαι καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ Ναύπλιον· ἔστειλαν δύναμιν τὸν Βίσον με 800, ἀπαντήθησαν οἱ στρατιῶται με τὸν Πᾶνο καὶ ἐσκοτώθη.

Ὁ Ζαήμης ἐφθάσε διὰ νὰ ἐμβοῦμεν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν· οἱ Τριπολιτζῶταις ἐφοβήθησαν διὰ τὸν σκοτωμὸν τοῦ Πάνου καὶ ἀντιστάθησαν, τοὺς ἐφοβέρισε καὶ ὁ Κα-

νέλος Δελιγιάννης· ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κουντουριώτη ἐδυναμώσεν, ἔστειλεν εἰς τὴν Ῥούμελην, ἔφερε τὸν Γκούρα, καὶ οἱ ἄλλοι Καπετανεοὶ τῆς Ῥούμελης ἐμβῆκαν εἰς τὴν Κόρινθον, ἐκυνήγησαν τὸν Νοταρᾶν, ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὴν Κερπενή, χωρὶς τῶν Καλαβρύτων, ἐκλείσαν τὸν Ζαήμη, ἦλθε καὶ ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας ἐναντίον τοῦ Ζαήμη, τὸν ἐχάλασαν τὸν Ζαήμη, καὶ ὁ Ζαήμης, Λόντος καὶ Νικήτας κατέφυγαν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα· ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Τζαβέλας μ' ἔγραψαν διὰ νὰ μείνω νὰ ὀμιλήσωμεν, καὶ μὲ παίρνουν ἀπάνω τους ἀνπάθω τίποτε. Ἐγὼ ὁμῶς δὲν ἤμουν πλέον εἰς τὴν Καρύταιναν, διότι ἦλθεν ὁ Κολιόπουλος σταλμένος ἀπὸ τὴν Κυβέρνησις καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι νὰ πᾶμεν εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ συμβιβασθοῦν τὰ πράγματα. Ἐπήγαμεν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶν, ἐκεῖ ἦτον μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Σκούρτην τὸν Γ. Μαυρομάτην καὶ Κ. Ζαφειρόπουλον, καὶ μὲ ἔκαμαν ὄρκους ὅτι νὰ πάγω κάτω νὰ συμβιβασθοῦν τὰ πράγματα, καὶ ἀπὸ αὐτά. Ἐνεμπιστεύθηκα ἐγὼ, ἐπῆγα εἰς τὸ Ναύπλιον· ἐκεῖ εἰς ἓνα δύο ἡμέραις βλέπω νὰ διώχνουν τοὺς ἀνθρώπους μου καὶ νὰ μὲ ἀφίνουν μοναχόν, in arresto, ἕως ὅτου νὰ μαζώξουν καὶ τοὺς ἄλλους· μᾶς ἐμπαρκάρησαν εἰς μίαν Γολέταν, Γοργῶ, ἦτον καὶ ὁ Σκούρτης καὶ μᾶς ἐπῆγαν εἰς τὴν Ὑδραν. Ἐκαθήσαμεν δύο ἡμέραις καὶ μᾶς ἔστειλαν στὸν Προφήτην ἅγιον Ἡλίαν, ἓνα μοναστήρι. Ἐκαθήσαμεν 4 μῆνας· 20 ἡμέραις μετὰ τὸ πιάσιμόν μας ἦλθεν ὁ Μπραίμης εἰς τὴν Πελοπόννησον· εἰς τὴν Ὑδραν ἄρχισε νὰ γίνεταί ἀπὸ τὸν λαὸν μίαν ἐταιρίαν διὰ νὰ μᾶς βγάλουν· ὁ Κουντουριώτης ἐτοιμάζετο διὰ τὴν Πάτρα, ἔπειτα σὰν ἤκουσε ὁ Μπραίμης ἦλθεν εἰς τὰ Μοθωκόρωνα, ἔκαμαν διαταγὰς διὰ νὰ γυρίσουν τὰ στρατεύματα διὰ

τὸ Νεόκαστρον. Ἐπῆγεν ὁ Κουντουριώτης εἰς Τριπολιτζᾶν καὶ ἔστειλε τὸν Σκούρτην ἀρχιστράτηγον εἰς ὅλα τὰ στρατεύματα· εἶχε μαζὺ ἓνα ἡμῖσις μιλλιοῦνι γρόσια. Τὰ ρουμेलιώτικα στρατεύματα ἐκίνησαν καὶ αὐτὰ, πηγαίνουν εἰς τὸ Νεόκαστρον· ἐκεῖ βάζουσι φρουράρχους τὸν Π. Γιατράκο καὶ Γεωρ. Μαυρομιχάλη. Ὁ Ἰμπραίμης ἐπολιόρχησε τὸ Νεόκαστρο, ἔπειτα ἐξεμβαρκάρησεν εἰς τὸ παλιὸ Ναυαρίνο, ἐκεῖ ἐκλείσθησαν 1,000 Πελοποννήσιοι, στενοχωρημένοι ἀπὸ ζωοτροφίας ἐπροσκύνησαν, καὶ ὁ Ἰμπραίμης τοὺς ἄφησεν ἐλευθέρους· ἦτον ἐκεῖ ὁ Ἰζόκρης καὶ ὁ Ἰζανέτος καὶ ἄλλοι· ὁ Ἰμπραίμης ἐφέρθηκε μὲ γλυκὸ τρόπο εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν διὰ νὰ τραβήξῃ τοὺς Ἑλληνας διὰ νὰ προσκυνήσουν. Ὁ λαὸς ἄρχησε νὰ λέγῃ ὅτι δὲν πολυμοῦμεν ἂν δὲν βγάλετε τοὺς ἀρχηγούς μας· τὰ ρουμελιώτικα καὶ σουλιώτικα στρατεύματα, μάλιστα ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ Ἰζαβέλας ἐπρόβαλαν διὰ νὰ μὲ βγάλουν· ἐκεῖ ἔκαμαν ὅλα τὰ στρατεύματα μίαν ἀναφορὰν καὶ ἐζητοῦσαν τὴν ἐλευθερίαν μας· ἐπαρουσίασαν τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Ἀναγνωσταρᾶν ὁποῦ ἦτον Μινίστρος τοῦ πολέμου, καὶ αὐτὸς τὴν ἔσκισε λέγοντας, μὴν ἀνακατόνεσθε σ' αὐταῖς ταῖς δουλιαῖς, ἀφήσετε αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Γίνεται εἰς τὸ Κρεμίδι πόλεμος καὶ νικῶνται οἱ ἐδικοί μας· Ὁ Καρατάσος ἔκαμεν ἓνα καλὸν πόλεμον. Τότε ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ ρουμελιώται ἐσυνάχθησαν καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ βοηθήσουν τὴν Ρούμελην, καὶ μάλιστα τὸ Μεσολόγγι ὁποῦ ἄρχισε νὰ πολιορκῆται· τότε ἐπῆγαν εἰς τὸν Κουντουριώτην, ἐπῆραν τοὺς μισθοὺς των καὶ ἀνεχώρησαν ἄλλοι διὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλοι διὰ τὴν δυτικὴν. Ὁ Ἰμπραίμης ἔκχε

ντεσμπέρκο και εις την Σφακτηρίαν, και έσκοτώθη και ό
 'Αναγνωσταράς καθώς και ό Τζαμαδός. 'Επιάσθησαν εις
 την Σφακτηρίαν μερικοί ζωντανοί, ό Π. Ζαφειρόπουλος
 έπιάσθη σκλάβος εις τό Κρεμμύδι, πηγαίνει και ό Κ. Ζα-
 φειρόπουλος πιάνεται και αυτός, και ό Χατζή Χρήστος. Τό
 Νεόκαστρον σάν έστενοχωρήθη πολύ, έκαμε συνθήκας και
 παρεδόθηκεν· ό έχθρός τούς μέν στρατιώτας, χω-
 ρίς τά άρματα τους, τούς άφησεν έλευθέρους, εις τούς
 αξιωματικούς τούς τά άφησε, και μόνον έβάσταξεν αιχμα-
 λώτους τόν Γεωργάκην Μαυρομιχάλην και Παναγιώτην
 Γιατράκον. Μανθάνοντας ό Κουντουριώτης ότι τρατάρει
 τό Νεόκαστρον έμβαρκαρίσθηκεν εις τό 'Αλμυρό και ήλ-
 θεν εις την 'Υδραν. 'Εκει έκατέβημεν και ήμείς· σάν ει-
 δαν τόν κίνδυνον της πατρίδος και την επιμονήν όπου έ-
 δευχεν ό λαός διά νά μάς έλευθερώσουν, μάς έλευθέρωσαν.
 'Ηλθαμεν εις τό 'Ανάπλι. 'Ερχόμενοι εις τό Ναύπλιον ώρ-
 κοθήκαμεν τό Βουλευτικόν, τό 'Εκτελεστικόν και ήμείς εις
 την εκκλησίαν, ότι νά αφήσωμεν τά περασμένα νά τά λη-
 σρονήσωμεν, νά ένωθώμεν και νά μήν έχωμεν άλλην ιδέαν
 παρα νά δουλεύσωμεν την πατρίδα μας. 'Ετσι μ' έκαμαν
 γενικόν 'Αρχηγόν· έσυνάχθηκε τότε τό Βουλευτικό και τό
 'Εκτελεστικόν εις ένα μέρος και επήγα και έγώ.

Εις την 'Υδραν εύρισκόμεθα: ό Κολοκοτρώνης, ό 'Ανα-
 γνωστής Δεληγιάννης, Κανέλος Δεληγιάννης, Νικολάκης
 και Δημητράκης Δεληγιάννης, 'Ιωάννης και Παναγιώτης
 Νοταράς, Γέρο Σισίνης, Χρύσανθος Σισίνης υιός του, Μη-
 τρος 'Αναστασόπουλος, ό Γρίτζαλης, ό 'Αναστάσης Κα-
 τζαρός, ό Δημήτριος Παπατζώνης, ό Θεόδωρος Γρίβας.

Εις την Σφακτηρίαν ό 'Αναγνωσταράς ήτον αρχηγός,
 ό 'Αναστάσης Τζαμαδός με 10 κομμάτια καράβια ειχε την
 θάλασσαν.

Καθὼς ἐσυνάχθηκε τὸ Ἐκτελεστικὸ καὶ Βουλευτικὸ μὲ προσκάλεσαν ἐμὲ, κ' ἐγὼ τοὺς εἶπα· Σεβαστὴ Διοίκησις, ν' ἀκούσετε τὴν γνώμην μου ὅπου θέλει σᾶς εἰπῶ· στὴν Πάτρα, στὴ Κορώνην καὶ στὰ Μεθοκώρωνα Τοῦρκος νὰ μὴν ἀκούεται πουθενά, μόνον νὰ εἶναι ὅλο Ἑλληνικὸ, τῆς Τριπολιτζᾶς τὸ Κάστρο πρέπει νὰ τὸ χαλάσωμε, διατι δὲν συμφέρει μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον νὰ ᾔηται μία τέτοια μάνδρα, διατι βγάνει ἀπὸ μέσα ὅλο ἐμρυλίους πολέμους, καὶ ὄχι τώρα ὅπου ὁ Ἰμπραίμης εἶναι μὲ πενήντα χιλιάδες στρατεύματα εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ κρατεῖ τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας τρία, καὶ κρατεῖ καὶ τὴν Πάτραν, καὶ ἔκαμε καὶ τόσαις νίκαις εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐσχότωσε καὶ τὸν Φλέσαν μὲ τοὺς πεντακοσίους, καὶ ὁ Φλέσας ἤμπορεῖ νὰ ἐσχότωσε 1000, καὶ ἔκαψε καὶ τὴν Καλαμάτα καὶ τὰ στρατεύματα ἔφυγαν, καὶ ἔχει τόσαις νίκαις καμωμέναις· θὰ ἔλθῃ καὶ στὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ σὰν ἔλθῃ στὴν Τριπολιτζᾶ πιάνει καὶ τὸ κάστρο, καὶ τότε χαλάει καὶ ὅλην τὴν Πελοπόννησον, διατι εἶναι εἰς τὸ κέντρον. Μὲ ἀπεκρίθησαν, δὲν ἔχουν ἔξοδα· Ἀπεκρίθηκα ἐγὼ, Δότε μου τὴν ἄδειαν, καὶ μὲ τὸν λαὸν τὸ χαλλῶ διὰ πέντε ἡμέραις· καὶ τότε δὲν εὐρίσκει Ἰμπραίμης νὰ κάμῃ φωλιὰ· καὶ τὸν κτυπῶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη· ἂν πιᾶσῃ τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν τοῦ χρειάζεται ἄλλη φωλιὰ διὰ νὰ χαλάσῃ τὴν Πελοπόννησον· εἰάν καὶ χαλάσωμεν τὴν Τριπολιτζᾶ δὲν εὐρίσκει φωλιὰ καὶ τὸν κατατρέχω μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Πελοποννήσου· τότε ἐνόνονται τὰ στρατεύματα, ἀλλέως δὲν θὰ ἐνόνονται διατι θὰ φοβοῦνται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη· καθὼς καὶ ἔγεινε.

Αὐτοὶ ὑπωπτεύθησαν ὅτι ἔχω μῖσος νὰ χαλάσῃ ἡ Τριπολιτζᾶ, τὰ τεῖχη, καὶ ἀπεκρίθησαν· νὰ ἰδοῦμεν ἐπῆγα εἰς

τὸ Ἄργος, ἕκαμα ἀναφορὰν, ἕκαμα καὶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ δὲν ἀκούσθηκα· τότενες ἔμασα 8000 στρατεύματα ἤλθαν τὰ στρατεύματα εἰς συναπάντησίν μου· Οἱ Ἄργῖται εἰς τὸ Νκύπλιον, οἱ Τριπολιτζῶται εἰς τὸ Ἄργος· τοὺς ἔλεγα, Ἐρέξατε ἀδελφιά μου, νὰ μὴν μᾶς πάρουν σκλάβους οἱ Ἄραπάδες, δὲν ἔχομεν βοήθειαν εἰμὴ ἀπὸ τὰ ἄρματα μας·—Δοξολογίαις εἰς τὸν ὕψιστον ἄνδρες καὶ γυναῖκες·— Ἔστειλα διαταγὴν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐσυνάχθησαν διὰ τρεῖς ἡμέραις 8000.— Ὅταν ἤμουν ἀκόμα στὴν Τριπολιτζᾶ ἤλθεν ἡ εἰδήσις τοῦ Φλέσα· ἔκαψε τὴν Καλαμάτα ὁ ἐχθρὸς δυνατὸς· ἐκυρίευσεν τὴν Μεσσηνίαν· ἐγὼ ἔπιασα τὰ Δερβένια, ἐπέρασα καὶ ἀπὸ τὸ Λιοντάρι, ἔφτιασα φούρνους, διὰ νὰ κουβαλεῖν τροφὰς εἰς τὸ Δερβένι, ἔφτιασα ταμποῦρι δυνατὸ διὰ νὰ τὸν πολεμήσουν· αὐτὸς εἶχε κατασκόπους, καὶ εἶδε ὅτι ἤθελε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ Δερβένια μὲ χαλασμόν· Ἐνας Τοῦρκος Λιονταρίτης, σκλάβος εἰς τὴν Μπυλαιάνην, ἦτον φευγάτος εἰς τὸν Ἰμπραίμην, εἶπε· Ἐγὼ ἠξεύρω ἕνα τόπον νὰ πάμεν ἀπὸ τῆς πλάταις, νὰ ἀναβοῦμεν εἰς τὸν ἀπάνω κάμπον· ἔτσι ἐγὼ μὴν ἠξεύρωντας ὅτι θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μονοπάτι, ὁποῦ ἐγὼ δὲν ἔλπιζα ποτέ· — ὅμως μὲ παρεκίνησε ὅτι οἱ Μεσσήνιοι ἦτον τραβημένοι εἰς τὰ βουνὰ, καὶ ἐκίνησα, νὰ πιάσω ἐκείνην τὴν θέσιν ὁποῦ ἐπέρασε· οἱ Τοῦρκοι ἐντόπιοι σκλάβοι ἐφευγαν καὶ ὠδηγοῦσαν τὸν Μπραίμην· ἔστειλα τὰνυψίδια μου νὰ τὸ πιάσουν· ἐγὼ ἐκίνησα εἰς τὰ Σαμπάζικα μὲ 80 ἀνθρώπους νὰ μαζώξω τὰ χωριά, νὰ πιάσω τὰς θέσεις· Ἐξημέρωσα εἰς ἕνα χωριὸν, εἰς τὴν Ἄκοβο, ἤλθαν καὶ ἀπὸ ἄλλα χωριά νὰ πιάσωμεν τὴν θέσιν· δὲν ἔφθασαν τρεῖς ὥραις τῆς ἡμέρας, καὶ μὲ τοὺς ὀδηγοὺς τοὺς Τοῦρκους ἔπιασε τὸ βουνὸ πρὶν νὰ πάμεν ἡμεῖς μὲ στρατεύματα· Ὁ κόσμος ὁποῦ

ἦτον εἰς τὸ χωριὸν σὺν εἶδαν καὶ ἐκαθάλιξε τὸ βουνὸν, ἐτζάκισαν κ' ἔφρουσαν· καὶ ἐγὼ ἤμουν σὲ μίαν ῥάχην, κ' ἔφυγαν ἀπὸ 'μπροσθάμου. Οἱ Τοῦρκοι ἐμβαίνουν εἰς τὴν Μπολιανὴν, χωριὸν ἀπὸ 250 οἰκογένειας· οἱ πεζοὶ ἔβαλαν φωτιὰ εἰς τὸ χωριὸν, οἱ καβαλαραῖοι ἐκυνηγοῦσαν τὰ παιδιὰ νὰ τὰ σκλαβώσουν, ἀπ' ὀπίσω ἤρχετο τὸ στράτευμα· ῥίχνω μιά μπαταριά τουφέκια· οἱ Τοῦρκοι ἐφοβήθησαν καὶ ἐγλύτωσεν ἐκεῖνος ὁ λαός, καὶ ἦτον τὸ μεσημέρι. Ἐκεῖνο τὸ βουνὸν ὅπου ἤμουν ἐγὼ ἦτον δυνατὸν, καὶ τῆς εὐθὺς ἔστειλα διαταγὴν εἰς τὸ Δερβένι νὰ γυρίσῃ ὅλο τὸ στράτευμα κατ' ἐμέ, διατὶ οἱ Τοῦρκοι ἤλθαν ἀπὸ τὴν Μπολιανὴν, καὶ τρέξατε νὰ μὴν πιάσουν τὸν κάμπον· τὸ στράτευμα ἦτον ὥραις ἕξ μακρὰν· ἐνύχτωσε· κ' ἐγὼ ἔμεινα τοποτηρητὴς, νὰ ἰδῶ οἱ Τοῦρκοι ποῦ θὰ κάμουν. Λαβαίνοντας τὸ γράμμα μου ἐκίνησεν ὁ Γ. Γιατράκος μὲ 800, καὶ τὰ ἄλλα ἐκίνησαν ἀπὸ κοντὰ, Γενναῖος, Κολιόπουλος, Κανέλος Δελιγιάνης, Παπατζώνης, Ἀρχαδινοὶ, Γκρίτζαλης, οἱ Τριπολιτζώταις, ὁ Κολιδός (ἐσκοτώθη)· ἐγὼ ὠπισσοδρόμησα μίαν ὥραν κατὰ τὸν δρόμον ὅπου ἤρχονταν οἱ δικοίμας· Μὲ τὰ χαράγματα ἔφθασε ὁ Γιατράκος, ἔκαμε νὰ πιάσῃ ἓνα χωριὸν, Δυράχι, ἐπειδὴ ὑποπεύθηκε μὴ περάσουν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὸ Μιστρᾶ· ἀνεχώρησε καὶ ἐπῆγε. Ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὴν ἰδίαν τοποθεσίαν· Ὁ Ἀντώνης ὁ Κολοκοτρώνης ποῦ ἤξευρε τὸν τόπον ἐπέρασεν ἀπὸ ἓνα μονοπάτι καὶ ἐβγήκε μπροσθᾶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὰ στρατεύματά μας ἐρχόντανε κοματιαστὰ. ἤλθαν ἄλλοι 1000 καὶ τοὺς ἔστειλα καὶ ἔπιασαν κάτι καταράχια, καρσὶ τῶν 500 (Κανέλλος, Γενναῖος, Γκρίτζαλης, Παπατζώνης)· ὁ Κολιόπουλος ἐρχόντουσε ἀπὸ κοντὰ μὲ τοὺς Ἀρχαδινούς καὶ μὲ ἄλλα στρατεύματα, οἱ Τοῦρκοι ἐβγήκαν πρῶτ' καὶ ἔ-

καμαν κατά μᾶς· ὄχι κατά τὸ Δυράχιον· ἀπαντήθηκαν, καὶ τὰ δικάμας δὲν τοὺς βᾶσταξαν, καὶ ἔκαμαν βειτιράδα κατ' ἐμένα· ἐρχάμενοι εἰς ἐμένα τοὺς ἀποφασίζω, στέλνω 3000 εἰς τὴν ῥάχην νὰ τοὺς βαστάξωμεν ἐδῶ. Οἱ Τοῦρκοι ἤλθαν ἴσια μὲ τὸν Γενναῖον, καὶ ἐστάθηκαν. Δὲν τοὺς ἐδίδε χέρι νὰ περάσουν ἐμπρός, διότι ἄφιναν τὸ στράτευμα πίσω. Ἐπιάσθησαν πόλεμον μὲ Γενναῖον, Κανέλλον καὶ λοιπούς. Οἱ δικοί μας ἔρτιασαν ταμπούρια οἱ 3000, καὶ τοὺς ἔβαλε εὐθύς τὸ κανόνι, μὰ δὲν τοὺς ἔκαμε τίποτες. Ἐγὼ ἐπέρασα μισὴν ὥραν μακρὰ, διὰ νὰ ἦμαι ἀγνάντια τοῦ πολέμου, καὶ ἐπρόσταξα τὸν Κολλιόπουλον νὰ πάγη βοήθεια εἰς τὸ πρόποδον τοῦ βουνοῦ, ποῦ ἦτον ὁ Γενναῖος ἀπάνω, καὶ ἐπῆγε καὶ ἐπολέμαε καὶ ὁ Κολλιόπουλος μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ Γενναῖος κατεβαίνει καὶ τοῦ λέγει, Μπάρμπα, τραθήξου ἀπ' αὐτὴν τὴν θέσιν, καὶ πήγαινε στοῦ πατέρα μου, νὰ δυναμώσεται ἐκεῖ. Ἦλθε ὁ Κολλιόπουλος εἰς ἐμέ· ἤλθαν καὶ Ἀρκαδιανοί, καὶ ἡμεθα ἓνα σῶμα καλλό. Ὁ Γενναῖος μὲ τὸ στράτευμά του πολεμεῖ ὄλην τὴν ἡμέρα· ἔρριχναν μπόμπαις καὶ κανόνια, πολεμᾶν ὄλην τὴν ἡμέραν. Ὁ Γιατράκος ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ χωριὸ σὰν ἤκουσε τὸν πόλεμον ἤλθε μεντάτι ἀπὸ ἓνα μέρος· καὶ οἱ Τοῦρκοι ἦσαν πολλοὶ καὶ τοῦ ἔπεσαν ἐπάνω καὶ τὸν χάλασαν. Δὲν μᾶς βόλιε νὰ τοῦ δώσωμεν βοήθειαν· διότι ἦτον βράχοι σιτὴν μέσσην. Λαβώθηκε ὁ Γιατράκος, ἐσχόρπισε ἐκεῖνο τὸ στράτευμα· περιμένωμεν βοήθειαν καὶ ἀπὸ τᾶλλα χωριὰ, πλὴν δὲν ἤλθαν. Ὁ Γενναῖος μὲ τοὺς ἄλλους εἰς τὸ Καταράχι ἐπολέμησε καὶ ὄλην τὴν νύκτα· μὰ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπῆραν τὰ ὀμπρός. Τὴν ἄλλην ἡμέραν στέλνω τοὺς Ἀρκαδινούς νὰ πιάσουν ἓνα μονοπάτι, διατὶ εἶδα τοὺς Τούρκους καὶ ἔπιασαν ὄλα τὰ καταράχια. Βλέπον-

τας ὅτι ἔστειλα νὰ πιάσω τὸ μονοπάτι, ἐκίνησαν οἱ Τοῦρκοὶ ἐκεῖ. Οἱ Ἀρκαδινοὶ ἀροῦ ἐπολέμησαν δὲν τοὺς βιάταξαν καὶ ἤλθον κατ' ἐμένα. Οἱ Τοῦρκοὶ ἐπῆραν τὸν κάμπον. Ἡ καβαλαρία ἢ Τουρκικὴ ἤλθεν ἕως εἰς τὸ Λιοντάρι, καίοντας τὰ χωριά· Καμμιχ δεκαριὰ χιλιάδες ἐτέντωσαν ἀπὸ ταῖς πλάταις τοῦ Γενναίου σιὸν κάμπον. Βλέποντας ἐγὼ ἐκείνους ὅτι ἐπλεύρωσαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μας, ἐκατέβηκα μὲ τὸν Κολιόπουλον ἕνα κάρτο μακρὰν ἀπὸ τοὺς Τούρκους νὰ τοὺς φοβίσω. Δύο μέραις καὶ τρεῖς νύχταις ἄπαυτα ὁ πόλεμος. Σὺν εἶδα ὅτι δὲν ἐμποροῦσα νὰ τοὺς κάμω βεήθειαν, — μιὰ βρυσούλα ἦτον, δὲν ἐκόταγαν νὰ στείλουν νὰ πάρουν' νερὸ, διατί τοὺς ἔφρουγαν· δὲν εἶχα πολεμεφόδιχ τροφάς, καὶ νερὸ — τοὺς ἔκαμα σινιάλο νὰ φύγουν, μὲ φωτιαῖς. Εἰς ἐκεῖνον τὸν πόλεμον ἐσκωτώθησαν ὁ δικοί μας, Τοῦρκοὶ ἀρκετοί· ἔφρουγαν οἱ ἐδικοί μας καὶ ἐτράβηξαν κατὰ τοῦ Τουρκολέκα, κ' ἐπῆραν τὰ Δερβένια· Ἡμεῖς ἐτραβιχθήκαμεν κατὰ τὴν Καρύταιναν, ὅπου ἦτον τόπος δυνατός. Οἱ Τοῦρκοὶ ἐτράβηξαν κατὰ τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐμπῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὅταν ἐφύγαμεν τὸ βράδυ ἔστειλα νὰ κάψω τὴν Τριπολιτζᾶ, τὸν Τζόκρη, καὶ δὲν ἐπρόφθασε· Ἀρχίισε νὰ κάψη τὴν πόλιν· ἔφθασε ὁ Μπρατίμης καὶ ἐπῆρε τῆς Τριπολιτζᾶς τὸ πρᾶγμα ὅλο· ἔκατσε ἡμέραις δέκα διὰ ν' ἀναπαυθοῦν τὰ στρατεύματά του· Ἐκείναις ταῖς δέκα ἡμέραις ἐγὼ ἐσύναξα Κολιόπουλον, Κανέλλο, Δελιγιάννην, Παπατζώνην — τὴν νύχτα ὅπου ἔφρουγαν ἐσκωτώθηκε ὁ Κολιδός, ὅχι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς — καὶ ἐγινήκαμεν ὡς 4500· ἐζυγώσαμεν κοντὰ, διὰ νὰ πιάσωμεν τὰ πόστα, νὰ μὴν τραβήξῃ κατὰ τὴν Καρύταιναν καὶ χαλάσῃ ταῖς χώραις· Ὁ Ζαίμης καὶ τὸ Ἀρχοντόπουλον ἦτον εἰς τὸ Τορνίκι, ὡς

2000. Οί Μιστριώταις καί οί Ἀγιοπετρίταις μέ τόν Ζαφειρόπουλον καί μέ τόν Π. Μπαρπιτζιώτην. Ὁ Ἰμπραίμης ἐκίνησε, καί πάγει εἰς τὸ Ἄργος· Ἀφίνει στρατεύμα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, πάγει στήν Γλυκε.ά, (περιβόλι τοῦ Μισούλη)· ἡμεῖς σάν ἐμάθαμεν ὅτι ὁ Μπραίμης ἐκατέβηκε σιτὸ Ἄργος, τοὺς ἕκαμα ἕνα στρατήγημα νὰ ἐβγοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, νὰ τοὺς πολεμήσωμεν καί πηθήσωμεν μέσα· ἔστειλα τὸν Κολιόπουλον μέ 1000, νὰ πιάσῃ τὴν μάννα τοῦ νεροῦ κρυφίως, ποῦ νὰ μὴ φαίνεται τὸ στρατεύμά του· τὸν Γεναῖον εἰς τὸ περιθῶρι μέ 2000, καί τὸν Κανέλλον Δεληγιάνην Παπατζώνην καί λοιποὺς εἰς τὸ κέντρον, ψηλά εἰς τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου τὴν πόρταν, κρυμμένοι κ' ἐκεῖνοι· ἐγὼ στεκούμουν εἰς τὸ κέντρον. Ὁ Κανέλλος, ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν μέσην, νὰ βγάλλῃ 50 ἀνθρώπους· Οἱ Τούρκοι βλέπωντές τους ὀλίγους νὰ βγοῦν· ὁ Κολιόπουλος, Γεναῖος νὰ ἐμβοῦν ἀνάμεσα Τούρκους καί Τριπολιτζᾶ, καί νὰ ἐμβοῦν μέσα ἀπὸ τοῦ Λεονταριοῦ τὴν πόρταν. Τὸ στρατήγημά μου ἔγεινε ἀνωφελές. Οἱ Τούρκοι ἐβγήκαν ὀλίγοι καί δὲν ἄρῃσαν τὸ κάστρο. ἔγεινε καμμιά ὥρα ἀκροβολισμός, εἶδαν οἱ Ἕλληνες ὅτι δὲν ἐβγεναν καί ἐφανερῶθησαν, κ' ἐπιασαν ταῖς τάμπαις οἱ Τούρκοι· Ἐτὴν ἰδίαν ὥραν λαβαίνω ἕνα γράμμα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ τ' Ἀνάπλι· Ἡ Κυβέρνησις μᾶς ἔγραφε, ὅτι ὁ Ἰμπραίμης πάγει εἰς τὴν Ἀχροκόρινθον, καί τὰ στρατεύματά μας νὰ πᾶν κοντά. Ἡμεῖς οὔτε πολεμοφόδια εἶχαμεν οὔτε τροφᾶς, ἐτρώγαμεν κριάρια καί ψάνη, διατὶ τὰ χωριά ἔφυγαν ἀπὸ τὴν τρομάρα τους. Οἱ Τούρκοι τῆς Τριπολιτζᾶς γράφουν εἰς τὸν Ἰμπραίμην νὰ φθάσῃ. Σάν ἔλαβα καί τὸ γράμμα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν διορίζω τὸν Δημήτριον τὸν Κολιόπουλον νὰ πᾶμε εἰς τοὺς μύλους

τούς ἀφεντικούς, νὰ πάρωμε τζοπχανέ και τροφαίς· Ἄφινω τὸν Κανέλλον και τὸν Παπατζώνην μὲ 1500, νὰ φοβίζουν τοὺς Τούρκους· ἐγὼ μὲ 300 ἐκίνησα νὰ κάμω κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Κεβερνήσεως· Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔρριξε ἓνα νερὸ και ἔγεινε ἓνα πέλαγος· Οἱ ἄνθρωποι περνοῦν ἀπὸ μερικὰ χωριά, πίνουν κρασί, τοὺς πιάνει και ἐμέθυσαν, και ἀργοπόρησαν νὰ βγοῦν εἰς τὸ Παρθένι· Ἐστειλε τὸν Κωνσταντῖνον Ζαχειρόπουλον, νὰ μετρήσῃ τ' ἀσκέρι τοῦ Κολιόπουλου, ἀπὸ κοντὰ ἐπῆγα και ἐγὼ· Ἐτράθηξα νὰ ξεσημεριάσωμεν εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον· Ἐγὼ ἐκατέθηκα εἰς τὸ χάνι τοῦ Ἀχλαδόκαμπου νὰ ξανασάνουν τὰ στρατεύματα και ἐγὼ νὰ κινήσω· Ἐγραψα εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ μοῦ βγάλουν τζοπχανέδες και ψωμί εἰς τοὺς μύλους τοὺς ἀφεντικούς, νὰ πάγω ἔπειτα εἰς τὴν Ἀκροκόρινθον.

Ὁ Ἰμπραίμης ἐκίνησε ἀπὸ τὸ Ἄργος και ἐκοιμήθηκε εἰς τὰ βρυσάκια· ὁ τόπος ἦτον σκάπετα· ὅταν ἐστειλάμεν τοὺς ταχυδρόμους, αὐτοὶ συναπαντήθησαν μὲ τὴν μπρεστέλαν τοῦ Ἰμπραίμη, και ἐγύρισαν φεύγοντας ὀπίσω, και μᾶς εἶπαν ὅτι ἔφθασαν οἱ Τούρκοι· ὠργάνισα εἰς 4 κολόνες τὸ στράτευμα· τὸν Βασίλην τὸν τουρμπειτέρη τὸν ἔστειλα νὰ μᾶς κάμη σημάδι, ἂν οἱ Τούρκοι εἶναι ὀλίγοι, νὰ βάρῃ τὴν τρουμπέτα, ἐὰν ὅλο τὸ στράτευμα, νὰ ῥίξῃ ἓνα ντουφέκι· ἐπῆγε κ' ἔρριξε τὸ ντουφέκι· ὁ Κολιόπουλος νὰ πάγῃ εἰς τὴν Γύρα, ὁ Γ. Ἀλωνιστιώτης νὰ πάγῃ τοῦ Μπέγη στὴν σκάλαν, και ὁ Γεναῖος νὰ πιάσῃ τοῦ Παρθενιοῦ τὴν στρατάν, και ἐγὼ εἰς τὴν ἄκραν· βλέπομεν και ξαγναντάει ὅλο τὸ στράτευμα τοῦ Ἰμπραίμη ἕως 3000, και ἔπεσε στὸν κάμπον τοῦ Ἀχλαδόκαμπου· τοὺς ἔκαμε 4 κολόνες κ' ἐκεῖνος, ἐμοῖρα-

σε τὴν πλειότερη καβαλαρία κατὰ τὴν Γύρα. Οἱ Ἕλλη-
 νες ἔμου ἀποσταμένοι, ἔμου δὲν εἶχαν ταμπούρια, ἐπεί-
 κάσα ὅτι θὰ χαλασθοῦμεν. Ἄν εἶχαμεν τὴν εἰδήσιν ἀπὸ
 τὴν νύχτα, καὶ ἤθελε ταμπουροθοῦμεν καὶ ἔλθῃ καὶ ὁ Ζα-
 τμης θὰ ἐπολεμούσαμεν καλά. ἐστοχάσθηκα, τὸ στρα-
 τευμα νηστικὸ καὶ χωρὶς τζοπχανέ· ἐβάρεσα ριτιηράδα νὰ
 γλυτώσω τὸ στρατευμα· Ὁ Κολιόπουλος ἐτράθηξε κα-
 τὰ τὸ μοναστήρι τὸν Ἅγιον Νικόλα, ὅπου ἦτον δυνατὸς
 ὁ τόπος· βαρῶ τὴν τουρμπέτα νὰ σηκωθῇ καὶ ὁ Γενναῖος,
 δὲν θέλει νὰ σηκωθῇ· βλέπωντας ὁ Ἰμπραίμης αὐτὸ ὅτι
 μένει, ἔβαλε κολόναις κολόναις εἰς τὸν ἄγριον τόπον· ἐγὼ
 ἐκ νέου διέταξα τὴν ριτιηράδα· θγαίνωντας εἰς τὸ Παρθέ-
 νι μέ καμμιά εικοσαριά καβαλαρέους ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ
 εἰς ἓνα χωριὸ, στὰ Ππερτζοβᾶ· ὁ Γενναῖος ἔπιασε ἓνα
 καταράχι ἀντίκρου τοῦ χωριοῦ στὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ μὲ
 1500· ἐκεῖ ποῦ ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ δὲν εὔρα, καὶ ἦτον
 σκάπετα μία βρυσούλα, καὶ ἐπῆγα νὰ πιῶ νερὸ· Οἱ Τοῦρ-
 κοι ἐστάθησαν στ' ἀμπέλια τὰ Μπερτζοβίτικα, ἕως ὅπου
 νὰ βγοῦν ὄλοι· καὶ ἡ καβαλαρία ἡ Τούρκικη ἐσχόρπισε
 στὸν κάμπον, καὶ μᾶς πλάκωσαν στὴν βρύσιν· τοὺς
 βάλλομεν στὸ τουφέκι, κ' ἔφυγαν· ἐτουφεκίσθημεν,
 στοὺς Ἀγίους . . . . ἐπῆγα καὶ ἐκάθισα ἀντίκρου τοῦ
 Γενναίου· Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐστράτευσαν· ἔμειναν ἐκεῖ
 στ' ἀμπέλια· τὸν ἔβλεπαν τὸν Γενναῖον, καὶ δὲν τοῦ πῆ-
 γαν ἀπάνω. Τὸ δειλινὸ ἐκάλεσα τὸν Γενναῖον μὲ τὴν
 τρομπέτα νὰ ἔλθουν σ' ἐμᾶς, καὶ μὲ τὸ ἐσπέρας ἀντα-
 μωθήκαμεν· ἀνταμόνωντας τοὺς λέγω: Ὁ Κανέλλος εἶ-
 ναι ἐκεῖ θαρβρευμένος καὶ ὁ Παπατζώνης ὅτι οἱ Τοῦρκοι
 εἶναι ὀλίγοι, νὰ πᾶμε ἐμπρὸς νὰ τοὺς σηκώσωμεν, διὰ
 νὰ μὴν τοὺς κλείτουν οἱ Τοῦρκοι· ἐφθάσαμεν, τὸν ἐση-

κώσαμεν, καὶ ἐπήγαμεν κατὰ τὴν Ἀλωνίστινα ὄλοι. Ὁ Ἰμπραίμης ἔμεινε στὴν Τριπολιτζὰ· ἔγραψα εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐσυνάχθησαν εἰς τὰ Δερβένια 7000· ἦλθε τὸ Ἀρχοντόπουλο, ὁ Ζαίμης, καὶ ὁ Λόντος, καὶ εἶχαν τὸ Λεβίδι μὲ 2000 καὶ ἐγὼ εἶχα 5000· τὸν Κολιόπουλον, τὸν Κανέλλον, τὸν Παπατζώνην, καὶ τὰ Καρυτινὰ στρατεύματα μὲ τὸν Γενναῖον· ἐμάθαμεν ἀπὸ ἑνα Τοῦρκον, ὅτι τοῦ ἦλθε μεντάτι ὁ γαμβρός του μὲ στρατεύματα εἰς τὴν Μοθώνην, καὶ θέ νὰ κινηθῇ διὰ βοήθειαν τοῦ Ἰμπραίμη· καὶ τότε ἔστειλα νὰ πιάσουν τὰ Δερβένια, διὰ νὰ μὴ περάσῃ πρὸς βοήθειαν· ἔγραψα ἕνα γράμμα εἰς τὰ Δερβένια, νὰ ἔλθοῦν κ' ἐκεῖ· οἱ εἰς βοήθειαν, διατι θὰ πιάσω τὰ Βέρβενια, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς βοήθειαν, τόσον καὶ τοῦ Ζαίμη νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πάνω Κρέπα, καὶ τὸν Κολιόπουλον τὸν ἔστειλα μὲ 2000 νὰ πιάσῃ τὰ Βαλδέτζια, καὶ τὸν Γενναῖον καὶ τὸν Παπατζώνην τὸν ἔστειλα νὰ πιάσουν τὰ Τρίκορφα· καὶ τὸ βράδυ ἦλθε ὁ Ζαίμης εἰς τὴν ἐπάνω Κρέπα καὶ ἄναψεν φωτιαῖς, ταῖς εἶδαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Τριπολιτζάν, καὶ ὑπωπεύθησαν μήπως πιάσουν τὰ Τρίκορφα οἱ Ἕλληνες, καὶ τὴν αὐγὴν ἀπεράσισε ὁ Ἰμπραίμης, καὶ ἔστειλε ἕνα δύο χιλιάδες νὰ πιάτουν διὰ νυκτὸς τὰ Τρίκορφα· ὁ Γενναῖος ἐκίνησε, δὲν ἐπρόφθασε νὰ πιάσῃ τὰ ταμπύρια ὄλα, παρὰ τὰ μισὰ, καὶ τὰ μισὰ ἔπιασε ὁ Ἰμπραίμης· ἀρχίνισε τὸν πόλεμον· ἐγὼ εἶμουν εἰς τὴν πάνω Κρέπα, ὅπου εὕρισκοντο τὰ Καλαβριτινὰ καὶ Κορινθιανὰ στρατεύματα· ὁ Κολιόπουλος ἐκίνησε νὰ ἔλθῃ μεντάτι εἰς τὸν Γενναῖον· ἔστειλε ὁ Ἰμπραίμης τὴν καβαλαρίαν, ὅπου ἔθέρισε στὸν κάμπον· ἐπῆγε στὴν Σύλιμνα, ὡπισθογύρισε τὸν Κολιόπουλον, ἦτον κάμπος καὶ δὲν ἤμποροῦσε ν' ἀντισταθῇ ὁ Κολιόπουλος. Τὰ στρατεύματα

ἦσαν εἰς τὰ Βέρβενα 7000· ἄκουσαν τὸν πόλεμον καὶ δὲν ἤλθαν εἰς βοήθειαν· ἂν αὐτοὶ ἤρχοντο εἰς βοήθειαν δὲν ἔστελνε ὁ Μπραΐμης ὄλον τὸ στράτευμα ἐναντίον τοῦ Γενναίου. Ὁ Ἰμπραΐμης ὅσον ἔστελνε ἀπὸ Τριπολιτζὰ βοήθειαν, τόσον ἔστελνα κ' ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο εἰς βοήθειαν τῶν ἐδικῶν μας. Ὁ πόλεμος διήρκεσε ἀπὸ τὴν αὐγὴν ἕως δύο μετὰ τὸ μεσημέρι, 9 ὥραις· κανόνια ἐβρίχναν ἐναντίον τὸ ταμποῦρι τοῦ Γενναίου· ὁ Γενναῖος ἐβγήκε δύο φοραῖς ἀπὸ τὸ ταμποῦρι διὰ νὰ τοὺς πάρῃ κανόνια· ἀλλ' εὗρισκε πολλὴν δύναμιν καὶ ἐγύρισε ὀπίσω. Τὰ κανόνια τῶν ἐχθρῶν δὲν ἐπροξενούσαν βλάβην. Εἰς τὸ ταμποῦρι ἐσκοτώθη ὁ Παπατζώνης, καὶ ἄλλοι δύο τρεῖς σημαντικοί. Τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰμπραΐμη ἦτον ἕως 20,000· τὸ ταμποῦρι ὅπου ἦτον ὁ Γενναῖος δὲν εἶχε φόβον, καὶ ἀφοῦ εἶδαν οἱ Τούρκοι ὅτι δὲν κάμνουν τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἐξεαπλώθηκε εἰς ταῖς πτέρυγες· ὁ Παναγιωτάκης Νοταρᾶς ὅπου βαστοῦσε τὴν πλάτην τοῦ Γενναίου ἀνεχώρησε καὶ ἔτζι ἔφυγε καὶ ὁ Γιάννης Νοταρᾶς μὲ μεγάλον κίνδυνον· ἐπῆραν τὰ ὀπίσθια τοῦ Γενναίου, καὶ ἀφοῦ εἶδαν, ἔφυγαν ἀπὸ τὸ ταμποῦρι καὶ ἔκαμαν κατὰ μᾶς. Ἡ καβαλαρία τοὺς ἐφθασε, καὶ ἐκεῖ ἐχάθησαν 180, καὶ πολλοὶ σημαντικοὶ ἀξιωματικοί, καθὼς Γεώργιος Ἀλονιστιώτης, Κώστας Μπούρα, Ν. Ταμβακόπουλος, Χριστόδουλος Ναύτης, Χρῆστος Παναγούλιας, καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἦτον διαλεκτοί, 110 ἀπὸ τὴν Καρύταιναν, καὶ 70 ἀπὸ ταῖς λοιπαῖς Ἐπαρχίαις· ἔστειλα ἕναν Μπαϊρακτάρην Μιχαλάκην τοῦ Ζαίμη μὲ 30 ἀνθρώπους· ἐβάσταξε τοὺς Τούρκους, καὶ ἐγλύτωσαν οἱ ἐδικοί μας. Τὸ βράδυ ἐπήγαμεν εἰς τὴν Ἀλωνίστενα· ὁ Ἰμπραΐμης ἀφοῦ εἶδεν ὅτι ἦτον ἐκεῖ στρατεύματα Ἑλληνικά, ἔπιασε τὴν Πιάνα καὶ τὸ Χρυ-

σοβίτζι μίαν ὥραν μακρὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ εἰς τὴν μέσῃν εἶναι οἱ μῦλοι τῆς Νταβιάς· ἄφηκε τὸν Σουλεϊμὰν μπέη μὲ 5000, καὶ ἔφκιασε 12 ταμπούρια διὰ νὰ φυλάγῃ τοὺς μύλους· ὁ Ἰμπραϊμης ἐξαπλώθηκε εἰς τοὺς κάμπους καὶ ἐθέρισε τὰ γεννήματα, καὶ τὰ ἔρβασε εἰς τὴν Τριπολιτζὰ, καὶ ἐπῆγε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ. Εἰς τὴν Ἀλωνίστενα ἐβγῆκαν 100 Ἀράπιδες, τοὺς ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς ἐσχότωσαν ὅλους ἐκτὸς ἀπὸ τρεῖς τέσσερους ὁποῦ ἔφυγαν καὶ ἔδωσαν τὴν εἶδησιν. Ὁ Ἰμπραϊμης ἔμαθε ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς Ἀλωνίστενα, ἐκίνησε μὲ ὅλον του τὸ στράτευμα εἰς πέντε κολόνας, καθαλαρέους καὶ πεζούς· εἶχαμεν σκοπὸν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Δημιτζάναν, ἀλλὰ δὲν ἐκαταφθάσαμεν. Τὴν αὐγὴν ἐφύγαμεν καὶ ἀφήκαμεν τὸν Κολιόπουλον μὲ 1000, καὶ ἐκεῖ δὲν ἐμπόρεσε νὰ βασιάξῃ καὶ ἤλθε στὴν Βυτίνα, καὶ ἀπὸ τὴν Βυτίνα εἰς τὰ Μαγούλιανα. Ὁ Ἰμπραϊμης ἔκαψε τὴν Βυτίνα καὶ ἤλθε εἰς τὰ Μαγούλιανα· ἐκεῖ δὲν ἤπορέσαμεν νὰ τὸν βαστάξωμεν καὶ τὸ στράτευμα ἐσκορπίσθη. Οἱ Καρυτινοὶ, σὰν ἐμβῆκεν ὁ Ἰμπραϊμης εἰς τὴν ἐπαρχίαν τους, ἐπῆγε ὁ καθένας νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν φαρμελιάν του· οἱ Κορινθινοὶ ἀνεχώρησαν· ὁ Λόντος ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς· ἐμείναμεν κατὰ περίστασιν ἐγὼ, ὁ Ζαίμης, Κανέλλος Δεληγιάννης, Κολιόπουλος, Ἀναγνώστης Παπασταθόπουλος, καὶ Ἀποσιόλης Κολοκοτρόνης· ἐπήγαμεν εἰς τὰ Λαγκάδια· ἤλθε ὁ Ζαχαριάδης μὲ τὰ γράμματα, διὰ νὰ ὑπογράψωμεν τὴν ἀναφορὰν, καὶ νὰ ζητήσωμεν τὴν ὑπεράσπισιν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἤμπορούσαμεν ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων νὰ ἐνωθοῦμεν ὅλοι καὶ νὰ ὑπογράψωμεν τὴν ἀναφορὰν, ὑπογράψαμεν οἱ ἕξ καὶ ἐβάλαμεν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων τὰς ὑπογραφάς· εἰς ἐκείνην τὴν περίστασιν εἶμε-

θα ἀπελπισμένοι, τὰ ὑπογράψαμεν· τὰ ἐδώσαμεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον ἄνθρωπον, καὶ ἐπῆγε σιτὴν Ζάχυνθον. Ὁ Ζαΐμης ἀνεχώρησε διὰ τὰ Καλάβρυτα· ὁ Γενναῖος ἐπῆγε διὰ τὴν εὐρὴν τὸν υἱὸν μου Κωνσταντῖνον εἰς τοῦ Ψάθαρη μὲ τὸν Κανέλλον καὶ ἐπῆγαν ἐπῆραν ταῖς φαμελιαῖς, καὶ ταῖς ἐπῆγαν εἰς Ναύπλιον. ὁ Κολιόπουλος ἐπῆγε εἰς τὸ Πηλοῦμπα, ἐπῆρε τὴν φαμελιάν του καὶ ἐπῆγε σιτὴν Μονεμβισία, καὶ ἔτι διελύθη αὐτὸ τὸ σῶμα, καὶ ἔμεινα μὲ 30 ἀνθρώπους, καὶ ἐπέρατα κατὰ τὸ Φανάρι· ἀπὸ ἐκεῖ ἔστειλα διαταγὰς, καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας ἐμαζώχθησαν 2000· ἐκεῖνο ὅπου ἐχάλαγε τὸ μυαλὸ τοῦ Μπραΐμη ἦτον ποῦ μου χάλαγεν ἓνα στρατόπεδον καὶ εἰς δύο ἡμέρας ἐτύστενα ἄλλο· Ὁ Ἰμπραΐμης ἐπῆγε σιτὴν ἐπαρχίαν Καρύταινα, ἐπῆγε ἕως σιὰ Καλάβρυτα, Στρέξοβα καίοντας καὶ σκλαβόνωντας· ἐλεηλάτησε ἕως ἐκεῖ, καὶ ἐγύρισε ὀπίσω σιτὴν Τριπολιτζᾶ· ἀπὸ ἐκεῖ μονονυχτὶς ἐπῆγε εἰς τὸν Μιστροῦ, ἐσκλάβωσε, ἐλεηλάτησε, καὶ ἐκεῖ ἦλθε πάλιν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκίνησε διὰ τὰ Μοθωκώρωνα· ἄφηκα ταῖς 2000 εἰς ταῖς Καρυαῖς· ἐπῆγα ἐγὼ εἰς τὰ Βέρβена, διὰ τὴν ἐμποδίσω τὴν διαλυθοῦν οἱ 5000 συναγμένοι ἐκεῖ· μόλις εἶδαν τοὺς Τούρκους ἐζάκισαν· εἰς τὰ Βέρβена ἐκλείσθησαν καὶ μερικοὶ· ὁ Ἄνδρέας παιδὶ τοῦ Κοντάκι, ἐπολέμησαν, ἐσκότωσαν 15, καὶ οἱ Τούρκοι ἐμβῆκαν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ ἐπήγαμεν εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον, καὶ διελύθη τὸ στράτευμα· ὁ Ἰμπραΐμης καταβαίνοντας εἰς τὰ Μοθωκώρωνα, ἐκτύπησε τὸ στράτευμα ὅπου εἶχα ἀφήσει εἰς ταῖς Καρυαῖς, τοὺς ἐκτύπησε δὲν τοὺς ἔκαμε τίποτες, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κορώνην. Ἐσκοτώθησαν Τούρκοι 70.

Ἴδου πῶς ἐστάθηκε ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναφορᾶς διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ἀγγλίας· μία φορὰ ἔλαβον ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν Ῥώμαν, καὶ μοῦ ἔλεγε· ὅτι ὠμίλησε μὲ τὸν Ἄδαμ. Ὁ Ἄδαμ τοῦ εἶπε, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποσπάσωμεν τὸν Κολοκοτρώνην ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸν κόμμα; Τὸ κόμμα αὐτὸ ἐνομιζέτο Ἀγγλοδιωκτικὸ καὶ Ῥωσσολάτρικο καὶ αὐτὸ τὸ διέδιδαν οἱ Μαυροκορδατισταί· μοῦ ἔγραψε ὁ Ῥώμας καὶ μοῦ ἔλεγε τὰ ὅσα τοῦ εἶπε, καὶ νὰ τοῦ γράψω ἰδιοχείρως τὸ φρόνιμά μου· ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι δὲν εἶμαι Ἀγγλοδιωκτικὸς καὶ Ῥωσσολάτρικος ἀλλὰ εἶμαι φίλος ἐκείνου ὅπου θέλει νὰ κάμῃ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος μου, καὶ γίνου ἐγγυητὴς εἰς τὴν ἐξοχότητά του τὸν Ἄδαμ, καὶ ὁ Ἄδαμ ἄς γείνη εἰς τὴν αὐλήν του διὰ τὰ φρονήματά μου· Ὁ Ἄδαμ ἔστειλεν εἰδήσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καὶ μὲ μερικὸν καιρὸν ἔκραξε τὸν Ῥώμα, ἐκλείσθηκε δύο ἡμέραις, ἔκαμε τὸ σχέδιο τῶν ἀναφορῶν, καὶ τὴν ἔστειλε τὴν μίαν νὰ τὴν ὑπογράψω ἐγὼ, καὶ τὴν ἄλλην ὁ Μιαούλης· τὴν ὑπογράψαμεν. Ἐννοεῖτο τὸ ἔθνος συνασμένον εἰς Συνέλευσιν, καὶ ἔτιζεν τὸ Βουλευτικὸ τὸ Ἐκτελεστικὸ ὑπόγραψαν ὡς ἄτομα, ὄχι ὡς διοικήσεις· ἔλεγε ὅτι τὸν παρόντα νόμον νὰ ἐκτελέσουν οἱ πρόεδροι τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης· ὑπογράφηκε Πρόεδρος τῶν ἐνωμένων ἐπαρχιῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καὶ ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος· Μιαούλης πρόεδρος τῶν νήσων, καὶ ναύαρχος τῶν κατὰ θάλασσαν Ἑλληνικῶν δυνάμεων. Αὐτὴν τὴν πρᾶξιν τῆς ἀναφορᾶς διὰ τὴν Λόνδραν, τὴν ἐπικύρωσε τὸ ἔθνος εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς Ἐπιδαύρου καὶ τῆς Τροιζήνος.

Ἐκαμα διαταγαῖς Μιστρά, Μονεμβασσιὰ, Ἅγιο Πέ-

τρο, καὶ ἐσύναξα δέκα χιλιάδες, καὶ ἤλθα καὶ ἐπίασα τὰ Βέρβενα, καὶ ἡ γερόντισσα ἡ μάνα μου (εἶχα ἓνα καπετάνιο Χιμαριώτη μαζή της) ἤλθε στὸ Γεωργίτζι καὶ ἐπέρασε στὴν ἄκραν τοῦ Μιστρᾶ, διὰ νὰ περάσῃ στ' Ἀνάπλι, καὶ εἶχαμε καὶ τὰ δύο τοῦ Σενετζίμπει παιδιὰ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ ἐνέχυρον, τὰ ἔβαλα εἰς ἓνα τόπον καὶ ἐφυλάχθησαν ἕως ποῦ τ' ἀλλάξαμεν μὲ τοὺς δύο Ζαφειρόπουλους ἀπὸ τὸν Ἰμπραίμη, καὶ ἐπῆγα καὶ ἄφηκα τὸ στράτευμα εἰς τὰ Βέρβενα, καὶ ἐπῆγα νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν φαμελιάν μας, δύο ὥραις τὰ Βέρβενα ἀπὸ τὸν Ἅγιον Πέτρον· τὸ στράτευμα εἶδε μπουχὸ τῆς Τριπολιτζᾶς στὸν κάμπο καὶ εἶπε πῶς εἶναι στράτευμα, καὶ ἐσκόρπισαν, καὶ ὅταν ἐγύρισα τοὺς ἀπάντησα· εἶδα ὅτι δὲν ἔκανα δουλιὰ, ἐστεῖλα εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι νὰ κάμουν στρατιώτας στ' Ἀνάπλι, καὶ νὰ δώσουν τοῦ Λόντου, Γενναίου, Κανέλλου πληρωτικούς καὶ τότε στέλνω, ἔχοντας ἐκτελεστική δύναμι, καὶ μαζώνω καὶ ἄλλα στρατεύματα. ἔτσι ἤλθαν καὶ ἐσυναχθημεν ἕως τέσσερες χιλιάδες, ἤλθε ὁ Λόντος, ὁ Κανέλλος, καὶ ἐγινήκαμεν ὡς τέσσαρες χιλιάδες· ἦτον εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον· Τότενες ἔδωκα διαταγὴ τοῦ Ἀντώνη Κολοκοτρώνη τοῦ νὰ ἔρχονται νὰ πέρνουν τζοπχανέδες, νὰ κτυποῦν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη· καὶ ἔπερναν σημαίαις, ἐσκότοναν, μᾶς ἤφερναν κεφάλια, καὶ ἐπλήροναν ἓνα τάλλαρο τὸ κεφάλι· ἓνα τάλλαρο τ' ἀγόραζα ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, καὶ τὰ ἔστελνα, καὶ τότενες ἤλθε ὁ Μπραίμης μὲ ὅλον του τὸ στράτευμα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἄφηκε τὴν δύναμιν εἰς τοὺς Μύλους Δαβιά, καὶ εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἐκίνησε μὲ τριάντα χιλιάδες κατὰ τοῦ Μιστρᾶ ἐγὼ ἐκείναις

ταῖς ὥραις ἔτυχα νὰ ἦμαι στ' Ἀνάπλι, διὰ ὑπόθεσιν τοῦ στρατεύματος καὶ νὰ δώσω γνώμην καὶ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τροφᾶς καὶ πολεμοφόδια, καὶ ἔτιζι ἀποφάσισα μία ἐπιτροπὴ τὸν Κωνσταντῖνον Δεληγιάννη κ' ἓναν ἄλλον Ῥουμελιώτην μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα, καὶ Ἀναστάση Λόντον, καὶ τοὺς ἔστειλαν εἰς τὸ Ἄστρος καὶ ἔκαναν τροφαῖς, καὶ ἐπλήρουν καὶ τοὺς λουφεντζίδες, καὶ ὅσοι μπουλουξίδες ἔρχοντο, τὸ μηνιάτικόν τους ἔπερναν τεσκερέ, καὶ ἐπληρόνονταν εἰς τὸ Ἄστρος· ἐγὼ ἐβγῆκα εἰς τὸ Ἄστρος· ἐκεῖ μοῦ ἦλθε ἡ εἰδήσις ὅτι ὁ Ἰμπραΐμης πάει εἰς τὸν Μιστρᾶ, καὶ ἔγραψα τοῦ στρατεύματος νὰ κινήσῃ διὰ τὸν Μιστρᾶ· καὶ ἐμβῆκα εἰς ἓνα καΐκι, καὶ ἐβγῆκα εἰς τὸ Λενίδη διὰ νὰ συνάξω στρατεύματα· ἔτιζι ἠκολούθησε· ὅταν ἐπῆγα εἰς τὸ Λενίδι ἔκαμα 200 Λενιδιώταις, καὶ ἐβγῆκα ἐμπρὸς, καὶ ἀντάμωσα καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα, ἕως 4000· Ζαίμης, Λόντος, Γενναῖος, Παναγιωτάκης Νοταρᾶς. Ὁ Ἰμπραΐμης ἐπῆγε ἕως ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Μονεμβασίαν καίοντας· ἐγύρισε εἰς τὴν ἀπιδιὰ, ἐχώρησε τὸν γαμβρὸν του μὲ 1000, καὶ ἦλθε εἰς ἓνα χωριό· ἡμεῖς τὸν ἐβαρέσαμεν, 4 σκοτομένοι, καὶ ἐτράβιξε σ' ἓνα βουνό· ἔκαμε σενιάλο, καὶ ἦλθε τακτικὸ εἰς βοήθειάν του· ἐπολέμησε μὲ τὸν Γενναῖον, καὶ τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶ· ἀπὸ ἐκεῖ τὰ στρατεύματα τὰ Τούρκικα ἐκινήθησαν εἰς τὸ Γεράκι, καὶ οἱ ἐδικοί μας εἰς τοῦ Κοσμᾶ· ἐδιέταξα ὅλα τὰ στρατεύματα κατὰ τὸν Ἅγιον Βασίλειον, νὰ ἀναχωρήσουν, καὶ νὰ ἐτοιμασθῶμεν εἰς πόλεμον· ὅλοι οἱ μισθωτοὶ ἀνεχώρησαν μὲ τὰ φορτηγὰ ἕως 3000, καὶ ἐμείναμεν μόνον μὲ 1000· οἱ Τούρκοι δὲν ἦλθαν νὰ πολεμήσωμεν· ἐτράβηξαν εἰς τὸ Μαραθωνῆσι, ἐπῆγε εἰς

τὸν Πολυτζάραβον· ἐκεῖ ἀπάντησαν τοὺς Μανιάταις, ἔκαμαν πόλεμον δυνατὸν, καὶ οἱ Τοῦρκοὶ ὀπισθοδρόμησαν· εἰς διάφορα μέρη δυνατὰ ἐκλείσθησαν οἱ ἐδικοί μας, καὶ πολέμησαν χωρὶς νὰ τοὺς κάμουν οἱ Τοῦρκοὶ τίποτες· ἐτράβηξαν ἔπειτα διὰ τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐβγήκαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ Βέρβενα, καὶ τότε ἀνεχώρησε ὁ Ζαΐμης κατὰ τὰ Καλάβρυτα, ὁ Νοταρᾶς διὰ τὴν Κόρινθον καὶ ἐσύναζαν στρατιώτας διὰ νὰ ἀντισταθοῦν τοὺς Τούρκους ἀν ἐπήγευαν εἰς τὰς ἐπαρχίας των· ἕως ὅπου ἔπιασαν τὰ Τζιπιανὰ Κορίνθιοι, ἐγὼ, ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Λόντος ἐμείναμεν εἰς τὰ Βέρβενα. ὁ Θεόδωρος Γρίβας ἐρχεται ἀπὸ τὸ Ναύπλιον μὲ 300 ἀνθρώπους εἰς τὰ Δολιανὰ. Τότε ἀποφάσισα καὶ πέρνω 200 ἀνθρώπους διὰ νὰ πάω εἰς τοὺς Μύλους τῆς Δαβιᾶς, ἄφηκα τὸν Γενναῖον, τὸν Λόντο, καὶ τὸν Κανέλλον εἰς τὰ Βέρβενα καὶ τοὺς εἶπα, ὅτι εἰς τόσαις ἡμέραις θὰ ἰδῆτε φωτιαῖς, νὰ ἔχετε βάρδια καὶ ὅσαις φωτιαῖς ἐθῆτε μὲ τόσαις χιλιάδες εἶμαι καὶ νὰ κάμετε καὶ σεῖς φωτιαῖς διὰ νὰ καταλάβωμε ὅτι τὰς ἴδατε· Καὶ αὐγὴν θὰ κτυπήσω τοὺς Τούρκους εἰς τοὺς Μύλους καὶ ἐσεῖς ὀλονηκτῆς νὰ πιάσετε τὰ Τρίκορρα, καὶ νὰ ἐμποδίζετε κάθε βοήθεια ὅπου θὰ ἐλθεῖ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ· ἐπῆγα εἰς τὰ Δολιανὰ ἐπῆρα τὸν Θ. Γρίβα κοντὰ μὲ τοὺς 300 ἀπὸ τὰ Δολιανὰ, ἐπέρασα εἰς τὰ Τζιπιανὰ καὶ τοὺς εἶπα· ἀν ἰδῆτε εἰς τὸ δεῖνα βουνὸ φωτιαῖς νὰ κινήσῃ ἐκεῖνο τὸ στράτευμα διὰ νὰ πιάσῃ τὴν Πανοχρέπα· ἐπῆγα εἰς Ἀλωνίστρινα, ἔστειλα πεζοδρόμον εἰς τὸν Ζαΐμην ὅπου ἦτον εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ τοῦ ἔγραφα, μιὰ ὥρα ἀρχήτερα νὰ ἔλθῃ μὲ ὅσους εἰμπορέσει· ἦλθε μὲ 600 ὁ Ζαΐμης καὶ εἶχα καὶ 1400 καὶ ἐγεινήκαμε

2000 εἶχα σκοπόν νὰ κτυπήσω τοὺς Μύλους τῆς Ταβιάς διὰ νὰ τοὺς κόψω ταῖς ζωοτροφιαῖς· ἐρώτησα μερικοὺς Τούρκους, ὅπου ἔπιασαν οἱ Ἕλληνες, πόσοι ἦτον εἰς τὰ ταμπούρια τὰ Τούρκικα, καὶ μὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἦτον μόνων 800· ἔκαμα τὰ σημεῖα καὶ τὰ διάφορα στρατεύματα ἦλθαν καὶ ἔπιασαν τὰς θέσεις, ὅπου τοὺς εἶχα εἰπεῖ, μὲ τὰ χαράματα. ὁ Θ: Γρύβας ἐζήτησε τὴν θέσιν ὅπου ἦτον ὁ Χασάν-μπεῖς, τοῦ ἔδοσα ὁδηγούς καὶ ἐπῆγε· ὁ Βασίλης Ἀλωνιστιώτης μὲ τοὺς ἀλωνιστιώτας ἐπῆγε εἰς τὸ πλευρό του, καὶ τὸν Ἀντώνη τὸν Κολοκοτρόνη τὸν ἔστειλα εἰς τὸ Χρισοβίτζι μὲ 500 διὰ νὰ τοὺς πέρουν ἀποπάνω ἂν δοκιμάσουν οἱ Τοῦρκοι νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὰ Ταμπούρια διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς βοήθειαν τῶν ἄλλων Τούρκων ὅπου ἔμελλε νὰ κτυπήσῃ ὁ Κωνσταντῖνος Ἀναστόπουλος τῆς ἀδελφῆς μου τὸ παιδί· ἐγὼ καὶ ὁ Ζαίμης μὲ 200 ἐσταθήκαμεν εἰς τὴν μέσσην τῆς Πιάνας καὶ τῶν Ἀλωνιστιωτῶν ἐμοιρασθήκαμεν εἰς πέντε θέσεις· εἰς τὴν Πιάνα εἶναι ἓνας παλιόκωργος, καὶ ὁ Τοῦρκοι τὸν εἶχαν φκιάσει ὡς κάστρο, ἦτον 130 Τοῦρκοι· ἐκείνους εἶχα εἰπεῖ νὰ βαρέσουν τὴν νύκτα ἢ εἰς τὴν ῥάχην ἢ εἰς τὸ χωριό· ἢ μιὰ θέσις ἀπὸ τὴν ἄλλην ὅπου ἐβαστούσαμεν ἦτον μακριὰ 10 λεπτά.

Ὁ Κωνσταντῆς καὶ ὁ Λεχουρίτης ἐκατέβηκαν μὲ τὰ χαράματα εἰς τὸ χωριό, τὸ ὁποῖον ἦτον χαλασμένοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπίτηδες, διὰ νὰ μὴ τὸ πιάσουν οἱ Ἕλληνες· εἰς τὰ πρόποδα τοῦ χωριοῦ ἦταν δύο λόχοι Τοῦρκοι.

Ἄνοιξε τὸ τουφέκι εἰς τὴν Πιάνα, ἡμεῖς ἐκινήσαμεν εἰς βοήθειαν, οἱ δύο λόχοι ἦλθαν ἐπάνω εἰς ἐμαῶς. Οἱ

Τούρκοι βλέποντας ἐμᾶς 10 καβαλαρέους ἐνόμισαν πῶς εἴμεθα πολλοὶ καὶ ἐτράβηξαν, οἱ Ἀλωνιστιῶταις ἦλθαν ἀπὸ ταῖς πλάταις τῶν Τουρκῶν, ὁ Γρύβας δὲν ἐστάθηκε νὰ πολεμήσῃ ἀφ' οὔ εἶδε τὸν Σουλεϊμάνπει· ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης μὲ τὸν Κολφῖνον Πετιμεζᾶ ἐρίχθησαν νὰ πιάσουν τὸ κεφαλόβρυτον, τοὺς Μύλους· δὲν ἠμπόρεσαν νὰ περάσουν ἀπὸ τὰ Τούρκικα Ταμπούρια· ὁ Μπαϊρακτάρης ὁ ἐδικός μου καὶ τοῦ Ζαίμη πλησιάζουν εἰς τὰς πτέρυγας τῶν Τούρκων, ὁ Μπαϊρακτάρης τοῦ Ζαίμη τοὺς ἐπρωτοτζάκισε, ἀφοῦ ἐσκότωσε τρεῖς μὲ τὴν λόγχην τοῦ Μπαϊρακιοῦ· οἱ Τούρκοι ἐμβῆκαν εἰς ἀταξίαν, ἀπὸ τοὺς δύο λόχους τέσσαροι μόνον ἐγλύτωσαν, ἐπήραμεν 16 ταμποῦρλα καὶ τὴν σημαίαν των· οἱ Τούρκοι ὁποῦ ἦτον κλεισμένοι εἰς τὸν Παληόπυργο ἐτζάκισαν, καὶ τοὺς ἐσκότωσαν ὄλους 130. Τὸ σῶμα τῶν Βερβένων ἦλθε εἰς τὴν προσδιωρισμένην θέσιν τῶν Τρικόρφων· ἦτον Ἀρχηγοὶ Λόντος, Γιατράκος, Κανέλλος, Γενναῖος καὶ Χατζῆ Μιχάλης μὲ τὴν καβαλαριάν· Εἴκοσι καβαλαρέοι ἦτον ἡ πρώτη φορὰ ὁποῦ ἀρχήσαμεν νὰ κάμωμεν καβαλαριάν· οἱ Τούρκοι τῆς Τριπολιτζᾶς ἐκίνησαν εἰς βοήθειαν τῶν Τούρκων, ὁποῦ ἐπολεμούσαμεν ἡμεῖς· ἐκτυπήθηκαν καὶ ὀπισθοδρόμησαν ἀπὸ τὴν καβαλαριάν τὴν ἐδικὴν μας, τότε ἐπρόφθασε καὶ ὁ Νοταρᾶς εἰς τὴν Ἀπάνω-χρέπα· ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἀπὸ τὴν Συλίμνα ἐβγήκαν καὶ ἐκτύπησαν τὸν Γενναῖον εἰς τὰ Τρίκορφα ἀντικρυ τῆς Συλίμνας· ἔπειτα ἀπὸ μίαν πεισματιώδη μάχην ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· Ἐσκοτώθηκαν ἕως 70· ἐπιάσθησαν 9 καὶ 4 ταμποῦρλα· τοὺς ἐπῆραν καὶ ἑνδεκα ταμπούρια καὶ τὸ καστράκι τῆς Συλίμνας, ἀπὸ τὸν χαλασμόν των δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἔμβουν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· ὁ Ἀρ-

χηγός τῶν Τούρκων ἔστειλε 4 καβαλαρέους διὰ νὰ δώσῃ εἴδησιν τοῦ Ἰμπραίμη, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἐτοιμάζετο νὰ πάῃ νὰ χαλάσῃ τὰ Σουλιμοχώρια. Ὁ Ἰμπραίμης ἐκίνησε εἰς βοήθειαν τῶν ἀποκλεισμένων Τούρκων εἰς τὴν Ταβιά. ὁ Γενναῖος δὲν εἶχε πλέον πολεμοφόδια καὶ ψωμί καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Βαλτέτζι καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Διάσελο τῆς Ἀλωνίστενας. Τὴν τρίτη ἡμέρα διέταξα τὸν Γενναῖον νὰ πάρῃ τὸ σῶμα του καὶ νὰ πάῃ εἰς τοὺς κάτω Μύλους κατὰ τὴν Συλίμνα· ἐκεῖ ἐπῆγε, ἐπολέμησε 4 ὥραις καὶ ἐκυρίευσε τὰ ὀχυρώματα καίωντας καὶ τοὺς Μύλους, ἐφονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς 50 καὶ ἐκυρίευταν τὰ Ταμπούρια· τὸ ἄλλο μέρος ἡμεῖς καὶ ὁ Ἀντώνης Κολοκοτρώνης, Γκολφῖνος, Γρύβας, Νοταρόπουλος, Τζόκρης ἐχαλάσαμεν τοὺς ἐπιλοίπους μύλους, καὶ τοὺς ἐκλείσαμεν εἰς ἓνα Παλιόκαστρο, εἰς ἓνα βράχο ὁποῦ ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀνέβῃ κανένας, εἶχαμεν γνώμη νὰ τοὺς κόψωμεν τὸ νερὸ καὶ εἰς δύο ἡμέραις νὰ προσκυνήσουν. ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν στιγμήν μᾶς κάμνει φανὸς ὁ Γενναῖος ὅτι ἐφθασε ὁ Ἰμπραίμης, καὶ ἐτράβηξε κατὰ τὰ Βέρβενα ὁ Γενναῖος· ἦλθαν 2000 καβαλαρέοι, ἐπῆραν τοὺς Τούρκους τοὺς κλεισμένους καὶ τὰ στρατεύματα τοὺς ἐπήγαιναν πολεμῶντας ἀπὸ τὰ πισινά· ἐπήγαμεν, ἀναχωρήσαμεν διὰ τὰ Βέρβενα, καὶ τὸ Νοταρόπουλο καὶ ὁ Τζόκρης ἔμειναν εἰς τὰ Τζιπιανά. Εἰς τὸν κάμπον τῆς Ταβιάς ἐχαλάσαμεν 8 ἢ 9 μύλους, ἀπὸ ἐκεῖ ἄλεθαν καὶ ἐπήγαιναν εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ· Τακτικοὶ Τούρκοι ἐχάθησαν εἰς τρεῖς ἡμέρας καὶ εἰς τὰς διαφόρους θέσεις 500, ταμποῦρλα 20, πολλὰ μουσκέτα, σημαίαις 4, ἄλογα, ἀξιωματικοὶ πολλοί· ἡμεῖς ἐπολεμούσαμεν ἐκεῖ, ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰ μέρη, εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ἐκτυ-

ποῦντο οἱ Τούρκοι καὶ δὲν ἔλειπε ἡμέρα ὅπου νὰ μὴ σκοτόνωνται Τούρκοι· γράφω ἐγὼ ὅμως ἐδῶ ὅσας μάχας ἤμουν παρῶν καὶ ὠδηγοῦσα ἐγὼ· αὐτὸς ἦτον ὁ μόνος τρόπος νὰ κτυποῦν τοὺς Τούρκους, ἐπειδὴ διὰ νὰ συστήσω γενικὸν στρατόπεδον δὲν ἤμποροῦσα, ἀ' διότι δὲν εἶχα ζωοτροφίας, β'. πολεμοφόδια καὶ γ'. διότι ἦτον τὸ μόνον ἀδύνατον νὰ νικήσωμεν τοὺς Τούρκους μὲ παρατεταγμένη μάχη διὰ τὸ πολυάριθμον τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλὰ εἶχα δώσει ὀδηγίας νὰ κτυποῦν πάντοτε τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ ἔμπρὸς, ἀπὸ πίσω, ἀπὸ τὰ πλευρὰ, τὴν νύκτα νὰ τοὺς πεύτουν εἰς τὸ ὄρδι, νὰ καίουν οἱ ἐδικοί μας τοῖς ζωοτροφίαις ὅταν δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ταῖς πάρουν διὰ νὰ μὴ ταῖς ἀφήσουν εἰς τοὺς Τούρκους· καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐχαλιῶντο πολλοὶ Τούρκοι χωρὶς νὰ χάσωμεν Ἕλληνας. Πολλοὶ ἐφώναζαν τότε, καὶ ἡ ἰδέα ἡ Κυβέρνησις μὲ ἔγραφε νὰ συστήσω γενικὸν στρατόπεδον, καὶ νὰ κάμω ἓνα γενικὸν πόλεμον· αὐτοὶ ὅμως δὲν ἤξευραν τὴν κατάστασίν μας· διότι οἱ Τούρκοι εἶχαν πιάσει τὸ κέντρον καὶ δὲν μᾶς ἄφηκαν ποτὲ νὰ συγκεντρωθοῦμεν 10 καὶ 15 χιλιάδες νὰ ἀντιπαραταχθοῦμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν· κάθε ἐπαρχία ἐφρόντιζε διὰ τὴν ὑπεράσπισίν της· ἔπειτα ὁ τόπος εἶχε ἐρημωθῆ, ὁ πόλεμος δὲν ἄφινε νὰ καλλιεργῆται, ψωμί δὲν εὐρίσκαμεν, ἡ Κυβέρνησις ἦτον μόνον διὰ τὸ ὄνομα, διότι δὲν εἶχε καὶ ἐκείνη καὶ δὲν μᾶς ἔστελνε, μόνον με ἀστάχια, ψάνι, καὶ μὲ κρέας ἐζούσαμεν 20 καὶ 30 ἡμέραις. καὶ ἂν ἐκάμναμεν καὶ ἓνα γενικὸν πόλεμον καὶ ἐχάνοντο 4 ἢ 5 χιλιάδες ἦτον ἀδύνατον νὰ ματαζεύσω στρατεύμα ἐν ᾧ ἂν ἐχάνοντο καὶ δέκα, δεκαπέντε χιλιάδες παλιαραπάδες ἔφερνεν ἄλλους ὁ Ἴμ-

πραΐτης· εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν οἱ Ἴσπανίδες μᾶς ἐβοήθησαν πολλοί, διατὶ ὅλο μὲ τὰ ζωντανὰ τοῦ κόσμου ἐβαστιέτο στρατόπεδο· εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀκροβολιστικούς πολέμους ὅλοι εὐδοκίμησαν, ὅλοι πλὴν κατ' ἐξοχὴν ὁ Ἀντωνιάκης Κολοκοκρόνης, ὁ Κορέλας ἀπὸ τὸ Ἄρκουδορέμα, ὁ Παπαῖ Δημήτρης ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτζι· ἐσκότοναν πότε 20, πότε 30, 40, 50· εἰς ἑλαίς ταῖς ἐπαρχίαις ἀπαντοῦσε ἀντίστασι· οἱ Ἀρκαδινοὶ καὶ οἱ Κοντοβουνήσιοι καὶ ὅλοι οἱ Μεσσήνιοι, ἐπήγαιναν εἰς τὰ Μοθωκόρωνα καὶ τοὺς ἐκτυποῦσαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἐσκότωναν καὶ τοὺς ἔπερναν πότε 20, πότε 30, 40, μυλάρια, καὶ ἔτιζε ἐζοῦσαν, διατὶ μισθὸν οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἐπῆραν παρὰ ἀπὸ τὰ Τούρκικα λάφυρα ἐζοῦσαν· οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν ἐπήγαιναν εἰς ἓνα βουνό, ἐρχόνταν· οἱ Τούρκοι, ἔρευγαν καὶ ἐπήγεναν εἰς ἄλλο βουνό, ὅλα αὐτὰ ἐγίνοντο εἰς τὰ 1826.—Ἐπειδὴ τοῦ ἐχάλασα τοὺς μύλους τοῦ Ἰμπραΐμη δὲν εἶχε πλέον πῶς νὰ ἔχη ζωοτροφίας· ἀνοιξε δρόμον ἀπὸ τὰ Μοθωκόρωνα ἕως τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν ἔστειλε φοριηγὰ μὲ ζωοτροφίας, ἔπιασε εἰς τοῦ Ἰσσαρι καὶ ἔχαμε στρατόπεδον· ἀφοῦ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐφοδίασε διὰ κάμποσον καιρὸν τὴν Τριπολιτζά καὶ ἄφηκε καὶ 5,000 φρουρὰ, αὐτὸς ἐσυνάχθηκε εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια. — Ἀφοῦ ἔμαθα ἀπὸ ζωντανοὺς ἀράπιδες ποῦ ἔπιαναν οἱ Ἕλληνες ὅτι ὁ Ἰμπραΐμη ἐτοιμάζεται διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Γαστούνην καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Μισσολόγγι, ἔγραψα εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς ἐδίδα γνώμην μὲ δύο γράμματά μου, ὅτι νὰ μοῦ δώσουν τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Γαστούνην ἢ ἄλλον νὰ στείλουν διὰ νὰ σηκώσουν ὅλαις ταῖς ζωοτροφιαῖς ὅπου εὐ-

ρίσκοντο εἰς τὴν Γαστούνην καὶ νὰ ταῖς ἐμβάσουν εἰς τὸ Μισολόγγι, καὶ ἂν ἤθελαν μὲ ἀκούσῃ ὁ θεὸς ἠξεύρει πῶς ἤθελε γυρίσουν τὰ πράματα, διατὶ τὸ Μισολόγγι δὲν ἤθελε πέσει ἔχοντας ζωτροφίας· εἶχαν καιρὸν 20 ἡμέραις, τοὺς ἔδωσα τὴν εἶδησιν προτῆτερα· ἐφοδίασε τὰ τρία φρούρια μὲ στρατεύματα καὶ ζωτροφίας, καὶ ἐκίνησε διὰ τὴν Γαστούνην· οἱ Γαστουναῖοι, ἄλλοι ἐπῆραν τὰ βουνά, καὶ ἄλλοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Χλουμούτζι, ἀπὸ ταῖς ζωτροφιαῖς ἄλλαις ἔκαψε καὶ ἄλλαις ἐβάσταξε καὶ ταῖς ἐπῆρε στὸ Μισολόγγι.

Τότενες οἱ Γαστουναῖοι σὰν ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Χλουμούτζι δὲν εἶχαν τ' ἀναγκαῖα, καὶ εἶχαν πολλὰ γυναικόπαιδα καὶ ὀλίγαις τροφαῖς· Βλέποντας ἀπὸ τὸ Χλουμούτζι οἱ Γαστουναῖοι ὅτι εἶναι πολιορκιμένοι, ἀπεφάσισαν τριακόσιοι νὰ πέσουν εἰς τὸ στρατεύμα τοῦ ἐχθροῦ, νὰ πέσουν ἑξαφνα, νὰ βρέσουν τοὺς ἐχθρούς· καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ Κάστρο καὶ τοὺς ἐκτύπησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἐχάλασαν πολλούς· ὁμως ἔπιασε ἓνα νερὸ τὸ βράδυ, καὶ ἐγύρισαν καὶ ἐκλείσθησαν εἰς ἓνα χωριὸν καὶ τοὺς ἔκοψαν ὅλους. Τούρκους ἐσκότωσαν ὅσους ἠμπόρεσαν καὶ ἐκεῖνοι ἐχάθησαν, ἐπραδόθησαν καὶ εἰς τὸ Χλουμούτζι· ἦτον καὶ ὁ Μιχαλάκης Σισίνης ἐκεῖ. — Ἐσύναξε τ' ἄρματα τοῦ Ὁμπραίμης κ' ἐπῆγε στὸ Μισολόγγι· τὸ τί ἐγένηκε στὸ Μισολόγγι εἶναι γνωστὸ, καὶ ἄλλη ἱστορία τὸ λέγει· Ἐσμιξε μὲ τὸν Κιουτάγιαν, ἄλλη ἱστορία θέλει σημειώσῃ τὴν γενναιότητα τοῦ Μισολογγιοῦ· Πέροντας τὸ Μισολόγγι ἔχασομέρητε πολλὰ ὀλίγαις ἡμέραις, ἡμεῖς εἶχαμεν συνέλευσιν εἰς τὴν Πιάδα.

Ὄντας ὁ ἐχθρὸς ἔλειπε στὸ Μισολόγγι, ἐπεριφερόμουν ἓνα γύρο τὴν Τριπολιτζά, καὶ ἐπῆγα καὶ εὗρη-

κα τὸ στενὸ ἀπὸ τὰ Ἀγιγεωργίτηκα καὶ Μπεριζο-
 βᾶ, ἄκαγα τὰ σπίτια ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐμέτρησα
 διὰ νὰ κάμω ὄρδι ἐκεῖ, διατὶ ἦτον χειμῶνας, καὶ ἐ-
 κατέβηκα στοὺς Μύλους τοὺς ἐθνικοὺς, καὶ ἔστειλα εἰς
 τὴν Κυβέρνησιν νὰ μὲ δώκῃ τροφάς, καὶ πολεμοφόδια,
 νὰ συνάξω στρατιώτας εἰς ἐκεῖνα τὰ χωριά, ποῦ εἶ-
 ναι μιάμιση ὥρα ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, ποῦ νὰ εὕρω
 καιρὸν νὰ πηδήσω μέσα· καὶ ἡ Κυβέρνησις μοῦ εἶπε νὰ
 ἐμβῶ μέσα εἰς τὸ Ἀνάπλι· καὶ ἐγὼ τῆς ἀπεκρίθηκα,
 δὲν εἶναι ὥρα νὰ ἐμβῶ εἰς τὸ Ἀνάπλι, πλὴν ἂν μοῦ δί-
 νετε ἐκεῖνο ποῦ θὰ εἰπῶ, διὰ νὰ ἡμπορέσω νὰ κάμω
 βλάβην εἰς τὸν ἐχθρὸν, εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ,—καὶ ἔτι μοῦ
 ὑπεσχέθησαν, καὶ ἄρχησαν νὰ μοῦ στέλνουν ζαϊρέ, καὶ
 τὸν ἐμετακόμιζα εἰς τὸ χωριὸ ἐκεῖνο, ποῦ ἔρτινα τὸ
 ὄρδι· ἔκαμα προσταγὴ εἰς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐσυ-
 νάζοντο, τὴν μίαν μεριὰ ἐσύναζαν στρατιώτας, καὶ τὴν ἄλ-
 λην τοὺς ἔστειλαν τροφάς· τότενες εἶχαν τὸν Κωσχαντὴ
 Μαυρομιχάλη στελμένον, ποῦ ἦτον ἓνα μέλος τῆς Διοικήτε-
 ως, μὲ καμμιὰ ἑκατοστὴ ἀνθρώπους, καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀχλα-
 δόκαμπο σιτὴν μέσην καὶ τοῦ ἔδιδα κ' ἐκεινοῦ τροφαῖς, καὶ
 ἀκούοντας ἡ ἐφημερίδες ὅτι μοῦ στέλνουν ζαϊρέδες διὰ τὴν
 Τριπολιτζᾶ — διὰ τὸ ρεσάλτο, — τὸ ἔβαλαν σταῖς ἐφη-
 μερίδαῖς καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς ἐσυμφώνησε
 μὲ τὴν Κυβέρνησιν νὰ τοῦ δώσουν ζαϊρέ καὶ πολεμοφό-
 δια νὰ ρεσχλιτάρῃ τὴν Τριπολιτζᾶ, καὶ ἡ ἐφημερίδαῖς ἐ-
 ξεδόθησαν πρὶν ἐτοιμασθῶ, τέτοια μυστηκότητα εἶχαν, ἔ-
 διδαν εἰδήσιν τοῦ ἐχθροῦ· ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ποῦ ἐγὼ
 ἐσύναζα τὰ στρατεύματα στέλνουν γράμματα ἀπὸ τὴν Κυ-
 βέρνησιν ὁ Πετρόμπεης καὶ ὁ υἱὸς του Γεωργάκης, ποῦ
 εἶχαν συμφωνήσει εἰς τὸ Νιόκαστρον ὅταν τὸν ἀλικόθησαν

ὅτι μὲ τρόπον κατὰ τὸν σκοπὸν τοὺς ἐστάλη ἀνθρώπος, (διὰ τὰ τοὺς ξεπατήση εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ) (ἔδώκαμεν τοὺς δύο πασάδες, καὶ ἐπῆραν τὸν Γεωργάκη Μαυρομιχάλην καὶ Ἰατράκον), στέλνουν τὸν Φιλήμονα καὶ περνᾷ ἀπὸ τοὺς Μύλους καὶ πάγει ἐκεῖ ὅπου ἦτον ὁ Κωσταντιῆς ὁ Μαυρομιχάλης μὲ τὰ γράμματα καὶ κάθεται ἕνα ἡμερόνυχτο εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ τὰ τοῦ κάμη τὴν ἀπάντησιν ὁ Τοῦρκος κουμαντάντης ὅπου ἦτον ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἔκαμε τὴν ἀπόκρισιν κλειστήν, ὡς τοῦ ἔγραψαν καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἐγύρισε εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπον μὲ τὰ γράμματα καὶ ἦλθε τὰ ἐμπαρκαρισθῆ εἰς τοὺς Μύλους διὰ τ' Ἀνάπλι· ἐγὼ τὸν ἐρώτητα — ποῦ ἦσουν; — εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ γράμματα — Ποιὸς σ' ἔστειλε; — ἡ Κυβέρνησις. Τότενες εἶπα· ὅτι ἐγὼ συνάζω στρατεύματα καὶ τροφαῖς, καὶ εἶμαι ἀρχηγός, καὶ κάνει μυστικαῖς ὁμιλίαις μὲ τοὺς Τοῦρκους; σχίζω τὰ γράμματα, δέρνω καὶ τὸν Φιλήμονα· ἀκούωντας ἡ Κυβέρνησις ὅτι ἔκαμα τοιοῦτο πρᾶγμα, τῆς κακοφάνηκε καὶ μοῦ ἔγραψε πληκτικὸ γράμμα· ἐγὼ τοὺς ἀπεκρίθηκα, ὅτι τὸ χρέος μου εἶναι ὡς ἀρχηγός τὰ γνωρίζω τί κάνει ἡ Κυβέρνησις μὲ τὸν ἐχθρὸν· ἐγὼ τὰ παιδεύωμαι. . . .

Ἐγὼ ἀρχησα τὴν δουλειάν μου καὶ εἶχα συναγμέναις 5000 στρατεύματα, καὶ σκάλαις καὶ ἀνέβηκα εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ διαμοίρασα μίαν ἡμέραν, ἀνήμερα τὰ Χριστούγεννα, γιὰ τὴν ἦτο σκάπετα ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ τὸ στρατεύμα τὸ δικόμας, ἐμοίρασα τὸ στρατεύμα μὲ ἀρχηγούς· ἔστειλα τὸν Νικήτα ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ Μιστρᾶ, τὸν Γενναῖον ἀπὸ τῆς Καρύταινας τὴν Πόρταν, τὸν Κωσταντιῆ Μαυρομιχάλη ἀπὸ τῶν Καλαβρύτων τὴν Πόρταν, καὶ τὸν Παναγιώτην Ζαφειρόπουλον μὲ τοὺς Ἀγιοπετρίταις ἀπὸ

τοῦ Σαραϊοῦ τὴν πόρταν, καὶ ταῖς ἄλλαις πόρταις μὲ ἄλ-
 λα κουμάντα, καὶ ἐδιχμοίρασα ταῖς σκάλαις εἰς τὰ κου-
 μάντα, ὅπου ν' ἀναιβοῦν εἰς τὸ κάστρο, καὶ ἐγὼ ἔμεινα
 μ' ἓνα σῶμα, διὰ νὰ δίδω βοήθειαν· κ' ἐκινήσαμεν ἔλοι-
 μαζή, καὶ ὅταν ἐζυγώσαμεν εἰς τὴν Τριπολιτζὰ κάποι-
 οὶ προδόταις, ἦτον νύκτα, ἐρρίψαν δύο ντουφέκια, σενιάλε
 τοῦ ἐχθροῦ· ἐμπήκαν καὶ δύο Βούλγαροι, ποιὸς τοὺς ἔ-
 στειλε, ἀγνοῶ· εἶπαν οἱ προδόταις, ἀπόψε θὰ σᾶς γένει
 ρισάλτο· ἐβγήκαν οἱ Τοῦρκοὶ στὰ τείχη, παιδιὰ, γυναῖκες
 καὶ ἔσκουζαν ὡς τὴν αὐγὴν. Ὁ Νικήτας ἔβαλεν ἀποκάτω
 σκάλαις, — καὶ βλέποντας ὅτι εἴμεθα προδομένοι μὲ τὰ
 ἔημερώματα ριτιράραμεν. Οἱ Τοῦρκοὶ τὸ πρῶτ' εἶδαν
 ὅτι δὲν εἶναι στρατεύματα, καὶ ἐκτύπησαν τοὺς Τριπο-
 λιτζώταις Λάμπρο Ριζιώτην· ὁ Γενναῖος τοὺς ἐπῆγε μεντά-
 τι, εἶχαν σκοτωθῆ ἀπὸ τοὺς Τριπολιτζώταις 10· ὁ
 Γενναῖος ἀπὸ ταῖς ρίζαις βλέποντας ἐκίνησε μεντάτι·
 ἔτσι ἀπετύχαμεν ἀπὸ ταῖς προδοσιαῖς, δὲν ἠμπορέσαμεν
 νὰ κάμωμεν δουλειά. Ἐσυνάχθημεν ὀπίσω εἰς τὰ χω-
 ριά, καὶ ἄρχησε ὁ κόσμος νὰ φεύγη· ἐγὼ ἐτράθηξα νὰ κα-
 τεβῶ εἰς τὸ Ἀνάπλι, νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ νὰ κάμωμεν
 Συνέλευτιν, διότι ἡ Κυβέρνησις στανικῶς ἕναν χρόνον ἔ-
 πειτα ἀπὸ τὸν διορίαν ἐκυβέρνησε. Νὰ εἰπῶ, Τί προδοσι-
 αῖς εἶναι τούταις; καὶ νὰ ὁμιλήσωμεν τὸν κίνδυνον τῆς
 Πατρίδος. Ἡ Κυβέρνησις κάνει μίαν διαταγὴν, ὅτι κανεὶς
 στρατιωτικὸς νὰ μὴν πάγη στὸ Ἀνάπλι, διότι δὲν εἶναι
 δεκτός. Τότενες, βλέποντας τὴν διαταγὴν, ἔγραψα εἰς τὸν
 Ζαίμην καὶ εἰς ταῖς ἐπαρχίαις νὰ συναχθοῦν νὰ κάμω-
 μεν Συνέλευσιν εἰς τὸ Ἄργος· ἀρχήνισαν καὶ οἱ πληρε-
 ξούσιοι, ἤρχοντο εἰς τὸ Ἄργος καὶ συνακούσθημεν νὰ πᾶ-
 μεν εἰς τὴν Πιάδα, καὶ ἐκινήσαμεν καὶ ἐπήγαμεν· ἦλθαν

καὶ ἀπὸ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ἐκάμαμεν συνέλευσιν·—τότε ἐκαταράσθη ἡ συνέλευσις τὸν Ὑψηλάντην·—ἐρχόμενοι ἐκεῖ ἀρχήσαμεν ταῖς ἐργασίαις, καὶ εἶχαμεν ἐκτελεστικὴν δύναμιν τὸν Ἄνδρᾶ Λόντον, πρόεδρον τὸν Γέρο Πανοῦτζον, —διὰ τὴν ἤθελαν μέρος νὰ θάλουν τὸν Πετρόμπεην, μέρος τὸν Ζατμην, διὰ νὰ παύσουν τὴν φηγομάρα ἐβάλαμεν τὸν Πανοῦτζον πρόεδρον τῆς συνελεύσεως· καὶ εἰς ταῖς ἐργασίαις ἐπάνω, εἶχε μέρος Ῥουμελιώταις εἰς τὸ μέρος του, καὶ εἶπε ὁ Ὑψηλάντης, δὲν δεχόμεθα τὴν πρόσκλησιν ὅπου ἐκάματε στὴν Λόνδραν· μὲ μιὰ φωνὴ ἀποκρίθησαν, Ἐὸ ἔθνος ἐκεῖνο ὅπου θέλει ἔκαμε, καὶ ἐκεῖνος δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ τῆς γνώμης του πράγματι·—δὲν τὸν ἤθελαν μὲ τελειότητα διὰ Ἑλληνας· οἱ Ῥουμελιώταις μὲ τὸν Ὑψηλάντην, ἦτον ὁ Γκούρας κλ.

Τότε ἐσηκώθηκα ὀρθὸς καὶ εἶπα· δὲν εἶναι δίκαιον νὰ καταδιώξωμεν τὸν Ὑψηλάντην· διότι, με φαίνεται, ἀρχῆς νὰ ἔχετε γράμμα ἀπὸ τὸ μακαρίτην τὸν ἀδελφόν του, καὶ πῶς νὰ καταργήσωμεν τὸν ἀδελφόν του ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; καὶ μὲ ἄλλους λόγους τοὺς κατέπεισα· ἀλήθεια ἀντιστάθηκε, ἀλλ' ὡς ἰδοῦμεν καὶ τὰ καλά, —ἐκατόρθωσα καὶ ἔγεινε συγκατάβασις, ἐπεριορίσθη εἰς ἓνα χρόνον ἡ κατάργησις, καὶ ἀκολουθούσαμεν τὰς πράξεις μας.

Τὴν ἡμέραν τῶν Βαίων ἔκαμαν γιουρούσι στὸ Μισολόγγι οἱ ἥρωες τοῦ Μισολογγίου, σὲ τόσαις χιλιάδαις ἀσκέρι, σὲ τόσα κανόνια, χαντάκια, καθλαριά· ἐγλύτωσαν 2000, καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγεινε θύμα· μᾶς ἦλθε εἶδησις, μεγάλη Τετράδῃ, εἰς τὸ λειδινὸ, ποῦ εἶχε παύσει ἡ συνέλευσις, καὶ εἴμεθα εἰς κάτι ἴσκιους, μᾶς ἦλθε εἶδησις ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη· ἔτσι ἐβάλαμεν τὰ μαῦ-

ρα ὅλοι, μισή ὥρα ἐστάθη σιωπὴ ποῦ δὲν ἔκρινε κανένας, ἀλλ' ἐμέτρας καθένας μὲ τὸν νοῦν του τὸν ἀφανισμόν μας· βλέποντας ἐγὼ τὴν σιωπὴν ἐσηκώθηκα εἰς τὸ πόδι, καὶ τοὺς ὠμίλησα λόγια διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν· τοὺς εἶπα ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάθη ἐνδόξως, καὶ θὰ μείνη αἰῶνας αἰώνων ἢ ἀνδρεία· ἐὰν βάλωμεν τὰ μαῦρα καὶ ὀκνεύσωμεν θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα καὶ θὰ πάρωμεν τὸ ἀμάρτημα τῶν ἀδυνάτων ὄλων· Μὲ ἀπεκρίθησαν· τί νὰ κάμωμεν τώρα, Κολοκοτρώνη; Τί νὰ κάμωμεν τοὺς λέγω; Τὴν αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσι νὰ ἀποφασίσωμεν Κυβέρνησιν πέντε, ἕξη, ὀκτῶ ἄτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ ἄτομα νὰ ἀπορασίσουν νὰ ἀνταποκρίνονται μὲ τὰ ἐξωτερικά, ποῦ τότε ἦτο περασμένος καὶ ὁ μινίστρος Κάνιγγ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἡ ἐπιτροπὴ τῆς συνελεύσεως διὰ τὰ ἐξωτερικά νὰ εἶδῃ λόγον εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ εἰς τὸν λαόν, καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νὰ σκορπίσωμεν εἰς ταῖς Ἐπαρχίαις καὶ νὰ πιάσωμεν γενικῶς τὰ ἄρματα, ὡς τὰ πρωτο-πιάσαμεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Καὶ ἐτιζὲ τὴν αὐγὴν τὴν μεγάλην πέμπτην ἐσυνεδριάσαμεν καὶ ἀποφασίσταμεν ἕνδεκα μέλη Ἐπιτροπὴν Κυβερνήσεως, καὶ πρόεδρον τὸν Ζαΐμην, Π. Μαυρομιχάλην, Ἀναγνώστην Δελιγιάνην, Γεώργιον Σισίνην, Ἀν. Χ. Ἀναργύρου, Δ. Τζαμαδὸν, Σ. Τρικούπην, Α. Μοναρχίδην, καὶ Π. Δημητρακόπουλον, Ἀνδρέαν Ἴσκον καὶ Ἰωάννην Βλάχον· ἡ διάρχεια τῆς Ἐπιτροπῆς ἕως εἰς τὴν 1.7βρίου 1826. καὶ τότε, ἀνγλυτώσωμεν, συναζόμεθα καὶ τελειώνομεν τὴν συνέλευσιν· — 26 Ἀπριλίου ἡ προκήρυξις. Ἐκαμαν καὶ μίαν ἄλλην Ἐπιτροπὴν τῆς συνελεύσεως διὰ νὰ ἀνταποκρίνεται μὲ τὰς ξένας δυνάμεις, Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν, Ἄρτας Πορφύριον, Π. Νοταρὰν, Α. Κοπανίτζαν, Ἀναστ. Λόντον, Γ. Δαρει-

ώτην, Σ. Καλογερόπουλον, Γ. Αϊνιάν, Βασ. Μπουδούρη
 Έμ. Ξένον, Ν. Ρενιέρην

Εἶχαμεν τὸν Γενναῖον εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ μὴν γείνη ἀντίστασις· ἡ νέα Κυβέρνησις δὲν ἀπάντησεν ἐναντιότητα καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὸ Ἀνάπλι· μπαίνοντας μέσα ἀρχίνησαν τὰ ἐδικὰ τους· εὐγῆκα στὸ Ἄργος, ἐσύναξα στρατεύματα καὶ πάω ἐμπρός· ἔταξαν τοῦ Γενναίου νὰ τὸν κάμουν φρούραρχον καὶ τότε ἤθελαν νὰ κάμουν τὸν Λόντον. Ἐγραψα τοῦ Γενναίου, ἔβγα νὰ γλυτώσωμεν τὴν πατρίδα, καὶ αὐτοὶ δ,τι θέλουν ἄς κάμουν· καὶ ἔτσι ἐκίνησε καὶ ὁ Γενναῖος· ἐσύναξα ἕως χιλίους στρατιώτας καὶ ἔπιασα ἓνα χωριὸ εἰς τὸ μπουγιάτι, ἕξ ὥρας ἀπὸ τὸ Ἄργος, κατὰ τὴν . . . ἀπόλυσα τζαουσάδες καὶ ἐμάζοναν σφακτὰ, ἔγραψα καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους νὰ συναχθοῦν διότι ὁ Ἰμπραῖμ Πασᾶς θὰ εὐγῆ ἀπὸ τὸ Μισολόγγι· Ὁ Ἰμπραῖμης ἐβγήκε μὲ ὄλο του τὸ στράτευμα εἰς τὴν Πάτρα καὶ εἰπόθηκε ὅτι ἐβγήκε καὶ μὲ τὰ στρατεύματα τοῦ Κιουταχῆ· εἶδηςις ψεύτικη, γιὰτὶ ὁ Κιουταχῆς ἐκίνησε διὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα· σὰν ἐπέρασε ὄλο τὸ στράτευμα εἰς τὴν Πάτρα, ἐκίνησεν ἀμέσως καὶ ἔκαμε ὅλα του τὰ στρατεύματα κατὰ τὴν Πάτρα· ὁ κόσμος καὶ ὁ λαὸς ἐσυνάχθηκε καὶ ἔπιασε τὰ βουνὰ μὲ παιδιὰ τους, γυναικόπαιδὰ τους καὶ πράγματά τους, καὶ ἔφυγαν δύο τοῦρκοι πελοποννήσιοι ἀπὸ τὸ βουνὸ Χελμὸ καὶ ἐπρόδωσαν εἰς τὸν Ἰμπραῖμ· ἐπῆγε ὁ Ἰμπραῖμης εἰς τὸ Χελμὸ καὶ τουφέκι δὲν ἀπάντησε πουθενά, καὶ ἐσκόλωσε περίπου ἀπὸ δύο χιλιάδες γυναῖκες καὶ παιδιὰ, καὶ ἐπῆρε καὶ 4000 . . . καὶ ἄλλοι ἀνεμοσκορπίσθησαν, καὶ ἐδόθηκε φήμη ὅτι ἐσκότωσαν 5000. Οἱ Καλαβρυτινοὶ εἰς τὴν Καρύταινα εἰς τὸ Λεοντάρι, εἰς τὴν Μάνην κατέφευ-

γαν ἡ Ἐπαρχίαις καὶ ἐπῆρε φρίκη ὅλη ἡ Πελοπόννησος, καὶ ὁ Ἰμπραίμης ἦλθε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ καὶ ἐγὼ μαθαίνοντας τὴν εἵδησιν τούτην εἶχα δύο χιλιάδες καὶ ἐπεράσαμεν ἀντίκρυ ἀπὸ τῆν Τριπολιτζᾶ νὰ ἰδοῦμεν ποῦ θὰ κινηθῆ, καὶ ἐτραβήξαμεν στῆς Καρύταινας τὴν ἐπαρχίαν.

Ὁ Ἰμπραίμης μὲ τὸ στράτευμα κατέβηκε Καρύταινας κάμπο καὶ Λεονταριῦ, ἐγὼ ἔστειλα τὸν Γενναῖον μὲ 500 νομάτους καὶ ἐπιασαν τὴν Στεμνίτζα, χωροπούλα δυνατὴ, διὰ νὰ κλεισθῆ μέσα, ἂν ἔλθῃ ὁ Ἰμπραίμης ἀπάνω του· ἀπὸ τὴν Στεμνίτζα ἕως τὸ ὄρδι 4 ὥραις, καὶ ἐγὼ ἐκρύφθηκα μὲ τὸ λοιπὸν στράτευμα, ἂν ἰδῶ τοὺς τούρκους νὰ κτυπήσουν τὸν Γενναῖον νὰ τοὺς πάρω ἀπὸ πίσω· ὁ Ἰμπραίμης δὲν ἦλθε διὰ τὸν Γενναῖον· ἔμαθε ὅτι τὰ γυναικόπαιδα ἐπῆγαν κατὰ τὴν Μάνην καὶ ἐκεῖ ἀκολούθησε· τὸ ὄρδι τὸ εἶχε εἰς τὸν κάμπον· ὁ λαὸς ἀκούοντας ὅτι ὁ Ἰμπραίμης ἐβγήκε εἰς τὰ πησινὰ χωριά καίοντας, ἐτραβήξανε κατὰ τὴν Μάνην ὡς ὅπου ἐγύρισε τὸ στράτευμά του· ἐτραβήξε διὰ τὴν Μεσσηνίαν, καὶ Ἀρκαδιοὶ καὶ οἱ Ἀνδρουτζάνοι, ἀκούοντας τὴν φθορὰν τοῦ ἀπάνω κόσμου, ἐτραβοῦσαν κατὰ τὴν Μάνην, κάπου ἔγινε καὶ τουφέκι, κάπου ἐσκλάβωνε· ἔρρηξε τὸ ὄρδι του εἰς τὸ Νησί τῆς Καλαμάτας. — Ὅταν ἔλειπε ὁ Ἰμπραίμης εἰς τὸ Μισολόγγι, οἱ Μανιάταις ἐρκίασαν εἰς τὸν Ἄρμυρ, ὅπου εἶναι τῶν Καπετανιάνων τὰ σπίτια, ἓνα ταμποῦρι δυνατὸ ἀπὸ τὸ πέλαγος ἕως εἰς τὸν βράχον, ἐκράτιε ἕως ἓνα μίλι, καὶ ἐκίνησε μία φορὰ καὶ ἐπῆγε καὶ τὸν ἀντέκρουσαν οἱ Μανιάταις, καὶ ἐσκοτώσαν ἀρκετούς, καὶ ὠπισθοδρόμησεν· ἐγὼ ἐκατέβηκα μὲ τὸ στράτευμα ἕως 3000 εἰς τὰ Δερβένια, καὶ τοὺς ἄφηκα ἐκεῖ, καὶ ἐπῆρα μόνον 80 ἀν-

θρώπους και ἑκατέβηκα εἰς τὴν Μεσσηνίαν και ἐτραβήξα ὅλο τὴν ἄκρη, διότι ἦτον τὸ ὄρδι τοῦ Ἰμπραίμη εἰς τὸ Νησι, και εἰς τὸν δρόμον περὶ ἐπάγαινα ἔβανα τὴν τρομπέτια διὰ νὰ με γνωρίσῃ ὁ κόσμος, και με ἐγνώρισαν και τοὺς ἐμψύχονα νὰ πάνε πίσω στὰ σπίτια τους, και ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄρμυρὸ και ἔγραψα εἰς ὅλους τοὺς τόπους ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι γυρίζουν εἰς ταῖς ἐπιρχίαις, και ἔτσι ἐγύρισαν ὅλοι, τὰ γυναικόπαιδα στὰ σπίτια, οἱ ἄνδρες εἰς τὸν πόλεμον. Ἐτάθηκα ὀκτιῶ ἡμέραις μὴ ματαδοκιμάσῃ ὁ Ἰμπραίμης νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Βέργα· ὁ Ἰμπραίμης ἐτραβήχθη και ἐπῆγε εἰς τὰ κάστρα διὰ νὰ ἀνασάνῃ τὸ στράτευμά του και νὰ ἀφήσουν τὰ γυναικόπαιδα. Ἐγὼ ἐγκαρδίωσα με λόγους τοὺς Μανιάταις και ἐσυναχθήκαν πολλοὶ εἰς τὸ Ἄρμυρὸ, και ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ στράτευμα, στὰ Δερβένια τοῦ Λεονταριοῦ, και τὸ ἐσῆκωσα τὸ στράτευμα και ἐπῆγα εἰς τοῦ Μάνεσι, ἀνάμεσα Λεονταριοῦ και Μιστρᾶ, και ἔστειλα και ἤλθαν τὰ στρατεύματα τὰ μιστριώτικα, ὅλοι ἡμεθα 4000· τροφὰς εἶχα ἀπὸ τὸ Μιστρᾶ· ὁ Ἰμπραίμης ἔστειλε τὸν Κεχαγιά του νὰ μαιακτυπήσῃ τὴν Βέργα εἰς τὸ Ἄρμυρὸ, και ἀπὸ πίσω ἔστειλε δύναμι ἕως νὰ ἐβγῆ και ὁ ἴδιος μαθένοντας ὅτι ὁ Ἰμπραίμης ἔχει νὰ πάγῃ εἰς τὴν Βέργαν νὰ πολεμήσῃ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἔρχεται ἐπάνω μας και νὰ ἐλθῆτε μεντάτι· λαβένοντας τὴν εἰδησιν τούτην ἐκίνησα με 2000· τὸ διάστημα ὅμως μᾶς ἔστειλε μακρυνὸ, 10 ὥραις. Τὴν εἰδησιν μου ἔστειλαν—Οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν, ἀντικρούσθηκαν ἀπὸ τοὺς Μανιάταις και ὠπισθοδρόμησαν—οἱ Τοῦρκοι μίαν ὥραν ἀπὸ τὴν Βέργαν κατὰ τὴν Καλαμάταν—ἐφθάσαμεν και ἡμεῖς εἰς τὴν Γιάμιτσα, μακρὰ ἀπὸ τὸ στράτευμα τὸ τούρκικο μίαν ὥραν· Κινῶντας ἡμεῖς ἐβάρεσα

τὴν τρομπέτα διὰ τὴν κινήσῃ τὸ στράτευμά μας· δὲν ἤλπιζομεν νὰ ἀκούσουν οἱ Τούρκοι τὴν τρομπέτα, διότι ἦτον σκάπετο· Ἀκούοντας οἱ Τούρκοι τὴν τρομπέτα ἐτραβίχθησαν μίαν ὥραν μακρύτερα εἰς τὸ Ποτάμι τῆς Καλαμάτας, ὅπου ἦτον κάμπος· ἂν ἐπρόφθανα εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἐπολεμοῦσαν οἱ Τούρκοι με τοὺς Μανιάταις ἠθέλαμεν τοὺς κλείσει καὶ ἠθέλαν σκοτωθῆ πολλοί. οἱ Τούρκοι μετὰ δύο ἡμέρας ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Νησί, ἀνεχώρησα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Μάνεσι ὅπου εἶχα τὸ ἐπίλοιπο στράτευμα, διότι δὲν εἶχα τροφῆς νὰ σταθῶ ἐκεῖ· περάτοντας δέκα ἢ δεκαπέντε ἡμέρας ὁ Ἰμπραϊμης ἐκίνησε τὴν καβαλαριὰν νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν Μάνην ἀπὸ τὸ Ἀρμυρό· καὶ τὸ πεζικὸν στράτευμα τὸ ἐμπαρκάρισε εἰς τὰ καράβια καὶ τὸ ἐξεμπαρκάρισε εἰς τὸ Βηρό, εἰς τὴν τζίμοθαν πλευρὰ· οἱ Μανιάταις ἐπετάχθησαν καὶ ἡ γυναῖκες, καὶ ἐπελάγησαν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἔκχμαν πολὺ ἀφανισμόν, ἀντεστάθησαν καὶ εἰς τὴν Βέργαν εἰς τὴν Καβαλαριὰν, καὶ ἀφοῦ ἶδε ὁ Ἰπραϊμης ὅτι δὲν κάμνει τίποτε ἐτραβίχθη εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια. Εἰς τὸ Μάνεσι ἔκαμα 10 ἡμέρας, ἐκεῖ ἔλαβα ἕνα γράμμα ἀπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς τοὺς Ῥουμελιώταις, ὅπου ἦτον εἰς τὸ Ναύπλιον, Καραϊσκάκης, Τζαβέλας, Κώστας Μπότζαρης, Λάμπρος Βέϊκος, Γεώργιος Δράκος καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ ἀπὸ τὴν φρουρὰν τοῦ Μισολογγίου, καὶ μὲ ἔγραψαν νὰ ὑπάγω νὰ ὀμιλήσωμεν νὰ ἐνωθοῦμεν ὅλοι, καὶ νὰ πάρωμεν μέτρα ὅλοι συμρώνως, καὶ νὰ βρέσωμε τὸν ἐχθρὸν ἄφρηκα ἀντιπρόσωπόν μου εἰς αὐτὸ τὸ στράτευμα τὸν Γεωργιάκη Γιατράκο, καὶ ἐγὼ ἐπῆρα 50 νομάτους καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος· ἐκεῖ ἔστειλα εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἦλθε εἰς τὸ Ἄργος ὁ Καραϊσκάκης, Τζαβέλας καὶ λοιποὶ, ὁ Κώστας Βότζαρης καὶ μερικοὶ ἄλλοι τοὺς κράτητε ὁ Ζαί-

μης καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ μὴν ἔλθοῦν νὰ ἐνωθοῦμεν τὰ στρατεύματα. Ἡ σταφίδες ἐκόντευαν νὰ γενοῦν, ὁ Γιάννης καὶ ὁ Παναγιώτης Νοταράδες, ἄρχησαν νὰ τρώγονται· ἡ αἰτία ἦιον, αὐτὴ ἡ ἐπαρχία τῆς Κόρινθου, τὸ μεγαλήτερον μέρος, ἤθελε ἀρχηγὸν τὸν Παναγιώτην, ὁ Γιάννης ἐπῆρε μισθωτοὺς καὶ ὑποστηριγμένος καὶ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἤθελε νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν ἐπαρχίαν νὰ ἦναι ὑπὸ αὐτὸν, καὶ ὄχι ὑπὸ τὸν Παναγιωτάκη, καὶ ἐτὶ ἀρχησαν καὶ πολεμοῦσαν ἀνάμεσόν των, μὲ ἔκραξε ἡ Κυβέρνησις νὰ πάω μέσα εἰς τὸ Ναύπλιον· ἐγὼ τοὺς εἶπα ὅτι δὲν ἤμπορῶ νὰ ἔμβω μέσα, ἀλλὰ νὰ ἔλθοῦν εἰς τὴν Ἄρια νὰ ὀμιλήσωμεν· ἤλθε ὁ Ζαίμης, ὁ Π: Μαυρομηχάλης, Βασίλης Μπουδούρης, καὶ ἄλλοι διοικηταὶ ἤλθαν εἰς τὴν Ἄρια. Μοῦ ἐζήτησαν γνώμην τοῦ νὰ ἐβγῇ ὁ Ζαίμης νὰ πάη νὰ σβύτῃ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐγὼ τοὺς εἶπα νὰ μὴν ἔβγῃ ὁ Ζαίμης, ἀλλὰ νὰ γράψουν μίαν διαταγὴν εἰς τὸν Γιάννην, καὶ μιὰ εἰς τὸν Παναγιώτην, καὶ νὰ λέγῃ ὅτι· αὐτοῦ ἔρχεται ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς καὶ νὰ τὸν ἀκούσετε εἰς ὅ,τι σᾶς εἰπεῖ· καὶ ὁ Ζαίμης ὡς πρόεδρος νὰ μὴν ἐβγῇ διὰ νὰ μὴν χαλάσῃ καὶ ὄχι νὰ φιάσῃ· δὲν μὲ ἄκουσαν· πηγέοντες μέσα ὀρδίνιασαν τὰ στρατεύματα τὰ Ῥουμελιώτικα, καὶ ἐκίνησε ὁ Ζαίμης νὰ πάη εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐγὼ ἔμεινα εἰς τὸ Ἄργος.—Ὅταν ἀνταμώσαμεν μὲ τὸν Καραϊσκάκην καὶ λοιποὺς ὀπλαρχηγούς, ὠρμισθήκαμεν νὰ εἴμεθα ὅλοι ἐνωμένοι, νὰ νικήσωμεν τὸν ἐχθρὸν, νὰ στείλωμεν μίαν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν Βοστίτζα καὶ Κόρινθον, καὶ ὅσα συναχθοῦν νὰ πληρωθοῦν ὅσοι κινήσουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ὁ Ἰμπραίμης ἤλθε τότε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἐκίνησε κατὰ τὸν Ἅγιο Πέτρον καὶ ἐκατέβηκε εἰς τὸ Ἄστρον· ὁ Παναγιώτης Ζαφειρόπουλος μὲ ἔδωκε εἰδησίην, ἔ-

στειλα τὸν Νικήτα μὲ 200 καὶ ἐκλείσθηκε εἰς τὸ Καστράκι. Οἱ Τούρκοι ἐπῆραν ὅλην τὴν Τζακωνιά πλαστρί· ἐγὼ πέρνω 100 ἀνθρώπους καὶ πηγαίνω εἰς τὰ χωριά τῆς Κορίνθου ὅπου εἶχα γράψει νὰ ἔλθῃ ὁ Γενναῖος καὶ Κολιόπουλος· τὸν Γενναῖον τὸν ἔστειλα μὲ 1,000 εἰς βοήθειαν εἰς τὸ Ἄστρος, ἦλθε καὶ ὁ Κολιόπουλος μὲ ἄλλους 1,000, τὸν ἔστειλα καὶ αὐτὸν, ἔφθασε καὶ ὁ Κανέλλος Δελιγιάννης μὲ 500, τριακοσίους ἔστειλε εἰς βοήθειαν τοῦ Παναγιωτάκη, διότι οἱ Δεληγιανναῖοι ἐβοηθοῦσαν τὸν Παναγιωτάκην ἐπειδὴ τὸν εἶχαν συμπέθερο, καὶ ὁ Ζαίμης καὶ Λόντος τὸν Γιάννη. — Εἰς τὰ Κλιμεντοκέσαρα ἐσμίξαμε μὲ τὸν Ζαίμη καὶ μὲ τοὺς λοιποὺς ἀρχηγούς, ὁ Καραϊσκάκης εἶχε κινήσει διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ῥούμελης.— Ὁ Παναγιώτης εἶχε μερικοὺς ἀνθρώπους του εἰς τὸ Σοφικὸ, πηγαίνει ὁ Γιάννης καὶ διὰ νὰ τοὺς βγάλῃ καίει ὅλο τὸ χωριό· τοιοῦτης λογιῆς ἐφέροντο. Ἐπιάσαμεν ὀμιλίαν διὰ τὴν σταφίδα· οἱ στρατιωτικοὶ ὅπου ἦτον βγαλμένοι ἀπὸ τὸ Μισολόγγι, ἤλπιζαν νὰ λάβουν μισθοὺς των ἀπὸ ταῖς σταφίδες, διατὶ ἄλλον πόρον δὲν εἶχαμεν· τοὺς εἶπα νὰ στείλωμεν μίαν ἐπιτροπὴν νὰ τὰ συνάξῃ, καὶ ἡμεῖς νὰ μετρηθοῦμεν, ὅπου εἴμεθα ἕως 6 χιλιάδες, καὶ νὰ πᾶμε κοντὰ εἰς τὸν ἐχθρὸ, καθὼς ἔστειλα τὸν Γενναῖο, τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Νικήτα, καὶ ὅταν κτυπήσωμεν τοὺς Τούρκους, ἕποιος δουλεύσει νὰ πάρῃ τὸν μισθὸν του· δὲν ἐστέρχθησαν τὴν γνώμην μου, μόνον εἶπαν νὰ μείνωμεν ἐδῶ νὰ πάρωμεν τοὺς λουφέδες μας, καὶ στερνὰ ἐνονόμεθα καὶ πᾶμε κοντὰ εἰς τοὺς Τούρκους· ἐγὼ τοὺς εἶπα τώρα εἶναι καιρὸς νὰ πᾶμεν ὅπου καίουν οἱ Τούρκοι τὰ χωριά καὶ σὰν τὰ κάψουν τί χρειάζεται νὰ πᾶμεν· ἐμαλώσαμεν μὲ τὸν Κύρ Ἀνδρέα, καὶ ἦλθαμεν εἰς λόγια· διατὶ Κύρ Ἀνδρέα δὲν ἔστειλες εἰς

τὸν ἀνεψιὸν σου τὸν Γιάννη νὰ μὴν κάψῃ τὸ Σοφικὸ ὄποι ἦτον τὸ πρῶτο χωριὸ τῆς ἐπαρχίας; Μὲ ἀπεκρίθηκε ὅτι δὲν εἶχε ἄνθρωπον νὰ στείλῃ. Τοῦ λέγω, τίνος τὰ λῆς αὐτὰ Κύρ Ἀνδρέα; ἐσύ εἶχες μαζύ σου 4000 ἀνθρώπους καὶ δὲν ἔστελνες ἓνα καβαλάρη διὰ νὰ μὴν καοῦν 200 σπίτια; Ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰ λόγια καὶ ἄλλα, μου εἶπε, ἐμπρὸς εἰς ἔλους τοὺς ὀπλαρχηγούς, Κολοκοτρώνη Κολοκοτρώνη, 6 χρόνους πασχίζεις νὰ ἐνώσῃς τὰ ἄρματα καὶ ὑδὲ σέ ἄρῃς νὰ τὰ ἐνώσῃς ὑδὲ θέλει σέ ἀφήσω. Δὲν τοῦ ὠμίλησε κανεὶς· τοῦ ἐβάρεσα τὰ παλαμάκια, (ἐχειροκρότητα), λέγοντάς του, εὔγε καλὲ πατριώτη ὄποι δὲν ἀφίνεις νὰ ἐνωθοῦν τὰ ἄρματα, καὶ ἂν ἦτον ἐνωμένα δὲν ἔκαίε ὁ Ἰμπραίμης τὰ χωριά καὶ νὰ σκλαβῶνῃ τὸν κόσμον. Εἶδα ὅτι δὲν εἶχα διάφορο ἀπὸ αὐτούς. Τότε μὲ ἔστειλε ὁ Ζαΐμης τὸν Κίτζο Τζαβέλα, καὶ τὸν Νότη Βότζαρη καὶ ἄλλους, καὶ μὲ εἶπαν νὰ πάρω 70 χιλιάδαις γρόσια διὰ τὰ ἔξοδά μου ἀπὸ ταῖς σταφίδαις. Τοὺς εἶπα ὅτι ὄχι μόνον 70 χιλιάδαις νὰ ἦναι, εὔτε 70 μυριάδια νὰ ἦναι δὲν πέρνω, ἐδούλευσα τὸν τόσον καιρὸν χωρὶς μισθὸν τὴν Πατρίδα μου, θὰ τὴν δουλεύσω καὶ τώρα, τὸ κατὰ δύνάμιν μου. Ἐμεινα πέντε ἕξ ἡμέραις καὶ ἀνεχώρησα· εἶχα τὸν Χατζῆ Μιχάλη μὲ 50 καβαλάρεις μαζύ μου. Αὐτοὶ ἔμειναν, ἐμάζωξαν 400 χιλιάδες γρόσια καὶ τὰ ἐμοιράσθησαν.

Ὁ Καραϊσκάκης ἀροῦ ἐβγήκε εἰς τὴν Ῥούμελη ἔγραψε καὶ ἐζητοῦσε βοήθειαν, καὶ τότε ἐκίνησαν οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ῥουμेलιώται, καὶ ὁ Γιάννης Νοταρᾶς ἦλθε εἰς τὸν Φαληρέα. Ὁ Ἰμπραίμης ἔκαψε ὅλα τὰ χωριά τοῦ Ἀγίου Πέτρου καὶ Πραστοῦ (ὁ λαὸς ἐγλύτωσε εἰς τὸ Λενίδι) καὶ ἐπῆγε ἕως τὸ Μιστρᾶ καίωντας καὶ ἐγύρισε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ὁ Γενναῖος, Νικήτας, Κολιόπουλος, δὲν ἔλειπαν νὰ πηγαίνουν ἀπὸ κοντὰ μὲ ἀκρεβολισμοὺς πολεμοῦντες τον. Ὁ Γεν

ναῖος ἤλθε εἰς τὰ χωριά τῆς Κορίνθου, καὶ ὁ Κολιόπουλος τοὺς ἔστειλα πάλιν ὀπίσω. Ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα ἦτον ἐκεῖ καὶ ὁ Μελετόπουλος καὶ ὁ Νικολάκης Πετιμεζᾶς, ἔκαμαν ἓνα καλὸν ἀκροβολισμὸν καὶ ἐσκοτώθηκαν ἀρκετοὶ Τούρκοι. Ὁ Κολιόπουλος ἔπιασε τὸν Ἀτσίχωλον, κοντὰ εἰς τὴν χώρα Καρύταινα, διὰ νὰ ἐμποδίση τοὺς Τούρκους νὰ ὑπάγουν κατὰ ταῖς Λιοδώραις. Ἐγὼ ἐκράτησα τὸν Νικήτα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος, ἔστειλα τοῦ Ἀλμείδα ὀποῦ ἦτον Ἀρχηγὸς τακτικῶν καβαλαρέων ἕως 90, χωριστὰ εἰς 50 ἄτακτοι· ἐπῆγα μὲ αὐτοὺς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο, ἐσύναξα Ἀγιοπετρίταις, Τζακόνους, Μιστριόταις, Τριπολιτζόταις ἕως δύο χιλιάδες. Οἱ Τούρκοι ὀποῦ ἦτον εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, εἶχαν συνήθειαν κάθε ἡμέραν κατὰ ταῖς ρίζαις καὶ ἐθέριζαν καὶ ἐμάζευαν καὶ χορτάρια· ἔστειλα καταπατητάδες καὶ ἐπαρατήρησαν σιχρόνομαι διὰ νυχτὸς, χωρίζω τὴν ἄτακτη καβαλαρία, ἐπικεφαλῆς ὁ Χατζῆ Μιχάλης, καὶ παγαίνει μὲ τὸν Νικητὰ μὲ 1000, νὰ πάγουν νὰ χοσασθοῦν κρυφὰ, καὶ ὁ Παναγιωτάκης Γιατράκος μὲ ἄλλους 1000 καὶ μὲ τὴν τακτικὴν καβαλαρίαν, Ἀρχηγὸς Ἀλμείδας· ἐγὼ ἐβάσταξα τέσσαρους, καὶ ἔμεινα εἰς τὸ κέντρο, μὲ συμφωνίαν νὰ ἰδῶ τοὺς Τούρκους καὶ ἅμα τοὺς κάμω σινιάλο νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ ταῖς χοσαῖς νὰ περιζώσουν τοὺς Τούρκους. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν ἤλθαν οἱ Τούρκοι ἐκεῖ ὀποῦ τοὺς προσμέναμεν· οἱ Τούρκοι ἔβγαλαν 300 τακτικούς καραμπινιέριδες μὲ σκοπὸν νὰ περιφέρωνται εἰς τὰ χωριά νὰ κυτάζουν μήπως οἱ Ἕλληνες εἶναι χοσασμένοι καὶ πειράξουν τοὺς πολλοὺς Τούρκους ὀποῦ ἐθέριζαν εἰς τοὺς κάμπους· διατί οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν χοσιαῖς κάθε ἡμέραν καὶ ἐσκοτώνοντο πέντε ἕξ τὴν ἡμέρα, καὶ ἔδιδαν εἰς κάθε Ἕλληνα ὀποῦ μοῦ ἔφερνε ἀπὸ ἓνα κεφάλι καὶ

ένα τουφέκι ἢ ζωντανόν ἀπὸ ἓνα τάλλαρο. Ἐκίνησαν διὰ νὰ περιέλθουν· ἤλθαν εἰς ἓνα χωριὸ Μειμέταγα ὀνομαζόμενον· ἦτον ἐκεῖ ἓνας πύργος καὶ διὰ νὰ μὴν κλεισθοῦν ἐκεῖ δὲν ἔκαμα τὸ σινιάλο, παρὰ ἀφοῦ τοὺς ἄφητα καὶ ἐβγήκανε ἀπὸ τὸ χωριὸ κάμπροσο· τοὺς κάμνω τὸ σημεῖον καὶ εὐθὺς πετίεται ἡ καβαλαρία ἐποῦ ἦτον μὲ τὸν Νικήτα καὶ ἀπαντοῦνται ἕξαφνα με τοὺς Τούρκους· οἱ Τούρκοι ἐδοκίμασαν νὰ σταθοῦν εἰς τὸν κάμπον κάμνοντες τετράγωνον, ὅμως βλέποντες τὴν καβαλαρία καὶ τὸ πεζικὸ ὁποῦ τοὺς ἐπλάκωσε ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἐγύρισαν εἰς τὸ χωριὸ· δὲν ἐμπόρεσαν νὰ πιάσουν τὸν πύργο· εἰς μισὴ ὥρα μόνον τέσσαρες ἐγλύτωσαν ἀπὸ 300, τέτοιο σκότωμα δὲν εἶδα ποτέ μου· ὅλοι οἱ καβαλαρέοι Τούρκοι ἤκουσαν τὸν πόλεμον καὶ ἤλθαν πρὸς βοήθειαν, ἀλλὰ δὲν ἐκατάφθασαν κανένα ζωντανόν. Τοὺς εἶχα εἰπεῖ ἀπὸ τὸ βράδι ὅτι ἂν ἰδῶ στράτεύματα νὰ ἔρχωνται Τούρκικα εἰς κάμνω σινιάλο καὶ τραβιέσθε κατὰ τὸ μέρος ὁποῦ ἤμουν· τοὺς ἔκαμα τὸ σημεῖον· ὁ Νικήτας δὲν ἀκολούθησε καθὼς τοῦ εἶχα εἰπεῖ, οἱ Τούρκοι τοὺς πηγαίνουν ἀπὸ κοντὰ ἕως τὸ βράδυ· ὁ Νικήτας ἐστάθη με μιὰ τριανταριά, ἐσχότωσεν ἓνα σημαντικὸ Τούρκο καὶ εἶτιζι ἐγύρισαν οἱ Τούρκοι καὶ ἡμεῖς ἀνταμώθημεν ὅλοι ὑγιεῖς εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο· τὰ μουσκέτα καὶ τὰ ταμπούρλα τὰ ἔστειλα εἰς τὸ Ναύπλιον. Ἐπῆγα εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ πάρω πολεμοφόδια καὶ νὰ ἐπιστρέψω ὀπίσω διὰ νὰ κάμνω ἀπὸ αὐταῖς ταῖς χοσιαῖς· οἱ Ἕλληνες ἐθάρρευαν καὶ ἐκατέβεναν εἰς τὸν κάμπον ὅταν εἶχαμεν καβαλαρία. Εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον ἐφέρθησαν ὅλοι μὲ ἀνδρείαν, ὁ Θεοδωρῆς Ζαχαρόπουλος διακρίθηκε περισσότερον, διότι ἔπεσε μέσα εἰς ἓνα σπίτι ὁποῦ ἦτον εἴκοσι Τούρκοι καὶ τοὺς ἐχάλασε· ὁ Σταμάτης Μί-

τζας ἐλαβώθηκε εἰς τὸ ποδᾶρι ἀπὸ μπαγιονέτα. Ἡ καβαλαρία ἢ τακτικὴ ἐπῆγε εἰς τὴν Ἄρια· ὁ Ἀλμείδης μὲ ὑποσχέθηκε ὅτι ἐπιστρέφει, καὶ αὐτὸς ἔλαβε διαταγὴ καὶ ἐπῆγε εἰς τοῦ Δαμαλαῖ.

Ὁ Ἰμπραίμης ἐτραβήχθηκε εἰς τὴν Μεσσηνίαν· ἦλθε ὁ Σεπτέμβριος μῆνας, καὶ εἰς τὸν Ὀκτώβριον ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ δμιλήσωμεν διὰ τὴν Συνέλευσιν. Εἶπα τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως νὰ συναχθοῦν νὰ τοὺς εἰπῶ μὲν δμιλίαν· ἐσυνάχθησαν καὶ ἐπαρησιάζθηκα εἰς τὴν Συνέλευσιν τοὺς καὶ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ καὶ τοὺς ὠμίλησα τοιούτως· ὅτι τῶρα εἶναι καιρὸς νὰ προκηρύξετε, ὡς ἐπιτροπὴ τῆς Συνελεύσεως, νὰ συναχθοῦν οἱ πληρεξούσιοι ὅπου ἦτον γνωρισμένοι, νὰ τελειώσωμεν τὴν Συνέλευσιν τοῦ ἀπερασμένου Ἀπριλίου καὶ θέλει χασωμερίσωμε· τῶρα εἶναι καιρὸς, εἶναι χειμῶνας καὶ οὔτε ἡμεῖς πολεμοῦμε οὔτε ὁ Ἰμπραίμης. Ἐκεῖνοι μοῦ ἀπεκρίθησαν, ποῦ νὰ γένη ἡ Συνέλευσις, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶπα ἀπάνω στὴν Πελοπόννησον νὰ γένη ἡ Συνέλευσις, νὰ ἔχωμε καὶ ἔγνοιον τὸν Ἰμπραίμη ὅπου νὰ δίνωμε εἰς τὸ στρατιωτικὸ βοήθειαν εἰς κάθε ἀνάγκη, διότι ἔχομε τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν πόρτα μας· καὶ εὐτοῦνοι μὲ ἀπεκρίθησαν ποῦ νὰ κάμωμε συνέλευσιν εἰς σίγουρον τόπον, καὶ τοὺς ἀπεκρίθηκα εἶναι τὸ Λενίδι, εἶναι τὸ Κρανίδι, εἶναι τὸ Καττρί, εἶναι καὶ ἡ Πάδα, ἀπὸ τοὺς 4 τόπους ὅποιον θέλετε ἐκλέχτε· μὲ ἀπεκρίθησαν νὰ ῥωτήσωμεν καὶ τὴν διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν· καὶ ἀντρυμώσαμεν, καὶ ὠμίλησαν τὰ δύο σώματα, καὶ ἀποφάσισαν μὲ δόλο, ἢ εἰς τὸν Πόρο, ἢ εἰς τὴν Αἴγινα, διὰ νὰ κάμουν τὴν Συνέλευσιν κατὰ θέλησίν τους, ὅποιον πληρεξούσιον θέλουν νὰ ἐμβάζουν, ὅποιον δὲν θέλουν νὰ μὴν τὸν δέχονται εἰς τὸ Νησί· καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε ἡ ἐπιτροπὴ τὴν ὁ-

μιλίαν ὅπου ἔκαμε μὲ τὸ ἄλλο σῶμα τὸ Κυβερνητικὸ, ὅτι νὰ γένη ἡ Συνέλευσις εἰς τὸν Πόρο, ἢ εἰς τὴν Αἴγινα· καὶ ἐγὼ δὲν τὸ ἐδέχθηκα, καὶ τοὺς ἐπροφασίσθηκα ὅτι ἐγὼ εἰς τὸ γιὰ δὲν ἐμπαίνω γιατί ἔκαμα ὄρκο ὅταν μὲ εἶχαν εἰς τὴν Ὑδρα, καὶ δὲν μπαίνω πλιὸ στὸ πέλαγο· ἐὰν δὲν ἦμαι εἰς τὴν Συνέλευσιν ἐγὼ, ποῦ ἡμουν ἓνα ἄτομο, δὲν ἔβλαβε· ὅμως εἶχα πολλοὺς ψήφους, καὶ ἀπὸ τὰ ἄρματα καὶ πολιτικούς, εἶχα καὶ ἄλλους ποῦ δὲν ἤθελαν νὰ πάνε. Καὶ μὲ αὐτὸ ἐσηκώθηκα καὶ ἐπῆγα εἰς τοῦ Κυρ Ἀνδρέα νὰ τοῦ ὀμιλήσω περὶ τοῦ τόπου τῆς Συνελεύσεως· ἦτον πρόεδρος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἀρχήνισα τὴν ὀμιλίαν, καὶ τοῦ ἔλεγα, ἡ συνέλευσις εἰς τὰ νησιὰ δὲν εἶναι εὐλόγο διὰ τὴν Πελοπόννησο, οὔτε διὰ ὅλο τὸ ἔθνος· διότι ἀλαργεύοντας ἐμεῖς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, ἡ Πελοπόννησος κρυώνει· καὶ ὅσο εἴμεθα εἰς τὴν ξηρὰ τοὺς ἐμψυχόνομε. Ὁ Κυρ Ἀνδρέας ἐκάθουταν εἰς τὸ παράθυρο καὶ ἐκύταζε ἔξω καὶ ὄχι ἐμέ· ἐκούνιε καὶ τὸ πόδι. Γότες γυρίζω, Κυρ Ἀνδρέα ἐγὼ σοῦ κουβεντιάζω καὶ ἐσὺ κυτᾶς ἀλλοῦθε· ὑγίαине ἀδελφέ καὶ πλέον δὲν σοῦ ὀμιλῶ δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσι. Καὶ τῆς εὐθὺς ἐπῆγα εἰς τὸ σπῆτι μου καὶ ἐκαβάληκα καὶ ἐπῆρα καὶ τὸν Τσόκρη μὲ διακοσίους ἀνθρώπους καὶ τὸν Νικολάκη Πονηρὸ καὶ Ἀναγνωστάκο, ἀνήμερα τοῦ Ἀ. Δημητρίου· καὶ ὅσο νὰ πάγω ἴστην Ἐρμιόνη ἐσύναξα τετρακοσίους. Καὶ μαθαίνοντας ὅτι ἐγὼ πάω ἴστην Ἐρμιόνη σηκώθηκα καὶ αἱ δύο ἐπιτροπαὶ καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Αἴγινα καὶ ἐπροκήρυξαν τὴν συνέλευσιν. Καὶ ἐπροκήρυξα καὶ ἐγὼ νὰ μαζωχθοῦν νὰ κάμωμε τὴν συνέλευσιν ἴστην Ἐρμιόνη. Ἐστειλα τὸν Νικολάκη Πονηρὸ εἰς τὴν Ὑδρα, εἰς τὸν Κυρ Γεώργη καὶ λοιποὺς Ὑδραῖους καὶ ἦλθον καὶ οἱ Ὑδραῖοι καὶ ἡ συνέ-

λευσις ἢ ἐδικήμας ἦτον ὡς ἐννενηντα πληρεξούσιοι καὶ εἰς τὴν Αἴγινα ἦτον πενήντα μὲ ταῖς δύο ἐπιτροπαῖς. Ἡ διαίρεσις ἀκολουθοῦσε τρεῖς μῆνας. Ὁ Ἄμιλτων εὐρισκό-
 τουνε τὸν τότε καιρὸ ἐκεῖ, ἐπήγαινε καὶ εἰς τὴν Αἴγινα
 καὶ ἔρχονταν καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ μᾶς ἐνώσῃ νὰ κάμωμε τὴν
 συνέλευσήμεας, καὶ ἡμεῖς ἐλέγαμε ἅς ἔλθουν ἐδῶ οἱ Αἰγινί-
 ται, ἵπου εἵμεθα πλειότεροι καὶ τοὺς δεχόμεστε· ἐκεῖνοι ἔ-
 λεγον τὸ ἴδιον. Καὶ ἐφιλονεικοῦνταν τὸ πρᾶγμα καὶ ἔγρα-
 φαν εἰς τὸν μινίστρο Κάνιγγ ὡς ἐπιτροπῇ, καὶ ἐγὼ ἔγραφα
 ἀτομικῶς. Καὶ ἐλάβαιναν καὶ ἐκεῖνοι ἀπόκριση, ἐλάβαινα
 καὶ ἐγὼ. Ἐγείνε ἓνας καυγᾶς εἰς τὴν Ὑδρα μὲ τὸν Ἄ-
 μιλτων καὶ ἐσκοτώθησαν, καὶ ὁ Ἄμιλτων ἦτον ἐνοχλι-
 σμένος μὲ τοὺς Ὑδραίους. Ἦλθε μία ἡμέρα ὁ Ἄμιλτων εἰς
 τὸ κονάκι ὁπου ἐκρατοῦσα εἰς τὴν Ἑρμιόνη καὶ πάντα εἶχα
 διερμηνευτὴ τὸν Κόντε Ἀνδρέα Μεταξᾶ, μὴν ἠξεύροντας
 τὴν γλῶσσα. Μοῦ λέγει μία ἡμέρα ὁ Ἄμιλτων, ἔμαθα ὅτι
 ἡ δικήσας συνέλευσις ἔχει γνώμη νὰ καλέσῃ τὸν Καποδί-
 στρια καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα «ὅποιος σέ τὸ εἶπε σέ ἐγέ-
 » λασε· διατὶ ὁ Καποδίστριας ἦτον Μινίστρος τῆς Ῥωσ-
 » σίας καὶ δὲν μᾶς δίδει χέρι κατὰ ὥρας νὰ προσκαλέσω-
 » μεν τοιοῦτον ἄνθρωπον, καὶ ὁ καιρὸς θέλει μᾶς ὀδηγήσει·
 » διατὶ κρεμῖωμαστε ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ἵπου ὑπεσχέθη τὴν
 » διαφέντεψήμεας ». Καὶ ἔτσι ἀναχώρησε ὁ Ἄμιλτων· καὶ
 ἡμεῖς τὸν Μάρτιον μῆνα, ἵαν ἐγινήκαμε πλήρεις ἐννενηντα,
 ἀρχίσαμεν ταῖς ἐργασίαις μας καὶ ἐβάλαμεν πρόεδρον τὸν
 Σιστήνην. Τότενες ἔρθασε καὶ ὁ Κόχραν καὶ τὸν ἐψηφίσαμεν
 ἀρχιθαλάσσιον εἰς ταῖς τρεῖς μοίραις Σπετσῶν, Ὑδραίων καὶ
 Ψαρῶν. Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἦλθε καὶ ὁ Τσόρτσης· διατὶ ἔ-
 λεγε ἡ συνέλευσις τῆς Αἰγίνης, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης γυρεύει
 πάντα νὰ γείνη ἀρχιστράτηγος τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐγὼ ἀ-

πορσίσα, διὰ τὰ μὴν εὐρίσκουν αὐτὴν τὴν πρόφασιν, ἔρρι-
 ξα τὴν φιλοτιμίᾳ μου κάτω διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος,
 καὶ ἔρριξαν κάτω τὴν φιλοτιμίαν τους καὶ αἱ τρεῖς νῆσοι
 καὶ ὑπόγραψαν ἀρχιθαλάσσιον τὸν Κόχραν. Καὶ ἐρχόμε-
 νος ὁ Κόχραν εἰς τὸν Πόρον ἐπῆρα τὸν Μεταξᾶ τὰ τὸν ἀν-
 ταμῶσω εἰς τὸ καράδι καὶ ὠμιλήσαμε τὰ ὅσα ἀπεφάσισε ἡ
 συνέλευσις μας. Αὐτὸς ἐζήτησε τὴν ἔνωση καὶ ἡμεῖς ἐλέ-
 γαμεν τὴν ἴδιαν ὁμιλίαν «ἄς ἔλθῃ ἡ συνέλευσις τῆς Αἰ-
 γίνας καὶ ἐμεῖς τὴν δεχόμεθα» καὶ εἶδα εἰς τὴν ὁμιλίαν
 τοῦ τὴν φαντασίαν ὅπου εἶχε ὁ Κόχραν καὶ ἐγὼ τοῦ ἀ-
 ποκριθῆκα, ὡς Ἕλληνα, φαντασμένα. Βγαίνοντας ἀναχωρή-
 σαμεν καὶ ἐπήγαμεν ἴσως ἴσθιν Ἐρμιόνη καὶ ἐκρατήσα-
 με καὶ τὸν Νκενεράλη Τσοῦρτσ εἰς τὴν Ἐρμιόνη καὶ
 τότε ἔομιξε ὁ Κόχραν μὲ τὸν Τσοῦρτσ καὶ ἔγειναν μία
 γνώμη διὰ τὰ μᾶς συμβιβάσουν. Ἐκείναις ταῖς ὥραις ἔ-
 γραφον ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ὅτι εἶναι στενοχωρημένοι ἀπὸ στρα-
 τεύματα, καὶ τότε ἡ συνέλευσις μ' ἐπεφόρτισε νὰ στείλω
 στρατεύματα, καὶ διέταξα τὸν Γενναῖον καὶ ὅλαις ταῖς ἐ-
 παρχίαις, καὶ σὲ εἴκοσι ἡμέραις ἔγεινε μὲ τρεῖς χιλιάδες,
 καὶ μὲ ὑποσχέθηκε ἡ συνέλευσις ὅτι νὰ τοὺς πληρώσῃ ἡ συ-
 νέλευσις, τὸ ἔθνος, τοὺς λουφέδες, καὶ ἔτσι ἐμείναμε ἡτυχοί.
 Τότες ἤθελαν οἱ δύο ἀρχηγοὶ τῆς θαλάσσης καὶ ξηρᾶς νὰ μᾶς
 ἐνώσουν, καὶ νὰ εὕρουν ἓνα τρίτον τόπον, διὰ νὰ τελειώ-
 σουν τὴν συνέλευσιν, καὶ ὁ τρίτος τόπος ἦτον ἡ Τροϊζήνα,
 λεγόμενη Δαμαλᾶ ὅμως ἀποκριθήκαμε τῶν ἀρχηγῶν, ἡ-
 μεῖς πηγαίνομεν, ὅσα πρακτικὰ ἔχομεν κάμει νὰ ἦναι ἐ-
 πικυρωμένα ἀπὸ τὴν συνέλευσιν, ἡ φρουρὰ νὰ μείνῃ ἡ ἴδια
 (τὸν Νικηταρὰ εἴχαμεν) καὶ ἂν στερχθοῦν ἐρχόμεθα καὶ
 ἡμεῖς εἰς τὴν Τροϊζήνα, καὶ ἔτσι ἐστέρχθησαν οἱ Αἰγινή-
 τες, καὶ ἐσηκόθημεν καὶ τὰ δύο μέρη καὶ ἐσμίξαμεν εἰς τὴν

Τροιζήνα καὶ ἐνενόμενοι εἰς τὴν Τροιζήνα, ἀρχίσαμεν τὰ πρακτικὰ (ὅσα εἶχαμεν καμωμένα ἡμεῖς ἔμειναν ἀτάλευτα) καὶ ἀρχίσαμεν ἐμπρός. Ἀπεφασίσαμεν νὰ ψηφίσωμεν τρία ἄτομα, ἐπιτροπὴ Κυβερνητικὴ διὰ νὰ τηρᾷ τὰ στρατεύματα, 15 τόσα ἄτομα διὰ τὸ Βουλευτικόν· καὶ ἐψηφοφορήσαμεν καὶ οἱ πλεόν ψῆφοι ἔπεσαν εἰς τὸν Γεωργάκη Μαυρομιχάλη, Μαρκῆ καὶ Νάκο, νὰ ἦναι ἐπιτροπὴ προσωρινή, ὅσο νὰ ἐκλέξωμε πρόεδρο. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐστηκώθη καὶ ὑπῆγε εἰς τὸν Πόρο, καὶ ἔμεινε ἡ συνέλευσις νὰ τελειώσῃ τὰ πρακτικὰ της. Ἡμεῖς εἶχαμεν γνώμην νὰ προβάλωμε τὸν Καποδίστριαν (1827)· ὅλοι ἐδοκιμάσθησαν σταῖς Κυβέρνησιν, καὶ ὅλο εἰς τὸ χειρότερον ἐπηγάναμεν τὸ ἔθνος ἀπὸ ταῖς διχόνοιαις μας· τότε ἐξεφώνησα καὶ εἶπα· ἡμεῖς τὰ ἄρματα ἐρίξαμεν τὴν φιλοτιμίαν μας, καὶ ἔβαλαν τὸν Τζούριζ Ἄγγλον, καὶ οἱ ἄνδρεῖοι θαλασσινοὶ μας τὸν Κοκράν, τώρα, καὶ οἱ πολιτικοὶ πρέπει νὰ ρίξετε καὶ ἐσεῖς τὴν φιλοτιμίαν σας, νὰ ἐκλέξωμε ἕναν Πρόεδρον νὰ μᾶς κυβερνήσῃ, νὰ ἰδοῦμεν οἱ Ἄγγλοι ὅπου ὑποσχέθησαν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν μας. Μία τῶν ἡμερῶν ἔβλεπαν ὅτι ἤθελαν νὰ προσκαλέσουν τὸν Καποδίστριαν εἰς τὸ ἔθνος, καὶ ἐκίνησαν ὀπλισμένοι νὰ ἐλθοῦν ἂν ἤμπορέσουν καὶ μᾶς φοβίσουν νὰ πάρουν τὰ πρακτικὰ (ἦτον γραμματικὸς ὁ Σπηλιάδης) κ' ἐγὼ τοὺς ἐκατόλαβα μὲ τί σκοπὸν ἦλθαν· καὶ ἔκαμαν συνέλευσιν εἰς τοῦ Μαυρομιχάλη τὸ σπῆτι· ἐπροσκάλεσαν κ' ἐμένα, καὶ ἐπῆγα μόνος μου· καὶ ἀρχίνησαν νὰ μὲ ὀμιλήσουν περὶ τῆς συνελεύσεως, ὅτι δὲν βλέπουν καλὰ πράγματα εἰς τὴν συνέλευσιν. Ἐγὼ ἀποκρίθηκα μὲ πείσμα, ὅτι τὸ ἔθνος αὐτὸ θέλει, καὶ ὅποιος δὲν τοῦ ἀρέσῃ ἄς τὸ χαλάσῃ ἂν ἤμπορέσῃ, καὶ ἐβγῆκα χωρὶς ἄλλον λόγον ἔξω· Βλέπωντας ὅτι δὲν εἶχαν δύναμιν, καὶ ἂν εἶχαν

δοκιμάσει ήθελε έντροπιασθεῶν, έδιαλύθησαν. Σέ δύο ημέραις έκάμαμεν συνέλευσιν και άπορασίσαμεν τήν αύγήν, ότι τό άπόγευμα να ύπογράψωμεν τόν Καποδίστριαν· και έτιζι έπήγα εις τό κονάκι μου, έραγα ψωμί και έπεσα να κοιμηθῶ. Βλέπω και ήλθε ό κύρ Γεώργης Κουντουριώτης και Καρακατιζάνης Σπειζιώτης, και Μαρχής Ψαριανός να μου όμιλήσουν δια τήν ύπόθεσιν του Καποδίστρια, όπου θέλει άπογράφομεν άπομεσήμερα· μου λένε, ότι τό άπομεσήμερον θα ύπογράφομεν δια τόν Καποδίστριαν. Τίς μ' έρωτάτε έμένα, έγώ δέν ειμαι Πρόεδρος ούδέ έθνος· έτιζι άπορασίσανε τήν αύγήν ό Πρόεδρος Σιτίνης και τό έθνος. Μου άπεκρίθησαν ότι είναι καλό να στείλωμεν να πάρωμεν γνώμην από τόν Άμιλτον άρραμένον εις τόν Πόρον, ότι ήτον φερμένος από τήν Σμύρνην. Τί να στείλωμεν κανένα τυχοδιώκτην να λέγη άλλα και άλλα να μας λέγη, και να χαλάση τήν ύπόθεσιν του έθνους· ποιον ευρίσκετε ευλογον να στείλωμεν· αν εμπιστεύεσθε εις έμένα να πάγω έγώ ό ίδιος. Σ' εμπιστευόμεθα, τρεις φοραίς με ειπαν, σ' εμπιστευόμεθα. Ο Κουντουριώτης ήτον με μίαν γνώμην, ότι ειχα ειπει του Άμιλτον, ότι δέν θα εκλέξωμεν τόν Καποδίστριαν, και ένόμιζε ότι θα εύρω αντίστασιν από τόν Άμιλτον, και τότενες τούς ειπα, Σύρτε εις τό καλό. Και έσηκώθηκα και εκραξα τόν Μεταξάν, και επήρα και δέκα νομάτους τό μεσημέρι, και δέν ήξευρε άλλος κανέναν που υπάγω, μόνον τόν Νικηταράν εκραξα, και του ειπα να έχη τήν έγνοιαν, να μη γείνη κανένα σκάνδαλον, έως όπου να έλθω· ή συνέλευσις της ήρχετο θαύμα, μην ήξεύρωντας που υπάγω. Και επήγα εις τό ποτάμι του Πόρου, και ή βάρκις του Άμιλτον εκαναν νερό, και εμπήκαμεν εις μίαν βάρκα, και επήγαμεν επάνω στην φεργάδα. Μας έδέχ-

θηκε ὁ Ἄμιλτον καὶ ἐκάτιζαμεν εἰς ὀμιλίαν. Τοῦ λέγω, πῶς σοῦ φαίνεται τώρα ποῦ ἐνώθηκε ἡ Συνέλευσις καὶ κοντεύει νὰ τελειώσῃ; Χαίρομαι τὴν ἐνωσίν σας, ἐκάμετε πολλὰ καλά. Τοῦ εἶπα, Καπιτὰν Ἄμιλτον, ἤλθαμεν νὰ πάρωμεν τὴν συμβουλήν σου, ὡς μᾶς συμβούλευες πάντοτε διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας, σὲ γνωρίζομεν ὡς ἕναν εὐεργέτην ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους καλίτερον. Μᾶς εἶπε, πέστε τὴν γνώμην σας, καὶ ἂν δύνωμαι κ' ἐγὼ νὰ σᾶς ἀποκριθῶ εἰς τὴν γνώμην σας. Στοχάζομαι Καπετὰν Ἄμιλτον, ὅτι τοὺς γνωρίζεις τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ ἐδῶ καὶ τόσους χρόνους, τοὺς βάλαμεν ὅλους νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ ποτὲ δὲν μᾶς ἔκυβερνησαν καθὼς ἔπρεπε, καὶ βλέποντας ὅτι δὲν ἔχομεν ἄνθρωπον πολιτικὸν νὰ μᾶς κυβερνήσῃ ἤλθαμεν νὰ σὲ πάρωμεν εἰς γνώμην, διατὶ ἐκεῖνο ὁποῦ ἤρχετο τῆς Συνελεύσεως ἀπὸ τὸ χέρι της, τὸ διορθώσαμεν, ἔβαλε τὸν Κόχραν ἀρχιθαλάσσιον, τὸν Γζῶρτς ἀρχιστράτηγον, τώρα χρειαζόμεθα ἕναν πολιτικὸν τάχα δὲν μᾶς δίδει ἡ Ἀγγλία ἕνα πρόεδρον, ἕνα Βασιλέα; Μᾶς ἀποκρίθηκε, ὄχι, ποτὲ δὲν γίνεται.—Δὲν μᾶς δίδει ἡ Φράντζα;—Ὁμοίως μᾶς ἀποκρίθη —Ἡ Ρουσία; —Ὁχι. Ἡ Προυσία;—Ὁχι. —Ἡ Ἀνάπολι; —Ὁχι.—Ἡ Ἰσπανία;—Ὁχι, δὲν γίνεται, ἀφοῦ ἐμελέτησα ὅλα τὰ βασίλεια.—Σὰν δὲν μᾶς δίδουν τούταις ἡ αὐλαῖς, τί θὰ γείνωμεν ἡμεῖς; —Μᾶς ἀποκρίθηκε, ὅτι τηρᾶτε νὰ εὐρῆτε κανέναν Ἑλληνα. Ἡμεῖς ἄλλον Ἑλληνα ἀξιώτερον δὲν ἔχομεν, μόνον νὰ ἐκλέξωμεν τὸν Καποδίστριαν.—Ἐγύρισε καὶ μ' ἐκύτταξε, ἀκούωντας τὸ ὄνομα Καποδίστρια, καὶ μοῦ εἶπε, δὲν ἤρουν ἐσὺ ποῦ μοῦ εἶπες, δὲν τὸν δεχόμεθα τὸν Καποδίστρια διατὶ εἶναι τῆς Ρουσίας Μινίστρος; Ναί ἐγὼ, τοῦ εἶπα ἄλλος καιρὸς ἦτον τότε, καὶ ἄλλος τώρα διατὶ τὴν Ἀγγλίαν

ποῦ ἔχομεν ὑπεράσπισιν, τὸ δεξιὸν χεῖρὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ θάλασσα, καὶ ἐβάλαμεν Ἄγγλον ἐπὶ κεφαλῆς· καὶ τὸ ζερβὸν χεῖρὶ Ἄγγλον, ὅπου εἶναι ἡ δύναμις τῆς ξηρᾶς· καὶ ἂν μᾶς ἔδιδε ἡ Ἀγγλία καὶ εἶαν πολιτικόν, καὶ ἔκεινον τὸν ἐβίναμεν καὶ δὲν ἐτζακίζαμεν τὸ κεφάλι μας στὸν ἕναν καὶ στὸν ἄλλον, καὶ δι' αὐτὸ, ὡς μοῦ λές, δὲν γίνεται· πρέπει νὰ καλέσωμεν τὸν Καποδίστρια. Μοῦ ἀποκρίθηκε ἐκ καρδίας. ἀπάρτε τὸν Καποδίστρια ἢ ὅποιον διάβολον θέλετε, διατὶ ἐχαθήκατε». — Αὐτὸ ἤθελα νὰ ἀκούσω ἀπὸ τὸ στόμα του, τὸ ἄκουσα, καὶ ἀπέκει ἐτελείωσεν ἡ ὁμιλία μας, καὶ τῆς εὐθὺς ἀνεχώρησα. Ἐχασομέρησα πολὺ εἰς τὴν φρεγάδα, καὶ τὸ ταμποῦρλο τῆς Συνελεύσεως ἀρχίνας νὰ κτυπᾷ. Ἀκούοντας τὸ ταμποῦρλο οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν νησιῶν ἀνεχώρησαν, καὶ ἐτράβηξαν καὶ ἐπῆγαν κοντὰ εἰς τὴν Παναγίαν διὰ νὰ πᾶνε εἰς τὸν Ἄμιλτον· καὶ ὁ Ἄμιλτον τοὺς εἶδε μὲ τὸ κιάλε, καὶ ἐμπῆκε εἰς τὴν φελούκα, καὶ ἦλθε εἰς τὴν Παναγίαν. Καὶ ἐπῆγαν οἱ πληρεξούσιοι τῶν νήσων διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσουν, καὶ ὁ Ἄμιλτον τοὺς ἠρώτησε, πῶς ἐρύγατε ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν; Ἠλθαμεν νὰ σὲ πάρωμεν διὰ μίαν γνώμην· Καὶ αὐτὸς τοὺς ἀποκρίθηκε, ἐγὼ τὴν γνώμην τὴν ἔδωσα τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ κάμετε ὅ,τι οἶς εἶπῃ, καὶ ἀνεχώρησε κατὰ τὴν φρεγάδαν. Μιστὴ ὥρα ἦτον μακρὰν ἡ Παναγία ἀπὸ τὴν συνέλευσιν, οἱ Ὑδραῖοι γυρίζουν. Ἐστειλαν καὶ μ' ἐκραζαν, καὶ τοὺς ἐδιηγῆθηκα ὅ,τι εἶπα. Τὴν αὐγὴν ἐσυναχθήκαμεν καὶ ὑπογράψαμεν διὰ τὸν Καποδίστρια· ἀρχησαν καὶ ἔκαμαν τὰ γράμματα τῆς προσκλήσεως, τὰ ἔστειλαν ἀπὸ τρία μέρη, καὶ ἐτζι ἐτελείωτε ἐκείνη ἡ ὑπόθεσις. Ἐσυνάχθημεν τὴν ἄλλην ἡμέραν, ν' ἀποφασίσωμεν πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, νὰ ψηφηφορηθῶν τὰ ἄτομα διὰ

τὴν προεδρίαν. Ἐπειτόνταν στὴν Συνέλευσιν τὴν ἄλλην ἡμέραν, τὸν Ζαίμη, ἄλλος τὸν Μπαρλᾶ, ἄλλος τὸν Κουντουριώτη, ἄλλος τὸν Πρασᾶ ἀπὸ τὴν Ἀνδρούσα, καὶ ἔγεινε χασμωδία. Τὴν ἄλλην ἡμέρα πάλιν τὸ ἴδιο, εἴκοσι νὰ ψηφηρορήσουν, τὴν ἄλλην 16. Εἶδα τὴν χασμωδίαν καὶ τὸ παράξενο τοῦ κόσμου. Ἐσηκώθηκα ὀλόρθος: Σεβαστὴ Συνέλευσις, ἡμεῖς καθήμεσθε καὶ φιλονεικοῦμεν διὰ Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ ἡ πατρίς μας κινδυνεύει νὰ χαθῆ καὶ ἔχομεν συνέλευσιν ἐπὶ μῆνες, καὶ πρόεδρος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Κιουταχῆς, καὶ Πρόεδρος τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἰμπραίμης, καὶ ἡμεῖς καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν, καὶ τώρα ἦλθε ὁ Μάις, καὶ ἡ Ἀθήνα κινδυνεύει καὶ ἡ Πελοπόννησος κινδυνεύει· ἐχάθηεν ἓνας ἀπὸ τόσους Ἕλληνας πληρεξούσιους νὰ κάμωμεν Πρόεδρον; ὅμως καθήμεθα καὶ φιλονεικοῦμεν! Ἐκύτταξα τριγύρω μου, καὶ εἶδα ἓνα γεροντάκι, καὶ ἐκάθητο μὲ τοὺς Κρητικούς, ἀλλ' οὔτε τὸ ὄνομά του ἐγνώριζα οὔτε τὸν εἶδα καὶ πηδάω μέσα ἀπὸ τὴν συνέλευσι, καὶ τὸν ἀρπάχνω, καὶ τὸν πηγαίνω εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Προέδρου Σισίνη, καὶ τὸν κάθισα στὸ σκαμνί. Εἶπα, τοῦτος δὲν εἶναι ἄξιος; καὶ ὅλη ἡ Συνέλευσις ἔβαλε τὴν φωνὴν, Ἄξιος, ἄξιος, καὶ ἐχειροκρότησε, καὶ ἐτελείωσε. Τὸν πατέρα μου συγχωροῦσαν. Ὁ Ῥενιέρης σὰν νὰ ἐφοβήθηκε. Ἐτῆς διελύθηκε ἡ συνέλευσις.

Μιὰ φορὰ ἐπὶ Κουντουριώτη ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ εἶπα τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι οἱ Ῥουμελιῶταις πληρόνονται, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐγδύθησαν ἀπὸ τὸν Ἰμπραίμη, καὶ δὲν ἔχουν ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει, δὲν τοὺς πληρόνετε ὅπου ἐχάθησαν; καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κ'μουν 12000 πρακτικούς, καὶ ὁ ἀριθμὸς νὰ ᾖναι διὰ 15000, ὅπου τὸ περιπλέον νὰ γίνωνται ἀναλογία διὰ νὰ τοὺς ἔρχωνται 30 γρόσια τὸν

μῆνα. Μοῦ εἶπανε, νὰ δουλεύουν τρεῖς μῆναις, καὶ εἰς τρεῖς μῆναις νὰ ἔλθουν νὰ πάρουν τὰ μηνιαῖα· ἤλθανε τρεῖς μῆνες, καὶ ἔστειλα νὰ πάρω τὸ μηνιαῖο· μοῦ ἀποκρίθηκαν, ὅτι μία μικρὴ δόσις ἤλθε ἀπὸ δύο μιση μιλλιούνια, καὶ ἡ Κυβέρνησις εἶχε ἄλλαις ἀναγκαίαις ὑπόθεσiais, καὶ ἐδόθησαν· ἡ ἐμπειρία σου ὅμως θὰ καταπραύνη τοὺς στρατιώτας νὰ λάβουν ὑπομονήν.

Ἡ ἐπανάστασις ἡ ἐδική μας δὲν ὁμοιάζει μὲ καμμιάν ἀπ' ὅσαις γίνονται τὴν σήμερον εἰς τὴν Εὐρώπην. Τῆς Εὐρώπης αἱ ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῶν διοικήσεων τῶν εἶναι ἐμφύλιος πόλεμος· ὁ ἐδικός μας πόλεμος ἦτον ὁ πλέον δίκαιος, ἦτον ἔθνος μὲ ἄλλο ἔθνος, ἦτον μὲ ἓνα λαὸν ὁποῦ ποτέ δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς τοιοῦτος, οὔτε νὰ ὀρκισθῆ, παρὰ μόνον ὅ,τι ἔκαμνε ἡ βία· οὔτε ὁ Σουλτάνος ἠθέλησε ποτέ νὰ θεωρήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὡς λαὸν, ἀλλ' ὡς σκλάβους. Μιὰν φορὰν, ὅταν ἐπήραμεν τὸ Ναύπλιον ἤλθε ὁ Ἄμιλτον νὰ μὲ ἰδῆ· μοῦ εἶπε ὅτι πρέπει οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσουν συμβιβασμὸν, καὶ ἡ Ἀγγλία νὰ μεσιτεύσῃ· ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται ποτέ, ἐλευθερία ἢ θάνατος· ἐμεῖς Καπετὰν Ἄμιλτον ποτέ συμβιβασμὸν δὲν ἐκάμαμεν μὲ τοὺς Τούρκους· ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσκλάβωσε μὲ τὸ σπαθί καὶ ἄλλοι, καθὼς ἐμεῖς, ἐζούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπὸ γεννεὰ εἰς γεννεὰ· ὁ βασιλεύς μας ἐσκοτώθη, καμμία συνθήκη δὲν ἔκαμε· ἡ φρουρά του εἶχε παντοτεινὸν πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους καὶ δύο φρούρια ἦτον πάντοτε ἀνυπότακτα·— μὲ εἶπε, ποῖα εἶναι ἡ βασιλικὴ φρουρά του, ποῖα εἶναι τὰ φρούρια·— ἡ φρουρὰ τοῦ Βασιλέως μας εἶναι οἱ λεγόμενοι Κλέφται, τὰ φρούρια ἡ Μάνη καὶ τὸ Σοῦλι καὶ τὰ βουνὰ· εἶτι δὲν μὲ ὠμίλησε πλέον. Ὁ κόσμος μᾶς ἔλεγε τρελοὺς· ἡμεῖς ἂν

δὲν εἶμεθα τρελοί, δὲν ἐκάναμεν τὴν ἐπανάστασιν, διατι ἠθέλαμεν συλλογισθῆ πρῶτον διὰ πολεμοφόδια, καβαλαρία μας, πυροβολικό μας, πυροτηθήκαις μας, τὰ μαγαζιά μας, ἠθέλαμεν λογαριάσει τὴν δύναμιν τὴν ἐδικὴν μας, τὴν Τούρκικη δύναμη· τώρα ὁποῦ ἐνικήσαμεν, ὁποῦ ἐτελειώσαμεν μὲ καλὸ τὸν πόλεμόν μας, μακαρίζόμεθα, ἐπαινόμεθα· ἂν δὲν εὐτυχούσαμεν ἠθέλαμεν τρώγει κατάραις, ἀναθέματα. Ὅμοιάζαμεν σὰν νὰ εἶναι εἰς ἓνα λιμένα 50, 60 κάρabia φορτομένα, ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ξεκόβει, κάνει πανιά, πηγαίνει εἰς τὴν δουλιὰ του μὲ μιὰ μεγάλη φορτούνα, μὲ μεγάλο ἄνεμο, πηγαίνει, πουλεῖ, κερδίζει, γυρίζει ὀπίσω σῶν· τότε ἀκοῦς ὅλα τὰ ἐπίλοιπα καράβια καὶ λέγουν, ἰδοὺ ἄνθρωπος, ἰδοὺ παλικάρια, ἰδοὺ φρόνιμος καὶ ὄχι σὰν ἐμεῖς ὁποῦ καθόμεθα ἔτσι δειλοὶ, χαϊμένοι, καὶ κατηγοροῦνται οἱ καπετανέοι ὡς ἀνάξιοι· ἂν δὲν εὐδοκιμοῦσε τὸ καράβι ἠθέλε εἰποῦν, μὰ τί τρελὸς νὰ σηκωθῆ μὲ τέτοια φουρτούνα, μὲ τέτοιον ἄνεμο, νὰ χαθῆ ὁ παλιάνθρωπος, ἐπῆρε τὸν κόσμον εἰς τὸ λαιμό του.— Ἡ ἀρχηγία ἐνὸς στρατεύματος Ἑλληνικοῦ ἦτον μία τυραννία, διατι ἔκαμε καὶ τὸν ἀρχηγὸ, καὶ τὸν κριτῆ, καὶ τὸν φροντιστῆ, καὶ νὰ τοῦ φεύγουν καθημέρα καὶ πάλιν νὰ ἔρχονται· νὰ βαστάῃ ἓνα στρατόπεδον μὲ ψέμματα, μὲ κολακείαις, μὲ παραμύθια· νὰ τοῦ λείπουν καὶ ζωοτροφίαις καὶ πολεμοφόδια, καὶ νὰ μὴν ἀκοῦν καὶ νὰ φωνάζῃ ὁ ἀρχηγὸς· ἐνῶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ἀρχιστράτηγος διατάττει τοὺς στρατηγούς, οἱ στρατηγοὶ τοὺς συνταγματάρχας, οἱ συνταγματάρχαι τοὺς ταγματάρχας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς· ἔκανε τὸ σχέδιον του καὶ ἐξεμπέρδευε. Νὰ μοῦ δώσῃ ὁ Βελιγκτῶν 40,000 στρατεύματα τὸ ἐδιοικοῦσα, ἀλλ' αὐτουνοῦ νὰ τοῦ δώσουν 500 Ἑλληνας δὲν ἐμποροῦσε οὔτε μιὰ ὥρα νὰ τοὺς διοικήσῃ. Κάθε Ἑλληνας εἶχε τὰ καπρίτζια του, τὸ θεό του

καὶ ἔπρεπε νὰ κάμη κανεὶς δευλιὰ μὲ αὐτοὺς, ἄλλον νὰ φοβε-
ρίῃ, ἄλλον νὰ κολακεύῃ, κατὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Εἰς τοὺς 1826 Νοέμβριον, σὰν ἐκατέβηκα ἐγὼ εἰς τὴν Ἐρ-
μιόνην γιὰ τὴν Συνέλευσιν, εἶχα τὸν Γενναῖον πίσω ἀφειμένον
διὰ νὰ ἐμποδάῃ τοῦ Ἰβραΐμη τὴν καταδρομὴν. Τότε ἡ ἐπαρ-
χία τῆς Καρύταινας, Καπετανέοι καὶ Πρόκριτοι, τοῦ λένε ὅτι
ἂν ἤμπορῆς νὰ ἐφχιανες τὸ Κάστρο τῆς Καρύταινας Γενναῖε,
ἤμπόρῃ νὰ φυλαχθῇ τριγύρω ἡ Καρύταινα, τὸ Φανάρι καὶ
ὄλαις ἡ μεσόγαιαις ἐπαρχίαις. Τὸν ἐκατάπεισαν τὸν Γενναῖον,
καὶ εἶπε, νὰ στείλω τοῦ Πατέρα μου νὰ πάρω τὴν γνώμην
καὶ νὰ ἰδοῦμε τί λέγει. Καὶ μοῦ ἔστειλε πεζὸν διὰ τοῦ Κά-
στρου τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τοῦ ἔδοσα τὴν ἄδειαν νὰ τὸ φτιά-
σῃ. Λαμβάνοντας τὴν ἄδειαν, ἔβαλε τῆς εὐθὺς καὶ ἐπλή-
ρωσε τοὺς καμινάρους διὰ χορίγι καὶ τοῦ ἔβγαλαν τέσσαρα
καμίνια χορίγι, καὶ ἔστειλε καὶ ἔφερε καὶ μαστόρους, καὶ
ἀρχίνησε καὶ τό-φτιανε· καὶ ἐκεῖ ὅπου ἀρχίνησε νὰ τὸ φτιά-
σῃ ἤρε τέσσαρα πέντε μάσκουλα καὶ τὰ ἐγέμιζε μπα-
ρούτι καὶ τὰ ἔρριχνε, καὶ εἰπώθη ἤρρηκε κανόνια, καὶ ἡ
φήμη οὕτως διεδίδετο. Κανέναν ἀνεγνώριμον δὲν ἄφνε ν'
ἀνέβῃ ἀπάνω διὰ τί ἦτον ὁ κόσμος προδότης. Καὶ ἀκούον-
τας ὁ Ἰμπραΐμης ὅτι ἤρε κανόνια καὶ τὰ ἔρριχνε καθημε-
ρούσιον, δὲν ἐκίνησε νὰ πάῃ, διατὶ ἐστοχάζετο ὅτι κανόνια
ἦτον. Ἐφχιασε πρῶτα ταῖς πόρταις, ἐφχιασε ταῖς στέρναις,
καὶ ἀρχινόντας ἐφτίασε καὶ ἀπὸ τὸ Κάστρο ὅπου ἦτον ἀδύνατο
κατὰ ὥρας, καὶ τότενες ἔβαλε φούρνους καὶ ἔκαμε καὶ
παξυμάδι, καὶ ἔστειλε καὶ εἰς τὴν Δημητσάνα καὶ ἐπῆρε
καὶ τρία τέσσαρα φορτόματα μπαρούτι· μολύβι ἔσιωντας
καὶ δὲν εὐρίσκονταν, ἔστειλε εἰς τὴν Ζάκυνθο καὶ ἀγόρασε
πέντε ἕξ καντάρια βολύμι, καὶ ἀγόρασε καὶ δύο κανόνια,

καὶ τὰ ἐκουβάλισε, καὶ ἤφερε μαστόρους, καὶ ἐφθιασε τὰ Λέσκα, καὶ τὰ ἐβχλλε ἀπάνω στὸ κάστρο, καὶ τότε δυναμόνοντας τὸ Κάστρο, ἡ Ἐπαρχία Φιναριοῦ καὶ Καρύταινας ἤφεραν τὰ πράγματά τους, καὶ τὰ ἔβαλαν μέσα διὰ φύλαξιν· καὶ ἐδούλευσε ὅλο τὸν χειμῶνα ἕως τὸν Ἀπρίλιον, καὶ ἐφθιασε τρεῖς καζάρμες μέσα, καὶ τὸ ἐτελείωσε τὸ μέσα. Καὶ εἰς τὸν καιρὸν, εἰς τὸν πόλεμον τοῦ Λάλα, εἶχαν δύο κανόνια φερμένα ἀπὸ τὴν Κεφαλονιά, ἦτον καρφομένα εἰς ἓνα τόπο, τὰ ἤφερε μὲ πολλὰ ἔξοδα, καὶ τὰ ἔβαλε εἰς τὸ Κάστρο. Τότενες ἔβανε φρουρὰ διακοσίους στρατιώτας.—εἶναι ἀνάμεσα σὲ δύο ποταμοὺς—εὐρέθησαν περικεφαλαίαι τῶν σταυροφόρων.—Εἶχε βάρδια εἰς ἓνα βουνὸ εἰς τὴν Τροπολιτσὰ κοντὰ, καὶ ὄντας ἔβγεναν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Τροπολιτζάν, ὁποῦ ἐπήγαιναν πανταχοῦ λεηλατῶντας εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ξάφνου ἐσκλάβωσαν—ἦτον τότε βάρδιες, ἂν ἔβγεναν Τοῦρκοι ἐδίδαν σημεῖον· τὸ κάστρο ἔδιδε σημεῖον καὶ ὀλόγυρα οἱ φαμελιές, τὰ ζῶα ἔπεφταν κατὰ τὸ κάστρο· καὶ πάλιν εἶχε βάρδια εἰς τὸ Ντερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, καὶ ὅταν ἔκαναν φανὸ εἰς τὸ βουνὸ, ἔριχναν δύο κανόνια, καὶ ἤξευραν ὅτι ἔρχοντο ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν οἱ Τοῦρκοι· καὶ ἔτσι ἐφυλάονταν ὁ λαός· διατὶ ἐπήγαιναν οἱ γεωργοί, καὶ γεωργοῦσαν τὰ χωράφια, ὅτι εἶναι φυλαγμένοι ἀπὸ τὴν περιστάσιν αἰφνήδιαν τοῦ ἐχθροῦ· διατὶ ἐπέθαναν ἀπὸ τὴν πείναν· ὅτι οἱ γεωργοί, ἂν εἶχαν καὶ κανένα βόδι, δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ κατέβουν νὰ τοὺς βοηθήσουν, καὶ τότε κατέβαιναν μὲ τὴν προφύλαξιν τοῦ κάστρου· καὶ ἡ βάρδια εἰς ἡμέρανύκτα ἦτο παντοῦ διὰ νὰ κἀνουν φανούς, καὶ ἔκτοτε δὲν ἐλεηλάτησε διόλου αὐταῖς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐμψύχωσε τὸν λαὸν πολὺ, καὶ ὀλοένα ἐδούλευαν οἱ μαστόροι μέσα, καὶ

τότενες ἕως τὸν Ἀπρίλιον ἐδούλεψε· τότε κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον ἔλαβε τὴν διαταγὴν καὶ ἐπῆγε στὴν Ἀθήνα.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Συνελεύσεως τῆς Τροιζήνος τοῦ ἐστείλαμεν τοῦ Καραϊσκάκη εἰκοσιπέντε χιλιάδες γρόσια καὶ καβαλαρία τὸν Χ. Μιχάλη μὲ 120 ἄλογα· τοῦ ἔγραφα ὅταν ἦμουν εἰς τὴν Τροιζήνα· κατὰ ταῖς σέδραις ποῦ κάνεις μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς, ἢ τοὺς ὀπλαρχηγούς θὰ φᾶς, ἢ τὸ κεφάλι σου.

Τὸν Μάιον μῆνα ἐλευθερώθηκα κ' ἐγὼ ἀπὸ τὴν Συτέλευση καὶ ἐβγῆκα ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ διελύθηκε τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐγύρησαν τὰ στρατεύματα τὰ Πελοποννησιακά· σὰν ἐβγῆκα εἰς τὸ Ἄργος, ἔστειλα διαταγαῖς εἰς ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις, ὅσαις δὲν εἶχαν τούρκους. Εἰς τὴν Μεσσηνίαν δὲν ἔστειλα, διατὶ ἦταν τὰ τρία φρούρια καὶ πάντοτε ἐμποδοῦσαν τὰ ἄρματα τὰ μεσσηνιακά τοὺς ἐχθρούς. Εἰς τὴν Τριπολιτσά ἄρῃσα τὰ γειτονικά ἄρματα ἀπὸ φόβου τοῦ Μπραίμη. Ἐστειλα διαταγὴν εἰς τὸν Μιστρά, διατὶ δὲν εἶχαν φόβον ἀπὸ τὸν Ἰμπραίμην ὁποῦ ἦτον εἰς τὴν Πάτρα· καὶ ἔστειλα εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον, εἰς Μονεμβασιάν, καὶ μοῦ ἀποκρίθησαν ὅτι νὰ φθιάσω στρατόπεδον, καὶ τότε νὰ τοὺς διατάξω καὶ ἔρχονται. Ἐγὼ ἐτράβηξα κατὰ τὴν Κόρινθον· ὁ Γρίβας ἦτον στὸ Ἀνάπλι φρουρὰ, καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ ρουμελιώταις, καὶ δὲν ἐκώησαν· καὶ εἰς τὴν Κόρινθον ἦτον ὁ Νικολὸς Τζαβέλας, καὶ ἐκράτουν καὶ ἐκεῖνοι τὰ κάστρα, τὴν Κόρινθον, καὶ δὲν ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ κάστρο, — ἔκκαμαν τὰ κάστρα κληρονομικά· καὶ ἐγὼ εὐρέθηκα εἰς τὸν λόγγου (ἄϊ. Γιώργι) τῆς Κορίνθου μὲ 250 σωματοφύλακός μου, καὶ ὁ Ζαίμης εἶχε καὶ στρατεύμα, ὁ Παναγιώτης ὁ Νοταρᾶς, καὶ ἐκύτταζαν νὰ πολεμήσουν μὲ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν Κόρινθον·

ἐγὼ τοῦ εἶπα· ἄφηστους νὰ κάθωνται, μόνε νὰ συνάξωμεν στρατεύματα νὰ βοηθήσωμεν τὴν πατρίδα· τὴν ἴδιαν ὥραν ἐβγαίνει ὁ Ἰμπραϊμης ἀπὸ τὴν Πάτρα καὶ ἐκραξε τὸν Νενέκο, καὶ ὁ Νενέκος ἐπροσκύνησε, καὶ τὸν ἔβαλε ὀμπροστά νὰ κάμῃ νὰ προσκυνήσουν, καὶ ἐπροσκύνησαν τὰ δύο μέρη τῶν Καλαβρῦτων, καὶ ἡ Πάτρα ὅλη, καὶ μέρη Βοστίτσας, καὶ ἦλθε τὸ προσκύνημα ἕως τὰ Καλάβρυτα, δύο ὥραις ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα τὴν μητρόπολιν.

Ὁ Ἰμπραϊμης τόσω ἔλκυσε πολὺ τὸν λαόν· τοῦρκος δὲν ἐχόταε οὔτε ἀστάχυ νὰ κόψῃ, καὶ ὅλα μὲ τὸν παρᾶ, καὶ τοὺς ἔδιδε προσκυνοχάρτια καὶ μέρος· καὶ ἐπροσκύνησαν ὅλοι οἱ καπιτανέοι — καὶ ἐπροσκύνησαν οἱ καπετανέοι τῶν ἀρχόντων· οἱ Πετιμεζαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπῆγαν καὶ ἐσωματώθηκαν, καὶ ὁ λαὸς ὁ ἀπροσκύνητος ἐπῆγαν εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον, καὶ ἄλλοι στὰ βουνά, καὶ ἐκλείσθησαν μέσα. Τότενες, σάν ἦταν ἀδύνατοι, ἐπῆγαν μίαν νύκτα καὶ ἐπρόδοσαν τὸν Βασίλη Πετιμεζᾶ, καὶ μόλις ἐγλύτωσε. Τότε ἔστειλε τὸν Νικολάκη τὸν ἀδελφὸ τοῦ καὶ ἦλθε καὶ μὲ εὔρηκε εἰς τῆς Κόρθος· τὰ χωριὰ καὶ μοῦ εἶπε· τρέξε νὰ πᾶμε εἰς τὸ Σπήλαιον, γιὰτὶ τότε παραδίδεται τὸ Σπήλαιον καὶ χάνεται ὅλη ἡ ἐπαρχία. Τότενες ἀποφάσισα τὸν Φῶτο ἀγιουτάντε μου, καὶ τὸν μπαϊρακτάρη μου Καραχάλιο, καὶ τοὺς ἔδωσα τοῦ Νικολάκη τοῦ Πετιμεζᾶ νὰ πᾶνε εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον· ἐγὼ ἐμάζονα τὰ Κορινθιακὰ στρατεύματα· ἐκεῖνοι ἐμπῆκον εἰς τὸ Μοναστήρι· διὰ τρεῖς ἡμέρας ἔμασα 1500 καὶ τοὺς ἔστειλα τὸν Παναγιώτη καὶ Γεωργάκη Χελιώτη, μὲ τοὺς καπετανέους τους, νὰ πᾶνε στῆς Βοστίτσας τὰ χωριὰ, καὶ ἐγὼ ἐπῆγα στὸν ἁγ. Γεώργιον, στοῦ Φονιᾶ, καὶ ἀκόμα δὲν ἤμεθα ζυγωμένοι κοντά, καὶ τὰ στρατεύματα τὰ προσκυνημένα ἐπῆραν καὶ Τούρκους

καὶ ἐπῆγαν καὶ ἐχάλασαν τὸ Διακοφτὸ καὶ ἐπῆραν σκλάβους καὶ πράγματα ἀρκετὰ· καὶ εἰς τὸ γύρισμα ἐβγήκαν ἀπὸ τὸ Μοναστήρι, τοὺς κτύπησαν καὶ ἐσκότωσαν καμιὰ σαρανταριά Τούρκους καὶ ἐπῆγαν πίσω στὸ ὄρδι, στὰ Καλάβρυτα, καὶ ὁ Μπραΐμης ἐπῆρε καμιὰ πενηνταριά καβαλαρέους καὶ ἀγνάντευε τὸ Μοναστήρι· τὸ θεώρησε μὲ τὸ κιάλι· εἶδε πῶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ πολιορκήσῃ διατὶ ἦτον τόπος κακὸς, καὶ ἐγύρισε πίσω.—ἀπὸ τοὺς σκλάβους κακοπαθήσαμεν στὴν Πελοπόννησον· εἰς τὸν Χελμὸ Τούρκοι ἐπρόδωσαν τοὺς Πετιμεζαίους.

Ἐγὼ ὄντας ἐβγήκα εἰς τὸν ἅγ. Γεώργιον, ἔγραψα γράμματα εἰς τὸν Γενναῖον καὶ εἰς τὸν Κολιόπουλον, ὅπου ἦτον συναγμένοι, καὶ ἐπειτάχθησαν εἰς τὸ Λιβάρτζι, τὴν ἐπαρχία τὴν προσκυνημένην (Καλαβρύτων), καὶ τοὺς διέταττα: τζεκοῦρι καὶ φωτιά εἰς τοὺς προσκυνημένους· καὶ ἔτσι ἐπέρασαν εἰς τὸ Λιβάρτζι. Τότε ἔστειλεν ὁ Μπραΐμης καταπαιητάδες νὰ ἰδῆ ποῦ εἶμαι καὶ τί ἀσκέρι ἔχω, καὶ ἔδωσε ἐνὸς ῥωμιοῦ 300 μπαρμπούτια διὰ νὰ μάθῃ ποῦ εἶμαι νὰ μωῦ ριχθῆ ἐπάνω, καὶ ἐγὼ τὸν ἔπιασα καὶ ἔστειλα εἰς τὴν δημοσιὰ καὶ τὸν ἐκρέμασα, εἰς τὰ Καλάβρυτα, δύο ὥραις ἀπ' ἔξω· τὸν ἐκρέμασα μὲ ἓνα χαρτί ποῦ ἔλεγε τὸ φταιξίμὸ του « προδότης τοῦ Ἔθνους » καὶ τοὺς ἄλλους δύο τοὺς ἔστειλα εἰς τὸ Μοναστήρι, εἰς τὸ μέγα Σπήλαιον, διότι δὲν ἦτον βεβαιωμένοι προδόταις, καὶ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Σπήλαιον· καὶ μαθαίνοντας ὁ Μπραΐμης ὅτι ἦλθαν στρατεύματα εἰς τὸ Λιβάρτζι, ὡς πέντε χιλιάδες, καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μὲ δύο χιλιάδες, καὶ τὸ Σπήλαιο μακρὰ ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα ὅπου ἦτον δύο ὥραις, καὶ τέσσεραις ὥραις ἦτον ὁ Κολιόπουλος μὲ τὸν Γενναῖον, τὸ ἄλλο στρατεύμα· μαθαίνοντας ὁ Μπραΐμης ὅτι ἦλθαν τὰ στρατεύματα τὰ

Καρυτινά, ἐτράβηξε διὰ Τριπολιτσᾶ καὶ Καρύταινα τὰ στρατεύματά του, καὶ ἔστειλε τὸν Ντελὴ Ἀχμέτ Πασᾶν, καὶ ἐτραβήχθηκε εἰς τὴν Πάτρα μὲ τοὺς προσκυνημένους, καὶ εἰς τὸν δρόμον ποῦ ἐπέρασε εὗρηκε τὸν κρεμασμένον, καὶ ἔβαλε καὶ ἐδιάβασε τὸ χαρτί ποῦ τοῦ εἶχαμε εἰς τὴν πλάταις καὶ εἰς τὸ στῆθος, καὶ ἔπιασε τὰ γένεια του καὶ ἐφοβήθη τὴν Καρύταινα, καὶ ἐχώρισε ὀκτὼ χιλιάδες καβαλαρέους καὶ πεζοὺς, διαλεκτὸ στράτευμα, διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὰς Ἀκοβες καὶ Λαγκάδια, νὰ κάψῃ ταῖς χώραις Δημητσάνα, Ζυγοβίσι καὶ Στεμνίτσα, ὅτι, ἔλεγε, οἱ Ἕλληες εἶναι τραβηγμένοι μὲ τὸν Γενναῖον· καὶ μαθαίνοντας ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος ὅτι ἀνεχώρησεν ὁ Δελητῆ Ἀχμέτ Πασᾶς καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Πάτρα, καὶ ὁ Μπραίμης τραβάει κατὰ τὴν Τριπολιτσᾶ, ἐγύρισαν μὲ τὸ στράτευμά τους ἵπισω καὶ ἔφθασαν τὴν προστέλα τοῦ Μπραίμης, καὶ ἔκαμαν ἕναν ἀκροβολισμόν καὶ ἐσκότωσαν καμιά δεκαπενταριά· καὶ ὁ Μπραίμης ἐτράβηξε διὰ τὴν Τροπολιτσᾶ, καὶ τὸ στράτευμα ὅπου εἶχε στελεμένο εἰς ταῖς Ἀκοβες καὶ εἰς τὰ Λαγκάδια διὰ ταῖς χώραις—ἢ Ἀκοβες καὶ τὰ Λαγκάδια ἦτον καϊμέναις, καὶ ὅ,τι ἦτον ἀκόμη τὸ ἀπόκαψε—καὶ ἐβγήκε τὸ τούρκικο στράτευμα εἰς τῆς Δημητσάνας τὸν κάμπο· καὶ ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος μὴν ἠξεύροντας ποῦ εἶχε νὰ τραβίξῃ, ἐγύρισε ὁ Κολιόπουλος καὶ πῆγε τὴν Ἡλιοδόρα, καὶ ὁ Γενναῖος ἐτράβηξε διὰ νυκτός, καὶ ἔπιασε μὲ πεντακοσίους μόνον τὴν Δημητσάνα, καὶ ἔκτισε ταμπούρια διὰ νὰ πολεμήσῃ, καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα Καρυτινὸν διεσκορπίσθη εἰς τὰ βουνά, ὅπου ἦτον ἡ φαμελιές, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν φαμελιῶν· καὶ οἱ Τούρκοι ἐπῆγαν, ἐπέρασαν ἀπὸ ταῖς φαμελιές καὶ ἐνύκτωσαν εἰς τῆς Δημητσάνας τὸν κάμπο· οἱ στρατιῶτες τοὺς ἐπῆραν

κατόπι νὰ τοὺς κλέψουν, νὰ τοὺς τουφεκίσουν, — οἱ στρατιῶ-
 τες ἔποϋταν εἰς τὰ βουνὰ — καὶ νὰ πάνε μεϊτάτη εἰς τὸν
 Γενναῖον ἢ εἰς τὸν Κολιόπουλον· καὶ ὁ Γενναῖος μὴν ἠξέ-
 ροντας ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι τριγύρω εἰς τοὺς Τούρκους,
 βλέποντας τοὺς Τούρκους εἰς τὸν κάμπο, ἀπεφάσισε διὰ
 νυκτὸς νὰ τοὺς κτυπήσῃ μὲ τοὺς πεντακοσίους, καὶ ἔτσι
 ἐκίνησε, καὶ ἐπῆγε διὰ νυκτὸς εἰς τὸν κάμπο, καὶ ἐζόγωσε
 κοντὰ εἰς τὸ στράτευμα τὸ τούρκικο, καὶ τοὺς ἔρριξε μιὰ
 μπαταριά τουφέκια, καὶ βλέποντας οἱ Ἕλληνες τὴν πα-
 ταρία τὸ πίκασαν ὅτι εἶναι ὁ Γενναῖος, καὶ τότε ἔρριξε ὁ
 πᾶσα Ἕλληνας τὴν παταρία του, ἀπ' ὅπου καὶ ἂν εὐρέθη ἀγνάν-
 τια εἰς τοὺς Τούρκους· καὶ τότε οἱ Τούρκοι ἀκούοντας ὅτι εἶ-
 ναι περιτριγυρισμένοι, ἐσυνάχθησαν εἰς τὸν κάμπο, ἔβαλαν
 βάρδιες τὴν Καβαλαρία, καὶ ἐξενύκτησαν εἰς τὸ πόδι· — οἱ
 Τούρκοι ὀκτῶ χιλιάδες — ἐτραβήχθηκε ὁ Γενναῖος καὶ ἔπιασε
 τὸν δρόμον ὁποῦ εἶναι κατὰ τὴν Δημητσάνα, διὰ νὰ ξημερώσῃ
 νὰ ἰδῆ ποῦθενε θὰ πάνε οἱ Τούρκοι, καὶ ἂν ἔρθουν κατὰ τὴν χώρα
 νὰ ἔμπῃ μέσα, ὁποῦ εἶχε τὰ ταμπούρια φθιασμένα, διὰ νὰ πο-
 λεμήσῃ. Οἱ Τούρκοι βλέποντας τὴν παταρία τῶν Ἑλλήνων,
 ἐπίκασαν ὅτι εἶναι τὰ στρατεύματα ἔποϋτον μὲ τὸν Γενναῖον
 καὶ Κολιόπουλον. Ἐφειβήθησαν καὶ γύρισαν ἔπισω κατὰ τὴν
 Τροπολιτσά· ὁ Γενναῖος μὲ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἔπεσε ἀπὸ
 κοντὰ καὶ ἐτραβίξαν οἱ τούρκοι εἰς τὸ διάσιλο τῆς Ἀλο-
 νίστενας διὰ νὰ περάσουν· οἱ Ἀλονιστιῶτες ἐξῆσαν ἐμ-
 προστὰ εἰς τὸ διάσιλο καὶ τοὺς πησοδρήμησαν εἰς ἄλλον
 δρόμον, καὶ οἱ Τούρκοι ἐπέρασαν κοντὰ εἰς τὸ Ἀρκου-
 δόρευμα, καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς πῆγαν ἀπὸ κοντὰ, καὶ
 τοὺς ἐπῆγαν ἴσια εἰς τὰ Τρίκορφα· εἰς ἐκεῖνον τὸν κυνη-
 γημὸν ἐσκοτώθησαν μερικοὶ Τούρκοι, καὶ τοὺς ἔπῃραν
 καὶ ἄλογα, καὶ ἐμπῆκαν εἰς τὴν Τροπολιτσά οἱ Τούρκοι·

Σάν ἐσυνάχθηκε ὄλο του τὸ ἀσκέρι εἰς τὴν Τροπολιτσά, ἐ-
 τράβιξεν νὰ ᾿πάγη εἰς τὰ κάστρα τῆς Μεσσηνίας, καὶ
 ὁ Γενναῖος μὲ 4000 Καρυτινοὺς τοὺς ἐπῆρε ἕως εἰς τὴν
 Μεσσηνίαν διὰ νὰ μὴ σκλαβώσουν κόσμο εἰς τὸ πέραμά
 τους, καὶ ὁ Γενναῖος ἐπῆγε ἴσια μὲ τὰ φλυτζαροκάμαρα,
 ἀπὸ τὴν Καλαμάτα δύο ὥραις, καὶ ἔκαμε στάσι· ἐγὼ μα-
 θαίνοντα, ὅτι ὁ Ἰμπραίμης ἀναχώρησε διὰ τὴν Τροπολι-
 τσά, ἐτράβιξα κατὰ τοῦ Καλαβρύτου τὰ χωριὰ, ὅπου ἦτον
 προσκυνημένα, καὶ ἔστειλα τὸν Βασίλη τὸν Πετμεζᾶ
 κατὰ τὸν Ἅγιον Βλάση, τὰ χωριὰ τὰ προσκυνημένα, μὲ
 1500, διὰ νὰ πάρη τὰ προσκυνοχάρτια καὶ νὰ στείλῃ
 τοὺς προίχοντας, καὶ νὰ τοὺς δώσω προσκυνοχάρτι τοῦ
 γένους· τὴν ἴδιαν ὥραν ἦλθαν καὶ 500 Ἀργεῖοι, καὶ τοὺς
 ἔστειλα στὸν Βασίλη Πετμεζᾶ· κεφαλὴ αὐτῶν εἶχε ὁ
 Τσόκρης, τὸν Νέζον, καὶ τὸν Γυναικιδελφόν του· καὶ ἔπιασε
 τὸν Ἅγιο Βλάση καὶ μοῦ ἔστειλεν τὰ προσκυνοχάρτια.

Τότενες εἶμεθ εἰς τὸ σπήλαιον ἐγὼ, ὁ Λόντος, οἱ Πε-
 τμεζαῖοι ὄλοι, Λεχουρίτης, Σωτήρ Θεοχαρόπουλος, καὶ
 Μπενιζέλος Ροῦφος. Ἦτον καὶ τὸ χηρευάμενον στράτευμα
 τοῦ Γιάννη Νοταρᾶ μὲ τὸν Λόντο. Τοὺς εἶπα: ἄητεστε νὰ
 πᾶμε εἰς τὰ προσκυνημένα χωριὰ, καὶ νὰ τραβήξωμεν κατὰ
 τὴν Πάτρα. Αὐτοὶ μοῦ εἶπαν, ὅτι τράβα ἐμπρὸς καὶ αὖ-
 ριον ἐρχόμεθα, καὶ ἔμειναν ἕως 400 εἰς τὸ Μοναστήρι. Ἐγὼ
 ἐπῆρα τοὺς ἐδικούς μου καὶ ὁ Γκολφῖνος Πετμεζᾶς 400
 καὶ ἐπήγαμε εἰς ἓνα χωριὸ λεγόμενον Πατζάκου· ἔστειλα
 εἰς τὰ προσκυνημένα χωριὰ νὰ μοῦ στείλουν τὰ προσκυ-
 νοχάρτια τῶν Τούρκων καὶ νὰ τοὺς δώσω τοῦ ἔθνους. Πρὶν
 νὰ κινήσω διὰ τὰ προσκυνημένα χωριὰ, ὅπου ἦμουν εἰς τὸν
 Ἅγιον Γεώργιον, ἔγραψα ἓνα γράμμα εἰς τὴν Κυβέρνησιν
 καὶ τῆς ἔλεγα: νὰ μὲ στείλουν στρατεύματα, πολεμοφόδια

διατί ἡ Πατρίς κινδυνεύει ἀπὸ τὸ προσκύνημα, καὶ ἂν ἤξεύ-
 ρετε καμμιά μηχανή νὰ τρέφονται μὲ τὸν ἀέρα τὰ στρα-
 τεύματα σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ τὴν στείλετε· ἂν ἤξεύ-
 ρετε ὅτι εἶναι καμμιά μηχανή νὰ κάνῃ τὸ χῶμα μπαροῦτι
 καὶ ταῖς πέτραις μολύβι, στείλετέ μου τὸν μηχανικὸν διὰ νὰ
 τὸ κάμωμεν· ἐπειδὴ καὶ ἀκόμη τέτοια ἐφεύρεση δὲν τὴν
 ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι, σᾶς λέγω στείλετέ μου ὅλα αὐτά. τὸ
 γράμμα τὸ ἔδωσα ἐνὸς Καλογήρου καὶ τὸν ἐπιφόρτησα
 νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τὴν Κυβέρνηση διὰ τὸν κίνδυνον τῆς Πα-
 τρίδος. Ὁ καλόγερος ἐπῆγε εἰς τὸ Ἀνάπλι καὶ τοὺς εἶπε
 νὰ συναχθοῦν εἰς τὸ Βουλευτικὴ νὰ τοὺς διαβάσῃ ὅσα ἦτον
 ἐπιφορτισμένοι νὰ τοὺς εἰπῇ ἀπὸ μέρος μου· ἔτσι ἐσυνάχ-
 θηκαν, ἐδιάβασαν τὸ γράμμα· τοὺς εἶπε ὅσα τοῦ εἶχα πα-
 ραγγολῆ νὰ εἰπῇ στοματικῶς. Ἐνας βουλευτὴς εἶπε·
 τί τὰ θέλει τὰ πολεμοφόδια, αὐτὸς ἔχει πενήντα ἀνθρώπους·
 Ὁ καλόγερος τοὺς ἐβεβαίωσε ὅτι ἔχω 4,000, πλὴν δὲν
 τὸν ἐπίστευσαν. Ἔστειλε τὸ Βουλευτικὸ τὸν Ἀναγνώ-
 στην Ζαφειρόπουλον ἀπὸ τὸ Ζυγοβύτση καὶ τὸν Ἀναγνώστη
 Παπκαγιανακόπουλον διὰ νὰ ἰδοῦν τὴν κατάστασιν τῶν
 στρατευμάτων καὶ τῶν ἐπαρχιῶν· αὐτοὶ ἦλθαν εἰς τὸν
 Ἅγιον Γεώργιον· τοὺς εἶπα· ὅτι ἡ Πατρίς μας κινδυνεύει
 μὲ εἶπαν τὰ ὅσα ἦτον ἐπιφορτισμένοι νὰ μὲ εἰποῦν· νὰ
 καταίβω εἰς τὸ Ἄργος νὰ ἐνωθοῦμεν καὶ ἔπειτα νὰ κινή-
 σουν ὅλοι πανστρατιᾶ. Ἐγὼ ἂν τοὺς ἤκουα καὶ ἐπήγαινα
 εἰς τὸ Ἄργος, ἡ Πατρίς ἐχάνετο· διατί αἱ περισσότεραις
 ἐπαρχίαις ἤθελαν προσκυνήσει ἀκούωντας ὅτι ὁ Κολο-
 κοτρώνης πάει κατὰ τὸ Ἄργος. Τοὺς εἶπα· νὰ πᾶτε πίσω
 νὰ τοὺς εἰπῆτε στοματικῶς, καὶ τὸ κάμνω καὶ διαγράφου·
 ὅτι νὰ κινήθω ὅσοι βαστοῦν ἄρματα καὶ πιστεύουν
 Χριστὸ καὶ ἀγαποῦν τὴν Πατρίδα· Κρήτες, Ἀἰθαλιώ-

ταις, ὅ,τι εἶδος στρατεύματα καὶ ἂν ἦτον, καὶ ἄς ἐλθοῦν νὰ ἀπαντήσωμεν καὶ αὐτὸν τὸν μεγάλον κίνδυνον, καὶ ἐγὼ γίνομαι μικρότερος ἀπὸ ὄλους· νὰ μοῦ στείλουν καὶ πολεμοφόδια καὶ διὰ ζωοτροφίαις θὰ κάμω ὅ,τι ἤμπορέσω· μὲ νερὸ καὶ μὲ τὰ λείψανα τῶν προβάτων εἰμποροῦμεν νὰ περάσωμεν.—Ἐπῆγαν καὶ οὔτε ἀπόκρισιν μοῦ ἔδωσαν οὔτε ζωοτροφίαις, οὔτε πολεμοφόδια, οὔτε χαρτὶ νὰ γράφω δικταγαίς, οὔτε τοῦλάχιστον ἓνα πρηγορητικὸ γράμμα δὲν ἔστειλαν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ ἀμπαντονάρησαν καὶ ἐμένα καὶ τὸν λαὸν τῆς Πελοποννήσου. Σὺν εἶδα αὐτῆ τους τὴν ἀδιαφορία ἐκίνησα διὰ τὸ Μέγα Σπήλαιον καὶ ἐνέργησα ὅσα εἶπα προτῆτερα.

Ὁ Ντελῆ Ἀχμέτ πασᾶς ἀπὸ τὴν Πάτρα ἐβγήκε, ἐπλάκωσε μὲ τὰ προσκυνημένα στρατεύματα τοὺς Κορινθίους καὶ μέρος ἀπροσκυνητῶν Βοστιτζάνων εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευῆ, καὶ ἐσκότωσε περίπου τῶν 100 Ἑλλήνων—οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὴν Κόρινθον, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Χελιώτης—ἐσκοτώθηκαν καὶ δύο καπετανεῖοι καλοί· ὁ πασᾶς ἐγύρισε εἰς τὴν Πάτρα. Ὅταν ἐβγήκα εἰς τοὺς Πετζάκους, ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτρα οἱ προσκυνημένοι καὶ εἶπαν τοῦ Πασᾶ, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἔχει ὀλίγους στρατιώταις καὶ ὁ Βασίλης Πετιμεζᾶς, καὶ νὰ ἔρθουν νὰ μᾶς χαλάσουν· ὁ Ντελῆ Ἀχμέτ Πασᾶς ἐδέχθηκε τὴν γνώμην τους, ἐκίνησε μὲ 6,000 Τούρκους, καὶ ὁ Νενέκος μὲ 2,000 προσκυνημένους Ἑλλήνας. Ἦλθαν εἰς ταῖς Λάπατες, 3 ὥραις μακρὰ ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦτο ὁ Πετιμεζᾶς, καὶ μιὰ ὥρα ἀπὸ ἐμένα. Εἶχα γράψει εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον νὰ ἐλθοῦν ὁ Λόντος, Σ. Θεοχαρόπουλος, Ν. Πετιμεζᾶς, Λεχουρίτης, καὶ μοῦ ἔλεγαν: σήμερον, αὔριον· καὶ ἀκόμη δὲν ἦτον φερμένοι. Ἐνας καπετάνιος ἀπὸ τοὺς προσκυνημένους

ἐκίνησε ἀπὸ τὸ ἴδιον χωριό, ὅπου ἤμουν ἐγὼ, ἀπὸ τοὺς Πετζάκους, ἐπῆγε εἰς τοὺς Τούρκους· εἶπε: ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εὕρσκεται μὲ μόνον 400 εἰς τοὺς Πετζάκους καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν κτυπήσωμεν. Ἀκούοντας ὁ Πασᾶς τοῦ καπετανίου τὰ λόγια εὐθὺς τὸ βράδυ ἐτύναξε ὄλους τοὺς καπετανέους νὰ κάμουν συμβούλιον διὰ νὰ ἐλθοῦν νὰ μὲ βαρέσουν. Ἐκεῖ ὅπου ἐτυνάχθησαν ὠμίλησε ὁ Πασᾶς καὶ τοὺς· εἶπε: ὅτι μοῦ ἤλθε εἰδήσις ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εἶναι εἰς τοὺς Πετζάκους μὲ 400 καὶ νὰ πᾶμε νὰ τὸν κτυπήσωμεν· ἓνας καπετανίος προσκυνημένος λεγόμενος Σταμάτης Μποτικώτης εἶπε δὲν πᾶμε εἰς τοὺς Πετζάκους· ἐμεῖς ἓνα βασιλέα ἔχομε δὲν πᾶμε νὰ τὸν χαλάσωμε καὶ αὐτόν· τοῦ τὸ εἶπαν τοῦ Πασᾶ καὶ ὁ Πασᾶς ἐγέλασε, καὶ τοὺς εἶπε: ποῦ θέλετε λοιπὸν νὰ πᾶμε νὰ βαρέσωμε; ὁ ἴδιος καπετανίος ἀπεκρίθηκε ὅτι νὰ πᾶμε νὰ κτυπήσωμεν τὸν Πετιμεζᾶν ὅπου εὕρσκεται μὲ 2,000 εἰς τὸν Ἅγιον Βλάση. Ἐτῆς ἔμειναν μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ πᾶν νὰ κτυπήσουν τὴν νύκτα τὸν Β. Πετιμεζᾶ.

Δύο ἀδελφία ἀπὸ τοὺς προσκυνησμένους κόβουν καὶ μοῦ λέγουν: ὅτι θὰ ἔλθουν ἐπάνω σου· ἐγὼ, καὶ δὲν τὸ εἶπα τῶν Ἑλλήνων, ἀφίνω τὸν ἀγιουτάντε μου καὶ Οἰκονομόπουλον ἀπὸ Στεμνίτσαν καὶ τὸν Καραχάλιο μπαϊρακτάρι μου, καὶ τοὺς ἄφηκα εἰς τὸ χωριό, καὶ τοὺς εἶπα, βγαίνω ἔξω νὰ κοιμηθῶ,—καὶ τὸ χωριό ἦτον δυνατὸ νὰ πολεμήσῃ—μὲ τὸν στοχασμό: ἂν ἤμην ἔξω τοὺς βγάνω, ἂν δὲν εἶμαι δὲν ἔρχονται εἰς βοήθεια μου, καὶ ἔτῆς ἐβγήκα εἰς τὸ κεφάλη τοῦ χωριοῦ, εἰς ἓνα καταράχι, καὶ ἐστάθηκα καρπούλι, θάρδια, ὅλη τὴν νύκτα μὲ 10 νομάτους· καὶ οἱ Τούρκοι ἐξημερώθησαν στὸν Ἅγιον Βλάση, στὸν Βασίλη τὸν Πετιμεζᾶ, καὶ εἰς τοὺς Ἄρ-

γείους, καὶ ἔκαμαν ὀλίγον ἀκροβολισμὸν, καὶ ἀνεχώρησαν οἱ ἴδιοί μας· αἵματα δὲν ἐχύθησαν εἴτε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος εἴτε ἀπὸ τὸ ἄλλο· καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἀνεχώρησαν διὰ τὸ Ἄργος· ὁ Βασίλης Πετμεζᾶς δὲν τοὺς εἶδε· οὔτε ἐγὼ· ἐτιζὶ ὁ Βασίλης ἔμεινε εἰς ταῖς θέσαις, Ἅγιον Βλάση, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπίστρεψαν εἰς τὴν Πάτραν μ' ὅλους τοὺς προσκυνησμένους. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθεν ὁ Λόντος, ὁ Νικολάκης ὁ Πετμεζᾶς, ὁ Θεοχαρόπουλος, ὁ Ροῦφης, ὁ Λεχουρίτης μὲ τοὺς τετρακοσίους ποῦτον εἰς τὸ Μοναστήρι, καὶ ἐγὼ ὀρδινιαζόμενα ἀπὸ τοὺς Πετσακούς νὰ φύγω, γιὰτὶ δὲν ἤξευρα ποῖοι οἱ προσκυνημένοι καὶ ποῖοι ὄχι, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Κερπινή ποῦ ἔναι δυνατώτερος ὁ τόπος· καὶ ὁ Λόντος μοῦ εἶπε μὲ τοὺς ἄλλους: Γέροντά μου νὰ κάτσομε ἐδῶ· τοὺς εἶπα: εἶσθε ὅλοι ἄπιστοι καὶ δὲν ἤξεύρω τί νὰ κάμω· ἐγὼ ἀναχωρῶ νὰ κάμω στράτευμα ἐδικό μου, καὶ ἐσεῖς μείνετε στὴν θέση τὴν ἐδικὴν μου. Πηγαινάμενος εἰς τὴν Κερπενή, ἔστειλα τὸν ἀγιουτάντε μου τὸν Φοτάκο, καὶ ἐπῆγε γυρεύοντας διὰ νὰ φθάσῃ ὁ Γενναῖος καὶ ὁ Κολιόπουλος· καὶ ὁ Γενναῖος ἦτον εἰς τοῦ Φρετζάλη, καὶ ὁ Κολιόπουλος ἐσύναξε στρατεύματα καὶ σὲ 5 ἡμέραις ἔφθασαν μὲ 5 χιλιάδες. Μαθαίνοντας ὁ Λόντος καὶ ἡ συντροφιά του ὅτι ἔφθασαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μου, ἀναχώρησαν διὰ τὸ Ἄργος, καὶ ὄχι ὅτι ἔφθασαν τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μου, ἀλλ' ἔμαθαν ὅτι ὁ Δελῆ Ἀχμέτ Πασᾶς ἐπήγαινε νὰ συνάξῃ τὴν σταφίδα· ἀφοῦ ἀπελπίσθησαν νὰ συνάξουν αὐτοὶ τὴν σταφίδα τότε ἀνεχώρησαν, ἐπειδὴ διὰ αὐτὸ ἐκεῖ ἐκάθοντο. Ἄπλωσα τὰ στρατεύματα εἰς τὰ προσκυνημένα χωριά, καὶ ἔκαμα διαταγαῖς: ὅτι ὄγιο χωριὸ δὲν γυρίσῃ πίσω εἶναι τὰ σπήτιά του καίμενα, τὰ

ἀμπέλια τους καϊμένα, θὰ τοὺς ἀφανίσω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς καὶ ὅτι ἀν' ἐπιστρέψῃ, τὸ ἔθνος θὰ τοὺς συγχωρήσῃ, καὶ ἄλλα περισσὰ, φοβέrais. Ἐὰν στοχασθῆτε ὅτι ὁ Ἰμπραίμης θὰ σᾶς δώσῃ ἀπὸ 500 νὰ φυλάτε τὰ χωριά σας, εἴσθε γελασμένοι, διατί δὲν ἔχει τόσο στράτευμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος θὰ φεύγουν ἐκεῖνοι καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο θὰ ἐρχόμεθα ἡμεῖς νὰ καῖμε, καὶ νὰ σκοτόνουμε. — Λαμβάνοντας ταῖς προσταγαῖς, ταῖς εἰδείξαν τοῦ Ἰμπραίμη, καὶ εἶπε, ὅτι ἐγὼ θὰ δείξω πόλεμον τοῦ Κολοκοτρώνη· καὶ ἔτζι ἐγύρισαν ὀπίσω τὰ χωριά, ὅποῦ ἦτον προσκυνημένα, καὶ ἐπέρναμε ὀπίσω τὰ προσκυνοχάρτια, καὶ τοὺς δίδαμε τοῦ ἔθνους, καὶ ἔτζι ἐγύρισαν ὀπίσω εἰς τὰ χωριά τους διὰ νὰ μὴ τοὺς κάψουν τὰ σπίτια τους. Καὶ ἐτράβιξα μὲ 8000, καὶ ἐτραβίξαμε κατὰ τὴν Βοστίτζα, καὶ βιένοντας στὴν Βοστίτζα ἀγνάντια στὰ ψηλώματα, ἐβγάλαμε ἀνθρώπους νὰ τοὺς πλανέσωμε διὰ νὰ εὐγοῦν εἰς πόλεμον. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ πολεμήσουν, ἀλλὰ νὰ τρυγήσουν καὶ εἰς τὴν ἄκρῃ τοῦ κάμπου εἶχαν τὴν καβαλλάρια τους διὰ νὰ μὴν κατεβαίνουμε· καὶ ἐκαθήσαμεν δύο ἡμέρας καὶ ἐπροκάλεσα, καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν τὸν νοῦν τους διὰ πόλεμον· βλέποντας ὅτι ἡμεθα ἄχρηστοι καὶ δὲν ἔχομε καὶ προβιζιόνες νὰ σταθοῦμε ἐκεῖ, ἐπῆρα τὸν Γενναῖον μὲ τὸ μισὸ στράτευμα, καὶ ἐτράβιξα εἰς τὸν Ἅγιον Βλάσση, καὶ τὸν Κολιόπουλον, Μελετόπουλον, Πετιμεζάδαις, τοὺς ἄφηκα Πάτρας καὶ Βοστίτζας χωριά. Πηγαινάμενος εἰς τὸν Ἅγιον Βλάσση, λαβαίνοντας ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸ φρούριο τῆς Καρίταινας, καὶ λέγει: ὅτι ἡ Μεσσηνία πραγματεύεται νὰ προσκυνήσῃ—τὸν Νικήτα εἶχα ἀφίσει στὴν Μεσσηνίαν μὲ στράτευμα καὶ οἱ στρατιώταις τοῦ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πείναν—μόνον νὰ φθάσετε τὸ γλιγωρότερον νὰ μὴν

πάθουμε καμμία. Ἄφηκα τὸν Γενναῖον, καὶ ἐπαράγγειλα καὶ τοῦ Κολιόπουλου νὰ σταθοῦν νὰ παρατηροῦν τὰ κινήματα τοῦ Δελῆ Ἀχμέτ Πασσᾶ, καὶ τὸ προσκύνημα, ποῦ ἀρχίνησαν εἰς τὴν Γαστούνη, καὶ Πύργον, καὶ ἐγὼ ἀνεχώρησα μὲ διακοσίους σωματοφύλακας. — Ὁ Πασσᾶς ἀπὸ τὴν Πάτρα συναρᾶζει τὰ στρατεύματα, καὶ τοὺς προσκυνημένους, καὶ πάει κατὰ τὸ Κολιόπουλο εἰς τὴν Καυκαριάν, δυνατὸς τόπος—μόνον ἓνα ἔκαμε ὁ Κολιόπουλος, ὅπου δὲν ἔδωσε εἰδήσιν τοῦ Γενναίου, ποῦ ἦτον 6 ὥραις μακρὰ· πλὴν ὁ Κολιόπουλος δὲν ἐνόμισε ὅτι πάνε ἀπάνω του οἱ Τούρκοι—καὶ ὡς ἐπήγειναν ἀπάνου του ἔκαμε ἓναν πόλεμον δυνατὸν. Ἐσκοτώθηκαν ὡς 150 Τούρκοι, καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδικούς μας δὲν ἔπαθε κανεὶς τίποτε· ἦτον μὲ τὸν Κολιόπουλον ὁ Χρῆστος Φωτομάρας, ὁ Μελετόπουλος, ὁ Νικ. Πετμεζᾶς καὶ ἄλλοι, ἦτον 2000, καὶ οἱ Τούρκοι 8000· καὶ ἔτσι ἐτράβηξε πάλιν ὁ Πασσᾶς Δελῆ Ἀχμέτης καὶ ἐκατέβη εἰς τὴν Πάτραν καὶ εἰς τὴν Γαστούνην· ἔκαμε κατὰ τὴν Δίβρην, ἀμέσως καὶ ἡ Δίβρη καὶ τᾶλλα γωριὰ ἐπροσκύνησαν. Ἀφοῦ ἔμαθεν ὁ Γενναῖος, ποῦ ἦτον εἰς τὸ Λιβάρτζι ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τῶν προσκυνημένων, καὶ ἐστρατοπεδεύθη εἰς τοὺς παραλόγγους, ἀπέναντι τοῦ στρατοπέδου τοῦ Τούρκου μίαν ὥραν μαζὺ ἦτον καὶ ὁ Χρῦσανθος τὸ Σισινόπουλο καὶ ὁ Θάν. Κουμνιώτης· βλέποντας οἱ Τούρκοι τὸν Γενναῖον σηκώθηκαν καὶ ἐτράβηξαν κατὰ τοῦ Λάλα· ἔστειλεν ὁ Γενναῖος κοντὰ τοὺς διάφορα σώματα καὶ ἐκτυπιῶνταν, καὶ ἐβάρησαν τὴν πισινέλα τοῦ τούρκου, καθὼς ἐκτυπήθηκε καὶ μ' ἓνα μπουλοῦκι εἰς τὸ γεφύρι τῆς Νεμούδας. Εἰς αὐτὸν τὸν ἀκροβολισμὸν ἐσκοτώθηκαν 40 Τούρκοι, πέντε ἐπιάσθηκαν, καὶ τρεῖς Ἕλληνες ἐσκοτώθηκαν· ἐτράβηξεν ἐκεῖ ὁ Πασσᾶς βιαίως ἀπὸ Γαστούνην καὶ Πά-

τρα, ὁ δὲ Γενναῖος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Δίδωρον διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς προσκυνημένους· καὶ νὰ τοὺς γυρίσῃ εἰς τὸ ῥωμαϊκόν, καθὼς καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ ἔθνος καὶ αὐτοὶ καὶ ὅλα τὰ πέριξ χωρία. Ἐπροσκύνησε καὶ ὁ Πύργος, καὶ τοὺς ἔγραψε δύο γράμματα ὁ Γενναῖος, καὶ ὅμι μόνον δὲν ἤκουσαν, ἀλλ' ἐπροσκάλεσαν καὶ τοὺς ἐπαρχιώτας τοῦ Φαναριοῦ νὰ προσκυνήσουν καὶ αὐτοὶ. Ὅθεν ἐβιάσθη ὁ Γενναῖος διὰ νὰ πάγῃ νὰ κάμῃ μερικαῖς ζημίαις, ἔκαψε σπήτια διὰ νὰ παρδειγματισθοῦν καὶ ἄλλοι πρὸς σωφρονισμόν.

Ἐγὼ ἐτράβιζα, ὡς εἶπα, καὶ ἐπέρασα τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτου, Καρύταινας καὶ Λεονταριοῦ καὶ ἐπέρασα στὴν Μεσσηνίαν, ὅπου ἦτον ὁ Νικήτας, εἰς τὸ χωριὸν Ζαθάζικα, κάτω εἰς τὰ κλύβια, στὴν Καλαμάτα δύο ὥραις. Καὶ εἰς τὸν πηγαϊμό μου ἐμάζευα στρατεύματα καὶ ἐγινήκαμε ὡς χίλιοι Ἀρκαδιανοὶ, Ἀνδρουσσανοὶ, ἢ Μηλακιώταις· διὰ τρεῖς ἡμέρας χίλιοι· τροφαῖς δὲν εἶχα, ἐδιάταξα τὰ χωριά καὶ ἐπῆρα διακόσια πινάκια γέννημα καὶ χίλιον σφαχτὰ διὰ τὸ στράτευμα. Οἱ Πατραῖοι, οἱ Καλαβρυτινοὶ καὶ μέρος Φαναρίταις, ὅπου ἦτον προσκυνημένοι, γράφουν τοῦ Ἰμπραήμι νὰ μὴ μᾶς τυραννάῃ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡμεῖς ἀπὸ τὸ ἄλλο ἢ Καρύταινα· ὅτο ἢ Καρύταινα ζωντανὴ δὲν ἡσυχάζομεν· τὸ προσκύνημά μας δὲν ὠφελεῖ. Ὁ Ἰμπραήμης ἐπῆρε ἓνα μέτρο, καὶ ἔστειλε τὸν Κεχαγιάτου μὲ χιλίους μὲ τσεκούρια καὶ μὲ ἄρματα καὶ ἔστειλε ἰστὴν Μεσσηνίαν νὰ βάλουν φωτιὰ καὶ τσεκούρι· ὅσα δὲν ἐκκλόνταν νὰ βάνῃ τσεκούρι, ἐλαιῶνες, συκαῖς, μουριαῖς· ἔστειλε καὶ πέντε χιλιάδας καθλαραῖους γιὰ νὰ στέκουν εἰς τὴν ἄκρην, ἵστοὺς κάμπους νὰ μὴν καταβαίνουν οἱ Ἕλληνας καὶ τοὺς πολεμοῦν. Καὶ ἡ ζωὴ σου, ἔλεγε ἰστὸν Κεχαγιᾶ, θὰ μὲ πληρώσῃ τὴν ζωὴν ὅποιουδήποτε φονευθῇ· διότι δὲν

σὲ στέλνω νὰ πολεμήσης, ἀλλὰ νὰ καύσεις. Καὶ ἐκεῖνος ἐσύναξε τὸ στράτευμα καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Ζάχαρο, τὸ λοιπὸ τοῦ τοῦ ἔμεινε· καὶ ἐπρόσταξε νὰ συναχθοῦν ἡ προσκυνημέναις ἐπαρχίαις νὰ πάν' νὰ χαλάσουν τὴν Καρύταινα· τοῦ Κεχαγιᾶ τοῦ τοῦ ἔδωκε μίαν προσταγὴν νὰ στείλῃ νὰ προσκυνήσουν εἰς τοὺς Μεσσηνίους, εἰμὴ καὶ δὲν προσκυνήσουν νὰ ἀρχίσῃ τὸ ἔργον του, καὶ τὴν προσταγὴν τὴν ἔδωσε εἰς δύο σκλαβωμένους Γαττουναίους σκλάβους καὶ τὴν ἤφεραν ἐκεῖ ὅπου ἔντεσα καὶ ἐγώ. Διαβάζοντας τὴν προσταγὴν ποῦ ἦτον τόσον σφοδρὰ, τοῦ ἀποκρίθηκα : ὄχι ἀπὸ μέρος μου, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας : δεῖ αὐτὸ ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρπόφορα δένδρα μας δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιόνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι ὅπου ἐναντιόνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβόνεις· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπήτια ποῦ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἀπάνω στήν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμε· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσεις καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆς ποῦ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια γῆ μένει δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ πάντα θὰ πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου· βγάλλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου. Λαβαίνοντας τὴν ἀπόκρισιν ὁ Κεχαγιᾶς, τῆς εὐθύς ἔβηλε τὸ ἔργον του φωτιᾷ καὶ τσεκούρι. Καὶ ἡμεῖς τὸ κεντήσαμε τὸ στράτευμά του εἰς πόλεμον, καὶ αὐτοὶ δὲν ἐκινίονταν εἰς πόλεμον, μόνον τὸ ἔργον τους. Καὶ πάντες τὴν νύκτα μερικοὶ Ἕλληνες καὶ ἔπιασαν τέσσαίρους Βουλγάρους ζωντανούς καὶ τοὺς ἐξέ-

τασα και μου ειπαν την προσταγή να μην κάμουν πόλεμον μόνε να κυτάξουν την δουλειά. Εγώ τότενες επέρασα εις τὸ Ἄρμυρὸ και ἐκεῖ ἐσυνομίλησα με τοὺς Καπιταναίους και ἄλλους Μανιάταις, να βροῦμε ἓνα καικι, να στείλωμε εις τοὺς Ναυάρχους τὸ γραμμα τοῦ Ἰβραήμι και τὴν ἀπόκρισι τοῦ λαοῦ, ὅπου ἦτον ἀνοιχτὰ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Μεσσηνία, ἢ ὅπου τοὺς βροῦν. Καὶ εἶχε ὁ Παναγιώτης Καπεταναῖος Γιανέας μία σκαμπάβια και τῆς δώκαμε δέκα πέντε τάλλαρα και τὰ γράμματα και ἓνα γράμμα μου· και ἔλεγα· ἰδοῦ τί κάνειι ὁ ἐχθρὸς τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ἐπῆγε γυρεύοντας ὄθεν τοὺς εὔρη. Καὶ ἐγὼ ἐτράβιξα και ἐπῆγα με τὸν Μούρτσινο και εἶπα· τί κάνετε ἀδέλφια; να πιάσωμεν τὸν Ἄρμυρὸ ποῦ ἔχω και χιλίους στρατιώτας Πελοποννησίους· και ἔτσι ἐσυνάχθησαν και ἐκίνησαν, και ὁ Ἀναστάσις Μαυρομιχάλης και ἄλλοι καπετανεοὶ τῆς Μάνης και ἐπῆγαν εις τὸν Ἄρμυρὸ. Τὴν ἴδια ἡμέρα ἔλαβα ἓνα γράμμα ἀπὸ Καρύταινα ἀπὸ τὸν Βασίλη Ἀλωνησιώτη· ὅτι τὸ Φανάρι ἀρχίζει να προσκυνῆ, μόνε πάρε μέτρα. Τῆς εὐθὺς ἔκραξα τὸν Μούρτσινο και τοὺς καπετανεοὺς και τὸν Νικήτα, και ἐγὼ πέρνω διακοσίους να περάσω ἀπὸ τὴν Καρύταινα, Λιωντάρη να μάσω στρατεύματα να πάω κατὰ τὸ Φανάρι, να ἔχω και ἔγνοια ὅτι ὁ Ἰβραήμης ἦτον εις τὴν Ζάχαρο και ἐσύναζε στρατεύματα· και ἔτσι σὲ εικοσιτέσσαρες ὥραις εὔρεθηκα στὴν Καρύταινα, και ἔστειλα στρατεύματα κατὰ τὸ Φανάρι· ἡ μὲν Σκαμπάβια ἔντεσε να εὔρῃ τὴν Γαλλικὴν ἀρμάδα και δίνοντας τὰ γράμματα τοῦ Ναυάρχου τοῦ Γάλλου, ἔκαμε συνιάλο και ἐμαζώχθησαν και οἱ τρεῖς Ναυάρχοι και ἐδιέβασαν τὰ γράμματα και δὲν ἐπίστευσαν, ὅτι εἶναι ἀληθινὸ ἐκεῖνο ὅπου κάνειι ὁ Μπραήμης· γιατί αὐτοὶ τοῦ εἶχαν στεί-

λει πρώτα νὰ παύσῃ τὸν πόλεμο, πλὴν ἐκεῖνο τὸ σκυλί δὲν ἄκουε καὶ ἐτήρας τὴν ἔχθρα, τὸ πάθος ὁποῦ εἶχε εἰς τοὺς Ἑλληνας. Τότε ἔκραξαν τὸν ἀείμνηστον καὶ μακαρίτην Ἀμιλτον καὶ μία Φραντσέζικη καὶ Ῥούσικη φρεγάδα, καὶ ἦλθαν εἰς τὸ Ἀρμυρὸ νὰ ἰδοῦν ἂν τὰ γραφόμενα ἦτον ἀληθινά. Καὶ ἦλθαν εἰς τὸ Ἀρμυρὸ καὶ ἐβγῆκαν καὶ εὗρῆκαν τοὺς καπετανέους ποῦ ἦτον μεινεμένοι ἐκεῖ. Ἀπὸ τὸ Ἀρμυρὸ ἕως εἰς τὴν Καλαμάτα εἶναι μιά-μισὴ ὥρα ὁ τόπος ποῦ ἔκοβαν καὶ ἔκαιαν, καὶ οἱ καπιτανέοι τοὺς ἐδειχναν τὸ τί κάνει ὁ Ἰβραήμης. Ἐμβῆκαν σὲ τρεῖς φελούκαις οἱ τρεῖς κομαντάντιδες καὶ ἐβγῆκαν εἰς τῆς Καλαμάτας τὸ ποτάμι, ποῦ εἶναι ἀπὸ τὸ Ἀρμυρὸ ὥρα μιά-μισή, καὶ ἔκραξαν τὸν Κεχαγιὰ καὶ τοῦ εἶπαν, νὰ παύσῃ τὴν φωτιά καὶ τὸ τσεκούρι, καὶ αὐτὸς τοὺς ἀπεκρίθηκε, ἡ προσταγή μου εἶναι νὰ καίω καὶ νὰ κόβω, ἀπὸ τὸν ἀνώτερόν μου. — Διατί ἡ τρεῖς δυνάμεις τοῦ ἔστειλαν γράμμα νὰ κάμῃ ἀνακωχή, καὶ αὐτὸς κάνει πρᾶγμα ποῦ δὲν εἶναι πρᾶγμα τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. — Ἐγὼ δὲν τὸ ἐξεύρω αὐτὸ, τὴν προσταγή τοῦ ἀνωτέρου μου κάνω, καὶ οἱ Ναύαρχοι καὶ ὁ Ἰβραήμης ἄς κάμουν ὅ,τι θέλουν· καὶ τότε ἀνεχώρησαν οἱ κομαντάντιδες καὶ εὐθὺς ἔκαμαν πανιά καὶ ἐπῆγαν εἰς τοὺς Ναυάρχους, καὶ τοὺς ὠμολόγησαν τί εἶδαν καὶ ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Κεχαγιὰ τοῦ Ἰβραήμη. Καὶ τότενες ἀπεφάσισεν ὁ γενναϊότατος Κόδριγκτων καὶ οἱ γενναϊότατοι Ῥούσσοι καὶ Γάλλοι καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ Νιόκαστρο, καὶ τοῦ ἔκαψαν τὴν ἀρμάδα· καὶ τότενες ὁποῦ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ναβαρίνο νὰ ἤθελε εὐρεθῶν καὶ δύο χιλιάδες Ἑλληνας ἤθελαν σκοτώσουν ταῖς δεκαπέντε χιλιάδες Τούρκους· γιατί ἔμεναν εἰς ἀπελπισίαν καίοντας τὴν ἀρμάδα. Καὶ τότενες ἔπαυσε καὶ τὴν φωτιά, καὶ ἀναχώρησε διὰ τὸ Νιόκα-

στρο· και ὁ Ἰβραήμης ποῦ ἦτο στρατοπεδευμένος, και νὰ πάη στην Καρύταινα, ἦλθε στὸ Ναβαρίνο, και τότες ἔπαυσε ὁ θυμὸς τοῦ πολέμου, σιὸν Ὀκτώβριον μῆνα. Ἐκείνην τὴν χρονιά ἔδωτε ἡ Καρύταινα 900,000 γρόσια εἰς τοὺς στρατιώτας· διὰ μισθοῦς διὰ πέντε μῆνας ἀπὸ τὸν Ἰούνιον Ἰούλιον Αὐγουστον Σεπτέμβριον Ὀκτώμβριον· δὲν ἐστεκόμουν πουθενά, πότε εἰς τὴν Καλαμάταν, πότε εἰς τὴν Μετσηνίαν, εἰς τὸ Λεοντάρι, Πάτρα, Καλάβρυτα, ποτὲ δὲν ἐξεκβάλιγα· διὰ ἕξ μῆνας εἶχα 200 σωματοφύλακας, οἱ ὁποῖοι μὲ ἀκολουθοῦσαν παντοῦ· ἀπὸ τὴν πολλὴν κινδάλια ἀβρώστησα, ἐρούσκοσαν τὰ πόδια μου και τὰ ἄχμνά μου, ὁποῦ ἂν δὲν εἶχα τὸν Ἀγαμέμνον ἐχάνουμουν. Αὐτὸ τὸ καλοκαῖρι ἐχάλασα 20 ῥίζιμα χαρτὶ εἰς γράμματα, και εἰς διαταγὰς· ἡ Κυβέρνησις ἐτραβίχθηκε εἰς τὴν Αἴγινα και δὲν τὴν ἐμελλε τίποτε, και ἐκεῖ ἔμεινε, και εἶχε μόνον τὰς ἐλπίδας τῆς εἰς τὴν μεσιτείαν τοῦ Στρατφὸρ Κάνιγκ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἶχα ἕξ γραμματικούς και ἔγραφαν ἡμέρα νύκτα, και δὲν ἐπρόφθαναν· εἰς τὸν καιρὸν τοῦ προσκυνηματος ἐφοβήθηκα μόνον διὰ τὴν πατρίδα μου, ὄχι ἄλλη φορὰ, οὔτε εἰς τὰς ἀρχάς, οὔτε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δράμαλη ὁποῦ ἦλθε μὲ 30,000 στράτευμα ἐκλεκτὸ, οὔτε ποτέ· μόνον εἰς τὸ προσκύνημα ἐφοβήθηκα· ἡ Ῥούμελη ἦτον ὅλη προσκυνησμένη, ἡ Ἀθῆνα πεσμένη, τὰ Ῥουμελιώτικα στρατεύματα διαλυμένα· μόνον ἡ Πελοπόννησος ἦτον μεινέμενη μὲ τὰ δύο νησιὰ Ἰδρα και Σπέτζαις ὁποῦ εἶχαν δύναμιν. Ὁ Κιουταχῆς εἶχε πάρει προσκυνοχάρτια· ἐπάσχιζε νὰ πάρη και ὁ Ἰμπραήμης διὰ νὰ τὰ στείλῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, και ὅταν ἦ ὁ Μινίστρος τῆς Ἀγγλίας ἢ ἄλλης δυνάμειος ἐμεσίτευαν εἰς τὸν Σουλτάνο διὰ τὴν

Ἑλλάδα νὰ τοὺς ἀποκριθῆ, ποία Ἑλλάδα; ἡ Ἑλλάς εἶναι προσκυνημένη, νὰ τὰ προσκυνοχάρτια τους· ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὶ κακοὶ ἄνθρωποι, ἰδοὺ οἱ ἄλλοι ἐπροσκύνησαν· τότε αἱ δυνάμεις δὲν εἶχαν τίποτε νὰ ἀποκριθοῦν καὶ ἡμεῖς ἐχανόμεθα· διότι ἂν δὲν ἐπρόφθανα τὸ προσκύνημα καὶ ἐπροσκύναε ἡ Πελοπόννησος, τότε τί ἤθελε κάμει καὶ ἡ Ὑδρα καὶ ἡ Σπέτζαις; ἤθελε χαθοῦν· ἐβάσταξα τὸν κόσμον ἕως οὔτου ἐγινε ἡ ναυμαχία εἰς τὸ Νεόκαστρο, ἦλθε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἡ ἐκστρατεία τῶν Φραντζέζων. Εἰς τὰ 1826 ἀρχίνησα διὰ νὰ θαρρύνω τὸν κόσμον, καὶ ἐφτιασα τὰ σπίτια ἀπέζω ἀπὸ τὸ κάστρο καὶ πύργον, καὶ ὁ κόσμος ἔλεγε ὅτι ἂν ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἤξευρε ὅτι θὰ ἐλευθερωθῶμε δὲν ἐκτιζε σπήτια, οὔτε ἔβαζε ἀμπέλια σ' ἐθνικὴ γῆ. Καὶ διὰ νὰ ἰδῆ ὁ κόσμος αὐτὸν, ὅτι ἔκανε σπήτια, ἐμψυχόνετο ὁ κόσμος, ἐλάμβανε ἐλπίδαις, καὶ ἔτιζι τοὺς ἐνθάρρυνα.

Εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἦλθε ὁ Κυβερνήτης εἰς τὸ Νάπλι, καὶ ἐστάθηκε μία ἡμέρα (διὰ τὴν κομάντο ὁ Θεόδωρος Γρίβας), καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Αἴγιον. Τὸν ἐδέχθη τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ, ὡς Καποδίστριαν· καὶ τότες ἔκαμαν συνέλευσιν, καὶ τοῦ ἔδωσαν τὰ ἡνία τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ περάσοντας πέντε ἕξ ἡμέραις ἐδιέλυσε τὸ βουλευτικὸ, καὶ ἔκαμε συμβούλους, Πανελλήνιο, καὶ ἄλλα συστήματα ποῦ εἶχαν οἱ Ἕλληνες· τὸ σύστημα τὸ πολιτικὸ καὶ ἀρχίνησε νὰ ὀδηγήσῃ καὶ τὰ στρατεύματα καὶ ἔκαμε στρατάρχη τὸν Ὑψηλάντη, καὶ τὸν ἔστειλε εἰς τὴν Ἐλευσίνα, εἰς τὰ Μέγαρα, καὶ ἐστάθηκε μερικὸν καιρὸν. Καὶ ἔστειλε καὶ ἔβηλε Ἀστυνόμον, ἄλλαξε ὅλα τὰ συστήματα, ἔβαλε τὸν Κουντουριώτην εἰς τὸ Οἰκονομικόν· καὶ τότε ποῦ ἐκατάφθασε ὁ Κυβερνήτης

ἦτον τὰ Πελοποννησιακὰ στρατεύματα κατεδασμένα ἕως
 τρεῖς χιλιάδες μὲ τὸν Γενναῖο διὰ νὰ πολεμήσουν τὴν
 τυραννίαν τοῦ Γρίβα, — διατὶ ἐλογάριαζε νὰ πάη νὰ χα-
 λάσῃ τὸ Κρανίδι, . . . ἔγραψε ἡ ἐπαρχία. Ὀλίγαις ἡμέραις
 ἀρχήτερα ἦτον σκοτωμένοι οἱ Ἀργεῖοι μὲ τοὺς στρα-
 τιώτας τοῦ Γρίβα, καὶ ἐσκότωσαν δέκα· οἱ στρατιω-
 τες τοῦ Γρίβα εἶχανε πάρει καὶ ἑνδεκα χιλιάδες γηδο-
 πρόβατα ἀπὸ τοὺς Βαλιτσαίους ἀπὸ τὰ χειμάδιά τους,
 διατὶ ἐκρατοῦσε τὸ Παλαμίδι ὁ Γρίβας, (τότε ἐχάλασαν
 καὶ τὸν ἐλαιῶνα, ἔκαψαν καὶ τὸ χωριὸ Φράρη) καὶ τὸ
 Ἰτζ-Καλε ἐκρατοῦτε ὁ ἐξάδελφός του Στράτος, καὶ ὁ Γ.
 Στράτος ἐκυνήγας τοῦ Γρίβα τὸ κόμμα, καὶ ὁ Γρίβας
 ἐκυνήγας τὸ δικό μας. Τότε ἐπιασε τὸν Γ. Τσόκρη καὶ
 τοῦ ἐπῆρε δέκα χιλιάδες γρόσια, καὶ ἐπιασε τὸν Ν.
 Μπούκουρα καὶ τοῦ ἐπῆρε εἴκοσι χιλιάδες, καὶ ἄλλα τό-
 σα κακὰ ἔκαναν. Ἐγὼ ἄργησα διὰ νὰ πάω εἰς τὴν Αἴ-
 γιναν, καὶ ἔγραψε ἕνα γράμμα διὰ νὰ πάω· εἶπε τοῦ
 Ἀναστάτη Λόντου, τότε Ἀστυνόμου, νὰ τὸ στείλῃς χω-
 ρὶς νὰ τὸ δώσῃς εἰς ἄλλου χέρια. Καὶ ἐγὼ ἤμουν κι-
 νημένος ἀπὸ τὴν Καρύταιναν, καὶ ἦλθα εἰς Ἄργος ποῦ
 ἦτον ὁ Γενναῖος καὶ τὰ ἄλλα στρατεύματα, καὶ ἐπῆγε εἰς
 τὸν Γενναῖον ὁ ἀποσταλμένος, — δόμου το, καὶ δὲν τοῦ τὸ
 ἔδωκε, καὶ ἔτζι ἦλθε εἰς τὸ κονάκι μου καὶ μοῦ τὸ ἔ-
 δωκε. Λαβένοντας τὸ γράμμα ἐκίνησα μὲ διακοσίους καὶ
 ἐπῆγα εἰς τὰ Ἐπίδαυρα, καὶ ἄλλους καπετανέους, Τσόκρη
 καὶ ἄλλους πολλούς. Καὶ ἄφητα τοὺς στρατιώτας εἰς τὰ
 Ἐπίδαυρα, καὶ ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Αἴγινα· πηγαينάμενος
 καὶ ἐπαρρησιάζομαι καὶ μὴ ἐδέχθηκε, γιατί ἤμασθε γνω-
 ρισμένοι ἀπὸ τὰ 1807, δταν ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ῥωσ-
 σίαν, καὶ δεύτερα τὸν εἶχα ἀνταμώσει εἰς Κορφοῦς, δταν

ἤλθε καὶ ἐπισκέφθηκε τὸν πατέρα του. Ὄταν ἐκατέβηκε εἰς τὴν Πίζα, καὶ ἔκαμε στάσιν ἐκεῖ, οἱ μερικοὶ φίλοι μας, τοὺς τόσους χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως, εἶχαν γράμματα ἐναντίον μου, καὶ ἡ φήμη ἀπὸ ταῖς ψευτιῆς τοῦ κόσμου, (ὡς καὶ τώρα ὅπου ἤλθε ὁ Βασιλέας μας) ὅτι ἔκαμα καλὸ εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ περισσότερο κακὸ· ἔτσι τοῦ εἶχαν γεμίσει τὴν ἀκοήν του μὲ φήμη ψεύτικη, ὅτι ἐγδυσά τὸν κόσμον, ὅτι ἐτυραννοῦσα, καὶ ἄλλαις κακουργίαις τοιαύταις, καὶ δὲν μὲ ἐτήραε μὲ καλὸ μάτι· καὶ ἐγὼ τὸ ἐκατάλαβα, ὅμως εἶπα τώρα ποῦ ἤλθε, ὡς τοιοῦτος ἄνθρωπος ποῦ εἶναι προκομμένος, θέλει καταλάβει εἰς ἓνα, δύο μῆνες, ἂν καλὸ ἢ κακὸ ἔκαμα εἰς τὴν πατρίδα. Ἀπὸ ἐκεῖ μ' ἐπῆρε, διορθώνοντας τὰ πράγματά του καλὰ, τῆς Κυβερνήσεώς του, καὶ τότε μ' ἐπῆρε καὶ ἐπήγαμε εἰς τὸν Πόρο μὲ τὴν Φρεγάδα τὴν Ἑγγλέζικη, ὅπου ἦτον φερμένος μεδαύτην, καὶ ἐχασομερήσαμε εἰς τὸν Πόρον δύο, τρεῖς ἡμέραις, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐμβῆκε πάλιν εἰς τὴν φρεγάδα καὶ ἐτραβίξαμε καὶ ἐπήγαμε εἰς τ' Ἀνάπλι. Ὄντας ἀριβάραμε εἰς τ' Ἀνάπλι μ' ἐπρόσταξε νὰ ἐβγῶ ἔξω εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθικα, ὅτι στ' Ἀνάπλι δὲν βγαίνω, γιατί εἶμαι μαλωμένος μὲ τὸν Γρίβα, καὶ ἀντὶς νὰ κάμω καλὸ, ἢ μπορῶ νὰ κάμω κακὸ τῆς Κυβερνήσεώς σου μὲ τέτοιους τρελοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ ἐξοχότης σου κάμε μὲ τὸν ἀκατάστατον Γρίβα. Ὑπάγω εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀναπλιῶ προσταξέ με ποῦ νὰ πάγω. Καὶ ὁ Κυβερνήτης ἐβγῆκε ἔξω καὶ ὠμίλησε τοῦ Γρίβα, καὶ ἐκατέβη ἀπὸ τὸ Παλαμίδην, τοῦ ἐπαράδοσε τὸ Παλαμίδι, καὶ τοῦ ἔταξε διὰ νὰ παραδώσῃ τὸ Παλαμίδι νὰ τοῦ συμπαθήσῃ ὅσα σφάλματα ἔκαμε. Καὶ ὁ Γρίβας ὑποσχέθη νὰ πάρῃ 4 χιλιάδες καὶ νὰ πάῃ εἰς τὸν Γουόρτσ,

καὶ ἄλλα πολλὰ ταξίματα εἰς τὸν Κυβερνήτην· καὶ ὁ Γρίβας ἐσκιάζονταν νὰ πάη εἰς τὸν Πόρον διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τὰ κακὰ ὅπου εἶχε καμωμένα, ἐφοβοῦνταν καὶ τὸν ἰσχυροὺς· τὰ στρατεύματα δὲν ἦτον ἀκόμη διαλυμένα, καὶ τὸν ἔτρωγε ἀκόμη ὑποψία. Ἐδιόρθωσε τὰ κάστρα ὁ Καποδίστριας, καὶ εἶπε τοῦ Γρίβα ὅτι πάμε μαζὺ εἰς τὸν Πόρο, ἂν φοβᾶται, μὲ ὄρκο. Καὶ ἐτζί διορθώνοντας τὰ Κάστρα τὸν ἐπῆρε καὶ ἐκείνον διὰ ξηρᾶς, καὶ τότε ἔστειλε εἰς τὸ Ἄργος τὸν γέροντα Βλατόπουλο, διὰ νὰ μοῦ εἰπῇ νὰ πάω εἰς τὸν Πόρο καὶ νὰ λύσω ὅσα στρατεύματα καὶ ἂν ἔχω, τὰ στρατεύματα ὅπου εὐρίσκοντο εἰς τὸ Ἄργος καὶ εἰς τὰ Ἐπίδαυρα, τὰ στρατεύματα τὰ Πελοποννησιακὰ ὅλα. Δὲν ἔλειψα νὰ διατάξω τὰ στρατεύματα νὰ λυθοῦν, διὰ νὰ πάη κάθε ἓνα εἰς τὸν τόπον του, καὶ ὅσους εἶχα λουφειζίδες Ῥουμελιώταις ἔστειλα, εἶπα τοῦ Γενναίου νὰ τραβιχθοῦν εἰς τὴν Καρύταινα καὶ νὰ τοῦς δίδω τροφᾶς, ἕως νὰ λάβω δεύτερη διαταγὴ ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην· καὶ ἐτζί ἐμπῆκα εἰς τὴν φεργάδα καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Πόρο. Σὰν ἐπῆγε μὲ τὸν Γρίβα εἰς τὸν Πόρο, τὸν ἄφησε ἔξω τοῦ Πόρου, καὶ ἔστειλε καὶ ἦλθε ὁ Ὑψηλάντης καὶ τὰ στρατεύματα εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ὁ δὲ Γρίβας ποῦτον ἐκεῖ καὶ ἄλλα στρατεύματα (ποῦ τοῦ ἔταξε νὰ δώσῃ 4000) τοῦ εἶπε, νὰ συνάξῃ ὅσους στρατιώτας δύναται καὶ τὸν ἀδελφόν του τὸν Γαρδικιώτη νὰ πάη εἰς τὴν Βόνιτζα, καὶ ἐπῆγε ὁ ἴδιος Καποδίστριας διὰ νὰ ἐμπαρκαρισθοῦν στὸ καστέλι τοῦ Πόρου, ποῦ εἶχε φτιασμένο ὁ Ἐιδέκ, καὶ ἀπὸ ταῖς 4000 χιλιάδες ποῦ τοῦ ἔταξε, ἐπαρρήσιασε νὰ ἐμπαρκάρῃ 270, καὶ ἐν παρρήσια τοῦ Κυβερνήτου ἄρχισαν τὴν ἀκαταστασίαν, καὶ ἐγύρεβαν τοῦς λουφέδες πρὶν μισεύσουν, καὶ ἐθύμωσε καὶ ἐστράφη εἰς τὸν

Πόρον, και ἐκεῖνοι ἐμπαρκαρίσθησαν και ἐπῆγαν εἰς τὸν Γκενεράλ Τσοῦρτσ, και ἐχασομέρισε 5—6 ἡμέρες διὰ νὰ διορθώση και ἄλλα πράγματα, και ἐπῆγε εἰς τὴν Ἐλευσίνα ὅπου ἦτον ὁ Ὑψηλάντης με τᾶλλα στρατεύματα, και ἔκαμε στρατάρχη τὸν Ὑψηλάντη, και ἐβῆκε εἰς τὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα, και τότες ἐγύρισε πίσω εἰς τὴν Αἴγινα νὰ διοργανίσῃ τὸ ἔθνος, και ἐδιοργάνισε 20 τάγματα ἀπὸ τὰ Ῥουμελιώτικα στρατεύματα, και ἀπὸ τὰ Μωραΐτικα κἀνένχ. Τότενες ὅταν ἐγύρισε τοῦ εἶπα « ὅτι, » ἐξοχώτατε διατί δὲν κἀνεις και ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον » τάγματα; τὰ ἄρματα τῆς Πελοποννήσου τί θενὰ γένουν; » τί θενὰ γίνουν οἱ κόποι τους; ». — Τότε με ἀπεκρίθηκε, « Θοδωράκι, (διατί ἔτσι με ἔλεγε πάντα), δὲν καταλαβαί- » νεις τὰ ἐξωτερικά, διατί τὸ κἀνω αὐτό. Νὰ ἡξεύρεις » ἡ τρεῖς δυνάμεις ἀπορασίζουσι μόνον τὴν Πελοπόννησον » και μέρος νησιὰ, και δὲν ἔχουν σκοπὸν νὰ μᾶς πλατύνουν » τὰ σύνορα, και ἐγὼ τὸ κἀνω με αὐτὸν τὸν τρόπον ὅτι νὰ » εὐρίσκωνται τὰ στρατεύματα τὰ Ῥουμελιώτικα εἰς τὰ » ἄρματα εἰς τὰ σύνορά τους, και, οἱ Πελοποννήσιοι ἀν κἀ- » μουν ἄρματα Πελοποννησιακὰ οἱ σύμμαχοι θὰ εἰποῦν, τί » θέλει ὁ Κυβερνήτης τὰ ἄρματα εἰς τὴν Πελοπόννησον » ποῦ ἡ Πελοπόννητος εἶναι ἐλεύθερη· τηράει νὰ δυναμώ- » νη τὰ στρατεύματά του και δὲν τηράει ἐμᾶς ποῦ εἴμαστε » διαφεντευτάδες τῶν Ἑλλήνων, και κἀνω καχὸ και ὄχι » καλό· ὅμως εἶπέ εἰς τὰ στρατεύματα και καπεταναίους » τῆς Πελοποννήσου, νὰ ἰδοῦμεν τί ὁ καιρὸς με διδάσκει » και νὰ ἴναι ἡσυχοὶ ». Και τότενες μὲ ἔκαμε ἓνα γράμμα διὰ τοὺς προσκυνημένους Πάτρα και λοιπὰ και τοὺς συγχωράει ἡ Κυβέρνησις, και νὰ ἀναχωρήσουσι ἀπὸ τοὺς Τούρκους· και τὴν ἔκαμε τῆς διαταγὴ ἐπάνω εἰς ἐμένα και

ἐγὼ νὰ γράψω νὰ ἡσυχάσουν καὶ νὰ μὴν ἀνακατόνωνται πλέον με τοὺς Τούρκους. Τὴν διαταγὴν με τὴν ἔδωκε ἑστὰ ἔβγα τοῦ Γειναρίου, καὶ ἕκαμα διαταγὰς εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, καὶ ἔτσι οἱ προσκυνημένοι ἐτραβήθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὁ δὲ Νενέκος εἰς τὰς 26 τοῦ Μαρτίου ἐπῆρε τοὺς Τούρκους καὶ ἐπῆγε κ' ἐχάλασε μία οἰκογένεια Καρυτινὴ ὅπου ἦτον ἀπὸ παλαιὰ εἰς τὴν Πάτρα, ἐσκλάβωσε τὰ παιδιὰ, οἱ ἄνδρες ἐγλύτωσαν μόνον με τὸ κορμί, με τὸ τουφέκι εἰς τὸ χέρι, τοὺς πῆρε 6000 σφαχτά. Εἰς τὰς 26 ὅταν ἐπρωτοπροσκύνησε εἶχα διατάξει ἕνα λεγόμενον Σαγιά νὰ τὸν σκοτώσῃ· ὁ Σαγιάς μου ἐζήτησε τὴν ἄδειαν καὶ ἐγὼ εἶχα τὴν ὄρεξιν, καὶ πάλιν ὅταν ἄκουσα καὶ ἐσκλάβωσε τοὺς Ἕλληνας τὸν ἐντεμπίχιασα με ἕνα γράμμα· ἄπιστε διατί δὲν τὸν σκοτώνεις ἵπου ἀκόμη με τοὺς Τούρκους εἶναι, ἀφ' οὗ ἦλθε ὁ Κυβερνήτης; — Τότε ὁ Σαγιάς ἔσμιξε τὸν Νενέκο καὶ ἐσκοτώθη ὁ Νενέκος· εἰς τὰς 1828 ἔγειναν παράπονα· ὁ Νενέκος εἶχε φερμάνι ἀπὸ τὴν Πόλι καὶ τὸν ἔλεγαν Μπέη Νενέκο.

« Διατί τοὺς Ρουμελιώταις τοὺς ἕκαμα τάγματα καὶ τοὺς » ἔβαλα ἑστὰ σύνορα; διὰ νὰ λέγουν ὅτι αὐτοὶ εἶναι εἰς τοὺς » τάφους τῶν γονέων τους, εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς των » καὶ δὲν ἡμπορῶ νὰ τοὺς ἐμποδίσω διὰ ταῖς φαμελιαῖς τους, » βιὸς ἵπου ἔχασαν· καὶ διὰ τοῦτο δὲν βάνω Πελοποννησίους· » πλὴν καὶ τοῦτοι θὰ εὔρουν τὸν καιρὸν τους καὶ θὰ εὔρουν » τὰ δίκαιά τους ». Ἦτον τέχνη του διὰ νὰ μακρύνῃ τὰ σύνορα καὶ νὰ ἔχη καὶ τὰ συνόρατα δυναμωμένα ἀπὸ ταῖς καταδρομαῖς τῶν Τούρκων. Τοῦτοι ὠρκώθησαν εἰς τὰς συνελεύσεις νὰ πεθάνουν ὅλοι μαζί ὅσοι σηκώθηκαν ἑστὰ ἄρματα καὶ ἂν κινδυνεύσουν οἱ Ρουμελιώταις νὰ πάνε οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς βοήθειάν τους.

Τὸν Μάϊον μῆνα ἔφθασαν καὶ τὰ στρατεύματα τὰ Γαλι-
 λικά, ἀρχηγὸς ὁ Μαιζὼν μὲ 14,000 καὶ μὲ ὅλην τὴν ὕλην
 τὴν πολεμικὴν θαλάσσιον καὶ ξηρᾶς. Τότες ὁ μακαρίτης ὁ Κυ-
 βερνήτης ἦλθε διὰ θαλάσσης στὸ Πεταλίδι, καὶ ἀκούοντας
 κ' ἐγὼ, ποῦ ἦμουν εἰς τὴν Καρύταινα, ἐπῆρα κάμμιὰ ἑκατοστὴ
 ἀνθρώπους καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἦτον καὶ ὁ Νικη-
 ταρᾶς. Ἐσυνομίλησε καὶ ὁ Κυβερνήτης μὲ τὸν Γκενε-
 ράλ Μαιζὼν καὶ ὁ Γκενεράλ Μαιζὼν ἔστειλε γράμματα εἰς
 τὸν Ἰβραήμη, πῶς εἶναι προσταγμένος ἀπὸ τὰς τρεῖς Δυνά-
 μεις νὰ ἔλθῃ μὲ τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν Πελοπόν-
 νησον, καὶ ἀκόμη προσταγμένος νὰ σοῦ γράψω νὰ συνά-
 ξῃς τὰ λείψανα τῶν караβιῶν σου καὶ τὰ στρατεύματα,
 νὰ τραβιχθῆς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, καὶ παρακούσης καὶ
 δὲν τραβιχθῆς εἶμαι προσταγμένος νὰ σὲ πολεμήσω στε-
 ριᾶς καὶ θαλάσσης. Καὶ τὸ στρατεύμα ὅλο τὸ εἶχε βγαλ-
 μένο εἰς τὸ Πεταλίδι ἔξω εἰς τὴν ξηράν, καὶ ἀρχίνησε
 καὶ ἔφθιανε ἐργαλεῖα, κοφίνια καὶ ἄλλα διὰ μπαταρίας·
 καὶ ἐζήτησε τοῦ Κυβερνήτου νὰ τοῦ ἀφήκῃ ἓνα στρα-
 τηγὸν μὲ ὀλίγους διὰ ὀδηγόν, νὰ ἦναι ὀδηγὸς τοῦ στρα-
 τεύματος διὰ τὸν τόπον, καὶ τοῦ ἀφῆκε τὸν Νικηταρᾶ καὶ
 ἐπῆρε τὰ στρατεύματα καὶ ἐπῆγε μέρος κατὰ τὴν Κορώνη
 καὶ μέρος κατὰ τὸ Νεόκαστρον· καὶ ἐγὼ ἀνεχώρησα διὰ
 τὴν Καρύταινα.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὅσοι ἦτον εἰς τὴν Κορώνην Τοῦρ-
 κοὶ, δύο τρεῖς χιλιάδες, ἀπεσκίρτησαν ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμη
 βλέποντας τὴν δύναμιν τῶν Φραντζέζων καὶ τὴν ἀδυνα-
 μίαν τοῦ Ἰμπραήμη, καὶ ἐτραβίχθησαν μὲ σκοπὸν νὰ ὀμι-
 λήσουν μὲ ἐμένα καὶ νὰ τοὺς σιγουράρω τὴν διάβασιν ἀπὸ
 τὸ δερβένι νὰ περάσουν τὴν Ρούμελην, καὶ ἐτράβιξαν καὶ
 ἦλθαν ἴσια μὲ τὴν Ἀρκαδίαν—τὸ σύνορον καὶ μαθαίνοντας ὁ

Ἐμπραήμης ὅτι ἐβγήκαν, ἔστειλε καὶ τοὺς ἐπολέμησε καὶ ἐσκοτώθηκαν κάμμία ἐκκοστὴ τακτικοί. Καὶ μοῦ ἔστειλαν νὰ μιλήσωμε νὰ κάμωμε τρατάτο διὰ νὰ περάσουν· καὶ ἐγὼ ἐδέχθηκα τὸ τρατάτο καὶ ἔστειλα τὸν Γενναῖο καὶ τὸν Κολιόπουλο εἰς τὸ Δερβένι τοῦ Λεονταριοῦ, καὶ ἀνταμώθηκαν καὶ ὠμίλησαν· ὅσους σκλάβου, ἔχουν νὰ τοὺς ἐλευθερώσουν, καὶ ἐστρέχθηκαν καὶ ἐβγήκην εἰς τῆς Καρύταινης τὸν κάμπο μαζὺ μὲ τὰ στρατεύματα τὰ ἐδικά μας, εἰς τὴν Καρύταινα 2000 καβαλαρία καὶ 1000 πεζεῖ· εἰς τὴν Καρύταινα ἦλθαν οἱ Μπέϊδες καὶ μὲ ἀντάμωσαν, ἀπὸ ἐκεῖ ἐτράβιξαν διὰ τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐτέντωσαν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ αὐτοὶ ἐσκόπευαν νὰ πιάσουν τὸν Γενναῖον καὶ τὸν Κολιόπουλον διὰ ἐνέχυρον, καὶ ἐγὼ τοὺς εἶχα τεμπίχι νὰ μὴ πηγαίνουν 'στὸ ὄρδι· καὶ ὁ Γενναῖος μίαν ἡμέραν ἐπῆγε μόνος του 'στὸ ὄρδι — (κάλλιο νὰ τὸν σκοτώσω ἐγὼ παρὰ νὰ τὸν πᾶνε σκλάβο), καὶ ἐσηκώθηκα καὶ ἐγὼ καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐπολέμαε..... καὶ ἐπῆγε ἓνας Ἕλληνας τζασίτης καὶ τοὺς εἶπε, αὐτοῦ ποῦ 'πᾶτε διὰ τὰ Δερβένια σᾶς ἔχουν χωτιαῖς νὰ σᾶς σκοτώσουν· καὶ τότε ἐγύρισαν οἱ Τοῦρκοι 'στὸν κάμπο νὰ πᾶνε εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐγὼ μὲ τὸ στράτευμα ἐπῆγα εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπο· τοὺς πῆγαινα πάντοτε 'πίσω 'στὸ πλευρὸ, καὶ κατέβηκαν εἰς τοὺς Μύλους τοὺς ἀφεντικούς, καὶ ἐρρίξαν τὸ ὄρδι τους. Ὁ Γκενεράλης ὁ Φραντζέζος μὲ τὸν Κυβερνήτη ποῦ ἦτον εἰς τὴν Μεσσηνία τοῦ εἶπε· ὅτι νὰ μὴ σκοτώσουν οἱ Πελοποννήσιοι τοὺς Τούρκους, μόνε νὰ στείλῃς τὸν ἀδελφόν σου· τότε ἔστειλε ὁ Κυβερνήτης τὸν ἀδελφόν του 'ς τοὺς μύλους καὶ ἔκαμε γράμμα νὰ περάσουν οἱ Τοῦρκοι ἀπείραγοι. Ἐρχόμενος ὁ Αὐγουστῖνος μὲ ἀντάμωσε καὶ μοῦ ἔδωσε τὴν διαταγὴ τοῦ Κυβερνήτου ὅπου ἔγραφε νὰ πᾶνε

σάϊκοι, καὶ στέλνω καὶ τὸν Αὐγουστῖνο νὰ τοῦ συνοδεύσετε. Τότενες λέγω τοῦ Αὐγουστίνου, ἔχομε τρατάτο νὰ ἔβγουν, πλὴν νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς σκλάβους. — Αὐτὸ ποῦ ἔχετε μιλημένο κάμετέ το. Τότε ἔκραξα τοὺς Μπεΐδες, τὰ κουμάντα τῶν Ἀρβανίτων, νὰ τοὺς ὁμιλήσω διὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν τῶν σκλάβων, καὶ μοῦ ἀποκρίθησαν ὅτι: στείλε ἀνθρώπους μέσα καὶ ὅσα παιδιά εὔρουν ἄς τὰ πάρουν· ἔστειλα δύο καπεταναίους καὶ ἔδωκαν κάμμιὰ 80 παιδιά ποῦ εἶχαν Τουρκεμένα καὶ 20 γυναῖκες, 100, καὶ εἶχαν δύο τρεῖς τέσσαρες γυναῖκες ἐνδυμένες ἀνδρικά καὶ ταῖς ἐπῆρσαν στανικῶς καὶ τοὺς ἐλευθερώσαμε ὅλους, καὶ τοὺς ἔδωκα ὁδηγοὺς κοντὰ καὶ ἀπὸ πίσω μὲ τὸν Αὐγουστῖνο καὶ ἐπηγάναμε νὰ περάσουν τὴν Κόρινθο, καὶ ἐτράβιξαν τὴν ἡμέρα καὶ ἔρριξαν τὸ ὄρδι τοὺς ἔστων ἅγιον Βασίλη, καὶ ὁ Αὐγουστῖνος μοῦ λέγει νὰ πάμε καὶ ἐμεῖς ἔστων ἴδιον τύπο· ἐγὼ τοῦ εἶπα δὲν εἶναι δική σου δουλιχά· ἡμπορεῖ νὰ μᾶς κάμουνε ἀπιστιὰ, πιάνοντες ἐμᾶς ἡμποροῦν νὰ πάνε ὅποι θέλουν, καὶ τὸ δικό μας στράτευμα 400 ἀνθρώποι· καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον μίαν ὥραν ἀλάργα, καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐτράβιξαν οἱ Τούρκοι καὶ ἐπῆγαν ἀπὸ κάτω ἔστων χώρα· διατὶ ἔστων κάστρο ἦταν φρουρὰ Ἑλληνικὴ καὶ τὴν χώραν τὴν κρατοῦσαν Ἕλληνες, καὶ ἔτσι ἐπήγαμε καὶ ἐμεῖς μὲ τὸν Αὐγουστῖνον καὶ εἶχαμε κονάκι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο· διατὶ πάντοτε ἐφοβούμαστε· καὶ ἐστείλαμε τοῦ Ὑψηλάντη ποῦ ἦτον ἔστων Λευσίνα νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Λουτράκι μὲ τοὺς Ταγματάρχας διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Κυβερνήτου νὰ ἐλθοῦν νὰ περάσουν εἰς τὸ Δερβένι, καὶ ἐρχάμενοι ἐπήγαμε καὶ τοὺς ἀνταμώσαμε εἰς τὸ Λουτράκι μὲ τὸν Αὐγουστῖνο. Τότενες οἱ Φραντσέζοι ἔστειλαν ἕνα Κορβέτο διὰ νὰ ἰδῇ ἐὰν τοὺς Ἀρβανίταις τοὺς ἀφίνωμε

νά περάσουν (ἀπὸ τὴν Πάτρα τὸ ἐβάρεσαν), καὶ ἦλθε νὰ παρατηρῇ τὰ κινήματα τὰ ἐδικά μας· καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἐγύρευε νὰ ἀφίκουν τὰ ἄρματα τους καὶ τ' ἄλογά τους καὶ τότε νὰ περάσουν· ὅτι καὶ ἐμεῖς δυνάμεθα νὰ τοὺς βρέσωμε ἔστην Πελοπόννησο· ἂν ἠθέλαμε νὰ τοὺς σκοτώσωμε, τοὺς σκοτώναμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως εἶναι νὰ περάσουν, ἐγὼ τοὺς εἶχα ἐνέχυρα διὰ τὴν διάβασίν τους. Οἱ Τοῦρκοι βλέποντας τὴν ἀκαταστασίαν ἐκίνησαν μὲ τὰ ἐνέχυρα μίαν αὐγὴν διὰ τὰ Μαῦρα λιθάρια, περνοῦν ἀπὸ Βοστίτζα εἰς Πάτρα, καὶ ἡμεῖς ἐκινήσαμε στρατεύματα διὰ νὰ τοὺς κτυπήσωμεν, ἐπειδὴ ἐπαράβηκαν πέρνοντες τὰ ἐνέχυρα. Ἄν ἐπιάναμε τὰ Μαῦρα λιθάρια δὲν ἐπέρναε κανεὶς.

Ὁ καπετὰν Χρῆστος Ἀλεξανδρόπουλος ἀπὸ Στεμνίτσα μὲ λέγει τὰ ἀκόλουθα· οἱ Τοῦρκοι στρατοπεδεύονται ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὴν Πάτρα· ἔστειλε ὁ Ντελῆ Ἀχμέτις ἕναν ἄνθρωπό του νὰ πάνε οἱ ἀρχηγοὶ νὰ κουβεντιάσουν, ἐσηκώθησαν οἱ δύο μπέηδες οἱ χαλδούπιδες ποῦ ὄριζαν τὴν καθαλαρίαν, καὶ ἐπῆγαν μέσα διὰ νὰ τοὺς κουβεντιάση, τοὺς βρώτησε διὰ τί φεύγετε ἀπὸ τὸν Ἰμπραήμη; — δὲν μᾶς ἔδωκε τοὺς μισθοὺς μας· ἐγὼ σᾶς δίδω τοὺς μισθοὺς σας νὰ καθήσετε μεταμένα. Ἦλθε καὶ ὁ μπέης ὁ Ἀρβανίτης καὶ ὠμίλησε μὲ τὸν Πασᾶ διὰ νὰ μείνη, αὐτὸς δὲν τὸ ἔστερξε διὰ νὰ μείνη, ἔτσι τὸν ἐκτύπησε ὁ Πασᾶς, τὸν ἐβάρεσε μὲ τὸ σπαθί· τότε τοῦ φωνάζει, μὴ βάρῃς, καὶ ἔβγαλε τὴν κουμποῦρα καὶ τὸν ἐφόνευσε· τότε καὶ οἱ ἄλλοι νεοφερμένοι ἐπῆραν τὸ Κάστρο. Ὁ Μπέης ποῦ ἐσκοτώθηκε ὀνομάζετο Μουσάμπεης Γαρδικιώτης, οἱ Ἀρβανίταις καὶ οἱ χαλδούπιδες ἔπειτα ἀπὸ ἕξ ἡμέραις ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Πάτρα· πάνε εἰς τὰ Ἰωάννινα· τὰ ἐνέχυρα ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἀρβανιτιά.

Τότες ἐγὼ καὶ ὁ Αὐγουστίνος ἐπήγαμεν ἕως τὰ Τρίκαλα καὶ ἐγυρήσαμε ἴσως εἰς τ' Ἀνάπλι. Τότε ἐπαρ-
κίνησα καὶ τὸν Κυβερνήτη καὶ ἐσήκωσε τὴν Κυβέρνησι
καὶ ἦρθε εἰς τ' Ἀνάπλι.

Ἄλησμόνησα νὰ εἰπῶ, ὅτι τὸν Ἀπρίλιον εἰς τὰ 1827 ὅταν
ἤκουσε Ἰμπραίμης ὅτι ἔρχονται στρατεύματα Φραντζέζικα
ἐπῆγε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ μὲ ὄλα του τὰ στρατεύματα,
ἐκρέμησε τὰ τεῖχη τῆς Τριπολιτζᾶς ἐκ θεμελίων, καὶ ὄλα
τὰ σπήτια τῆς Τριπολιτζᾶς, καὶ ἐσπείρε ἀλάτι· ἀφοῦ
ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ . ἔπιασε 25 ἐδικούς μας
Ἀλωνιστιώτας, ὄλους συγγενεῖς μας· ὅταν ἐπήγαμε εἰς τὸν
κάμπον τοῦ Λεονταριοῦ ὁ Σεχνετζίπης εἶπε τοῦ Ἰμπραίμη,
καὶ τοὺς ἔστειλε μὲ ἓνα γράμμα εἰς τὴν Καρύταινα τοῦ Γεν-
ναίου· ὁ Γενναῖος ὀρδίνιασε ὀποῦ εἶχε μιὰ ἑκατοστή σκλά-
βους, καὶ τοὺς ἔστειλε εἰς τὴν Μοθώνην.

Ὁ Ἰμπραίμης μοῦ ἐπαράγγειλε μιὰ φορὰ διατὶ δὲν στέκω
νὰ πολεμήσωμεν· ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα ὅτι ἄς πάρη πεντακό-
σιους, χίλιους, καὶ πέρνω καὶ ἐγὼ ἄλλους τόσους, καὶ τότε
πολεμοῦμε, ἢ ἂν θέλῃ ἄς ἔλθῃ καὶ νὰ μονομαχήσωμεν οἱ δύο·
αὐτὸς δὲν μὲ ἀποκρίθηκε εἰς κανένα· καὶ ἂν ἤθελε τὸ δε-
χθῆ τὸ ἕκαμνα μὲ ὄλην τὴν καρδιάν· διότι ἔλεγα: ἂν ἐχανό-
μου, ἄς ἐπήγαινα· ἂν τὸν χαλοῦσα, ἐγλύτονα τὸ ἔθνος μου.
Ὁ Κυβερνήτης ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἰαννουάριον,
πηγαίνει εἰς τὴν Αἴγιναν ὅπου ἦτον ἡ Ἀντικυβερνητικὴ
ἐπιτροπὴ καὶ τὸ Βουλευτικόν· ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν, ἔγινε δοξολογία καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ὀρκωθῆ πρὶν νὰ
κάμῃ τὰς παρατηρήσεις του· εἶπε: ὅτι ἂν θέλετε νὰ διοι-
κῆσω, νὰ διαλυθῆ τὸ Βουλευτικόν, διότι ἐγὼ δὲν ἐμπορῶ
νὰ δουλεύσω· ἔχει ἡ πατρίς μας καὶ ἐχθροὺς καὶ φίλους,

ἢ ἂν καὶ δὲν θέλετε ἐγὼ μένω καὶ θέλει δουλεύσω ὅσον εἶναι δυνατόν, ὡς μερικός· τοὺς εἶπε αἷτια ἐξωτερικά· διελύθηκε μόνον του τὸ βουλευτικὸ, καὶ ἂν ἦτον κανένας βουλευτῆς δυσχρεστημένος ἦτον περισσότερον διὰ τοὺς μισθοὺς του· ὀργάνισε τὸ κράτος, ἔστειλε ἐπάρχους, ἐκτάκτους ἐπιτρόπους, ἄρχισε ἀνταπόκρισι τακτικὴ, ὁ καθένας νὰ γνωρίζῃ τὰ χρέη του· ὁ στρατιωτικὸς ὡς στρατιωτικὸς, ὁ πολιτικὸς ὡς πολιτικὸς, ἐσύστησε τὸ Πανελλήνιον καὶ τοὺς ἔβαλε ὅλους τοὺς ἄρχοντας μέσα, τὸν Κουντουριώτην τὸν ἔκαμε πρόβουλον τῆς Οἰκονομίας, τὸν Ζαήμην πρόβουλον τοῦ Ἑσωτερικοῦ· μολαυτὰ ἄρχισαν κάτι νὰ μιλοῦν, κάτι νὰ ἀντενεργοῦν, παρά μυστικά· καὶ πρὶν νὰ ἔλθῃ ὁ Κυβερνήτης, ἐγύρευαν νὰ ἀντενεργήσουν μερικοὶ, διατὶ ἐπρόβλεπαν ὅτι ὅταν συστηθῇ μία τακτικὴ Κυβέρνησις δὲν ἠμπορεῖ ὁ καθένας νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει· ὁ Κυβερνήτης αὐτοῦ· ὁποῦ τοῦ ἀντιστάθηκαν, αὐτοὺς εἶχε ἀγκαλιάσει πρῶτα· τὰ ζιζάνια ἄρχισαν νὰ ἐμβαίνουν· οἱ ἀδελφοί του ποῦ νὰ εἶχαν κόψει τὸ ποδάρι τους ἐκεῖ ποῦ ἐκίνησαν διὰ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔφθασαν καὶ ἐκεῖνοι· ἦλθε καὶ ὁ Ῥιμποπιέρος καὶ ὁ Καλεμινόντ, ὁ πρέσβυς ὁ Γάλλος διὰ νὰ λάβουν πληροφορίας διὰ ταῖς γαίας ταῖς ἐθνικαῖς καὶ διὰ τὰ λοιπά· ἔκαμε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐξετάσῃ αὐτά· ἐδιορίσθησαν καὶ ὅλοι οἱ ἑπαρχοὶ διὰ νὰ δώσῃ ὁ καθένας πληροφορίας· μία ἡμέρα ἐπῆγα ἐγὼ καὶ ὁ Ῥίζος . . . . . εἰς τὸν Ῥιμποπιέρην· ἐκεῖ ἦλθε ἡ ὀμιλία καὶ ὁ πρέσβυς μᾶς λέει ὅτι τοῦ Σουλτάνου πόσον θὰ τοῦ παραξενοφαίνεται νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν τὴν Ἑλληνικὴν νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια του, καὶ ἀπὸ τέτια· ἄρχησε καὶ ὁ Ῥίζος νὰ τοῦ λέγῃ, πλὴν φοβισμένα ἀλλὰ πολίτα, ἐγὼ τοῦ

λέγω: Κύρ Ρίζο ἄρῃσέ με νὰ εἰπῶ καὶ ἐγώ· ἐξοχώτατε λέγετε πῶς θὰ ὑποφέρει ὁ Σουλτάνος νὰ βλέπῃ τὴν σημαίαν μας νὰ περνᾷ ἀπὸ ἐμπροσθὰ του, καὶ ὅτι τοῦ κακοφαίνεται — καὶ δὲν μᾶς κακοφαίνεται καὶ ἐμᾶς ὁποῦ τοὺς ὑποφέραμεν τόσον καιρὸν εἰς τὴν γῆν τῶν προγόνων μας, καὶ κἀθεταὶ ἀκόμη εἰς τὰ πατρικά μας σπήτια καὶ τοὺς ὑποφέρομεν ἀκόμη, καὶ ἐκεινοῦ θὰ τοῦ κακοφανῇ διατὶ θὰ περνᾷ ἡ σημαία μας; αὐτὰ ὅλα νὰ τὰ εἰπῆς τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, σέ ὀρκίζω εἰς τὴν τιμὴν σου νὰ τοῦ τὰ εἰπῆς.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ κυβερνήτης μου λέει, Θεοδωράκη τί εἶναι αὐτὰ ποῦ εἶπες· — ἂν δὲν ᾔῃναι καλὰ, νὰ μὲ συμπαθήσετε, τέτοιας λογιῆς εἶμαι μαθημένος· — ὄχι, καλὰ ἀποκρίθηκες.

Ὁ Κυβερνήτης μὲ εἶπε καὶ ἐχαιρέτησα τοὺς τρεῖς μινίστρος ἑστὸν Πόρο καὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Ἰγγλέζο καὶ ἦτον ἓνας συγγενῆς του πεθαμένος καὶ ὅσο ἔποῦ τὸν ἐχαιρέτησα μόνον· καὶ ἔπειτα ἐπῆγα εἰς τὸν Γκιλμινὸ καὶ μὲ ἐρώτησε διὰ τὴν ἐθνικὴν γῆν, καὶ τοῦ ἀπεκρίθηκα μὲ τὸν τρόπο λέγεται ἐθνικὴ γῆ· ὄντας ἦλθε ὁ Τοῦρκος καὶ ἔκαμε ζάππι τὴν Πελοπόννησον στὰ 1717, ἔποῦ ἐτῆρε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἔκαμε ζάππι, ἔμειναν Τοῦρκοι καθαυτὸ ἕως εἴκοσι φαμιλιαῖς μεγάλαις, ἄφηκε εἰς τὴν Πάτρα δύο φαμιλιαῖς, ἄφηκε στὴν Γαστοῦνι τοὺς χωτομαναίους, ἄφηκε εἰς τὸ Νιόκαστρο τὸν Ἄμμο, ἄφηκε εἰς τὴν Κορώνη τὸν Σαλῆμ Χαντζῆ, τοὺς Μπέηδες τῆς Κορώνης, ἄφηκε εἰς τὴν Μοθώνην ἄλλη μία οἰκογένεια, ἄφηκε εἰς τὴν Ἀνδροῦσα τὸν λεγόμενον Μουσαγά, ἄφηκεν εἰς τὸ Δσοντάρι Πιγλί καὶ Σελδαρόγλη, ἄφηκε εἰς τὸ Μιστρά τοὺς Μπέηδες, ἄφηκε εἰς τὴν Τριπολιτσά τὸν

Ἄρναούτογλη καὶ Δεφτέρ - Κεχαγιά καὶ ἄλλους, ἓνα, δύο φαμυλιαῖς, ἄφηκε εἰς τὴν Μονεβασιά δύο οἰκογένειαις, ἄφηκε εἰς τ' Ἀνάπλι ἄλλαις τρεῖς οἰκογένειαις Μπέηδες, ἄφηκε εἰς τὴν Κόρθο τοὺς Χαλίμπέηδες, εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ εἰς τὴν Βοστίτσα καὶ Καρύταινα· ἐπῆγαν στερνότερα τοῦρκοι καὶ κατοίκησαν καὶ ἔστην Καρύταινα ὁ καθένας ἀπὸ ἑκατὸν ψυχαῖς, καὶ τοὺς ἐχάρισεν ὁ τότε Σουλτάνος μέρος γῆς γιὰ τοὺς κύπους τους καὶ ὁ ἄλλος ἔμεινε εἰς τὸν λαόν. Ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν τούρκων καὶ ἀπὸ τὴν δοξομανίαν ἀρχήνησαν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐγένονταν Τοῦρκοι καὶ ὡς ἐτούρκιζαν ἐκεῖνοι, ἐλέγετο καὶ ὁ τόπος τους τούρκικος. Καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὰ βαρύτερα δοσίματα τῶν τούρκων τοὺς ὑποχρέοναν καὶ ἔπερναν τὸν τόπον τους καὶ τοὺς ἄφηκαν σκλάβους· τοὺς ἔπῃραν ὅλον τὸν τόπον μὲ δυναστείαν· εὕρισκετο ἓνας τρίτος τόπος ἑλληνικὸς, τὰ βουνά· καὶ ὁ ὀμφαλὸς τῆς Πελοποννήσου, ὁ κάμπος, ἔγεινε τούρκικος, καὶ ἂν εἶχε μείνουν ἀκόμη οἱ τοῦρκοι, βέβαια δεν εὕρισκετο σπιθαμὴ γῆ ιδιόκτητος, διατὶ οἱ τοῦρκοι τὸ κυρίευσαν· διατὶ οἱ Ἕλληνες τόμου ἐτούρκιζαν εἶχαν τὴν ἡσυχίαν τους καὶ ὅσοι ἦταν χριστιανοὶ πάντα τοὺς ἀδικουῶσαν, καὶ ἂν ἦτον κἀνένα ἔθνος ἄλλο, ἤθελε τουρκίσουν ὅλοι, μόνον ἦτον σκληρογνώμονες, διατὶ οὔτε δροκώθηκαν ποτὲ νὰ τὸν γνωρίσουν βασιλέα, οὔτε ἐπροσκύνησαν ὅλοι, διότι εἶχαν τὴν Σπάρτην ἀπάνω εἰς τὴν Πελοπόννησο, καὶ δὲν τὰ ἔδωκε ποτὲ τὰ ἄρματα τῆς, καὶ τότενες εἶχαν καταφύγιον καὶ οἱ Ἕλληνες, λεγόμενοι κλέφταις, καὶ ἐτρώγονταν μὲ τοὺς τούρκους ἀπάνω εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐφυλάγονταν ἀπάνω εἰς τὴν Μάνην ἕως τὰ 1780. ἐτότενες ἦλθεν ὁ Καπετὰν Πασᾶς, καὶ ἀρχησε μπεῖλίκι καὶ ἐπλή-

ροναν 43 πουγγιά άσπρα τόν χρόνο λεγόμενο χαράτσι, και τὰ έπερνεν ο Καπετάν Πασάς, και έπειτα 'ποϋ έγειναν οκτώ έννέα Μπέηδες, έως δτου έσηκώσαμεν τὰ άρματα, και έφθασε νά δίδουν έως 200,000 γρόσια. Ποτέ τὰ άρματα δέν τὰ έδωκαν οί Μανιάταις, διατί και πρώτα οπου έπῆραν τήν Πελοπόννησον δλην έμεινε νά πάρουν και τήν Μάνη. Πλήν τί νά κάμουν εις τήν Μάνη 'ποϋ απέθαναν από τήν πείνα και δείψα, και δέν τους έδιδε χέρι νά κατοικήσουν· έγύρευσαν τόν ἡμερον τόπον και όχι τόν άγριον, καθώς εις τήν Πελοπόννησον ολοι οί άγριοι τόποι έγειναν ιδιόκτητοι· τί διάφορον ειχαν οί Τουρκοι από τόν πετρώδη τόπον; Οί ιδιοι κάτοικοι έτρόμαζαν νά τόν δουλεύουν, έτσι έτελείωσεν η όμιλία μας· ειπε, δέν τὸ γνωρίζει η Εύρώπη έτσι.

'Ετσι από τήν Μετσηνίαν ο Κυβερνήτης έβγήκε εις τήν Καλαμάτα, και φοβούμενος ότι ακόμη οί Τουρκοι ήτον εις τὰ Κάστρα, διά νυκτός έπέρασε εις τὸ Λοντάρι, και έπειτα εις τήν Τριπολιτσά, και ήλθεν εις τ' Ανάπλι, και έκανέ ταις έργασίαις τῆς Κυβερνήσεώς του. Σάν έκουθέντικε ο Μαιζών με τόν Ίμβραήμη, έστειλε στρατεύματα εις τήν Πάτρα διά νά αναχωρήσουν οί Τουρκοι τῆς Πατρὸς, η όσοι έχουν ιδιοκτησίαις, αν εύρουν μουστερίδες νά ταις πουλήσουν· και έτσι έπούλησαν μερικοι, όμως η πουλησία τους ήτον κακή· επειδή δέν ήτον ακόμη τρατάτο με τόν Σουλτάνο, και ανεχώρησαν οί Τουρκοι από τήν Πάτρα. Μερικοι Τουρκοι εργένιδες έπίασαν τὸ Καστέλι, και ειπαν εις τούς Φραντσέζους, δέν τὸ δίνομε, θέλομε τόσαις χιλιάδεις γρόσια, είτεμη έχομε τουφέκι· τῆς εϋθύς οί Γάλλοι άρχίνησαν με τήν πολεμική τους τέχνη και τούς έπῆγαν ίσια με

τὰ τείχη, καὶ τοὺς ἔβαλαν τὸ κανόνι καὶ ἐκρήμνισαν ἓνα μέρος τοῦ Καστελιού, καὶ τότε ἐπαρουσιάσθησαν κατὰ τοὺς ἴππων τ' ἄρματα καὶ τοὺς ἐπέρασαν εἰς τὸν Ἐπακτο εἰς τὸ Καστέλι ἄντικρυς καὶ ἔτσι ἐλευθερώθη ἡ Πάτρα ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἔμειναν Φραντζέζοι. Καὶ ὁ Κυβερνήτης ἔστειλε φρουρὰν διὰ τὸ κάστρο τὸν Βρέδ, καὶ ἔπιασε τῆς Πάτρας τὸ κάστρο, καὶ ἔμειναν καὶ οἱ Φραντζέζοι ἐκεῖ. Τὸν δὲ Ἰμβραήμη τὸν ἐμβαρκάρισαν εἰς τὸ Νεόκαστρον καὶ ἐτρέβιξε διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τὸ μὲν Νεόκαστρον καὶ Μοθώνη τὸ ἐκράτησαν οἱ Γάλλοι, τὴν δὲ Κορώνη ἔστειλε ὁ Κυβερνήτης τακτικὴ φρουρά. Ἔτσι ἔμειναν οἱ Γάλλοι ἕως 3,000 ἕως ἡμεῶν ἦλθεν ὁ βασιλέας καὶ οἱ ἄλλοι ἐμβαρκάρισθησαν διὰ τὰ Παρίσια. Ὅσο ἦταν ἀκόμη εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ἐσηκώθηκεν ὁ Μαιζὼν νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Ἀνάπλι καὶ ἐγὼ εὐρισκόμενον εἰς τὴν Καρύταινα, καὶ μοῦ ἔστειλεν ὁ Κυβερνήτης νὰ ἔβγω εἰς τὸ δερβένι τοῦ Λονταριουῦ μὲ 100 ἀνθρώπους διὰ νὰ τοὺς συντροφεύσω ἕως εἰς τ' Ἀνάπλι. Καὶ ἦταν τὴν μεγάλη ἐβδομάδα, καὶ ἐγὼ μὴν ἠξεύροντας ποίαν ἡμέραν ἠθελε νὰ ἔλθῃ, ἔστειλα βάρδια εἰς τὸ Δερβένι, καὶ μαθαίνοντας ὅτι ὁ Μαιζὼν ἔρχεται νὰ μοῦ δώσουν εἶδησι μὲ σεσιάλο νὰ ἔβγω εἰς τὸ Λοντάρι. Τὰ φορτώματα τοῦ Μαιζὼν ἦλθαν εἰς τὸ ντερβένι, καὶ ἐρώτησαν οἱ ἄνθρωποί μου καὶ τοὺς εἶπαν ὅτι ἐπῆγε εἰς τὴν Μεσσηνία εἰς τὴν Ἰθώμη νὰ εἶδῃ ταῖς παλαιότηταις, καὶ αὐριο θέ νὰ ἐλθῇ, καὶ αὐτὸς ἐπῆγε βίχια εἰς ταῖς παλαιότητες, καὶ ὥστε νὰ μοῦ κάμουν σεσιάλο ὅτι ἔρχεται, ἐπροσπέρασε εἰς τὴν Τριπολιτῆν, καὶ ἔστησε τὰ τσαντήρια του εἰς τοῦ Ἀναπλιου τὴν πόρτα, καὶ δὲν ἐμβῆκε εἰς τὴν χώρα· καὶ ἐπῆγα καὶ ἐγὼ ἀπὸ κοντὰ καὶ ἐκό-

νεφα εἰς τὴν χώρα, καὶ ἐπῆρα 5 6. κοντὰ μου καὶ ἐπῆγα
 νὰ τοῦ πάρω τὰ συμπάθια, ὅτι εἶχα προσταγὴ ἀπὸ τὸν
 Κυβερνήτην νὰ τὸν περιμείνω εἰς τὰ Δερβένια τοῦ Λεον-
 ταρίου, καὶ με ἐγέλασαν ἢ βάρδιαις, καὶ προσπέρατες, καὶ
 νὰ με συμπαθήσης. Καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι ἐγὼ δὲν πάω
 ὡς Γκενεράλης, ὑπάγω ἄγνωστος καὶ δὲν βλάθει. Τὴν
 αὐγὴ ἐκαβάληκε διὰ τ' Ἀνάπλι, καὶ ἐγὼ ἐπῆρα τοὺς
 στρατιώτας μου καὶ ἐπῆγα κοντὰ καὶ τὸν ἐπῆγα ἔως εἰς τὰ
 Παρθένι, καὶ τότενες ἐξεκαβάληκε καὶ με ἐπαρακάλεσε
 πολὺ διὰ νὰ γυρίσω ὀπίσω, καὶ ἐγὼ λέγω τοῦ Κυβερ-
 νήτου, τὸν παρακάλεσα ἐγὼ τὸν Κολοκοτρώνη καὶ
 ἐγύρισε ὀπίσω. Ἐπῆγα εἰς τὴν Καρύταινα ὁποῦ ἦτον
 λαμπρὴ τὴν ἄλλη ἡμέρα, καὶ ὁ Μαιζὼν ἐπῆγε εἰς
 τ' Ἀνάπλι καὶ τὸν προϋπάντησε ὁ Κυβερνήτης, καὶ
 τοῦ ἔκαμαν δεξίματα πολλὰ. Ἐπῆγε καὶ εἰς τὴν Αἴ-
 γινα· ἔπειτα ἔπαγει εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἀναχωρεῖ. Ὁ Κυ-
 βερνήτης ἐνέργει τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κυβερνή-
 τής με τὸ Πανελλήνιον ἐρρίζαν τὰ ποίμνια νὰ δώσουν εἴκοσι
 παράδες τὸ ἓνα, καὶ μὴν ἠξεύροντας τὸν τρόπον τῆς με-
 τρήσεως καὶ τῆς πληρωμῆς, εὐγαλαν ἀνθρώπους ἀδοκίμα-
 στοὺς νὰ μετρᾶν καὶ νὰ μαζόνουν γρόσια, καὶ μὴν ἠξεύροντας
 τί θὲ νὰ μαζόνουν καὶ νὰ πέρνουν ἀπὸ τὸ δέκα ἓνα τὰ μα-
 ζοχτικά τους· ἓνα πρᾶγμα τυφλὸ διὰ νὰ καζαντήσουν
 ἄνθρωποι καὶ εἰς τὴν κάσα νὰ μὴν ἔπαγη τίποτες. Ἐγὼ
 ἐκίνησα ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ ἔφθασα εἰς τὸν Ἀχλα-
 δόκαμπο, καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Βγαίνουν οἱ Ἀ-
 χλαδοκαμπίταις μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ με πιάνουν εἰς
 τὸν δρόμον, καὶ μοῦ λέγουν, τί ἄδικο εἶναι τοῦτο, διὰ
 τὰ ἀπομείναντα πράγματα ἵπου μᾶς ἔμειναν νὰ δώσω-
 μεν μισὸ γρόσι τὸ ἓνα, καὶ μετρῶντας καὶ πέρνοντες;

Ἐμεῖς μᾶς ἐμέτρησαν 16,000 πρόβατα καὶ θὰ δώσω-
 μεν 8,000 γρόσια, ποῦ θὰν τὰ εὔρωμε ; πρέπει νὰ τὰ ση-
 κώσωμε μὲ διάφορο, νὰ μᾶς κάτση τὸ διάφορο ἓνα γρόσι
 τὸ ἓνα ; καὶ τότε ἀποφασίζομεν καὶ τὰ πουλοῦμε, γιατί
 ἀπὸ αὐτὰ προσμένομε νὰ τὰ κουρέψωμε νὰ πάρωμε τὸν
 καρπὸ (τὸ φροῦτο) τὸν Μάη, καὶ νὰ κάμη ἡ κυβέρνησις
 ἔλεος. — Ἐκραζα ἐκεῖνον ὁποῦ εἶχε τὴν διαταγὴ λα-
 βομένην τὸν μεγαλύτερον, δόσεμου τὴν διαταγὴν καὶ κα-
 θὼς τὴν ἐδιάβασα τοῦ τὴν ἔδωκα ὀπίσω καὶ τοῦ εἶπα,
 σὲ παρακαλῶ, νὰ προσμείνης δύο ἡμέραις, νὰ μὴν πειρά-
 ξης τὸν λαὸ νὰ δώσῃ τὰ γρόσια, καὶ ἂν δὲν σοῦ ἔλθῃ
 δεύτερη διαταγὴ κάμει ἐκεῖνο ὅπου προστάζεις καὶ ἔτσι
 ἔμεινα ἡσυχος ταῖς τρεῖς ἡμέραις. Καὶ πηγαινάμενος εἰς
 τ' Ἀνάπλι ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν Οἰκονομίαν ὁποῦ ἦτον ὁ Βια-
 ρέτος, καὶ ἀρχινῶ νὰ τοῦ ὁμιλήσω. « Τί ἄδικο γίνεται εἰς τὸν
 λαὸν, ποῦ ἐστελετε ἀνθρώπους καὶ οἱ ἴδιοι νὰ μετροῦν καὶ
 οἱ ἴδιοι νὰ πέρνουν (ποῖμνια)· τιγὰρ τὰ εἶχετε ἄλλη φορὰ
 μετρημένα, καὶ νὰ ξεύρετε ἀπάνου κάτου ; Ἐκεῖνος ὁποῦ
 θὰ μετράει θὰ γείνει ὑπέρπλουτος, καὶ ἡ κάσα δὲν θὰ ἔχη
 παράδες. Καὶ ὁ Τσοπάνης θὰ νὰ τσερεμευθῇ ἀδίκως καὶ
 ἡ κάσα δὲν θὰ ἀπολαμβάνει. » — Μὲ ἀποκρίθηκε « ἔτσι
 μὲ εἶπαν καὶ ἔτσι ἔκαμαν. — Ποῖος σὲ τὸ εἶπε ; — Ἐὸ
 συμβούλιον. — Τοῦ εἶπα, κακὰ ἐκάμανε, διατὶ ὁ λαὸς δὲν
 ἔχει παράδες εἰς τὸ χέρι νὰ δώσῃ τώρα καὶ πρέπει νὰ
 σκώσῃ μὲ διάφορο. — Τότενες μοῦ λέγει μὲ τί τρόπονὰ τὸ
 κάνωμε. — Νὰ διατάξῃ ἡ κυβέρνησις τοὺς μετρητάδες νὰ
 μετρᾶν τὰ πράγματα καὶ νὰ πέρνουν ἓνα δευτέρη ἐκεῖ-
 νοι καὶ ἓνα εἰ χωριάταις, καὶ τὸν Μάϊον μῆνα ποῦ που-
 λᾶν τὸ μαλί τους, τὸ βούτυρό τους, νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς
 διοικητὰς εἰς κάθε ἐπαρχίαν, νὰ παρουσιάξῃ τὸ δευτέρη

τοῦ μετρητῆ καὶ τὸ ἄλλο τὸ δευτέρῃ τοῦ λαοῦ, καὶ διὰ τὸν κόπον τῶν μετρητάδων εἶναι νοικοκύρης ἢ Κυβέρνησις νὰ πληρώσῃ, ὡς θέλει. — Καὶ ἔτσι ἔκαμε δεύτερη διαταγὴ, καὶ ἔτσι ἀκολούθησε τὸ μέτρο. Μανθάνοντες οἱ Πελοποννήσιοι ὅτι θὰ δώσουν 20 παράδες τὸ ἓνα ἐβογγοῦσαν, διατὶ δὲν εἶχαν ποτὲ πληρωμένο εἰς τῆς Τουρκιᾶς τὸν καιρὸ, ἔδιδαν δύο παράδες, καὶ ἓνα παρὰ τοῦ Σπαῆ, ἐγίνοντο τρεῖς. Τὸ μέρος τὸ ἀρχοντικὸ ἔπυ δὲν τοὺς ἔβαλε εἰς δουλιὰ μὴν εὐρίσκοντες ἄλλο σκαρὶ, ἔλαβαν αἰτίαν καὶ εἶπαν τοῦ λαοῦ μὴν πληρόντε! Οἱ Δελιγιανεῖοι καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ συνειθισμένο τους ὁποῦ δὲν ἔπαυσαν ποτὲ καὶ εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως, ἔστειλαν ἀνθρώπους εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ τοὺς ἐτήκωσαν τὸ μυαλὸ, καὶ εἶπαν ὅλοι ὅτι δὲν πληρόνομε, καὶ ἐτήρασαν ἢ ἄλλαις ἐπαρχίαις τὴν Καρύταινα, καὶ ἡ Καρύταινα ἐκύταε τὴν Ἀλωνίσταινα καὶ τὸ Ἀρκουδόρεμμα, καὶ ἔτσι ἦταν ἔτοιμοι νὰ ἀντισταθοῦν μὲ τὸ τούφεκι· ἐγὼ βλέποντας τὴν ἀκαταστασία, ἤμουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, ἔγραψα τοῦ Κυβερνήτη νὰ φέρῃ ἓνα δύω τάγματα ἀπὸ τὴν δυτικὴ Ἑλλάδα νὰ τοὺς βιάσουν νὰ πληρώσουν, διατὶ ἂν δὲν πληρώσουν τώρα ποτὲ λαὸν δὲν κάμνεις ὑπήκοον. Οἱ δὲ Ἀναπλιώταις ὅσοι ἦταν παντοῦ ψεύταις, ἔλεγαν, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης τοὺς βάνει νὰ μὴν πληρώσουν. Ἐστειλε διαταγαὶς καὶ ἐμβῆκε ὁ Τσαβέλας μὲ τὸ τάγμα του, καὶ ὁ Κῶστας Βλαχόπουλος μὲ τὸ ἐδικό του, τρία τάγματα ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν Δυτικὴ Ἑλλάδα εἰς τὴν Πάτρα, καὶ τοὺς ἔλεγε ἡ διαταγὴ τους, ὅπου σᾶς διατάξῃ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ πᾶτε, νὰ ἀκοῦτε ταῖς ὁδηγίαις του· γιὰτὶ ἐκείνους ὁποῦ ἤθελε μεταχειρισθῶ εἰς ἐκστρατεῖαν ἦταν ἐναντίοι, διατὶ δὲν ἤθελαν νὰ πληρώσουν· ὅθεν ἦτον ἀνάγκη

νά ἔλθουν ξένοι. Ἔστειλα ταχυδρόμους νά ἔλθῃ τοῦ Κίττου τὸ τάγμα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ τοῦ Κῶστα Βλαχοπούλου νά μένῃ εἰς τὴν Γαστούνη ἕως τὴν δεύτερη διαταγῇ, καὶ τὸ τρίτο τάγμα νά ἔλθῃ ἑστὰ Τριπόταμα ἀνάμεσα Καλάβρυτα, Καρύταινα καὶ Γαστούνη. Ἐρχάμενος ὁ Τσαβέλας, δὲν ἔλειψα νά κινήσω εἰς τὴν Ἀλωνίσταινα, καὶ εἰς τὸ Ἀρκουδόρεμμα, γιατί ἐκεῖ ἢ ἄλλαις ἐπαρχίαις ἐκύταζαν. Σὰν ἐπίγα, βλέποντας, τὴν βίαν ἢ τόσαις χιλιάδαις γρόσια θέλω ἀπὸ κάθε χωριὸ διὰ τὰ ζωντανά σας, ἢ νά τὰ μετρήσω· καὶ ἔτσι ἄρχησα νά μετρήσω, τότες ἄρχιζαν καὶ ἐπλήροναν, καὶ τοῦ ἔστελνα εἰς τὴν Καρύταινα εἰς τὸν Διοικητὴ τί πληρόνουν, καὶ ὁ Διοικητὴς νά μοῦ στέλνῃ ἀπὸ κάθε χωριὸ ἑποῦ ἔλαβε τὴν πληρωμὴν τί σηκόνουμε. Ἀκούοντας ὅτι πληρόνει ἡ Καρύταινα ἔστελναν οἱ Διοικηταὶ καὶ τοὺς ἔστελναν δύναμη καὶ ἐσυνάχθη-κεν ὅλη ἡ πληρωμὴ τῶν ζωντανῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔμειναν οἱ ῥαδιοῦργοι μὲ ταῖς ῥαδιουργίαις τους, ὡς ψευ-σταὶ καὶ κατεργαρέι ἑποῦ ἦταν. Ἐμετρήθησαν τὰ ζωντανὰ ὅλα καὶ ἐπλήρωσαν ἀπὸ εἴκοσι παράδες παρέξω τὰ μικρά. Ἐγείνε τὸν Ἀπριλο-Μάη. — Ἐκεῖνον τὸν χρόνο ὅσοι ἦταν δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη, ἐπειδὴ εἶδαν ὅτι δὲν ἀνεκατώθηκε ὁ τόπος, ἐστοχάσθησαν νά κάμουν συνέλευση καὶ νά περιορίσουν, ἢ νά πετάξουν τὸν Κυβερνήτη καὶ νά μείνωμεν εἰς ἀναρχία, ὡς πρῶτα. Ὁ Κυβερνήτης ἄκουσε ὅπου ἔλεγον συνέλευση, Σύνταγμα, ἐπρόσταξε εἰς τὴν ἐπικράτειαν νά γείνῃ συνέλευσις εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἄρχινησαν καὶ ἐμαζονόνταν· ἔστειλε καὶ ἑμένα καὶ ἐκατέ-θηκα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐβγῆκε καὶ ὁ Κυβερνήτης καὶ κόνευσε εἰς τοῦ Τσόκρη τὸ σπήτι. Εὐγῆκαμε μίαν ἡμέρα καὶ τοῦ ἔδειχναν οἱ τοπικοὶ διὰ νά κάμωμε

συνέλευσιν εἰς ἓνα περιβόλι· ποῦ τότες ἦσαν ἀρχαῖς Ἰου-
λίου καὶ ἔκανε κάψαις πολλαῖς, καὶ τοῦ ἔδωκε γνώμη νὰ
μὴ γίνῃ εἰς τὸ περιβόλι· μόνε νὰ διορίσωμε τὸ θέατρο
'ποῦ 'ναί 'στὴν Παναγιὰ κοντὰ, καὶ μοῦ ἀπεκρίθη, θέλει
ἔξοδα· καὶ ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα, ἄς πάνε τόσα ἔξοδα· διατὶ
ἔρχονται ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ ἐξοδεύουν νὰ βλέπουν ἐ-
κείναις ταῖς πέτραις, καὶ ἐμᾶς εἶναι τιμὴ νὰ καθαρίσω-
μεν ταῖς πέτραις νὰ φαίνωνται καὶ νὰ κάμωμε τὴν συ-
νέλευσίν μας. Καὶ ἔτσι ἔστερξε καὶ ἔβαλε ξυλικὴ καὶ ἄλ-
λα, καὶ ἔφτιασε ἓναν ὠραιότατον τόπον τῆς συνελεύσεως·
ἔτσι ἐσυνάχθηκεν ὅλη ἡ συνέλευσις καὶ ἤρχισε ταῖς ἐρ-
γασίαις τῆς καὶ ἐπεκύρωσε τῆς Τροιζῆνος τὰ πρακτικὰ καὶ
τοῦ Κυβερνήτου τὰ ὅσα ἔκαμε· ἡ βᾶσις ἦτον τῆς συνελεύσεως
ὅτι ἐκυρίευσεν ἡ γνώμη ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου.

Εἰς μίαν ἀπόταῖς συνεδριάσαις ἔγινε λόγος περὶ παρασή-
μων τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐγὼ ἀντιστάθηκα· ὁ σταυρὸς εἶναι τοῦ
καθενὸς ἡ ἐκδούλευσις, καὶ σὰν ἀποκτήσωμεν βασιλέα τότε
ἄς κάμῃ ὅτι θέλει.

Καὶ ἔτσι μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ τὴν γνώ-
μην ὅλης τῆς κυβερνήσεως τὸν ἀπεφασίσαμεν Κυβερνήτην
πληρεξούσιον, ὡς ἦτανε καὶ ἀπὸ τὰς τρεῖς δυνάμεις, καὶ
νὰ δώκῃ τὸν λογαριασμὸν εἰς τὴν συνέλευσιν, τί ἔλαβε,
τί ἔδωκε. Καὶ ἡ συνέλευσις εὐχαριστήθηκε μὲ τὰ πρα-
κτικὰ του καὶ πάλαι τὸν ἀπεφάσισε. Ἀνήμερα τοῦ Σω-
τῆρος ἐτελείωσεν ἡ συνέλευσις, καὶ ἔμεινε νὰ ἐκλέξῃ ὁ ἴδιος
τοὺς Γερουσιαστάς, διατὶ τοῦ ἔδωκε ἡ συνέλευσις ὀνόματα.
Τὰ 20 νὰ ὀρίζῃ ἡ Συνέλευσις καὶ τοῦ ἄφησεν ἑπτὰ ἐκείνου.
Τότε ἀπεφασίσθη τὸ δάνειον.

Ἦθελαν οἱ ἀντενεργοῦντες 'ς τὴν συνέλευσιν νὰ τοῦ δώ-
σουν νὰ ῥωτάῃ. Καὶ τί κάμνει τοῦ ἔδωκε τέλεια πλη-

ρεξουσιότητα· γιατί ἦτον ὁ μόνος ἄνθρωπος ἰκανός.

Τὰ ψηφίσματα τῆς συνελεύσεως εἰς τὸ "Ἄργος ἔβαλε βάσεις συνταγματικῆς κυβερνήσεως. Ἄφοῦ ἐκλέχθη ἡ Γερουσία ἐσύστησε ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ σύνταγμα. Μερικοὶ προὔχοντες ἐδυσαρεστήθηκαν· κοντὰ εἰς αὐτοὺς οἱ Ὑδραῖοι, διατι δὲν τοὺς ἐδίδεδε ὁ Κυβερνήτης εὐθὺς τὰ ὅσα εἶχαν ἐξοδεύσει εἰς τὴν ἐπανάστασιν· οἱ Χῖοι, διατι τοὺς ἐζήτησε λογαριασμὸν· ἐκακοφάνηκε καὶ μερικῶν λογιωτάτων, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐφημερίδος· ἐζήτησαν σύνταγμα, καὶ ἔτζι οἱ προὔχοντες οἱ παραπονεμένοι, ἐνωμένοι μὲ τοὺς Ὑδραῖους καὶ ἄλλους δυσαρεστημένους, ἔβγαλαν ἐμπροστὰ διὰ πρόφασιν τὸ σύνταγμα. Εἰμπορεῖ μεταξὺ τῶν προκομμένων νὰ ἐπίστευαν ὅτι εἶναι καλὸ τὸ σύνταγμα διὰ νὰ ἐμβῇ εἰς ἐνέργεια εὐθὺς, πλὴν οἱ κοτσαπασίδες καὶ μερικοὶ ἄλλοι τὸ μετεχειρίσθησαν ὡς πρόσχημα. Ἐμβῆκε μέσα καὶ ξένος δάκτυλος καὶ ἐρέθιζε τὰ πράγματα. Ἐβγαλαν κλέφταις, ἐπῆγα, ἠσύχασα τὸν τόπον· ἔστειλαν οἱ Ὑδραῖοι νὰ ἀποστατήσουν τὰ νησιά, ἐσάθησαν ὑποχρεωμένοι νὰ γυρίσουν ὀπίσω εἰς τὴν Ὑδραν· ὑποπτευόμενοι οἱ Ὑδραῖοι διὰ νὰ μὴν ἐτοιμάσῃ τὴν φρεγάδα τὴν Ἑλλάδα ὁ Κυβερνήτης ἐναντίον τῶν Ὑδραίων, ἔστειλαν τὸν Μιαούλην καὶ τὴν ἑκαψε, ἑκαψε καὶ ἄλλα δύο καράβια, ἔβαλε φωτιά εἰς τὸν Ναύσταθμον εἰς τὸ Βαπόρος, πλὴν ἐκατάφθασαν ἄνθρωποι τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰ ἔσβυσαν. Ὁ Μιαούλης μὲ αὐτὸ τὸ κάμωμα ἀμαύρωσε τὴν ὑπόληψιν του, διότι ἕως τότε ὁ Μιαούλης δὲν εἶχε ἀνακατευθῆ εἰς κανένα ἐσωτερικόν, καὶ ἦτον ἡ ὑπόληψις του καθαρὴ. Τὰ καράβια ἦτον ἰδιοκτησία τοῦ ἔθνους, καὶ ὄχι τοῦ Καποδίστρια. Ἐμποροῦσε νὰ ρίξῃ τὰ κατάρτια, νὰ τὰ γιομίσῃ θάλατσα καὶ ἔτσ

έμεναν εκεί. Έπειτα ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθηκε εἰς τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831, ὅταν ἐπήγαινε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ Γεώργιον Μαυρομηχάλιδες. — Αὐτὴ ἡ φαρμελιὰ εἶναι μιὰ φαρμελιὰ ὅπου ἔχυσε πολὺ αἷμα διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας· ἀλλ' εἶναι φαρμήλια ὅπου ἔκλινε εἰς ταῖς δολοφονίαις. Ὁ μακκρίτης Ἡλίας ἐσκοτώσε τὸν θεῖον τοῦ Θεόδωρον Κουμουνδουράκη, ὅπου εἶχε τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατέρα του διὰ γυναῖκα. Ὁ Γεωργάκης μὲ τὸν Κατσακο ἐπροσκάλεσαν νὰ ὁμιλήσουν μίαν ἡμέρα τοῦ Νικολάκη Περαῖκου ξαδέλφου τους, καὶ ἀφοῦ ὠμίλησαν καὶ ἐκατέβαιναν εἰς τὴν σκάλαν τοῦ ἔρριξαν καὶ τὸν ἐλάβωσαν εἰς τὴν κοιλιάν, καὶ ἐτρόμαξεξινὰ γλυτώσῃ· ἐγιατρεύετο διὰ ἕξι μῆνας. — Πρὶν νὰ σκοτωθῇ ὁ Κυβερνήτης ἠκολούθησαν καὶ ἄλλα, ἀπὸ τὴν Ὑδραν ἔστειλαν μίαν ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Παπαλεξόπουλον, τὸν Σπηλιοτόπουλον καὶ ἄλλους εἰς τὴν Μάνην, εἰδόθησαν μὲ τὸν Κατσακο, ἐκήρυξαν τὸ σύνταγμα ἔστειλαν καὶ τρία καράβια οἱ Ὑδραῖοι διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὰ κινήματα τῶν Μανιατῶν. Ἦμουν εἰς τὴν Καρύταιναν, τότε ἔλαβα ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην διὰ νὰ στείλω στρατεύματα εἰς τὴν Καλαμάταν, διὰ νὰ φυλάξω αὐτὴν τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν λεηλασίαν τῶν Μανιατῶν, ἔστειλα τὸν Γενναῖο μὲ ἓνα τάγμα ρουμελιώτικο καὶ μὲ πολλοὺς Πελοποννησίους. Ἐπῆγε εἰς τὴν Καλαμάταν, ἦλθαν οἱ Μανιάτες ἐπολιόρησαν τὸν Γενναῖον. Τὸ τάγμα τὸ ρουμελιώτικο τοῦ Ἀλεξάκη, (καὶ ὁ Κώστας δὲν ἦτον ἐκεῖ) ἀπίστησε καὶ ἐγύρισε μὲ τοὺς Μανιάτες· ἔρχεται ὁ Ρικάρδος τότε ἡ ἰδίᾳ ἐπιτροπὴ καίει τὰ δύο καράβια τὰ Ἐθνικὰ καὶ ἓνα Ὑδραϊκὸ τὸ περίλαβε ὁ Ρικάρδος. Κινῶ μὲ 400 καθαλαρέους τακτικοὺς καὶ ἀτάκτους, καὶ ἔστειλαν καὶ ἦλθαν ἕως 4,000 ἀπὸ

ταῖς ἐπαρχίαις. Οἱ Φραντζέζοι σάν ἔμαθαν ὅτι ἐγὼ ἐσύναξα στρατιώταις διὰ νὰ βαρέσουν τοὺς Μανιάταις, ἐστειλαν ἓνα τάγμα χωρὶς πρόσκλησι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπικσαν τὴν Καλαμάτα καὶ ἐκήρυξαν ὅτι οὔτε τοῦ ἐνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου μέρους δέχονται. Ἐπῆγα εἰς τὸ Νησί καὶ ἦλθε ἓνα τάγμα Γαλλικὸ, καὶ μοῦ εἶπε ὁ ἀρχηγὸς των, ὅτι εἶναι προσταγμένος ἀπὸ τὸν στρατηγὸν του νὰ ἐμβῆ μέσα εἰς τὸ Νησί, ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅταν ἐσὺ εἶσαι προσταγμένος ἀπὸ τὸν στρατηγὸν σου ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὴν Κυβέρνησίν μου νὰ πιάσω τὸ Νησί. Ἄν θέλετε, σᾶς δέχομαι μέσα, καὶ σᾶς δίδω ὅ,τι σᾶς χρειάζεται· αὐτὸς μοῦ λέει ὅτι εἶναι προσταγμένος νὰ ἀναχωρήσετε καὶ νὰ ἐμβοῦμεν μέσα. Ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅτι εἶμαι διαταγμένος ἀπὸ τὴν κυβέρνησίν μου νὰ μείνω καὶ ἂν θέλετε ἄς γράψῃ ὁ στρατηγὸς σας εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἂν μὲ διατάξῃ ὁ Κυβερνήτης, ἀναχωρῶ· ἐκεῖνοι μὲ ἀπεκρίθησαν, θὰ ἐμβοῦμεν καὶ ἂν ἀκολουθήσῃ πόλεμος εἶναι εἰς βᾶρος σου. Ἐγὼ τοῦ ἀπεκρίθηκα ὅτι ἂν ἀρχήσω ἐγὼ τὸν πόλεμον εἶναι εἰς βᾶρος μου, εἶδὲ καὶ ἂν ἀρχήσετε ἐσεῖς εἶναι τὸ βᾶρος ἐδικόν σας. Ἐνόμιζαν νὰ μὲ φοβήσουν καὶ νὰ τραβιχθῶ. Ἐκάθισαν τρεῖς ἡμέραις ἀπέξω ἀπὸ τὸ Νησί καὶ ἔβρεχε, τοὺς εἶπα νὰ ἐμβουν καὶ νὰ πιάσουν ἓνα μαχαλά, καὶ γράψετε εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἂν αὐτὴ μὲ διατάξῃ νὰ ἀναχωρήσω, εὐθὺς ἀναχωρῶ καὶ ἀπὸ τὸ σπήτι μου ἂν ἦτο. Βλέποντες ὅτι δὲν ἐμποροῦν νὰ μὲ βγάλουν, ἐτραβήχθησαν ὅλοι εἰς τὴν Καλαμάτα. Ὅταν ἀνεχώρησε ὁ Γενναῖος ἀπὸ τὴν Καλαμάταν, τὴν ἐγδυσαν οἱ Μανιάτες, καὶ μόνον ἐγλύτωσαν τὰ σπήτια μερικῶν συνταγματικῶν. Οἱ Ὑδραῖοι ἀφοῦ ἶδαν τὸν Ῥιχόρδο νὰ ἐρχεται ἔκαψαν τὰ δύο καράβια ὁποῦ

ἦτον ἔθνικα, καὶ τὸ τρίτο καράβι ὁποῦ ἦτον ἰδιόκτητον, τὸ ἄφησαν σῶο καὶ τὸ ἐπῆρε ὁ Ῥικόρδος. Οἱ Μανιάτες ἐγδυσαν τὴν ἐπιτροπὴν τὴν σταλμένη ἀπὸ τὴν Ὑδρα καὶ ὄλους τοὺς Ὑδραίους ὁποῦ εἶχαν φύγει ἀπὸ τὰ καράβια· τοὺς περίλαβαν τὰ φραντζέζικα καὶ τοὺς ἔστειλαν εἰς τὴν Ὑδραν. Αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ ἦλθε εἰς τὴν Μάνη καὶ ἐκήρυξε σύνταγμα, ἐλευθερίαν, νὰ μὴ πληρώνη παρὰ ἓνα στα δέκα, καὶ τοὺς ἔπερναν ἑννέα στα δέκα καὶ ἐζήμιωσαν καὶ τὴν Καλαμάτα μὲ 500,000 γρόσια· τέτοιο σύνταγμα ἐκήρυτταν, σύνταγμα ἀρπαγῆς. Ἐμαθα ὅτι ἦλθε τότε ὁ Ῥικόρδος εἰς τὸ Ἄλμυρὸ, καὶ ἐκίνησα μὲ ὄλην τὴν καβαλαρίαν τακτικὴν καὶ ἄτακτῃ· εἰς τὴν τακτικὴν καβαλαρία ἦτον ὁ Καλέργης, εἰς τὴν ἄτακτῃ ὁ Χατζῆ Χρίστος, τὸν ἀντάμωσα καὶ ἐπέστρεψα εἰς τὸ Νησί, ὁ Ῥικόρδος ἐπῆγε εἰς τὴν Τζίμοβα· ἐκατέβηκε ἡ Μάννα τοῦ Μαυρομηγάλη ὠμίλησε μὲ αὐτὸν, καὶ ἔπειτα ἐκίνησε διὰ τὸ Ναύπλιον.

Ὅταν ἔκαψε ὁ Μιαούλης τὰ κηράβια ἐβόγγισε ὄλο τὸ ἔθνος διὰ τὴν ἀδικίαν ὁποῦ ἔκαμε νὰ κάψῃ τὰ ἔθνικα καράβια, μερικοὶ βλέποντες ὅτι οὔτε μὲ ἐπιτροπὰς οὔτε μὲ ἀποστασίας δὲν ἔκαμναν τίποτε, ἐσυμβουλευθήκαν μερικοὶ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην· ἐκείναις ταῖς ὥραις ἔλαβα διαταγὴ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ νὰ πάρω μαζί μου καὶ τὴν τακτικὴν καβαλαρία, καὶ τὴν ἄτακτῃ μὲ τὸ πεζικὸ στράτευμα νὰ τὰ ἀφήσω μὲ τὸν Γενναῖον εἰς τὴν Μεσσηνίαν διὰ νὰ ἐπαγρυπνεῦν τὰ κινήματα τῶν Μανιατῶν νὰ μὴν ἔβγουν καὶ λεηλατήσουν τὸν τόπον. Ὁ Πέτρος Μαυρομηγάλης εἶχε φύγει τὸν χειμῶνα κρυφίως ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον διὰ νὰ ὑπάγῃ

εἰς τὴν Μάνην. Ὁ καιρὸς τὸν ἔρριξε κατὰ τὸ Κατάκολον· ὁ ἐκεῖ τότε Διοικητὴς Ἀναγνωστόπουλος τὸν παρέλαβε καὶ τὸν ἔστειλε εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ τὸν ἔβαλε εἰς φύλαξιν ἀναπαυτικὴν, καὶ εἶχε ὅλα του τὰ ἀναγκαιὰ πλουσιοπάροχα· τὸν Γιάννην Κατζῆ τὸν ἔπιασε καὶ τὸν ἔβαλε εἰς τὸ Παλαμήδι, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον καὶ Γεώργιον Μαυρομηχάλην καὶ Κατζάκο εἶχε ὑπὸ φύλαξιν νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἀναπλιοῦ· ὁ Κατζάκος ἔφυγε καὶ ἐπῆγε εἰς τὴν Μάνη καὶ ἔκαμνε τὰ συντάγματα αὐτά· εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν εἶναι ὁποῦ ἐσυμβουλεύθησαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην. Τοὺς ἐγύρισαν τὰ μυαλὰ τάζοντές τους χιλιάδες τάλαρα καὶ ἄλλα· καὶ ἂν δὲν ἐπαρακινουῦντο αὐτοὶ ἀπὸ μεγάλας ὑποσχέσεις, καὶ νὰ ἦναι βέβαιοι ὅτι θὰ γλυτώσουν δὲν τὸ ἀποφάσιζαν ποτέ. Ἐτῆς ὡς προεῖπα ἐπῆγαν εἰς τὴν Πόρταν τῆς ἐκκλησίαις τὴν Κυριακὴν τὴν αὐγὴν, ἐχαιρέτησαν τὸν Κυβερνήτην, ὁ Κυβερνήτης εἶχε μόνον δύο, ἓνα κουλοχέρη καὶ ἓνα ἄλλον ἐμβαίνοντας εἰς τὴν Πόρταν, ὁ Κωνσταντῖνος τοῦ ἔρριξε μία πιστόλα εἰς τὸ κεφάλι, ὁ Γεωργάκης μιὰ μαχαιριὰ εἰς τὴν κοιλιά καὶ ἔμεινε ὁ Κυβερνήτης νεκρὸς ξαπλωμένος εἰς τὴν πόρταν· ἀφοῦ ἔκαμαν αὐτὰ ἔτρεξαν νὰ φύγουν, ὁ Κωνσταντῖνος ἐλαβώθηκε θανατηφόρα ἀπὸ τὸν Κουλοχέρη τὸν Κρητικὸν, ὁ δὲ Γεωργάκης κατέφυγεν εἰς τοῦ Βαλιάνου τὸ σπῆτι· εἶδε ὅτι ἐκεῖ δὲν ἐμπορεῖ νὰ βασταχθῆ καὶ ἐπῆγε εἰς τοῦ Ῥοῶν τὸ σπῆτι. Ὁ πολιτάρχης Παναγιώτης Κακλαμάνος δὲν ἐταράχθηκε διόλου διότι ἦτον καὶ αὐτὸς μπασμένος εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Ὁ Ζεράρ ὁποῦ ἐδιοικοῦσε τὰ Ἑλληνικὰ τακτικὰ στρατεύματα εὐρέθηκε καθάλα μὲ τὸν ἀγιουτάντε του εἰς τὸν Πλάτανον ὁποῦ ἦτον ὁ στρατῶν καὶ α

ἔλεγε τίποτε τίποτε, μείνετε ἡτυχοί. Ὁ Ἀλμέτας ὁποῦ ἦτον φρούραρχος μὲ τὸ πιστὸν στράτευμα ὁποῦ ἦτον ὠρκωμένο ἔκλεισε ταῖς Πόρτες, ἐδιαμοιράσθησαν εἰς ὄλαις ταῖς τάπιες καὶ εἰς ἄλλας θέσεις τῆς πόλεως, ἔπιασαν καὶ διάφοροι ἄλλοι πολῖται τὰ ἄρματα, καὶ ἔτσι ἐφυλάχθηκε ὁποῦ ἐκινδύνευσε νὰ χαθῆ τὸ Ἀνάπλι. Τῆς εὐθὺς ἐσυνάχθηκε ἡ Γερουσία μὲ τοὺς Γραμματεῖς καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν τριμελῆ ἐπιτροπὴ τὸν Αὐγουστῖνον, ἐμένα καὶ τὸν Κωλέτη. Ὁ Αὐγουστῖνος μὲ ἔστειλε εὐθὺς μὲ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἕνα πεζοδρόμον διὰ νὰ μοῦ δώσῃ εἶδησιν καὶ νὰ πάω εἰς τὸ Ἀνάπλι ἡμουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, ἐκείναις ταῖς ὥραις εὐρέθηκα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἡ Γερουσία ἐκοινοποίησε τὴν ἀπόφασίν της εἰς τὸν Αὐγουστῖνον, ὁ Αὐγουστῖνος εἶπε ὅτι δὲν δέχεται αὐτὴν τὴν θέσιν ἂν δὲν ἔλθῃ πρῶτον καὶ ὁ Κολοκοτρώνης νὰ ὁμιλήσωμεν. Ἐγὼ ἔλαβα τὴν εἶδησιν τὸ βράδυ τὴν ἴδια Κυριακὴ ἀπὸ τὸν πεζοδρόμον, ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς Μαυρομηχάλιδες καὶ ὁ ἕνας ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ ἄλλος ἐπῆγε εἰς τὸ Ῥουάν, δὲν ἤξευρα τίποτε ἄλλο περισσότερον. Τότε ἐσυλλογίσθηκα ὅτι εἶχε ἀποφασίσει ὁ Κυβερνήτης ὅτι ἂν ἀποθάνῃ ἕξαφνα νὰ γένη εὐθὺς συνέλευσις ἀπὸ τὸ ἔθνος. Εὐθὺς ἔκραξα τὸν διοικητὴν τῆς Τριπολιτζᾶς ὁποῦ ἦτον ὁ Καρόρης, καὶ τοὺς γραμματικούς του, ἔγραψα παντοῦ διαταγὰς εἰς τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἦταν μὲ τὸν Γενναῖον νὰ τραβηχθοῦν, καὶ ἔστειλα εἰς ὄλας τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ στείλουν τοὺς πληρεξουσίουσ των, διὰ νὰ κάμωμεν συνέλευσιν, καὶ ἐγὼ νὰ μείνω εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, διατὶ ἐγὼ δὲν ἤξευρα ποῦ θεὶ νὰ τραβιξῶ, οὔτε τί νὰ κάμω, οὔτε ἤξευρα τί ἐγίνετο εἰς τὸ Ἀνάπλι, μὲ τὰ γράμματα ἔστελνα παντοῦ καθάλα-

ρέους και πεζοῦς, και τοὺς ἀνάγκαζα νὰ ἔλθουν μία ὥρα ἀρχήτερα. Τὴν αὐγὴν ξημερόνωντας Δευτέρα με ἦλθαν δύο πεζοὶ ὁ ἓνας κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον και μοῦ ἔφεραν τὰς εἰδήσεις ὅτι ἡ Γερουσία ἐψήφισε τριμελῆ ἐπιτροπὴ, ὅτι ὁ λαὸς ἐπολιόρκησε τὸν Γεωργάκη Μαυρομηχάλη εἰς τοῦ 'Ρουὰν τὸ σπήτι, ὅτι τὸν ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν 'Ροὰν, ὅτι τὸν ἐπαράδωκε και τὸν ἐπῆγαν εἰς τὸ Παλαμίδι και μοῦ ἔλεγον νὰ φθάσω μίαν ὥραν ἀρχήτερα.

Τὸ βράδυ εἶχα βαστάξει μυστικὸ και δὲν τὸ ἐκοινοποίησα εἰς τὴν πόλιν τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου. Τὴν Αὐγὴν ὅπου τὸ ἔμαθαν οἱ πολῖται τῆς Τριπολιτζᾶς ἔμειναν νεκροί, ἄρρησαν τὰ ἐργαστήριά των, ταῖς δουλιαῖς τους και ἐπερπατοῦσαν εἰς τοὺς δρόμους ὡσὰν τρελοί. Ἐγὼ ἔστειλα εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας ταχυδρόμους με δευτέρα γράμματτα νὰ μείνουν ἡσυχοὶ αἱ ἐπαρχίαι, νὰ σταθοῦν οἱ ἐπαρχοὶ εἰς τὰς θέσεις των, και νὰ ἐξακολουθοῦν τὰς ἐργασίας των. Τοὺς ἐδίδα και τὴν εἰδήσιν ὅτι ἐκλέχθη μία ἐπιτροπὴ διὰ νὰ κυβερνήσῃ τὸν τόπον, και ὅτι θέλει λάβει τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ νὰ βαστάξῃ τὴν ἡσυχίαν και τὴν εὐταξίαν εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμον περίστασιν. Ἦλθαν οἱ προὔχοντες τῆς πόλεως Τριπολιτζᾶς πρὶν νὰ ἀναχωρήσω διὰ τὸ Ναύπλιον, και μοῦ εἶπαν ὅτι τὶ νὰ γίνωμεν, ἐμεῖς φοβούμεθα νὰ μὴν πάθωμεν τίποτε, διότι ἡ πόλις μας εἶναι ἀνοικτὴ και ξέφραγη· τοὺς εἶπα νὰ βάλουν ντελάλιδες και νὰ διαβάσουν ὅσα ἔγραψα και εἰς ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις. Αὐτοὶ με ἐπαρακάλεσαν νὰ βάλουν ντελάλιδες νὰ μαζωχθοῦν οἱ πολῖται εἰς τὸ σχολεῖον και νὰ ὑπάγω ἐγὼ νὰ τοὺς ὁμιλήσω· τὸ ἐδέχθηκα, ἐσὺ νάχθησαν οἱ πολῖται εἰς τὸ σχολεῖον, τοὺς ὠμίλησα διὰ μίαν ὥραν ὀλόκληρον, τοὺς εἶπα ὅσα ἔπρεπε νὰ τοὺς εἶπῶ

εἰς τέτοιας περιστάσεις. Ἄφησα τὸ Σισινόπουλο μὲ 100 καθλαρέους διὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου, καὶ ἐγὼ ἐκίνησα, καὶ διὰ ἑξ ὥρας ἔφθασα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Εἶχα μαζί μου 150 καθλαρέους· ὁ λαὸς ἐζήτησε τὴν ἄδειαν καὶ ἀνοιξαν τὴν πόρταν καὶ ἐβγήκαν εἰς προῦπάντησίν μου, ἕως τὸν τόπον ὅπου ἐξεμπαρκαρίσθηκε ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ λαὸς ἀπεκεῖ μὲ ἐσυντρόφεισε ἕως τὸ σπῆτι μου. Ἄλλοι ποῦ μὲ ἀπαντοῦσαν ἐκλαιγαν, ἄλλοι παραπονοῦντο, καὶ ἐγὼ ἔλεγα εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἡσυχία· πηγαινάμενος εἰς τὸ σπῆτι τοὺς εἶπα, Ἕλληνες, πηγαίνετε εἰς τὰ σπήτιξ σας, μὴ ἔχετε κανένα φόβον, καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ δύναμις θέλει τὰ οἰκονομήσει ὅλα· ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγα ἐκεῖ ὅπου ἐκάθετο ὁ Αὐγουστῖνος διὰ νὰ τὸν παρηγορήσω, πηγαινάμενος ἐκεῖ ἐπαρηγόρησε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ ἔπειτα μοῦ λέγει, εἰς τὸν λαιμόν σου κρέμομαι καὶ ἐγὼ καὶ τὸ Ἔθνος, καὶ κάμε ὅ,τι σοῦ φανῆ εὐλογον. Ἐγύρισα εἰς τὸ σπῆτι, ὠμίλησα τοῦ Ἀλμέδα ὅπου ἦταν φρούραρχος καὶ ἐπὶ κεφαλῆς εἰς τὰ στρατεύματα τὰ τακτικά, καὶ τοῦ εἶπα νὰ βάλῃ ντελάλιδες νὰ καθίσῃ ἡσυχος καθένας εἰς τὸ σπῆτι του καὶ νὰ βγάλῃ τὰ ὅπλα (διατί ἦταν ὅλοι οἱ πολῖται ἀρματωμένοι), καὶ καθὼς ἐφῆρθηκες ταῖς τόσαις ἡμέραις νὰ φερθῆς καὶ τώρα διὰ τὴν ἡσυχίαν· τὸ τακτικὸν ἐστάθηκε πιστὸν εἰς τὸν ὄρκον του, καὶ ἐμπόδισε τὴν σφαγὴν καὶ τὴν φωτιά, τώρα νὰ κάμετε ὄρκον καὶ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, ἕως νὰ ἰδιῦμεν ποῦ θὰ κατασταλάξῃ τὸ πρᾶγμα.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐσυναχθήκε ἡ Γερουσία καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ ἡμεῖς ἐκάμαμεν τὸν ὄρκον καὶ ἐπήραμεν ταῖς ὑπόθεσας τοῦ Κράτους ἐπάνω μας, ὁ λαὸς ἐφώναζε διὰ τὸν φονέα Γεωργάκη, ἡ σκοτώνετε τὸν φονέα, καὶ πιάνετε καὶ τοὺς συμβούλους, εἴτε μὴ θὰ κάμωμεν ἐκδίκησιν

μοναχοί μας καὶ θὰ κάμωμεν ὅ,τι εἰμπορέσωμεν. Τότε ἡμεῖς ἀπεφασίσαμεν στρατιωτικὸν δικαστήριον, τὸν ἔκρινε τὸν ἐκαταδίκασεν εἰς θάνατον, καὶ ἐκτελέσθη ἡ ἀπόφασις εἰς τὴν Πρόνοιαν. Οἱ δύο ὑπηρέται καὶ ὁ Κακλαμάνος ἐβάλλησαν εἰς φυλακὴν, οἱ ὁποῖοι ἐμαρτύρησαν τὴν ἐταιρίαν ὅπου εἶχαν νὰ σκοτώσουν τὸν Κυβερνήτην· ἐβιάσαμεν τὸν Ζισράρ νὰ κάμῃ τὴν παραίτησίν του, εἰδὲ μὴ ἠθέλαμεν τὸν κηρύξει ἕως εἰς ἓνα ἐπίβουλον· ἔδωκε τὴν παραίτησίν του, ἐβάλλη εἰς φυλακὴν καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Καλαμυγδάρτη καὶ οἱ ἄλλοι δὲν ἐμαρτυριῶντο ἀπὸ τὸν ἄλλο. Πολλοὶ τρελοὶ ἤρχοντο καὶ μὲ ἐφορτόνοντο καὶ μοῦ ἔλεγαν, Κολοκοτρῶνη ἐκδίκησιν κάμε, σκότωσε τοὺς φονεῖς· καὶ ἐγὼ τοὺς ἐμάλωσα καὶ τοὺς ἐδίωξα ἀπὸ τὸ σπήτι, λέγοντάς τους, πηγαίνετε εἰς τὰ σπήτια σας, δὲν εἶναι ἐδική σας δουλιὰ:

Εἰς τὴν Ὑδραν μόλις ἔμειναν ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἐσκοτώθηκεν, ἐκίνησε ὁ Σπηλιοτόπουλος καὶ Παπαλεξόπουλος καὶ ἄλλοι, καὶ ἔτρεξαν εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουν, καὶ νὰ βάλουν εἰς ταραχὴν τοὺς ἐπιτάσαμεν καὶ τοὺς ἐβάλαμεν εἰς τὸ Καστέλι· ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι καὶ αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος (ἐκτὸς τῆς Ὑδρας), ἔστειλαν ἀναφοραῖς, ἔκλαιον τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου, καὶ ἀνεγνώριζαν καὶ τὴν Διοικητικὴν ἐπιτροπὴν, καὶ ἐγκωμιάζαν τὴν πράξιν τῆς Γερουσίας· ἔστειλαν οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Ὑδραν μίαν ἐπιτροπὴν, δὲν τὴν ἐδεχθήκαμεν, ἴσως ἂν ἐφώταε τὴν Γερουσίαν ὁ Θεὸς καὶ ἔβαζε ἄλλον εἰς τὸν τόπον τοῦ Κωλέτη ἠθέλαμεν πάει καλύτερα. Ἐδιοικήσαμεν ἕως τρεῖς μῆνας ἐκάμαμεν προκήρυξιν καὶ ἐπροσκαλέσαμεν τὸ Ἔθνος εἰς συνέλευσιν, νὰ συναχθῇ εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐσυναχθήκε. Τότε ἤλθαν καὶ ἀπὸ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ διάβολος

ἔνωσε καὶ τὸν Γρίβα ὁποῦ ἐτρόγητο μὲ τὸν Τσόγγα, καὶ ἦλθον μαζὺ ὅλοι. Συνάζοντας ὅλο τὸ Ἔθνος, ἐγὼ ἐμέτρησα μὲ τὸ νοῦ μου, ὅτι ἐὰν καὶ κάμωμεν ἄλλην κυβέρνησιν ἢ ἔξω αὐλαῖς θέλει μᾶς πάρουν ὅτι εἶχαμεν ὅλοι συνομωσίαν διὰ τὸν σκοτομὸ τοῦ Κυβερνήτη· διατὶ σκοτόνηντας τὸν Κυβερνήτη, καὶ ἀλλάζοντας τὴν κυβέρνηση νὰ βάλωμεν ἄλλους, βέβαια ὁ κόσμος θὰ μᾶς ἔπερνε ὅτι εἴμεθα ὅλοι συνομῶταις, ἢ ὅτι ὁ Κυβερνήτης ἦτον τύραννος· διατὶ ἐδοκιμάσαμεν τὰ ἀπερασμένα χρόνια τῶν πολλῶν τὴν κυβέρνησιν, — καὶ εἶπα ὅτι, ἄς ἔμπη ὁ Αὐγουστῖνος πρόεδρος μόνος, καὶ ἡ Συνέλευσις ἄς τοῦ θάλη Γερουσία νὰ ἀκούεται μὲ τὸν πρέδρον, νὰ κυβερνήσῃ, ἕως ἂν γραψῆ'ταις Δυνάμεις νὰ μᾶς στείλουν βασιλέα· καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔκαμα τὴν παραίτησίν μου εἰς τὴν Συνέλευση. Ἀκούοντας ὁ Κωλέτης ὅτι ἔκαμα τὴν παραίτησίν μου καὶ θὰ ἔβγῃ καὶ ἐκεῖνος, καὶ ὅ,τι ἔκανε ὁ πρόεδρος θὰ ἦτον καλὰ γεναμένα, δὲν τοῦ ἄρесе, καὶ ἄρχισε καὶ διέκοψε τοὺς Ἀνατολικούς καὶ Δυτικοελλαδίτας καὶ τοὺς Καπιτανέους διὰ ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐμεῖς ἐκάναμεν Συνέλευση καὶ τὰ κονάκια ὁποῦ εἶχαν οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ Καπιτανεοὶ ἦταν ἀνακατωμένα μὲ τὸ κόμμα τοῦ Ἔθνους. Ἀρχήνησε καὶ τὰ καταμέριζε τὰ κονάκια, καὶ ἔβαλε τὸν Γρίβαν, ὡς τρελὸν ὁποῦ ἦταν, καὶ ἔφτιανε ταμπύρια εἰς τὰ κονάκια· καὶ ἔτσι ἐπέρασε καὶ ἐκεῖνος καὶ ἐπῆγαν κατὰ μεριὰ ὅλη ἡ συντροφιά. Καὶ ἡ Συνέλευσις ἔβαλε φρουρὰ τὸν Κίτσο Τσαβέλα· καὶ εἶχαν γνώμη νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Συνέλευσιν διὰ νὰ τὴν χαλᾶσουν, ἀλλὰ δὲν ἐκόταγαν νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν φρουρὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἄρματα. Καὶ ἔτσι ἡμέρα τὴν ἡμέρᾳ αὖξαναν τὰ πάθη, καὶ ἐμεῖς πάντοτε ἐκάναμε τὴν Συνέλευση. Τοὺς ἔστειλε ὁ Αὐγουστῖνος μιὰ καὶ δύο τὸν Κω-

λέττη: δὲν εἶναι καλὸ νὰ διαιρεθῆ τὸ Ἔθνος, μόνον ὁμόνοια καὶ εἰρήνη, καὶ ἡ Συνέλευσις νὰ κάμῃ τὰ ἔργα της. Μίαν ἡμέρα τοῦ λέγει, τί φτιάνει ὁ Γρίβας ταμπούρια ἔσο σπήτι; ἄμ' δὲν τὸν ἀφίνετε τὸν τρελό; αὐτοὶ ἔχουν εἰς τὴν γνώμη τους νὰ σκοτώσουν μεγάλους καὶ ὄχι μικρούς· ἐμεῖς φυλαγόμαστε ὅσοι ἔχομεν ὑποψία. Μίαν ἡμέρα, νὰ κοντοσυλλαβίσω, ἀνοιξε τὸ τουφέκι ἀπὸ ἐκείνους εἰς τὸ παζάρι καὶ ἐβάρεσαν τὸν Τριαντάφυλλον Τσουρᾶ καὶ τὸν Ῥούκη. Ἔτσι ἀνοιξε τὸ τουφέκι, ἐκαταμερίταμεν. Ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ Ἀπροστόλης ποῦ ἔταν πολιτάρχης· καὶ ἔτσι ἐσηκώθηκε τὸ τουφέκι καὶ τοὺς ἐστενοχωρήσαμε εἰς ἓνα μαχαλᾶ. Τότενες ἐσηκώθηκε ὁ Κώστας Μπότσαρης καὶ ἦλθεν εἰς τὸν Αὐγουστίνο, καὶ εἶπε: νὰ τοὺς ἀφίσωμε νὰ φύγουνε, καὶ ἐγὼ ὑπάγω μαζύ τους εἰς τὴν Κόρινθο καὶ ἔρχομαι, καὶ ἄλλα ταξίματα. Τοὺς εἶχαμε πολὺ στενοχωρημένους, καὶ ἂν δὲν ἦτον αὐτὴ ἡ μεσιτεία θὰ τοὺς ἐχαλάγαμεν ὅλους· σκοτώθηκαν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πολλοί· καὶ ἔτσι μὲ αὐτὰ τὰ πάτα τοὺς ἔδωκε λόγον τιμῆς νὰ ἐβγουν, καὶ ἔτσι ἐβγήκαν. Ἐτόσο ἐστάλθηκε ἀπὸ τοὺς πρέσβεις (Κάνιγγ) διὰ νὰ παύσῃ τὸ τουφέκι, καὶ ἔτσι ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Ἄργος, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀπέρασαν στὰ Μέγαρα καὶ ἄρχησαν ταῖς ῥαδιουργίαις των, καὶ ἔβγαλαν διπλώματα, ταγματαρχίαις, Καπετανέους, — καὶ ἔβγαλε ἕως 5,000 καὶ ὑπεγράφετο ὁ ἴδιος (ὁ Κωλέτης) ὡς κεφαλή. Καὶ ἡ Συνέλευσις τότε ἐσηκώθηκε καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ ἔκαμε γράμματα εἰς ταῖς Δυνάμεις διὰ νὰ προφθῆσῃ μίαν ὥραν ἀρχήτερα Βασιλέας· ἔκαμε καὶ τὸ Σύνταγμα, καὶ τόσα ἄλλα.

Ἐκεῖνοι ἔκαμαν ἕως 25 Μαρτίου εἰς τὰ Μέγαρα, καὶ ἦλθαν εἰς τὸ Λουτράκι. Ὁ Νικολὸς Τσαβέλας ἐχρεωστοῦσε

ου χιλιάδες γρόσια, και διά να μη πληρώση, ἐπῆγε μέ εκείνους. Τόσο και ὁ Χατζῆ Χρῆστος ἐπαράτησε τὸν ὄρκον 'ποῦ 'χε κάμει σὲ τρεῖς μῆνες, και ἐπῆρε τὴν καθαλαρία και ἐπῆγε 'στὸν Κωλέττην. Εἶχε τὸν Καλέργη ἢ κυβέρνησις σταλμένον μέ τὴν καθαλαρία και τοὺς Κορθινοὺς, και ἐστέχονταν ἀντικρὺ τῶν Συνταγματικῶν. Καὶ ὁ Κωλέττης ἦλθε εἰς τὸ Λουτράκι, και τὸν ἐδυνάμωσε τὸ κόμμα ἀπὸ τὴν Ὑδρα, και πανταχοῦ ὅσοι ἦταν σκανδαλοποιοί, και τὸ στράτευμα ὁποῦ εἶχε ὄλο μέ διπλώματα και ταξίματα. Καὶ ἔλεγε, ἀν βγάλωμε τὸν Αὐγουστῖνο σὰς δίδω ἄμπλα Ἀουτοριτὰ εἰς τὴν Πελοπόννησο νὰ πάρете τοὺς μισθοὺς σας, νὰ ἔχετε και τοὺς βαθμοὺς σας. Ἡ Συνέλευσις ἐτελείωσε, και ἡ Γερουσία και οἱ Γραμματεῖς ἔμειναν ἀσάλευτοι· μέρος Νῆσοι δὲν ἄκουε τὴν διαταγὴ μόνον, και μέρος Ρουμελιώταις. Τὸ λοιπὸν ἔθνος ἄκουε ταῖς διαταγαῖς τῆς κυβερνήσεως, — ἡ Πελοπόννησος ὄλη. Τόσο ἔγραψε και ὁ Νικόλαος ἓνα γράμμα ὅταν ἤμεθα 'στὴν ἐπιτροπή. «Βασιαῖτε τὸ ἔθνος, νὰ ἤσαστε μονιασμένοι και θὰ στείλωμε βασιλέα». Τόσο και ἀπὸ ταῖς ἄλλαις Αὐλαῖς. Ἀπὸ ἡμέραις ἐγύρευα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Αὐγουστῖνον νὰ πάω και ἐγὼ εἰς τὴν Κόρθο· ὁποῦ ἀν ἤθελε ὑπάγω 10 ἢ 5 ἡμέραις ἀργήτερα δὲν ἤξευρα ἀν ἔμβαιναν μέσα (νὰ μη πᾶν ἀπάνω τους.) Μόνον ἄκουε ὁ κόσμος τὸ Σύνταγμα και δὲν ἤξευρε πῶς εἶναι Σύντριμμα, και εἰς ταῖς 25 τοῦ Μαρτίου ἐβγῆκα νὰ πάω 'στὴν Κόρθο, και ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁποῦ ἐβγῆκα ἐγὼ, ὁ Νικήτας μέ τὸν Καλέργη ἔκαμαν τὴν ἀστοχασίαν και 'πῆγαν στὸ Λουτράκι και τοὺς πεισοδρόμησαν ἐκεῖνοι. Τὸ στράτευμα τὸ δικό μας ἐσκόρπισαν και ὁ κόσμος ἐκαρτέρησε μέ τὸ Σύνταγμα. Καὶ ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄργος και ἐδείπνησα, και ἀπάνω 'ποῦ ἤθελα νὰ καθαλίω

νά πάω ἴσθιν Κόρθο, μᾶς εἰδοποίησαν τὰ τρέχοντα· καὶ ὅτι οἱ Συνταγματικοὶ αὐριοῦνται ἐδῶ· καὶ τότενες ἄφησα τὸν Σταυριανὸ Καπετανάκη, τὸν Γεώργη Μηχαλάκη, τὸν Ἄγαλόπουλο, τὸν Τσόκρη, τοὺς ἄφησα εἰς τὸ Ἄργος, νά ἰδοῦμε τί θέλει γείνει. Ἐγὼ ἐτραβίχθηκα εἰς τὸ Σχοινοχώρι, μίαν ἡμισυ ὥρα μὲ τὸν τσιπχανέ, καὶ μόνον μὲ τοὺς ἀνθρώπους μου· καὶ τὴν αὐγὴ ἔφθασε τὸ Σύνταγμα εἰς τὸ Ἄργος, καὶ ἐβγήκαν εἰς Ἄργίταις μὲ ταῖς δάφναις . . . . . Ἄπ' ἐκεῖ ἐδοκίμασαν νά πάνε ἔς Ἀνάπλι. Καὶ τὰ στρατεύματα ἔποῦ ἔταν ἴσθιν Σαλαμίνα τὰ δικά μας, ἐμπῆκαν εἰς τὴν Πρόνοιαν. Ἐγὼ ἐτράβιξα κατὰ τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ μὲ 200 ἀνθρώπους ἔκρατοῦσα τὸ Ἀϊνόρι, ἔποῦ ἦταν οἱ τοπικοὶ φευγάτοι. Καὶ ἔτσι ἦλθαν ἐκεῖ ὁποῦ ἤμουν ἐγὼ, καὶ τοὺς ῥώτησα, ἂν ἦναι πουθενὰ στρατεύματα· — ὄχι· — Ὁ Ζαίμης καὶ ὁ Κολιόπουλος ἦτον σταλμένοι ἴσθιν Πάτρα καὶ ὁ Τζαβέλας μὲ τὸ τάγμα του ἴσθιν Πάτρα. — Καὶ ἐμβαίνοντας μέσχα ἔρριξαν τὴν Γερουσία, νά κάμουν κυβέρνησιν, ἐπιτροπὴν 5, καὶ ὁ ἕνας ἀπεφάσισαν καὶ ἐμένα· καὶ ἐγὼ ἀποκρίθηκα, δὲν εἶμαι ἄξιος. Καὶ τότε ἀπεφάσισαν τὸν Κολιόπουλο, τὸν Ζαίμη, καὶ μοῦ ἔστειλαν τὰ γράμματα καὶ τοὺς τὰ ἔστειλα νά ἐλθοῦν τὸ γλιγωρότερο. Καὶ ἔκαμαν ἐπταμελῆ ἐπιτροπὴ τὸν Ἰψηλάντη, τὸν Κωλέττη, τὸν Μεταξᾶ, τὸν Μπότσαρη, τὸν Κολιόπουλο, τὸν Κουντουριώτη καὶ Ζαίμη. Ἐγὼ εἶχα στείλει τὸν Γενναῖο ὁποῦ ἐσύναζε στρατεύματα διὰ τὴν Κόρθο, καὶ ἔφθατε μὲ 1,000 εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐγὼ ἐστάθηκα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ ἐκείνον τὸν ἐπρόσταξαν νά πάη ἔσους Μύλους τοὺς ἀφεντικούς, νά ἰδοῦμε τὸ Σύνταγμα τί θέλει κάμει. Τότενες ἔφθασε καὶ ὁ Ζαίμης μὲ τὸν Κολιόπουλο ἀπὸ τὴν Πάτρα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ ἐστάθησαν

μία ὥρα καὶ ὠμιλήταμεν, καὶ μοῦ λέγει ὁ Ζαΐμης: μὴ ᾗς τίποτε ὅσο νὰ ᾗ πάμε κάτω, νὰ μὴν γείνη κανένας ἐμφύλιος πόλεμος καὶ χαθοῦμε. Ἐγὼ τοὺς ἀποκρίθηκα ὅτι, σύρτε κάτω καὶ ἂν γείνη εὐταξίη καὶ, κάμη ἡ ἐπιτροπὴ εὐταξίη ἀπὸ τ' Ἀνάπλι ἕως εἰς τὸ Ἄργος, ἐγὼ θέλω μείνει ἡσυχος καὶ τραβᾶω καὶ τὸν Γενναῖο καὶ πηγαίνω εἰς τὸ σπήτι μου καὶ ἡσυχάζω· εἰτεμὴ καὶ τὸ Σύνταγμα ἀπλωθῆ μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησο, ἐγὼ βέβαια διὰ τὴν πατρίδα ἔχω τόσα αἵματα καὶ κόπους, καὶ θὰ κάμω ὅ,τι δύνομαι νὰ ἐμποδίσω τὸ κακόν. Καὶ κατεβαίνοντας κάτω ἔσμιξε ἡ ἐπιτροπὴ ὅλη καὶ ἔκαναν συμβούλιον, ὅτι πῶς θὲ νὰ πληρώσουν τὸ στρατεύμα ὑποῦ ἦτον ἴστί Μέγαρον τόσους μῆνας· ὁ Ζαΐμης καὶ ὁ Κολιόπουλος καὶ ὁ Μεταξᾶς εἶχαν μία γνώμη, ὅμως οἱ ἄλλοι ἦταν τέσσεροι, καὶ πάντα οἱ τέσσεροι εἰς ταῖς γνώμας ἐνικοῦσαν. Ἐβχλαν τὸν Ζωγράφον Γραμματέα τῶν πολεμικῶν, καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ ἐγύρευαν λουφέδες, γιατί τοὺς εἶχε ταμμένο ὁ Κωλέτης ὅτι, πηγαϊνάμενοι εἰς Ἀνάπλη νὰ δώσῃ τοὺς λουφέδες, καὶ ἂν δὲν ἔχη νὰ εὐρῆ. Σὺν δὲν εἶχαν μὲ τί νὰ τοὺς πληρώσουν, τοὺς διεμοίρασε ἴστί τὴν Πελοπόννησο νὰ πάρουν τοὺς λουφέδες μὲ ὅ,τι τρόπον ἤμπορέσουν. Ἐστειλαν τὸν Νότη Μπότσαρη, νὰ λάβῃ ἀπὸ τὴν Πάτρα τοὺς λουφέδες του, (καὶ νὰ στείλῃ τὸ Σύνταγμα), νὰ παραδώσῃ ὁ Τζαβέλας τὸ κάστρο. Καὶ ὁ Τζαβέλας δὲν ἐδέχθηκε τὸ κάστρο νὰ δώσῃ, καὶ εἶπε « Πατριώτης καὶ ἴγὼ εἶμαι, καὶ φυλάττω τὸ κάστρο ἕως νὰ ἔλθῃ ὁ βασιλέας μας ». Δὲν ἐδέχθηκε οὔτε τὸν Νότη. Τὸν Χριστόδουλο Χατζῆ Πέτρου τὸν ἔστειλαν εἰς Καλάβρυτα, Γριζιώτη καὶ ἄλλους ἴστί τὴν Κόρινθο, τὸν Κατσάκο μὲ τοὺς Μανιάτας ἴστί τὴν Μεσσηνίαν. τὸν Βαγγέλη Κοντογιάννη εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρο, τὸν Ντελῆ Γεώργη εἰς τὸν Μιστρά, τὸν

Μακρυγιάννη, (τούς στρατιώτας του), τὸν Γαφιλοπούζη καὶ τὸν Χατζῆ Χρῆστο εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, τὸν Διαμάντη Ζέρβα ἔστην Γαστούνη, καὶ εἰς ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις ἔστειλαν στρατεύματα, ὅχι διὰ νὰ λάβουν τακτικὰ τοὺς μισθοὺς των, ἀλλὰ νὰ λεηλατήσουν ὄλαις ταῖς ἐπαρχίαις· τὸ Ἄργος τὸ ἔδωσαν τοῦ Γρίβα, τὸν Γαφιλοπούζη μὲ τὸ τάγμα του τὸν ἀπερᾶσισαν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ νὰ ἴπῃ ἔστην Γαστούνη μὲ σημαία Ὀθωμανικὴ, — μὲ μπαντιέραις Ὀθωμανικαῖς, μὲ τὴν χέρα τοῦ Μωάμεθ. Ἀκούοντας ἐγὼ, ἔστειλα καὶ τὸν ἔβγαλα μὲ κχταισχύνη, καὶ ἂν εἶχα τὴν ἔχθρα ἔποῦ ἔλαβα ἔπειτα θὰ τοὺς σκοτώνωμε. Καὶ τοῦ ἔστειλα (τοῦ Γαφιλοπούζη) καὶ ἐμάζωξε ταῖς μπαντιέραις, καὶ τοῦ, εἶπα ἂν περάσῃ καμμία φορὰ μὲ ἀνοικταῖς μπαντιέραις, ἢ γυναῖκες ἢ χηρευάμεναις θὰ τὸν σκοτώσουν· ποῦ ἀνοίγῃς τὴν σημαία τὴν Τούρκικη εἰς τὰ χῶματα τὰ Ἑλληνικά. — Τί φταῖμε ἐμεῖς; ὁ Κωλέττης μᾶς εἶπε: δουλιὰ νὰ κάμνετε, καὶ ὅ,τι σημαία θέλετε· μᾶς ἔδωσεν ὀφικια, ἐγέλασε Τούρκους καὶ Ῥωμαίους. — Ἐγρᾶψα μερικῶς εἰς τὸν Ζαίμη, τοῦτοι γυρεύουν ἐμφύλιο πόλεμο. Τότενες διατάττουν τὸν Γρίβα νὰ περάσῃ Λεοντάρι, Μεσσηνία, Καρύταινα, Ἀρκαδία καὶ Φανάρι. Ἀκούοντας ἢ ἐπαρχίαις, ἤλθαν οἱ πρόκριτοι καὶ καπιτανεοὶ τῶν ἐπαρχιωῶν καὶ μοῦ λέγουν τί κάνεις, μᾶς γλύτωσες μία φορὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους νὰ μᾶς γλυτώσῃς καὶ τώρα. — Εἶχαν τρομάξει ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ Κόρινθο. — Νὰ πιάσωμεν τὰ ἄρματα, νὰ ἐμποδισθοῦν. Τότενες ἐμάθαμεν ὅτι ὁ Βασιλέας τῆς Βαβυρίας ἐδέχθηκε νὰ στείλῃ τὸν υἱὸν του τὸν Ὀθωνα ἦτον ἔβγα Ἰουνίου. Τότενες ἔκαμα διαμαρτύρησι εἰς τὰς τρεῖς Δυνάμεις, νὰ μὴν κινήσῃ ὁ Γρίβας, νὰ τὸν ἐμποδίσουν· γιατί ἔρχοντας ὁ Γρίβας εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ θέλει

ἀνοιχθῆ ἑμφύλιος πόλεμος. Καὶ δὲν μὲ ἀκούσαν εἰς αὐτὴν τὴν παρακάλεισιν· καὶ τότενες ἔγεινε μία προκήρυξις ἀπὸ ἐμὲ εἰς τὴν Γερουσίαν, ὅτι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπερασπισθοῦμε τὴν τιμὴν μας καὶ ζωὴν μας καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν μας δὲν γνωρίζομε διὰ κυβέρνησιν τὴν τυραννικὴν.

Αὕτῃ ἡ διοίκησις εἶδε ὅτι ἀδύνατον νὰ βασταχθῆ καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἀντιπρέσβεις διὰ νὰ ἔλθουν Γαλλικὰ στρατεύματα νὰ πιάσουν τὸ Ἀνάπλι καὶ τὴν Πάτρα. Τέτοια κυβέρνησις ἦτον, νὰ δώσῃ τὰ ἐθνικὰ φρούρια εἰς ξένους νὰ τὰ φυλάττουν. Ἐπῆγε ὁ στρατηγὸς Γκενέκ μὲ ἓνα σύνταγμα Γάλλων εἰς τὴν Πάτρα. Ὁ Κίτσο Τζαβέλας δὲν τοὺς ἐδέχθηκε, καὶ εἶπε ὅτι τὸ φρούριον θέλει τὸ παραδώσει ὅταν ἔλθῃ ὁ βασιλέας· καὶ τοὺς εἶπε ὅτι, ἂν θέλετε νὰ τὸ πάρετε μὲ βία θέλει ἔχουν πόλεμον, καὶ ἔβαλε σημαίαν. Ἀφοῦ εἶδε ὁ στρατηγὸς Γάλλος τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κίτσου, ἀνεχώρησαν· οἱ Γάλλοι ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἀνάπλι, καὶ ἔβγαλαν τὸ τυπικὸν τάγμα, καὶ ἔτσι ἐκλείσθησαν μέσα, καὶ ἐκάθοντο· ἂν δὲν ἐπροσκαλοῦσαν τοὺς Γάλλους, ὁ Κωλέτης ἤθελε καταφύγει εἰς τὸν τόπον του, τὰ Γιάννινα.

Τὰ στρατεύματα ὁποῦ ἐπῆγαν ἐναντίον τοῦ Κίτσου Τζαβέλα ἐσυμφώνησαν, καὶ εἶπαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν ἑμφύλιον πόλεμον, καὶ νὰ στείλουν ἀπεσταλμένους εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Ἀναπλιοῦ, διὰ νὰ διορθώσων τὰ πράγματα. Αὐτοὶ ἀπέρασαν ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ ἦτον ὁ Γενναῖος εἰς τὸ Βελτέτσι· ὅταν ἦλθαν τοὺς ἀντάμωσα εἰς ἓνα χωριὸν, ἐστέργθηκα, εἶχα κάμει τὴν προκήρυξιν καὶ ἦλθαν Ἀρχαδινοὶ Φαναρίται, Καρυττινοὶ, καὶ ἀπὸ ἄλλαις ἐπαρχίαις καὶ ἔπιασαν ταῖς θέσεις διὰ νὰ ἐμποδίσουν ἀπὸ τὸ νὰ ἔμῃουν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις καὶ νὰ ταῖς λεηλατήσουν — καὶ ἐσυμφώνησαν καὶ μὲ αὐτά.

ἐπέρασαν καὶ ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, ὠμίλησαν μὲ τὸν Γρίβα καὶ μὲ τὸν Χατζῆ Χρῆστο· ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαν εἰς τὸ Ἀνάπλι· ἐκεῖ ἐσυνάζοντο διὰ νὰ κάμουν Συνέλευσιν, ἐτοίμασαν μίαν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ ἔλθουν νὰ μᾶς μιλήσουν. Ὁταν ὁ Γρίβας ἤλθε εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, πολλὰ ὀλίγοι κάτοικοι ἔμειναν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκκορπίσθησαν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας, διατὶ ἐτρόμαξεν ἀφοῦ ἶδαν τὰ κακὰ τὰ ὁποῖα ἔκαμαν εἰς τὸ Ἄργος καὶ τὴν Κόρινθον. Ἐστειλα ἓνα πεζὸν μέσα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ διὰ νὰ μὴ πολεμήσουν, καὶ ὁ Γρίβας τὸν πιάνει καὶ τὸν κόβει. Τότε ἐπῆγα ἀπὸ τὴν Καρύταινα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ Βαλτέτζι. Εἶπα ὅτι αὐτοὶ ἔχουν σκοπὸν.

Εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν ὁ Βαγκέλης Κοντογιάννης πολεμεῖται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ ἓνα μέρος ἐπαρχίας Μιστρᾶ καὶ ἐκινδύνευε νὰ τὸν χάσουν· εἶχε μαζὺ του ἕως τριακόσιους, μεταξὺ αὐτῶν ὀγδοῆντα Τούρκοι. Ὁ Γενναῖος τὸ μαθαίνει αὐτὸ, πηγαίνει καὶ τὸν γλυτώνει καὶ τὸν ἐσυντρόφει εἰς τὸ Τσιβέρι, καὶ τὸν ἄφησε καὶ ἐβγήκε εἰς τὴν Ῥούμελην. Ὁ Νικήτας ἐχάλασε τὸν Κατσάκο εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τὸν ἐπολιόρκησε εἰς τὰ Φουρτζαλοκάμαρα, καὶ ἂν δὲν ἤρχοντο οἱ Φραντζέζοι τὸν ἐπιαναν ζωντανόν· ἔτσι ἐπαστρέφθηκε καὶ αὐτὸ τὸ μέρος· τὸν Ἀποστόλη Κολοκοτρῶνη τὸν εἶχε στείλει εἰς τὴν Καντίλα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Καρατάσο· ἐπῆγα εἰς τὸ Βιλιτέτσι, καὶ ἔστειλα εἰς τὸν Γρίβαν ὅτι νὰ τραβιχθοῦν καὶ αὐτοὶ ἀποκρίθησαν· ἔχουμε πόλεμον. Ἐδίδρισα τὸν Γενναῖον νὰ ὑπάγῃ εἰς τοῦ Μαντζαγρᾶ, νὰ ἐβγουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ νὰ πολιορκήτουν τὸν Γενναῖον, καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα διάφορα μέρη νὰ ἐμβουν οἱ ἐδικοὶ μας εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ. Ἐπῆγε ὁ Γενναῖος εἰς τοῦ Μαντζαγρᾶ, βγαίνει

ὁ Γρίβας ἐναντίον του, δίδω τὸ σημεῖον νὰ κτυπήσουν καὶ νὰ ἔμβουν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ· κτυποῦνται. Ἐνας Βούργαρης, Μανιάτης λεγόμενος, ἐστάλθηκε ἀπὸ τὸν Χατζῆ Χρῆστο καὶ ὠμίλησε τοῦ Ἀγιουτάντε μου διὰ νὰ μοῦ ὀμιλήσῃ νὰ παύσῃ ὁ πόλεμος, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶ· ἔτσι ἐδέχθηκα τὴν γνώμη του διὰ νὰ μὴ χαλασθῇ ἡ πόλις τῆς Τριπολιτζᾶς· Ὁμίλησα καὶ ἐγὼ προσωπικῶς μὲ τὸν Χατζῆ Χρῆστο· Διατὶ ἂν ἄφιναν νὰ ἔμβαιναν τὰ στρατεύματα μὲ τὸ σπαθὶ εἰς τὸ χέρι ἐχαλιῦνταν τὰ σπήτια, ὅσον τάξῃ καὶ ἂν ἐφύλαγαν οἱ στρατιῶται. Τέλος πάντων ἔφυγε καὶ ὁ Γρίβας μὲ τὸν Χατζῆ Χρῆστο μὲ τὴν Καβαλαρία καὶ ἐκατέβηκαν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐμβῆκα εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ, καὶ εἰς 5 ἡμέραις ἐμαζέφθησαν ὅλαις ἢ διασκορπισμέναις οἰκογένειαις· εἰς ὀλίγαις ἡμέραις ἦλθε καὶ ὁ Τσαβέλας· εἰς ὅλους τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ εἰς τοῦ Μαντζαγρᾶ ἐσκοτώθησαν ἕως 50. Ἐσύναξα ὅλον τὸ στράτευμα, — ὅταν ἀνεχώρησαν οἱ Ρουμελιώταις ἕκαστα λόγον διὰ τὴν εὐταξίαν· εἰς ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα εἶχα ἀντοπόκρισιν καθημερινὴν μὲ τὸν Ζαήμεν, Μεταξᾶ καὶ Κολιόπουλο· ὁ Καλέργης, Τζόκρης, Ἀργεῖοι, Κατοναχαγιέταις ἦλθαν δύο ὥραις μακριὰ ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι.

Ἦλθε ἀπὸ τὸν Τρικούπη μία πρόσκληση τοῦ Γενναίου διὰ νὰ κάμῃ μέρος εἰς τὴν ἐπιτροπὴ ὅπου ἐστάλθηκε διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Βαυαρίαν, καὶ νὰ προσκαλέσῃ τὸν Βασιλέα καὶ νὰ τὸν συντροφεύσῃ ἕως τὴν Ἑλλάδα. Ἐγὼ δὲν ἤμποροῦσα νὰ δεχθῶ νὰ ὑπάγῃ ὁ Γενναῖος ἀπὸ μίαν Κυβέρνησιν ὅπου δὲν ἀνεγνώριζα καὶ ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ἀνάπλι διὰ νὰ ἰδῶ τί τρέχει δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ἐπῆγα εἰς τὸ Ἄστρος, ἔδωσα εἰδήσιν τοῦ

Ῥικόρδου, μοῦ ἔστειλε μία φελοῦκα καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν φεργάδα του· μόλις ἔφθασα ἐκεῖ καὶ τὸ βράδυ ἔρχεται ὁ Κολιόπουλος νὰ μοῦ πάρῃ τὴν ἄδεια διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ· μοῦ εὔρηκε πρόφαση διὰ αὐτὴν τὴν βία, ὅτι τὸ καράβι τὸ Ἰγγλέζικο ὅπου ἤθελε νὰ πάρῃ τὴν ἐπιτροπὴ ἐβιάζετο νὰ φύγῃ· τί νὰ κάμω ἐγὼ πλέο· τοῦ εἶπα τοῦ Κολιόπουλου: πῆγαινε εἰς τὸ καλό. Ἐστοχασθήκαμε ἔπειτα νὰ στείλωμε μιὰν ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸ ἔθνος ὅλο καὶ ἀπὸ τ' ἄρματα εἰς τὴν Βρυαρίαν, πλὴν αἱ περιστάσεις δὲν μᾶς τὸ ἐσυγχώρησαν· ἂν μὲ ἔλεγον καθὼς ἦτον, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἦτον διωρισμένη ἀπὸ τὴν Βρυαρίαν τὸν ἔστελνα τὸν Γενναῖο καὶ ἐπῆγα.νε· ἐχαιρέτησα καὶ τοὺς δύο Ναυάρχους Ἀγγλον καὶ Γάλλον, μὲ εἶπαν διατὶ δὲν ἔστειλα τὸν υἱόν μου εἰς τὴν Βρυαρίαν, καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι δὲν γνωρίζω τὴν Διοικητικὴν ἐπιτροπὴ διὰ νὰ δεχθῶ τὴν ἀπόφασίν της· ἦλθε ὁ Ζαήμες καὶ Μεταξᾶς καὶ ὠμιλήσαμεν εἰς τὴν φεργάδα. Ὁ σκοπός μου ἦτον ἡ Γερουσία νὰ μείνῃ ἐλεύθερη καὶ νὰ ἐκλέξῃ μιὰν κυβέρνησιν ἀπὸ διάφορα κόμματα κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Λόνδρας. Ἐπέστρεψα εἰς τὸ Ἄστρος, ἐπῆγα εἰς τὸν Ἀχλαδόκαμπο, ἦλθε ὁ Τζαδέλας καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ Ῥουμελιώταις τοῦ μέρους μας. Ἐγράψαμεν συμφώνως εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς ὅπου ἦτον μὲ τὸ σύνταγμα, νὰ ἐλθοῦν νὰ ὀμιλήσωμεν εἰς τὸ Τζιβέρι. Ἦλθον, ὠμιλήσαμεν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπῆγαμεν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀπερασίσαμεν ὡς ἐπιτροπὴ τῶν ἀρμάτων νὰ ὀλιγοστέψουν τὰ κακὰ, καὶ ἐγράψαμεν εἰς τὸν Γρίβα — διὰ νὰ ἐβγῇ ἀπὸ τὸν Μωρέα· — ὁ Γρίβας ἐπῆγε εἰς τὸ Κουτζοπόδι καὶ ἔλαμνε μεγάλας καταχρήσεις· — Ἐκεῖ ἀπερασίσαμεν νὰ γίνῃ μιὰ στρατιωτικὴ ἐπι-

τροπή με τὸν σκοπὸν νὰ μαζεύσῃ ὅλας τὰς προσόδους καὶ νὰ τὰς μοιράσῃ εἰς ὅλους με ἀναλογίαν καὶ με τάξιν, καὶ νὰ ἐμποδίσωμεν ὅσον ἦτον δυνατὸν ταῖς μεγάλαις καταχρήσεις ἐποῦ ἐγίνοντο· ὁ Ζωγράφος ἔγραψε εἰς αὐτοὺς νὰ βαστάξουν εὐταξίαν πλὴν ποῖος τὸν ἤκουγε. Ὅταν εἴμεθα εἰς τὸ Ἄργος με ἔγραψαν νὰ ἐβγῆ ἡ Γερουσία, καὶ ὁ Ζαήμες καὶ ὁ Μετξῆς, νὰ ἐκλέξῃ καὶ ἓνα τρίτο μέλος καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ διοικήσῃ τὸν τόπο ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας μας· δὲν τὸ ἐδέχθηκα διατὶ ἦτον τόσοι ὀπλαρχηγοὶ ἐκεῖ καὶ δὲν ἤμεθα σύμφωνοι. Ἐπειτα ἐδιαμοιρασθήκαμεν, ἐγὼ καὶ ὁ Χατζῆ Χρήστος ἐπήραμεν ἐπάνω μας τὴν Τριπολιτσᾶ, Μιστρά, Λεοντάρι, ὅλην τὴν Μεσσηνίαν, Φανάρι, Καρύταινα· Κριζιώτης, Στράτος καὶ Τσόκρης ἔμειναν εἰς ταῖς ἐπαρχίαις Ἁγίου Πέτρου Ἄργους. Κατωναχαγιᾶ, Κόρινθον, καὶ ὁ Τσαβέλας με τὸν Νότη Μπόιζαρη νὰ πάρουν Καλάβρυτα, Βοστίτζα, Πάτρα, Γαστιοῦνι, Πύργο. Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη ἦτον στρατιῶταις καὶ ἔκαναν μύριας καταχρήσεις, καὶ τὰ χρέη ἦτον αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, νὰ συνάξουν ὅσους προσόδους ἔχουν νὰ δώσουν αἱ ἐπαρχίαι καὶ νὰ διαμοιράζωνται εἰς τοὺς διαφόρους ὀπλαρχηγούς ἀναλόγως με ἐκεῖνα ὅπου ἔχον νὰ λάβουν καὶ νὰ μαζέβουν ζωτροφία με ὅλην τὴν δυνατὴν εὐταξίαν εἰς τέτοιες ἀναρχικαῖς περιστάσεις. Ἐπήγαμεν λοιπὸν ὁ καθένας εἰς τὴν θέσιν του. Ὁ Τσαβέλας καὶ Νότης ἐπῆγαν εἰς τὴν Πάτρα, ἐγὼ καὶ ὁ Χατζῆ Χρήστος ἐπῆγαμεν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ οἱ λοιποὶ ἔμειναν εἰς τὸ Ἄργος. Ἀπεφασίσθη νὰ ἔλθῃ ἓνα τάγμα Φρατζέζοι διὰ νὰ πιάσῃ τὸ Ἄργος διὰ νὰ ἐβγῇ ὁ Βασιλέας εἰς τοὺς Μύλους. Ἐκίνησαν ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν, ἤλθον εἰς εἰς τὴν Τρι-

πολιτῶν, τοὺς περιποιήθηκα καθ' ὅλους τοὺς τρόπους καὶ ἔπειτα κατέβηκαν εἰς τὸ Ἄργος. Ἐκεῖ δὲν ἤξεύρω πῶς ἔκαμναν καὶ πιάνονται μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Τσόκρη καὶ Κριζιώτη, πολεμοῦν καὶ σκοτώνουν περισσότερον ἀπὸ 200 ψυχαῖς ἀθώαις, οἱ Φραντζέζοι ἔπιασαν τὸ παιδί μου ὡς ἐνέχυρον διὰ νὰ μὴν πᾶν οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς κτυπήσουν. Ἐστειλε μίαν ἐπιτροπὴ ἢ Διοίκησις διὰ νὰ ἰδῆ ἂν εἶχα ἐγὼ εἰδήσιν· ἦλθαν, ἐξέτασαν αὐτὰ, ἔγραψα καὶ ἐγὼ εἰς τὸν Στρατηγὸν καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι ἂν εἶχα κανένα σκοπὸν νὰ βαρέσουν τοὺς Φραντζέζους δὲν τοὺς ἄφιναν νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν Τριπολιτζᾶ, — τοὺς ἐκαρτέραγα εἰς τοῦ Λεονταριοῦ τὸ Δερβένι — καὶ δὲν ἔχω καμμία αἰτία διὰ νὰ ἤμην ἐχθρὸς τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, καὶ τί ἔπιασαν τὸ παιδί μου ἐνέχυρον. Ἄν ἤξευρα ὅτι τὸ νὰ κτυπήσω ἤθελα ὠρελήσει τὴν Πατρίδα μου τὸ ἔκαμναν καὶ ἂς εἶχαν καὶ τὸ παιδί μου ἐνέχυρον, καὶ ἔτσι ἐπληροφορήθηκα ὅτι δὲν εἶχα εἰδήσιν· οἱ Γάλλοι μὲ ἐνόμιζαν ἐχθρόν τους, ἐγὼ δὲν τοὺς εἶχα δώσει ποτὲ αἰτία. Ὁ Κωλέτης καὶ τὸ ἐναντίον κόμμα τοὺς ἐγιόμησαν τὰ μυκλὰ, ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἐναντίον τους καὶ Ῥωσολάτρης.

Εἰς δέκα ἡμέρας φθάνει ὁ στόλος ὁποῦ ἔφερεν τὸν Βασιλέα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἄργους. Πρὶν ὅμως τοῦτο οἱ Φραντζέζοι ἔστειλαν καὶ ἔπιασαν τὸ σπῆτι τοῦ Τσαμαδοῦ ὁποῦ ἦτον πρόεδρος τῆς Γερουσίας, καὶ τὸν ἐκακομεταχειρίσθησαν ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς περιστάσεως, καὶ ἄλλαις βίαις ὁποῦ ἔκαμναν εἰς τοὺς Γερουσιαστὰς ἀπεφάσισαν νὰ ἐβγοῦν ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι. Ἐγὼ εἶχα καιαῖθῃ εἰς τὸ Ἄστρος, διὰ νὰ ἐμιλήσω διὰ μίαν ὑπόθεσιν ὁποῦ ἔτρεχε. Μερικοὶ Γερουσιασταὶ εἶχαν σχέδιον νὰ ἐβγοῦν εἰς τὸ Ἄστρος, νὰ ἐκλέξουν μίαν νέα διοί-

κηση συνθεμένη ἀπὸ τρεῖς, νὰ προσκαλέσουν τὸν Ζαήμεν και Μεταξᾶ, και νὰ κάμουν πρόεδρον προσωρινὸν τὸν Ῥικάρδο, ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ βασιλέας· ἔφυγε ἡ Γερουσία, και ἔξαφνα μία αὐγὴ τοὺς βλέπω εἰς τὸ Ἄστρος· δὲν ἐδέχθηκα τὴν πρότασίν τους, ὅμως εἶπα νὰ σταθῇ τὸ πρᾶγμα ἕως εἰς τὸν ἐρχομὸν τοῦ Βασιλέως, και ἡ Γερουσία ἐπῆγε εἰς ταῖς Σπέτζαις και ἔμεινε ἐκεῖ ἕως τὸν ἐρχομὸν τοῦ Βασιλέως. Ὄταν ἐβγήκε ἡ Γερουσία εἰς τὸ Ἄστρος εἶχα στείλει τὸν Κωνσταντῖνον διὰ νὰ γίνῃ συμφωνία εἰς τὸ Ἄναπλι· ἡ συμφωνία ἦτον νὰ βαλοῦν εἰς ὅλον τὸ κράτος τοὺς ἡμισυ ἐπάρχους ἀπὸ τοῦ μέρους μας ἀνθρώπους νὰ ἐπικυρώσουν τοὺς λογαριασμοὺς ὅλων τῶν στρατιωτικῶν διὰ τοὺς μισθοὺς των και ἄλλα· ὁ Κωλέτης ἦτον σύμφωνος· ἐκτὸς νὰ μὴ γνωρίσῃ τὴν Γερουσία, και αὐτοῦ ἦτον ἡ δυσκολία· διότι δὲν ἤθελα νὰ δεχθῶ ὅλας τὰς προτάσεις ὁποῦ ἦτον ὠφέλιμοι δι' ἐμέ, και νὰ ἀφήσω τοὺς συντρόφους μου Γερουσιαστὰς· αὐτοὶ ὁποῦ ἐζητοῦσαν νὰ γίνῃ μία Διοίκησις και δὲν ἐπρότμεναν ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας, ἔλεγαν ἅ. ὅτι ὁ Βασιλέας θὰ ἀργήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα και τρεῖς και τέσσαρους μῆνας· β'. ὅτι ὅταν ἔλθῃ ὁ Βασιλέας θὰ εὔρη εἰς τὰ πράγματα τοὺς ἐναντίους, και τότε θὰ λάβει, ἀπὸ αὐτοὺς μόνον πληροφορίας ὡς εὕρισκομένους εἰς τὰς θέσεις και μὲ τοῦτο θὰ κρύψουν ὅλα των τὰ σφάλματα, ποῦ ἔκαψαν στόλους, ἀφάνισαν ἐπαρχίας, ἐσκότωσαν τὸν Κυβερνήτη, κτλ. ἐνῶ ἂν ἐγίνετο μία νέα διοίκησις ἀπὸ τὴν Γερουσίαν, τὴν ὁποίαν ἕως τότε οἱ Ἀντιπρόσωποι και ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἐνόμιζε ὡς νόμιμον, ἤθελε δώσῃ αὐτὴ ἡ νέα διοίκησις πληροφορίας διὰ τὰς πράξεις τῶν ἐναντίων, και νὰ τοὺς γνωρίσῃ τί ἄνθρωποι εἶναι, και ἂν και ὁ Κωλέτης μὲ τοὺς γραμματεῖς ἐπέμενε νὰ νομίζεται ὡς διοίκησις ὁ

Βασιλέας νά εὐρῆ δύο κυβερνήσεις, καί νά μὴν ἀκούσῃ καμμιᾶ, καί νά ἀκολουθήσῃ ἐδικόν του δρόμον· ποτέ δὲν ἐφραντάζετο κανένως ἀπὸ τὸ λεγόμενον Κυβερνητικὸ ὅτι ὁ βασιλέας φθάνοντας δὲν θέλει τὸν ἐναγκαλιασθῆ ἢ τὸ πολὺ ὅτι ἤθελε ἀδιαφορήσει, διότι ἐνόμισαν ὅτι ὁ βασιλέας δὲν θέλει ἐναγκαλιασθῆ, παρὰ ὅσοι ἐστάθησαν πιστοὶ εἰς τὴν μόνην τακτικὴν Κυβέρνησιν, ὅπου ἔλαβε τὸ ἔθνος μας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως· τέτοιαις ιδέαις εἶχαν ὅλοι οἱ Γερουσιασταὶ καὶ ἐν γένει ὅσοι ἦτον Κυβερνητικοί· εἰς τὴν Γριπολιτζᾶ, ὅπου ἤμουν, ἀνταποκρίθηκα μὲ τοὺς δοπληρχηγούς τῆς Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, μὲ ὅλην τὴν Πελοπόννησον, καὶ μὲ τὰ νησιά, καὶ κατ' ἐξοχὴν μὲ ταῖς Σπέτσαις καὶ Τήνον, νά ἐτοιμάσουν πληρεξουσίους διὰ νά ἔλθουν νά συγχαροῦν τὸν Βασιλέα μας εἰς τὸ φθάσιμόν του· ὁ σκοπός μου ἦτον νά συναχθοῦν ὅλοι εἰς τὸ Ἄργος νά δεχθῶμεν τὸν Βασιλέα, καὶ ὁ κάθε ἀποσταλμένος νά ἔχῃ καὶ ἀπὸ μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν ὁποίαν νά περιγράφωνται ὅσα κακὰ ἔγιναν ἐξ αἰτίας μερικῶν λεγομένων συνταγματικῶν. Ἀφοῦ ἐκτυπήθησαν οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς Φραντζέζους εἰς τὸ Ἄργος ἄλλαξα σκοπὸν, καὶ ἤθελα κατεβεῖ εἰς τοὺς Μύλους· δὲν ἤξευρα τὴν ἐποχὴν ὅπου θὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας, καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἐβίασα τοὺς ἀποσταλμένους νά μαζευθοῦν. Ὁ Βασιλέας φθάνει εἰς τὸ Ἀνάπλι.

Τώρα εἶναι καιρὸς νά εἰπῶ μερικὰ πράγματα ὅπου ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἀδικὸν καταδρομὴν μου. Καὶ ὁ Θήρσιος καὶ ἄλλοι ξένοι ἐπαράστησαν εἰς τὴν Βαυαρίαν ὅτι ἐγὼ ἤμουν ἀρχηγός Ῥωσικοῦ κόμματος, ὅτι εἶμαι ἀρχηγός μιᾶς φατρίας ὅπου δὲν θέλει τὸν Βασιλέα καὶ ἄλλα παρόμοια· αὐτοὶ ἦταν ξένοι ἄνθρωποι καὶ μολονό-

τι ὁ Κολιόπουλος ἐπληροφόρησε τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασίλισσαν διὰ τὰ φρονήματά μου ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως, καὶ τοὺς εἶπε ὅτι ἤμπορεῖ νὰ μείνῃ ἐνέχυρον εἰς τὴν Βαυαρίαν, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ὁ υἱὸς του εἰς τὴν Ἑλλάδα· μολοντοῦτο ἤρχοντο μὲ κάποιαν ὑποψία. Εἰς τὸ Ἀγγλικὸν καράβι ὅπου ἐμβῆκε ὁ Βασιλέας καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία, ἴσως τὸν ἐπότισαν καὶ ἐκεῖ τίποτε· τὸ ἐμπόδιον ὅπου ἐγένε νὰ πάῃ ὁ Γενναῖος εἰς τὸ Μόναχον τὸ παρεξήγησαν. Ἐρχεται ὁ Βασιλέας εἰς τοὺς Κορφοὺς, μαθαίνει ὅτι ἡ Γερουσία ἐβγήκε ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι καὶ ἐβγήκε μὲ κακοὺς σκοπούς· ἔρχεται ἕως ἀπέξω ἀπὸ τὴν Μάνην, καὶ μανθάνει ὅτι οἱ Φραντζέζοι ἐκτυπήθησαν μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅτι ἐκεῖνοι οἱ Ἕλληνες ἦτον ἄθροισμα τοῦ Κολοκοτρώνη, καὶ ἤθελε νὰ ἀντισταθῇ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὸ ξεμπαρκάρισμα τοῦ Βασιλέως μὲ 10 καὶ 15 χιλιάδες· ἦλθαν λοιπὸν φουσκομένα τὰ μυαλὰ ἐναντίον μου. Μὲ γράφουν ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι καὶ μὲ εἰδοποίησαν τὰ πάντα. Ἐγὼ ἐλυπήθηκα νὰ ἰδῶ ὅτι αἱ ῥαδιουργίαι ἐφθασαν νὰ παραμορφώσουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἄφησα εἰς τὸν καιρὸν διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ Βασιλέας καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα. Ἐρχομαι εἰς τὴν Φεργάτα τοῦ Ρικόρδου, ζητῶ νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν, στέλνω τὸν Κολιόπουλον, μὲ ἀπεκρίθηκεν ὅτι δὲν δέχεται ἐπισήμως ἀκόμη, καὶ νὰ παρευρεθῶ καὶ ἐγὼ εἰς τὸν τόπον ὅπου ἤθελε ἐβγῆ ὁ Βασιλέας· ὁ Ρικόρδος ἔδωκε γεῦμα καὶ ἐσυμφάγαμεν μὲ τὸν στρατηγὸν τῶν Βαυαρικῶν στρατευμάτων καὶ μὲ τὸν θεῖον τοῦ Βασιλέως καὶ Σουλτῆ· τοὺς ἐκατάλαβα ὅτι ἦταν ὑποπτοί.

Ἦλθε ἡ ἡμέρα τῆς ἐκβάσεως τοῦ Βασιλέως καὶ ἐβγήκα καὶ ἐγὼ καὶ ἀνταμώθηκα μὲ τὸν Κουντουριώτη, μὲ

τὸν Κωλέτη, Ζαήμεν καὶ λοιποὺς, ἐφιληθήκαμεν· ἐβ-
 γῆκε ὁ Βασιλέας· ἐκινήσαμεν καὶ ἐμβήκαμεν εἰς τὸ Ἄ-
 νάπλι. Ἐκεῖ ἐπαρουσιασθήκαμεν κάθε ἡμέρα ἤρχοντο ἐπι-
 τροπαί, ἀλλὰ ἄλλαξαν τὰ πράγματα καὶ δὲν ἔκαμαν οὔτε
 ἀναφοραῖς, οὔτε τίποτε. Ἐλεγε ὁ Βασιλέας ὅτι ἐφέρθη-
 καν οἱ Ἕλληνες μὲ ἀνδρείων εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ὅτι
 ἀφῆκε τοὺς γονεῖς του, τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ ἔλθῃ
 εἰς τὴν νέαν πατρίδα, νὰ συνεργασθῇ διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς
 Ἑλλάδος, καὶ ἄλλα τέτοια ὅπου συνειθίζουν οἱ Βασιλεῖς,
 καὶ ἔκαμε προκλήρουζιν εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιο. Ἐπέρα-
 σαν δύο τρεῖς ἡμέραις, διάλυσα τοὺς παλαιούς μου ἀξιω-
 ματικούς, στρατιώτας, ὑπασπιστάς μου, γραμματικούς μου,
 καὶ τοὺς εἶπα· πηγαίνετε εἰς τὸ καλὸ, καθήσετε εἰς τὰ σπή-
 τια σας ἡσυχοὶ καὶ τώρα ὅπου ἦλθε ὁ Βασιλέας θέλει γνω-
 ρίσει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα τοῦ τόπου μας,
 καὶ θέλει ἀνταμείψει τὸν καθένα κατὰ τὰς πράξεις
 του καὶ κατὰ τὰς ἐκδουλεύσεις του. Ἐπειτα τοῦ παρη-
 σίασα μίαν ἀναφορά καὶ τοῦ ἐπρόσφερα τὸ κάστρο τῆς
 Καρύταινας, τὸ ὅποσον εἶχα φτιάσει μὲ τὰ ἐξοδά μου. Ἐ-
 λεγα εἰς τὴν ἀναφορά μου, ὅτι τὸ κάστρο τὸ ἔφτιασα
 διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος μας,
 τώρα δὲν μοῦ χρησιμεύει πλέον καὶ σὰς τὸ προσφέρω·
 ὁ σκοπός μου ἦτον νὰ δώσω τὸ παράδειγμα, ὥστε ὅσοι
 εἶχαν φτιάσει καὶ ἄλλοι πύργους, ἢ ὀχυρώματα ἐξ αἰ-
 τίας τῶν περιστάσεων νὰ τὰ δώσουν. Ἐλαβα ἀπόκρισι
 εὐχαριστήριον καὶ ὅτι θέλει φυλαχθῆ ἡ ἰδιοκτησία μου.
 Ὅσον ἠμπόρεσα ἔκαμα τὸ χρέος μου εἰς τὴν πατρίδα καὶ
 ἐγὼ καὶ ὅλη ἡ φαμελιά μου· εἶδα τὴν πατρίδα μου ἐλεύ-
 θερον, εἶδα ἐκεῖνο ὅπου ποθοῦσα καὶ ἐγὼ, καὶ ὁ πατέρας
 μου, καὶ ὁ Πάπος μου καὶ ὅλη ἡ γενεά μου, καθὼς

καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισα νὰ πάω εἰς ἓνα περιβόλι ὁποῦ εἶχα ἔξω ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι ἐπῆγα, ἐκάθησα καὶ ἀπερνοῦσα τὸν καιρὸν μου καλλιεργῶντας· καὶ εὐχαριστούμουν νὰ βλέπω νὰ προσδεύουν τὰ μικρὰ δένδρα ὁποῦ ἐφύτευ. Εἰς ὀλίγον ἔστειλα ἓνα σπαθὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Βασιλέως, ἡγεμόνος Παύλου Λουδοβίκου.

Ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ διὰ νὰ περάσω ἓνα δύο μῆναις, διότι ἐροβήθηκα νὰ μὴν ἀρρώστίσω ἀπὸ τὴν κάψα εἰς τὸ Ἀνάπλι. Ἐπῆγα εἰς τὴν Τριπολιτζᾶ, ἀποκεῖ ἐπῆγα εἰς ἓνα πανηγύρι τῆς ἀγίας Μονῆς, ὅπου ἐπήγαινα κάθε χρόνον, ὅτι εἶναι ἰδιοκτησία μου. Ὅπισω εἰς τὸ Ἀνάπλι εἰ ῥαδιοῦργοι δὲν ἔλειψαν νὰ παρασταίνουν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης κάμνει συνελεύσεις καὶ ἄλλαις παρόμοιαις ψευταῖς. Ὁ Ζωγράφος ὁποῦ ἦτον Νομάρχης τῆς Ἀρκαδίας, (τόσον καὶ ὁ Μίνος ὁποῦ ἦτον διευθυντής), καὶ ἂν ἦτον τίποτε ἔπρεπε νὰ τὸ ἤξείρη αὐτός, ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀντιβασίλειά καὶ ἐπληροφόρησε, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦτον ψεύματα. Ἐγύρισα ὀπίσω εἰς τὸ Ἀνάπλι ἐπῆγα ἐχαιρέτησα τὸν Βασιλέα, τὴν Ἀντιβασιλείαν, τοὺς εἶδα μουδιασμένους, πλὴν δὲν ἐκατάλαβα τίποτε· ἔμεινα εἰς τὸ περιβόλι μου. Ἐκεῖ ἤλθον τὴν νύχτα εἰς τὰς 7 Σεπτεμβρίου, καὶ μὲ ἐπῆρε ὁ Κλεόπας μείραρχος μὲ 40 χωροφύλακας καὶ μ' ἐπῆγε εἰς τὸν Ἰτζκαλὲ, καὶ μ' ἐπαράδοσε εἰς τὸν φρούραρχον, καὶ μ' ἔβαλαν 6 μῆναις μυστικὴ φυλακὴ, χωρὶς νὰ ἰδῶ ἄνθρωπον, ἐκτὸς τοῦ δεσμοφύλακα· δὲν ἤξευρα τί γίνεται διὰ ἕξ μῆναις, οὔτε ποιὸς ζῆ, οὔτε ποιὸς ἀπέθανε, οὔτε ποιὸν ἔχουν εἰς τὴν φυλακὴν· διὰ τρεῖς ἡμέραις δὲν ἤξευρα πῶς ὑπάρχω, μοῦ ἐφαίνετο ὄνειρον, ἐρωτοῦσα τὸν ἐαυτὸν μου ἂν ἤμουν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἢ ἄλλος κανεὶς· δὲν ἐκαταλάβαινα διατί μὲ ἔχουν κλεισμένο. — Μὲ καιρὸν ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦν μου, ὅτι

ἴσως ἡ Κυβέρνησις βλέποντας τὴν ὑπόληψιν ὁποῦ ἔχει ὁ λαὸς πρὸς ἐμένα, μὲ φυλακόνουν διὰ τὸ νὰ μοῦ κόψουν τὴν ἐπιρροήν· δὲν ἐπίστευσα ποτέ, ὅτι θὰ φθάσουν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν, διὰ τὸ νὰ φτιάσουν ψευδομάρτυραις. Ἐπειτα ἀπὸ ἕξη μῆναις μᾶς ἐκοινοποίησαν τὴν κατηγορίαν, ὅτι τάχα ἐκάμναμεν ἀναφοραῖς· πότε ἐναντίον ὅλης τῆς Ἀντιβασιλείας, πότε ἐναντίον τῶν δύο μελῶν, καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀρμανσπέργ· ὅτι ἠθέλαμεν νὰ κάμωμεν ἐπανάστασιν, καὶ ὅτι ἐβγάζαμε δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ ληττάς, ὅλα ἄρα τα θέματα. Σὺν μ' ἐκοινοποίησαν αὐτὰ, ἔβλα ὑποψία εὐθὺς ὅτι εἶναι χεῖρι τῆς Κυβερνήσεως καὶ θὰ μᾶς χαλάσουν· μᾶς ἔβχλαν εἰς τὸ δικαστήριον ἐκεῖ ἐπαρρήσια ἔστηκαν μερικοὶ ἄτιμοι μικροὶ ἄνθρωποι ψευδομάρτυρες, καὶ ἔλεγαν πῶς εἶδαν ἀναφοραῖς καὶ ἄλλα ψέμματα· ἦλθαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τίμιοι ἄνθρωποι, νοικοκυραῖοι, εἶπαν πῶς ὅλα αὐτὰ εἶναι ψέμματα, ὅτι αὐτοὶ εἶναι κακῆς διαγωγῆς ἄνθρωποι· πλὴν πρὸ ἤκουαν αὐτούς; ἤθελαν τὸν σκοπὸν τους, καταδίκην· ἔξαφνα μανθάνω ὅτι βιάζει ὁ Σχινᾶς μινίστρος τῆς δικαιοσύνης τὸ δικαστήριον καὶ ὑποχρεώνει τὸν πρόεδρον Πολυζωΐδην καὶ Τερτσέτην νὰ ὑπογραφῶν μὲ βχιονέταις. Μᾶς κατέβασαν, μᾶς ἐδιάβασαν τὴν ἀπόφασιν· εἶδα τόσαις φοραῖς τὸν θάνατον, καὶ δὲν τὸν ἐφοβήθηκα, οὔτε τότε· καλλήτερα εἶναι ὁποῦ σιοτόνομαι ἄδικα παρὰ δίκαια. Τὸν Κολιόπουλο ἐλυπόμουνα διατὶ εἶχε φαμελιά μεγάλη· ἐφάγαμε τὸ βράδι τὴν αὐγὴν ἐκάμχμε τὴν διαθήκη μας καὶ ἐπροσμέναμε τὴν ὥρα τοῦ θανάτου. Μετὰ δύο ὥρας ἐμάθαμε ὅτι ὁ βασιλέας μᾶς ἔχχμε χάρη τὴν ζωὴν μας ἀπὸ τὸ ἄδικο. Μᾶς ἐπῆγαν εἰς τὸ Παλαμίδι εἰς σιγουρότερον μέρος. Ἐσταθήκαμε καὶ ἐκεῖ 11 μῆνες. Ὁ βασιλεὺς ὅταν ἀνέβηκε εἰς τὸν θρόνον ἔχχμε διατχγή καὶ μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ αὐτὴν τὴν φυλα-

κὴν τὴν τόσον ἀδικη. Ἐκατέβηκα ἀπὸ τὸ Παλαμίδι· ἡ
ὑποδοχὴ δ' ἔκαμεν ὁ λαός, μὲ ἔκαμε νὰ λησμονήσω
ὅλαις ταῖς δυστυχίαις ὅποῦ ἐπέρασα· ἔβλεπα ἄλλους νὰ
κλαίου, ἄλλους νὰ γελοῦν, καὶ ὅλοι νὰ φωνάζουν ζήτω! ζή-
τω ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ Βασιλεύς! Ἐκάθησα δύο τρεῖς ἡ-
μέραις εἰς τὸ σπίτι μου καὶ ἔπειτα ἦλθα εἰς τὴν Ἀθήνα·
ἐπρόσφερα τὸ σέβας μου καὶ τὴν εὐχαρίστησίν μου εἰς τὸν
Βασιλέα καὶ εἰς τὸν Ἀρμανσπέργ, καὶ ἔπειτα ἐκάθησα ἡτυ-
χος ἕως τούτην τὴν ὥρα ὅποῦ διηγούμαι αὐτά. (1).

---

(1) Τὸ καλοκαίρι τοῦ ἔτους 1836.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Προϊδεάζεται ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ὁ μακαρίτης Θ. Κολοκοτρώνης δὲν γράφει, ἀλλὰ διηγεῖται, καὶ συχνὰ διηγουμένος μικρὰ χειρονομία, ἢ ἄλλο νεῦμά του συνεπλήρονε τὸ νόημα. Προστίθενται ἐνταυτῷ καὶ αἱ ἀκόλουθοι ἀπολύτως ἀναγκαῖαι διορθώσεις, ἀφίνοντες τὰς λοιπὰς, προερχομένας ἢ ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς γραφῆς, ἢ ἐκ τοῦ τύπου, εἰς τὴν ὠριμον κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ τῆς ἀπλῆς γλώσσης τὴν εἶδησιν αὐτοῦ, π. χ. τὸ τελικὸν ν ἢ ἀπλῆ γλώσσα δὲν τὸ μεταχειρίζεται εἰς πολλὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντᾶται εἰς τὴν παροῦσαν διήγησιν, καὶ ἐπομένως ἀναμφιβόλως δὲν εἶναι τοῦ διηγουμένου, καὶ πρέπει νὰ ἀφαιροῦνται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν διὰ νὰ διαφυλάττεται ἡ ἀρμονία τῆς γλώσσης.

Αἱ σειραὶ τῶν στιγμῶν, αἵτινες ἀπαντῶνται κάποτε δηλοῦσιν ἔλλειψιν τοῦ χειρογράφου, τὴν ὁποίαν ἤλπιζε νὰ ἀναπληρώσῃ ὁ ἐλδότης ζῶντος τοῦ μακαρίτου· ἀλλὰ προέλαβεν ὁ θάνατος καὶ οὕτως ἔμεινεν. — Ἀφίνομεν εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐννοήσῃ τὴν λεπτὴν εἰρωνείαν τοῦ ἱστοροῦντος εἰς πολλὰς περιστάσεις.

Διορθώσεις.

Ἐσφαλμένα.

Διόρθωσις

Σελ. 51χ.

Ἀνάγνωσε.

41. 13 εἰς τὰς ἡμέρας

εἰς τὰς ἡμέρας μου

102. 31 ἄρχισαν νὰ προχωρήσουν εἰς τὸν Ἄερα

ἄργησαν νὰ προχωρήσουν εἰς τὸν ἄερα.

Σελ. σίχ.

109	18	Τριπολιτσᾶς	Ἄργους.
128	30	Νὰ ἰδῆ ποῖος στέλ- νει τὸν διδάσκαλον	Νὰ ἰδῆ ποῖος νικάει καὶ σέλ- νει τὸν διδάσκαλον.
129	3	Παρακούοντας ὁ Ἀ- ναγνώστῃς ὁ Δελιγιάννης	Παρακινόντας ὁ Ἀναγνώ- στῃς ὁ Δελιγιάννης.
174	25	Τὸ διάστημα ὅμως μᾶς ἔστειλε μακρυνὸ	Τὸ διάστημα ὅμως εἶναι μακρυνὸ.
—	37	Μίαν	Μισή

Σημειώσεις τοῦ ἐκδότου ἀναφερόμεναι εἰς
τὴν διήγησιν.

Σελ. 6. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἀναφέρεται τὸ ἐπόμενον τραγούδι.

Ἐμαραθῆκαν τὰ βουνὰ, μαράθηκαν καὶ οἱ κάμποι,
Μαράθηκεν ἡ Καστανιά, ὁ Πύργος τῆς Καστανίας,
Ποῦ ἔχε τοὺς κλέφταις τοὺς πολλοὺς τοὺς Κολοκοτρωναίους,
Ποῦ πήγαιναν στὴν Ἐκκλησιὰ τ' ἀσῆμι φορτωμένοι,
Τ' ἀσῆμι καὶ τὸ μάλαμα καὶ τὰ σπαθιά ζωσμένα.
Κ' ἔδγαιναν κ' ἐκουθέντιαζαν τῆς ἐκκλησιᾶς στὴν πόρτα.
Καὶ ὁ Κωσχαντῆς τοὺς ἔλεγε καὶ ὁ Κωσαντῆς τοὺς λέγει,
Τοῦτ' ἡ χαρᾶ ποῦ ἔχομε μεῖς, θὲ νὰ μᾶς φέρει λύπη,
Ἄπόψε εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο ποῦ κοιμούμουν,
Κ' ἐκίηκε τὸ πόσι μου, ἡ φούντα τοῦ σπαθιοῦ μου,
Τὸ πόσι μου ἡ γυναῖκά μου, κ' ἡ φούντα τὰ παιδιὰ μου.
Τοῦτ' ἡ χαρὰ ποῦ ἔχομε μεῖς θὲ νὰ μᾶς φέρει λύπη.
Τ' ἀκούει ὁ Παναγιώταρος καὶ τὸν τζακᾶν τὰ γέλοια·
Τί λές κουμπάρε Κωσταντῆ καὶ σὺ Κολοκοτρώνη;
Ποτὲ δὲν ἐπατήθηκε ὁ Πύργος τῆς Καστανίας.

Μὴ εἰδὲ πρῶτα, εἰδὲ στερνὰ, καὶ εἰδὲ τῶρα πατιέται,
Μὸν βγάλτε τὰ μπαϊράκια σας, καὶ στήστετα στὸν Πύργο
Νὰ βλέπη ὁ Καπετάνπασας μὲ τοὺς Γιανιτζαραίους.

Σελ. 33, Τραγοῦδι χοροῦ.

Σάββατο πλιά στὸν πόλεμο

Μὲς τὸ μοναστηράκι,

Βίστα μωρὲ Ἀλιφαρμάκι

Μὲ τὸ Κολοκοτρωνάκι.

Πέφτουν τὰ βόλια σὰν βροχὴ

Κολοκοτρῶνη Θεοδωρῆ.

Πόλεμο καὶ πολεμᾶνε,

Καὶ τοὺς Τούρκους τοὺς νικᾶνε.

Ὁ Θεοδωράκης βάνει μιὰ φωνή.

κ. τ. λ.

Σελ. 45. Μ' ἔπιασαν αἰχμάλωτον.— Μὴ γνω-
ρίζοντές τον οἱ Ἀγγλοκόρσοι καὶ νομίζοντές τον ἐχθρόν.

Σελ. 54. Τοὺς ἀκολουθοῦς ἀξιομνημονεύτους λόγους ἤ-
κουσα ἀπὸ τὸν Κ. Α. Μ.

« Ταῖς 28 ἀπριλίου ἐβγήκαμε εἰς τὸν Μωρέα. Δὲν ἤλ-
θαμε διὰ νὰ φύγωμε, ἀλλὰ νὰ χαθοῦμε μὲ τοὺς ἄλλους·
εἶναι γνωστόν· Εἴμεθα τάμματα τῆς πατρίδος.» Τὸ τάμ-
μα τῆς πατρίδος ἐνθυμίζει τὸ *devoneo me pro Repu-
blica* γενναίου στρατάρχου τῆς Ῥώμης εἰς τοὺς καλοὺς
της καιροὺς, ὡς ἦσαν οἱ ἐλληνικοὶ τότε εἰς τὸ 1821.

Σελ. 101. Ἀλέξιος Λουκόπουλος ἀπὸ τὴν κωμόπολιν
Γαργαλιάνου, ἐμπορεύετο εἰς Ζάκυνθον ὄπου καὶ ἀνετράφη.
ὁ ἀγαθὸς καὶ ἐνάρετος οὗτος πολίτης ζῆ ἰδιωτεύων εἰς Γαρ-
γαλιάνους.

Σελ. 118. Νικόλαον ἀνεψιὸν μου. Ἐννοεῖ τὸν
ἀδελφὸν τοῦ Νικηταρᾶ.

Σελ. 124. Τὰ ἀκόλουθα σημειώματα με ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν
 μκαρίτην Κολίνον Κολοκοτρώνην, τὰ ὁποῖα φαίνεται εἶχεν
 ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα του. «Γῆς Ἐπιδαύρου ἢ συνέλευσις
 ἦτο συνθεμένη ἀπὸ τοὺς περιῦχοντας· οἱ Αἰγαιοπελαγῖται
 δὲν ἦσαν ἐκεῖ, μόνον οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν νήσων.
 Κρητες δὲν ἦτον· ἕκαμαν τὸ σύνταγμα. Εἰς τοῦ Ἄστρους
 τὴν συνέλευσιν ἦτον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπαναστατημένα μέρη
 τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κολοκοτρώνης ἀνιέτεινε νὰ λάβουν οἱ
 ἄρχοντες πολλὴν δύναμιν· ἐπροσπχθούσαν νὰ μηδενίσουν
 τὴν ἐπιβρόην τοῦ Κολοκοτρώνη. Ἐπρόβαλαν νὰ κάμουν
 ἓνα ψήφισμα διὰ τὴν ἐκποίησην τῆς ἐθνικῆς γῆς· ὁ ἀναγνώ-
 στης ὁ Δελιγιάννης ἔκαμε παρατήρησιν ὅτι τῶρα θὰ δώσω-
 μεν εὐκαιρίαν νὰ ὑψωθῇ ὁ Κολοκοτρώνης με αὐτὸ τὸ ψήφι-
 σμα· ἐξήγησαν τοῦ Κολοκοτρώνη τὸ μέρος, τί εἶναι ἡ ἐκποί-
 ησις τῆς ἐθνικῆς γῆς, καὶ ἔπιασαν καὶ ἐτουρέκιζαν τὴν ἐκ-
 ποίησιν εἰς ἓνα χαρτὶ γραμμένο ἐκ ποίησις· καὶ ἔτσι ἐμ-
 ποδίσθη αὐτὸ τὸ ψήφισμα. Διὰ τὴν ἐμπόδισιν καὶ ἡ κυβέρνησις
 καὶ τὸ ἔθνος πρέπει νὰ εὐγνωμονῇ. Εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς
 Γροιζῆνος ἔβρίξαν ὅλους τοὺς τίτλους, καὶ ἐμπόδισαν τὸ
 ἱερατεῖον νὰ ἀνακατόνεται εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα. Ὁ
 Κολοκοτρώνης ἐπρόβαλε νὰ καταργητοῦν οἱ τίτλοι· εἶπε
 «Σεβαστὴ συνέλευσις, καὶ γενναϊότατον, καὶ ἐξοχώτατον, καὶ
 ἐνδοξότατον, καὶ ἐγλαμπρότατον, καὶ πανιερώτατον ἀκόμη
 με εἶπαν, δὲν ἄλλαξ· εἶμαι ὁ ἴδιος.»

Σελ. 144. Ὁ Κ. Πέχιος (Pechio) Ἰταλὸς περιηγητὴς
 εἰς σύγγραμμά του ἐπιγραφόμενον *Ἐπίσκεψις εἰς τοὺς*
Ἑλληνας (Visita ai Greci) ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὸ μονα-
 στῆρι τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ εἰς Ὑδραν ἐντάμωσε τὸν Θ. Κολο-
 κοτρώνην καὶ ἰδοὺ τί λέγει περὶ αὐτοῦ.

« Εὐρισκόμενος εἰς Ὑδραν ἐζήτησα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν

πρῶτον τῶν δημογερόντων Λάζαρον Κουντουριώτην νὰ ἰδῶ τὸν Κολοκοτρώνην. Ἐπῆγα καὶ τὸν κῦρα καθήμενον μεταξὺ τῶν ἄλλων πολιτικῶν συναιχμαλώτων του· τὰ ἄσπρα του μαλιὰ ῥιμμένα ἀμελῶς εἰς τὴν πλάτην του, ἔσμιγαν μὲ τὴν πυκνὴν του γενεάδα· τὸ ἄγριόν του πρόσωπον, ἡ ζωηρότης τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ τὸ πολεμικὸν ἦθος του, τὸν παρωμοιάζαν μὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς βράχους τοὺς δισκορπισμένους εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. — Τὸν ἐχαιρέτησα ἐκ μέρους τῆς Μπουμπουλίνας, καὶ τοῦ ἀνήγγειλα, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θὰ ἦναι ἐλεύθερος. Μὲ εὐχαρίστησε διὰ διερμηνέως καὶ μὲ ἐζήτησε νεωτέρας εἰδήσεις. Τοῦ εἶπα, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν εἰς τὴν στιγμὴν νὰ κυριεύσουν τοὺς Ναυκρίνους, καὶ ἐπρόσθετα ὅτι εἶναι φοβεροὶ, ὅχι μόνον διὰ τὴν προσωπικὴν τους ἀνδρείαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τακτικὴν τους καὶ τὸ ἵππικόν τους. Ἀπεκρίθη ὅτι διὰ νὰ νικηθοῦν οἱ Αἰγύπτιοι φθάνει νὰ ἔχη τις ἀνθρώπους νὰ ῥίχνουν, καὶ λέγοντας αὐτὰ ἐβάλλθη εἰς θέσιν ἀνθρώπου ὁποῦ σημαδεύει. Γνωρίζω τοποθεσίας εἶπε, εἰς τὰς ὁποίας οὔτε ἡ τακτικὴ τους, οὔτε τὸ ἵππικόν τους παντελῶς δὲν θὰ τοὺς ὠφελοῦσαν. Ἠξέυρεις τί ἔφερε τὴν νίκην τῶν Αἰγυπτίων, ἡ ἐνότης τῆς πολεμικῆς δυνάμεως (*l'unité dans le commandement*), ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἀφανίζονται ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ νὰ θέλουν νὰ καπιτανεύουν χωρὶς τὴν ἀπαιτουμένην ἐμπειρίαν. Καθὼς ἐσήκωσε τὸ χεῖρι του παρστήρησα μίαν σπαθιὰν ὁποῦ εἶχε· τὸν ἠρώτησα ποῦ ἀπέκτησεν αὐτὸ τὸ ἐντιμον παράσημον. Μὲ ἀπεκρίθη δὲν εἶναι τὸ μόνον.

Ἐνῶ μοῦ ὠμίλει ἔτρεχε μὲ τὰ δάκτυλα τὰ κλονιὰ ἐνὸς κομβολογιῶ καὶ μακρὰν νὰ δείχνῃ τὴν Γουρρικὴν ἐκείνην σοβαρότητα τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες, ἐκίνει τοὺς ὀφθαλμούς του μὲ

φλογερὸν καὶ ἄγριον κίνημα· ἐσηκόνετο, ἐκάλετο, ἐπεριπά-
 τει μὲ ὄλην τὴν ἀδημονίαν κλέφτου, ὅστις φοβεῖται χω-
 σιὰ καὶ προστοιμάζεται εἰς τὸν πόλεμον. Εἶναι βέβαιον ὅτι
 ὁ στρατηγὸς Κολοκοτρώνης δὲν εἶναι κοινὸς ἄνθρωπος. Ὁ-
 λίγας ἡμέρας μετὰ τὴν συνέντευξίν μας ἀπελύθη, ὑποδεχ-
 θείς ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ναυπλίου μὲ μεγάλας τιμὰς.
 Ἐνας βουλευτὴς τοῦ ἀπεύθυνε μίαν ὀμιλίαν, καὶ αὐτὸς ἀπε-
 κρίθη ἀπροετοίμαστος, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόκρισιν εὗρίσκετο
 ἡ ἀκόλουθος ἀξιομνημόνευτος περικοπή. « Ἐρχόμενος ἐδῶ
 ἀπὸ τὴν Ὑδραν ἐπνίξα εἰς τὴν θάλασσαν τὰ πάθη μου.
 Πνίξετε καὶ σεῖς τὰ δικά σας· θάψετε εἰς αὐτὴν τὴν ἄβυ-
 σσον ὅλας τὰς ἔριδας καὶ τὰς διχονοίας· αὐτὸς εἶναι ὁ θη-
 σαυρὸς ὁποῦ θὰ βρῆτε. » Ὁμίλει εἰς τὴν μεγάλην πλατεῖαν
 τοῦ Ναυπλίου ὅπου οἱ κάτοικοι ἔσκαφταν διὰ πολλὰς ἡμέ-
 ρας μὲ τὴν ιδέαν νὰ εὗρουν θησαυροὺς θ α μ μ ἔ ν ο ν.

Σελ. 166. Ἡ ἀκόλουθος σημείωσις μὲ ἐδόθη ἀπὸ τὸν
 μακαρίτην Κολῖνον, ἥτις ὡς νομίζω, τοῦ ὑπαγορεύθη ἀπὸ
 ἀξιότιμον στρατιωτικὸν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Πύργου.

Νοέμβριος 1825, Γαστούνη.

Ἀφ' οὗ τὸ ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ διέβη τὸν Ἀλφειὸν ποτα-
 μὸν καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὸν Πύργον διεμοιράθη καὶ ἐσκόρπι-
 σεν εἰς τὰ χωρία τῶν πεδίων· καὶ τὴν ἐννάτην τοῦ ἐνεσῶτος
 μηνὸς ἐξημερώθησαν οἱ ἱππεῖς εἰς τὰ χωρία Δερβιοτσελεπί,
 Καρδαμᾶ, Σαβάλια, Ῥοβιάται, Καραγιούζη, Σελιμ-Γσαού-
 ση, Ἀνδραεῖδα καὶ Βαρθολομοῖο καὶ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ
 χωρία τῶν πεδιάδων τῆς Γαστούνης, εἰς τὰ ὅποια καὶ εὐ-
 ρόντες Ἕλληνας ἐπολέμησαν πρὸς αὐτοὺς, ἀλλ' ἡ νίκη ἦτον
 πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐξη-

μερώθησαν εἰς τοῦ Σελήμ-Γσαούση ἕως 30 ἵππεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφρονεύθησαν 8 παρὰ τῶν ἡμετέρων, οἵτινες ἔλαβον καὶ τοὺς ἵππους τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν πολεμοῦντες ἄλλοι ἐχθροὶ εἰς τὰ Σαβάλια ἐφρονεύθησαν ἕως 80 καὶ 20 ἐκ τῶν ἡμετέρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ Καπ. Ἀναγνώστης Παππαγοστόπουλος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μενιζέλος· εἰς τὸ Καραγιούζη 20 ἵππεῖς ἐπολέμησαν πρὸς 2 Ἑλληνας καὶ ἐφρονεύθησαν 13 χωρὶς νὰ βλαφθῇ κανεὶς ἐκ τῶν Ἑλλήνων· οἱ διασωθέντες ἐχθροὶ πολεμοῦντες πρὸς τοὺς ἡμετέρους δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἐκδύσωσι τοὺς φονευθέντας καὶ ἠναγκάστησαν νὰ τοὺς ἀφήσωσιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν νικητῶν. Γυνή τις ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου δραμοῦσα ἔλαβε δύο χρυσοκπνισμένκς πιστόλας, ἓν τουφέκιον, ἓν σπαθίον καὶ πολλὰ χρήματα ἀπὸ τῶν φονευθέντων. Εἰς τὸ Βαρθολομιὸ ὑπῆγαν ἕως 1,200 ἵππεῖς, τοὺς ὁποίους ἀφ' οὗ ἐδίωξαν ἕως εἰς τὴν Γαστούνην οἱ Βαρθολομιῶται, ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωρίον καὶ λαβόντες τὰς φχιμλίας των ὑπῆγαν εἰς Χλουμούτσι, περὶ δὲ τὴν ἑσπέραν 100 ἄνδρες ἐκλεκτοὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἔπιασαν τὸ χωρίον, καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν, 10 τοῦ μηνὸς, ἐξήμερώθησαν ἕως 500 ἵππεῖς καὶ ἕως 4,000 πεζοί, καὶ περικυκλώσαντες τοὺς ἡμετέρους ἐπολέμησαν πρὸς αὐτοὺς μίαν ὥραν ἀκατάπαυστα, καὶ ἐφρονεύθησαν πολλοὶ χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ βλάψωσι τοὺς ἡμετέρους· εἰς δὲ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ κλειτμένων Ἑλλήνων ἀναβάς Ἴτπον πιασθέντα ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἔδραμεν εἰς τὸ Χλουμούτσι νὰ δώσῃ εἶδησιν εἰς τοὺς ἐκεῖ νὰ τρέξωσιν εἰς βοήθειαν τῶν κλεισμένων, καὶ ἀμέσως 150 ἐκλεκτοὶ στρατιῶται, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν χιλίαρχον Βέρα καὶ τὸν Κ. Γεωργάκην Βαρθολομιώτην, ἄνδρας τῷ ὄντι γενναιοτάτους, ἔδραμον εἰς βοήθειαν τῶν εἰς Βαρθολομιὸ δύο περίπου ὥρας κλεισμένων

ἀδελφῶν των· ἀλλ' ἅμα ἰδόντες αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ ἐκίνησαν πρὸς αὐτοὺς ὄλοι οἱ ἰππεῖς, ἀλλ' ἐπειδὴ οὕτω δὲν ἠμπόρεσαν γὰ τρέψωσιν εἰς φυγὴν τοὺς γενναίους ἐκείνους Ἕλληνας, ἀλλὰ μάλιστα οἱ Ἕλληνες ἐπροχώρουν καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ ἀμπέλια τοῦ χωρίου περὶ τὸ ἡμισυ μίλλιον μακρὰν τοῦ χωρίου αὐτοῦ, ἀπελπισθέντες οἱ ἰππεῖς ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν πολιορκούντων τὸ χωρίον· 3000 ἐκ τῶν 4 χιλιάδων τῶν πεζῶν ἔπρεπε γὰ δράμωσιν εἰς βοήθειάν των καὶ οὕτως ἔκλεισαν τοὺς 150 ἥρωας εἰς τὰ ἀμπέλια, οἵτινες ἐπολέμησαν γενναίως ἀπὸ τῆς τετάρτης ὥρας τῆς ἡμέρας ἕως τῆς δεκάτης, καὶ μόλον ὅτι οἱ ἐχθροὶ ὤρμησαν πολλάκις κατὰ τὴν συνθήειάν των ἐναντίον τῶν ἡμετέρων, ἐπέστρεψαν κατησχυμένοι βαλλόμενοι καὶ φονευόμενοι, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισυμβάσα ῥαχδαία βροχὴ ἔπαυσε τὸν ἐκ τῶν τουφεκίων πόλεμον, καὶ οὕτως εὐρόντες εὐκαιρίαν οἱ ἐχθροὶ ὤρμησαν πολλότατοι πρὸς ὀλιγωτάτους, καὶ οἱ Ἕλληνες ἔπρεπε γὰ ἐνδώσωσιν εἰς τὸν πολυάριθμον ἐχθρόν· εἷς ἐκ τῶν 150 ἐσώθη, καὶ αὐτὸς πλακωθείς ὑπὸ τῶν πτωμάτων τῶν φονευθέντων. Ἀπέθανον οἱ ἥρωες, ἀλλ' ἀπ' οὗ ἔπεμψαν πρότερον ὑπὲρ τοὺς 1000 ἐχθροὺς εἰς τὸν ἄσθην, ὡς μαρτυροῦσιν τὰ εἰς τὸν τόπον τῆς ἀνίτου ἐκείνης πάλης εὐρεθέντα πτώματα· οἱ δὲ περὶ τὸ Βαρθολομιὸ ἀπομείναντες ἐχθροὶ ὤρμησαν ἐναντίον τῶν ἐν αὐτῷ κλεισμένων 100 Ἑλλήνων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφονεύθησαν 6 ἐκ δὲ τῶν ἐχθρῶν ἐφονεύθησαν τόσοι πολλοί, ὥστε ἀπελπισθέντες οἱ ἐναπομείναντες ἔφυγον αἰσχροῦς εἰς τὴν Γαττούνην περὶ τὴν ἐσπέραν, ἀφῆσαντες καὶ τοὺς νεκροὺς ἀτάρους· τὴν 11 τὸ πρωτὸ ἐξελθόντες ἐκ τοῦ Χλυμουτσίου οἱ ἡμέτεροι ἐλαφυραγώγησαν τοὺς φονευθέντας ἐχθροὺς καὶ ἔθαψαν τοὺς ἐνδόξως ἀποθανόντας Ἕλληνας.

Σελ. 167—168. στίχ, 30 και ακόλουθοι 1, 2, 3. Ἡ πλοκή τῆς περιόδου ταύτης εἶναι σκοτεινὴ, πλὴν ἡ ἔννοια εἶναι, ὅτι ἐστάλη ὁ Φιλήμων διὰ νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς Τούρκους, καὶ ὅτι εἶχε γράμμα τοῦ Μπεϊζαντέ Γεωργάκη πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Ἀραβὰ κλπ.

Σελ. 232. Ἡ ἀκόλουθος σημείωσις ἐγράφη κατὰ δευτέραν ὑπαγόρευσιν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ δὲν κατεχωρήθη εἰς τὸ κείμενον διότι διεκόπτετο ἡ σειρά τῆς διηγήσεως.

Κλέφταις εἰς Γασούνη, Πάτρα, Βοστίτσα καὶ Καλάβρυτα καὶ πέρα μεριὰ τῆς Καρύταινας καὶ Φανάρι, καὶ ἐμαζόνοντο ὅλοι σ' ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις 120, καὶ αὐτοῦνοι ἔγδεναν εἰς τοὺς δρόμους, καὶ ἦταν τοῦ Κωσταντῆ Πετμεζᾶ ἓνα παιδί, καὶ τοῦ Ἀναγνώστη Πετμεζᾶ, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰ Σουδενά, καὶ ὁ Κοντοβουνίσιος, καὶ Περαμερίσιοι, τοῦ Καραλῆ τὰ παιδιὰ, Γαστουναῖοι, καμμία δεκαπενταριά, καὶ Πάτρα οἱ Χαρπιλαῖοι, καὶ ἀπὸ Φανάρι δύο τρεῖς τέσσαρες, καὶ ἦταν βαλμένοι ἀπὸ ἐκείνους ἑποῦ γυρεύουν τὰ σκάνδαλα, διὰ νὰ ἀκούωνται κλέφταις πολλοὶ, διατὶ ἦτανε ὥρα νὰ δώσουν τοὺς προσόδους καὶ νομιστροποπιάτικα τῶν ζωντανῶν, καὶ ἐπῆραν τριάντα νομάτοι εἰς τὸ Κατάκολο ὁποῦ ἦτον ἓνας δεσμοτελώνης ὁ Φραγκούδης καὶ τοῦ ἐπῆραν ἐθνικὰ, φοίνικαις, . . . καὶ τοῦ ἔγδυσαν καὶ τὴν φαμελιάν του, καὶ ἐπῆραν ὅ,τι καὶ ἂν εἶχε, καὶ ἦτανε κλεφταπόδοχος ὁ πατέρας τοῦ Λυκούργου ἀπὸ τὸν Πύργο. Καὶ ἀκούοντας ταῖς ἀκαταστασίαις τῶν Πελοποννησίων ὁ μακαρίτης ὁ Κυβερνήτης μοῦ ἔδωκε μίαν διαταγὴν σφοδράν, ἥ νὰ τοὺς σκοτώσω, ἥ νὰ τοὺς φυλακίσω, ἥ νὰ τοὺς προσκυνήσω· διατὶ ἡ φήμη ἐδιαδόθηκε ὅτι ἦταν τριακόσιοι καὶ πεντακόσιοι, ἐγὼ ἔστειλα διαταγὴ εἰς τοὺς Καπιτανέους ὁποῦ εἶχε εἰς δούλευσιν ὁ Κυβερνήτης, καὶ τοὺς ἐ-

σύναξα εἰς Τριπολιτσᾶ, ἀπὸ τὴν Μονοβασίαν τὸν καπετᾶν Γεωργάκη Δρίβη, ἀπὸ τὴν Ἰσακονιά, τὸν Πραστὸν τὸν καπετᾶν Γεωργάκη καὶ ἄλλον ἓνα καπετάνιο, καὶ ἀπὸ τὸ Κρανίδι τὸν Νικόλα Λάμπρο, καὶ Σταμάτη Μίτσα ἀπὸ τὸ Καστρί, τὸν Τζόκη καὶ τὸν Νέζο ἀπὸ τὸ Ἄργος, ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι ἓ.α καπετᾶν Ἀναγνώστη ἃποῦ ἦταν εἰς τὴν δούλευση, ἀπὸ τὴν Κόρθο τὸν Γεωργάκη τὸν Χελιώτη καὶ λοιποὺς, καὶ ἀπὸ Τριπολιτσᾶ καὶ ἀπὸ Καρύταινα, καὶ ἐμαζώχθησαν καμμὶ ἐκκοστὴ νομάτοι ἀξιωματικοί. Ἔδωκα διαταγὴν τοῦ Κολιόπουλου, καὶ ἦταν καὶ ἓνα τάγμα, τὸ τάγμα τοῦ Τσαβέλα εἰς Καλάθρυτα, καὶ ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Γιαννούσης, καὶ ἔδωκα διαταγὴν τοῦ Γενναίου καὶ ἐσύναξε τοὺς Καπιτανέους Καρυτινοὺς καὶ λοιποὺς καὶ ἐπέρασε Λαγκάδια καὶ Ἀκοῦα καὶ ἐκυνήγησε τῆς πέρα μεριάς τοὺς κλέφταις, καὶ ἐδιέταξε καὶ τὸν Θάνο Κουμανιώτη ἀπὸ τὴν Πάτρα, καὶ ἐβγήκε καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς Πάτρας τὸ σύνορον, καὶ ἐγὼ ἐκίνησα καὶ εἶχα καὶ καμμὶ εἰκοσαριὰ καβαλαρέους ἀτάκτους κοντά μου ἀπὸ τὴν καβαλαρίκ. Παγενάμενος εἰς τὸ Φανάρι ἐπιασα δύο καὶ τοὺς ἐφυλάκησα εἰς τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν. Καὶ ἐτράβιξα εἰς τὸν Πύργο διατὶ ἦταν δύο, τρεῖς, τέσσαρες κλέφταις μέσα ἀπὸ τὸν Πύργο, διατὶ ἦτον γιατάκι ὁ πατέρας τοῦ Λυκούργου, καὶ ἐπροσκάλεταν τὸν Κοντοβουνίσιο καὶ ἐγδυσαν τὸν Φραγκοῦδη. Ἀκούοντας ὁ πατέρας τοῦ Λυκούργου ὅτι ἐκατέβηκα εἰς τὸν Πύργο ἐτράβιξε νὰ πάη ὅτ' Ἀνάπλι, καὶ ἔστειλα τέσσαρους καβαλαρέους, τὸν ἐπιασαν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶ καὶ τὸν ἔφεραν ὀπίσω στὸν Πύργο. Εἶχα μάθει ὅτι ἔσμιξε μὲ τοὺς κλέφταις πρὶν πάνε ὅτὸ Κατάκολο οἱ κλέφταις. Καὶ ἀκούοντας οἱ κλέφταις ἐμὲ τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Γενναῖο, ἐδιασκορπίσθησαν. Ἐτρά-

Εἶξα εἰς τὴν Γᾶστούνη, ἔσφιξα τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔπιασαν ἔξῃ καὶ τοὺς ἐρυλάκωσα καὶ ἐκείνους. Καὶ ἔρχεται ὁ λαὸς ᾗ ποῦ τοὺς εἶχαν κλεμμένα βόδια καὶ ἄλογα προσκλαιόμενοι εἰς ἐμέ, καὶ τοὺς κλέφταις τοὺς ἤξευρα καὶ ἔγεινα καὶ κριτῆς, διατὶ ἡ περίστασις ἔτσι τὸ ἤθελε, καὶ ἐλάσανε ὁ καθένας τὸ δίκαιόν του. Ἔτσι ἐτραβίξαμε διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Πάτρα, καὶ εἰς τῆς Πάτρας τὸ σύνορο εἶχαν γδυμένους κάτι πραγματευτάδες Πυργιώταις καὶ οἱ κλέφταις ὁποῦ ἔγδυσαν τοὺς Πυργιώτας ἦταν ἀπὸ τὰ Ζουμπάτα ἀπὸ τοῦ Νενέκου τὸ χωριὸν, λεγόμενοι Χαρμηλαῖοι. Τότενες ἦτανε διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως σ' ὄγιο σύνορο γδυθῆ εἰς τὴν στρατὰ (δημοσίᾳ) στρατηλάτης, νὰ ἦναι ἀποκριζάμενα τὰ χωριά τὰ τριγυρινὰ ἐὰν δὲν παραδώσουν τοὺς κλέφταις. Καὶ ἔσφιξα τὰ χωριά ᾗ ποῦ ἔγδυσαν τοὺς πυργιώταις πραγματευτάδες, ἢ τοὺς κλέφταις, ἢ δέκα χιλιάδες γρόσια ᾗ ποῦ τοὺς εἶχαν παρμένα μὲ τὸ δεφτέρι τοῦ πραγματευτῆ ᾗ ποῦ εἶχαν ἀγοράσει στὴν Πάτρα. Καὶ οἱ γδυμένοι ἦλθαν κοντά μου ᾗ στὴν Πάτρα. Καὶ ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ποῦ διέτριβα ἐκεῖ, ἕνας Χαρμηλάς ἦτον ἀπὸ τοὺς κλέφταις καὶ ἐσυριάνιζε ἀνεγνώριστος ᾗ στὴν Πάτρα μέσα· καὶ ἐκεῖ ᾗ ποῦ ἦτον καὶ οἱ γδυμένοι τὸν ἐγνώρισαν καὶ ἔτσι μοῦ ἔδωκαν χαμπέρι καὶ ἔστειλα τὸν Καραχάλιο καὶ τὸν ἔπιασε, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ τοὺς ἄλλους ᾗ ποῦ ἦταν ἀπὸ τὸν ἴδιον τόπο. Καὶ ἔτσι οἱ κλέφταις ἀκούοντες τὸν Κολιόπουλο καὶ τὸν Γενναῖον ἀπὸ ᾗ πάνω, ἔπεσαν εἰς τῆς Πάτρας τὸ σύνορο καὶ ἔστειλα στρατεύματα, ἄλλους ἔπιασα, ἄλλους ἐκυνήγησα καὶ ἔπεσαν κατὰ τὰ Καλάθρυτα. Καὶ ὁ Κολιόπουλος μὲ τὸ τάγμα του καὶ μὲ τοὺς Πετμεζαίους τοὺς ἐκυνήγησαν καὶ τοὺς ἔδωσαν μπέσα καὶ ἐπροσκύνησαν ἦτον 15 τὰ Πετμεζόπουλα, (ἢ νὰ προσ-

κυνήσουν, ἢ νὰ τοὺς πάρουν ὅ,τι καὶ ἂν ἔχουν). Καὶ ἔτσι ἔστειλα ταχυδρόμον καὶ ἐζήτησα γνώμην τί νὰ κάμω, νὰ τοὺς στείλω ἕς Ἀνάπλι, ἢ νὰ βάλουν κερίλιδες νὰ μὴν ἀκολουθοῦν πλέον εἰς τέτοιον δρόμοι. Ἐλαβα διαταγὴ ὅτι ἂν ἦναι σιγοῦροι κερίλιδες ὁποῦ νὰ μὴν μετακάμουν τρέλλα νὰ τοὺς συγχωρέσῃ ὅλους, εἰδεμὴ ὅσοι καὶ δὲν ἔχουν κερίλιδες καλοῦς νὰ τοὺς στείλω στ' Ἀνάπλι. Ἐγὼ ἐκείνον ποῦ ἔπιασα ἕξην Πάτρα τὸν ἔπῃρα διὰ νυκτὸς καὶ ἐξημέρωσα στὸν τόπον τοῦ με 300 νομάτους, γιὰτί οἱ Ζουμπαταῖοι τὸ εἶχαν πάρει ἀπάνω τους διὰ τὸ προσκύνημα. Διὰ νυκτὸς τοῦ ἔξωτα, τοὺς ἔπιασα καὶ ἔπῃρα τὸ πρᾶγμα ποῦ ἦτον ἀμοίραγον ὁ Καπετάνιος εἶχε ἔπει νὰ εὔρη πραγματοεὐτή νὰ τὸ πουλήσῃ διαπὲ δὲν ἦτον χωριάτικο. Καὶ τότενες ὁποῦ ἔπῃγα εἰς τὰ Ζουμπάτα ἀπεφάσισα νὰ κρεμάσω ἕνανε, καὶ μοῦ ἔπεσαν οἱ καπιτανέοι νὰ μὴν τὸ κάμω. Καὶ ἔπῃρα αὐτὸν καὶ ἕναν ἄλλον δεμένους, μαζὴ μου. Καὶ τότενες ἐπρόσαξα εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ οἱ κερίλιδες ἔδωσαν λόγον καὶ ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἦναι φρόνιμοι. Κερίλιδες ἦταν οἱ γειτῶνοι τους. Καὶ ἔτσι ἐτελείωσεν ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη καὶ ἔκαμα καὶ 500 κρίσεις, ποῦ ἂν ἤθελε πέσουν εἰς ἀβουχάτους καὶ κριτήρια ἤθελα κονταναρισθοῦν 300 χρόνους, καὶ ἐδιόρθωσα ταῖς ἐπαρχίας καὶ ἡσύχασαν. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ δύο Ζουμπατιώταις ὁ ἕνας μοῦ ἔφυγε με τὰ σίδηρα καὶ ὁ ἄλλος τὸν ἔστειλα εἰς τ' Ἀνάπλι καὶ ἔκαμα δύο χρόνους ἕξην φυλακὴ, ἦταν ἀδελφὸς τοῦ φευγάτου καὶ ὅταν ἐγύρισα ὀπίσω καὶ ἔπῃγα στὴν κυβερνησιν τοῦ ἤρσεν ὁ τρόπος τοῦ Κυβερνήτου ποῦ κατεπράϋνα τὸν λαὸν καὶ ἔτσι διέλυτε τοὺς Καπιτανέους.

Σελ. 232. Καὶ ἡ περὶ τὴν σημεῖωσιν ἐγγραφὴ κατὰ δευτέραν ὑπαγόρευσιν τοῦ ἰδίου Θ. Κολοκοτρώνη.

Εἰς τὸν Πόρον εἶχε στείλει ἡ Κυβέρνησις στρατιώτας, ἓνα μέρος Ποριωτῶν ἠθέλησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὰ στρατεύματα τῆς Κυβερνήσεως, ἔγινε πόλεμος, ἐγαλάσθησαν οἱ Ποριώταις καὶ ἐσκοτώθη ὁ Χριστόδουλος Ποριώτης. Τότε ἐκάη ἡ ἀρμάδα. Εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔλαβη τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην καὶ ἕκαστα στρατιωτικὴν συνέλευσιν καὶ ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐβάλαμεν ἄλλους διακροσίους εἰς τοὺς καταλόγους τῶν ἀξιωματικῶν.

Η διαμόρφωση του αντιτύπου αυτού
σε αρχείο PDF έγινε στις 25-4-2010 από το
eBooks4Greeks.gr

Το αρχικό αντίτυπο μπορείτε να το βρείτε στην
ηλεκτρονική βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου
Κρήτης.